De Vlaamsche School. Jaargang 20

bron
De Vlaamsche School. Jaargang 20. A. Fontaine, Antwerpen 1874

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_vla010187401_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

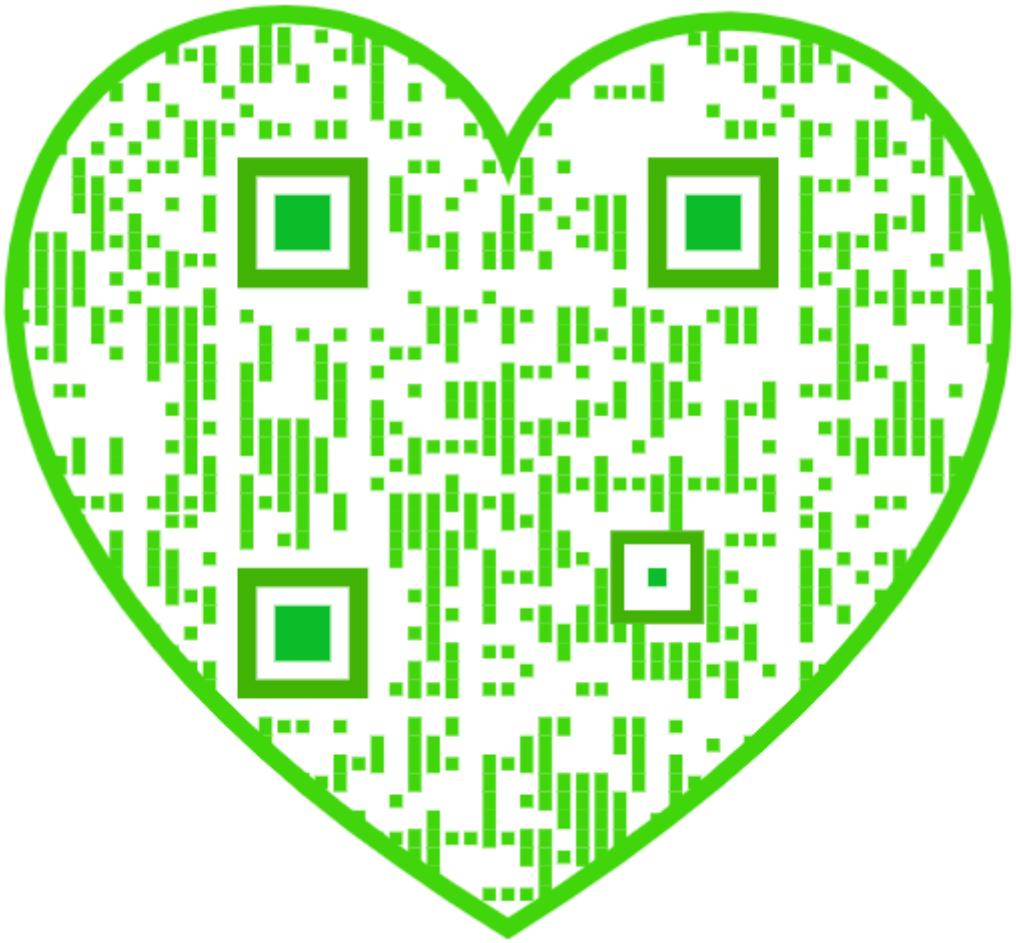

De Vlaamsche School 1874

Pepijn en Karel de Groote.

Pepijn was een bekwaam monarch,
Karel was een alomvattend genie,
(Getuigenis der geschiedschrijvers.)

Pepijn (A^{o} 741-768).
I.

O Belgie! bakermat van de eerste vorstenstammen
Der Franken, wijd vermaard - wij zien uw glorie vlammen,
In middeneeuwschen nacht, met onverdoofbren glans.
Gelijk het licht der zon aan 's hemels oostertrans
Het duister zwichten doet voor 't flikkeren van haar stralen -
Zoo kwam het vrijheid slicht uit uwe sferen dalen,
Door 't Salisch volk verspreid op Gallisch grondgebied,
Daar 't uit Taxandria vol kracht te voorschijn schiet,
Tot Moesel, Loire en Rijn en verren Juraketen -
Toen Romes adelaars, gekortwiekt en versmeten,
Fel krijschten om de prooi hun wreeden klauw ontsnapt,
Wijl menig breede schacht, bij 't worstlen, werd vertrapt.
Het Merovingisch rijk, hoe stout ook opgekomen,
Verloor in 't eind zijn kracht aan Seines dartle stroomen.
De meiers van 't paleis beërfden Clovis macht,
Toen weelde d'ondergang van 't Merovingsch geslacht,
Van vorst tot vorst verzwakt - ten leste kwam voltooien.
Pepijn liet nimmer zich verlokken noch verstrooien,
Door weeldes dartelheid; hij bleef den steun van 't rijk;
Zijn moed en wijs beleid gaf menig schittrend blijk.

Wie krachten heeft, regeert! 't Is, meiers, u gebleken;
Gij werdt, door energie, de heeren van die streken.
Het Karlovingisch ras, uit Herstal afgestamd
En Landen, vond zich niet door weeklijkheid verlamd.
Het bloeide in vollen gloor; geboren tot regeeren,
Koos Gallie uit dat ras zijn krachtige opperheeren.
Pepijn, op 't schild geplaatst, werd meester van den grond,
Waar eens zijn voorgeslacht zoo luistervol bestond.
Des leeuwverwinnaars hoofd (1) ontving het eerst de kroning,
Uit zijn beroemden stam, als Karlovingisch koning.
Al vliegt Bretanjes volk en Saksen, op die maar,
Met Aquitanië te wapen - geen gevaar
Ontziet de kloeke vorst, om Herstals stam te hoeden:
Hij overwint, hoe fel de vijand ook moog woeden.
De Saraceen zelfs bukt, waar hij zijn kruiszwaard zwaait,

Of wordt door 't scherpe staal gelijk het gras gemaaid.
Geen Alpen zijn te hoog, hij weet ze te overschrijden
Om in Itaaljes dal den vijand te bestrijden.
Gewis, Pepijn was 't grootst van zijn beroemd geslacht,
Had hij geen grootren zoon, geen Karel voortgebracht.

Karel de Groote (A^{o} 768-814).
II.

Sanctus! Magnus!

Schenk, dichtkunst! schenk mij kracht, om 't reurzenbeeld te malen.
Van Karel, wiens genie de schitterendste stralen,
In middeneeuwschen nacht, verspreidde door Euroop.
Geleerde, krijgsman, held, wetgever, steun en hoop
Van godsdienst en van staat, en tevens minnend vader:
Dit was de groote vorst, op 't luistrijkst, al te gader.
Dat de oudheid hemelhoog op een Sesostris roem';
Dat Alexandrië zijn Alexander noem';
Dat Rusland zich verheffe op zijnen grooten Peter,
Die volk en rijksmacht schiep op zijn verheven zetel;
Dat Frankrijk luide bralle op zijn Napoleon -
Een Karel, grooter nog, was eens Europa's zon.
Zijn geestkracht wist een tal van volkren saam te voegen;
De machtigste edelliên, hoe trotsch, te vergenoegen,
Te leiden tot zijn doel, te kluistren aan zijn wil.
Hij was van heel zijn rijk de ziel, de kracht, de spil.
Als keizer en als mensch moet ieder hem vereeren.
Hij liet de vorstenrij als zonen zóó regeeren,
Dat hij hun vader bleef, hun aller oppermacht,
Wien zelfs 't gekroonde hoofd eerbiedig hulde bracht.
't Was Karel niet genoeg de wetten in te stellen;
Heur werking bovenal moest heil en nut doen wellen.
Hij strafte streng als heer, doch schonk het liefst genâ;
Zijn edelmoedigheid was zonder wedergâ.
Verbazend in 't ontwerp - eenvoudig in 't volvoeren,
Deed hij de zwarigheên onmerkbaar zich ontsnoeren.
Hij trok, steeds onvermoeid, door 't uitgestrekt gebied,
En schonk het nieuwe kracht, waar hij verzwakking ziet.
Al drukte ook op zijn hoofd een zware last van zaken:
Hij wist het moeilijkst werk gelukkig af te maken.
Het dreigendste gevaar verdroeg hij met beleid,
En weerde 't af door 't zwaard of door zijn schranderheid.
Eenvoudig, zacht van aard, en vriend van goede zeden,
Zocht hij, op 't spoor der deugd, zijn volkren voor te treden,
Door wijsheid blonk hij uit in elken veegen nood:
Als mensch en als monarch was Karel *heilig*, *groot*,

Wat machtig grondgebied moest Karels hand beheeren!

Van Duitschlands Elbestroom zien wij zijn arm regeeren
Tot daar, waar de Ebro vloeit langs Spanjes schoonste steên;
Van af de Noorderzee reikt stout zijn schepter heen
Tot over d'Alpentop naar de Itaaljaansche dreven,
Waar hij Paus Leo stoel en kroon heeft weergegeven -
Die, dankbaar voor dees gift en tot erkentnisblijk,
Hem vredekeizer kroont van 't groote Roomsche rijk,
Het Oosten roemt zijn naam en blijft aan Karel denken;
Een Haroun zond een stoet met Oostersche geschenken
En bood Europa's heer de sleutels aan van 't graf,
Waarin de Heiland rust. ‘Wij eeren uwen staf’
(Dus sprak een afgezant van Bagdads Kalif zedig)
‘Veel hooger dan den staf van onzen vorst, die vredig
Aan u zijn hulde biedt met Pers en Indiaan,
Met Elamiet en Meed; wijl Hellas onderdaan
En 't Macedonisch volk meer schrik voor u gevoelen,
Dan voor de Ioonsche zee, die langs hun kust komt spoelen!’

Zijn rijk, hoe uitgestrekt, vertoonde een schoon geheel.
Wel viel hem nooit geen rust maar krijg op krijg ten deel,
Doch wat zijn zwaard verwon, deed zijne wijsheid bloeien.
Hij wist den volkrenstoet met zachte hand te boeien.
Er rezen steden op, waar welvaart, wet en recht
Den burgers krachten schonk, wier arm, aan hem gehecht,
Met onverwinbren moed, gesteund door oorlogshelden,
Zijn glorierijken naam verbreidden langs de velden
Van heel Euroop, tot diep in 't verre morgenland.
Geen Noor, hoe dapper ook, was voor zijn zwaard bestand;
Zij dropen heimlijk af, waar hij zich kwam vertoonen, (2)
Vervuld van diep ontzag voor al zijne eerekronen.
Verdienste gold bij hem, geen adeldom alleen: (3)
Dit tuigen luistervol zijn wonderschoone reên.
De godsdienst was zijn doel; de wetenschap en kunsten
Verwierven steun bij hem, en bloeiden door zijn gunsten. (4)
Helaas! zijn vaderhart werd zwaar door God gegriefd,
Toen Karel en Pepijn, die zonen zoo geliefd,
In 's levens bloei gemaaid, te vroeg ten grave daalden.
Dat leed weerstond hij niet; des grijsaards oogen dwaalden
De sombre groeve rond, waar al zijn hoop verzonk.
Zijn loopbaan was volbracht; de ster, die nu nog blonk
In dezen nacht van rouw, bij 't vlieten zijner tranen -
Zij scheen in hooger sfeer dan de aardsche nevelbanen,
Zij gloorde in 't zuiver licht van Godes hemeltroon;
Daar zag zijn zielsoog heen, daar glom een schooner kroon.
Hij riep zijn Lodewijk en sprak op 't diepst bewogen:
‘Mijn zoon, mijn laatste zoon! Mijn tijd is dra vervlogen -
God liet u nog aan mij, tot troost voor Vorst en Volk.
Mijn einde nadert thans; wees gij in 't rijk mijn tolk,

Nu ik van 't leven scheid en 't land der vrije Franken,
Dat ik der goedheid Gods genadig heb te danken -
Welhaast begeven moet, daar reeds de dood mij wenkt.
Ik laat het bloeiend na, dat zielevrede schenkt.
'k Was de eerste Franken Vorst, die Cesar werd geheeten,
En 't rijk van Romulus verbond met vasten keten
Aan 't dierbaar vaderland, beroemd in elk gewest.
Bemin uw volk, welks hoop geheel op u zich vest.
Kies trouwe raadsliên uit, vol deugd en wijze reden,
Die nooit geen onrecht doen noch booze plannen smeden.
Beroof geen onderdaan van eer of have en goed,
Ten zij u duidlijk blijkt, dat gij hem straffen moet.
Behoud de vreeze Gods en wandel onbesproken
Voor 's Heeren aangezicht; geen kwaad blijve ongewroken.
Aanvaard de keizerskroon, bemin uw volk, regeer
Als Vader en als Vorst - dit geve de Opperheer!'

Was hij in 't leven groot, het grootst was hij in 't sterven.
Hij bad: 'Almachtig God! dat Gij mijn ziel moogt erven!'
Die beê gaf schooner kroon, dan die van diamant,
Van paarlen en van goud; de kroon van 't vaderland,
Dat eeuwig hem versiert met onverwelkbre palmen,
Waar braven, zoo als hij, het lied der zege galmen.

Aanteekeningen.

(1). *Des leeuwverwinnaars hoofd.* Toen Pepijn eens met zijne manschappen een gevecht van wilde dieren bijwoonde, vroeg hij hun, of zij in het strijdperk durfden treden, om een woedenden leeuw aan te vallen, die alreeds een stier gedood had. Allen deinsden voor deze gevaarlijke onderneming terug, waarop hijzelf, met het zwaard in de hand, den leeuw aanviel en doodde.

(2). *Zij dropen heimlijk af*, *waar hij zich kwam vertoonen.* De monnik van St. Gall verhaalt, dat de Noren, op zekeren dag, in eene Gallische haven wilden binnenloopen, toen zij de aanwezigheid van Karel vernamen, waarop ze spoedig weder den steven zeewaarts wendden. Karel had zich aan een venster geplaatst om hunnen aftocht te zien, terwijl tranen in zijne oogen blonken. Niemand der aanwezigen durfde den keizer naar de oorzaak zijner droefheid vragen, toen hij ten laatste tot hen zeide: 'Weet ge, mijne getrouwen, waarom ik zoo droevig ben? Ik vrees niet, dat deze mannen mij door hunne ellendige rooverijen zullen schaden, maar ik ben er bedroefd over, dat zij, nu ik nog leef, dezen oever hebben durven bezoeken; want ik voorzie daaruit, welk een leed zij mijne vasalen en hunne onderdanen, na mijnen dood, zullen aandoen.

(3). *Verdienste gold bij hem*, *geen adeldom alleen.* De kronieken melden ons, dat Karel hij een schoolbezoek (dit achtte hij niet beneden zijne keizerlijke waardigheid) de bekwaamheden der leerlingen wilde weten, en ze daarom tot hem liet komen. Die van den middenstand en der arbeidende klasse gaven blijken van vele vorderingen, terwijl de adelijken daarentegen bijna niets wisten. De keizer liet toen de verdienstelijken aan zijne rechter zijde komen en sprak tot hen: 'Duizendmaal dank,

mijne zonen, dat gij u zoo bevlijtigd hebt, overeenkomstig mijne bevelen en tot uw eigen welzijn. Gaat voort met u meer en meer te bekwamen, dan zal ik u rijke bisdommen en abdijen geven, en gij zult altijd in mijne oogen achtenswaardig zijn.' Vervolgens wendde hij zich met een toornig gelaat tot degenen, welke aan zijne linkerzijde stonden, en bulderde hen, meer dan hij sprak, deze woorden toe: 'Gij, edelen, zonen van mijne aanzienlijken, teedere en verwende troetelkinderen; trotsch op uwe geboorte en schatten, hebt gij mijne bevelen veronachtzaamd, evenals uwe eer en de beoefening der wetenschappen. Gij hebt u aan weekelijkheid, het spel, de luiheid, en aan allerhande nietige uitspanningen overgegeven.' Na deze inleiding richtte hij zijn achtbaar hoofd en zijn onverwinlijken arm omhoog, terwijl hij den volgenden eed driftig uitte: 'Bij den God des hemels, ik bekreun mij weinig over uwen adel en over uwe pracht, hoe groot eene bewondering anderen u ook daarover mogen toedragen; houdt dit voor gezegd, dat indien gij door geen buitengewonen ijver uwe geblekene onachtzaamheid verbetert, gij nimmer iets van Karel zult ontvangen.' De *Vlaamsche School* gaf in 1870, blad 139, eene plaat dit voorstellende.

(4). *De wetenschap en kunsten verwierven steun bij hem en bloeiden door zijn gunsten.* Karel moedigde overal de schoone kunsten en wetenschappen aan. De titel van doctor stond bij hem in een hoog aanzien. Paulus Warnefrid, Lombardisch geschiedschrijver, had in drie samenzweringen tegen de Franken in Italië deel genomen; de rechters hadden hem derhalve, volgens de wetten dier dagen, veroordeeld de oogen en handen te verliezen. Men ried Karel aan dit vonnis te bekrachtigen. Deze antwoordde echter: 'Waar zullen wij eene zoo bekwame hand vinden, om de geschiedenis te schrijven?'

Vele, door hunne geleerdheid beroemde, vreemdelingen begiftigde hij met abdijen en bisschoppelijke waardigheden. De dichter Angelbert huwde zelfs met Karels dochter Bertha, en werd tot hertog verheven.

Hijzelf legde zich insgelijks op de studie en de wetenschappen toe; het Latijn sprak hij vlug en was ook in het Grieksch ervaren. Voor zijnen vriend Paus Adriaan I vervaardigde hij, onder anderen, het navolgende Latijnsche grafschrift, in gouden letteren op de zerk geplaatst:

Post patrem lacrymans Carolus haec carmina scripsi.
Tu mihi dulcis amor: te modo plango Pater.....
Nomina jungo simul titulis clarissima nostra;
Adrianus, Carolus; Rex ego, tuque Pater.....
Tum memor esto tui nati, Pater optime, posco,
Cum Patre dic natus pergat et iste tuus.

dat is:

De droeve Karel, die zijns vaders dood beweent,
Schreef, tot diens eer, dit dicht op 't marmren grafgesteent':
Gij waart me lief; ik blijf, o Vader! u beweenen,
En wil ons beider naam, zoo luisterrijk, vereenen.
Carolus, Adriaan; ik Vorst, gij 't Hoofd der Kerk.
o Beste Vader! zacht, ja! zacht drukke u dees zerk,
En dat gij aan uw Zoon, die u zoo teêr beminde,
Gestadig denken moogt, tot hij u wedervinde.

M.H. De Graaff.

Rotterdam.

Opium.

Opium is het verdikte sap van eene zekere bloem uit de zaadkopjes der maankop (*Papaver somnierum*), volgens sommigen uit de *Papaver oriental*, welke in het Oosten, in zonderheid in Natolië, Arabië, Perzië. Egypte, en Oost-Indië, tot eene aanmerkelijke hoogte groeit; zij bereikt, in Perzië, de hoogte van 40 Duitsche voeten en draagt er koppen die een pond water kunnen bevatten. Om het opium hier uit te verkrijgen, worden de zaadbollen, voor dat zij geheel rijp zijn, des avonds, met een mes, van drie tot vijf lemmetten voorzien.

ingesneden. Het melkachtig vocht, dat daardoor te voorschijn komt, laat men gedurende den nacht uitloopen, en wordt, nadat het den volgenden dag door de zon verdikt is, in eenen koperen ketel gekookt, vervolgens tot zuivering door eenen doek gegoten en voor de tweedemaal gekookt. Het fijn gesneden blad van eene andere plant wordt daarmede vermengd, zoodat het vocht daarin opgeslorpt wordt; daarna wordt het tot kleine pillen ter grootte eener erwt gerold. Eene dezer pillen legt men in een pijpje

OPIUMROOKER.

dat ter zijde aan de opiumpijp uitsteekt, zooals men op de bijgaande houtsnede zien kan, en wordt alsdan aangestoken. Het rooken van opium, waarvan de Chinezen vooral hartstochtelijke liefhebbers zijn, is uiterst nadeelig voor de gezondheid en heeft voor gevold: eene geheele vermagering, het wild staren van het oog, en niet zelden tering met het verlies van allen smaak en eetlust.

Degenen die het opium rooken en somtijds de slachtoffers daarvan worden, gevoelen daartoe eenen op bepaalde tijden wederkeerenden trek, welke door niets anders, dan door het genot er van te lenigen is. Kunnen zij het niet krijgen, wanneer die dagelijksche lust hun bekruipt, zoo verslappen hunne ledematen, hunne oogen en neuzen ontlasten een slijmerig vocht, en worden tot allen arbeid onbekwaam, doch nadat zij weer eenige trekken aan eene opiumpijp gedaan hebben, herleven bij hun, op eene wonderdadige wijze, kracht en geest. Het gebruik van dit nadeelig en bedwelmend middel is even zoo algemeen geworden in China, als de vraag van den beginne af schielijk toenam, ofschoon de invoer verboden is.

Maar het is voor de gewone verbruikers het leven zelf geworden; ook wanneer zij voor den rechter gebracht worden, zullen zij zich liever aan eene zware straf onderwerpen, dan dengene aan te klagen, die hun opium verkocht heeft. In opium wordt een groote sluikhandel gedreven.

Die sluikhandel is het eerst te Macao begonnen, maar de Portugezen van die plaats, hebben door hunne onvoorzichtige schraapzucht, dien handel naar het eiland Lintin verplaatst, alwaar het opium door gewapende vaartuigen aan de Chinesche smokkelaars overgegeven wordt, zoodra een schriftelijk bericht van Canton is ontvangen, dat de koop gesloten is en het geld aldaar zal betaald worden. Door het toenemen van het kwaad werd er eindelijk de aandacht van het hooger bestuur te Peking op gevestigd; het schijnt zeker dat reeds in 1832 de waardij van den invoer ongeveer 75 millioen franken bedroeg. De plaatselijke ambtenaren laten zich somtijds omkoopen, om de smokkelarij door de vingers te zien, of om eene begonnen vervolging te staken. De meeste te Canton ter markt komende handelaren, smokkelen opium binnen, en wanneer de bevoegde macht eenen opiumrooker aanhoudt zoo verklaart deze dat hij den persoon niet kan noemen van wien hij het goed gekregen heeft. Ook schijnt het dat het opium geheel en al van buiten wordt aangebracht; ongetrouwe onderbeambten en ond e u g e n d e kooplieden hebben er het misbruik van ingevoerd; jonge lieden van aanzienlijke familiën, welvarenden in verschillende standen maakten zich het opiumrooken eigen, tot dat zulks ten laatste ook onder het volk verspreid werd. Een onderzoek heeft doen blijken dat in alle provinciën opiumrookers zijn, en wel dat de rijksambtenaren er het meeste gebruik van maken.

De bestuurders vaardigen bekendmakingen uit, om den heimelijken verkoop te verbieden, in denzelfden oogenblik dat hunne bloedverwanten, klerken, dienstboden voortgaan met rooken. De handelaars maken van dat verbod een voorwendsel, om er den prijs van te verhoogen. De politiebedienaars, die zich van het volk laten ompraten, worden in het geheim koopers van opium, in plaats van mede te werken tot uitroeiing, en zoodoende worden alle besluiten en verbodswetten verijdeld.

De tabak in Frankrijk.

Of er iets opgaat in rook, zal het volgende bewijzen. In 15 Fransche departementen wordt sedert eenige jaren tabak geteeld op groote schaal. Buitendien worden in Algerië jaarlijks meer dan 15,000 hectaren bezaaid met tabakzaad. Van de 42 millioen kilos tabak, in 1861 in Frankrijk verwerkt, waren ruim 26 millioen kilos bladeren in dit land gegroeid. In genoemd jaar bracht de tabak, dank zij den verkoop in regie, eene winst van meer dan 114 millioen in de Fransche schatkist. 's Rijks fabrieken bezigden ruim 20,000 werklieden, die gezamenlijk ongeveer 10 millioen aan dagloon verdienden. Het verbruik per hoofd kwam gemiddeld op 788 grammen. In 1861 verkocht men in Frankrijk ruim 16 millioen kilos pijptabak, meer dan 18 millioen kilos snuif, 30 1/2 millioen fijne sigaren, 25 3/4 millioen sigaren van 10 centiemen en 750 millioen sigaren van 5 centiemen.

De nieuwe Beurs te Brussel.

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN L. HACAULT.

Dit gebouw, dat meer het uiterlijk van eenen schouwburg of van een paleis, dan van eene Beurs heeft, werd begonnen op het einde van 1868, naar het ontwerp en de plannen en onder de leiding van den bouwmeester L. Suys. Het beslaat eene oppervlakte van 3,200 meters; de opvatting is Romeinsch-Korinthisch; de sieraden zijn vervaardigd in de Renaissance-Louis-XIV-stijlen. Het geheel vormt een dubbel of langwerpig vierkant, 40 meters breed en 80 lang. De bijzonderste gevels zijn langs den boulevard Central, de Middagstraat en de twee andere bevinden zich in de Henri-Mans- en Beursstraten.

Het ondergedeelte is 3 1/2 meter hoog; aan den voorkant is een trap van 20 treden, tusschen twee vooruitspringende deelen; daarboven een zuilengang met zes Korinthische zuilen; de kroonlijst en het front zijn versierd met beeldhouwerk van Jacquet den oudste, voorstellende de stad Brussel, omringd van de zinnebeelden van de nijverheid, de potbakkerij, de vischvangst en de scheepvaart. Dit alles komt goed samen met de daarachter hooger geplaatste beelden, die tot kroonwerk van 't gebouw dienen en waartusschen zich bevinden de godin van den wijen handel en twee haar dienende geniussen, vervaardigd door Jaak Jacquet, wiens oudere broeder de maker is van de twee leeuwenbeelden, welke op voetzuilen naast den trap prijken.

De zijgevels, doorsneden van groote bogen, zijn versierd met beelden uitgevoerd door de beeldhouwers De Groot, Samain, Swiggers en Van Rasbourg. De groepen der vooruitspringende deelen verbeelden Europa en Amerika; zij zijn het werk van Oemberg en Samain; de kindergroepen, boven de kroonlijsten, zijn van de heeren Leemans, Melot, Sterckx en Van den Kerckhoven. De fries, kunsten, handel en nijverheid voostellende, die de vens ters der twee verdiepen scheidt, is uitgevoerd door den beroemden Franschen beeldhouwer Carrier-Belleuse. Een groote koepel, met eene vier meters lange vergulde naald, vormt de tinne van het Beursgebouw. De ingang is langs den zuilengang vanden boulevard Central; het geheel van binnen heeft den vormvan een Grieksch kruis en krijgt zijn licht langs eenen koepel, 25 meters hoog, gedragen door 12 Korinthische zuilen van gipswerk, die wel uit één stuk schijnen gehouwen te zijn; hunne kleur steekt prachtig af bij de witte wanden en de rijk

versierde welfsels. Aan het einde van den gang prijken vier groote draagbeelden, die den handel en den vrede voorstellen. Daarboven, op de kroonlijst, de aardbol door kinderen gedragen. De kruisbeuken ontvangen haar licht van de groote bogen der zijkanten. Roode gipsmarmeren zuilen aan de lagere zijkanten dragen eene galerij, afgesloten met eene balie van kleine pilaren. Vóór den trap, als men den gang doorgegaan is, bevindt zich een uitgestrekt bordes, dat ook wel eene trapzaal mag heeten en inderdaad als dusdanig gebruikt wordt. De vloer der Beurs, welks oppervlakte zoo wat 1575 vierkante meters beslaat, is ingelegd met prachtig gekleurde mozaïek.

Op schilden, boven de bogen der gaanderijen, staan de namen der groote handelsteden van Europa te lezen. Aan de twee uiteinden der zaal gaat men langs twee groote eeretrappen in witten steen, met leuningen, naar de zaal van het verdiep, bestemd voor de kamer van koophandel, vergaderingen van commissiën enz.

Ontegenzeggelijk levert de Brusschelsche Beurs een rijken en tevens grootschen aanblik op; echter mist zij een eigenaardig of nationaal karakter. Alles is op Franschen leest geschoeid, zoodanig dat men den stijl, waarin de Beurs gebouwd is, reeds *style Napoleon III* genoemd heeft. Ook de beelden en sieraden dragen meestal een Franschen stempel. Dit alles belet evenwel niet, dat wij haar beschouwen als een gebouw dat den meester die het ontwierp en uitvoerde tot eere strekt, al moge er dan ook van gezegd worden dat het juist geen Beursgebouw is, ofschoon er Beurs in gehouden zal worden. Het is niet onwaarschijnlijk dat de bouwmeester, toen hij zijn plan ging opmaken, verzocht geworden is, minder te letten op de uitwendige kenmerken van eene Beurs, zooals die aangetroffen worden in de Beursgebouwen van het voorgeslacht, dan wel op gemak en doelmatigheid van inrichting, in dezen zin, dat men met het gebouw ook nog wat anders zou kunnen doen, dan er enkel Beurs in houden. En er mag gezegd worden, dat dit doel volkomen bereikt is. De Brusselsche Beurs is een wezenlijk paleis, waarvan ook de overheid ongetwijfeld ruimschoots gebruik maken zal voor openbare plechtigheden en feesten.

Het gebouw werd ingehuldigd op 27 December met een luisterlijk toonkundig feest en een bal, waarop HH. MM. de koning en de koningin tegenwoordig waren. De opbrengst van het feest was voor de armen der hoofdstad bestemd en bedroeg meer dan 100,000 fr. Er waren voor het dansfeest 1182 vrouwenkaarten aan fr. 10 elk genomen, benevens 2000 heerenkaarten aan fr. 20. Buitendien was er nog voor 55,000 fr. ingeschreven. Men schat dat er 3,500 persoonen tegenwoordig waren; sedert dien zijn er nog verschillende toonkundige en andere feesten in gehouden met hetzelfde doel.

Over de trillende beweging der snaren.

Deze beweging is tweederlei, te weten: 1° *dwarsgaande*, wanneer men met eenen strijkstok of boog op de snaar wrijft in eene wending die rechtstaande is op de lengte der snaar, en 2° *langstrekkend.* Men heeft een voorbeeld van deze laatste trillende beweging in den klank, veroorzaakt door een paa denhaar, dat men tusschen de vingers laat doorschuiven.

Dwarsgaande trillende beweging. - Om de wetten dezer trillende beweging te bepalen, gebruikt men een waarnemingstuig, bekend onder den naam van klankmeter

(*sonometer*) en door het hieronderstaande afbeeldsel aangeduid. Het bestaat uit eene soort van vierkantige kist. S S, op welke eene snaar is gespannen. Deze snaar, vastgehecht aan eenen haak, loopt over twee kammen F F, op de groef eener katrolschijf M, en is eindelijk vastgehecht aan eenen anderen haak C, waaraan men een gewicht P, hangt. Een beweegbare kam H H, kan

onder de snaar voortschuiven zonder met haar in aanraking te komen, en kan naar willekeur op eene gegevene standplaats in stilstand blijven; om de lengte der snaar te verminderen, volstaat het, dat men deze met den vinger drukke tegen den kant T, van den kam.

Dr F.-J.-MATTHYSSENS.

Onderzeesche tunnel tusschen Engeland en Frankrijk.

Door eene Engelsch-Fransche commissie van onderzoek voor het maken eens onderzeeschen tunnels, bestemd om eene rechtstreeksche gemeenschap daar te stellen, is het volgende voorloopig verslag ingediend:

‘Zij die voor dit reuzenplan vergunning vragen, zijn van meening, zich niet te moeten verplichten tot het onmiddellijk uitvoeren der definitieve werken. Er zou op het oogenblik slechts sprake zijn van voorafgaande werken, bestaande in eenen put van 100 meters diepte, gegraven op elken der twee oevers, en eene gaanderij van 1000 meters lengte, geopend aan het ondereinde van elken put en in loodrechte richting naar de as der zeeëngte. De kosten dezer werken worden geschat op omstreeks 800,000 franken. Indien zij slagen, zal de maatschappij, die den tunnel zou moeten ten uitvoer brengen, zich geldelijk samenstellen.

De onderzeesche spoorweg zou uit 2 banen bestaan. In Frankrijk zou hij beginnen te Frethun, op de lijn van den Noorder-spoorweg en zich richten naar den oever tusschen Calais en Sangatte. De zee doorgaande zou hij ten Oosten van Douvres de Engelsche kust bereiken, waar hij zich door middel van een zacht hellend vlak met de spoorwegen South-Eastern en Chatam-London zou vereenigen. De geheele lengte der onderzeesche baan zou 40 1/2 kilometers beslaan, en voorzien zijn van hellingen, voldoende om het door de muren indringend water af te leiden.

De tunnel zou gegraven worden in het krijt, dat, naar men zegt, onder de zeeëngte eene vaste grondlaag vormt. Volgens de gedane peilingen zou de zee eene diepte hebben van 54 meters, waaruit te besluiten is, dat als de sluitsteen des gewelfs op 100 meters diepte geplaatst wordt, er daarboven eene krijtlaag, van omstreeks 46 zal overblijven om aan de drukking der zee weerstand te bieden. Zal deze dikte voldoende zijn? De ontwerpers van het plan twijfelen daar niet aan, en om te bewijzen

dat het mogelijk is, onder de zee door te graven, zonder blootgesteld te zijn aan het indringen van het water, halen zij als voorbeeld, verscheidene onderzeesche gaanderijen aan, die zich op zeer groote afstanden uitstrekken, en door middel van welke in England zeer belangrijke kolen, lood- en kopermijnen bewerkt worden. Vooreerst zou men eene erkenningsgaanderij maken van 2 m. 10 middellijn onder de zeeëngte. Deze gaanderij zou 2 millioen franken kosten en twee jaren arbeids vorderen. Na derzelver voltooiing, zou men de 2 m. 10 middellijn moeten verbreeden om er eenen onderaardschen gang van groote doorsnede van te maken. De ingenieurs, die zich met het plan hebben bezig gehouden, schatten de kosten voor de volledige voltooiing der geheele ondernemlng op omtrent 250 millioen. Deze kosten zouden verminderd worden door 't gebruik der laatst uitgevonden werktuigen, namelijk het Brauntontuig, dusgenaamd naar zijnen uitvinder.

De Engelsch-Fransche maatschappij, die de vergunning tot dit werk vraagt, is onder de bescherming gesteld van twee commissiën van onderzoek: de Engelsche, heeft lord Richard Grosvenor, lid van het parlement, tot voorzitter; de Fransche, is samengesteld als volgt: de heeren Michel Chevalier; Bergeron, burgerlijk werktuigkundige; Ed. Blount; Caillaux, werktuigkundige en afgevaardigde; de Fourtou, oud-minister van openbare werken, thans minister van openbaar onderwijs; Paris, afgevaardigde van Pas-de-Calais, en Paulin-Talbot.

Zooals men weet, heeft de tunnel van het Cenis-gebergte 15 kilometers lengte; die van het St.-Gothard-gebergte zal eveneens 15 kilometers lang zijn. De onderzeesche tunnel zal echter eene lengte hebben van 40 1/2 kilometers. Dit is derhalve het reusachtigste plan dat tot heden ontworpen werd.'

Kroniek.

Antwerpen. - *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Op 5 Januari, 's avonds, hield de heer C. Renard, leeraar bij de academie van schoone kunsten te Luik, een verhandeling over Horace Vernet.

- *O.-L.-Vrouwekerk.* Op 6 Januari, ten 3 ure, heeft de door ons op bladz 191 (1873) vermelde schouwing plaats gehad van de schilderijen van Rubens. ten overstaan van de heeren N. De Keyser, E. Le Roy, J. Portaels, en J. Rousseau, leden der commissie van monumenten; J. Nauts, L. De Winter en A. Van den Nest, leden van den gemeenteraad; Mgr. Sacré en de heeren E. Storms en L. Theunissen, leden der kerkfabriek; F. Baeckelmans, L. de Burbure, E. Give, L. Hendrickx en P. Génard, leden der provinciale commissie van monumenten. Zooals blijkt uit het hier volgend uittreksel uit het procesverbaal, heeft het onderzoek bewezen, dat de schilderijen in goeden staat van bewaring zijn:

'Op aanvraag van het staatsbestuur hebben de afgevaardigden der koninklijke commissie van monumenten zich op 6 Januari 1874 naar Antwerpen begeven om er den staat van behoud te onderzoeken waarin de twee vleugelschilderijen van Rubens, de *Afdoening* en de *Kruisoprechting*, zich zouden bevinden. Die kunststukken werden ten 2 1/2 ure 's namiddags in oogenschouw genomen, zijnde, benevens hooger gemelde commissie, daartoe aanwezig, de afgevaardigden van het provinciaal comiteit, diegene van het Antwerpsche stadsbestuur en van den fabriekraad der hoofdkerk. Daar er, om het bezichtigen te vergemakkelijken, voor de schilderijen stellingen waren aangebracht, zijn alle de voormelde afgevaardigden, na afloop van hun uiterst

nauwkeurig onderzoek, het eens geweest het volgende te bestadigen: Noch de *Afdoening*, noch de *Kruisoprechting*, hebben niet het minste letsel bekomen en bevinden zich in denzelfden volmaakten staat van behoud, welke zij den dag na het voltooien van de herstelling verkregen hadden. De onbeduidende schilferingen die zich, hier en daar, in de verflaag voordeden, zijn dezelfde welke er op te zien waren toen de stukken werden hersteld, en die er alsdan werden op vastgewerkt, derwijze dat zij, sinds dien, niet hebben opgehouden onverbeterlijk aan de paneelen te kleven. Met één woord, er is geen spoor te bemerken van eenige ontaarding die zij, sedert den tijd van hunne herstelling, zouden hebben ondergaan, en men kan verzekeren dat er weinige schilderstukken van de zestiende eeuw zoo volledig en wonderbaar zijn bewaard gebleven. Ten bewijze waarvan, alle de afgevaardigden het onderhavige proces-verbaal onderteekend hebben.'

De stedelijke afgevaardigden hebben in een naschrift op het proces-verbaal doen aanteekenen, dat zij ontwaard hadden dat op de schilderijen nattig stofkleefde. In de gemeenteraadszitting van 20 Januari heeft de heer Nauts eenige geschiedkundige aanteekeningen omtrent den eigendom der voormelde schilderijen aangehaald. Wij verwijzen naar wat wij over de tafereelen van Rubens in de hoofdkerk hebben medegedeeld in de *Vlaamsche School*, 1866, bladz. 136 en 173.

- In den *Burgersbond* was onlangs een zeer verdienstelijk Antoniusbeeld tentoongesteld door den beeldhouwer Van Genck.

- *Koninklijke academie van schoone kunsten.* De door ons in 1872 (bladz. 56) en in 1873 (bladz 16) aangewezen slechte staat van onderhoud van het schoone zittende beeld van Quinten Massijs, het eenige werk dat men van den verdienstelijken beeldhouwer K. Geerts bezit, duurt nog altijd voort. Wij roepen op dit feit de aandacht van het gemeentebestuur.

- De heer baron Van de Werve van Schilde heeft de heeren Guffens en Swerts gelast eene zaal in zijn huis, Kipdorp, met tafereelen te beschilderen; de onderwerpen zullen gekozen worden uit de geschiedenis zijner familie die, zooals men weet, verschillende burgemeesters van Antwerpen telde. K. Verlat zal in hetzelfde huis eene andere zaal beschilderen. Door toedoen van gemelden heer baron, zullen er vijf geschilderde glasramen door Stalins en Cie in de kerk te Schilde geplaatst worden. Volgden al de edellieden het voorbeeld van den baron Van de Werve van Schilde, er zou een schoon en gelukkig tijdperk voor onze kunstbeoefenaren aangebroken zijn.

Herenthals. - De muren der hoofdkerk, welke tusschen de schoone gebouwen des lands mag worden gerekend, waren sedert onheugelijke jaren, zooals het nog in vele andere kerken het geval is, met eene dikke kalklaag bedekt; de sieraden en de kunstwerken waren er als het ware onder begraven. Er is daar thans in voorzien; de kalklaag werd weggenomen en de kerk heeft er veel bij gewonnen. Zij is rijk aan schoone kapiteelen, met keurig bewerkte bladeren en telt ook een aantal fraaie beelden. De bezichtiging dezer kerk is alleen een uitstapje naar Herenthals waard.

Brussel. - In eene der nieuwe zalen van het koninklijk paleis is boven eene kostbare marmeren schouw, een tafereel van L. Gallait geplaatst, voorstellende keizer Karel te paard; voordezelfde zaal gaat als tegenhanger van voornoemd tafereel, een portret van Godfried van Bouillon geschilderd worden.

- *Koninklijke academie van België.* Klasse van schoone kunsten. - Zitting van 8 Januari. De heer N. De Keyser is bij koninklijk besluit van 9 December tot bestuurder der klasse in 1874 benoemd. De heer L. Everard bericht dat hij in de nieuwe zalen

van Ghemar te Brussel, zijne schilderijenverzameling gaat ten toon stellen; het inkoomgeld zal afgestaan worden aan de kas der Belgische kunstbeoefenaren.

Eenstemmig werd aan den heer Everard toegestaan deze tentoonstelling aan te kondigen onder de bescherming der academie. De heer A. Samuel, bestuurder der koninklijke muziekschool te Gent, is tot werkelijk lid benoemd in vervanging van wijlen Ch. Bosselet. Nog werden benoemd: Karel Becker, te Berlijn en William-Powel, te Londen, in vervanging van wijlen Jacob Berken en Edwin Landseer; Monteverdi, beeldhouwer, te Rome, in vervanging van wijlen Benzoni. A. François, te Parijs, en R. Stangs, te Dusseldorp, zijn tot leden der gravuur-afdeeling gekozen. De heer H. De Laborde werd benoemd in vervanging van wijlen graaf de Caumont. Tot briefwisselende leden zijn benoemd, in de muziekafdeeling: de heer J.H. Terry, leeraar aan de koninklijke muziekschool te Luik, en J.Th. Radoux, bestuurder derzelfde school. De bouwmeester, A. Balat, werd gekozen als bestuurder der klasse in 1875. Aan de klasse werd ingezonden eene plaat, met verzegeld briefje, dragende tot kenspreuk: *Ad Valorem*, voor den prijskamp van toegepaste kunst van dit jaar.

Luik. - De maatschappij *de Eendracht* heeft met veel bijval kostelooze leergangen van Nederlandsche taal ingericht; de lessen worden voortreffelijk gegeven door de heeren luitenanten V. Van de Weghe en Van Acker en den heer Candrix. Wij brengen de moedige werkers onze hulde en wenschen hun moed en volharding in de vervulling der schoone taak die zij op zich genomen hebben.

Buitenland.

Holland. - Het standbeeld van den gouverneur-generaal van Nederlandsch Indië, Jan Pieterszoon Koen, stichter van Batavia, door ons aangekondigd (1872, bladz. 55), uitgevoerd door E. de Plyn, van Antwerpen, is te Voorschoten gegoten met behulp van de galvanische electriciteit. Het beeld heeft eene hoogte van 4 1/2 meter, en weegt 6000 kilos. Het is afgeleverd ter verzending naar Batavia, in afwachting dat het nader bestelde arduinen voetstuk zal gereed zijn.

Leiden. - De commissie tot regeling van het XIVe Nederlandsch taal- en letterkundig congres, dat dit jaar zal worden gehouden, bestaat uit de heeren dr. W.C. Van den Brandeler, burgemeester der stad, eerevoorzitter; M. De Vries, voorzitter; J.H. Kern en C.P. Tiele, ondervoorzitters; J. Verdam en J.H. de Stoppelaar, secretarissen; J.M.E. Dercksen, schatbewaarder; leden de heeren Koopmans van Boekeren, P.J. Cosyn, P.L.C. Driessen, J.A. van Dijk, jhr. Rammelman Elsevier, D.F. van Heyst, M.C.W. Hübrecht, M.W. van der Kaay, G.J.C. Kolff, B.F. Krantz, A.C. Quant, H.C. Rogge, A.M.L. Rümke, G.D.J. Schotel, D.A. Schrellen, A.W. Sythoff en W.P. Wolters.

's-Gravenhage. - Binnen weinige maanden zal koning Willem III de 25ste verjaring van zijne troonsbeklimming vieren. Al sedert lang worden er in Holland toebereidselen gemaakt, om dit koninklijk jubilé met luister te gedenken. Volgens wordt gemeld, zullen de verdienstelijkste Nederlandsche schilders den vorst bij deze gelegenheid ieder eene schilderij vereeren.

Londen. - Veel ophef maakt hier eene schilderij van Hofman Hunt, getiteld: *de Schaduw des doods*, en waarop Jezus van Nazareth als timmerman is afgebeeld in zoodanige houding, dat zijne schaduw op den muur den vorm van een kruis vertoont. De kunstkooper Agnew heeft het stuk gekocht, men zegt voor 252,000. fr.

Weenen. - In deze stad gaat opgericht worden een 60 voet hoog standbeeld van Maria-Theresia, omringd van de beeltenissen van uitstekende mannen uit den tijd der keizerin, zooals Kaunitz, Darm, Laudon, Van Swieten, Sarmenfels en anderen.

Italië. - Op 5 Mei zal Italië de 400-ste verjaring van Michel Angelo's geboorte vieren. Te dezer gelegenheid zal eene schets van den onsterfelijken meester uitgegeven worden in een prachtalbum, waarin ook zullen gedrukt worden de talrijke eigenhandige brieven die van Michel Angelo bewaard gebleven zijn; er zal ook een album verschijnen van op steen gedrukte lichtteekeningen, betrekking hebben op de verschillende tijdperken uit Michel Angelo's leven; er zal ook gedenkpenning geslagen worden, en in de gevels der huizen die Michel Angelo te Capresse en Settignano bewoonde, zullen gedenksteenen worden geplaatst.

Florence. - In eene villa te Carregi, zijn muurschilderingen ontdekt (zinnebeeldige figuren, vrouwenfiguren enz.), die toegeschreven worden aan Alexander Botticelli.

Sterfgevallen.

Dr. HENDRIK-JAN NASSAU, inspecteur van het lager onderwijs in de provincie Drente, is overleden te Assen, in den nacht van 7 op 8 November 1873; hij was geboren te Middelburg, op 30 November 1791; op 81-jarigen leeftijd gaf hij nog een boekdeel uit: *Taalmijmeringen*, *verbeter-opgaven tot oefening in taalvormen en opmerkingen*, *beschouwingen en wenken betreffende het onderwijs*. Hij laat eene aanzienlijke bibliotheek achter die te Groningen moet verkocht worden ten voordeele van het *Drentsche onderwijzers-weduwen- en weezenfonds*, waaraan hij daarenboven nog 6000 gl. vermaakt heeft.

HENDRIK LODEWIJK FRANS PARTOES, bouwmeester der godshuizen en oud lid van het gemeentebestuur te Brussel, is aldaar overleden op 29 December 1873. Hij was sedert 1843 ridder der Leopolds-orde en sedert 1864 werkelijk lid van het Antwerpsch academisch korps.

P. VAN DEN BOGAERT, kanunnik-regulier der abdij van Tongerloo, die eene groote befaamdheid had verworven als organist, en sedert verscheidene jaren in die hoedanigheid afgevaardigd was om het vermaarde orgel der abdij van Averbode, het grootste en schoonste des lands, te bespelen, is aldaar overleden den 20° Januari in den ouderdom van bijna 45 jaren. Van den verdienstelijken te vroeg overleden geestelijke zijn verschillende stukken voor orgel verschenen. Zie 1867, bl. 139.

Mechaniek voor het maken van holleblokken.

Een oud spreekwoord zegt: de honderdste boer kent het holleblokmaken niet. Deze spreuk, in haar letterlijken zin opnemende, voegen wij er bij, dat het te vreezen is, dat na verloop van min of meer korten tijd, nog al minder dan één boer op honderd, het holleblokmaken kennen zal. Sedert eenige jaren toch, is men begonnen de houten schoenen, ook wel eens kloefen genoemd, even als zoovele andere dingen, gedeeltelijk met de mechaniek te maken. Het laat zich dus voorzien, dat het holleblokmaken allengs uit de dorpen verdwijnen en uitsluitend geschieden zal in min of meer groote fabrieken. De holleblokmechaniek werd, eenige jaren geleden, uitgevonden door twee Fransche werktuigkundigen, de heeren Berniet en F. Arby. Zij kost tusschen de 1200 en 1500 fr. en schijnt door een enkel man te kunnen aan den gang gehouden worden. Eer zij op de mechaniek gaan, moeten de houtklompen uit den ruwe gekapt worden. Voorloopig schijnt het nieuwe werktuig evenwel nog niet op zeer groote

schaal te worden gebruikt, ten minste in België niet. Het beste bewijs daarvoor vindt men in deze omstandigheid, dat gewone ongeschilderde manshollеblokken die, voor een tiental jaren, 50 centiemen het paar verkocht werden, thans in Antwerpen 80 en 90 centiemen kosten. Vrouwenblokken, die in 1863 tegen 35 centiemen het paar werden verkocht, gelden tegenwoordig 50 centiemen.

P. van der Velden del en lith.
Steendr. v. J.D. Steuerwald,

Riviergezicht.

Wij geven hier de afbeelding van een zeer fraai riviergezicht, een werk van den heer P. Van der Velden, een verdienstelijk schilder van de hedendaagsche Hollandsche school, gevestigd te Rotterdam.

Het tafereel verdient in alle opzichten de aandacht van den beschouwer te boeien, want het kenmerkt zich door vele voortreffelijke hoedanigheden.

Er is diepte en spanning in de lucht, beweging in het doorschijnend water, warmte in het landschap dat op den achtergrond verrijst.

De vaartuigen lossen prachtig op den waterspiegel uit; men zou wanen het geklots van den golfslag tegen de zijden der schepen te hooren.

De lucht is half betrokken, er broeit storm of onweer; de meeuwen zijn zeewaarts afgekomen en dringen dieper landwaarts in, wat den strandbewoner slecht weer op zee doet voorspellen.

De kunstenaar heeft zijn tafereel uitmuntend afgedeeld. Middendoor staart onze blik, zoover de oogen kunnen reiken, op het zacht bewogen water, dat zich aan den gezichteinder als met de lucht schijnt te versmelten; langs den eenen kant eenige groote en kleine schepen; langs den anderen kant de kust, met hare dorpkens in 't verschiet, hare nederige kerktorens en ouderwetsche windmolens. Geheel eene wereld, samengevat in eene kleine lijst!

Deze plaat toont eenmaal te meer welk schoon en nuttig gebruik de kunstbeoefenaren van de steendrukkunst maken kunnen; ruim 25 jaar geleden werd zulks in België op de breedste schaal gedaan, zooals onder andere bewijzen de fraaie platen van Madou, Billoin, Schubert, enz. Sedert dien is ten onzent het maken van platen op steen om zoo te zeggen verwaarloosd. In Holland daarentegen wordt dit vak al meer en meer behartigd, en wel met den besten uitslag. Wij hopen nog meermalen in de gelegenheid te zullen zijn onze lezers hierover te laten oordeelen.

Het schilderstuk.
I.

Al was't reeds omtrent 12 ure's nachts, toch zat eene tamelijk bejaarde weduwe nog op in hare woonkamer, welke karig verlicht werd door een flauw brandend lampke. Het vertrek was klein, de huisraad blonken als van reinheid. Het kamerke zag er aangenaam genoeg uit, maar de vrouw scheen in geene opgeruimde stemming te verkeeren. Zij betoonde zelfs eene zekere ongerustheid en somwijlen tuurde zij bijna angstig naar de hangklok, die tien minuten vóór twaalven wees.

- Waar mag, waar kan hij toch blijven? mompelde zij, terwijl zij gejaagd opstond van haren stoel, in 't vertrek op en neer ging en vol verwachting aan de deur luisterde, alsof zij hoopte, op den trap de voetstappen te hooren van dengene naar wien zij zoo vurig verlangend wachtende was.

Wie verwachtte zij dan? zal de lezer vragen.

Zij verwachtte haar zoon, haar eenig kind, een jongeling die bij een openbaren bestuurdienst eene nog onbezoldigde plaats bekleedde. Moeder en zoon woonden met elkaar en leefden in de beste verstandhouding. Zij deelden samen zorg en vreugd.

Zij hadden het in de wereld niet breed, ofschoon zij betere dagen gekend hadden. Wij zegden reeds, dat de jongeling, op zijn bureel, nog niets verdiende. Zij trachtten zich zoo goed mogelijk in hun lot te schikken, in afwachting dat hunne omstandigheden verbeterd zouden worden; de jongeling koesterde de hoop, weldra eene jaarwedde te zullen bekomen en dan, zoo hoopte hij en zoo hoopte zijne moeder, zou een bescheiden welstand hunne tevredenheid nog komen verhoogen. De zoon van de weduwe heette Frederik. 't Was een stille en oppassende jongen. En daar hij 's avonds nooit na den tienen uitbleef, was de ongerustheid, welke zijne moeder thans betoonde, begrijpelijk genoeg. Zelfs ging hij niet alle dagen uit. Vandaag echter was hij eens naar de komedie gegaan, eene weelde die hij zich niet dikwijls veroorloofde; maar de vertooning moest al lang gedaan zijn en de goede vrouw kon zich dus maar niet voorstellen, waar hij blijven mocht. De zorg voor hare kinderen verlaat eene liefderijke moeder nooit; zij ziet zoo spoedig gevaren, ook waar die niet zijn, zelfs wanneer het kind een jongeling en de jongeling een man geworden is.

Gelukkiglijk zou hare onrust niet lang meer duren. De klok had nauwelijks twaalf geslagen of daar kraakte de trap onder een welbekenden stap en in 't volgende oogenblik ging de kamerdeur open en een flink opgeschoten jonkman van ten halve de twintig, die niemand anders dan Frederik was, stond in de kamer en klopte de vrouw vriendelijk groetend op den schouder. Aan de tevredenheid die op zijn gelaat te lezen stond, zag de moeder al dadelijk, dat haren lieveling geen kwaad of niets onaangenaams overkomen was. Dit wentelde een zwaren steen van haar hart en 't was met een verruimd gemoed dat zij hem zeide:

- God zij geloofd, Frits, dat ge eindelijk thuis zijt! Jongen, jongen, wat hebt ge mij ongerust gemaakt! Waar hebt ge toch zoo lang gezeten?

- Moeder lief, sprak de jongeling, terwijl hij de oude vrouw hartelijk kuste, gij moogt me mijn laat uitblijven niet kwalijk nemen; ik dacht wel, dat gij een beetje ongerust zoudt geweest zijn, maar ik heb niet vroeger kunnen komen. 'k Heb een avontuurke gehad, liet hij er op volgen, met eene stem die eenigszins aarzelde.

- Ik dacht het halvelings dat er iets moest zijn, antwoordde de moeder, terwijl zij hem met een bezorgden blik aanzag. Ik hoop toch, zoo voegde zij er bij, dat er u niets kwaads overkomen is?

't Is slechte tijd en het deugt niet 's avonds laat buitenshuis te zijn. Gij zijt toch niet aangedaan, hoop ik?

De brave vrouw kon zich, in den eenvoud haars harten, een avontuur niet anders denken dan als iets wat schrikkelijk en gevaarlijk is.

- Hoegenaamd niet, antwoordde Frederik, lachend om den angst zijner moeder; 't is eerder goed dan kwaad, dat mij overkomen is, want 'k heb eenen dienst bewezen aan eene juffrouw; maar eer ik het u vertel, zou ik u willen vragen, moeder, of gij niets voor mij te eten hebt? Ik scheur van den honger. 'k Heb van heel den avond noch nat, noch droog over mijne lippen gehad en ge ziet, dat mijn avontuur mijnen eetlust niet heeft doen overgaan.

De goede moeder was dadelijk in de weer. Zij had, tegen dat haar zoon van de komedie kwam, thee voor hem gereed gemaakt; zij had de kachel aangehouden, opdat de thee warm zou kunnen blijven. Spoedig was er ingeschonken en stonden brood en boter met een stutske koud vleesch op de tafel. Voor haren zoon te kunnen zorgen, was haar leven en 't mocht merkwaardig genoemd worden, hoe zij, met geringe geldmiddelen, de zaken toch zoo wist in te richten, dat haren zoon nergens het eten beter smaakte dan thuis. De gaaf om met weinig veel te doen, is bij uitnemendheid de huishoudelijke, liefhebbende vrouw eigen.

Toen Frederik zijn eetlust verzadigd had, kwam zijne moeder naast hem zitten en vroeg, of hij haar nu eens zou vertellen, waarin zijn avontuur toch wel bestaan had en wie de juffrouw was, aan wie hij dienst bewezen had.

Frederik liet zich niet pramen. Hij vertelde dat hij, van de komedie huiswaarts keerende, dicht tegen hunne woning eene juffrouw tegengekomen was, die zoodanig in haren mantel gewikkeld was, dat hij haar gelaat nauwelijks kon zien. 't Was koud en laat; de straten waren verlaten; de juffrouw was alleen, geheel onvergezeld. Hij had haar, in 't voorbijgaan, eventjes bezien en zijnen weg voortgezet, zonder het hoofd om te wenden, toen hij eensklaps achter zich eene zachte stem hoorde die riep: ‘mijnheer, mijnheer, als 't u belieft!’ Hij had daar geen acht op gegeven en was blijven voortstappen, daar zijne moeder wel denken kon, zeide hij, dat hij bij nacht en ontijd naar zulke woorden opstraat niet luisterde; maar de stem, 't was die van de juffrouw, werd al dringender en smeekender, zoodat hij zich eindelijk had omgewend, op zijne schreden teruggekeerd was en had gevraagd, wat ze moest hebben. ‘Neem me niet kwalijk, was hem geantwoord, dat ik u iets vraag; ik zoek naar eenen doktoor; weet gij er hier omtrent geen wonen? Mijn vader is erg ziek geworden en als er geene spoedige hulp komt, zou het slecht met hem kunnen afloopen; o! help mij toch, als gij kunt, riep het meisje halfschreiend; zeg me, waar ik eenen doktoor zou kunnen vinden.’ Wij stonden, zoo vervolgde Frederik, onder eene lantaren en ik zag dat de juffrouw buitengewoon schoon, maar geweldig bleek was; zij had het eerlijkste gezicht van de wereld en zag er zoo bedroefd uit, dat het me waarlijk door het hart ging. Gij kunt wel peinzen, moeder, dat ik seffens gereed was, om het meisje te helpen; ik dacht aan doktoor Brandt, die hier in de gebuurte woont, gelijk gij weet, en die me heel goed kent; dat hij ook om Gods wil mee zou gaan, als hij thuis was, daarvan hield ik mij overtuigd; ik zeg om Gods wil, omdat het meisje er maar heel poverkens uitzag; daarin had ik mij niet vergist, want terwijl wij ons op weg stelden naar de woning van den doktoor, zeide het meisje met een gevoel van schaamte en schier onhoorbare stem: ‘Mijnheer, ik vrees dat de doktoor eenige toegevendheid met ons zal moeten hebben, dat hij wat geduld zal moeten gebruiken, want wij zijn

arme menschen.’ Ik antwoordde, dat zij zich daarover niet ongerust behoorde te maken, dat de doktoor een vriend van me was en naar geen geld zag, als hij iemand kon helpen. Ik hoorde haar mompelen: ‘God zij geloofd!’ terwijl zij mij een dankbaren blik toezond. In weinige minuten waren wij aan het huis van den doktoor; gaande weegs hadden wij verder geen woord met malkaar gesproken; bij den doktoor was er boven nog licht. Ik trok aan de bel. 't Venster ging open en 't was de doktoor zelf die zijn hoofd naar buiten stak en vroeg wie daar was. Ik maakte me aan hem kenbaar en zeide, dat een zieke zijne hulp noodig had. ‘Ik kom,’ antwoordde Brandt en sloot zijn venster. Vijf minuten later was hij beneden bij ons. 'k Vertelde hem het geval, in weinige woorden, terwijl wij ons op weg stelden naar de woning van het meisje. Ik had nu wel kunnen heengaan en naar huis komen, maar de zaak had mijne nieuwsgierigheid, of liever mijne belangstelling opgewekt; dit was de reden waarom ik mee ging. Het meisje bracht ons in het armste kwartier der stad; onder wege vernam de doktoor naar de omstandigheden van de ziekte haars vaders. Eindelijk bleven wij stil aan een tamelijk hoog huis (Frederik noemde de straat), dat er uitwendig zeer vuil en vervallen uitzag. ‘Hier is het,’ zeide zij. Zij haalde den huissleutel uit haren zak en opende de voordeur; in den gang was het pikdonker. ‘Een oogenblikske, als 't u belieft, zoo sprak zij; ik zal lichtmaken; anders zoudt gij den trap niet vinden.’ Zij haalde een phosphorke te voorschijn en stak daarmede een lampke aan, dat in eenen hoek van den gang stond. En 't was goed ook, dat zij licht gemaakt had, want de trap was zoo smal, nam zoo menigen draai en de leuning was zoo slecht, dat iemand dia daar in huis niet bekend was, wellicht niet boven zou geraakt zijn, zonder eerst een paar keeren gevallen te zijn. Terwijl wij naar boven gingen, zag ik dat het meisje naar mij omzag. Haar blik maakte mij verlegen; ik begreep, dat ik hier niet op mijne plaats was, dat ik niet had behoeven mee binnen te gaan, dat ik, waar ik was, eigenlijk niets meer te stellen had. ‘Laat me toe, zeide ik haar, dat ik mijnen vriend vergezel; 't is zuivere deelneming in uw lot, die 't mij u doet vragen.’ Zij antwoordde niet, maar liet eene wijl haren blik op mij rusten; die blik was doordringend en bijna toornig, zoodat ik er mij eenigszins door ontroerd gevoelde. 'k Bleef evenwel mee naar boven klimmen. Op het portaal van de derde verdieping bleven wij stil; het meisje opende eene kamerdeur en wenkte ons binnen te treden. Zij volgde ons in het vertrek en liep er naar eenen hoek, waar een bed stond; in het bed lag de zieke. Zij vatte zachtjes

zijne hand en met tranen in de stem fluisterde zij: ‘Vader, hier is de doktoor.’ Mijn vriend voelde den zieke den pols en vernam naar zijnen toestand; met ingehouden adem, zag het meisje hem de woorden uit den mond en volgde al zijne gebaren en bewegingen met hare blikken. Onderwijl gluurde ik in de kamer eens rond. Zoo slordig en vervallen als het huis er van buiten, in den gang en op den trap uitzag, zoo rein en ordelijk was het in dit vertrek; alles zag er zelfs buitengewoon zuiver uit; maar de huisraad was oud en versleten, de gordijnen en het overgoed van 't bed waren verschoten en gelapt; daarbij brandde er in de kamer geen vuur; 't was er ijskoud. Treurig, treurig, zoo dacht ik bij me zelve; die menschen moeten het zeker eens beter gehad hebben in de wereld; zij zijn ten onder geraakt en hebben zich in dit afgelegen kwartier teruggetrokken om hunne armoede te verbergen; hoe strijden zij hier, misschien zonder troost, zonder hoop, tegen het harde lot! Terwijl ik in deze gepeinzen verslonden was, riep mijn vriend mij aan het ziekbed; het meisje had voor eene wijl de kamer verlaten. ‘Zie eens, zou fluisterde hij mij toe, wat een schoon gezicht die oude man heeft!’ En dat was inderdaad zoo, moeder; de man lag met de oogen toe; de koorts had een lichten blos op zijne wangen gejaagd; hij moest buitengewoon schoon geweest zijn; zijne vermagerde trekken waren ongemeen fijn en regelmatig; rond den fraai gevormden mond speelde een zachte glimlach; de zieke was ingesluimerd; wellicht had hij een aangenamen droom; zijn fraai, breed voorhoofd droeg de sporen van diepe rimpels; hij had dik sneeuwwit haar en droeg een vollen baard, ook zoo wit als sneeuw. Toen het meisje terug in de kamer kwam, zeide Brandt tot haar: ‘Lief kind, ik geloof, dat gij over uw vader gerust moogt zijn; hij is wel erg ziek en 't zal misschien veel moeite kosten om de koorts uit zijn verzwakt lichaam te krijgen, maar hij is niet in gevaar en zoo er niets onverwachts bijkomt, zullen wij hem wel spoedig te been helpen.’ Gij hadt eens moeten zien, moeder, met wat vreugd het meisje die woorden hoorde; zij stuurde haar dankbaren blik ten hemel en bedankte den doktoor in de warmste woorden; wij konden de liefde afmeten die zij haren vader toedroeg en beseften terzelfder tijd hoe ellendig en verlaten zij zich zou gevoelen, indien hij haar moest ontrukt worden. 'k Zou zoo gaarne ook iets gedaan hebben, om haar wat door te zetten en eenige verlichting te verschaffen; want ik zag genoeg, dat hier, buiten geneeskundigen raad, ook nog andere hulp noodig was; maar het meisje zag er zoo fier uit en in hare hoop en vreugde blonk haar gelaat van zulke schoonheid, dat ik haar, in dezen stond, voor alles ter wereld, niet aan hare armoede zou hebben durven herinneren, door haar het weinigske geld aan te bieden, dat ik op mij droeg. Brandt schreef nog het een en ander voor en beloofde 's morgens te zullen terugkomen. Daarna gingen wij heen. Dat is nu mijn avontuur, moeder.

De moeder had al dien tijd aandachtig toegeluisterd; slechts nu en dan had zij het verhaal van haren zoon onderbroken door eene vraag of eenen uitroep, die van hare deelneming deden blijken; nadat Frederik uitverteld was, bewaarde zij nog eene poos het stilzwijgen. Dan zeide zij:

- Gij hebt me nu alles breedvoerig verteld, Frits; maar er is één punt, dat gij vergeten hebt: wie zijn die arme menschen?

- Ik weet het niet, moeder, luidde het antwoord; gij kunt wel denken, dat ik bij al den angst en de verwarring, die daar heerschten, geene gelegenheid heb gehad, het meisje naar haren naam of stand te vragen. En 'k moet er bijvoegen, dat ik daar zelfs niet eens heb aan gedacht.

De oude vrouw schudde het hoofd en terwijl zij haren vinger dreigend opstak, zeide zij tot Frederik, doch op vriendelijken toon:

- Frits jongen, er steekt daar iets achter.

- Hoe meent gij dat? vroeg de jongeling verwonderd. Ik kon toch wel niet minder doen, dan een arm kind, dat voor zijn vader naar een doktoor zoekt, den weg wijzen en behulpzaam zijn.

- Zoo versta ik het ook, antwoordde de moeder; daarin hebt gij maar enkel uw plicht vervuld; gij hebt een werk van barmhartigheid gedaan. Maar het meisje heeft uw hart geraakt.

Terwijl zij dit zeide, zocht haar liefderijke blik de oogen haars zoons en zij zag, dat Frederik bloosde; maar de jongeling herstelde zich spoedig en al lachende zeide hij:

- Hoe komt gij op zulke wonderlijke gedachten, moeder? 'k Ben nog geen uur bij het meisje geweest en wij hebben geen tien woorden samen gesproken.

- Ik zeg ook niet, antwoordde de moeder, dat gij al smoorlijk verliefd op haar zijt; maar gij hebt met zooveel vuur van haar gesproken, van hare schoonheid, hare lieftalligheid, hare fierheid en God weet wat nog al, dat ik moet zeggen dat gij in dat uur tijds belangrijke ontdekkingen gedaan hebt.

- Moeder lief, zoo sprak Frederik ernstig, spot niet, als 't u belieft. Het meisje is zoo goed als schoon; o! gij hadt eens moeten zien, hoe zij beefde voor 't leven van haar vader. In alle geval, zij is ongelukkig en zoo ik belang in haar stel, stellig is het dat zij alle medelijden verdient.

- Het medelijden, hernam de vrouw, is een gevaarlijk ding tusschen een jonden zooals gij en een lief meisje; maar ik maak me niet ongerust; ik ken mijnen verstandigen Frits te goed om niet te weten, dat hij steeds voor oogen houden zal, wat hij aan zich zelve en aan zijne toekomst verschuldigd is. Ik verheug mij met u, over het goede werk dat gij vandaag gedaan hebt en ik hoop dat God voor die arme menschen barmhartig zal zijnen de woorden van den doktoor zal vervullen. En nu gaan wij slapen, jongen; 't is heel laat geworden. Goeden nacht!

(Wordt voortgezet.)

Bange uren.
Een jachtverhaal.

Een jager van Tromingen, in het district Indre-Soign, in Noorwegen, gaat op de beerenjacht, ziet een jongen beer, legt aan en schiet het dier ter neder. Juist wil de jager op nieuw laden, toen zijne aandacht wordt afgeleid door een verschrikkelijk gebrom, dat werd aangeheven door de moeder van den pas gedooden beer, die inmiddels op het lijk van haar jong is

toegeschoten, het beriekt, belikt en omwentelt en na zich van den dood van haren lieveling overtuigd te hebben, naar den dader omziet. Nauwelijks heeft zij hem in 't oog gekregen of zij gaat onder een wraakzuchtig gebrul en met opengesperden muil op den onverlaat af.

Het eenig reddingsmiddel dat den jager in dat hachelijk oogenblik overblijft, is zoo gezwind mogelijk in eenen boom te klimmen en onze Jacob - zoo heet onze held - klautert dan ook nog juist in tijds zoo hoog tegen den boomstam op dat het woedende dier hem niet meer bereiken kan.

'Hier zijn wij ten minste vooreerst in veiligheid, zegt hij in zich zelven. Maar wat nu verder te doen? In de eerste plaats, den kogel op het geweer!' Dat is goed en wel, maar de laadstok is onder het beklimmen van den boom gevallen, en nu begint voor den armen Jacob goede raad duur te worden.

De beerin heeft zich al verscheidene malen zoo hoog mogelijk tegen den stam opgericht; - die schijnbaar zoo kort ineengedrongen plompe dieren kunnen zich lang en kort maken als bloedzuigers; - zij heeft al meer dan eens in de schors gebeten, hare klauwen dreigend tegen den boom geslagen en in haar eerste blinde woede vergeefsche pogingen aangewend om den ganschen boom omver te rukken, tot dat zij plotseling op eene betere gedachte komt.

'De beer heeft kracht voor tien mannen en verstand voor twintig,' zegt een Noorweegsch spreekwoord. Nu begint het woedende dier beneden aan den stam te graven; de rood- en geelkleurige schillen en vezels vliegen rechts en links; weldra ligt nu de wortel bloot, en met zijn stalen gebit snijdt het monster den wortel gemakkelijk af.

Maar de Noorweegsche dennenboom heeft een groot aantal wortels, die hij wel noodig heeft om in de dunne aardlaag staande te kunnen blijven. Het werk schijnt op 't laatst het dier te vervelen, en onze Jacob ziet het naar de omstandigheden vrij rustig en kalm aan. Maar wie beschrijft den schrik van onzen held toen hij twee andere beeren de beerin ziet ter hulp snellen! En dat alsof ze zoo uit den grond opkomen, zonder eenig geluid te geven of eventjes te brommen, alsof ze van te voren besteld waren. Wat het werk betreft, dit ging wel is waar met Noordsche grondigheid, maar alles behalve met de gewone langzaamheid vooruit, want nu werden met zulk eene hevigheid steenen, zand en graszoden rondom den stam opgeworpen, dat er aldra nauwelijks een spoor van groen meer te zien was, zoo ver de wortels zich in 't rond uitstrekten.

Weldra was de barre rotsgrond zichtbaar, de wortels lagen bloot en krak! krak! werd de eene levensdraad na den andere van den ongelukkigen boom afgesneden. De zaak was meer dan bedenkelijk voor onzen armen Jacob en hij begon luidkeels om hulp te roepen. Maar hoe hij schreeuwen mocht, hij hoorde geen ander antwoord dan het onheilspellend woedend gebrom der drie monsters daar beneden, die reeds de meeste wortels van den boom doorknaagd hadden.

Eindelijk is nog slechts de stamwortel overgebleven, die tot nog toe aan de woedende beten der beeren weerstand biedt. Doch reeds begint de boom te wankelen; de rotskloof, waarin de grootste wortel was uitgeschoten, is gedeeltelijk met een weeken aardgrond gevuld, en de eene beer graaft de aarde weg, terwijl de beide andere den boom uit alle macht schudden. De top, dien onze jager, wegens licht te begrijpen redenen, tot zitplaats heeft gekozen, begint bedenkelijk kromme lijnen in de lucht te beschrijven, die hoe langer hoe wijder van omvang worden.

Reeds heeft de ongelukkige alle moeite om zich nog vast te houden, en eindelijk begeeft hem tot overmaat van ramp zijne stem; hij heeft zich heesch geschreeuwd.

Duizelig van het geweldig schudden, half dood van angst voor het verschrikkelijk lot dat hem te wachten staat, heeft hij bijna alle hoop opgegeven, toen..... God zij geloofd! het geluid van een naderenden wagen de monsters doet opschrikken en hen stoort in hun afgrijselijk werk.

Vier struische boeren, met de bijl op den schouder, naderen nu met de grootste voorzichtigheid, maar niet minder moedig ter plaats, waar het straks beschreven tooneel plaats had.

Zij hebben de zonderlinge trillingen van een enkelen boomstam opgemerkt - want hooren konden zij hun kameraad al in lang niet meer - en nu naderen zij om de zaak te onderzoeken.

Volgens de in alle opzichten overeenstemmende uitspraak van het viertal, moeten de drie beeren, toen zij langzaam, zeer langzaam zelfs, den aftocht bliezen, zonder hun slachtoffer ginds in de hoogte verder met eenen blik te verwaardigen, al eene zeer zonderlinge, men zou zelfs kunnen zeggen, komieke vertooning hebben opgeleverd. Slechts nu en dan keken zij bedaard naar de vier indringers, terwijl zij stillekens aan het bosch introkken. De arme Jacob kon niet alleen ten gevolge van de bovenmatige inspanning zijner longen gedurende de eerste weken daarna nauwelijks spreken, maar leed nog lang daarna aan duizelingen, ten gevolgd van het hevig schudden van den boom, in welks top hij zulke alles behalve aangename oogenblikken had doorgebracht.

Houdt middelmate.

Zie nog meer naar tering dan naar nering. Hoeveel bij iemand inkome, zoodra er nog meer de deur uitgaat, moet hij eenmaal arm worden. De kunst zit minder in geld te maken, dan in geld bijeen te houden. Kleine verteringen zijn als muizen in eene graanschuur; als zij velen zijn, richten zij groote verwoesting aan. Haar bij haar wordt het hoofd kaal. Stroo bij stroo verdwijnt het dak, en drop bij drop komt de regen naar binnen. Een vat is spoedig ledig, wanneer er elke minuut één droppel uit de kraan lekt. Kleine mijten vernielen groote kazen. Wilt gij sparen, begin dan met uwen mond. Flesch en kruik zijn groote geldvernielers. Goed gekozen en duurzame stof is beter dan schoonschijnend en goedkoop modegoed. Steek uwe beenen niet verder dan uwe lakens reiken, of spoedig zult gij last hebben van ijskoude voeten. De domste dwaas kan winst doen, maar er is wijsheid noodig, om het gewonnene verstandig te beheeren en verteren.

C.H. SPURGEON.

De rommelpot.

TEEKENING NAAR EENE SCHILDERIJ VAN FRANS HALS.

Met den vrij aardig klinkenden naam, welke aan het hoofd van dit opstel te lezen staat, werd een paar honderd jaar geleden het speeltuig bestempeld, dat wij in handen zien van den vroolijken kornuit, die op onze plaat is afgebeeld; het ding had zelfs twee namen; men noemde het ook foekepot. Volgens het schijnt, waren de oude straatzangers meest allen van zulk speeltuig voorzien; die rommelpotspelers waren de orgeldraaiers van dien tijd. Zij rommelden in hunnen pot en zongen van vierschaargericht, van een wreeden moord of van een meisje die met eenen jager ging, en verdienden op deze wijze hun dagelijksch brood. De dusgenaamde rommelpot was inderdaad een pot van gebakken aarde, overspannen met eene blaas; in 't midden van die blaas was eene opening, waarin eene soort van trommelstok stak; met dien stok rommelde of rammelde de speelman tegen den bodem en de binnenkanten van den pot, onder inachtneming van eene zekere maat; dit strekte tot begeleiding van zijnen zang. Dat de kinderen en volwassenen van dien tijd in onze Nederlanden zulke ‘muziek’ heel ge noeglijk vonden, kunnen wij opmaken uit de vroolijke gezichten van grooten en kleinen die den speelman op onze plaat omringen. Er zal zeker meer dan een beschouwer van onze gravuur aangetroffen worden, die wel een paar frank zou willen geven, om eens zoo smakelijk te kunnen lachen als hij hier boven ziet doen. Maar wij veronderstellen, dat het liedeken van den speelman ruim zooveel zal bijgedragen hebben tot de algemeene vroolijkheid der hoorders als het gerommel in zijnen foekepot, want oud en jong kijkt den kerel de woorden uit den mond.

't Is naar eene schilderij van den beroemden Frans Hals dat de hier medegedeelde plaat gegraveerd is; wij herinneren hier in 't voorbijgaan, dat de gunstig gekende uitgever A.W. Sijthoff, van Leiden, de uitgaaf begonnen is van een prachtig

album met sterkwaterplaten, vervaardigd naar tafereelen van den grooten schilder; de sterkwaterplaten zijn van den beraamden William Unger.

In meerdere zijner schilderijen heeft Frans Hals rommelpotspelers afgebeeld: drie dergelijke stukken zijn van hem gekend, namelijk in de verzamelingen Muiszech, te Parijs, Neuille Goldsmit, te 's-Gravenhage en Gsel, te Weenen. Rommelpotspelers treft men onder andere ook aan op eene schilderij van Molijn, in het rijksmuseum, te Brussel, en op een tafereel van Bollongé, in het museum van Rotterdam.

Verhouding der trillende beweging der snaren.

I. Wanneer men eene snaar door wrijving met een strijkstok van hare langstrekkende wending verwijdert, bemerkt men dat de klank klimt en scherper wordt naarmate de lengte der snaar vermindert en men deze eene grootere spanning doet ondergaan. Verders vergroot ook daardoor het getal der trillende bewegingen; zoodat er tusschen de lengte, de spanning, de snelheid van beweging der snaar en derzelver geluid zekere betrekkingen bestaan. Deze zijn als volgt:

Als men het getal der trillende bewegingen eener snaar door het cijfer 1 aanduidt, dan zal dit getal door de cijfers 2, 3, 4, enz., vertegenwoordigd worden voor eene snaar welker lengte gelijk is aan 1/2, 1/3, 1/4, wel te verstaan mits de spanning dezelfde blijft.

Eene snaar, eenmaal zoo dik als eene andere, zal eens zoo traag trillen als deze.

Het getal der trillende bewegingen eener snaar is in evenredigheid met den vierkanten wortel der gewichten tot hare spanning gebruikt; bij voorbeeld: wanneer men het getal, door het cijfer 1 vertegenwoordigt voor eene snaar gespannen bij middel van een gewicht gelijk aan 1, zoo zal het vertegenwoordigd zijn door de cijfers 2,3,4, enz. ingeval men haar eene spanning doet ondergaan met gewichten gelijk aan 4, 9, 16, enz.

d. Het getal der trillende bewegingen van ongelijkaardige *snaren*, *is in omgekeerde reden met den vierkanten wortel van haar betrekkelijk gewicht;* bij voorbeeld, eene koperen snaar, welker betrekkelijk gewicht gelijk is aan 9, en eene darmsnaar, welker betrekkelijk gewicht gelijk is aan 1, hebben beiden gelijke dikte en lengte, en zijn gespannen bij middel van gelijke gewichten. In dit geval zal het getal der trillingen van de koperen snaar 2 maal minder zijn dan dat der trillingen van de darmsnaar (3 zijnde de vierkanten wortel van 't getal 9).

Wanneer eene snaar eenen zuiveren klank geeft, en dat men dezen aanziet als zijnde eene *do*, eerste noot der toonschaal (*gamme)* en dat men daarna den beweegbaren kam van den klankmeter allengskens voortschuift om de andere noten *re*, *mi*, *fa*, *sol*, *la*, *si, do*, te bekomen, de lengte der geheele snaar vertegenwoordigd zijnde door het getal 1, vindt men voor de andere noten de volgende lengten:

Benaming der klanken.	***Lengte der snaar.***
do	1
re	8/9
mi	4/5
fa	3/4

sol	2/3
la	3/5
si	8/15
do	1/2

Wat nu het getal der trillingen van de snaar voor elke noot aangaat, daarover hebben wij reeds gezegd dat het in omgekeerde reden is met hare lengte, zoodat dit getal voor de *do* door 1 vertegenwoordigd zijnde, men voor de andere noten de volgende cijfers zal bekomen:

Benaming der klanken.	***Lengte der snaar*,**
do	1
re	9/8
mi	5/4
fa	4/3
sol	3/2
la	5/3
si	15/8
do	2/1 of 2.

Dit alles bewijst dat de hoogte der klanktonen in omgekeerde reden is met de lengte der snaar en in evenredigheid met het getal der trillingen.

D^{r}. F.-J. MATTHYSSENS.

Kroniek.

Antwerpen. - Naar wij vernemen zal eerlang op den Franschen schouwburg een nieuw werk van den heer Ed. Gregoir worden opgevoerd. Het is getiteld: *Scènes de la vie champêtre*, toonkundig gedicht, samengesteld uit: 1° *Nature calme;* 2° *Choeur villageois;* 3° *Le chant du pâtre;* 4° *Les échos*, pastorale; 5° *Chasse; Choeur de chasseurs; danse rustique;* 6° *La plainte de brise; muisque lointaine exécuteé sur le mélo-piano*, *instrument nouveau;* 7° *Le chant d'amour;* 8° *Rêverie du soir;* 9° *Orage final.* De bijzonderste zangers en zangeressen zullen hunne medewerking verleenen; de koren zullen door een 100-tal zangers uitgevoerd worden.

- *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Den 12^{en} Januari hield de heer Dognée de Villers eene belangrijke voordracht over Florence; hij toonde aan hoe deze stad reeds van in de XIIIe eeuw uitgebreide gemeentevrijheden bezat; herinnerde dat Michel Angelo daar geboren werd, dat Giotto, Brunelleobi Ghiberti, Donstello, Andrea del Sarto, Della Roblia, Cellini, Galilei, Dante, Pretrarchus er woonden en werkten; hij nam de merkwaardigheden, de prachtige tempels, openbare gebouwen en paleizen van Florence in overzicht en betoogde dat door den handel en de vlijt harer bewoners, zoowel als door wat zij voortbracht op 't gebied der kunst, Florence de wezenlijke hoofdstad van Italië mag genoemd worden.

Den 19^{en} en 21^{en} Januari werden voordrachten gehouden door de heeren H. Bergé en H. Hément.

Den 25^{n} Januari en volgende dagen was tentoongesteld eene prachtige schilderij van Karel Verlat: *Tijdige hulp* (een kind, in een bosch door eenen wolf overvallen, wordt door eenen hond ontzet, terwijl de vader ter hulp komt aansnellen; de wolf heeft het kind reeds omgeworpen, maar nog geene wonden toegebracht). De schilderij, aangekocht door den heer Flor. Joostens, van Antwerpen, voor 12,000 fr., erlangde den grootsten bijval en strekt den voortreffelijken meester dan ook wezenlijk tot een.

Den 28^{n} Januari toonkundig avondfeest met medewerking van de heeren A. Dupont, L. Jouret, Cornelis, Prume, Gangler en Jacobs en van mejuffer Leslino.

Den 31n Januari was tentoongeteld de prachtige verzameling waterverfschilderingen van den heer W.C.M. de Jonge van Ellemeet. In eene volgende aflevering komen wij hierop terug.

Brussel. - Van *Patriae Belgica* is de 15e aflevering verschenen, bevattende: vervolg en slot der *politieke geschiedenis in de middeleeuwen*, door P.A.F. Gérard; *Gilden en neringen*, door A. Van den Peereboem; *hedendaagsche politieke geschiedenis*, door E. Van Bemmel.

Leuven. - *Met tijd en vlijt.* Op 25 Januari, ten 11 1/2 ure 's morgens, had alhier in de promotiezaal ter Halle de jaarlijksche plechtige zitting van het taal- en letterlievend studentengenootschap plaats. Zij werd geopend door den bestendigen voorzitter, hoogleeraar P.G.H. Willems. De heer secretaris Victor Jacobs gaf lezing van het verslag der werkzaamheden van het afgeloopen jaar(1) dat hij besloot met een stuk uit eene redevoering, door den achtbaren voorzitter in den loop des jaars gehouden; aan dit stuk ontleenen wij het volgende:

'Vier eeuwen reeds, zeide de keer Willems, duurt in onze gewesten de oorlog tegen de volkstaal. Vier eeuwen reeds is van staatswege het overwicht in de openbare zaken aan de Fransche taal toegekend. Vier eeuwen reeds zijn alle middelen beproefd om het Vlaamsch volk zijne taal, zijnen volksaard te ontrooven; al die middelen waren vruchteloos. Het volk, ondanks allen dwang, is Vlaamsch gebleven als voorheen, en de geographische lijn, die over vier eeuwen de Vlaamschsprekende bevolking scheidde van de Waalsche, is dezelfde lijn gebleven. Het Germaansche ras is taai, en door zijne taaiheid tart het alle vreemde overweldiging. Welk middel men dus ook in 't werk moge stellen, in Vlaanderen zal immer Vlaamsch de volksspraak zijn. Maar indien er aan den tegenwoordigen toestand geene spoedige verbetering wordt gebracht, dan zal de muur, die nu reeds de volksklasse afscheidt van de hooge burgerklasse, al hooger en hooger worden opgetrokken; dan zal de Vlaming, omdat hij trouw blijft aan zijn verleden en aan zijne moedertaal, verstoken van alle hoogere beschaving, verstooten uit alle openbare ambten, afgezonderd van den hoogeren stand, die, verleid door den ijdelen pronk eener vreemde taal, met minachting neerziet op de volkstaal en ze niet wil verstaan; dan zal de Vlaming, zeg ik, als een vreemde rondzwerven in zijn eigen land. Zulk jammerlijk tooneel, mijne heeren, wilt en zult ge niet dulden. Uw gevoel voor wat edel en recht is, uwe Vlaamsche volksliefde, uw christelijk plichtbesef wil en zal die schande voorkomen... Er blijft, om in onze onderneming te gelukken, ééne zaak te doen: dat is den hoogeren stand, de hoogere burgerklasse van de rechtvaardigheid der Vlaamsche beweging te overtuigen; het is de hoogere burgerklasse die het staatsbestuur in handen heeft; zij is het die de wetten maakt en afschaft. Wanneer daar de vooringenomenheid tegen de ware belangen des Vlaamschen volks zal zijn uitgeroeid, dan is de Vlaamsche zaak gewonnen. Die taak, mijne heeren, dat is uwe taak. *Met tijd en vlijt* is eene oefenschool, waar gij uwe wapens komt scherpen om in de hoogere kringen der samenleving, tot dewelke gij door uwe ambtsbezigheden, door uwe geestontwikkeling, door uw vermogen geheel het Vlaamsche land door, zijt geroepen, den goeden strijd te strijden, den strijd voor Taal en Volk, den strijd voor God en Vaderland.'

Vervolgens trad als spreker op de eerw. heer dr. H.J.A.M. Schaepman, van Utrecht, leeraar te Rijssenburg. Hij bracht een woord van dank aan het genootschap wegens

(1) Verschenen te Leuven, bij de gebroeders van Linthout.

zijne benoeming als buitenlid; na eene zinrijke bespiegeling op de kenspreuk *Met tijd en vlijt*, droeg hij een gedicht op Joanna d'Arc voor, dat den schitterendsten bijval verwierf. Vooraf had de redenaar een belangrijk geschiedkundig overzicht geleverd van den tijd waarin de Fransche heldin leefde. Ten 3 ure werd een feestmaal gehouden, onder voorzitterschap van mgr. Namèche, rector magnificus der hoogeschool, eerevoorzitter van het genootschap, Den dronk, ter zijner eere ingesteld door den heer dr. Willems, beantwoordde mgr. Namèche met eenen toast aan de Belgische nationaliteit; te dezer gelegenheid deed hij de rechtvaardigheid van de eischen der Vlamingen met zooveel gematigdheid als klem uitschijnen; het miskennen der Vlaamsche taalrechten noemde hij een gevaar voor België's onafhankelijkheid. De woorden van den geleerden man brachten een diepen indruk te weeg en werden begroet met donderende toejuichingen. - De heer E. Van Winckel dronk aan den hoogleeraar Willems; de heer P. Maes, secretaris, aan den heer P. Alberdingk-Thijm en deze aan de buitenleden van het genootschap, uit wier naam de heer F. de Laet in eene hartelijke toespraak dank zegde; de heer dr. J. Heylen herdacht de oude leden van het genootschap en ook deszelfs stichter, wijlen Emanuel Van Straelen. De heer D. Van Spilbeeck dronk aan den eerw. heer Schuermans, den geleerden schrijver van het *Idioticon*, en deze bracht op zijne beurt eenen toast op het welzijn van *Met tijd en vlijt;* de heer Jos. De Cooman dronk aan de Vlaamschgezinde advocaten der Gentsche balie, die door de heeren Van Eyck en Poodts aan het feestmaal vertegenwoordigd waren. De heer Wouters, van Mechelen, stelde eenen toast in op de toekomst der Vlaamsche zaak; de heer Willems dronk aan de advocaten van het proces Schoep, de heeren F. de Laet en A. De Pooter; de heer De Pooter betuigde hiervoor zijnen dank; nadat de heer A. Siffer de gezondheid van den eerw. heer Jacobs had gedronken en ook de heeren J.F. Hendrickx en F. Caris nog het woord hadden gevoerd, was de tafel afgeloopen en scheidden de vergaderden onder het aanheffen van Miry's Vlaamsche Leeuw.

Den 24^{n} Januari had de heer J.I. De Beucker, met den meesten bijval, eene voordracht gehouden over het Drietal in de natuur.

Brugge. - In Onze-Lieve-Vrouwe-kerk, bij de Gruuthuusekapel, zijn allerschooonste bogen van de XIIIe eeuw ontdekt, die, volgens alle waarschijnlijkheid, in de XVe, of in de XVIe eeuw volgezet zijn geworden, en welke men later onder het metselwerk geheel had doen verdwijnen. De hogen waren zeer diep uitgekapt. Bij de sakristij zijn muurschilderingen ondekt, die nog wel bewaard schijnen.

Buitenland.

Leiden. - Op het einde van het vorige jaar verscheen alhier bij den heer A.W. Sijthoff eene kunstuitgave getiteld: *OEuvres de William Unger,* eene schoone verzameling van al de sterkwaterplaten door den uitstekenden Oostenrijkschen plaatsnijder vervaardigd. Twee afleveringen zagen reeds het licht. Het werk verschijnt in groot in-folio met tekst in het Fransch door C. Vosmaer (waarom ook niet in het Nederlandsch?); het verdient in iedere bibliotheek en kunstverzameling eene plaats. De twee eerste afleveringen bevatten *Adam en Eva*, naar Palma; *Cleopatra*, naar Titiaan; *Mansportret*, naar Tintoretto; *Darius*, naar Paul Veronese; *Cefalus en Prokris*, naar Gudo Reni; *Mansportret*, naar Frans Floris; *Kruistorsching*, naar Tupolo; *Saters*, naar Nicolas Poussin; *Opvoeding van Bacchus*, naar Jordaens; *Zinnebeeld* en *Aanbidding der H. Maagd*, naar Rubens; *Het jonge paar*, naar Gonsalvo Cocqx; *Kanunniksportret*, naar Anton Mor, van Dashorst; *Familiestuk*, naar P. Aertsen;

Familiegroep, *Jacob zegent de kinderen van Jozef* en een *Landschap*, naar Rembrandt; *Waterval*, naar Ruysdaal; *Drinkende boeren*, naar Adriaan van Ostade en *Cleopatra*, naar Jan Steen.

Berlijn. - Aan Karel Keil, beeldhouwer te Wiesbaden, is opgedragen het maken van een bronzen standbeeld van keizer Willem, 9 1/2 voeten hoog; het zal tegen het stadhuis geplaatst worden.

Weenen. - De leeraren Zumbusch en Kundtmann zijn gelast modellen te maken voor de uitvoering van het gedenk-

teeken waarvan wij op bl. 8 gewaagden als gaande opgericht worden ter eere van Maria-Theresia.

- De keizer van Oostenrijk heeft ter gelegenheid van het jubelfeest zijner 25-jarige regeering, 100,000 gulden gegeven voor de herstelling van den dom van Ofen.

Malmoe. - Voor het standbeeld van wijlen Karel X van Zweden is reeds 50,000 rijksdaalders ingeschreven; er zijn er 100,000 noodig.

Czernowitz. - Er is plan om in deze stad op te richten een gedenkteeken van Carrarisch marmer ter herinnering der vereeniging van Bukowina aan Oostenrijk. Op het voetstuk zullen Maria-Theresia, keizer Joseph II enz. worden afgebeeld.

Dusseldorp. - De beeldhouwer Donndorf is gelast met de uitvoering van het gedenkteeken ter eere van Cornelius, waarvoor te Dresden een prijskamp uitgeschreven was. De uitgeloofde som bedroeg 20,000 thalers. Het beeld zal gemaakt worden in brons.

Sterfgevallen.

BURLAGE, de verdienstelijke dichter, is overleden te Amsterdam.

VAN HAAN HETTEMA (ridder), de uitstekende oudheidkundige, is overleden te Leeuwarden.

GEORGIUS-JAN HOFFMANN, de gunstig gekende zeeschilder, is op 28 November 1873 te 's- Gravenhage overleden, oud 40 jaar. Hij was een der bijzonderste leerlingen geweest van L. Meyer; zijne tafereelen hadden veel bijval op de kunsttentoonstellingen.

GUSTAAF SCHLIEMANN, de zoo gunstig gekende Duitsche schrijver, is overleden te Leipzig, op 20 December van het vorige jaar.

DR. H.G. HOTHO, gekend door zijne werken over de kunstgeschiedenis, bestuurder van het museum van gravuren te Berlijn, waar hij geboren was in Mei 1802, is overleden op 24 December 1873. Na Hegels dood gaf hij de lessen van schoonheidsleer aan de hoogeschool en hield voordrachten over Lessing, Tieck, Goethe, Schiller en Solger, alsmede over de hedendaagsche geschiedenis der schilderkunst. Zijne eerste werken verschenen in het *Morgenblatt.* Tusschen zijne werken telt men: *Geschichte der Deutschen und Niederländischen Malerei* (1840-43); *Malerschule Hubert's Van Eyck nebst Vorgängern und Zeitgenossen* (1855-58); alsook: *Die Meisterwerke der Malerei vom ende des* 3 *bis Anfang des* 18 *Jahrhunderts in photo- und photolitographischen Machbildungen* (1865 en volgende jaren). Verder leverde hij in 1863 den tekst van het *Van Eyck's-Album* en het *Dürer-Album.*

PAOLO RICCARDI, waterverfschilder, is te Milanen overleden op 26 December 1873.

KARL SPROSSE, waterverfschilder, geboren den 11^{n} Januari 1819, is te Leipzig overleden op 1 Januari.

ED. SCHLEICH, landschapschilder, eerelid der academie van Beieren, is op 9 Januari te Munchen overleden, oud 62 jaren.

KARL WINKLER, een van de bijzonderste teekenaren der *Leipziger Zeitung*, is op 14 Januari te Leipzig overleden, 47 jaar oud,

A.H. HOFFMANN VON FALLERSLEBEN, de alom gekende Duitsche volksdichter, geboren te Fallerleben, in Mecklenburg, op 2 April 1798, is op het slot

Corvey, bij Munster, overleden op 19 Januari jl. Zijn vader was koopman en burgemeester. Hoffmann bewoonde sedert 1860 de plaats waar hij is overleden; bij vervulde er het ambt van bewaarder der boekerij van den hertog van Ratibor. Hoffmans eerste werk verscheen in 1820, onder den titel: *Bruchstücke von Olfried;* in 1842 liet hij zijne *Unpolitiesche Liedern* verschijnen, die hem zijne betrekking als bibliothecaris te Breslau deden verliezen. Buiten menigvuldige volksliederen gaf hij in het licht *Horae Belgicae* (1830-1852), *Reineke Vos* (1834) en meer andere werken. De Vlaamsche letterkunde en de Vlaamsche zaak hebben groote verplichtigen aan den uitstekenden man, die niet slechts vele gewrochten van onze oudere en hedendaagsche schrijvers vertaalde en zelf liederen schreef in oud-Vlaamsch, maar ook buitendien ieverig werkzaam was ten gunste van onze taalbeweging.

PH. KRISTFELD, de gunstig gekende porseleinschilder, is te Munchen overleden, oud 77 jaren.

VICTOR BALTARD, de stadsbouwmeester van Parijs, lid van het Fransch Instituut, is in 69-jarigen ouderdom overleden. Hij leverde de plannen der gebouwen die aan het Parijsche stadhuis toegevoegd waren, bouwde te Parijs de Augustijnenkerk, een gedeelte der markten en algemeene slachthuizen van la Villette, de dusgenaamde Halles centrales, ontworpen door H. Moreau enz.

DR. DAVID LIVINGSTONE, de vermaarde reiziger, van wien wij meermalen gewaagden,(1) is overleden. Hij was geboren in 1815 in Schotland, volgde later de geneeskundige lessen aan de hoogeschool te Glasgow en verwierf er het diploma van geneesheer. Zijn vader, een theekoopman, had handelsbetrekkingen met China, wat zijnen zoon op het denkbeeld bracht, dit rijk te bezoeken. In 1840 werd de aangevangen reis, ten gevolge van het uitbreken van den oorlog, onderbroken. David Livingstone bevond zich toen aan de kaap de Goede Hoop; hij nam zich voor eenen tocht te ondernemen in het onbezochte Afrika, bestudeerde drie jaren de talen der inwoners, trad in het huwelijk met de dochter van den predikant Noffat en sloeg zijne woning op, te midden der half wilde Bechuanas. Rond 1849, begon hij zijne opzoekingstochten en reizen, waardoor hij zijne groote beroemdheid verkreeg. Bij eene eerste reis drong hij door tot aan het meer Nyami, vervolgens reisde hij, nu door vruchtbare en rijke streken, dan langs moerassige en ongezonde plaatsen, tot aan Afrika's Westkust, San Paolo de Loanda. Vandaar vertrok hij naar de Oostkust, waar hij in Mei van het jaar 1856 aankwam en wel te Quilimane. Hij had geheel Afrika, van het Westen naar het Oosten, doorreisd en belangrijke aardrijkskundige en wetenschappelijke ontdekkingen gedaan. Sedert dien onderzocht hij den loop van de Zambeze, en verloor hij zijne echtgenoote, welke tot dan toe in al de gevaren zijner reizen had gedeeld. De reizen der laatste jaren zijns levens waren gewijd aan het opzoeken van het meer waaruit de Nijl zijnen oorsprong neemt. Hij ontdekte verschillende groote meeren en vervolledigde de reeds door Speke en Burton bekend gemaakte uitslagen, welke beide laatsten Afrika langs het Noorden binnendrongen, terwijl dr. Livingstone dit langs het Zuiden deed. Een jaar geleden liep reeds het gerucht van het overlijden van Livingstone; de doodgewaande werd teruggevonden door den Amerikaan Stanley; 't is op den terugtocht uit het binnenland van Afrika naar de zeekust en toen hij zich weer naar Engeland wilde begeven, dat de dood Livingstone heeft medegevoerd naar het land van waar de reizigers niet meer terugkeeren.

(1) Zie 1867, bladz. 52. 1871, bladz. 96. 1872, bladz. 8, 24, 32, 80, 113, 170.

Philippus-Maria Blommaert.

't Is een gevierde naam, die aan het hoofd van dit opstel prijkt. De man, welke hem voerde, was een van de beste letterkundigen, een der uitstekendste geschiedschrijvers van de Vlaamsche beweging. Hij werd geboren te Gent in 1809, uit een aloud edel geslacht.

Zijn vader, Jacobus-Ferdinandus, had zitting in de provinciale staten van Oost-Vlaanderen, bekleedde het ambt van schepen der stad Gent en was later koninklijk inspecteur van het arrondissement Gent. De moeder van Philippus-Maria Blommaert was mevrouw Catharina-Philippina van den Bossche.

Nadat de jongeling zijne Latijnsche studiën in het Gentsche college had voleindigd - aan deze inrichting van onderwijs had hij L e o d'H u l s t e r t o t vriend - ging hij zich bekwamen in de rechten aan de hoogeschool van Gent en verwierf er in 1830 den graad van doctor.

Bij het verlaten der hoogeschool, ondernam hij eene reis naar Duitschland, Zwitserland en Italië.

Te Gent teruggekeerd, wijdde hij zich, niet aan het beroep van rechtsgeleerde, maar aan de studie en beoefening van de vaderlandsche geschiedenis en de Nederlandsche taal- en letterkunde.

Van zijne onvermoeide werkzaamheid getuige de volgende onvolledige lijst van de werken die hij in het licht gaf:

1832: *Aanmerkingen over het verwaarloozen der Nederlandsche taal;*

1834: *Liederick de Buck*, in drie zangen (zijnde het ridderlijk leven van den eersten houtvester of landvoogd van Vlaanderen); - in hetzelfde jaar stichtte hij met Willems, Van Duyse en Serrure, wier portretten ook in ons tijdschrift verschenen, *de Nederduitsche letteroefeningen*, een tijdschrift dat niet lang bestaan heeft; - gedichten en balladen in het *Nederduitsch letterkundig jaarboekje;*

1836: *Theophilus*, een dichtstuk uit de XIVe eeuw, met aanteekeningen van den uitgever; - eene in de Fransche taal bewerkte geschiedenis van de Gentsche rederijkkamers;

1838: Oud-Vlaamsche gedichten der XIIe, XIIIe en XIVe eeuw, naar een handschrift uit de boekerij van Van Hulthem (zie deel v, n^{r} 192 van den catalogus);

Van 1837 tot 1846 leverde hij aan het *Belgisch Museum* en van 1839 tot 1845 aan den *Messager des sciences historiques* een groot getal belangrijke bijdragen v a n geschied- en letterkundigen aard;

In 1854 liet hij verschijnen eene geschiedenis van het kasteel van Ter Haken.

De *Vlaemsche School* gaf drie levensbeschrijvingen van zijne hand, te weten; 1856: *Jacob van de Vivere*, geboren te Gent, ten jare 1572 (bladz. 69); 1857; *Jan-Baptist Wellekens* (bladz. 66); 1859: *Philip van Lansberge* (bladz. 50).

Blommaert h i e l p meerdere letterkundige kringen en maatschappijen stichten; in 1839, nadat hij, wegens gezondheidsredenen, van het lidmaatschap van den Gentschen gemeenteraad had afgezien, vinden wij hem secretaris van de maatschappij der *Vlaamsche bibliophilen;* hij was ook bestuurlid van de maatschappij *De taal is gansch het volk* en correspondent van de koninklijke academie van België.

De verdienstelijke man, die ook als burger en mensch de algemeene achting genoot, in den volsten zin des woords, overleed in 1871. Wij hebben van zijn afsterven gewag gemaakt in onzen jaargang 1871, bladz. 120. Zijne aanzienlijke bibliotheek werd verkocht op 17 December 1872 door Ferd. Verhulst te Gent; de catalogus bevatte 1632 nummers.

Het schilderstuk.
II.

Frederik Selten was de zoon van een sedert vele jaren overleden leeraar; de aflijvige had zijn huisgezin in zeer moeielijke omstandigheden achtergelaten, maar de weduwe was eene werkzame vrouw; zij deinsde voor den arbeid niet terug en zoo gelukte zij er dan ook in, zich zelve en haar eenig kind, alhoewel kommerlijk, toch veilig en gelukkig door de klippen van de zorgenzee des levens heen te brengen. De knaap betoonde in het leeren veel aanleg en vlijt en nadat hij zijne scholen met de meeste onderscheiding gedaan had, zooals men dat noemt, mocht hij zich weldra verheugen over 't bekomen van een ambt bij een openbaren bestuurdienst, dat, ofschoon aanvankelijk niet bezoldigd, hem toch vrij goede vooruitzichten in eene niet zeer verwijderde toekomst opende.

Daar hij al zijn best deed, om zich spoedig eene bevordering, in andere woorden, eene jaarwedde te verschaffen, en hij dagelijks zien kon, hoeveel moeite het zijner moeder kostte om de twee einden aaneen te knoopen, zoo kan men wel denken, dat Frederik weinig genoten had van de dusgenaamde verstrooiingen der jeugd. Wij voegen hier al spoedig bij, dat de jongeling er ook zelden naar verlangd had. Hij was een liefhebbende, dankbare zoon. Bij zijne moeder en zijne boeken was 't hem volkomen naar den zin; de meeste wereldsche vermaken waren hem tamelijk onverschillig. Gaarne liet hij zich de zorg welgevallen, die zijne moeder voor zijne huiselijke en persoonlijke behoeften droeg. Uit hetgeen wij hebben medegedeeld, zal men wellicht reeds de gevolgtrekking hebben gemaakt, dat de moeder den volwassen zoon nog altoos tot een zeker punt beheerschte. En zoo was het inderdaad. Ofschoon hij bijna den mannelijken leeftijd had bereikt, beschouwde zij hem altoos als haar Fritske, als kleine Frederik, voor wien haar hart, van toen de knaap nog in de wieg lag, steeds met zorgende trouwe liefde had geklopt.

Frederik zelf hield zooveel van zijne moeder, hij beminde haar met zooveel warmte, dat hij haar volgaarne in alles involgde; deze reine liefde was tot dan toe bijna het eenige warme gevoel, dat duurzaam en onbetwist in zijn hart was gevestigd. Met jonge juffrouwen was hij om zoo te zeggen nog niet persoonlijk in betrekking gekomen. En zoo kwam het, dat zijn hart nog onontwijd was op eenen leeftijd, dat reeds de meeste jongelingen veel van hunne jeugd, hunne onschuld en hunne frischheid hebben verloren. De lente van 't leven, was voor hem wat later gekomen. Een warme zonnestraal zou de sluimerende krachten in zijn binnenste doen ontwaken en werkelijk gebeurde dit.

De moederblik had zich niet bedrogen. Inderdaad had het meisje, welk Frederik zoo laat op straat ontmoet had, een diepen indruk op hem gemaakt. 't Was zonderling, hoe betooverend hare beeltenis hem dien eersten nacht in den slaap verscheen en hoe zij ook 's morgens hem nog steeds voor de oogen zweefde. Hij zag haar, hoe zij ging en stond; elk woord, dat zij uitgesproken had, werd als voortdurend in zijn binnenste herhaald en 't verlangen om haar weder te zien voelde hij met elken stond aangroeien. Maar krachtens welk recht zou hij haar opzoeken in hare afzondering? Onder welk voorwendsel zou hij zich bij haar aanmelden? Zijn moed zonk hem in de schoenen. De behoefte, om ten minste met iemand over haar te kunnen spreken, dreef hem naar den geneesheer Brandt; maar deze betoonde zich vrij onverschillig.

Hij zeide, dat de oude man een goeden nacht had doorgebracht en het meisje rustiger was geworden; de geneesheer had haar aangetroffen bij het bed haars vaders, terwijl zij zich vlijtig met naadwerk onledig hield; de grijsaard was een verarmde schilder, hij heette Herbert; verder wist de heer Brandt nog enkel te zeggen, dat de menschen in den grootsten nood schenen te verkeeren. Terwijl de geneesheer van het voorgevallene als van eene beroepszaak gewaagde, trok Frederik zich de zaak ter harte alsof zijn levensgeluk er van afhangen zou. Hij verwijlde dan ook niet lang bij den heer Brandt, wien hij zeer dankbaar was voor de geruststellende tijding aangaande des ouderlings toestand. Frederik gevoelde dat hij beminde, maar hij nam het vast besluit, zijn geheim aan niemand kenbaar te maken, zoomin aan zijne moeder als aan zijnen vriend Brandt. Van den geneesheer wist hij overigens, dat deze met zulke dingen steeds den spot dreef. Als het echter zoo verre gekomen is met eenen jongeling, dat hij zijne liefde als te goed en te heilig beschouwt, om haar te openbaren aan personen van wien hij denkt dat zij er geen belang zullen in stellen, dan mag men er staat op maken, dat hij op weg is om, naar het oordeel der ‘verstandige’ menschen, een dommen streek te begaan. De weduwe had te veel gerekend op het verstand van haren Frits; zelfs de schranderste koppen geraken van hun stuk, als diepgevoelde liefde op het spel komt; eens dat de hartstocht zich van hen heeft meester gemaakt, geraakt het verstand op den achtergrond. Bij Frederik was 't duidelijk te zien dat er iets aan hem schortte; veelal was hij afgetrokken, stil, droomerig; nu eens was hij uitgelaten vroolijk; dan weer somber en droefgeestig. Als teekenen van toenemende liefde halen wij hier nog aan. dat hij, op zijne wandelingen, bij voorkeur de afgelegene wijk doorkruiste die het meisje bewoonde; dat hij, als het donker werd, soms een geslagen uur schildwacht hield omtrent het oude huis, in de hoop zijne beminde te zullen ontmoeten; het was hem een genot, zich zooveel dichter bij haar te gevoelen. Elke dag die verliep, vergrootte zijn ongeduld om haar weder te zien, en eindelijk begon hij zich af te vragen, of het wel noodig was, dat hij naar een voorwendsel daartoe zocht? Kon hij niet eenvoudig gaan vernemen hoe 't met haar vader was? Hij had haar dien nacht een grooten dienst bewezen; maar nu wist hij bovendien stellig dat zij arm was, ja, dat zij in den prangendsten nood veerkeerde; kon zij het kwalijk nemen dat hij nu eens terugkwam, om te hooren hoe zij en haar vader het stelden? was dergelijk bezoek niet zeer natuurlijk? was het zelfs niet voorgeschreven door de liefde voor den evennaaste? Misschien wel zou zijne moeder niet gaarne gehad hebben dat hij die onbekende menschen ging bezoeken; maar zijne moeder was eene eenvoudige vrouw; zij wist niet hoe het in de wereld

gaat; zij overdreef eenigszins de bezorgdheid voor haren zoon en was seffens geneigd om gevaren en perijkelen te zien, ook al waren die in het minste niet te vreezen. En toch, aan welk gevaar kon hij zich blootstellen? hij was geen kind meer; hij was een groote jongen, een man. Nadat hij zoo eene gansche week met zich zelve overlegd en geredeneerd had, nam hij het stellig besluit, bij den armen zieken man een bezoek te gaan afleggen.

Dit was echter gemakkelijker besloten dan gedaan. 't Is wel waar, dat hij, om zijn voornemen ten uitvoer te leggen, maar in huis den trap moest opgaan; maar toch kwam er dat nog zoo spoedig niet van. Dag aan dag ging Frederik uit, terwijl hij aan zichzelve zeide: ‘nu ga ik er recht naar toe.’ Maar hoe dichter hij des meisjes woning naderde, hoe heviger klopte zijn hart; hij vertraagde dan zijnen gang en als hij vóór de deur gekomen was, ging hij het huis - voorbij! Alle soort van twijfelingen en bezwaren rezen dan bij hem op. Sterk moeten wij ons daar niet over verwonderen. Frederik beminde voor den eersten keer, en de eerste liefde, hoe sterk zij dan ook moge wezen, is bedeesd en schroomvallig. Ten lange laatste werd de dorpel echter overschreden en de trap beklommen. Daar stond onze vriend weer op het portaaltje van de derde verdieping en klapte met bevende vingeren op de kamerdeur. Eene stem van uit het vertrek riep: ‘kom binnen!’ 't Was de stem van den zieken vader. Frederik opende de deur en trad in de kamer. De ouderling was alleen. Hij zat, gewikkeld in een versleten slaaprok, in eenen leuningstoel. De bezoeken in deze verblijfplaats der armoede moesten iets zeldzaams zijn, want de zieke zag den jongeling met verwonderde oogen aan. Eenigszins verlegen zeide Frederik: ‘Neem het niet kwalijk dat ik zoo onbekend bij u aankom; ik wou eens hooren hoe 't met u gaat, mijnheer. Verleden week, toen gij zwaar ziek waart, had ik het genoegen, uwe dochter de woning van eenen geneesheer aan te wijzen en ik ben toen ook bij u geweest. Ik ben zelfs bijna een uur lang hier gebleven; maar gij hadt zoo hevig de koorts, dat gij me van toen wel niet meer kennen zult.’

- Mijne dochter heeft me dat gezegd, antwoordde de zieke, met eene eenigszins opgeruimde stem, terwijl hij moeite deed om recht te staan, Maar zijne zwakheid liet het hem niet toe. Gij hebt veel goedheid jegens ons gehad, mijnheer, en ik ben tevreden, dat gij me in de gelegenheid stelt, u daarvoor te bedanken.

- Zonder bedanken, antwoordde Frederik; 't is de moeite niet waard om vante spreken; zeg mij maar liever, of gij u goed aan de beterhand bevindt en of ik u met iets van dienst zou kunnen zijn? Gij zijt ziek en misschien ongelukkig en zoudt dus wellicht eenen vriend kunnen noodig hebben. Doch ik vergat nog te zeggen, wie ik ben.

Met weinige woorden deed Frederik zijnen naam en stand kennen.

- Ik ben heel verwonderd over wat gij me zegt, sprak de oude man; 't is lang geleden, zeer lang, dat ik uit een vreemden mond zulke vriendelijke woorden niet meer gehoord heb. En welke reden zet u aan, om zooveel goedheid te betoonen voor een armen, ouden onbekenden man?

Als het in de kamer niet reeds zoo donker ware geweest, zou de grijsaard hebben opgemerkt, dat zijne woorden den jongeling sterk deden blozen.

- Laat ons daar niet over spreken, antwoordde Frederik; ik heb nog altijd dien avond in 't geheugen, toen ik u zoo erg ziek en uwe dochter vol angst aan uw bed zag, en 't is immers christelijke plicht malkaar te helpen in den nood.

- Ik zou wel willen, sprak de zieke, dat mijne Cecilia die woorden kon hooren. 't Is jammer, dat zij juist uit is; maar zij zal niet lang meer weg blijven. Zoudt gij intusschen niet de goedheid willen hebben, - ik kan ongelukkiglijk niet uit de voeten, anders zou ik het zelf doen, - de lamp aan te steken, die daar op de tafel staat? Neem me niet kwalijk, mijnheer, dat ik u dat verzoek. We zitten hier in den donker en ik zou gaarne het gezicht zien van den goeden mensch, die mij zooveel vriendschap betoont.

Nauwelijks had Frederik de lamp ontstoken, of de grijsaard, die hem onderwijl aandachtig had beschouwd, zeide: ‘Mijnheer, uit uw gelaat spreekt zooveel goedheid als uit uwe woorden; gij hebt een eerlijk, braaf gezicht; het doet iemand goed, u in de oogen te zien.’ Zijnerzijds beschouwde Frederik den ouden man met hartelijke belangstelling; gelijk wij reeds zeiden in het eerste hoofdstuk, des grijsaards, gelaatstrekken waren schoon en vol karakter; enkel zag hij er heel bleek en zwak uit; in zijne levendige schrandere ougen lag iets weemoedigs, dat aan harden strijd, aan lang en zwaar lijden deed denken. Er ontstond eene stilte van eenige stonden, waaraan Frederik een einde stelde door te zeggen; ‘Mijn vriend Brandt heeft me medegedeeld, mijnheer, dat gij een schilder zijt?’

- Geweest, geweest! zoo luidde het droefgeestig antwoord; er was een tijd, dat ik eenen naam in de kunstwereld had; mijne schilderijen genoten bijval op de tentoonstellingen en werden goed verkocht; maar nu is dat allemaal gedaan; ik ben nu niets meer.

- Hoe is dat mogelijk? riep de jongeling; zoo gevorderd in jaren zijt gij toch nog niet, om sedert lang van 't beoefenen van uw vak te hebben afgezien.

- Ziehier, dat zegt u alles, antwoordde de zieke, en terwijl hij dit zeide toonde hij zijne rechter hand, die stijf en vermagerd en ten deele verminkt was; de wijsvinger en een lid van den middensten vinger ontbraken, Begrijpt gij n u , vroeg de ouderling, waarom ik geen schilder meer ben?

Frederik kon ter nauwernood het woord ‘treurig’ mompelen.

- Het is meer dan treurig, hervatte de zieke; van als die hand doorschoten werd, waren kunst en jeugd voor mij weg; wat toch is een schilder zonder hand? Hoe meer hij van kunst hield, des te ellendiger wordt zijn lot.

De jongeling knikte droevig met het hoofd.

- Stel u eens in mijne plaats, zoo vervolgde de ouderling; de kunstzin, de lust tot werken is gebleven; de geest wil voortbrengen, wil scheppen; de bekoorlijke beelden komen u voor

den geest, voor de oogen; zij omzweven de verbeelding, bestormen de hersens, maar het werktuig om ze vast te houden, hun licht en kleur te geven, ontbreekt. O! Wat heb ik daarvan uitgestaan! Ik ben dikwijls op het punt geweest zinneloos te worden. En bij al die martelingen komt dan nog het gebrek, de nood. Over 't algemeen zijn de kunstenaars geene geldmenschen. In mijne kunst had ik steeds eene ruime bron van gewin gevonden; ik was jong, ik werkte veel en gemakkelijk, mijne schilderijen gingen voor de hand weg, ik leidde met mijn huisgezin een vroolijk leven; wij konden al onze wenschen vervullen; ik had nog zoovele jaren voor mij (zoo dacht ik ten minste) en bekreunde mij dan ook niet om de toekomst. Wij hadden, om zoo te zeggen, niets gespaard en zoo kwam het, dat ik mij plotselings van de weelde tot de armoede gebracht zag, toen ik het gebruik van mijne rechter hand op zulke ongelukkige wijze verloor. Jaren lang, worstelde ik tegen den nood; maar mijne verminkte hand maakte dat ik nergens toe deugde; ik zou waarschijnlijk al dood geweest zijn, indien de hand van eenen engel me niet had ondersteund. Mijne witte haren en mijn vervallen gezicht, zullen u misschien doen denken, dat ik heel oud ben; ik ben nog maar pas over de vijftig.

Frederik nam de gelegenheid waar, dat de zieke een oogenblik zweeg, om hem te vragen: ‘Met den engel die u ondersteunde, hebt gij ongetwijfeld uwe dochter bedoeld?’

- Eerst niet, antwoordde de zieke; zij was toen nog een kind; ik bedoelde hare moeder, die mij met de liefde van eene heilige in mijne ellende heeft bijgestaan, en nog maar weinige jaren dood is; maar sedert dien bekleedt Cecilia hare plaats; uit- en inwendig gelijkt zij aan hare goede moeder; zonder mijne dochter, mijnheer, ware ik reeds lang dood geweest.

Frederik luisterde met zooveel aandacht naar wat de zieke hem verhaalde, vooral naar hetgeen hij van Cecilia zeide, dat hij de deur niet had hooren opengaan en niet zag dat Cecilia binnengekomen was en aan den ingang der kamer stilgehouden had; zij bleef daar staan, uit louter verbazing van een vreemden heer bij haren vader te vinden. Toen hij, opmerkzaam gemaakt door eene beweging die het meisje maakte, omzag en haar erkende, sprong hij plotselings recht en wilde haar te gemoet snellen; maar hij bedwong zich, of hij gevoelde ten minste eene beschroomdheid die hem terughield. Cecilia moest hem dadelijk erkend hebben, want zij werd geweldig rood en stond eene wijl met neergeslagen oogen als vastgeworteld aan den grond. Gelukkig stelde de schilder de twee jonge lieden spoedig op hun gemak. ‘Cecilia, zeide hij, deze heer heeft ons een nieuw bewijs van zijne goedheid gegeven; nadat hij ons dien nacht een zoo grooten dienst bewezen heeft, is hij zoo vriendelijk thans te komen vernemen, hoe ik het stel.’ Het meisje verwon hare beschroomdheid en terwijl zij Frederik hare hand toestak zeide zij: ‘Ik dank u wel, mijnheer; uwe goedheid heeft de beste vruchten gedragen, gelijk gij ziet; mijn vader is beter, veel beter geworden. De doktoor heeft het goed gepakt; vader neemt van dag tot dag in beterschap toe; ik kan nu weer adem scheppen en vroolijk zijn.’ Deze woorden liet zij vergezeld gaan van een gelukkigen glimlach. Ondertusschen had zij hoed en mantel afgelegd; hare eenvoudige maar reine huiskleeding stond haar zeer goed; de koude buitenlucht en misschien ook wel een beetje de tevredenheid had hare wangen bevallig rood gekleurd; uit hare heldere oogen sprak oprechte vreugde, die slechts nu en dan als door een zwaarmoedig neveltje getemperd werd. Frederik vond haar nog duizendmaal schooner dan hij haar den eersten keer gezien had.

Wij zullen de vriendelijke woorden niet vermelden, waarmede Frederik het meisje antwoordde; wij kunnen volstaan met hier te zeggen, dat hij zich zelve allengs geheel meester werd en het drietal zeer spoedig in een druk gesprek gewikkeld was; de tijd vloog daarbij met zooveel snelheid om, dat het tien ure was eer het iemand en vooral eer Frederik het wist.

In de aangenaamste gepeinzen verdiept keerde de jongeling huiswaarts. Eenige dagen later bezocht hij zijne nieuwe vrienden andermaal. 't Duurde niet lang, of Frederik kwam dagelijks. Als hij eens een dag moest overslagen, ging hij mistroostig te bed. Hij verborg het zich niet, dat hij Cecilia beminde met al de krachten zijner ziel, al was er dan ook tusschen hen nog niet eens sprake geweest van liefde. Wel brandde hij van verlangen om haar zijne gevoelens bekend te maken; maar de vrees van afgewezen te worden wederhield hem; hij gevoelde dar eene afwijzing hem onuitsprekelijk ongelukkig zou hebben gemaakt; alvorens den beslissenden stap te wagen, wilde hij, zoo mogelijk, eenige zekerheid bekomen, aangaande Cecilia's toegenegenheid en intusschen leefde hij in hoop en vrees. Voor iemand van minder vreesachtigen aard, zou 't anders niet moeielijk geweest zijn, des meisjes geheim uit hare blikken te lezen.

In deze omstandigheden gingen er weken voorbij. Frederik betoonde zich zoo vlijtig als oplettend voor zijne bureelwerkzaamheden; jegens zijne moeder legde hij de grootste teederheid aan den dag; 's avonds was hij echter niet meer thuis te houden. Zijne moeder begreep zeer goed wat er geslagen was, al zeide haar zoon haar ook niets. Nu eens was Frederik, zonder gekende reden, uitgelaten en vroolijk; dan weer stil en somber. Niemand anders dan dat gevaarlijk meisje, zoo redeneerde de moeder bij haar zelve, kon daar de oorzaak van zijn. Om goed te weten, waaraan zij zich in dat opzicht te houden had, ging zij Frederik op eenen avond heimelijk achterna, en zij zag, niet zonder schrik, hem het afgelegen, vuil en vervallen huis binnentreden. Het stond der bezorgde moeder niet aan, dat haar zoon een zoo hardnekkig stilzwijgen jegens haar bewaarde; zij gevoelde over die geheimzinnigheid een zekeren angst, die haar het ergste deed denken. Zij besloot, aan die onzekerheid een einde te stellen en Frederik te doen spreken. Zoodra de gelegenheid zich daartoe aanbood, wilde zij hem over die zaak eens onder handen nemen. Gelijk zij wel verwachtte, bleef deze gelegenheid niet lang uit. Eenen avond dat Frederik zonder te spreken met de hand voor het gezicht bij de tafel zat, vroeg zij eensklaps, terwijl zij hem even op den schouder tikte: ‘Frits, jongen, waarover zit gij daar toch zoo te suffen?’ De jongeling verschrikte en hij gevoelde als eene knaging van geweten, toen hij zijne moeder in het goedig ge-

laat zag, waarop eene groote bezorgdheid stond te lezen. Hij antwoordde echter, dat hij volstrekt niet sufte, dat hij aan niets te denken had. ‘Gij spreekt de waarheid niet, Frits, luidde het antwoord; gij betoont u niet oprecht jegens uwe moeder; er broeit u iets in 't hoofd en ge wilt het me niet bekennen; ik moet u zeggen, jongen, dat gij daar niet wel aan handelt.’

- Maar, moeder lief, wat wilt gij toch dat ik voor u verbergen of verzwijgen zou?

Onder het uitspreken dezer woorden werd 's jongelings gelaat gloeiend rood.

- Frits, Frits, sprak de vrouw, waarom wilt ge met omwegen te werk gaan? Voelt gij niet dat uw wezen zoo rood als bloed geworden is? Ik weet alles, jongen; ge hebt verkeering; gij gaat alle dagen naar dat meisje welk gij dien avond bij den doktoor hebt gebracht.

- Hoor, moeder, antwoordde Frederik, terwijl hij recht stond, ik zal het u rechtuit zeggen; 't is waar, ik ga dagelijks naar het meisje; ik bemin haar en eerst sedert ik haar ken, gevoel ik mij volkomen gelukkig.

- En zij bemint u ook? vroeg de moeder.

- Moeder lief, daarvan weet ik nog niets en ik zou zeerveel geven om het te weten; hare liefde zou mij gelukkiger maken dan een koning.

- Gij hebt haar dus nog niet gevraagd?

- Nog niet, moeder, nog niet; ik ben van niets zeker, en ik gevoel, dat als ze mij van de hand wijzen moest, het met mijn geluk hier op aarde gedaan zou zijn.

- Dan ben ik gerust, sprak de vrouw; ik vreesde dat het erger was.

- Erger, moeder? vroeg Frans. Gij kunt toch wel denken, dat ik dat meisje niet zou willen bedriegen; daarvoor kent gij mij immers te goed.

De moeder trad in uitleggingen, om aan Frederik te betoogen, dat zij 't zoo niet bedoeld had; wat zij vreesde, was dat Cecilia geene geschikte vrouw voor hem zou geweest zijn; het meisje bezat niets ter wereld; zij meende dat Frederik een beteren pak kon doen.

Hoeven wij te zeggen, dat al die redenen en woorden, geen den minsten indruk op den jongeling maakten? Hij wederlegde ze met klem en kracht. Na lang genoeg over en weer gepraat te hebben, zeide Frans eindelijk: ‘Hoor, moeder, een goed accoord; leer haar kennen, en als gij niet vindt dat zij goed, braaf en fatsoenlijk is, dan beloof ik u, dat ik haar laten zal, al moest het mijn dood kosten; maar ik ben wel verzekerd dat zij u zoo sterk bevallen zal als zij mij bevalt.’

De moeder moest zich wel laten gezeggen; in stilte, overlegde zij haar plan en een paar dagen later zeide zij tot Frederik: ‘Frits, ik ben er geweest; ik heb Cecilia en haren vader gezien en ik moet rechtuit zeggen, dat ik geloof, dat het zeer brave menschen zijn; 't meisje is lief en bekoorlijk en ik begrijp dat zij uw hart gestolen heeft; voor zooveel ik heb kunnen oordeelen, is zij oprecht en goed van aard; het binnenste van de menschen kan God alleen zien. Ik zeg dus niet meer neen; ik zou wel gewild hebben, dat er veel anders geweest ware; maar vermits gij me zegt, dat er uw geluk van afhangt, in Gods name! Als het meisje u bemint, doe dan uwen zin.’

Frederik zou wel gedanst hebben van vreugde; de toestemming zijner moeder was een groot, een belangrijk punt, dat hem reeds veel hoofdbrekens gekost had. Dit was dus in regel. Als Cecilia nu maar ja zeide! Maar nu aarzelde hij ook niet langer; de groote vraag moest nog denzelfden dag beslist worden. Op het gewone uur snelde hij met luid kloppend hart, maar vervuld van zoete hoop, naar zijne geliefde Cecilia.

(Wordt voortgezet.)

De tabak.

Daar wij op bladzijde 4 gaven, wat er zoo al in rook opgaat in Frankrijk, deelen wij thans mede, hoeveel tabak er wordt verbruikt, door al de bewoners der aarde. De heer Crowford heeft berekend dat het gemiddeld gebruik van tabak, in heel de wereld, te schatten is op 70 oncen 's jaars per hoofd; men weet dat het getal bewoners der aarde geschat is op 1000 millioen. Het gezamenlijk verbruik van dit geliefkoosd bedwelmend kruid bedraagt jaarlijks gemiddeld ongeveer 2 millioen ton of 4,480 millioen ponden. Wanneer men nu aanneemt, dat op eene hectare 800 pond gebouwd wordt, dan worden er 5 1/2 millioen hectaren vruchtbaar land aanhoudend gebezigd tot het planten van tabak. De omvang hiervan zal te meer in het oog springen, als men rekening houdt, dat al de tarwe die door de inwoners van Engeland verbruikt wordt, wanneer men een quarter per hoofd aanneemt (zijnde in ronde getallen 20 millioen quarters voor de 20 millioen zielen van het Vereenigd-Koningrijk) niet meer dan 4 1/3 millioen ton weegt. De tabak, die om aan den prikkel der bedwelming te voldoen, jaarlijks geteeld wordt, weegt dus zooveel als de tarwe, welke door tien millioen Engelschen gebruikt wordt. En wanneer men den prijs der tabak tweemaal zoo hoog aanneemt, als dien der tarwe, of ongeveer 25 centiemen per pond, dan is al die tabak zooveel waard als de tarwe, die in een jaar in Engeland verbruikt wordt.

Verhouding van de trillende beweging der snaren.

De zwaarste klank vereischt ten minste 32 trillingen binnen eene seconde.

In snaarspeeltuigen vermeerdert men naar willekeur het getal der trillingen door de lengte, dikte en spanning der snaren te veranderen.

Eene snaar trilt niet alleen in hare gansche lengte, maar ook in hare verschillige gedeelten, zooals bewezen is door Savart.

Plaatst den beweegbaren kam van den klankmeter onder het middenpunt der snaar, drukt met den vinger zachtjes op dit punt, en wrijft met den strijkstok op eene helft der snaar; daardoor trilt deze helft; doch de andere helft komt ook in beweging; men kan zich daarvan overtuigen met op haar midden eenige papieren kapkens te plaatsen; de trilling zal die doen vallen. Daarna plaatst men den kam onder het derde gedeelte der snaar, en men doet het trillen; alsdan trillen ook de twee andere derden maar elk afzonderlijk rond een punt *k* dat, alhoewel los, beweegloos

blijft. Dit wordt klaarblijkend, wanneer men een kapken gekleurd papier plaatst op de snaar in het tusschenmiddenpunt van derzelver twee derden, en wit papieren kapkens in het middenpunt van elk derde. Deze laatsten worden allen weggeworpen door de trilling. Aan het stilstaande middenpunt *k* geeft men den naam van *trillingknoop*, en aan de bewegende gedeelten *b b* den naam van *trillingbuiken.*

De vorige proefneming gelukt even zoo, wanneer de kam van den klankmeter geplaatst wordt onder de snaar op het vierde, vijfde en zesde, enz., van hare lengte; in dit geval bestaan er 2, 3 of 4 trillingknoopen. Eindelijk eene snaar die men in hare gansche lengte doet trillen, verdeelt zich ook in verscheidene trillingknoopen, zoodat er niet alleen een algemeene klank ontstaat door de trilling der gansche lengte, maar ook nog andere klanken in betrekking met de verschillige lengten der *trillingbuiken.* Deze laatste *medeluidende* klanken kunnen slechts door een welgeoefend oor gevat worden.

D^{r}. F.J. MATTHYSSENS.

Kroniek.

Antwerpen. - De beeldhouwer L. Dupuis is door de kruidkundige maatschappij *Linnaeus* gelast met het maken van een borstbeeld van den beroemden natuurkundige.

- *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Wij hebben beloofd terug te komen op de waterverfschilderingen uit de rijke verzameling van den heer de Jonge van Ellemeet, in de maatschappij tentoongesteld; wat wij hier te zien kregen, was in verre na niet de geheele schat, die de verlichte liefhebber in dit kunstvak bezit; de volgende onvolledige opgaaf van tentoongestelde *puikstukken* zal een denkbeeld van den rijkdom van 's heeren de Jonge's galerij geven: DAVID BLES, *Les geven*, *Les nemen*, *Ferdinand Huyck zijne verzen voorlezende*, *Kat en hond*, opgedragen aan freule de Jonge van Ellemeet; J. ISRAELS, *De Scheidsdag*, *De weduwe van den daglooner*, *Moederhulp*, *Geloof;* HERMAN TEN KATE; LANGENDYCK; JAMIN, *Een gemaskerd bal;* VAN TRIGT, *Eene samenzwering te Antwerpen*; BACKHUYSEN, SCHELFHOUT; ROELOFS; KOEKKOECK; BAKKERKORF; DE HAAS; SCHULTZ; SPRINGER; VERVEER; BOSBOOM; ROCHUSSEN; MOLLINGER; SPOEL; SPANGENBERG; KOELMAN; MENZEL; ALLEBÉ; MARIS; GABRIEL; WALDORP; FINDLER; VERTIN; HILVERDINCK; L. GALLAIT, *Montaigne bij Torquato Tasso;* MADOU, *De portier;* DE GROUX, *De Vlinder;* CLAYS, drie zeestukken, waartusschen een prachtig *gezicht op den Kampveerschen toren te Vueren*; A. DILLENS; VAN MOER; BOSSUET; DE NOTER; C. DELL'AQUA; SIMONEAU; ANGELO ROSSI; CALAME; G. RICHTER, een prachtige *Egyptische dans;* HOGUET; DINDAY enz. enz. Zooals te verwachten was, heeft deze tentoonstelling de grootste belangstelling opgewekt; niet slechts de gewone bezoekers,

ook de kunstenaars waren opgetogen over wat zij te beschouwen kregen; de heuschheid van den heer de Jonge van Eilemeet is dan ook zeer op prijs gesteld geworden en het bestuur der maatschappij heeft het zich ten plichte geacht hem op eene bijzondere wijze den dank van de leden te betuigen, voor het hun verschafte kunstgenot. - Op 4 Februari hield de heer Astruc, groot-rabbijn van België te Brussel, eene voordracht over den profeet Jonas en den 6e gaf Joh. Gram van 's-Gravenhage lezing van twee zijner novellen: *Mijnheer en mevrouw Van Maere* en *Eene Hollandsche bruiloft.* Op 8 Februari hield de heer Michon eene verhandeling over de *Graphologie.* Den 15e en volgende dagen waren tentoongesteld een aantal beeldhouwwerken van Carpeaux, van Parijs, en eene schilderij van Jos. Van Lerius, getiteld *Rosamunde.*

- Letterkundige maatschappij *De Olijftak.* Prijskamp. Van de wedergeboorte der Vlaamsche letterkunde dagteekent ook de wedergeboorte der Antwerpsche maatschappij *De Olijftak.* De voornaamste, ja schier al de Antwerpsche schrijvers van dezen tijd hebben er deel van gemaakt. Velen zijn reeds overleden: Theodoor Van Ryswyck, P.-F. Van Kerckhoven, Mertens en Torfs, Vleeschouwer, Matthyssens, Jan Van Ryswyck, Gerrits, meer anderen, en sommige hunner werken hebben in de geschiedenis onzer letterkunde een schitterend lichtspoor nagelaten. In den geest en 't gemoed des volks zijn eenigen onder hen nog levendiger gebleven door daden en woorden dan wel door hunne schriften. Men vertelt over hen, en vooral over de beide Van Ryswycken, honderden bijzonderheden: gebeurtenissen, anecdoten, parabels, vergelijkingen, spreuken en zetten, die tintelen van geest en eigenaardigheid. Bij elk ander volk zou men die reeds lang door den druk voor 't vergaan en vergeten bewaard hebben; hier zouden zij allengs wegsterven, met de vrienden en makkers die ze uit den mond der vinders hebben gehoord. Zelfs de stadsnieuwskens van Jan Van Ryswyck in de *Grondwet* en elders zouden deelen in 't lot der dagbladeren: verschenen en verdwenen. De *Olijftak* denkt, dat veler beeldspraak eene grootere waarde bezat dan menig verhaal en gedicht, en dat hunne *histoire anecdotique* beter dan al de bestaande levensbeschrijvingen de duurbare vrienden herinneren zou. Bij gelegenheid der 25e verjaring van Th. Van Ryswycks afsterven, - 7 Mei 1874, - doet hij een beroep op het geheugen van allen die over zijne oud-leden wat merkwaardigs weten, en opent den volgenden prijskamp: *Verzamelen: de levensbijzonderheden*, *gebeurtenissen*, *anecdoten*, *vertelsels*, *parabels*, *vergelijkingen*, *spreuken*, *zetten en verdere eigenaardigheden van of over afgestorvene leden des Olijftaks.* Men verlangt die waar en getrouw. Letterkundige opsmuk is toegelaten, doch overbodig. Waar het voor 't goed verstaan noodig zijn zou, wordt een woord uitleg verzocht. Wie er het meest en de beste zal hebben opgeschreven, zal eenen prijs ontvangen van 300 francs; een tweede prijs van 100 francs kan toegewezen worden. Het ingezondene blijft de eigendom van den *Olijftak*, die het geheel of gedeeltelijk mag uitgeven zonder vergelding. In te zenden met een gesloten briefje, behelzende den naam des verzamelaars, voor 1 November 1874, ten huize van een der onderteekenden. (Was geteekend:) de voorzitter, J. De Geyter, Venusstraat, 15; de secretaris, Em. Rosseels, St. Josephstraat 58.

- De heer A. Piron heeft voor St-Jacobskerk drie goede schilderijen, die in zeer slechten staat waren, uitmuntend hersteld en in orde gebracht, te weten: *de Aanbidding der Herders*, door Jan Erasmus Quellin, *de Verrijzenis van Christus*, door Hendrik Van Balen den oude en de *H. Familie*, door Bernard Van Orley, gevolgd naar Rafaël. De tweede schilderij heeft de

heer K. Van der Haeghen met veel kunde geparketeerd.

- Den 25sten Januari werd in de Koninklijke Harmonie een concerto voor fluit, van Peter Benoit, op meesterlijke wijze ten gehoore gebracht door Theophiel Anthonis, van Heyst-op-den Berg; al de aanhoorders waren verrukt, zoowel over het voortreffelijk spel van den jongen doch reeds uitstekenden fluitist, als over de prachtig eigenaardige schepping van den Vlaamschen meester, aan wiens vernuft de Vlaamsche muziek reeds zooveel luister verschuldigd is.

- De provinciale tooneelcommissie opent eenen kampstrijd voor oorspronkelijke tooneelstukken in *één* bedrijf, in verzen of in proza, van ernstigen of luimigen aard, voor Belgische en Hollandsche schrijvers. De mededingers moeten hunne stukken laten vergezeld gaan van een verzegeld briefje, waarin hun naam en woonplaats opgegeven zijn; vertoonde of gedrukte stukken zijn uitgesloten; de mededingende stukken moeten vóór 1 September 1874 besteld zijn bij den heer P. Genard, Van-Leriusstraat nr 37, te Antwerpen. Rechters zijn de heeren Jacobs-Beeckmans, P. Genard, E. Rigelé, J. Van Beers en F.J. Van den Branden. De schrijvers behouden het eigendomsrecht hunner stukken, maar zij moeten dezelve binnen het jaar na de uitspraak der rechters doen drukken. Prijzen: 1e, 300 fr.; 2e, 200 fr.; 3e, 100 fr.; 4e, 50 fr. Bij elken prijs wordt een zilveren of bronzen gedenkpenning gevoegd.

- *Augustijnenkerk.* Het staatsbestuur heeft een hulpgeld van 2500 fr. toegestaan aan het kerkbestuur dat zelf eene som van dit bedrag bestemt om de muurschilderingen, die de heer Jos. Bellemans in de kapel van de Onbevlekte Ontvangenis uitvoert, te laten voortzetten. Zie onzen jaargang 1867, bladz. 8 en 1873, bladz. 39.

Brussel. - Balats ontwerp voor een paleis van schoone kunsten is door de commissie van monumenten goedgekeurd; het grootsche gebouw zal opgericht worden in de Regentiestraat, daar waar zich vroeger het ministerie van justitie bevond; met inbegrip van wat er zal uit te geven zijn voor de onteigeningen, worden de bouwkosten geschat op 3,404,000 frank, in ronde cijfers 3 1/2 millioen. (Zie over dit gebouw onze jaargangen 1870, blz. 146, 1871, blz. 182, 1872, blz. 8 en 55.)

- De kunstschilders Musin (Brussel) en Verhoeven-Ball (Antwerpen) en de beeldhouwer Samain (Brussel) zijn door de inzenders benoemd om deel uit te maken van de commissie die de kunststukken moet keuren, welke uit België zullen gezonden worden naar de internationale Londensche tentoonstelling. Deze voorafgaandelijke keuring heeft plaats in het rijksmuseum.

- De Sinte-Catharinakerk, waaraan sedert een twintigtal jaren gewerkt wordt, is eindelijk hare voltooiing nabij en zal eerstdaags de wijding ontvangen.

- *Koninklijke academie van België.* Klasse der letteren. - Zitting van 2 Februari. Ontvangen stukken voor de prijskampen van 1874 (zie 1872, blz. 180). 1ste vraag. Drie verhandelingen; rechters: de heeren Roulez, Wagener en Fr. Nève. - 2de vraag. Eene verhandeling; rechters: Thonissen, Le Roy en Nève. - 3de vraag. Zeven verhandelingen; rechters: Faider, Thonissen en De Laveleye. - 4de vraag. Eene verhandeling met kenspreuk: *Houdt middelmate*; blijft, als zijnde te onvolledig, ter beschikking van den schrijver. Voor den zesjaarlijkschen prijskamp, ingesteld door baron de Stassart (zie 1871, bl. 127), werd één stuk ontvangen, met kenspreuk: *Laboremus*; rechters: de heeren Nijpels, Thonissen en Faider. - Door den heer J.

Nolet de Brauwere van Steeland werd lezing gehouden van een stuk getiteld: *Over het Vlaamsche taal-particularismus van West-Vlaanderen*; zal opgenomen worden in het tijdschrift van de academie.

- *Patria Belgica.* De 16e aflevering bevat het vervolg en slot der *hedendaagsche politieke geschiedenis*, door E. Van Bemmel; *Geschiedenis der buitenlandsche betrekkingen sedert* 1830, door Sylvain Van de Weyer (1ste deel).

- Op 17 April zal onder het bestuur van den heer E. Leroy openbaar verkocht worden de verzameling tafereelen van Vlaamsche, Hollandsche en Fransche meesters, nagelaten door wijlen den heer schepen Gustaaf Couteaux, die groote diensten aan de kunst en hare beoefenaren heeft bewezen; de heer Couteaux was eerelid der koninklijke academie van Antwerpen, ridder der Leopoldsorde, van het Eerelegioen en van de Metjidieorde. Tusschen de schilderijen zijn er zes van H. Leys, onder andere een kapitaal stuk voorstellende: *De Antwerpsche burgemeester Lanceloot van Ursel sprekende tot de gilden vergaderd op de Grootemarkt en het bevelhebberschap overdragende aan den ridder van Spangen*; het tafereel is op paneel geschilderd; 't is het model van een der muurschilderingen van het stadhuis van Antwerpen. (Zie de *Vlaamsche School* 1870, bladz. 98.) Verder zijn er stukken van: H. Burgers, E.M. Berenger, J. Bosboom, F. en H. De Braekeleer, Decamps, De Dreux-Dorcy, J. de Senezcourt, L. De Winter, E. Dupain, Glibert, T. Gudin, Huberti, C. Jacque, H. Koekkoek, V. Lagye, F. Meja, L. Meyer, J. Rozier, A. Schelfhout, Schotel, E. Smits, J. Stevens, P.G. Van Os, E. Verboeckhoven. Van oude meesters: Brueghel, van Balen en van Kessel, J. Courtois, Grandvasque, A. Gryef, J. Jordaens, Nattier, P. Van der Werff en eenige van onbekende schilders.

Leuven. - De studenten in de geneeskunde gaan den hoogleeraar Van Kempen zijn marmeren borstbeeld vereeren; het is gemaakt door Fraikin.

Gent. - Het staatsbestuur gaat van de bestiering der godshuizen aankoopen, tegen 120,000 fr. (waarvan de provincie er 10,000 zal geven), een gedeelte der gebouwen van het oud weezenhuis, gezegd *De Kulders*, met het doel dezelve te verbouwen tot een algemeen archief, waarin onder andere zullen bewaard worden de verzameling der charters van de graven van Vlaanderen, de handvesten der oude staten, kastelnijen en neringen, der kapittels, abdijen, priorijen en kloosters van Oost-Vlaanderen, de papieren van den ouden raad van Vlaanderen enz.

- De heer I.S. Van Doosselaere, de verdienstelijke drukker en uitgever, is tot ridder der Leopoldsorde benoemd, ter gelegenheid der algemeene tentoonstelling van Weenen. Dezelfde eer is te beurt gevallen aan de heeren A. Neyt, lichtteekenaar en Bourdon-De Bruyne, goudsmid.

Kortrijk. - De maatschappij van schoone kunsten zal van 9 Augustus tot 30 Sepember eene kunsttentoonstelling openen, waarvoor de stukken uiterlijk op 1 Juli moeten toegekomen zijn.

Brugge. - Alhier is gesticht eene *Gilde van Sinte Luitgaarde voor taal en oudheid*, onder kenspreuk: *Rond den Heerd;* het gunstig gekende weekblad *Rond den Heerd* met *Archievenboek* zal voortaan onder bescherming van deze maatschappij verschijnen, wier bestuur uit de volgende heeren is samengesteld: prof. D.G. Meersseman, eere-voorzitter; Ad. Duclos, voorzitter; P. Baes, griffier; dr. Van Steenkiste, V. Van Coillie, K. Verschelde, J. Cuvelier, R. Carette, Is. Fraeys en F.X. Merville, raadsleden. Het weekblad *Rond den Heerd* beleeft zijn 9n jaargang; het

werd eerst uitgegeven onder het bestuur van den zoo gunstig gekenden dichter en leeraar Guido Gezelle en in de laatste jaren door den eerw. heer Ad. Duclos. Wij hopen dat de nieuwe inrichting moge bloeien tot heil der Vlaamsche zaak.

Buitenland.

Amsterdam. - In den schouwburg van den heer Van Lier is, namens de *Vereenigde tooneelisten*, onder het bestuur der heeren Stumpff en Veltman, medegedeeld dat Z.M. de koning het vroeger door hem aan het Amsterdamsch schouwtooneel toegekende hulpgeld van 10,000 gulden opnieuw, voor het volgende speeljaar aan die tooneelisten heeft verleend. 's Konings tegemoetkoming werd aan den heer Victor Driessens, den eersten pachter van den herbouwden Amsterdamschen stadsschouwburg, geweigerd, omdat (zoo wordt ten minste gezeid) de tooneelisten en de heer Driessens zelf geen Hollanders waren..... De heer Driessens van zijne pacht afgezien hebbende, zoo is deze overgegaan aan de heeren Albregt en Van Ollefen.

- In Amsterdam zal eene kunsttentoonstelling geopend zijn van 7 September tot 5 October.

Zwolle. - Aan den eigenaar van het huis waarin de beroemde staatsman Thorbecke geboren werd, is vergunning gevraagd om, langs den buitenkant, eenen gedenksteen tegen den muur te metsen; de eigenaar wil daar niet in toestemmen, dan op voorwaarde dat het stadsbestuur zich verbinde, om nooit eenig gebouw op te richten, dat het uitzicht van uit gemeld huis zou belemmeren, eene voorwaarde die de gemeente-vaders van Zwolle zich tot hiertoe niet hebben laten welgevallen.

Parijs. - In deze stad leeft een kunstschilder, de heer Waldeck, die thans 108 jaar oud is. Van dezen man wordt verhaald dat hij, in 1826, om zich uit den nood te helpen, aan den toenmaligen bestuurder der school van schoone kunsten, de heer Bastard, eene fraaie verzameling van schilderijen tegen 40,000 fr. te koop aangeboden had; de bestuurder bood hem eene lijfrent van 2000 fr. aan en de koop werd gesloten. In plaats van 40,000 fr. heeft zijne schilderijenverzameling den heer Waldeck dus tot hiertoe reeds 96,000 fr. uitgedaan.

- Er wordt ieverig gewerkt aan de heroprichting van de Vendome-kolom, die tijdens de beroerten van de dusgenaamde Commune omvergehaald werd.

- Aan de academie van schoone kunsten is een bezet van 200,000 fr. gedaan, waarvan de rent zal dienen tot het stichten van eenen prijs voor uitstekende bouwkundige werken.

- Binnen kort zal de tentoonstelling van schoone kunsten geopend worden; buiten de beeldhouwwerken, zal de pronkzaal niet minder dan *zevenduizend* schilderijen bevatten.

Straatsburg. - De maatschappij *Les amis des Arts* zal eene kunsttentoonstelling openen op 4 Mei, welke den 31^{n} derzelfde maand zal gesloten worden.

Londen. - Dezer dagen werden onder andere de volgende handschriften in openbare veiling verkocht: een preludium voor de luit, van Sebastiaan Bach, betaald 400 fr.; een brief van Beethoven, 387 fr; een lied van denzelfde, getiteld de *Hoop*, 250 fr.; een brief van Michel Angelo, de ontvangst erkennende van 1600 gouden dukaten, als afkorting voor 't maken der graftombe van paus Julius, 165 fr.; een brief van den dichter Robert Burns, 325 fr.; eene cantate van denzelfde, 800 fr.; een brief van Erasmus, 415 fr.; een brief van Fielding, die zegt dat hij in den nood is, 165 fr.; een brief van Foe, 385 fr.; een id. van Goethe, 556 fr.; een id. van Goldsmith, 940 fr.; een id. van Hogarth, 465 fr.; een id. van den admiraal Keats, 180 fr.; een id. van den

dichter Lamb, 240 fr.; een id. van Mozart over zijne vrouw, 420 fr.; een id. van Rubens, 390 fr.; een id. van Schiller aan Goethe, 200 fr.; zangstukken van Mendelssohn, 375 fr.; twee brieven van den dichter Shelly, 330 fr.; een brief van den schrijver Smollett, 280 fr.; een brief waarbij Sterne om 1200 fr. te leen vraagt, 185 fr.; een brief waarbij Swift doet kennen dat hij gebrek aan geld heeft, 185 fr,; een brief en een klinkdicht van Torquato Tasso, 712 fr.; een brief van Wordsworth, 183 fr., enz. Alles te zamen bracht de veiling circa 16,000 fr. op.

Corveto. - In de hoofdkerk zijn muurschilderingen ontdekt, die toegeschreven worden aan Perugin, den meester van Rafaël.

Sterfgevallen.

Mev. DE SEGUR, de gekende Fransche schrijfster voor de jeugd, is in Februari overleden.

ANTON BERGMANN, de uitmuntende novellist en verdienstelijke geschiedschrijver, is den 21^{n} Januari overleden te Lier, waar hij op 29 Juni 1835 was geboren; dit afsterven mag voor de Nederlandsche letterkunde eene wezenlijke ramp genoemd worden; Anton Bergmann stond aan het hoofd van de jongere letterkundigen en aan een uitstekend en veelzijdig talent paarde hij de onvermoeibaarste werkzaamheid; wat hij reeds uitgaf was een maatstaf van wat hij beloofde te zullen leveren in de toekomst; helaas! helaas! dat een oogst als die Bergmann liet verwachten, moest verstikken in de kiem! dat een man zoo rijk bedeeld en zoo edel van geest, in den ochtend van het leven moest ondergaan! Die weeklachten hebben België en Holland doorklonken, toen de treurmare van Bergmanns dood bekend werd, en nog heden hooren wij ze dagelijks herhalen in huisgezin en vriendenkring, waar de jeugdige schrijver weemoedig wordt herdacht. Anton Bergmann studeerde de rechten aan de hoogescholen van Brussel en Gent en had zich eene goede faam als advocaat verworven. Zijne eerste letterkundige proeven verschenen in de *Gentsche Studenten-almanakken* en in het *Nederduitsch letterkundig jaarboekje.* Verder verschenen van hem: *Rijnlandsche Novellen; Philips van Marnix van S*^{te} *Aldegonde; Plundering der hoofdkerk van Lier, een geschiedkundig punt toegelicht; Geschiedenis der stad Lier.* Zijn laatste werk, *Ernest Staas*, opgeluisterd met sterkwaterplaten van Willem Geets, verscheen op het einde van December 1873, nauwelijks drie weken vóór des schrijvers overlijden. Wij hebben zelden eene droeviger begrafenis dan die van Anton Bergmann bijgewoond; zij had plaats op 24 Januari, onder een ontzaggelijken toeloop van vrienden en vereerders. De Liersche kerk en begraafplaats waren letterlijk te klein om al de opgekomenen te kunnen bevatten. Aan het graf werden niet minder dan 12 redevoeringen uitgesproken. De sprekers waren de heeren De Jode, J.J.F. Heremans, L. Vermeulen, D. Sleeckx, E. Pecher, J. Vuylsteke, A. Michiels, L. Delpire, Beaufort, graaf Philips van Marnix, L. Van der Wee en Ildef. De Cae.

JACOBUS-ADOLF LAMBRECHT QUETELET, bestuurder van het observatorium te Brussel, bestendig secretaris der koninklijke academie van België, grootkruis der Leopoldsorde enz., lid der meeste geleerde genootschappen van Europa, is op 17 Februari overleden; hij was te Gent geboren in 1796. De heer Quetelet was een uitstekend geleerde en een onvermoeid werker; in zijn langen en welvervulden levensloop heeft hij zeer veel tot bevordering van de wetenschap bijgedragen. Van hem mag gezeid worden, in den vollen zin des woords, dat hij zijn land tot eer verstrekte; als mensch genoot hij de achting en genegenheid van allen die hem kenden.

De plechtige lijkdienst had op 20 Februari ten 11 ure plaats in de Sinte-Gudulakerk. Van den beroemden geleerde is een welgelijkend portret verschenen, door A. Danse gegraveerd naar een tafereel van E. Slingeneyer.

Veurne.

't Is de Grootemarkt van het aloude Veurne, in West-Vlaanderen, die de lezer hier aanschouwt. Wij zeggen: aloud. Inderdaad. Reeds in de IXe en X^e^ eeuw stond Veurne als stad bekend; de Noormannen verwoestten haar driemaal: in 861, 881 en 902. Van in 870 werd zij ommuurd en van grachten omringd. In 958 liet Boudewijn III, en in 1390 Philip-de-Stoute

bevat eenige schoone zalen, waarin ettelijke belangrijke kunstgewrochten en oudheden bewaard worden; de twee aanpalende gebouwen, links van den aanschouwer, worden ook tot stedelijken dienst gebezigd; in het eene gebouw is de bibliotheek gevestigd. Het oud stadhuis, een in vele opzichten merkwaardig gebouw, begonnen in 1445, dient tot lokaal aan de academie voor teekenen bouwkunde. Dank aan den iever, de edelmoedigheid en het wijs beleid van den heer Van Damme-Bernier, gewezen schepen en dienstdoende burgemeester der stad, heeft deze academie een zeer bloeienden tijd beleefd; onder andere verdienstelijke mannen die, sedert 1847, aan dit onderwijsgesticht werden opgeleid. noemen wij de heeren Cornelis, De Vliegher, De Pooter, De Heuvel, P. Lippens, Bouquet, De Visch, Van den Heede, Cesar Lust. Wij waren reeds meermalen in de gelegenheid, in ons tijdschrift de diensten aan te halen, door den heer Van Damme-Bernier aan de ontwikkeling der kunst in West-Vlaanwerken aan hare versterkingen, die tusschen 1480 en 1578 merkelijk werden uitgebreid. Van 1715 tot 1782 werd zij door de Hollanders als barrière-stad bezet. Keizer Jozef II liet haar ontmantelen. Veurne ligt op omtrent één uur afstands van de Noordzee en is in West-Zuid-Westelijke richting circa 8 uren van Brugge verwijderd. Het fraaie stadhuis, dat men op onze plaat aanschouwt, werd tusschen 1596 en 1612 opgericht; het deren bewezen; wij achten het ons tot een wezenlijk genoegen, hier nogmaals, uit dezen hoofde, hulde te kunnen brengen aan den geachten kunstvriend.

Buiten hare academie, bezit Veurne ook eene nijverheidsschool en een muziekgenootschap, *Sinte-Cecilia.* Veurne's hoofdkerk, aan de H. Walburgis gewijd, dagteekent van de XIIIe eeuw, en is niet voltooid; zij werd gebouwd in vervanging van eene kerk, die Boudewijn met den ijzeren arm had laten oprichten tusschen 868 en 870, nadat de Noormannen in 861 de kerk hadden vernield, die in 649 gesticht was op de plaats, waar een heidensche tempel had gestaan; in het koor wordt bewaard eene reliquie van het heilig kruis, door Robrecht van Vlaanderen aan de kerk geschonken, ter vervulling van eene belofte die hij had gedaan, toen hij op zijnen terugtocht uit het H. Land, van waar hij de reliquie medebracht (in 1099), op zee door eenen storm overvallen werd.

De destijds gestichte broederschap bestaat nog, en zoo ook gaat nog jaarlijks eene processie uit (den laatsten Zondag van Juli), ter herinnering van de gift, door graaf Robrecht gedaan. De St.-Nicolaaskerk, die van 1120 dagteekende, werd herbouwd in de XIVe eeuw; in den toren hangt de groote stadsklok, het dusgenaamde *Bomtje;* zij werd gedoopt in 1379. Als merkwaardige gebouwen verdienen nog gemeld te worden de *Kastelnij*, thans als gerechtshof gebruikt, en het schoon gothiek huis van den heer Van Damme-Bernier, op de Markt, dat dagteekent van de XVIe eeuw, en de *Valke* heet. De stad Veurne telt 4750 inwoners; zij bezit fabrieken van olie, baksteen en tabak, en drijft handel in graan, vee, boter en kaas.

De aloude rederijkerskamer, wier volledige geschiedenis geschreven werd door Frans De Potter en Pieter Borre, is eene der merkwaardigste van Westelijk Vlaanderen geweest, en bestaat nog. Op de Markt treft men voorts 't hotel aan, *The noble Rose*, in de XVIe eeuw *de Nobele* geheeten, en dat destijds tot vergaderplaats diende der nieuwbenoemde wethouders, die er zich weleens bij schotel en kan verlustigden. De dochter uit *The noble Rose*, juffer Sophia Wouters, werd de echtgenoote van wijlen Prudens Van Duyse.

De volledige geschiedenis van Veurne, en der geheele kastelnij van dien naam, is ons beloofd door de heeren De Potter en Borre, bij wie zich gevoegd heeft Veurne's stadsarchivaris, de heer Ronse. Reeds is het eerste deel van dit uitgebreide werk (een deel in 8° van 454 bladzijden, met schoone platen versierd), in 't licht gekomen. Voor nadere bijzonderheden over de Vlaamsche stad, wier zonderlinge processie jaarlijks eenen stroom van nieuwsgierigen uitlokt, moeten wij daarheen verwijzen. Omtrent Veurne-ambacht kan men nog raadplegen in het *Belgisch museum* van 1839, het opstel van P. Blommaert: *Over de Rederijkers van Veurne en omstreken*, alsmede het belangrijk werk in vier deelen van Pauwel Heynderyck, uitgegeven door Edmond Ronse, getiteld: *Jaerboeken van Veurne en van Veurneambacht* (Veurne, J. Bonhomme, 1853).

D.V.S.

Het schilderstuk.
III.

Spoediger en gemakkelijker dan Frederik het zich had voorgesteld, volgde de beslissing, dank aan het bezoek zijner moeder; daardoor vooral was hem de weg gebaand. Cecilia zeide *ja*, met een overgelukkig hart. Behoeven wij te zeggen, dat de oude Herbert niet neen zeide? Dat Frederik het jonge meisje tot vrouw vragen zou, had de schilder reeds lang verwacht en wel tot zijne innigste vreugde. Frederiks verschijnen had den ouden man weer hoop en levenslust teruggeschonken; hij had zich spoedig van het voortreffelijk braaf karakter des jongelings kunnen overtuigen; er kwam weer zonneschijn in 't leven des ouderlings.

Nu Cecilia aan Frederik was verloofd, geloofde deze zich verplicht en gerechtigd, het kleine huisgezin met geldelijke hulp bij te springen; maar al te wel zag hij, dat vader en dochter bijna gebrek leden; Cecilia werkte schier dagelijks tot laat in den nacht; haar gewin, was alles wat het huisgezin bezat om van te leven. Frederik wilde daar een einde aan stellen. Al had hij zelf op zijn bureel nog geene vaste jaarwedde, toch was hij sedert eenigen tijd tamelijk veel geld aan 't winnen, door winstgevend

werk dat zijne oversten hem te doen gaven, buiten de bureeluren; bovendien werkte hij ook nog, altoos buitentijds, voor eenige personen uit de burgerij; hiermede verdiende hij insgelijks een schoonen stuiver. Frederiks goede voornemens vonden een onverwachten tegenstand. De oude Herbert wilde namelijk niets van hem aannemen. Hij wilde niet, zeide hij, dat men zou kunnen zeggen, dat hij voordeel trok uit de kennismaking zijner dochter. Zoolang Cecilia niet getrouwd was, vervolgde de vader, moest Frederik haar de voldoening laten, hem alleen om hem zelf te beminnen. Des jongelings aandrang hielp niet; zij hielp des te minder, daar de dochter zich zoo onbaatzuchtig toonde als de vader.

Op zekeren dag verzocht Herbert zijn toekomenden schoonzoon, hem eenen dienst te bewijzen. Frederik verklaarde zich daartoe natuurlijk seffens bereid. De grijsaard zeide, dat hem uit zijn goeden tijd een schilderstuk overgebleven was, dat eenige waarde bezat en hij zou wenschen te verkoopen; Frederik werd verzocht de schilderij naar eenen kunstkooper te brengen; ik zal, zoo sprak Herbert, ze u eens laten zien. Hij haalde uit de nevenkamer eene tamelijk groote schilderij, in eene vergulde lijst, te voorschijn, en plaatste ze nabij het venster, opdat er het licht goed op vallen zou. Nauwelijks had Frederik er eenen blik op geworpen, of hij sloeg de handen te zamen en liet eenen uitroep van bewondering ontsnappen; de jongeling was wel geen kunstkenner, maar hij bezat in het vak toch kennis genoeg, om zich dadelijk getroffen te voelen, door de pracht van het hem vertoonde schilderstuk. Er was op afgebeeld eene jeugdige vrouw van merkwaardige schoonheid, gezeten in een bloeienden hof, aan wier voeten een allerliefste kind speelde, tot hetwelk zij nederboog; het gelaat der schoone vrouw straalde van geluk en liefde; hare blauwe oogen waren met eene uitdrukking van vreugde op het kind gevestigd, dat zijne handjes, waarin het bloemen hield, naar haar uitstrekte; het schilderstuk stelde het geluk der moederliefde voor. ‘Dat is Cecilia, riep Frederik in verrukking, of wel hare moeder, zoo vervolgde hij, het schilderstuk met nog meer aandacht beschouwende; de gelijkenis is sprekend.’ Herbert wendde zijne sombere blikken van de schilderij af en antwoordde: ‘Gij hebt het geraden, Frederik; die gij daar voor u ziet is mijne vrouw, en 't kind aan hare voeten is Cecilia; toen ik dit schilderstuk maakte, was ik gelukkig; gij ziet, zeide hij met een bitter lachje op de lippen, dat ik toen ook schilderen kon.’

- En gij moest zoo ongelukkig worden, antwoordde Frederik met een zucht; arme vriend, ik begrijp maar al te wel, wat gij hebt moeten lijden en nog lijdt.

- Och neen! sprak de schilder, gij kunt nog voor geen duizendste deel mijn lijden begrijpen; dat is echter wat anders. En toch, zoo vervolgde hij, dit schilderstuk is 't, dat mijn ongeluk heeft veroorzaakt, mijn ongeluk en dat van mijne vrouw en dochter.

De jongeling zag hem vragend met verbaasde oogen aan.

- Laat ons gaan zitten, sprak Herbert; gij zijt op het punt

in mijne familie te komen; gij hebt dus het recht alles te weten wat er ons overkomen is. Ik was een gelukkig mensch, gelijk ik u reeds gezegd heb; wij woonden toen niet in deze stad (Herbert noemde de plaats waar zij op dit tijdstip woonden); ik had vrienden en kennissen; ik werd geëerd en bemind, overal goed ontvangen; ik had toegang in de hooge kringen der samenleving; wij kenden geen zorg of gebrek; ik werkte veel en gemakkelijk en maakte goede prijzen van mijne schilderijen; de geboorte van Cecilia had mijne vrouw en mij overgelukkig gemaakt; ik schilderde moeder en kind, gelijk gij ze daar ziet; de hof, waarin zij gezeten zijn, was die van ons huis, dat aan een klein paradijs geleek; het was een oud buitengoedje, dicht bij de stad gelegen; het schilderstuk, dat hier vóór ons staat, is 't beste dat ik voortgebracht heb; ik werkte er aan met lust en liefde; toen het af was, zond ik het naar de tentoonstelling, waar het den grootsten bijval verwierf; van alle kanten werd het te koop gevraagd; natuurlijk liet ik het niet gaan; 'k had het voor mij zelve, of liever voor mijn huishouden geschilderd. Tusschen degenen, die het schilderstuk hadden willen koopen, was er een heer, de zoon van rijke menschen, die voor zijn genoegen reisde en zich toevallig in de stad bevond, toen de tentonstelling open was. (De schilder noemde aan Frederik dezen heer.) Aan hem, zoo vervolgde hij, gelijk aan de andere liefhebbers, was geantwoord, dat het stuk niet te koop was; desniettemin liet hij er twee- of driemaal een hoogen prijs voor aanbieden, en toen al zijne moeite vruchteloos bleef, kwam hij me op zekeren dag in persoon ten mijnent vinden; zoo geraakte ik met hem in kennis; hij had groote liefhebberij in de kunst en paarde aan een juisten blik een zeer goed oordeel; hij was daarbij ongemeen lieftallig, en zeer beschaafd en geleerd; hij herhaalde zijn bezoek en daar ik vriendschap voor hem gevoelde, zoo was ik spoedig met hem op zeer vertrouwelijken voet; na verloop van een paar weken, kwam hij me schier dagelijks vinden; wij werden echt broederlijke vrienden; ik, ten minste, die niet vermoedde welke geheime reden hem zoo gedurig naar mijn huis lokte, beminde hem als een broeder. Mijn vriend bewees aan mijne vrouw eene groote oplettendheid, maar ik zag daar volstrekt geen kwaad in; al wie met mijne vrouw sprak, betoonde haar de meeste vriendschap; zij was goed en schoon en won alle harten voor zich; eenige reden om haar te mistrouwen had ik niet; ik wist hoeveel zij van me hield; ik kende hare liefde en getrouwheid; ik mocht er staat opmaken, dat niets die zou kunnen doen ophouden noch verflauwen. Eenige keeren had zij me zachtjes gewaarschuwd tegen mijn nieuwen vriend en te verstaan gegeven, dat ik wel zou doen, mij niet zooveel met hem op te houden, ja, zelfs allengskens allen omgang met hem af te breken; ik was zoo onbedacht, zoo kortzichtig, dat ik met hare woorden lachte en al spottend zeide, dat zij zich zonder reden beangst maakte, dat mijn vriend een vroolijke jongen was, iemand van gemeenzamen aard, maar die volstrekt geen kwaad hoegenaamd met haar of met iemand voor had. Eens moest ik voor eenige dagen op reis gaan; in de stad, waar ik mij be[vo]nd, geraakte ik toevallig in een gezelschap van personen, die mijn nieuwen vriend kenden. En wat hoorde, wat vernam ik daar? Twee zeer geloofwaardige mannen brachten mij in een vertrouwelijk gesprek onder het oog, dat hij, in wien ik alle vertrouwen stelde, een losbol was, en zij deelden mij tevens mede, lasteringen, ten opzichte mijner vrouw, die van hem kwamen en afgrijselijk waren. Ik bedwong mij zoo goed ik kon, maar keerde eenige uren later woedend huiswaarts. Ten mijnent aangekomen vond ik er mijnen valschen vriend. Spoedig had ik met hem een hevigen twist; ik noemde hem een schurk; ik geloof zelfs dat ik hem geslagen heb. Gij kunt wel denken wat

er nu volgde; er volgde eene uitdaging tot een tweegevecht en 's anderendaags stonden wij met pistolen tegenover elkaar; wij schoten te gelijk; ik zag mijnen tegenstrever nederzinken; op hetzelfde oogenblik voelde ik aan mijne rechter hand eene heete stekende pijn; de kogel had mijne hand getroffen en verbrijzeld; pijn en bloedverlies deden mij bezwijmen; ik weet niet wat er verder gebeurde; ik kwam tot bezinning in mijn bed, naast hetwelk mijne vrouw troosteloos stond te schreien. Ik heb hier eigenlijk niets meer bij te voegen, vervolgde Herbert, nadat hij eene poos, als overweldigd door de smartelijke herinneringen, gezwegen had; gij weet reeds hoe 't met mij afliep; ik genas, maar mijne hand bleef verminkt, ik kon haar niet meer gebruiken en van dien stond ook, was mijn geluk, mijn bestaan geheel vernietigd.

Frederik vroeg wat er geworden was van des schilders tegenstrever. Herbert wist hierover geene bepaalde inlichtingen te geven; de jongeling had eenen kogel in het lijf gekregen en lang in levensgevaar verkeerd; hij herstelde evenwel en zoodra hij weer te been was, verliet hij de stad; de schilder had hem sedert dien nooit meer gezien of ook nooit meer iets van hem vernomen. Eenigen tijd daarna had ook Herbert met zijn huisgezin de stad verlaten.

Toen de verhaler zijne gewone kalmte weer herwonnen had, bracht hij het gesprek terug op het punt, waar hij het onderbroken had, door 't verhaal van zijne wederwaardigheden.

- Gij kent nu, zeide hij tot Frederik, de geschiedenis van dit schilderstuk; ik heb u gezeid, dat ik het wilde verkoopen en verzoek u, mij daarin behulpzaam te zijn.

Frederik poogde hem zulks af te raden; maar de schilder liet zich daartoe niet bewegen.

- Neen, antwoordde hij; ik wil het stuk verkoopen. Tot hiertoe had ik dit niet van mij zelve kunnen verkrijgen, hoe groot ook de nood was, waarin ik mij met mijn huisgezin heb bevonden; dit schilderstuk toch, het eenige overblijfsel van mijn vroegeren welstand, was ook de eenige band, die mij hechtte aan mijnen gelukkigen tijd; maar nu heb ik dat niet meer noodig; mijne dochter heeft eene toevlucht en eene toekomst gevonden in uwe genegenheid; ook voor mij gaat dus een betere tijd aanbreken; derhalve kan ik de schilderij verkoopen; wat er opstaat, is toch onuitwischbaar in mijn hart gegriffeld.

Nog steeds aarzelend vroeg Frederik, op hoeveel Herbert de waarde van het schilderstuk schatte.

- Ik stel geen prijs, luidde het antwoord; gij zult wel ergens in de stad eenen kunstkooper of eenen liefhebber vinden, die er eene tamelijke som zal willen voor betalen; vraagt men u naar den meester, zoo sprak de schilder met eene zekere fierheid, noem dan slechts mijnen naam; hij staat bovendien op het stuk; eens pleegde men van mijne schilderijen te zeggen: ‘'t is een Herbert!’ En dit zeide genoeg. Alhoewel de schilder moet beschouwd worden als dood te zijn, zijn naam leeft toch; wat ik geschilderd heb, is nog steeds in eere.

Frederik liet zich eindelijk gezeggen, nam het schilderstuk op en ging er mede weg; Herbert zag den jongeling met tranen in de oogen na. Hard viel het hem van dezen schat te scheiden; maar de hooghartige man meende dat het niet anders kon; de nood deed zich nijpend gevoelen en Cecilia was verloofd. 't Deed den vader pijn, dat zijne dochter als een doodarm meisje tot vrouw moest genomen worden door den jongeling, die haar met edele onbaatzuchtigheid grenzeloos beminde; daarom wilde Herbert niet terugdeinzen voor de opoffering, hoe groot zij dan ook was, die, naar hij hoopte, hem in staat zou stellen, zijne dochter ten minste een kleinen uitzet te geven. De opbrengst van het schilderstuk zou hem eene zekere som verschaffen; dus aarzelde hij niet er zich van te ontdoen. Aan Cecilia had hij echter zijn voornemen niet bekend gemaakt; hij had hare afwezigheid te baat genomen om Frederik met de droevige boodschap te gelasten.

(Wordt voortgezet.)

Over de trillende beweging der roeden.

De trillingen der roeden zijn, even als die der snaren, tweeërlei: *dwarsgaande* en *langstrekkende.*

Om dwarsgaande trillingen te doen ontstaan, plaatst men het eene einde der roede in eene schroef en daarna wrijft men met eenen strijkstok er over, of enkel verwijdert men de roede met de hand van hare wending. In dit laatste geval en wanneer de roede eene tamelijke lengte heeft, kunnen derzelver trillingen langzaam genoeg zijn om opgeteld te kunnen worden; men bemerkt alsdan dat ze geenen klank veroorzaken beneden 32 trillingen op eene seconde. Verders vindt men dat het getal trillingen in omgekeerde reden is met het vierkant der lengte, zoodat eene ijzeren roede die ééne trilling ondergaat op eene seconde, 4 trillingen zal ondergaan wanneer ze op de helft verkort wordt, en 9 trillingen bij eene verkorting op een derde.

In trillende roeden ontstaan er, even als in snaren, trillingknoopen. Men kan zich daarvan verzekeren door het volgend middel. Men strooit droog zand op eene platte roede, en op het oogenblik dat deze trilt, ziet men korreltjes zand, die zich in nabijheid der trillingbuiken bevinden, springen en tot de trillingknoopen naderen alwaar ze zich bijeen vergaderen. Ook veroorzaken trillende roeden door hare verdeeling in knoopen verschillige medeluidende klanken gelijkende aan die der snaren.

Voor de gebogen trillende roeden, zijn de trillingknoopen dichter bij elkander en daardoor wordt de klank zwaarder. Het tuig, dat den naam van toongever (*diapazon*) draagt, geeft een

voorbeeld van dergelijke trillingen. Het bestaat uit eene gebogene roede gehecht aan eenen voet *v.* Men houdt het tuig vast met den voet, en met eene andere roede, een weinig dikker dan de afstand tusschen de twee takken des toongevers, doet men deze in trilling komen en daardoor eenen klank geboren worden, die weinig hoorbaar is door zich zelven, maar versterkt wordt wanneer men den toongever op eene tafel plaatst. Deze klank is in alle geval zwaarder dan de lengte der takken het schijnt te laten vermoeden. De verzwaring van den klank door het buigen van klankgevende roeden heeft men weten te benuttigen. Sedert jaren vervaardigt men uurwerken die bestaan uit eene schilderij waarop een kerktoren is afgebeeld. De wijzer op dezen toren duidt het uur aan. Het slagwerk bootst den klank na van eene klok die zich op zekeren afstand bevindt. Dit verschijnsel is veroorzaakt door eene metalen veer tot een spiraal gekromd en in haar middenpunt vastgehecht. De hamer van het slagwerk klopt er op in de nabijheid van het vastpunt.

De langstrekkende trillingen der roeden worden voortgebracht door wrijving volgens de wending. Zij veroorzaken in het algemeen scherpe klanken.

D^{r}. F.J. MATTHYSSENS.

Mina's afsterven.

Hoe liefelijk slaapt ze in haar wiegje,
Terwijl ze bij 't droomen zich bloemen verbeeldt!
Ze is enkel ontrust door het vliegje,
Dat soms op haar aangezicht dartelt en speelt.
De onnoozelheid is op haar voorhoofd te lezen;
Haar tedere ziel is zoo kalm nog en rein!
O God, mocht zij immer zoo schuldeloos wezen,
Haar lot zou bekorelijk zijn!

Een engeltje daalt uit den hoogen:
Hij staarde in de toekomst, die 't kindeken wacht,
En komt naar beneden gevlogen,
Want Mina haar einde scheen zwart als de nacht.
'O Heer, wil het liefje in den Hemel ontvangen,'
Dus bidt hij, en de Eeuwige wenkt met het oog;
En kleurloos wordt 't rozige blosje der wangen,
En 't zieltje stijgt mee naar omhoog.

K.TH. VAN HASSEL.

De kerk van Avelghem.[1]

Deze kerk is in ojivalen stijl gebouwd volgens de teekeningen en onder de leiding van den bouwmeester H. Brinck-Mussely, van Kortrijk; begonnen in 1866, was zij reeds voltooid in 1869; zij werd den 18^{n} December 1869 ingewijd. Hare lengte bedraagt 65 meters; de toren is even hoog; de middenbeuk is 8 1/2 meters breed, de zijbeuken 5 1/2, zoodat

(1) Avelghem in West-Vlaanderen, arrondissement Kortrijk en 2 1/2 mijlen daar vandaan, 9 mijlen bezuiden Brugge; 3937 inwoners.

H. BRINCK - MUSSELY, ARCH. COURTRAI LITH. VE J PETYT. BRUGES.

de drie beuken te zamen eene breedte van 19 1/2 meters hebben. De kruisbeuk is 30 meters breed, 20 lang; de toren is van onder vierkant, van boven achtkantig; rond de naald, 22 meters hoog, loopt eene doorzichtige leuning. Aan de uiteinden van de voorgevels der zijbeuken bevinden zich kleine torentjes, alsook aan de vier hoeken van het onderste gedeelte van den toren. De drie beuken hebben een vooruitspringend portaal, daarboven spitsboogvormige ramen met rozen; wat hooger in den toren, onder de galmgaten, bevindt zich eene beeldstede, bestemd voor 't beeld van den H. Martinus. Het kerkdak draagt op 22 pilaren en komt tusschen de 15 en 16 meters boven den grond.

De kerkbouw was aangenomen, voor fr. 152,000, door A. Van Keersbilck; met de hulpgelden van het rijk, de provincie en de gemeente, bijzondere inschrijvingen, eene leening en eene tombola bracht men 163,281 fr. 68 c. bijeen. Nevens het hoog altaar prijken twee geschilderde glasramen, geplaatst in 1871; het eene verbeeldt St.-Martens geschiedenis en werd geschonken door de famile Baertsoen; het bestaat uit 6 paneelen, te weten: 1^{e}, St.-Marten geeft de helft van zijnen mantel aan arme lieden; 2^{e}, Jezus omringd van engelen en gekleed met St.-Martens mantel verschijnt aan den heilige terwijl deze slaapt; 3^{e}, het doopsel van St-Marten; 4^{e}, de bekeering zijner moeder; 5^{e}, St-Marten op reis door roovers aangerand; 6^{e}, St.-Martens graf te Tours. Het tweede raam, geschonken door den heer van Anseghem, verbeeldt de geschiedenis van Onze-Lieve-Vrouw-ter-Sneeuw. Achter het hoog altaar zal een derde geschilderd glasraam geplaatst worden, gewijd aan de heiligen Bruno en Augustinus. Voor al deze ramen heeft men zich gewend tot glasschilders in Frankrijk (in de stad Mans). Weet men dan in West-Vlaanderen niet, dat wij in ons land zeer goede glasschilders hebben? Onder andere noemen wij: Dobbelaere, te Brugge; de Bethune, te Gent; Capronier, te Brussel; Pluys, te Mechelen; Stalins en Cie en De Craene, te Antwerpen. Het hoog altaar der Avelghemsche kerk wordt in witten steen gemaakt door A. Van Keersbilck; met de beelden is de heer Carbon, van Rousselare, gelast; het altaar zal in Mei aanstaande door mgr. Faict, bisschop van Brugge, gewijd worden.

Kroniek.

Antwerpen. - *Muurschilderingen op de Beurs.* In de gemeenteraadszitting van 30 December werd door den heer Jan Nauts, een van de leden, aanbevolen zulke schilderingen te laten uitvoeren in de zaal der kamer van koophandel op de thans voltooide nieuwe Beurs; spreker bracht in herinnering, dat twee kunstschilders, de heeren Ferd. Pauwels en P. Beaufaux, leeraar bij de Antwerpsche academie, zich gewend hadden tot het stadsbestuur, om te vragen dat zij zouden gelast worden met gezegd werk, en de heer Nauts meende deze vraag warm te mogen ondersteunen bij den raad, terwijl hij wees op de uitstekende bekwaamheid der heeren Pauwels en Beaufaux. De heer burgemeester Leopold de Wael antwoordde, dat ook de heeren Guffens en Swerts, wier muurschilderingen met de oude Beurs in 1858 in de vlammen vernield waren, hunne diensten aangeboden hadden en hij gaf als zijn gevoelen te kennen, het uitvoeren van muurschilderingen op de Beurs, te eeniger tijd, in grondbeginsel aannemende, - dat er nopens de keuze van de kunstenaars aan wien het werk zou opgedragen worden, vooraf nog niets te beslissen viel; dit gevoelen

werd bijgetreden door den raadsheer J.L. De Winter en den heer schepen Van der Taelen. De zaak liep hiermede af, dat burgemeester en schepenen door den raad gelast werden, de zaak der schilderingen in overweging te nemen. Wij denken, dat zoo er besloten wordt tot het uitvoeren van muurschilderingen in de kamer van koophandel, dit werk billijkheidshalve behoort gegeven te worden aan de heeren Guffens en Swerts; gelijk wij hooger herinnerden, vernielde de noodlottige Beursbrand de schilderingen, door deze kunstenaars in gezegd lokaal uitgevoerd; dat die schilderingen beantwoordden aan de verwachting die het talent der uitvoerders had laten koesteren, weten allen die ze hebben gezien; wij gaven van een gedeelte derzelve platen in ons tijdschrift;(1) de heeren Guffens en Swerts voorbijzien, als er spraak mocht zijn het lokaal der kamer van koophandel andermaal te beschilderen, zou eene in alle opzichten onverdiende miskenning zijn van twee verdienstelijke mannen; wij gelooven dan ook niet, dat Antwerpens gemeentebestuur zulke onrechtvaardigheid zou begaan. Voor 't overige zijn wij verzekerd, dat de heeren Pauwels en Beaufaux niet de laatsten zullen zijn om hulde te brengen aan de bekwaamheid der heeren Guffens en Swerts en te erkennen, dat deze kunstenaars inderdaad meer dan anderen verdienen in aanmerking te komen voor de schildering der kamer van koophandel. Ook de heeren Pauwels en Beaufaux zouden wij volgaarne de uitvoering van muurschilderingen zien opdragen, zelfs op de Beurs, waar meerdere bovenzalen op deze wijze zouden kunnen versierd worden; men weet, dat, reeds vele jaren geleden, het ontwerp is vooruitgezet, om ook in de benedengalerijen muurschilderingen te brengen. Wij hopen buitendien, dat de Beurs niet het eenige openbaar gebouw zal zijn, voor welks opluistering het penseel van thans levende meesters zal ingeroepen worden, en waar het op de uitvoering van kunstschilderingen aankomt, mogen de heeren Pauwels en Beaufaux bij onze hedendaagsche schilders zeker tusschen de eersten genoemd worden.

- De heer Nic. De Keyser heeft zijn portret, door hem zelf geschilderd, aan het museum der academiekers afgeleverd; het gelijkt treffend.

- Uitslag van den stedelijken driedubbelen prijskamp van *Tooneelspelen:* 1e en 2e prijs niet toegewezen; 3e prijzen, stuk nr 12, *voorloopig ongetiteld*, van K. Simillion (Antwerpen), *De oude kassier*, van Rosier-Faassen ('s-Gravenhage); mits verbeteringen ter opvoering aanbevolen: *Christina*, *Nero, Spoedig rijk worden*, *Maagdelieve*, *de Veteraan*, *Schulden der eer. - Dramas:* 1e prijs, *Zijn geheim*, van Glanor ('s-Gravenhage); 2e prijzen, *Bertrand van Reims*, van J. Roeland (St-Pieters-Jette); *Philippina van Vlaanderen*, van Désiré Delcroix (St. Joost-ten-Noode); 3e prijzen, *Felix Waldenberg*, van Ant. Bosch (Amsterdam), *Hun Zoon*, van Van Maurik (Amsterdam); aanbevolen mits verbeteringen: *Elisa*, *Margaret Dacre*, *Balt de Marskramer*, *De liefde wint*, *Het woord van eer*, *Aan den booze verkocht*, *Carlos en Isabella*, *Te laat*, nr 47, *zonder titel.*

- Door wijlen den heer J. Mertens-Bauduin is aan de kerk der gemeente Bouchout vermaakt eene jaarlijksche rent van 20 fr., behoorlijk gehypothekeerd, voor het onderhouden van een glasraam, door den erflater en zijne vrouw aan die kerk geschonken.

- In den laatsten zittijd van den Antwerpschen provincieraad werd in behandeling gebracht een voorstel van den bouwmeester F. Baeckelmans, strekkende tot het veranderen van

(1) Zie 1859, bladz. 25, 73; - 1865, bl., 200; - 1866, bl., 32, 96, 101; - 1867, bl., 88, 96, 129, 152.

derzoek van deze zaak is door de bestendige deputatie van den welfsels van het in aanbouw zijnde paleis van justitie. Het onprovincieraad opgedragen aan eene commissie bestaande uit de heeren Em. Geelhand, lid van de deputatie, voorzitter; Pauli, bouwmeester, te Gent, Balat, bouwmeester, te Brussel, en P. Paul Stoop, bouwmeester te Antwerpen.

- *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Op 22 Februari waren tentoongesteld de volgende schilderijen, bestemd voor de tentoonstelling te Londen: *Rosamunde of de Meikoningin*, door J. VAN LERIUS; *Zondag namiddag*, door H. BOURCE; *Na den regen* en *Tegen den avond*, door J. VAN LUPPEN; *Het Angelus*, door VAN DER OUDERAA, aangekocht door den heer H. Koekkoek jr., van Londen; *De geschenken der lente* en *Doode natuur*, door VERHOEVEN-BALL; *De vreugde des levens en de angst van den dood* en *Margaretha*, door E. VAN DEN BUSSCHE; *Zeestuk*, door WÜST; *Men wordt niet wel gediend dan door zichzelve*, van BOKS; *De laatste toebereidsels*, door VAN DEN DAELE; *De waarzegster* en *Vertrouwelijk*, door WAGNER; *Gang over de brug* en *De rust*, door PLUMOT; *De droom der verloofde* en *Geweigerd op het bal der Harmonie*, door CARPENTIER; *Half Maart*, door CRABEELS; *Gezicht op de Dyle*, door A. DE KEYSER; *Gezicht uit de Ardennen*, door JANSSENS; *Terugkomst van het veld*, door A. DE BRAEKELEER; *De Vastenavond*, door REDIG; *Omstreken van Luik*, door PIERON.

Op 23 Februari, hield de heer Simonin, ingenieur te Parijs, eene verhandeling over *luchtballen en luchtreizigers*, en den 25^{e} sprak de heer Van Calster, advocaat, over de *inrichting van het hooger onderwijs in België.*

- Wij hebben den volgenden aan de Nederlandsche maatschappijen gerichten omzendbrief ontvangen:

'De maatschappij *Het Vlaamsche Volk* heeft besloten, den 25^{en} verjaardag van Theodoor Van Ryswijck's afsterven, buitengewoon plechtig te vieren.

Wij zijn overtuigd dat ieder oprechte Vlaming die beslissing heeft toegejuicht en het zich ten plicht zal rekenen aan de hulde, den kloeken strijder voor Vlaanderens taal en rechten te brengen, deel te nemen. Reeds hebben wij uit de Vlaamsche gewesten des lands talrijke en meest vleiende toetredingen ontvangen, die ons den waarborg geven van het welgelukken der voorgestelde betooging. De plechtigheid zal op 3 Mei plaats hebben. Wij hebben besloten eenen plechtigen optocht te houden naar het graf van den diepbetreurden volksdichter. Daar wij wenschen dien optocht zooveel mogelijk luister bij te zetten, nemen wij de vrijheid uwe verdienstelijke maatschappij te verzoeken, ons hare medewerking daartoe te verleenen. Uwe gekende Vlaamschgezinde gevoelens geven ons de verzekering, dat uwe toetreding ons niet zal ontbreken, daar het de verheerlijking geldt van den eigenaardigen dichter, wien ieder Vlaming kent en hoogacht en die voorzeker het recht bezit aanspraak te maken op de geheele erkentenis en hulde van alwie nu oprecht liefde voor eigen schoon in het harte draagt. Iedere deelnemende maatschappij zal, benevens eene prachtig vergulde herinneringsmedalie, een boekwerk met de voornaamste gedichten van Theodoor Van Ryswyck geschonken worden en hare leden zullen toegang hebben tot een luisterlijk feest dat ter dier gelegenheid dien dag zal gehouden worden. Nadere inlichtingen zullen u kortelings medegedeeld worden na ontvangst van uw toestemmend antwoord, dat wij verzoeken vóór 20 April. De voorzitter, Jul. Van

Herendael: de schrijvers, H. Claes, H. Wera; de leden, J.I. De Beucker, J. De Cleer, Ed. Dujardin, A. Guyot, L. Mathot, A. Snieders, J. Van den Bemden.'

- *Onze-Lieve-Vrouwekerk* Naar aanleiding van de opmerkingen, door ons vermeld op bladz. 7. als gemaakt in den gemeenteraad, omtrent den staat van behoud der schilderijen van Rubens in de hoofdkerk, heeft de dagbladpers en daarna ook de kamer van volksvertegenwoordigers het vraagstuk in behandeling genomen: aan wien de voormelde meesterstukken toebehooren? Sommigen beweren, dat de schilderijen staatsgoed zijn, anderen dat zij het onvervreemdbaar eigendom der Antwerpsche hoofdkerk uitmaken; deze laatste bewering werd in de wetgevende kamer breedvoerig ontwikkeld door een der vertegenwoordigers van Antwerpen, den heer E. De Decker, die, tot staving van wat hij aanvoerde, den inhoud van een groot getal ambtelijke oorkonden deed gelden; aan deze belangrijke gedachtenwisseling namen onder andere ook nog de volgende volksvertegenwoordigers deel: J.A. de Laet, V. Jacobs, Hagemans, A. Orts enz. Wij geven hier den tekst van het toepasselijk koninklijk besluit van Willem I, dd. 6 October 1815:

'Art. 1. De schilderijen welke zich in de kerken, die alsnog voor den eeredienst gebruikt worden, ofwel in alsnog bestaande publieke gestichten bevonden, zullen ter plaatse alwaar dezelve bevorens geweest zijn, worden teruggebracht en toevertrouwd aan de opzichters dier gebouwen, onder beding van in derzelver onderhoud en bewaring te voorzien; er zal door de plaatselijke autoriteiten eene akte worden opgemaakt nopens de overgiften en den ontvangst der bedoelde schilderstukken, alsmede nopens den staat waarin deze zich bevinden.'

- Het gemeentebestuur heeft van den heer graaf Cornet aangekocht, tegen 500 fr., twee schilderijen van Philips Van Brée, tafereelen voorstellende uit den *Brand van het arsenaal te Antwerpen in* 1830.

Brussel. - Voor 't bezorgen der Vlaamsche vertaling van het wetboek van rechtsvordering in strafzaken, overeenkomstig art. 12 der wet van 26 Augustus 1873 op het gebruik der Nederlandsche taal bij de behandeling van strafzaken, zijn de volgende heeren in commissie gesteld: de Crassier, voorzitter van het hof van cassatie, Thonissen, hoogleeraar te Leuven, Nijpels, hoogleeraar te Luik, Van Genechten, oud-voorzitter der rechtbank van Turnhout, P. De Paepe, advocaat-generaal bij het hof van beroep te Gent, dr. Heremans, hoogleeraar te Gent, L. De Hondt, rechter te Gent, Dodd, vertaler der verzameling van wetten en besluiten.

- In de Leopoldsorde zijn benoemd: tot officieren, de toonzetter Peter Benoit en de beeldhouwer Jos. Ducaju; tot ridders, de kunstschilders P. Kremer en Jos. Delin.

- In de Oostenrijksche Frans-Josephor de zijn benoemd: tot commandeur met de plaat, de heer rijksarchivaris Gachard; tot ridders de heeren kunstschilders Unterberger en G. Koller en Piot en A. Pinchart, letterkundigen.

- Op 23 Februari werd een aanvang gemaakt met de openbare verkooping der schilderijen verzameling van den heer P.L. Everard; onder andere werden de volgende prijzen besteed: *Hongaarsch span dat door een moeras trekt*, van Schreyer, fr. 15,000; *Stier*, van Troyon, fr. 13,000; *De rooker*, van Roybet, fr. 10,000; *Gulliver op het eiland Lilliput*, van Vibert, fr. 20.000; *De nieuwjaarsgift*, van Stevens, fr. 21,000; *De verklaring*, van Leys, fr. 26,500; *Gezichten uit den omtrek van Parijs*, van Rousseau, fr. 15,000; *Vrede en oorlog*, van Gallait. fr. 21,000; *Omstreken van Caïro*, van Marilhat, fr. 14,500; *Zeestrand te Villerville*, van Daubigny, fr. 15,500; *De dienstbode liefhebber van zeldzaamheden*, van Simoni, fr. 2,200; *De parade* van Bianchi, fr. 5,500; *Vruchten en bloemen*, van Robée, fr. 8,400; *Hutten*, van Dupré,

fr. 6,600; *Het park te Venetië*, van Ziem. fr. 8,300; *De terugkomst van het vee*, van Verboeckhoven, fr 11,200; *De barakspeler*, van Ten Kate, fr. 6.800; *De overgaaf van Calais*, van De Grouse, fr. 5,200; *Een herfstdag*, van Rousseau, fr. 14,600; *De bedelaars*, van Decamps, fr. 5,100; *De dief*, van Knauss, fr. 11,200; *In afwezigheid der meesters*, van Rossi, fr. 4,500; *Het borduurwerk*, van Willems, fr. 8,600.

- Voor het rijksmuseum is aangekocht een prachtig landschap van Meindert Hobbema, alsook twee portretten door Rubens geschilderd. Deze portretten worden gerekend onder de voortreffelijkste door den grooten meester voortgebracht. Volgens de nasporingen van den heer Ed. Fétis, stellen zij voor Jan Karel

de Renialme de Cordes, heer van Wichelen, en zijne tweede echtgenoote, vrouw Jacoba van Caestre. Daar het huwelijk dezer persoonen in 1617 werd ingezegend en vrouw Jacoba van Caestre in 1618 overleed, mag men met zekerheid veronderstellen dat deze tafereelen omtrent dit tijdstip werden vervaardigd. Zij werden aangekocht van den heer graaf van Beaufort.

- De koninklijke maatschappij *de Wijngaard* opent eenen prijskamp tusschen Belgische schrijvers voor het opstellen van oorspronkelijke Nederlandsche tooneelspelen (comedies) van 1 tot 3 bedrijven en met 1 of 2 vrouwenrollen, vrachtvrij in te zenden aan den heer De Hou, Groote-Eilandstraat 6, te Brussel, vóór 1 Juli 1874; 1^{e} prijs, 600 fr. en een vergulden gedenkpenning; 2^{e} prijs, 250 fr. en een zilveren gedenkpenning. Dezelfde maatschappij schrijft eenen tooneelprijskamp uit voor Hollandsche en Vlaamsche maatschappijen. Buiten vergulde of zilveren gedenkpenningen zijn de prijzen als volgt: voor Hollandsche maatschappijen: 1^{e} prijs, 600 fr.; 2^{e}, 400 fr.; 3^{e}, 250 fr. (zoo er niet meer dan 4 gezelschappen mededingen, zal de 3^{e} prijs niet toegewezen worden); voor Vlaamsche maatschappijen: 1^{e} prijs, 500 fr.; 2^{e}, 350 fr.; 3^{e}, 200 fr. De tooneelgezelschappen die aan den prijskamp willen deelnemen, moeten vóór 1 Juni 1874 daarvan kennis geven aan den heer De Hou voornoemd en hem tevens laten toekomen een afdruksel of afschrift van het door hen te vertoonen stuk en eene borgsom van 50 fr., die na de vertooning wordt terug gegeven; niet optredende maatschappijen verbeuren hare borgsom.

- Te Elsene, bij W. Lebrocquy, is verschenen: *Dichterlijke eerstelingen*, van K.Th. van Hassel, een werkje dat ten voordeele der armen verkocht wordt bij den heer Th. de Nayer, hoofdonderwijzer te St.-Martens-Lennick, ten prijze van één frank. Het boekje bevat 63 bladz. en is keurig gedrukt. De 31 dichtstukjes die het behelst getuigen van zeer veel aanleg bij den jongen dichter, in wien het vuur der poëzij op meer dan gewone wijze blaakt en die, aan een gemakkelijken versbouw, zwier van uitdrukking, rijkdom van woorden en diepte van gevoel paart. Als aanbeveling, deelen wij op bladz. 30 een der veelbelovende eerstelingen van den heer van Hassel mede.

- De heer Jan Rousseau is benoemd tot algemeen secretaris der koninklijke commissie van monumenten; het voorzitterterschap der commissie wordt tijdelijk waargenomen door den heer Renier Chalon, bij afwezigheid van den heer Wellens.

Gent. - Volgens wordt gemeld heeft de heer Gevaert een toestel uitgevonden, harmonista genoemd, dat op harmoniums, orgels en pianos wordt gesteld op zulke wijze, dat daarmede muziek kan gemaakt worden ook door hen die geene muziek kennen; door den uitvinder is een daarbij behoorend werk van koorzang en preludiums uitgegeven, samengesteld door den heer J. Van Overbeke.

- Het *Willemsfonds* heeft de twee volgende werken uitgegeven: *De lichtteekening of photographie*, door J. Martens (een 50-tal bladz.), *Brieven van Jan Frans Willems*, verzameld door Max Rooses, (222 bladz.).

Nijvel. - De bouwmeester Emile Coulon, die de kerk van Ploërmel (Bretagne) heeft gebouwd, is tot ridder van het Eerelegion benoemd.

Bergen. - De *Cercle archéologique*, die onlangs zijn 17-jarig bestaan vierde, gaat een gedenkteeken oprichten ter eere van den bouwmeester Jacobus Dubroeucq.

Buitenland.

Amsterdam. - De heer Fred. Muller had het verleden jaar 96 oorkonden van de XIVe, XVe en XVIe eeuw aangekocht; onlangs kwam de verkooper meer dergelijke stukken aan den heer Muller te koop aanbieden; deze verzond hem naar den stadsarchivaris, welke ambtenaar na onderzoek schijnt bevonden te hebben, dat de gezegde 96 stukken voortkomen van meer dan 3500 kilos oude kloosterarchieven, meest alle perkamenten stukken, die als waardeloos verkocht en vernietigd zouden geworden zijn, om er lijm van te maken.

's-Gravenhage. - Van den zoo gunstig gekenden bestuurder der muziekschool, G. Nicolaï, is verschenen een nieuw zangstuk met begeleiding voor piano, getiteld: *Drinc! sprac de Herfst*, *een nieuw looverke in den ouden trant.*

Parijs. - Op 27 Februari is in de veiling der schilderijenverzameling van Blin een tafereel van Adriaan Van Ostade tegen 79,800 fr. toegewezen aan prins Paul Demidoff.

Fulda. - Er gaat een gedenkteeken geplaatst worden op het graf van Karel Wilhem, den schrijver der muziek van het bekende lied: *die Wacht am Rhein*; de toonzetter ligt begraven in het naburige Schmalkadan.

Londen. - De door ons op bladz. 8 aangekondigde schilderij: *De schaduw des doods*, van Holman (niet Hofman) Hunt, wordt gegraveerd door F. Stacpoole; de plaat zal 28 Engelsche duimen hoog en 19 dito breed zijn; exemplaren van de gravuur zullen verkrijgbaar gesteld worden tegen 3, 5, 7 en 10 guinjes.

- Er gaat nabij Whitehall een standbeeld opgericht worden ter eere van den veldmaarschalk sir John Burgoyne.

Cambridge. - Een prachtig gedenkteeken gaat opgericht worden ter eere van den onlangs overleden beroemden aardrijkskundige Adam Ledgwick.

St-Petersburg. - Volgens wordt gemeld, gaat het staatsbestuur 4373 gemeentescholen stichten op den buiten (ééne school per 1000 inwoners.)

Goslar. - In eene Romaansche kerk dezer stad zijn muurschilderingen van de XIIIe eeuw ontdekt, voorstellende Maria met het kind gezeten op eenen troon omringd van engelen en heiligen.

Italië. - Na 10 jaren werkens legt Perugini de laatste hand aan zijne plaat naar een tafereel van Rafaël uit den Louvre te Parijs, getiteld: *de schoone hovenierster.* Dezelfde plaatsnijder heeft naar Rafaël nog gegraveerd *Jezus de sleutels van het paradijs gevende aan den H. Petrus.*

Sterfgevallen.

JOSEPH-KAREL SCHIPPERS, kunstschilder, geboren te Antwerpen den 24^{n} October 1813, is aldaar overleden in de Regentstraat n^{r} 4, op 19 Februari jl. Hij was een oud leerling van M. Van Bree en volgde de lessen aan de Antwerpsche academie, waar hij, in 1833, den 1sten prijs behaalde van de doorzichtkunde. Later schilderde hij eenige geschiedkundige genre-tafereelen en goede portretten, maar muntte vooral uit in het maken van kopijen naar tafereelen van oude meesters. Den 21^{n} Februari, ten 9 ure, had des schilders lijkdienst plaats in Sint-Willebrordskerk.

FERD.-FRANS MORAEL, geboren te Nieuport op 26 Novemb. 1816, is den 3^{n} Maart overleden te Elsene; de overledene die zich bij voorkeur in de werkmanskringen bewoog en overal waar hij kon de arbeidende klasse bijstond met raad en daad, schreef onder andere ettelijke volksliederen, waarvan eenige opgenomen werden in

het weekblad de *Stad Nieuport* en in het Nieuportsch jaarboekje. Morael was een zeer geacht man.

C. QUAEDVLIEG, kunstschilder, geboren te Valkenberg (Limburg), is den 3^{n} Maart overleden te Rome, waar hij, een 20-tal jaren geleden, den eersten prijs der groote schilderkunst bekwam; de bekroonde schilderij is in bezit van prins Frederik der Nederlanden.

De molen in het dal.

I. De verzoeking.

Het líep tegen den avond. Eene verkwikkende koelte volgde op den gloed, waarmede de zon het dal had vervuld. Thans stond het schitterend gesternte reeds achter de bergen, wier b r e e d e ,

r e u s a c h t i g e schaduwen over de weilanden in de diepte lagen en langzamerhand de tegenover l i g g e n d e hoogte beklommen. Alleen de boschrijke bergkruinen brandden nog in den zonnegloed, en als eene lichtende ster flonkerde de vergulde torenknop van 't oud vrijheerlijk slot, welks stoute omtrekken forsch en geweldig op den helderen, onbewolkten hemel uitkwamen. De weidebloempjes wasemden zoete g e u r e n uit; b l a u w a c h t i g e nevels r o l d e n z i c h a l s f i j n , doorzichtig gaas over de weiden uit en vielen in d a u w d r o p p e l s neder, die zich als parels en diamanten aan de halmen hingen en in de bloesemkelken wiegelden; op de dichte, groene bosschen lag de tint van den avond; de nachtegaal sloeg in 't geboomte nevens de ruischende molenvliet, de kwartel antwoordde in volle heldere tonen van gene zijde der beek, en uit de verte vernam men het vroolijk gebengel eener kudde, die uit de bosschen naar hare stallingen terugkeerde.

Alles ademde de vrede, rust en stilte; zelfs de molen die met het nette woonhuis des molenaars door oude linden overschaduwd in de liefelijke eenzaamheid van het dal nevens de plassende beek als vastgeklemd lag, draaide niet: zijne wieken stonden stil, als moede van het werk van den dag, en men had de hofstede voor onbewoond en verlaten kunnen houden, ware niet eene dunne rookzuil uit den schoorsteen van het huis pijlrecht in de lucht opgestegen.

Severijn, de molenaar, zat met zijne vrouw aan de helling des heuvels in een priëel, dat door de natuur zelve z o n d e r hulp van menschelijke handen g e v o r m d scheen. In een h a l v e n kring stonden eiken, beuken en linden dicht opeen en strengelden hunne takken tot een looverdak samen, dat zelfs o p d e n heetsten middag g e e n z o n n e straal door liet dringen. Naar voren toe gaf het een wijd uitzicht over het gansche lachende dal - over tuin, huis, hof en w e i d e t o t naar de bergwanden, d i e , dicht opeengeschoven, h e t kleine dal van heel de overige wereld schenen te willen afsnijden. De achtergrond van het priëel was een boschje van hazelaren en berken, dat als een ondoordringbare wand de boomgroep omgaf. Vlak daarachter rees de steile berghelling met haar statig geboomte omhoog en zonderde het dal ook op deze zijde geheel af. Zonder de beek, die toch ergens haar in- en uitgang moest hebben, ware men licht in den waan geraakt, dat men hier, ver van de overige wereld, op eenig eenzaam eiland woonde, ganschelijk verwijderd van 't rusteloos gewoel der bedrijvige menigte, wier golving over deze bergen, door deze bosschen niet heen kon dringen. En

toch lag nauwelijks een uur verwijderd, aan de monding van een kronkelend dal, een groot dorp, en verderop in de vlakte menig vlek en menige stad, die getuigenis gaven, dat men zich in eene der rijkste en meest bevolkte streken van Duitschland bevond.

De molenaar Severijn zat zonder een woord te spreken, steunde het hoofd in de hand en zag in diepe gedachten over het zwijgende dal uit. Hij was nog jong, pas dertig jaren oud; maar zware zorgen schenen hem diep nedergebogen en de bloeiende frischheid der jeugd van zijne wangen geveegd te hebben. Het bleeke voorhoofd was diep gerimpeld, zijn oog stond flauw en de smalle lippen schenen lang het lachen verleerd te hebben. Stil en zwijgend als hij, zat zijne vrouw aan zijne zijde, ieverig met haar naaiwerk bezig, wat haar nochtans niet belette, nu en dan een bezorgden, schoon liefdevollen blik op haren man te werpen. Deze bemerkte zulks niet; hij bemerkte ook niet, dat Louiza heimelijk een traan uit hare wimpers wischte, die juist verraderlijk over hare fijne, slechts licht gekleurde wang wilde rollen.

De jonge vrouw was wezenlijk liefelijk om aan te zien. Gelijk eene zeldzame, kostelijke boschbloem bloeide zij eenzaam in het dal, diens schoonste sieraad. Eene stille treurigheid, die over haar schoon, zacht gelaat lag, die uit den kwijnenden blik van haar heerlijk blauw oog sprak, verhoogde nog hare bekoorlijkheid, in plaats van die te verminderen. De bewoners van den omtrek noemden haar niet de molenaarster of vrouw Severijn, zij noemden haar de ‘Dalroos,’ zoo dikwijls zij van haar spraken. Zij hadden de uitdrukking gevonden, die, beter dan eenige andere, het liefelijke wezen der jeugdige vrouw met één woord aanduidde.

- Waarom spreekt gij niet, Severijn? zoo brak Louiza eindelijk het lange drukkende stilzwijgen af. Waarom zegt gij me niet dat uw loopen te vergeefs geweest is? Meent ge, dat ik u niet aan de oogen zien kan, dat ook deze laatste hoop verijdeld is?

Severijn richtte zich op, streek het donker haar uit de oogen, en zei zuchtend: - Ja, dat is zij. Onze neef was onverbiddelijk en wou van niets hooren. God weet, wat nu gebeuren moet.

- Geduld, Severijn, geduld! antwoordde Louiza en legde haar naaiwerk op tafel. Laat ons bedaard overleggen, wat ons te doen staat. Bij braaf en oprecht willen is misschien nog veel mogelijk, en God zal ons niet verlaten.

Severijn lachte bitter. - Hij heeft ons al verlaten! sprak hij. Heeft iemand ooit zijn plicht gedaan, dan ben ik 't geweest! Schoon, wat helpt alle vlijt, alle oppassendheid, als een booze nabuur ons de vruchten van onzen arbeid of liever den arbeid zelf onttrekt? De stoom is eene uitvinding des duivels. Sedert die vuurmolen ginder in Breitenbach klappert, staan mijne wieken stil en ligt het stof op mijne maalsteenen. Kan ik de menschen dwingen, hun koren bij mij te brengen? Neen, zelfs die uit het gebergte, wier weg bij onzen molen langs gaat, rijden voorbij en een uur verder, om stoommeel te krijgen. Vroeger kwamen de klanten tot zelfs uit de vlakte hierheen: sedert de stoommolen aan den gang is, hebben wij weinig meer te malen, dan wat we tot ons eigen gebruik behoeven. Ik zeg, die stoom is eene uitvinding van de hel!

- O, spreek zoo niet, Severijn, zoo niet! zeide Louíza, in tranen uitbrekende. Alles wil ik lijden en met vreugde dragen, als gij maar 't vertrouven op God niet verliest! Dat zou 't hardste zijn, dat mij kon overkomen. Wees geduldig, Severijn!

De blik van den molenaar verloor zijne wildheid en ging in diepe treurigheid over. ‘Ik zou immers gaarne zwijgen en dulden en dragen, als ik alleen te lijden had, sprak hij zachter. Dit slechts bekommert mij, dat gij, mijne lieflijke Dalroos, met mij lijden moet, dat onze kinderen met ons lijden moeten. Barmhartige God! wat zal het einde

zijn? Men moet toch leven. En de molen is bezwaard, geen pan op het dak komt ons toe, te malen is er niets of komt er niets, de zware erfpacht moet jaarlijks betaald worden, zal de baron ons niet van huis en hof jagen. Louiza, ik bid u, wat zal, wat moet daaruit worden?'

- Ik zie geene hulp, maar God zal helpen, antwoordde de vrouw. Verkoop den molen, lieve man; de gelegenheid is goed, en als de kooper slechts kapitaal genoeg heeft, om eene nieuwe inrichting te betalen, zal hij er altijd den kost winnen. Dat weet iedereen, en daarom zal zich ook wel een kooper opdoen.

- Ja, als maar iedereen niet wist, dat ik zoo goed als ten onder ben! antwoordde Severijn. Dat weten ze echter wel, en daarom wachten ze tot ik den boel moet opgeven, tot de baron mij wegjaagt, om dan alles voor een appel en een ei te krijgen. Of mijnheer de baron houdt licht den molen voor zich en wordt zelf een molenaar. Hij weet zoo goed als ik, dat hij mij den schop niet kan geven, zoo lang ik de erfpacht behoorlijk betaal. Hij weet ook even goed, dat de molen de oude nering terug krijgt, zoodra hij naar de nieuwe mode wordt ingericht. Waarom schiet hij mij het benoodigde kapitaal niet voor, daar hij toch weet dat ik een eerlijk man ben, dat zijn geld veilig zoude zijn en goede renten opbrengen? Neen, neen, 't steekt hem, dat de molen in andere handen, dan de zijne is, en daarom weg met den molenaar, en moet die maar zien, hoe hij door de wereld spartelt met vrouw en kind! Wat breekt hij er zijn hoofd om, dat de molen nu tweehonderd jaar altijd van vader op zoon overerfde, en dat geen bezitter ooit verzuimd heeft, aan al zijne verplichtigen stipt en getrouw te voldoen? 't Grondstuk is tegenwoordig zeker meer waard, dan tweehonderd jaar geleden, toen mijn oudvader het overnam; maar waardoor is 't in waarde geklommen? Door den baron? Neen, door de molenaars, die altijd oppassende menschen waren en hun eerlijk verdiend geld tot verbetering van gebouwen en grond gebruikten. Och, Louiza, slechts een paar duizend daalders tot de nieuwe inrichting, en op minder dan één jaar zou de dalmolen driemaal meer waard wezen, dan in zijn besten tijd. Ik echter kan die som niet vinden; mijn krediet is zoo bitter weinig meer, dat geen mensch mij honderd daalders leenen zou. De baron heeft er voor gezorgd, dat de molen hem binnen kort of binnen lang in de handen moet vallen.

- Maar wat te doen, wat te doen? vroeg Louiza, die al bleeker geworden was en vol bittere smart de handen op het hart drukte.

- Wat dan? herhaalde Severijn bitter; we zullen dan wel moeten gaan bedelen, als geene goede ziel mij als knecht in dienst wil nemen. 't Is zeker hard, voor knecht te spelen, als men zoo lang baas is geweest; maar ik zie geen anderen uitweg.

- Bedelen! dienen! stamelde Louiza. Ja, dat zou hard zijn, bitter hard! En mijn kleine, lieve Paul! Mijne goede, kleine Julia! Bedelen! o God!

Eene doodelijke bleekheid overdekte de wangen der liefelijke Dalroos. Zij zweeg, want de droefheid verstikte hare stem. Ook Severijn zweeg, want hij vond geen woord van troost. Stom zaten de beiden naast elkander, Louiza met gebogen hoofd en weenende oogen.

Daar was 't of het in de struiken achter haar ridselde, alsof 't waaien van een heeten, gloeienden adem hare wangen raakte. Onwillekeurig keerde zij zich om en week verschrikt terug, want zij zag in twee vonkelende oogen, die met eene zonderlinge uitdrukking op haar gericht waren.

- Koenraad! Gij hier? Wat hebt gij hier te zoeken? riep zij, van de eerste ontsteltenis bekomen.

- Ik kom juist van den berg, en wist niet, dat gij hier waart, antwoordde de molenknecht, Koenraad, die thans uit het hout in het priëel trad. Ik was verlegen met mijnen tijd. In den molen valt toch niets te doen, voegde hij er op een half spotachtigen toon bij.

Severijn ontging deze uitdrukking niet, en hij richtte zich haastig en trotsch overeind; doch een blik op den knecht, die hem thans met onschuldige oogen aankeek, scheen hem weder tot bedaren te brengen. ‘Dat zijn overbodige woorden, Koenraad, zeide hij, zachter dan hij gewild had, en bespaarde zijne terechtwijzing. Gij weet wel, dat ik u niet houd. Ga, wanneer gij wilt, want werk is er voor u niet en uwe verdienste is gering. Bij een anderen baas kunt gij het beter hebben.’

- Neen, meester, antwoordde Koenraad op eenen toon van trouwhartigheid. Gij waart goed voor mij, voor dat die stoommolen daar ginder werkte, en ik wil u nu niet verlaten, zoo lang mijne spaarpenningen uit beter tijden niet geheel zijn opgeteerd. Gij zult niet zeggen, dat ik u in 't ongeluk heb laten zitten. Hier klopt een trouw hart voor u. Ook kan 't immers wel weer beter worden, - als gij maar wilt, meester.

De knecht scheen het eerlijk te meenen. Ook was er veel, dat voor hem sprak. Toen al de andere arbeiders den molen verlaten hadden, omdat hunne verdiensten kleiner begonnen te worden, bleef hij en morde niet. Hij was onverdroten bij den arbeid en als de molen stilstond, leende hij de hand, waar slechts iets te doen viel; hij was hovenier, molenaar, timmerman, alles in eenen persoon. Zelfs ging hij het bosch in, en kapte hout en sleep het op zijne schouders naar den molen, om het daar voor zijne meesteres klein te maken. Ook van de kinderen scheen hij veel te houden, en 't was vooral met Paul, dat hij zich bezig hield. Paul ging dikwijls met hem naar 't bosch, waar Koenraad hem hielp de vogels vangen, of naar de beek, waar Koenraad hem onderricht in 't visschen gaf. Wat wonder, dat de knaap ook van hem hield en niet van zijne zijde week.

Zonderling echter mocht het schijnen, dat al deze dienstwilligheid door de moeder van den knaap niet erkend werd. De moeders zijn er toch anders hoog mee ingenomen, dat men hare kinderen liefde en genegenheid betoont; toch Louiza scheen ongaarne te zien dat Paul zooveel met Koenraad verkeerde. Zij zocht zulks te verhinderen, zooveel in haar vermogen stond, doch Paul volgde meer zijne neiging, dan de stille vermaning der moeder, en hij vond een steun in den vader. ‘Laat hem, sprak deze,

als de moeder hem soms niet toestaan wilde, naar 't bosch of naar de hengelplaats te gaan; Koenraad is immers bij hem en zal wel zorgen, dat hem geen kwaad overkomt.' Alsdan huppelde het jongsken weg, en de moeder zweeg of antwoordde op zijn hoogst: 'Ik zie niet gaarne, dat hij zich zoo aan Koenraad aansluit; ik gevoel een onweerstaanbaren afkeer tegen dien mensch.' Redenen voor deze afkeerigheid gaf zij niet op. Genoeg, zij kon hem niet lijden, alhoewel zij zijne trouwe aanhankelijkheid en dienstvaardigheid moest erkennen. Haar laatste woord was altijd: ''t Kan zijn, dat ik hem onrecht doe, maar 'k heb een gevoel, alsof deze mensch nog een groot ongeluk over ons moet brengen. God vergeve 't mij, maar ik kan niet anders.'

Zoo was het reeds lang geweest, zoo had Louiza reeds lang gesproken, en toch had Severijn niet kunnen besluiten, Koenraad weg te zenden. Van zelf ging hij niet, dat verklaarde hij ronduit, en wegjagen mocht Severijn hem niet, daar hij oordeelde, dat zulks ondankbaar zou zijn, en dat men de volhardende trouw van den knecht niet vergeten mocht. Overigens was Koenraad een knappe jonge kerel, behalve dat een weinig scheel zien hem eenigszins misvormde en aan zijn gelaat eene zekere valsche uitdrukking gaf.

- Ja, meester, herhaalde hij half voor zich, half tot Severijn gekeerd, als gij zelf maar wildet.

- Wat zou ik willen? Wat kan ik willen? hernam Serverijn haastig. Gij weet zoo goed als ik, dat ik ten onder ben.

- Bij lange niet, antwoordde Koenraad met een dubbelzinnig lachje. U ontbreekt enkel den moed tot een stout besluit. Verder niets. Maar wij zullen daar wel eens nader over spreken.

Hij wilde gaan, doch Severijn hield hem terug. Toen stond Louiza op en ging naar huis, onder voorwendsel van naar de kinderen en 't avondeten te moeten zien. Koenraad oogde haar met strakke blikken na, tot hare slanke gedaante achter de tuinheg was verdwenen. Vervolgens haalde hij diep adem en mompelde eenige onverstaanbare woorden tusschen de tanden.

- Droomt gij, Koenraad? vroeg Severijn. Waarom antwoordt gij mij niet? Wat meent gij, dat ik doen kan?

Koenraad scheen als uit eenen droom te ontwaken. - Wel ja, sprak hij, als gij zelf maar wildet, kon hier 't naaste jaar een vuurmolen staan, beter dan die daar ginder. Niet waar, gij hebt uwen molen tegen brandschade verzekerd?

- Natuurlijk.

- Hoe hoog?

- Tegen vijftien duizend daalders, antwoordde Severijn. 't Is goed, dat gij mij daaraan herinnert; binnen vier weken is de tijd om, en ik moet op nieuw den inleg betalen. Met voor

zes duizend daalders kan ik voortaan volstaan, want - voegde hij er bitter bij - wij hebben immers geen voorraad meer.

- Dus hadt ge eene zuivere winst van negen duizend daalders te wachten, als de molen eens bij geval mocht afbranden, merkte Koenraad zachtjes aan.

- Ja, als de bliksem er eens inslaan mocht, antwoordde Severijn mijmerend.

- Wat bliksem! zeide Koenraad. Een bos stroo en een solferstek kunnen 't even goed doen.

Severijn werd doodsbleek, sprong op en staarde zijnen knecht met wilde oogen aan. ‘Wat zegt gij daar? riep hij. Meent gij, dat ik..... o God!’

- En dan? nam Koenraad weder het woord. 't Is zoo geen mirakel dat een molen afbrandt, zonder dat men weet, hoe de brand is aangekomen.

- Neen, neen, dat in der eeuwigheid niet! riep Severijn uit. Dan nog liever gaan bedelen.

- Ja, anders zal er ook wel niet voor u opzitten, meester, als gij geen kloek besluit neemt, sprak de verleider en haalde de schouders op. Ik meen het goed met u, dat weet gij. Welnu, ik, in uwe plaats, zou mij geen oogenblik bedenken, te doen, wat ik u daar aanried. Gevaar is er volstrekt niet bij. Uw molen staat alleen; ge doet niemand schade. Ja, als 't in het dorp was of in eene stad, waar de brand kon voortloopen - maar hier. Zelfs 't bosch loopt geen gevaar; de boomen zijn groen en staan in volle sap; geen enkele stam zal van de vlam te lijden hebben. Ik begrijp niet, hoe ge u nog zoo lang bedenken kunt. Peins op uwe vrouw, op uwe kinderen. Zij zullen in ellende omkomen, terwijl gij enkel hebt te willen, om hen te redden en weer in den ouden goeden doen te komen! En in 't ergste geval kunt ge, als ge zoo teer van geweten zijt, de ontvangene sommen naderhand aan de assurantiekas terugbetalen. Beschouw de gansche zaak dan maar eenvoudig als eene leening.

Severijn sidderde; groote zweetdroppelen stonden als parels op zijn voorhoofd, en zoo geschokt was de man, dat hij tegen eenen boomstam moest leunen, om staande te blijven. Koenraad sloeg hem met een loerend oog gade, en de hevige kamp, welke Severijns geweten tegen de machtige verzoeking streed, scheen hem eene zekere bevrediging te verschaffen, want een zegevierend lachje speelde om zijne lippen. Niettemin vergiste hij zich, als hij meende, dat Severijn voor den eersten aanval, voor de eerste bezoeking bezwijken zoude. Wel is waar was zij als een vretend vergif in zijne ziel gedrongen, doch Severijn was te lang braaf en rechtschapen geweest, om met één sprong een misdadiger te kunnen worden.

- Neen, zeide hij na korten strijd op vastberaden toon, neen, dat zal nimmer gebeuren. Liever dood, dan met zulke schuld op 't geweten te leven. Ga, Koenraad!

Koenraad ging niet. Met welsprekende woorden schilderde hij weder en telkens weder de treurige toekomst, welke Severijn te gemoet ging; hij vertoonde hem zijne vrouw, ellendig, uitgeteerd, van verdriet wegkwijnend, - en daarnevens hing hij een beeld op van het geluk, dat hem wachtte, ingeval hij tot eene zoo eenvoudige, weinig gevaarlijke, noodzakelijke daad besluiten mocht. Alles viel immers zoo gemakkelijk te doen, meende de verzoeker; een brandend papierke achteloos neergeworpen, was toereikend, en geen mensch zou hem van de daad verdenken, daar zijn goede naam immers sinds jaar en dag bij ieder gevestigd was.

Half verbijsterd luisterde Severijn naar de woorden des verzoekers; hij maakte zich met de gedachte vertrouwd van door een vermeend kleiner ongeluk een grooter

af te keeren, want hij zeide: Ja, een geluk ware 't, als de molen afbrandde, maar ik zelf - neen, neen!

- Goed, meester, dan wil ik doen, wat gij niet waagt, zeide Koenraad, den wankelende fluisterend in 't oor. Bedenk u eens wel, spreek één woord en de molen zal afbranden zonder uw toedoen. Ja, voor u en uwe kinderen zou ik nog meer wagen, dan zulke nesterij. Overleg het, maar spoedig, want binnen vier weken is uwe verzekering geene penning meer waard. Op mij kunt gij rekenen. Een woord, een wenk van het oog maar, en gij zult gered zijn. Om ten volle zeker te zijn doet gij een reisje. Als gij terugkomt, ligt de molen in asch, en wie zal dan ooit op de gedachte komen, om u de schuld van den brand te geven? Denk er goed over na, en nu tot later!

Haastig verwijderde hij zich. In diep gepeins bleef Severijn tegen den boomstam geleund staan. De vallende dauw bevochtigde zijn haar, de avondkoelte doordrong hem - hij bemerkte het niet. Eerst toen zijne vrouw hem bij herhaling had geroepen, schrikte hij als uit den slaap wakker en ijlde naar huis.

(Wordt voortgezet.)

Over de trillende beweging in platte vlakten.

De trillingen van harde voorwerpen in derzelver gansche uitgestrektheid zijn nog weinig bekend. Ook bepalen wij ons tot het beschouwen der trillingen van vierkante en ronde glazen of metalen platen. Bij deze doet men de trilling ontstaan door wrijving met eenen strijkstok op den kant der plaat. Bij eene vierkante plaat op haar middenpunt vastgehecht, bekomt men eenen zwaren klank door wrijving op een der hoeken, en het zand dat men op hare vlakte gestrooid

heeft, rangschikt zich gelijk in het hier nevenstaande afbeeldsel is aangeduid.

Door wrijving op het midden van een der kanten,

rangschikt zich het zand gelijk in het afbeeldsel 2.

Bij eene ronde plaat op haar middenpunt vastgehecht en aangeraakt in het punt A, rangschikt zich het zand gelijk in het afbeeldsel 3, wanneer men

haar doet trillen in het punt B. Gespannen vliezen zijn ook bekwaam te trillen en zich in trillingknoopen te verdeelen, wanneer men andere voorwerpen in hunne nabijheid trillen doet.

D^{r}. F.J. MATTHYSSENS.

Het leven.

o! Wereld, indien de wisselingen en veranderingen der fortuin, gelijk ik die nu zie en gevoel, ons de geringe waarde des levens niet toonden, wij zouden ons nooit met geduld onderwerpen aan den last der jaren en deszelfs onvermijdelijke gevolgen, zwakheid en dood.

MALONE.

St.-Pauluskerk te Rome.

't Was op 16 Juli 1823 dat de aloude St-Pauluskerk, te Rome, gebracht werd tot den staat waarin wij ze hier afgebeeld geven, door eenen brand, die, naar het schijnt, veroorzaakt werd ten gevolge van de onvoorzichtigheid van loodgieters, die op het dak gewerkt, en gensters of gloeiende kolen uit hun fornuis tusschen de reten van het dak op de kurkdroge zolders van de oude kerk hadden laten vallen. De St-Pauluskerk stond reeds van voor eeuwen bij de Pauzen in groot aanzien. Het dak rustte op 100 pilaren; zij is 477 voeten lang en 258 breed en heeft vijf welfsels met vier rijen pilaren; de twee middelste rijen, veertig pilaren, zijn van prachtig marmer; de twee andere rijen van Oostersch graniet. Volgens de overleveringen, werd de H. Paulus begraven in den grond waarop later de naar hem genoemde kerk gebouwd is; de brand, die den schoonen tempel verwoestte, spaarde niet veel van de kunstwerken die hem versierden. De Sint-Pauluskerk is al sedert ettelijke jaren herbouwd. De nieuwe of herbouwde kerk werd plechtig ingewijd door den tegenwoordigen Paus Z.H. Pius IX.

Het schilderstuk.
IV.

Het schilderstuk werd door Frederik naar den grootsten schilderijenkoopman der stad gebracht; de jongeling zag al dadelijk uit 's mans blikken, dat hij aan de schilderij eene groote waarde hechtte; evenwel konden zij het niet eens geraken over den prijs; wat Frederik vroeg, scheen den koopman te veel; wat deze besteden wilde, kwam den jongeling te weinig voor. Om ten minste tot een voorloopig besluit te komen, werd er afgesproken, dat het schilderstuk bij den kunsthandelaar zou gelaten worden en deze zou trachten er eenen liefhebber voor te vinden; zoodra hij kans zag om in zijne pogingen te gelukken, moest hij Frederik verwittigen. Reeds eenige dagen later kreeg onze vriend een briefje te huis, waarbij de kunsthandelaar hem verzocht, dadelijk ten zijnent te komen, voor de zaak van het schilderstuk. Na verloop van een uur was Frederik reeds daar; of hij nieuwsgierig was over de haastige boodschap, laat zich denken. In den winkel van den kunsthandelaar trof de jongeling een ouden goed gekleeden heer aan, die er voornaam genoeg uitzag. Na wederzijdsche begroeting vroeg de heer aan Frederik: ‘Ik hoor dat gij dit schilderstuk hier gebracht hebt, om verkocht te worden; mag ik u vragen, hoe het in uw bezit gekomen is?’ Frederik antwoordde dat zulks hier de vraag niet was; dat het stuk moest verkocht worden en de heer het krijgen kon, indien hij er een goeden prijs voor betaalde. ‘Al het overige, zeide Frederik, schijnt mij voor u van minder belang te zijn.’ - ‘Daarin vergist gij u, antwoordde de heer; wat gij het

overige noemt, is voor mij integendeel van zeer groot belang; want de schilder ligt mij op dezen oogenblik nader aan het hart dan zijn werk zelve; daarom verzoek ik u dringend, mij te zeggen, hoe dit kunststuk in uwe handen gekomen is; er hangt daar meer van af, dan ge wel denkt.' Frederik antwoordde: 'Als het zoo is, mag ik u wel zeggen, want er steekt geen geheim achter, dat de schilder in persoon mij het stuk toebetrouwd heeft, om het voor zijne rekening te verkoopen.' De vreemde heer trad eenen stap nader en riep met teekens van de grootste belangstelling: 'De schilder zelf? Herbert? Dus leeft hij nog? Zeg mij, bid ik u, waar hij verblijft, waar hij is, waar ik hem kan vinden.' Deze woorden werden gesproken op een half blijden, half smartelijken toon. Frederik antwoordde dat Herbert in de stad woonde. 'In de stad! riep de vreemde; hier! En ik die daar niets van wist! Ik die zoolang naar hem heb laten vernemen, naar hem heb gezocht! Hij woont dus hier in mijne nabijheid! Zeg mij, als 't u belieft, hoe hij het stelt. Is hij gelukkig, is hij ongelukkig?' Treurig antwoordde Frederik, dat Herbert zeer ongelukkig en arm was, daar hij, reeds sedert vele jaren, het gebruik van de rechterhand door een rampzalig tweegevecht had verloren. ''t Is dan waarlijk zoo, sprak de vreemde, op bewogen toon; ik had er van gehoord, maar wist niet dat de zaak zulke erge gevolgen had gehad. Heeft zijne wonde hem geheel en al onbekwaam tot schilderen gemaakt?' Frederik antwoordde bevestigend en voegde er bij, dat de schilderij waar zij voor stonden, het laatste stuk van den ouden meester was. De vreemdeling vroeg of des schilders vrouw nog leefde. Toen hem werd geantwoord, dat zij, sedert ettelijke jaren, onder het wicht van kommer en smart bezweken was, scheen de oude heer diep aangedaan; hij zeide, onder het slaken van een diepen zucht: 'Mijne schuld jegens dien man is dus nog veel grooter dan ik ooit had durven denken.' - 'Als onze lieve Heer den armen man niet eene brave dochter geschonken had, zeide Frederik, zou ook Herbert reeds lang dood geweest zijn.' - 'Is dat de kleine Cecilia?' vroeg de vreemde. - 'Kent gij haar?' vroeg Frederik. - 'Zou ik haar niet kennen?' riep de vreemde. 'Alles staat me nog zoo levendig voor den geest, alsof het gisteren gebeurd ware.' Hierop vroeg Frederik hem, of hij dan soms de heer was (hij noemde den naam) met wien Herbert dit ongelukkig tweegevecht had gehad. Op zijne beurt, vroeg de vreemde, hoe Frederik die zaak kende. Deze antwoordde, dat Herbert hem die zelf had verteld, daar de schilder, met wiens dochter hij op trouwen stond, natuurlijk geene geheimen voor zijn toekomstigen schoonzoon had. 'Gij gaat trouwen met Cecilia? riep de vreemde. O! dat doet me oprecht genoegen; zij zal dan ten minste gelukkig zijn. Ja, mijnheer, gij hebt het geraden; ik ben het die met Herbert heb gevochten; ik ben het, die, uit onvergeeflijke lichtzinnigheid, zwaar jegens hem heb misdaan, die hem in het ongeluk heb gebracht met vrouw en kind. Gij moogt me gelooven, zoo vervolgde hij, die daad heeft mijn leven vergald en ik heb altoos vurig gewenscht om toch vóór mijn dood gelegenheid te vinden, om mij te verzoenen met Herbert en het kwaad dat ik gedaan heb zooveel mogelijk te herstellen. Een gelukkig toeval heeft me thans op zijn spoor gebracht en daar gij om zoo te zeggen van zijne familie zijt, verzoek ik u, mij hierin behulpzaam te zijn en me bij mijn ouden vriend te brengen.' Frederik beloofde met blijdschap, dat hij den ouden heer behulpzaam zou geweest zijn; hij deed hem echter opmerken, dat Herbert nog zwak en ziekelijk was en dus misschien een al te hevigen schok zou ondervinden, als de ontmoeting onvoorbereid plaats greep; de afspraak werd gemaakt, dat de jongeling hem zou komen halen, als de

schilder in staat zou blijken te zijn, de samenkomst te doorstaan, zonder gevaar voor zijne gezondheid.

Wij zullen niet trachten de verbazing te schetsen, waarmede Herbert en Cecilia uit Frederiks mond de zoo geheel onverwachte tijding vernamen. Zoo Cecilia in stilte juichte, daar zij vermoedde dat er nu een einde komen zou aan haars vaders en aan haar eigen droevig lot, Herbert daarentegen beefde in al zijne ledematen. ‘Kinderen, zoo sprak hij, laat mij eenige oogenblikken gerust; dit valt mij zoo plotseling op het lijf, dat ik er geheel van ontdaan ben; ik moet eerst trachten wat op mijn effen te komen.’ Nadat hij dit gezegd had verzonk hij in diepe gepeinzen; hij staarde in het verledene en dacht na over zijn lief en leed, over zijne liefde en zijnen haat, over zijnen kunstenaarsroem en de ontberingen zijner laatste levensjaren. Voor zijnen geest rees het beeld op van dien jongeling, dien hij eens zoo innig had bemind, dien hij zijnen vriend, zijnen broeder noemde. De tijd had het vuur der wraak uitgebluscht; toorn en haat deden niet langer hunne stem in Herberts binnenste hooren. Toen zijne mijmering gedaan was, zeide hij dan ook: ‘Laat hem komen, haal hem hier.’

Frederik verhaastte zich hieraan te voldoen; de oude heer had hem het hotel aangewezen, waar hij was afgestapt. De jongeling snelde er heen.

Spoedig stonden de beide mannen tegenover elkaar. Groot was tusschen beide het verschil! Hier de krachtige, voorname man, in het genot der gezondheid en uit wiens geheele voorkomen welstand en levensgeluk sprak; daar de arme schilder, zwak, grijs en verouderd vóór den tijd. Met tranen in de oogen, drukte de bezoeker den kunstenaar de hand, terwijl hij diep ontroerd zeide: ‘Herbert, Herbert, moesten wij elkander aldus wederzien? Ik kan u niet zeggen hoeveel medelijden uw ongelukkige toestand mij inboezemt en hoe ik mijn berouw voel verdubbelen, daar ik weet dat het door mijne schuld is, dat gij, arme vriend, zoo ver gekomen zijt. Gij moogt het gelooven, vriend, het kwaad dat ik u heb gedaan, heeft mijn leven vergiftigd en een bitteren smaak gegeven aan al de vreugde en het genot dat de fortuin me aanbood. Ik heb moeite gedaan, om u terug te vinden, doch vruchteloos; al mijne pogingen waren vergeefs. Gij hebt geleden en gestreden, gij hebt armoede, gebrek doorstaan, terwijl ik alles bezat wat de overvloed kon schenken; gij verkeerdet met uwe dochter in den nood, door mijne schuld, terwijl ik mij omringd zag van gelukkige kinderen, aan wien niets ontbrak. Maar nu, ten minste, zal mijn lang gekoesterde wensch vervuld worden. Hetzelfde schilderstuk, dat onze eerste kennismaking ten gevolge had, brengt

ons opnieuw bij malkaar. Beschouw dit als een teeken, vriend, dat God zelf onze verzoening heeft gewild. Vergeef me, het kwaad dat ik u aandeed; ontlast mijne ziel van het gewicht dat op haar drukt, door het bewustzijn, dat ik het ben die uw geluk en uwen vrede heb verwoest.'

Terwijl deze aanspraak gebeurde, zat de schilder in zijnen zetel en hield zijne handen voor zijne natte oogen; hij snikte pijnelijk en de tranen lekten door zijne vingers heen. Eindelijk stond hij op en sprak:

'Oude vriend, ik bedank u voor wat gij me daar hebt gezegd; benevens de vreugde die ik genieten mag, door de verloving van mijne dochter met dezen braven jongen, is de tegenwoordige oogenblik de zoetste, die ik sedert zeer vele jaren heb beleefd; nu zie ik, dat God zich in mijn ouden dag goedertierend jegens mij wil betoonen en ik ben hem daarvoor erkentelijk uit het diepste van mijn hart. Ik vergeef u, ik had u reeds lang vergeven wat ge mij hebt misdaan, al zal ik het dan ook nooit kunnen vergeten. Gij waart jong, onbedacht, lichtzinnig.... Ach! hoezeer heeft mijne oploopendheid toen alles bedorven! Ware ik niet zoo driftig, ware ik bedaarder, kalmer geweest, dan zou dat ongelukkig tweegevecht geene plaats hebben gehad, dat tweegevecht, welk u bijna het leven kostte en waardoor mij meer dan het leven ontnomen werd, want ik verloor er mijne kunst en mijn bestaan door. Maar laat ons nu daarvan zwijgen. Ik schenk u vergiffenis. Daar, neem mijne hand; 't is de linker, zooals gij ziet; mijne rechterhand is zonder gevoel en leven; ik vergeef u en verzoek van u hetzelfde.'

De verzoenden omhelsden elkaar. Frederik en Cecilia waren de gelukkige getuigen van dit aandoenlijk tooneel.

Onze taak is volbracht. Weinige regels slechts hebben wij hier nog bij te voegen. Eenige dagen nadien werd er bij Herbert een pakske voor Cecilia afgegeven. De jonge maagd deed het open in de tegenwoordigheid van Frederik en haren vader. Het bevatte voor meer dan vijftig duizend frank bankbriefjes in eenen omslag waarop geschreven stond: 'Bruidschat voor de lieve Cecilia.' Wie de gever was, behoeven wij wel niet te zeggen; wij behoeven evenmin te verzekeren, dat het jonge paar hartelijk juichte van blijdschap om deze milde gift. Frederiks moeder zeide nu ook niet meer dat zij geloofde dat haar zoon een 'beteren pak' hadde kunnen doen.

Frederik en Cecilia zijn thans getrouwd en de gelukkigste menschen van de stad. Frederik bekleedt een aanzienlijken post en de oude Herbert schijnt als te verjongen door het geluk zijner kinderen, die niets verwaarloozen om hem zijn droevig verleden te doen vergeten. Het schilderstuk is in den huiskring terug en hangt in de kamer van hem die aan het kunstwerk het aanzijn schonk. Herbert, Frederik en Cecilia ontvangen dikwijls het bezoek van den ouden heer, en hebben ook vriendschappelijke betrekkingen met zijn huisgezin aangeknoopt, bij hetwelk zij niet zelden eenige aangename uren gaan slijten. Dat Cecilia's bruidschat van hem zou gekomen zijn, heeft de schenker nooit bekend.

Kroniek.

Antwerpen. - *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen.* De volgende voordrachten werden gehouden: den 2^{n} Maart, over den *Engelschen romanschrijver Bulwer Lytton*, door J. Hassé; den 4de, over de dichtkunst, door C. Potvin; den 9de,

over Schillers *Klokkenlied*, door mev. Lina Schneider; den 11de, over *Anton Bergmann*, door Piccardt; den 16de, over het *verwarmen der huizen*, door Bergé; den 18de, over het *verdrag van Westfalen*, door Leemans.

Op 8, 9 en 10 Maart waren de volgende tafereelen tentoongesteld: Van H. BOURCE, een puik stuk, getiteld: *Ten onder! Daags na een onweder*; MUSIN, *Gezicht der haven van Oostende;* P. VAN DER OUDERAA, *De wantrouwende vrienden*, minder gelukkig dan wij van den schilder gewoon zijn (aangekocht door H. Koekoek, van Londen); WÜST, *Een kampement in een bosch van Noord-Amerika;* OOMS, zeer gelijkende Portretten; dat van J. de Man is uitmuntend; WOLTERS, *De Maas;* STRUYS, een goed Portret; REDIG, *Vastenavond;* TYCK, *In grootmoeders afwezigheid;* MOERMAN, *Teleurgesteld;* DIRICKX, *Schapen* en een *Misteffect;* MOERENHOUT, *Rustende paarden* en *Grazende schapen;* NAUWENS, *Smakelijk!* en een flink geschilderde *Wolf;* W. LINNIG, *Het toilet van den lijkbidder*, onbehagelijk als voorstelling, doch eigenaardig gedacht en met schoone hoedanigheden als kleur; HUBERT, *Barakspelers;* BOURLARD, *Omstreken van Rome;* A. MARKELBACH, *Voor ons toekomend huishouden*, zeer schoon stuk, dat vooral goed geschikt zou wezen voor de gravuur.

- De *Société de musique* gaf den 9n Maart een toonkundig feest, waarop Mozarts Requiem-mis echt onberispelijk werd uitgevoerd; al de kenners waren opgetogen over de meesterlijke vertolking van dit zoo moeielijk muzikaal gewrocht.

Herenthals. - Het *Kempenland* doet ons opmerken, dat ons bericht op bladz. 7 zou kunnen doen denken, dat de muren der Herenthalsche hoofdkerk alreeds ontdaan zijn van de kalklagen die hun bevlekken en bedekken; het blad zegt, dat zulks *niet* het geval is; wij meenden het inderdaad anders; toen wij, reeds tamelijk lang geleden, dezen prachtigen tempel bezochten, hield men zich onledig met het wegnemen der kalklagen van pilaren, kapiteelen en sluitsteenen; wij verkeerden in het denkbeeld, dat dit werk in geheel de kerk was voortgezet; de heer V.J. Dumoulin, opsteller van het *Kempenland*, meldt ons, dat de muren, die nochtans van schoonen witten steen zijn, zich nog altoos gekalkt bevinden; wij hopen met den heer Dumoulin dat de afkalking spoedig zal doorgaan. Er is ook spraak nieuwe glasramen in de Herenthalsche hoofdkerk te plaatsen; wij hopen, dat zij niet van Parijs zullen komen. Het *Kempenland* meldt nog, dat groote herstellingen worden verricht in de kerk van het Begijnhof, gebouwd in eenen stijl die het midden houdt tusschen gothiek en renaissance; die kerk schijnt hersteld te zullen worden in haar oorspronkelijken staat; drie vensters achter het hooge altaar, welke waren toegemetseld, zijn opengemaakt en er gaat geschilderd glas in gezet worden; 't welfsel van het koor is gansch vernieuwd, alsmede de schoone kroonlijsten en drachten; de muren worden ontdaan van hunne kalklagen; in den middenboog van het koor zal het daar vroeger gehangen hebbende kruisbeeld teruggeplaatst worden; de heer Jos. Van Aerschot is gelast met de schildering der kerk; de heer Van Aerschot deed zich reeds gunstig kennen door zijne sieraadschilderingen in de kerk der EE. Penitenten, te Herenthals, in de kapel en kerk der H. Dimphna, te Gheel, in de kerk van Zammel en ook in de hoofdkerk te Diest.

Brussel. - Van *Patria Belgica* is de 17de afleverig verschenen, bevattende het vervolg en slot der *buitenlandsche geschiedenis van België sedert* 1830, door S. Van de Weyer; een opstel van J.J. Thomsser, over *de Belgische onzijdigheid in de Europeesche staatsregeling;* den aanvang eener *Geschiedenis van de staatsinstellingen*, door C. Faider; *Rechterlijke instellingen*, door J. De le Court.

- De kunstschilder Jan Platteel heeft een uitmuntend tafereel voltooid, getiteld: *De gebrokene ijsslede;* 't is de eerste maal niet, dat wij van Platteel Zeeuwsche voorstellingen op het ijs te zien kregen; wij hebben er in 1867, bl. 193, eene van in plaat medegedeeld; des schilders nieuw tafereel overtreft al zijne vorige.

- Bij koninklijk besluit van 6 Maart is de heer Th. Smekens benoemd tot lid der provinciale commissie van monumenten te Antwerpen, in vervanging van wijlen den heer Kuyl, wiens overlijden wij vermeld hebben op bl. 170 van den vorigen jaargang.

Chimay. - In dezen omtrek is een Gallisch-Romeinsch graf ontdekt waarin gevonden werden eene ijzeren bijl, een vuurslag met kei, een mes en een ring; eenigen tijd vroeger werden in de gemeente Bourlers, een dertigtal hoefijzers van muildieren of kleine paarden opgedolven uit eenen moerasgrond nabij de waadplaats eener beek.

Luik. - De maatschappij *Franklin*, na openbaar te hebben bekend gemaakt, dat zij eene inzameling van boeken zou gedaan hebben ten voordeele van hare volksbibliotheek, heeft al de kwartieren van Luik met 12 groote wagens doen doorkruisen; er werden door de burgerij tusschen de 14 en 15,000 boekdeelen in neergelegd; de twee wagens die het Zuiderkwartier doorkruisten zijn onderwege gedeeltelijk moeten afgeladen worden, omdat zij reeds vol waren, eer zij hunne ronde hadden afgelegd; bovendien heeft de maatschappij nog 3700 fr. in geld ontvangen.

Gent. - Verschenen en bij W. Rogghé verkrijbaar: *Gedichten van Karel-August Vervier*, verzameld door Karel Bogaerd.

Zarren. - In de kerk dezer Westvlaamsche gemeente heeft de heer J. Mareels, sedert eenige jaren te Dixmude gevestigd, eenen predikstoel geleverd, waarover veel goeds wordt gezegd; de vier paneelen van de kuip verbeelden: de prediking van Joannes in de woestijn, den doop van Christus in de Jordaan, de onthalzing van Joannes en het vertoonen van zijn hoofd aan Herodes en Herodias; het beeld van den gekruisten Christus is een uitstekend gewrocht. Voor Beerst nabij Dixmude heeft de heer Mareels vroeger ook eenen predikstoel gemaakt, die den lof van alle kenners wegdraagt. Wij stippen hier met genoegen aan, dat de heer pastoor van Beerst zelve een verlichten kunstkenner en kunstwaardeerder is.

Buitenland.

Tilburg. - Den 17n Maart werd alhier ingehuldigd een 12 meters hoogen versierden zuil met het wit marmeren borstbeeld van Willem II, verheven gewerkt; het gedenkteeken werd gemaakt door Jos. Geefs, van Antwerpen, volgens het ontwerp van den bouwmeester H. Van Tulder.

's-Gravenhage. - Bij M. Nijhoff is verschenen, *Bibliographische Adverseria;* onder andere is hierin opgenomen, een stuk van den heer Campbell, betreffende het begin der boekdrukkunst te Rotterdam.

Leiden. - 14e *Taal- en letterkundig congres.* Wij hebben den volgenden omzendbrief ontvangen: ‘Bij besluit van het 13e taal- en letterkundig congres, ten vorigen jare te Antwerpen gehouden, werd Leiden als de plaats voor het 14e congres gekozen. Door het gemeentebestuur uitgenoodigd, om als regelings-commissie op te treden, hebben wij aan dit verzoek gaarne voldaan, in het vertrouwen, dat het ons, zoowel in Noord- als Zuid-Nederland, niet aan steun en medewerking ontbreken zal. Wij mogen met te meer grond die medewerking verwachten, nu de bijeenkomst zal plaats hebben in Noord-Nederlands oudste academiestad, die als van zelf tot het houden van een taal- en letterkundig congres is aangewezen. Wij deelen u daarom mede, dat het 14e congres zal gehouden worden op 31 Augustus en 1 en 2 September aanstaande, en noodigen u dringend uit, het met uwe tegenwoordigheid te vereeren. Om in de werkzaamheden eene behoorlijke orde te brengen, en daarvan tijdig een volledig programma te doen verschijnen, zal het noodig zijn, dat wij vóór 15 Mei aanstaande kennis dragen van de onderwerpen die men wenscht te behandelen. Indien dus bij u het voornemen bestaat, de eene of andere werkzaamheid op u te nemen, of het een of ander voorstel of vraagpunt in overweging te geven, zouden wij gaarne voor dien tijd willen vernemen, waarover door u het woord zal worden gevoerd. Ten overvloede herinneren wij u hier nog, dat de werkzaamheden van het congres zich bepalen tot de volgende drie punten: I. Nederlandsche taal en Letterkunde, - II. Nederlandsche oudheidkunde en geschiedenis, - III. Nederlandsche tooneel- en zangkunst, boekhandel en bibliographie, en dat geene geschrevene redevoeringen worden toegelaten, waarvan de voorlezing meer dan een kwartier uurs zoude vorderen.’

Wij hebben reeds op bladz. 8 de namen der leden der regelings-commissie medegedeeld, welke tot voorzitter heeft den wakkeren hoogleeraar M. de Vries.

Professor M. de Vries is een beroemd redenaar en bekleedt in Holland eene der eerste plaatsen op het taalkundig gebied; groot zijn de door hem bewezene diensten; het is onder zijne bekwame leiding, dat het groot algemeen woordenboek der Nederlandsche taal wordt bewerkt; hij begon zijne letterkundige loopbaan in 1843 met het bezorgen der uitgaaf van den *Waremar* van P.C. Hooft; hij schreef voor dit werk eene zeer merkwaardige inleiding en helderde voorts den inhoud op met geleerde aanteekeningen; de heer M. de Vries was overtuigd dat de taalkunde op geschiedkundige gronden moet rusten; daarom legde hij zich vooral op de studie der middeleeuwsche schrijvers toe; dat hij het deed met goeden uitslag, blijkt onder andere uit zijne meesterlijke bewerking van den *Leekenspieghel*, van Van Boendale, den Antwerpschen schepenklerk, in 1844 te Leiden verschenen, alsmede uit zijne *Proeve van Middelnederlandsche Taalzuivering*, welke in 1856 het licht zag; behalve het algemeen Nederlandsch woordenboek hebben wij hem nog te danken het Middelnederlandsche taalwoordenboek, onontbeerlijk voor alwie zich met de studie der Middelnederlandsche taal bezig houdt.

Sterfgevallen.

WILLEM-HENDRIK STAM, oud leerling van H. Brown en een der verdienstelijke houtsnijders onzes tijds, is onlangs te 's-Gravenhage overleden; wij zagen uitmuntend schoone platen van hem, in de *Kunstkronijk*, het *Nederlandsch magazijn* en in menigvuldige andere werken in Holland verschenen.

ALFONS-MARCEL CORNET, kunstschilder, is op 14 Maart overleden te Antwerpen, Provinciestraat, n^{r} 131, in ruim 60-jarigen ouderdom; de overledene was weduwenaar van Maria Josepha de Winter, echtgenoot van Isabella Anselers; hij werd in de kunst opgeleid door P. Kremer, schilderde verdienstelijke genre-tafereelen, gaf les in het teekenen en hield zich in de laatste jaren onledig met het herstellen van schilderijen; in 1835 was van hem op de Gentsche tentoonstelling een tafereel, voorstellende: *Een geleerde in zijn studeervertrek*; in 1836 stelde hij in Brussel ten toon eene: *Mosselverkoopster* en in 1839 te 's-Gravenhage een *Jong meisje met een kind bij eenen put.* (Zie onzen jaargang 1873, bladz. 84.)

De oude invalied.

AFTOCHT IN RUSLAND (1812) TAFEREEL VAN H. BELLANGÉ.

Aan Mevrouw VAN ACKERE, *geb.* MARIA DOOLAEGHE.

I. De oude invalied.

Ik heb een goeden vriend gehad,
- Sinds lang is hij gestorven -
Hij had zich mijn' gehechtheid van
Mijn vroegste jeugd verworven.

Hij was een oude veteraan, -
Wel had hij goed noch have,
Maar welkom was hij overal,
Bij oud en jong, de brave!

Hij deed met Frankrijks oorlogsgod
De zegetocht rond de aarde,
En zat nu, de arme, afgeleefd
En krachtloos bij den haarde.

En telkens als het avend werd,
Dan stond de kinderschare,
Met open oor, en... open mond
Hem luistrend aantestaren.

Ik werd - 'k was steeds zijn lieveling -
Ter eereplaats verheven:
Zijn schoot... oh, voor geen koningstroon
Had ik *dien* troon gegeven!

En dán, dán was de vlam aan 't kruid,
Dan ging 't er van vertellen,
Zóó schoon, zóó schoon... dat meenge traan
Ons in het oog kwam wellen!

Nu eens was 't van den zegepraal
Behaald op Oosterstranden,
Dan, hoe ze vluchtten voor het vuur
In koude Noorderlanden!

Hij noemde vreemde namen, die
We nooit onthouden konden,
Dan blonk zijn oog, als sloeg hij eens
De beide waereldronden!

Hij sprak ons,.. maar ik zwege best,
Waartoe nog uitteweiden?...
Ach, immers 't minst geschiednisboek
Geeft zekerder bescheiden...

Maar jong was 't hart en warm het hoofd,
We aanbaden zijn verhalen, -
En thans nog, ga 'k zoo graag in 't veld,
Dier oude erinring dwalen:

'k Denk op dien tijd zoo vaak, als ik

Was op zijn schoot gezeten,
En heb ik veel vergeten, hem
Toch zal ik nooit vergeten!

II. De verjaardag.

Wat deert er den ouden verteller,
Wat kijkt hij zoo somber en treurig vandaag,
Ach, anders verhaalt hij zoo gaarne,
En wij, ja wij luistren zoo graag!

Wanneer hij ons spreekt van die tijden
Wen Bonaparte onder zijn' ijzren hiel,
Het hijgend Euroop' hield gekluisterd
En konink- bij koninkrijk viel!

Wij klouteren vrij op zijn knieën,
En eischen te weten waarom hij zoo stil,
In 't hoekje, zijn pijp zit te rooken,
- Almachtig was steeds onze wil! -

Hij schouwt in de krinklende wolkjes,
Wij blijven aandachtig, tot luistren gereed:
‘Ach, kindren, weer heden verjaart er
Een dag, dien ik nimmer vergeet!

't Is waar! ja, 't is waar, 't was een dwingland
Hij baggerde en plaste met wellust in 't bloed:
Maar immers hij voerde ons ter zege,
En schatte het dapper gemoed!

't Verjaart dat de machtige keizer,
Voor immer, voor immer, deez' aarde verliet!’
Er paerelde een traan op de wange
Van d'ouden invalied.

III. Waterloo.

‘Daar schalden de klaroenen,
Met heldren, klaren klank,
Maar wat ze schaatren mochten
Hun toon bleef doodsch en bang.

‘Daar bromden de kanonnen,
De trommels sloegen weer,
Maar, wonderlik, het bracht ons
In geen begeestring meer.

‘Ons woog een voorgevoelen
Op 't harte zwaar als lood,
Dat niet de zege ons beidde,
Maar, nederlaag en dood!

‘De stormpas werd bevolen
Wij ijlden koen vooruit,
Daar steeg uit 's vijands scharen
Het: “Leve Neerland!” luid.

‘Als ik die strijdleus hoorde,
Uit gindschen, dichten drom,
Toen ging er in mijn harte
Iets vreemds, iets wonders om.

‘En als een bliksemschichte
't Gedacht door 't brein mij gleed,
Dat dààr de broedren waren,
En dat ik *hen* bestreed!

‘Mijn leden schokte een ijzing,
't Werd duister in het rond,
Een kogel snorde en wierp me
Ten gronde, zwaar gewond.

***

‘Wen 'k tot bewustzijn weêrkwam,
Weerklonk het t' allen kant:
“De dwingland is verslagen
Hoog leve Nederland!”

‘De keizer, van zijn' veldtroon,
Zag, roerloos als een lijk,
En met de Dood in de oogen,
't Vergaan van roem en rijk.

‘Maar 't joelde luid en luider,
Ik ook hief oog en hand,
En juichte met de broedren,
“Hoog leve Nederland!”

“Ziet gij dit teeken, kindren?
Dààr trof mij 't moordend lood,
Goddank! zoo 'k viel, ik had toch
Geen broeder nog gedood!”’

IV De begraving.

Ze gingen hem begraven, den ouden invalied,
Wat ‘dood zijn’ is, dat wisten wij kindren toen nog niet,
Maar schoon we 't niet begrepen, toch was 't ons bang om 't hart;
We weenden heete tranen, met ongeveinsde smart.

Ze droegen 't lijk naar buiten - het was een schoone dag, -
De schutters- gilde wachtte ons, met half omfloersde vlag.
De treurmarsch galmde plechtig, door de onbewolkte lucht...
- Wij naderen het kerkhof; verstomd is elk gerucht.

Daar plompt de kist den kuil in.... 't geweervuur knallet hoog,
Ik merke traangewemel in vaders manlik oog... -
De plecht was afgeloopen, 'ze gingen allen heen,
Ik bleef op 't stille doodveld en treurde en droomde alleen.

- Ik dwaalde in verre streken, ik dwaalde sinds dien tijd,
Van 't Oosten naar het Westen, ik dwaalde wijd en zijd,
Maar kom ik in het dorp weer, zoo kniel ik bij het graf,
Van hem die mijne jeugd eens, zoo 'n vreugdestonden gaf.

Van hem, die voor mijn blikken een waereld gansch ontsloot,
Zoo wonderbaar, fantastisch, zoo eindloos schoon en groot,
Die 't dichtvuur in mijn ziele, zóó gloeiend deed ontstaan,
Dat 's grijsaards nagedachtnis nooit zal voor mij vergaan!

V.A. DELA MONTAGNE.

Antwerpen.

De molen in het dal.

II. De daad.

Severijn vond nergens rust. Om den molen bekommerde hij zich niet meer. 't Weinige, dat er te doen viel, kon de knecht ook zonder hem bezorgen. Uren lang zat hij alleen, 't hoofd in de hand geleund, en zag peinzend voor zich neer. Geheel tegen zijne gewoonte was hij korzelig en verdrietig geworden. Zijne vrouw, zijne kinderen, wier nabijheid anders zijn grootste geluk uitmaakte, wees hij met norsche woorden van zich, en hij bemerkte niet eenmaal, hoe veel verdriet hij hun veroorzaakte. Hij zocht de eenzaamheid; in het dichtste bosch zwierf hij rond, de menschen vermeed hij; Koenraad alleen kon hem ongestraft naderen.

Zoo verliepen acht dagen, en geen woord was tusschen meester en knecht over het afbranden van den molen gewisseld. Eindelijk scheen deze laatste ongeduldig te worden.

- Wat zal gebeuren, baas? vroeg hij, op eenen avond, toen hij Severijn schijnbaar toevallig in 't bosch ontmoette.

Severijn ontstelde en antwoordde haastig: ‘Doe wat gij wilt, ik wil van niets hooren.’

- Nu, dan wensch ik u zegen en voorspoed, antwoordde Koenraad. Morgen pak ik mijn boeltje en stap op. Dezen morgen zei mij de rentmeester van den baron, dat gij de laatste pacht niet betaald hadt en dus zonder genade zult moeten opkramen. Die ellende wil ik niet zien.

- Groote God, ja, dat heb ik geheel vergeten, riep Severijn. Maar eerstdaags zal het geld betaald worden. Verlaat mij niet, Koenraad.

- Te laat, antwoordde deze. De rentmeester heeft bepaald order, het thans niet meer aan te nemen. Gij kunt nog wel een proces voeren, maar wat zou het helpen, daar gij het toch niet doorzetten kunt. Ja, als wij de vijftien duizend daalders assurantiegelden hadden! Schoon, gij wilt niet, en ik kan u niet dwingen, maar gaan kan ik.

- Gij zult niet, Koenraad, gij zult niet! riep Severijn driftig. Liever...

- Nu, liever?

- Liever mag dan geschieden, wat niet te veranderen is.

- Dus, de molen mag afbranden? vroeg Koenraad haastig. Één woord Severijn, - ja of neen!

- Ja, stiet Severijn met verwijfelde vastberadenheid uit. Mogen zij het verantwoorden, die mij tot de misdaad drijven.

- Misdaad komt hier niet te pas; 't is enkel eene daad van noodweer, zeide Koenraad en zijn oog flonkerde van voldoening. Nu echter ook dadelijk gehandeld. Ga morgen vroeg van huis en kom overmorgen terug, dan is 't gebeurd. Wilt gij?

- Ik wil.

- Goed, uw vertrek is voor mij een bevel! De zaak is besloten. En nu bedaard! Verraad u zelf niet bij uwe vrouw, want zij mag toch niets vernemen - of wel....

- Niets! riep Severijn. Neen, mijne arme Dalroos moet ten minste voor alle schuld vrij blijven. Wees onbezorgd, Koenraad.

- Goed dan, antwoordde deze. Trek gij dan maar tijdig op en zorg, dat gij in eenige stad gezien wordt; 't zou het best wezen, dat gij naar Bernstadt bij uwen neef gingt en daar bleeft. Een voorwendsel is immers wel te vinden.

- Ja, ik wil hem nog eens om een voorschot verzoeken, voor den schijn, antwoordde Severijn. Ach, had hij naar mijn smeeken geluisterd, toen ik de vorige week bij hem was: dan ware mij deze misdaad bespaard! Maar hij was hard, hard als steen! Doch 't zij zoo; als niemand helpt, dan moet men zichzelve helpen.

- Dat is als een man gesproken, zeide Koenraad. Nood breekt wetten, en die hulp is de zekerste, die men bij zichzelf vindt.

Severijn antwoordde niet, maar sloeg den weg naar huis in. Koenraad oogde hem honend na en mompelde: Flauweling! Lafaard! Hij een man, en te zwak en erbarmelijk, om zelf te doen, wat zoo licht gedaan is! Domkop, om eenen vreemde tot zijn vertrouwde te maken! Niet te bedenken, niet te weten, dat hij dien daardoor als heer over zich gesteld heeft. Maar om 't even.

Zijne stem ging in een onverstaanbaar gemompel over. Hij zag schuw in het rond en volgde toen zijn meester met rassche schreden. Weldra had hij hem bereikt, en in druk, maar fluisterend gevoerd gesprek kwamen beide mannen bij den molen aan.

's Morgens met het opgaan der zon trad Severijn, tot zijne wandeling toegerust, het huis uit. Buiten vond hij zijnen knecht reeds. Hij groette hem met een stom knikje en wisselde een veelbeteekenenden blik met hem. Vervolgens streek hij hem haastig voorbij en verdween in het bosch, zonder nog eens naar zijne hoeve om te zien. In diepe gedachten hield hij langs smalle eenzame woudpaden op de vijf uren verwijderde stad Bernstadt aan. Nochtans kwam hij niet vlug voorwaarts. Dikwijls bleef hij staan, keek strak voor zich neder, richtte zich plotselijk weder op, trad verder, bleef weder staan, en wierp zich na korte wandeling, nauwelijks een uur van den molen verwijderd, onder de dichte struiken op den grond neder. Daar lag hij lang als bedwelmd. De middag kwam nader en nog bevond hij zich op dezelfde plaats. Men had kunnen wanen, dat hij sliep; maar neen, hij was wakker! Met wijd geopende oogen staarde hij voor zich uit, doch de oogen lagen diep in hunne holten en hadden eene zonderling wilde akelige uitdrukking. Tegen den middag kraste eene kraai boven zijn hoofd. Dat deed hem rillen, hij richtte zich langzaam op en ging, 't hoofd diep op de borst gebogen, werktuigelijk verder. Bij eene helling, waar 't pad steil naar beneden liep, ware hij bijna gevallen. Verschrikt keek hij op en huiverde - onder hem lag de molen, de plaats zijner woning; - zonder het te willen, zonder het te weten,

had hij zijne schreden wederom daarheen gericht. Nog lag het huis, de molen in stille vredige rust te midden van het lachend dal, zoo eenzaam, zoo verborgen alsof nooit een ongeluk tot daar den weg vinden kon.

En morgen!

Severijn beet zich de lippen tot bloed en een heete, gloeiende traan drong zich tusschen zijne geslotene oogleden, - morgen, o God, dan was het huis zijner vaderen, de molen, die sedert tweehonderd jaren het dal met zijn lustig geklapper vervuld had, een zwarte smeulende puinhoop - eene brandvlek, eene schandvlek te midden dezer onontwijde, goddelijke natuur!

Den ongelukkigen man dreigde het hart te breken. Neen, wat ook gebeuren mocht, dat zou toch niet geschieden! Liever alles lijden, liever knechtsdiensten doen, liever bedelaar zijn, dan de verwoester van den eigen huiselijken haard!

Beraden deed Severijn den eersten voetstap op het steile bergpad. Daar hoorde hij eenen hoefslag, daar zag hij een ruiter zijn erf oprijden, daar erkende hij den baron die met Koenraad, den knecht, eenige woorden wisselde, daar herinnerde hij zich dat deze man gedreigd had, hem voor altijd uit huis en hof te verdrijven, en de ontroering, die zijn hart verweekt had, ging over in wrok en bitterheid. Hij stond stil, keerde zijner den rug toe en verdween weder tusschen 't geboomte.

Thans hield hem niets meer op. Berg op, berg af spoedde hij voort. Slechts eenmaal trad hij eene eenzaam gelegen herberg binnen, om zich door spijs en drank te verkwikken. De baas wilde zich bij hem neerzetten, om naar landgebruik een gesprek met hem aan te knoopen, doch Severijn zag hem zoo strak en verbijsterd aan, dat de man er van schrikte en den wonderlijken gast aan zichzelf overliet. Zwijgend, gelijk hij gekomen was, verwijderde Severijn zich weder. Hij wierp een stuk geld op tafel, waarmede zijn eenvoudig maal wellicht zesdubbel betaald was, doch wachtte niet, tot men hem het overblijvende teruggaf. Niemand hield hem tegen, doch met een bedenkelijk hoofdschudden keek de hospes hem na en tikte met den vinger op het voorhoofd, als om aan te duiden, dat het bij den vreemde daar niet recht pluis moest wezen.

Deze stapte onophoudelijk door. Tegen zonsondergang kwam hij in Bernstadt aan en begaf zich naar het huis van zijnen neef. Deze was eene wandeling gaan doen, maar zou wel spoedig terug zijn. Severijn zeide te zullen wachten. Eindelijk kwam de gezochte man.

- Zie dan, Severijn! zeide hij. Het doet mij genoegen u te zien. 'k Zou anders morgen bij u zijn gekomen, en nu spaart gij mij dat reisje uit. 'k Heb over de zaak nog eens nagedacht.

Ge zult dat kapitaal hebben - vier-, vijfduizend daalders. Naar 't zeggen van den baron, die dezer dagen in de stad was, zijt gij met dat geld te helpen; zie, ik dacht dat ge een slecht huishouder waart, toen ge de vorige week daar zoo bij mij kwaamt; maar uw baron heeft mij het tegendeel verzekerd en mij beloofd, u te zeggen dat ik u helpen wil. 't Is een braaf man, die baron; hij zou u 't geld zelf gaarne geven, maar hij heeft zoons in Berlijn, die hem veel geld kosten, en daarom de handen voor 't oogenblik niet al te ruim. Dat doet er evenwel niet toe, daar ge toch een neef hebt, die u gaarne bijspringt.

Severijn zat daar, als door den bliksem getroffen, met open mond en wijd opgespalkte oogen.

- Barmhartige God! riep hij dan, zich plotselijk oprichtende. Een paard! Bezorg mij een paard, neef?

- Een paard? Wat wilt gij met een paard?

- Bezorg mij een paard! Een paard! riep Severijn op smeekenden toon. Ik moet naar huis; mijn leven, alles hangt daarvan af! O God! mijne vrouw, mijne kinderen!

- Nu, nu, nu, wees maar zoo driftig niet en houd uwe zinnen bij malkaar, sprak de neef op sussenden toon. Uwe vrouw zal vroeg genoeg vernemen, dat gij geholpen wordt. Eene goede tijding komt nooit te laat. Blijf hier tot morgen vroeg. Bij nacht en donker door 't gebergte te rijden, dat ware immers dollemanswerk.

- Een paard, neef! kreet Severijn op nieuw en wrong de handen. Houd mij niet op, ik bid u om Godswil! Een paard!

De neef werd nu toch verlegen, daar hij Severijns verstoorde gelaatstrekken bemerkte en hem in de oogen keek, die flonkerden van wilden gloed. De blijdschap moet hem wel half in 't hoofd zijn geslagen, mompelde hij. Laat hem dan een paard nemen. - Ja neef, vervolgde hij luid, schoon het dwaasheid is, zult gij dan een paard hebben. Ge moogt het me echter niet bederven, of moet het betalen tot een penning toe. In handel en wandel houdt de vriendschap op, begrijpt ge, en ik heb geen paard te veel. En, hoort gij, de volgende week zal het geld klaar liggen en kunt ge er om komen, wanneer ge slechts verkiest.

- Een paard! Een paard! kreet Severijn, die als waanzinnig op en neerliep, terwijl het angstzweet hem uitbrak en de ontzetting zijne haren te berge deed rijzen. Hoofdschuddend verliet de neef de kamer, om 't paard zelf op te toomen, en leidde het voor de huisdeur. Severijn hoorde het getrappel der hoeven en stormde naar buiten. Hoed en stok had hij vergeten. Met een sprong zat hij in den zadel.

- Dank, dank, neef! riep hij bevend van haast, God geve dat ik nog tijdig genoeg naar huis kome!

Driftig zette hij het paard aan. Het dier steigerde, schoot door en sprong voorwaarts in wilden galop.

- Hij is dol! geheel dol! mompelde de neef. 't Onverwachte geluk is hem in de hersens geslagen. 'k Hou 't er stellig voor, dat hij mijnen bruine lam en kreupel jaagt; maar dan mag hij hem ook behouden! Als hij maar zelf den hals niet breekt. Nu, we willen 't beste hopen.

Severijn vernam natuurlijk niets meer van deze woorden, want hij was reeds te ver. Als op vleugelen des winds droeg het jong krachtig ros hem door den donkeren nacht, en toch spoorde hij het met hijgende stem tot steeds den loop aan. Zijn haar fladderde, zijn lijf lag voorover op den hals des paards, zijne stem was heesch van 't luid geschreeuw, waarmede hij dit aandreef. Weldra kwam hij aan den voet van

het gebergte. Hier ging de weg steil naar boven en de kracht van het dier was grootendeels uitgeput. Kuchend, met gebogen kop luisterde het bijna niet meer naar de stem zijns dollen berijders. Langzaam beklom het den heuvel en Severijn moest zich vergenoegen met zijn verterend ongeduld in enkele wilde uitroepingen lucht te geven. Eindelijk was de top bereikt; zwart gaapte de diepte des dals; de weg was steenachtig, oneffen, zelfs op helderen dag niet zonder gevaar. Doch Severijn dacht aan geen gevaar. Voort! voort! schreeuwde hij en schudde de teugels en boorde de scherpe kanten der stijgbeugels het dier in de ribben. In galop stormde dit naar de laagte neer, en Severijn juichte in onzinnige vreugd. Een enkele mistred van het paard had een verpletterenden val kunnen na zich slepen; doch wat raakten hem val en dood? Vooruit slechts! De molen moest bereikt worden. Als hij slechts vóór middernacht aankwam, was nog redding mogelijk; want voor middernacht kon Koenraad moeielijk tot de zwarte daad overgaan. Met lossen teugel joeg hij voort. Plotselijk hoorde hij de heldere tonen eener dorpsklok door den nacht klinken. Zijn hart stond bijna stil, terwijl hij de slagen telde. Elf ure! God zij geloofd! riep hij. Thans kom ik nog tijdig.

Hij joeg verder, maar de krachten van het paard waren thans ten einde; het verviel uit den galop in korten draf, het strompelde, eindelijk bleef het snuivend en trillend voor eene hoogte staan. Het was de voorlaatste. Nog een enkel dal slechts scheidde Severijn van zijnen molen. Voorwaarts, voorwaarts riep hij. Hij steeg af en leidde het paard hij den teugel achter zich aan de hoogte op; vervolgens wierp hij zich weder in den zadel, en nogmaals gehoorzaamde het gekwelde dier zijn rusteloos dringen. Met wilde sprongen joeg het in het dal neer. Hier echter stortte het eindelijk ter aarde. Severijn werd twintig passen ver geslingerd, doch was dadelijk weder overeind. Zonder naar het paard om te zien, rende hij den laatsten berg op. Had hij slechts eerst den top bereikt, dan was alles gewonnen, dan drong zijne stem tot beneden in het dal, dan kon hij zijn knecht toeroepen: Houd op! dan was hij geen dief, geen bedrieger, geen brandstichter.

Zijne knieën knikten onder hem, zijne borst hijgde; hij droop van zweet; doch daarover bekreunde hij zich niet. Tot den top, tot den top slechts! Hij viel, hij richtte zich weder op en snelde voort. Dikwijls sloeg hij een blik naar boven en juichte dan. Zwart en donker hing de hemel boven hem. Indien de molen reeds gebrand had, ware zeker wel een weerschijn van eenen gloed te bespeuren geweest. Maar daar was geen schijnsel te zien, alzoo brandde de molen nog niet, alzoo was er nog uitzicht op behoud, en dit deed Severijn van tijd tot tijd wild juichen.

Eindelijk, eindelijk stond hij boven op den berg en staarde sidderend naar beneden.

- God zij geloofd en gedankt! stamelde hij, viel op zijne knieën neder en hief de gevouwene handen ten hemel op.

Daar diep in het dal scheen alles rustig en stil; Severijn sprong op, om verder te ijlen. Plotselijk waggelde hij. Heere Jezus! kreet hij gillend. Hij brandt toch al! Halt, halt, ongelukkige! De brand moet gebluscht worden.

Razend stormde hij voorwaarts: toen een zware val, een dof kreunen - en stil was het. Beneden in het dal echter sloeg de laaie gloed uit het dak des molens op en wierp een roodachtigen glans over de groene bosschen tot hoog aan de steilste bergtoppen. Aan het knetteren der vlammen paarde zich het doordringend hulpgeroep der zoo vreeselijk uit haren eersten slaap gewekte Dalroos, aan het gejammer der kinderen. Koenraad bracht hen naar eene veilige plek, dan plaatste hij zich tegen eenen boomstam, zag de verwoesting met koele oogen aan en zeide bedaard: ‘Hulp baat niet; men moet branden laten wat wil. Jammer van den vollen korenzolder!

Er baatte dan ook geene hulp! Voordat de morgen aanbrak was van den molen niets dan een smeulende steen- en aschhoop over, waarop de zwart geblakerde muren van het geredde kleine woongebouw treurig neerkeken. Van Severijn wist men nog niets. Die lag met zwaar gekneusd bloedend lichaam op de helling van den berg en jammerde te vergeefs om hulp. Niemand vernam zijne stem, niemand zocht hem, want men waande hem goed en wel bij den neef in Bernstadt.

(Wordt voortgezet.)

De bruidschat van Maria, (Legende van eene beroemde schilderij.)

Op eenen namiddag van de maand April 1510 kon men in zekere herberg in Venetië, niet ver van het Marcusplein, een eenvoudig gekleed man hebben opgemerkt. Zijn gelaat was mannelijk schoon, en zijne gestalte en houding indrukwekkend. Hij zat verscholen in den donkersten hoek der gelagkamer. Uit de mijmeringen waarin hij scheen verzonken te zijn, werd hij opgewekt door het binnentreden van eenen schuitenvoerder, wiens verschijning dan ook wel in staat was de algemeene opmerkzaamheid tot zich te trekken, hoewel zijne kleeding hem deed kennen als een gewoon gondelier. Hij was lang en forsch van gestalte, de uitdrukking zijner trekken had iets vernuftigs en zijne oogen schitterden van geest, hoewel hun glans op dit oogenblik een weinig verduisterd werd, waarschijnlijk door een aan zijn hart knagend verdriet.

Hij ging recht aan op den breed geschouderden waard, die in het midden der gelagkamer stond, en zeide: ‘Gianettini, blijft gij nog altijd in uwe weigering volharden?’ - ‘Ik blijf er bij,’ gaf hem de waard ten antwoord, ‘en ik zal er altijd bij blijven,’ - ‘En is mijne armoede de eenige reden, die gij hebt om mij uwe dochter te weigeren?’ - ‘Ja, Barbarigo,’ zei de waard kortaf. - ‘Gij schijnt dan meer aan het fortuin uwer dochter te denken, dan aan geluk. Hebt gij dan geheel en al vergeten, dat ik u bij Lepont het leven redde? Weet gij nu niet meer, dat Maria met mij is opgegroeid en dat wij zworen voor elkander te zullen leven? Ach, Gianettini, gij zijt eerzuchtig als een doge en ondankbaar als een patriciër.’ - ‘Dat ben ik niet, Barbarigo’ antwoordde de waard, die hem bedaard had aangehoord, ‘maar ik ben rijk.’ - ‘Ik,

daarentegen ben arm,' zeide Barbarigo, op treurigen toon, 'maar ik ben jong, gezond, sterk, en ik vertrouw op God, met wiens hulp ik ook eenmaal rijk kan worden.' - 'Een jonge heer van aanzienlijke familie,' sprak de waard, 'heeft een oog op Maria laten vallen, en hij heeft aangeboden...' - 'Haar te trouwen?' viel hem de gondelier in de rede. - 'Nu nog niet,' gaf hem niet zonder eenige verlegenheid de vader van Maria ten antwoord, 'maar hij heeft mij een voorstel gedaan, en als ik daartoe mijne toestemming verleen, is hij bereid mij 1500 dukaten te geven, en later Maria tot zijne vrouw te nemen, maar ik wil er 2000 hebben.'

De onbekende, die in den donkeren hoek zat, had tot nog toe met zichtbare belangstelling het gesprek der beide mannen gevolgd. Nu stond hij op, klopte Barbarigo op den schouder en zeide vriendelijk tot den gondelier: 'Maria zal uwe vrouw worden.' - Nooit!' riep de waard uit, wien deze inmenging van den vreemdeling met zijne zaken in 't minst niet beviel. - 'Ook dan niet,' vroeg deze, 'als Barbarigo eenen bruidschat van 2000 pistolen medebracht?' - 'Ja dan,' zei de waard een weinig verlegen, 'dan zou ik hem wel tot schoonzoon willen; maar waar zou die arme duivel, die niets bezit dan zijne gondel, zooveel geld vandaan halen?' - 'En toch zeg ik u, dat hij u heden die som zal overhandigen,' gaf de vreemdeling op stelligen toon ten antwoord. - 'Och! Mijnheer, houd mij toch niet voor den gek!' riep de gondelier treurig uit. 'Wie zou mij zooveel geld geven? Of zoudt gij wellicht...' Hij voleindigde den volzin niet, want de vreemdeling zag er in zijne eenvoudige kleeding volstrekt niet naar uit alsof hij over 2000 pistolen zou kunnen beschikken. - 'Neen, niet uit mijne eigene beurs,' zeide de vreemdeling glimlachend, 'want die is niet beter gevuld dan de uwe. Doch daarom den moed niet verloren, vriend, want mijne armoede is zuster van den rijkdom. *Geven* kan ik u het geld juist wel niet, maar ik zal het u *verschaffen.*'

Met deze woorden sloeg de vreemdeling eene groote schilderstesch open, die vóór hem op de tafel lag, nam daaruit een beschilderd blad perkament, hetwelk hij den gondelier overhandigde, terwijl hij zeide: 'Ga naar Pietro Bembo, den secretaris van Zijne Heiligheid den Paus, en zeg hem dat de schilder van dit stuk zich in geldverlegenheid bevindt en er 2000 pistolen voor wenscht te ontvangen.' De waard nam het perkament in de hand, zag het aan met eenen blik van misachting en gaf het aan Barbarigo terug, terwijl hij mompelde: 'Tweeduizend pistolen! die jongen is van zijn verstand beroofd; ik geef er nog geen twintig zechinen voor. Arme Barbarigo! ze

drijven met u den spot.' De gondelier liet zich nochtans niet van zijn stuk brengen. Hij overhandigde het geschilderd blad perkament aan den secretaris van Leo X, en nauwelijks was er een uur verstreken, of hij keerde met de verlangde som terug en maakte tevens den kunstenaar bekend, dat Pietro Bembo dringend had verzocht, hem met een bezoek te vereeren.

Nu waren alle zwarigheden voor den verliefden gondelier uit den weg geruimd en pas eenige dagen later geleidde hij zijne Maria naar het altaar. De weldoener van het overgelukkig paar was op de welmeenende uitnoodiging van den dankbaren Barbarigo volgaarne bereid om de huwelijksvoltrekking en bruiloft bij te wonen, en toen men hem verzocht zijnen naam bekend te maken, zeide hij: 'Ik heet Michel Angelo Buonarotti.' De groote kunstenaar bleef de vriend van den gondelier, die, in den dienst der Venetiaansche republiek, den hoogen rang van generaal verwierf.

Dit is de legende van de schilderij welke later bekend geworden is onder den naam van *De bruidschat van Maria.*

Kroniek.

Antwerpen. - Den heer Edw. Gregoir, de gunstig gekende toonzetter, heeft een boekdeeltje laten verschijnen getiteld: *Les artistes-musiciens belges au XIX*^{me} *siècle; réponse à un critique de Paris.* Prijs fr. 0,80 c.

Brussel. - Het door ons op bl. 33 vermelde tafereel van Meindert Hobbema voor het rijksmuseum aangekocht stelt voor: een binnengezicht van een bosch, doorsneden van een bochtigen breeden diepen weg; rechts eene hut tusschen boomen met eene kleine afsluiting, waar een reiziger zijn span laat ververschen; een boer komt uit de hut; dicht daarbij eene vrouw die water put; op den voorgrond van denzelfden kant struikgewassen; op den achtergrond, tusschen 't groene loover, een huisje; links van den voorgrond hoog gewassen boomen; aan den zoom van den weg zit eene vrouw met mand en stok; wat verder, een huisje met houten overhellenden puntgevel, in een kreupelbosch; twee ruiters komen vooruit in de richting van den toeschouwer, te midden van den weg waarover een boer met een kind aan de hand gaat; in de richting der zittende vrouw, in de verte, aan den draai van den weg, twee boeren, zich naar den achtergrond begevende, en die door Hobbema zelf schijnen te zijn geschilderd. In het geheel bevat het stuk twaalf figuren, welke toegeschreven worden aan Barent Gael (Smith, *Catalogue raisonné, etc.*). De schilderij draagt het jaartal 1663, het beste tijdvak van den meester; zij is 93 centimeters hoog, 1 meter 26 breed en komt uit de koninklijke verzameling van Kopenhagen, waaruit zij moet verdwenen zijn in 1807, tijdens de omwenteling die de beschieting der stad voor gevolg had. Naar Engeland overgebracht, bevond zij zich beurtelings in de verzamelingen Hill, Chalmondeley en Higginson; zij werd in 1841 gekocht door den heer H. Artaria en wordt genoemd het *Haarlemmer woud.*

Het rijksmuseum heeft nog eene goede aanwinst gedaan, namelijk een tafereel voorstellende *Het laatste oordeel*, van Crispijn Van den Broeck, geschonken door den heer graaf de Buisseret van Blarenghien, onlangs overleden. Het Antwerpsch museum (verzameling van Ertborn) bezit ook een *laatste oordeel* van genoemden schilder, die geboortig van Mechelen en een leerling en navolger van Frans Floris was. De samenstelling der schilderij te Brussel verschilt echter met die van het stuk

te Antwerpen. Boven zit Jezus op eenen regenboog, de voeten rustende op eenen aardbol; rechts, engelen het kruis dragende, heiligen, waartusschen Veronika, Magdalena, en Catharina; links, Mozes, de patriarchen en de apostelen. Van onder, uitverkorenen aangeleid door engelen, en verdoemden door duivelen naar de hel gestuwd. Op eenen grafsteen leest men *Crispiaen Pinsit*; 't jaartal is onduidelijk, maar schijnt te zijn 1560; de 0 gelijkt ook naar eene 6 of 9. Het stuk in het Antwerpsch museum is van 1571.

- *Koninklijke academie van België.* In zitting van 5 Maart heeft de heer L. Gallait het woord gevoerd aangaande het gerucht nopens het gevaar dat de schilderijen van Rubens in de hoofdkerk van Antwerpen bedreigt. Hij zeide: ‘de academie kan niet onverschillig blijven in deze ernstige quaestie, waarmede men zich onlangs in andere kringen onledig gehouden heeft. Men moet het bewaren van die meesterstukken verzekeren, alsook het schandelijk misbruik doen eindigen, dat ervan het zicht slechts voor geld toelaat.’

De heer N. De Keyser gaf uitleggingen over de herstelling die aan deze schilderijen plaats gehad heeft 20 jaar geleden en die zeer goed te noemen is; hij herinnerde, dat de schilderijen sedert korten tijd met oplettendheid nagezien en er geene sporen van beschadiging aan ontdekt waren. (Zie bl. 7.)

De heer Fetis zeide dat er niets geruststellends is voor de toekomst in den uitslag van het onderzoek dat onlangs gedaan werd. Indien het kwaad nog niet gebeurd is, zal het gebeuren. Schilderijen geplaatst in de luchtgesteltenis waarin deze meesstukken zijn, moeten ongetwijfeld vergaan, zeide hij, in een meer of min verwijderd tijdstip.

De eerstgenoemde redenaar deed het volgende voorstel, ondersteund door de heeren Alvin en Fetis:

‘De klasse der schoone kunsten der academie voegt hare pogingen bij diegene die in de laatste tijden gedaan zijn om de werken van Rubens te onttrekken aan de gevaren van beschadiging waaraan zij blootgesteld zijn door hun tegenwoordigen toestand in de hoofdkerk van Antwerpen, en om de betreurenswaardige speculatie te doen eindigen, die het zicht ervan aan het publiek ontneemt.

‘Zij roept met al hare krachten het oogenblik dat die meesterstukken, eigendom van het volk, met alle zekerheid kunnen tentoongesteld worden, en op zulke wijze dat zij zoowel als de andere voortbrengselen der kunsten, in de museums bewaard, door de schilders zouden kunnen bestudeerd en door de liefhebbers bewonderd worden.’

Men besloot dat in de volgende zitting eene commissie zou benoemd worden om de zaak verder te onderzoeken.

- Bij de gebroeders Callewaart is verschenen: *Onze vaderen*, *hunne verdiensten onder het oogpunt der kunsten*, *letteren en wetenschappen*, *enz.*, door S.C.A. Willems. Het is een verdienstelijk werk in eene geleidelijke taal geschreven, bijzonder geschikt tot lees- of prijsboek. Wij denken niet beter te kunnen doen dan er eenige regelen uit af te schrijven, ten einde onze lezers eenen voorsmaak van het geheel te geven. Ziehier de inleiding:

‘De geschiedenis van het Vlaamsche volk is de geschiedenis eener aanhoudende worsteling tegen vreemden invloed en overheersching, een gedurige strijd ter handhaving zijner gemeente-instellingen, ten behoud zijner onafhankelijkheid, zijner rechten en vrijheden. Niettemin is het onbetwistbaar dat de Vlamingen, - alhoewel zij slechts een zoo klein plaatsken op de wereldkaart bekleeden, - van in de vroegste tijden aan het hoofd der beschaving stonden. Ongelukkig dat zulks door ons eigen volk maar al te weinig gekend is, en niet genoegzaam gewaardeerd wordt. Waarom

dan niet gepoogd die waarheid in alle standen der samenleving meer en meer te verspreiden en te doen uitschijnen?...

‘Te lang immers werden onze Vlaamsche tijdgenooten, nopens hun verledene, door uitheemsche schriften misleid, en in de meeste gevallen waar zij met fierheid het hoofd zouden mogen verheffen, denken zij nog heden den vreemde te moeten hulde brengen!... Ja, daar waar onze voorouders weleer licht, kunst en beschaving verspreidden, verkeert men nog vaak in de valsche meening dat ons volk slechts aan het speeltouw van andere min gevorderde natiën hangt!...

‘En nochtans, welk eene tallooze reeks Vlamingen zouden wij niet kunnen aanhalen, die van ouds af aan, en in alle vakken, als heldere starren aan den algemeenen kunsthemel schitterden! Welk ander volk zou er mogen aanspraak maken op een schooner en rijker verledene dan het onze inderdaad is? Men hoeft slechts eenen vluchtigen oogslag in onze jaarboeken te werpen om de overtuiging te hebben dat ons land, ten allen tijde, eene menigte doorluchtige mannen heeft voortgebracht, waarvan elke levensbeschrijving eene roemvolle geschiedenis is, ja, waarvan zelfs iedere bijzonderheid als eene parel van Vlaamsch-België's kroon mag worden geacht. Eene eenvoudige lijst der Vlamingen die zich, het zij in de schoone kunsten, de letteren, de wetenschappen of anderszins verdienstelijk hebben gemaakt, zou gewis zeer aanzienlijk zijn en tot een tamelijk lijvig boekdeel stof opleveren. In een werk van zoo geringen omvang als het deze, is het ons onmogelijk, zelfs alleen van onze meest doorluchtige landgenooten, de voornaamste bijzonderheden aan te halen, en derhalve zullen wij hier slechts van onze echte meesters, onze ware kunstreuzen gewagen.

Men merke echter wel op, dat het Vlaamsche volk van ouds af aan meer groote mannen opleverde dan er noodig zijn, om, niet enkel zijnen geboortegrond, maar wel gansch Europa, eeuwen lang met roem te vervullen! En inderdaad, ten allen tijde was de Vlaamsche bevolking bezield met eenen geheel uitzonderlijken kunstgeest, eene zonderbare bevattingskracht, eene onwederstaanbare scheppingszucht, welke gewis die overoude spreuk hebben doen ontstaan: *De Vlaming is kunstenaar geboren.* Met gulden letters prijken in de wereldgeschiedenis de namen van de gebroeders Huibrecht en Jan Van Eyck, de stichters dier vermaarde Vlaamsche schilderkunst, welke hier te lande, bij hare geboorte reeds als eene volmaaktheid mocht worden beschouwd. Wel is waar dat, tot dien tijd, de schilders zich hier bepaalden bij het keurig verlichten der handschriften of het schilderen van vaandels en banieren; zulks blijkt althans uit de rekeningen door hen voor dergelijke werken afgeleverd, en welke onder onze Vlaamsche oorkonden bewaard zijn gebleven.’

- Van *Patria Belgica* is de 18de aflevering verschenen, bevattende het vervolg en slot der rechterlijke instellingen, door J. De le Court; *Grondwettelijk recht*, door P. Tempels; *Wetgevende Geschiedenis* sedert 1830, door E. Banning.

Buitenland.

Amsterdam. - Uitslag der veiling van het kabinet van Reede van Oudtshoorn: J.M. Molenaar, *Herberg*, gl. 396; J.H. Weissenbruch, *Gezicht op Utrecht*, gl. 792; Noterman, *Rustende kunstenaars*, gl. 440; E. Isabey, *Zeegezicht*, gl. 1480; C. Rochussen, *Landschap*, gl. 572; idem, *Maneschijn*, gl. 990; C. Jacque en Anastasi, *Boschgezigt*, gl. 1100; H. Bakkerkorff, *het Bezoek*, gl. 1000; J. Verkolje, *Groentevrouw*, gl. 473; H. ten Kate, *het Bezoek*, gl. 407; A. Artz, *het Wagentje*, gl.

528; A.J. Decamps, *Bertrand en Raton*, gl. 3300, J.W. Bilders, *Landschap*, gl. 561; Jan Steen, *het Toilet*, gl. 1023; Anastasi, *Maneschijn*, gl. 539; C. Bega, *Gitana*, gl. 352; idem. *Binnenhuis*, gl. 330; Berckheide, *Stadsgezicht*, gl. 660; J. Robée, *Bloemen*, gl. 319; A. Schelfhout, *Rivier*, gl. 539; F. O'Connel, *een portret van Rachel*, gl. 308; H.A. Van Trigt, *Luther*, gl. 3355; J.B. Madou, *het Bezoek*, gl. 4510; Quineaux en Rochussen, *Landschap*, gl. 440; J.H. Weissenbruch, *Dorpsgezicht*, gl. 550; G. Jacque, *Kippen*, gl. 1815; Frans Hals, *Hille-Bobbe*, gl. 2090; Auguste Allebé, *Lethe*, gl. 1485; Charles Bouchez, *Strand*, gl. 770; P. Hagelstein, *Pieta Excellensa*, gl. 1210; F.H. Hendriks, *Gezicht in Noorwegen*, gl. 1870; N. Maes, *Portret*, gl. 900; A. Mignon, *Bloemen*, gl. 451; C. Brillouin, *Atelier*, gl. 1935; Th. Gudin, *Schipbreuk*, gl. 555; L. Meijer, *Fransche kust*, gl. 462; C. Verlat, de *Dorpstiran*, gl. 588; W. Verschuur, jr., *Paarden*, gl. 390; O. Weber, *Bosch*, gl. 330; L. Boursse, *Keuken*, gl. 418; W. de F. Testas, *Egypte*, gl. 335; H. Leys, *Werkplaats*, gl. 693; J. Israëls, *De dag vóór de scheiding*, gl. 7150, A. Achenbach, *Waterval in Noorwegen*, gl. 8030; J.B. Greuze, de *Huisvader*, gl. 1496; C. Dusart, het *Kegelspel*, gl. 4840; een aantal, hier niet vermelde schilderijen, golden minder dan 300 gl.; voor een, marmeren borstbeeld, vervaardigd door Calvi, werd betaald gl. 551.

Rotterdam. - Bij Voorn Boets, is een boekdeeltje verschenen: *de Republiek van Venezuela*, door Hugo Sassen. De schrijver maakte gebruik van een opstel van den konsul van Ecuador, de heer Meulemans, dat nuttig kan geraadpleegd worden door al diegenen welke belang stellen in deze landstreek. Men zegt dat de inlichtingen zeer volledig zijn, en de schrijfstijl geleidelijk. Het is de eerste stap, die Hugo Sassen op de letterkundige baan doet.

's-Hertogenbosch. - Bij H. Bogaerts, is verschenen een dichtbundel getiteld *Germania's*, door pater J.B. Van Meurs; deze bundel bevat vertalingen naar Uhland, Freiligrath, Geibel, von Sydow en andere Duitsche dichters.

Parijs. - Op Dinsdag 31 Maart had de verkooping plaats eener verzameling van 46 schilderijen toebehoord hebbende aan doctor Strousberg, van Berlijn; zij brachten op 467,050 fr. Wij laten hier de bijzondersts prijzen volgen: *Omstreken van Honfleur*, door Troyon, 26,000 fr.; *De familie Guttenberg*, door H. Leys, 18,000; *de Lezer*, door H. Leys, 9,000 fr.; *De Moskee*, door Marilhat, 20,000 fr.; *Groot Bosch*, door Koekkoek, 27,000 fr.; *de Cynécée* door Gérome, 18,000 fr.; *het Geluk*, door Gallait, 20,300 fr.; *het Ongeluk*, door denzelfde, 25,000 fr.; *de Caravaan*, door Fromentin, 11,100 fr.; *de Visscher*, door J. Dupré, 13,000 fr.; *de plundering van Rome*, door Robert Fleury, 15,000 fr.

Sterfgevallen.

LODEWIJK-JOS. ROBERT-KEUSTERS, een der kundigste zilver- en goudsmeden van Antwerpen, in welke stad hij geboren werd, is aldaar op 28 Maart in ruim 40-jarigen ouderdom overleden; in 1866 gaven wij op blz. 69 de gravuur van een zijner werken; de overledene had zich ook met letterkundige studiën ingelaten en maakte destijds deel uit van de *Lucasgilde.* in wier almanakken hij onder andere eenige geschiedkundige bijdragen leverde; in 1862, blz. 36, gaf hij in de *Vlaemsche School* een opstel getiteld *Herinnering bij het vieren der feestelijkheden van Antwerpen in* 1861; hij maakte zich verdienstelijk als secretaris der commissie van het altaar der Lucasgilde, in 1855, ten behoeve van welk altaar destijds in 't provinciaal bestuur eene tentoonstelling van kunststukken werd geopend, waarvan de belangrijke catalogus gedrukt werd bij J.-E. Buschmann. De plechtige lijkdienst van L.J. Robert

werd op 31 Maart, ten 10 ure, in de Antwerpsche hoofdkerk gedaan. Allen die den jong gestorven verdienstelijken man hebben gekend, zijn in de gelegenheid geweest zijne uitstekende hoedanigheden te waardeeren en zullen dan ook het beste aandenken van hem bewaren.

JOZEF VERHILLE, veldwachter der gemeente Eecke, in Fransch-Vlaanderen, is aldaar op 75 jarigen ouderdom overleden in den loop der maand Maart; hij was een der beste spelende leden van de rederijkkamer *Verblijders in 't kruis*, welke sedert 1542 bestaat en zich ook thans nog, ondanks de Fransche overheersching, in bloeiende omstandigheden bevindt.

De hoofdkerk van Pisa in Italie.

In 1858, op bladz. 133 van het tijdschrift *de Vlaemsche School*, gaf wijlen de eerwaarde heer Ch.J. Van den Nest(1) eene beschrijving van de merkwaardige stad Pisa, benevens een kort

overzicht van de hoofdkerk en de daarin berustende kunstschatten. Deze kerk is 95 meters lang, 33 breed en 18 hoog; het middenschip alleen is 72 meters lang en heeft aan beide zijden twee beuken die er door 84 zuilen van rood graniet van gescheiden zijn; zij heeft den vorm van een Latijnsch kruis; het gewelf is boogvormig en draagt op vier zware pilaren een statige koepel, die prachtig beschilderd is; boven de zijbeuken zijn galerijen die op marmeren pilaren van minder zwaarte dan die van het middenschip rusten. Op bladz. 138 van voormelden jaargang is breedvoerig gehandeld over den eigenaardigen hellenden toren. De gevel van Pisa's hoofdkerk is geheel gehouwen uit zwart en wit marmer; recht daarover staat de ronde doopkapel, waarvan men een gedeelte op onze plaat links zien kan; aan den anderen kant der hoofdkerk staat de hellende kloktoren; hij is geheel van marmer en wordt tusschen de wonderbaarste gebouwen der wereld gerekend. Over het befaamde Campo Santo en de overige kunstgebouwen van Pisa, kan men vele bijzonderheden vinden in het werk dat in de *Vlaemsche School* verscheen onder den titel *Merkweerdigheden van Italië* (hooger vermeld). Zooals men weet, wordt er verhaald, dat op den hellenden toren van Pisa Galilei's eerste proefnemingen hebben plaats gehad, ter bepaling der wetten van den val der lichamen. In 1859, bladz. 185, gaven wij eene gravuur van de lichtkroom, die gezegd wordt Galilei op het denkbeeld van den slinger te hebben gebracht. Deze lichtkroon, van brons gemaakt, hing reeds in 1583 in de hoofdkerk van Pisa. De door ons medegedeelde plaat werd ter plaatse geteekend door den kunstschilder J.B. Huysmans, van Antwerpen, die thans Parijs bewoont.

De molen in het dal.

III. De gevolgen.

Er was daar geen mensch in den geheelen omtrek, die het vermoeden uitsprak of slechts koesterde zelfs, dat Severijn met eigen hand of handlangers, den brand in zijnen molen veroorzaakt had. Zijn tot hiertoe ten volle onberispelijk leven weerde alle verdenking van hem af, en de verzekeringsmaatschappij betaalde hem, zonder afdingen, volgens eene slechts zeer oppervlakkige opneming, de verzekerde som. Wel is waar was het allen onbegrijpelijk, hoe de brand ontstaan kon zijn; doch er gebeurt immers zooveel, waarvan men de oorzaken door geen vragen of nasporen te weten kan komen, en dit werd dus algemeen geacht, ook hier het geval te wezen.

Severijn was door den brand op eens een gegoed man geworden, en de menschen verwonderden zich slechts, dat hij zich daarover niet meer verheugd betoonde. Wel was hij na den brand verscheidene weken lang ziek geweest, doch thans was dat korte lijden immers doorgestaan, de gekneusde ledematen waren hersteld, en in het dal was de molen zoo druk en vroolijk in beweging, als nooit te voren. Het nieuwe

(1) Overleden in 1871, zie dien jaargang, bladz. 157.

stoomtoestel was aangebracht, de klanten kwamen wederom opdagen, en dag en nacht werden de groote waterraderen door stoom of vuur rusteloos voortgedreven. Severijn echter had daar thans oog noch hart voor - ja, hij bemoeide zich bijkans niet

met de zaak en zette slechts bij bijzondere gelegenheden een voet in den kostelijken nieuwen molen. Hij was somber en menschenschuw geworden; te nauwernood, dat de liefkozingen der zachte Dalroos of zijner kinderen soms een flauw lachje op zijn bleek, ingevallen gezicht konden roepen. Dagen lang lag hij alleen in het dichte bosch of zat, 't gelaat in de handen gedrukt, in zijnen armstoel; - dagen achtereen sprak hij geen enkel woord, en als er vrienden kwamen, ging hij hen schuw uit den weg, of sloop ter achterdeur uit het bosch in.

- Dat moet zeker nog een gevolg van zijne ziekte wezen, zeiden de menschen, die hem medelijdend gadesloegen. Ja, zoo'n schrik en zoo'n leelijke val en zoo'n lange bedlegerigheid, die konden er den sterkste wel onder brengen. Gelukkig nog, dat hij dien goeden trouwen Koenraad heeft! Dat is een wakkere kerel! Trouw in voor- en tegenspoed, en altijd klaar bij de hand, men kome, wat uur men wil.

Zoo redeneerden de menschen en vermoedden weinig, welke worm aan Severijns hart knaagde en hem zijn beste levensmerg uitzoog. Wat nochtans Koenraad betrof, daarin hadden zij gelijk. Die was vroeg en laat op de been en wakker, die handelde, die beschikte, die beredderde, die was heer in den molen, die moest gehoorzaamd worden, of hij joeg weg, wie hem niet beviel. Zijne kameraden beklaagden zich bij Severijn, dat zij zoo hondsch en hard door den meestergast werden behandeld. Severijn liet Koenraad komen, en verzocht hem, dat toch eenigszins anders aan te leggen. Koenraad lachte hem in zijn gezicht uit. ‘Ik moet zelf weten, wat mij te doen staat, antwoordde hij brutaal. Bemoei gij u daar liever niet mee! Als de kerels niet onderdanig zijn, dan dadelijk weg met hen!’

Den molenaar steeg het bloed naar de bleeke wangen en zijne oogen schoten vuur.

- Ben ik baas hier, of gij? vroeg hij barsch.

- Kom, kom! hernam Koenraad en lachte spotachtig, terwijl hij zonder verder een woord te verliezen de kamer verliet en de deur achter zich toetrok, dat de ruiten kletterden.

Severijn sprong woedend overeind en wilde den onbeschoften vlegel na. Hij bezon zich echter. Voordat hij de deur opende, was zijne grimmigheid geweken en lag de doodelijke bleekheid op zijne holle wangen.

- O God, ik durf immers niet! Ik mag, ik kan, ik durf niet! zuchtte hij. Wee, wee mij, de knecht is mijn heer geworden door het geweld der zonde! Had ik toch liever huis en hof verlaten dan dat gedaan!

Bang kreunend drukte hij zijn gelaat in beide handen, en geen mensch kreeg hem dien ganschen dag nog te zien. Koenraad nochtans joeg de knechts, die zich over hem beklaagd hadden, op staanden voet weg, en bleef naar willekeur in alles zijn eigen hoofd en zin volgen.

Den Zondag daarop sloop Severijn al zeer vroeg het huis uit, om naar gewoonte eenzaam in de bosschen te dwalen. De beide kinderen gingen 's middags na 't eten naar het kasteel, om hunne speelmakkers, de jongens van den hovenier, te bezoeken. De knechts trokken naar een naburig dorp, waar dans en muziek zou wezen. Buiten de Dalroos bleef niemand te huis. Ook zij verliet dat later en ging, den tuin door naar het eenzaam priëel. Hier was zij geheel alleen, hier stoorde haar geen mensch, hier kon zij zich ongezien in diepe stilte met hare gedachten bezig houden. Daar zat zij, stil, treurig, het lieve hoofdje in de hand geleund.

Wat was die arme Dalroos in korten tijd bitter bleek geworden en vervallen! Hare oogen stonden vol tranen, hare houding was gebukt, men zag wel, ze was eene

geknakte bloem aan wier kim een verborgen worm knaagde. Wat hielp haar de weergekeerde rijkdom? Zij had geen oog voor overvloed en geld, zij had enkel een oog voor haar ongelukkigen man, wiens vreemd, onverklaarbaar gemoedsbestaan haar nu den laatsten tijd met bitteren kommer vervulde. Wat mocht hem schorten wel? De naweeën van het vrij langdurig ziekbed konden immers niet zoo lang en aanhoudend op hem werken. Maar wat dan? Hij sprak nooit recht uit, er was geen woord uit hem te krijgen, zijn hart scheen gesloten, gesloten zelfs voor haar, zijne teedere, geduldige, liefdevolle vrouw! Zij overlegde en peinsde, gelijk zij reeds lang overlegd en gepeinsd had, met hart en met gedachten, - maar zij kon 't raadsel niet oplossen, kon de donkere plek niet vinden, die hare treurige slagschaduw ook over haar rein en schuldeloos leven wierp, ook haar helder gemoed verdonkerde tot hartbrekens toe.

Lang zat de arme vrouw zoo, in haar verdriet verzonken, tot de tuindeur kraakte en zware voetstappen op 't zandpad naderden. Thans richtte zij zich overeind, streek haastig met de hand over de oogen en dwong hare lippen tot een glimlachje, daar ze meende, dat het Severijn was, die kwam. Doch, 't was niet haar man. 't was Koenraad, die met verhit gezicht en donkere oogen voor den ingang van 't priëel staan bleef en de verschrikte vrouw met brandende blikken aanstaarde. Louiza rees dadelijk op en, hoewel zij sidderde voor dezen man die blijkbaar in zeer opgewonden, zoo niet beschonken staat verkeerde, sprak zij toch met kalme waardigheid: De tuin is hier niet voor iedereen, Koenraad! Ga! Ik verlang hier ongestoord te wezen. Wat wilt gij hier?

Koenraad ging niet. - Wat ik wil? zeide hij met bevende stem. - Juffrouw Dalroos! Ik heb hier meer te zeggen, ik ben hier machtiger dan gij zelve weet of gelooft.

Met deze woorden trad hij nader; de vrouw stond als versteend.

- Denkt gij, vervolgde de woestaard, dat de molen zoo maar bij ongeluk in vlam en gloed is opgevlogen? Hier ik, - ik heb hem aangestoken; maar wat ik deed, - 't was op last van uwen man en...

Der molenaarster scheen de grond onder de voeten weg te zinken bij deze plotselinge ontraadseling van het vreeselijk geheim. Zij waggelde, waar zij stond, dreigde neer te storten, doch, zich bevende aan eenen tak vastgrijpende, hield zij zich nog overeind, vermande zich en riep: Leugenaar! Lasteraar! toen daar een woeste schreeuw klonk en een forsche slag viel. Koenraad tuimelde en stortte achterover. Wees vervloekt! kreet hij en zijne bewustheid verliet hem met het gudsende bloed, dat hem uit het hoofd stroomde. Over zijn li-

chaam heen sprong Severijn, die hem geveld had, en ondersteunde zijne bezwijmende vrouw. Hij droeg de onmachtige naar huis. Om Koenraad bekommerde hij zich niet.

De Dalroos was geknakt; zij verwelkte. Zij vroeg haren man, nadat zij hem alles verhaald had, anders niets dan: Is het waar? en hij zeide niet neen, hij keerde zich echter af en zuchtte. Daarop sprak de Dalroos niet meer. De slag had haar verpletterd; zij zonk op het sterfbed. Nog weinige dagen worstelde zij tegen den dood. Hare kinderen drukte zij dikwijls zeer dikwijls aan het hart, en kuste hunne lokken, hunne roode wangen, maar zij sprak niet en weende ook niet. Zij kwijnde echter weg; en eens, 's avonds, toen de zon ter ruste ging, was zij dood.

Severijn bestelde haar ter aarde. Zijne kinderen weenden, hij stond koel en bleek aan 't graf. Dezen man had de wroeging gedood, hoewel hij nog leefde. Drie dagen en drie nachten zat hij op het graf der Dalroos, vervolgens ging hij naar Bernstadt. Daar verkocht hij den molen aan zijnen neef. Een deel van 't geld - het was slechts weinig - ontving hij zelf; al 't overige, volle vijftienduizend daalders, betaalde hij aan de verzekeringsmaatschappij, daar hij zeide: Ik heb mijn huis verbrand en mijne vrouw vermoord; het geld komt u toe, de wroeging mij. Hierop keerde hij naar den molen terug. Niemand deed hem eenig leed; men waande zijn verstand gekrenkt, men hoopte, dat hij wel beteren zou. Daags daarna verdween Severijn met zijne kinderen uit den molen en uit den omtrek. Hij had niemand gezegd, waar hij heen ging. Eerst lang naderhand hoorde men, dat een bleek, stil man met een jongen en een meisje op een schip was gezien, dat naar Amerika zou vertrekken. Men vermoedde, dat die man Severijn met zijne kinderen zou zijn geweest. Met zekerheid vernam men niets meer van hem. Hij is verdwenen.

Koenraad genas van de zware wonde, hem door Severijn toegebracht, en klaagde dezen van brandstichting en poging tot moord aan, want hij dorstte naar wraak. Niets verzweeg hij. Toen hij echter hoorde, dat de Dalroos dood en zijn voormalige meester met de kinderen verdwenen was, nam zijn wezen eene zonderlinge stuiptrekkende beweging aan en zijn oog werd als verglaasd. Weldra bespeurde men dat hij krankzinnig was geworden. - Menig jaar is verstreken, maar nog woont hij in het dal; de nieuwe bezitter van den molen duldt hem, geeft hem den kost en kleedt hem, uit medelijden met zijn treurigen toestand. Dikwijls strekt hij tot spot der kinderen, wijl hij gedurig naar de Dalroos vraagt en toch het hoofd schudt als men hem eene roos geeft.

- Dat is zij niet! - De Dalroos zoek ik, zegt hij en weent bitterlijk, terwijl de menschen over zijne kinderlijke onnoozelheid lachen.

Trillende beweging der vloeibare en gasachtige lichamen.

Dat de vloeibare lichamen zich trillend kunnen bewegen, is bewezen door deze daadzaak, dat ze goede geleiders van het geluid zijn. Nochtans doen de vochten zelden door zichzelven eenen klank ontstaan, iets dat waarschijnlijk toe te wijten is aan de weinige persbaarheid der vochten en aan de gemakkelijke beweging van derzelver gedeelten op elkander.

De lucht of dampachtige lichamen zijn hoogst geschikt tot trillende beweging, uit hoofde van hunne groote veerkracht. Voor hen, evenals voor de andere lichamen, schijnt deze beweging te bestaan uit slingeringen van gedeelten die, uit hunne plaats verwijderd, geneigd zijn tot dezelve terug te keeren.

Om zich een algemeen denkbeeld van trillende beweging van luchtstoffen te vormen, kan men veronderstellen dat te midden van den dampkring plotselings eene groote hoeveelheid damp gevormd wordt, zooals het geschied door het losbranden van een vuurwapen. Daardoor wordt de lucht langs alle kanten gedrukt. Doch onmiddellijk daarna herneemt ze de plaats waaruit de uitbarsting van den damp haar gejaagd had, zoodat de lucht, die eerst gedrukt geweest is, zich uitzet, en zelfs meer dan haren vorigen omvang verkrijgt; ook ontstaan daardoor trillingen die blijven voortduren tot dat deze lucht tot stilstand gekomen zij. Deze trillingen hebben eenige overeenstemming met wat wij zien gebeuren op de vlakte van een water, waarin men eenen steen werpt; ook geeft men aan de trillingen der lucht den naam van *kringswijze beweging*.

Men kan de lucht doen trillen door verschillige middelen: 1° een klankgevend lichaam brengt zijne trillingen over op de lucht die het omringt. Men heeft daar een voorbeeld van, wanneer eene groote klok luidt; dan hoort men immers den naklank nog lang op eene afgebrokene trillende wijze, wat natuurlijk bewijst dat de lucht rondom het geluidgevend lichaam in eene trillende beweging gebracht wordt en de trillingen van de eene luchtlaag op de andere overgaan.

2° Lucht dringt met groote snelheid in eene luchtledige ruimte; daardoor ondergaat deze lucht achtereenvolgend eene drukking en eene uitzetting, ook begint ze te trillen en een geluid te veroorzaken. Zulks gebeurt bij de proefneming waarvan wij reeds gesproken hebben, bij den zweepslag en wanneer men eenen stok hevig over en weer zwaait.

Verders kan men eenen klank doen ontstaan, wanneer men lucht snel tegen een scherp voorwerp blaast. Dusdanig is de klank veroorzaakt door het blazen op een bekfluitje, of wanneer men blaast in eene pijp, waarvan de opening achtereenvolgend gesloten wordt door een dun en plooibaar plaatje, zooals de klank die ontstaat bij het blazen op eene klarinet.

Wanneer men de trillingen der lucht, als klankgevend lichaam, wil schatten, behoeft men de uitgestrektheid dezer lucht te bepalen, door het gebruik van tuigen welker omvang en vorm kunnen afgemeten worden. Het eenvoudigst middel daartoe bestaat in het gebruik van ronde buizen, zooals die van eene fluit, eene klarinet, enz. Om eenen klank in een blaasspeeltuig te doen ontstaan, behoeft men in de luchtkolom die er in besloten is, eene snelle achtereenvolging van luchtinkrimpingen en uitzettingen voort te brengen. Wanneer dit tuig aan een zijner einden gesloten is, is het getal der trillingen in omgekeerde reden met de lengte der buis; diensvolgens wordt de klank scherper naarmate de

buis minder lengte heeft. Het is daarvoor dat fluiten, klarinetten, enz. van verschillige gaten voorzien zijn, welke men toesluit, hetzij met de vingers, hetzij met kleppen die kunnen opgelicht worden. Het openen dezer gaten brengt hetzelfde uitwerksel te weeg alsof de buis verkort werd; ook wordt de klank scherper naarmate men die gaten opent, te beginnen van onder naar boven. Bij eene ronde buis, open aan beide hare einden, is de klank dezelfde als in eene cilindervormige buis die aan een einde gesloten is, en half zoo lang zou zijn als de eerste.

In de blaesspeeltuigen is de lucht het klankgevend lichaam, vermits de klank dezelfde blijft, welke de aard van het speeltuig zij. De klank eener kristallen of houten fluit is dezelfde, behoudens den bijgalm.

D^{r}. F.J. MATTHYSSENS.

Natuurkunde.

Uit het mierenleven.

Staart eens aandachtig, zoo schrijft een insektenkenner, op de bladeren van dit rozenboomken. Bemerkt gij die talrijke kudden kleine beestjes, die rondloopen en grazen gelijk herkauwende dieren in de groote weiden? Beziet hen van dicht en bij, want zonder vergrootglas zijn zij schier niet te bespeuren: beschouwt hen van nog dichter, om ze te onderscheiden van het blad zelve, want hun doorschijnend lichaam neemt de groene kleur aan van het sap welk hen voedt. Die kleine insekten zijn plantluizen. Gij denkt misschien dat zij ronddwalen zonder geleide, zonder gids. Maar let eens op die roode en vlugge mier; dat is de wakkere herderin die over de kudde waakt. Ziet haar eens onophoudelijk over en weer loopen, van de eene groep naar de andere en van 't een naar 't ander blad; door welk belang wordt haar iever aangeprikkeld en wat krijgt zij voor hare moeite? Luistert:

Ten einde het welzijn van het gemeentebest te beter te verzorgen, is in elken mierennest het werk regelmatig verdeeld en wordt het nauwgezet voltrokken. Al de mieren hebben elk hare taak.

De eenen zijn met de verdediging, de anderen met het huishouden gelast. Sommigen moeten voor den schoonmaak zorgen, anderen brengen de jongskens groot. Er zijn er die het vee moeten gaan laten weiden en anderen die het moeten stallen, in het aardhol welk voor stalling dient. In deze stalling eindelijk zijn er die dagelijks het stalstroo vernieuwen of verschen voorraad opstapelen, tegen dat de regentijd aankomt. Maar wat zonderlinge soort van vee is het, dat hier het voorwerp is van zoovele zorgen? Het zijn juist die plantluizen, welke inderdaad een voedzaam en smakelijk vocht voortbrengen, waarop de jonge mieren bijzonder verlekkerd zijn.

Zij die deze oprechte melkkoeien moeten melken, prikken hen met hunne nijpers en aanstonds loopt de gesuikerde vloeistof langs twee kleine beweegbare buiskens uit, welke deze insekten aan het achterlijf hebben. De melksters gaan zeer vlug en behendig te werk, evenals de roode mier zich van hare taak kwijt met eene bezorgdheid waarbij die van onze veehoeders niet kan vergeleken worden. En als

het uur gekomen was om huiswaarts te keeren, zoudt gij haar zonder herderstaf de talrijke kudde, die haar met kleine stappen vooraf gaat, naar den stal zien stuwen.

Maar 't is niet altijd zoo dat de terugtocht plaats heeft en mits de gelegenheid ervan zich voordoet, kunt gij het tooneeltje bijwonen dat op dezen oogenblik plaats grijpt.

De een of ander zonderlinge wolf bedreigt de kudde, want de herderin komt aangeloopen om het noodsein te geven, en de schildwachten die hier of elders uitstaan, zullen zich niet lang laten verbeiden. De schrikkelijke wolf, die zooveel ontzetting teweegbrengt, is... de zonnekever, een lief hardvleugelig insekt, dat bij het volk onder den naam van Lieve-Vrouwebeestje bekend staat. De zonnekever is een van de dieren welke, in de natuur, de buitengewone vermenigvuldiging van zekere soorten moeten beperken. Hij maakt jacht op de plantluis, en beschermt aldus den rozenstruik, die aldra vernield zou worden door de buitengewone vruchtbaarheid dezer insekten welke alle verbeelding te boven gaat. Tracht maar eens de dierkens te tellen die uit een enkel broeisel voortspruiten.

Het broeisel bestaat uit 90 eieren, en elk dezer eieren bevat tot tien achtereenvolgende geslachten. Het eerste geslacht was 90 keeren 90 of 8100; het tweede is 8100 keeren 90 of 729,000; het derde is 65,619,000; het vierde is 5,904,900,000.

Wij kunnen den lust niet wederstaan, hier het schoone verhaal in te vlechten, dat Multatuli geeft van de werkzaamheid der mier, die hare bijdrage tot den wintervoorraad moet opslepen tegen den aardkluit - den berg - die er ligt op den weg naar de voorraadschuur. Telkens valt zij terug met hare vracht, om telkens weer te beproeven, of ze eindelijk vasten voet zou kunnen zetten op dat steentje daar boven, - op de rots die den berg kroont. Maar tusschen haar en dien top is een afgrond, - eene diepte, - die duizend mieren niet vullen zouden, - die moet worden omgetrokken. Daartoe moet zij, die nauwelijks kracht heeft, haar last voortteslepen op gelijken grond - een last vele malen zwaarder dan eigen lijf - dien omhoog heffen en zich overeind houden op eene beweeglijke plek: zij moet het evenwicht bewaren als ze zich opricht met hare vracht tusschen de voorpooten, ze moet die omslingeren in schuinsche richting naar boven, om ze te doen neerkomen op de punt die uitsteekt aan den rostwand: zij wankelt, waggelt, schrikt, bezwijkt, tracht zich te houden aan den half ontwortelden boomstam, die met zijne kruin wijst naar de diepte -

een grasspriet: - zij mist het steunpunt dat ze zoekt, de boom slingert terug, - de grasspriet wijkt onder haren tred... en de mier valt in de diepte met hare vracht. Dan is ze een oogenblik stil, wel eene seconde, dat lang is in het leven van eene mier. Zou zij verdoofd wezen van pijn door den val, of geeft ze toe aan wat droefheid, dat zooveel inspanning ijdel was? Maar zij verliest den moed niet. Weder grijpt ze haren last, en weder sleept zij dien naar boven, om straks nog eens, en nog eens, neder te vallen in de diepte.

Over de kleedij in China

gaven wij eenige aanteekeningen in 1872, bladz. 45; ten vervolge vindt men hier thans afgebeeld de Chinesche zomer- en winterhoeden. De uitersten van hitte en koude, welke op gezette tijden des jaars in China heerschen, gevoegd bij de gewoonte om zeer veel in de

ZOMER- EN WINTERHOEDEN.

open lucht te leven, zijn waarschijnlijk de oorzaken welke aanleiding gegeven hebben tot het groot onderscheid tusschen de zomer- en winterkleeding d e r g e g o e d e standen. Dat onderscheid doet zich vooral opmerken in de hoeden; de zomersche, spits toeloopende, is meestal gemaakt van fijn gewreven bamboesvezelen; de aanzienlijken versieren dezen hoed van boven met eenen rooden, witten of blauwen vergulden bol, met eene soort van franje of liever een busseltje karmozijnroode zijde of paardenhaar, in de ronde over den hoed naar beneden afhangende. De winterhoed sluit dichter om het hoofd en heeft rondom den bol eenen hoog opgeslagen rand; hij is van zwart fluweel of pelterij gemaakt. Als het warme of koude weder aankomt, zet de hoogste persoon van elke provincie, de Tsoong-to of landvoogd, zijnen zomer- of winterhoed op, hetgeen in het openbaar dagblad wordt bekend gemaakt, en dit is zooveel als eene oproeping aan hen, die onder zijn bestuur staan, om het insgelijks te doen. Binnenshuis dragen de Chinezen gewoonlijk bij koud weder een klein mutsje, hetzij met of zonder sieraden.

Kroniek.

Antwerpen. - J.B. Wittkamp heeft voor de kerk van Delft eene *Verrijzenis van Christus* geschilderd, waarover met den grootsten lof gesproken wordt.

- Bij den gunstig gekenden goudborduurder L. Van Moock zijn gedurende eenige dagen een kazuivel en een vaan, door hem gemaakt, tentoongesteld geweest. De kazuivel, uitgevoerd in den stijl der XVIe eeuw, bevat niet minder dan 12 in zijde geborduurde figuren; op het kruis van 't prachtgewaad is Christus stervende voorgesteld, met Maria en Joannes naast hem; daarboven God de Vader en de H. Geest; twee engelen bewierooken den Zaligmaker; van onder, de H. Paulus, patroon van den E.P. Hessels, van de societeit Jezus, wien deze kazuivel bestemd is als een geschenk bij de 50ste verjaring zijner priesterwijding; op den voorkant zijn afgebeeld Maria onbevlekt ontvangen en de H. Ignatius. Het vaan, waarop de H. Joseph prijkt,

is bestemd voor de Antwerpsche St.-Josephkerk. Evenals de kazuivel is het schoon van teekening en kleur. Beide stukken strekken den heer Van Moock tot eer.

- *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Op 22 Maart hield de heer E. Legouvé, lid der Fransche academie, eene verhandeling over den Franschen tooneelschrijver E. Scribe.

Op 22, 23 en 24 Maart waren de volgende stukken tentoongesteld: van den beroemden Franschen schilder DAVID, *De moord op Murat*, eene meesterlijk uitgevoerde schilderij; JOS. DUCAJU, *De eerste morgenstraal;* VERHOEVEN-BAL, *Doode natuur;* PECHER, *Galische vrouw in den strijd*, breed bewerkt borstbeeld; STOBBAERTS, *De maaltijd* en *Eene ontaarde moeder;* MONTGOMMERY, *In het bosch*, *De Calmpthoutsche heide* en *Een weg in een mastenbosch;* HEYERMANS, *Des geneesheers bezoek*; F. VINCK, *De opvoeding van Raton* en *Walther Raleigh voor Elisabeth;* HUBERT, *De morgenstond*; MOORMANS, *Het gewaagd koeplet;* STRUYS, *Abdoul;* MOERENHOUT, *Een paardenstal;* WOLTERS, *Anhée, nabij Dinant;* ALB. DE KEYSER, *Gezicht der IJzeren-Waag te Antwerpen.*

Op 25 Maart zette de heer P. Wynen zijne voordracht voort over *het Onderwijs en de opvoeding*, op 6 April hield Julius Favre eene verhandeling over *Joanna d'Arc*, de befaamde Fransche heldin en den 13^{n} April hield de heer Bergé eene voordracht over *Warmte- en beweegkracht.*

- Wij hebben vroeger gemeld, dat een exemplaar der vertaling in Nederlandsche verzen van de *Hel* en het *Vagevuur*, van Dante, opgeluisterd met de platen van Gust. Doré, door den bekwamen overzetter, den heer dr. Hacke van Mijnden, geschonken was aan de stadsbibliotheek van Antwerpen. Onlangs is de Nederlandsche vertaling van het laatste stuk van Dante's onsterfelijke trilogie, *het Paradijs*, door de familie van den intusschen overleden dichter aan dezelfde bibliotheek gezonden, vergezeld van een exemplaar van G. van Tienhovens *Levensbericht van dr. Hacke van Mijnden.* De Nederlandsche overzetting van Dante's trilogie, wordt voor de beste gehouden die er in eenige taal bestaat; de oorspronkelijke Ita-

liaansche tekst is in het werk, dat met ongemeene pracht gedrukt is, naast den Nederlandsche geplaatst. Het ware te wenschen, dat van deze overzetting eene goedkoope uitgaaf bezorgd werd.

- *Antwerpsche muziekschool.* Nooit baarde een concert in Antwerpen zulke geestdriftige goedkeuring en tevens zulke zure verwijtingen als het concert der Vlaamsche muziekschool van 26 April. De vijfde symphonie van Beethoven werd daar onder de leiding van Peter Benoit uitgevoerd zooals wij ze nooit hoorden. In plaats van muzikale zinsneden, waren het gedachten van Beethoven die Benoit ons bewonderen deed. Geen wonder dus dat degenen die zich vastklampen aan hetgene men overeengekomen is traditie te noemen, niets aan die uitvoering begrepen. In Antwerpen is men immers niet gewoon aan zulke vertolkingen der groote meesters? Het verschil tusschen Benoit en sommige zoogezegde orkestmeesters bestaat hierin, dat de laatste als aangekleede metronomen slechts een stokje met den arm kunnen laten bewegen en dat de eerste integendeel de ziel van zijn orkestleger is. Ziehier de woorden van het madrigaal van Huibrecht Waelrant, een Vlaamsch componist uit de XVIe eeuw, dat ook uitgevoerd werd:

Vaerwel, myn broeder,
Ik zie dy niet meer weêr;
Myn goede broeder,
Myn dood is naby,
O denk toch steeds aen my,
Vaerwel, myn broeder.

Vaerwel, myn broeder,
Ik zie dy niet meer weêr;
Myn goeder broeder
Myn hert is aen dy!
O denk toch steeds aan my,
Vaerwel, myn broeder.

Vaerwel, myn broeder,
Ik zie dy niet meer weêr,
Zij God ons hoeder,
Dan sneuvel ik bly.
O denk toch steeds aen my,
Vaerwel, myn broeder.

Huibrecht Waelrant woonde in Antwerpen en stichtte in deze stad eene muziekschool. Hij is de uitvinder van het solmisatiestelsel dat men *bocedisatie* noemt. Zijn madrigaal werd heruitgegeven in 1865 door den heer Robrecht van Maldeghem in het werk *Trésor musical.* Wat zouden wij willen meer toonzettingen onzer oude Nederlandsche school zien verrijzen en hooren vertolken zooals de leerlingen van Peter Benoit zulks doen!

ALF. GOOVAERTS.

- *De kantonale kring* (onderwijzers) looft eenen prijs uit van 500 fr. (door 't gemeentebestuur met dit doel ter beschikking van den kring gesteld), voor het schrijven, in de Nederlandsche taal, van een *Handboek voor volwassenen* (jongens en meisjes); in het werk, dat tusschen de 200 en 250 octavo-bladzijden moet beslaan, zal behooren gehandeld te worden over de algemeene regels van opvoedkunde en

wellevendheid; over de gezondheidsleer, verzorging der kinderen, middelen om kinderziekten te voorkomen, om aan te wenden in gevallen van verwonding, verstikking enz.; over de plichten der echtgenooten jegens elkander en jegens hunne kinderen; over het sparen in de school en in den huiskring; over de plichten en rechten van den staatsburger. Iedereen is tot den prijskamp toegelaten. Het bekroonde werk zal gedrukt worden voor rekening van den prijsuitlovenden kring, die 50 exemplaren en de helft van de winst aan den schrijver zal afstaan. De niet bekroonde stukken blijven eigendom van den kring. De stukken vóór 1 Januari 1875 in te zenden aan den heer voorzitter E. Van Slype, Poortstraat 62, te Berchem, bij wien het omstandig programma en alle nadere inlichtingen verkrijgbaar zijn.

Brussel. - Onze lezers zullen zich herinneren, dat wij in 1873, bladz. 192, melding gemaakt hebben van de prachtige verzameling oude schilderijen, meestal van Vlaamsche en Hollandsche meesters, welke te Brussel tentoongesteld is geweest door den heer de Suermondt, en die aan dezen Nederlandschen liefhebber toebehoorde; volgens een gerucht, zou de heer de Suermondt 't inzicht hebben gehad, in de hoofdstad eene galerij te bouwen, om daarin zijne schilderijen ten toon te stellen. Thans wordt daarentegen medegedeeld, dat de heer de Suermondt geheel zijne verzameling, min twee stukken, een van Rubens en een van Meindert Hobbema, voor welke de door hem gevraagde prijs te hoog gevonden werd, verkocht heeft aan den Pruisischen staat, tegen 340,000 thalers. Buiten de 219 schilderijen, welke de verzameling uitmaken, is in den verkoop ook een rijke schat teekeningen van oude meesters begrepen. Schilderijen en teekeningen zullen toegevoegd worden aan het museum van Berlijn.

- Hendrik Conscience is benoemd tot ridder in de Braziliaansche orde van de Roos.

- Onder den titel *The Belgian Weekly Times* is te Brussel het eerste nummer van een Engelsch weekblad verschenen.

- *Koninklijke academie van België.* In zitting van 9 April werd behandeld het voorstel van den heer L. Gallait nopens de tafereelen van Rubens (zie bladz. 49); meerdere leden namen deel aan de beraadslaging; de heer Gallait verklaarde niet voornemens te zijn het vraagstuk van het eigendomsrecht aan te raken, daar die zijde van de zaak buiten de bevoegdheid lag van de academie, welke slechts bedacht moet zijn op maatregelen om de goede bewaring der meesterstukken te verzekeren en te zorgen dat zij niet onttrokken worden aan de bewondering der liefhebbers en aan de studie der kunstbeoefenaren. Door den heer ridder L. de Burbure werd medegedeeld dat waarnemingen in de laatste tijden in de Antwerpsche hoofdkerk gedaan, omtrent de daar heerschende luchtgesteldheid, hadden doen blijken, dat die zeer, gelijk bleef, zonder snelle overgangen van warmte tot koude en gunstig mocht geacht worden als dampkring voor schilderijen. De heer De Keyser herinnerde, dat bij de schouwing in de maand Januari van wege de commissie van monumenten gedaan, was kunnen waargenomen worden dat Rubens' meesterstukken niet hadden geleden, sedert zij voor een 20-tal jaren hersteld waren, een punt dat bijgestemd werd door den heer F. De Braekeleer. Het besprokene in deze en in de vorige zitting beknopt samenvattende, zeide de heer Ed. Fetis, dat de academie, door hare inmenging in deze zaak, enkel had bedoeld den wensch uit te spreken, dat nauwlettend mocht gewaakt worden op het goed behoud van Rubens' schilderijen en het verlangen te kennen te geven, deze tafereelen bestendig kosteloos zichtbaar te stellen; verder, zoo sprak de heer Fetis en na hem nog de heer Alvin, heeft ook de heer Gallait niet willen gaan. Hiermede was de zitting afgeloopen, (zie bladz. 49).

- Van *Patria Belgica* is de 19e aflevering verschenen; zij bevat het vervolg en slot van de geschiedenis der *wetgevende kamers sedert* 1830, door E. Banning; eene bijdrage over de *Bestuurlijke inrichting*, van A. Giron, en een opstel van F. Laurent over de *Burgerlijke rechtsvordering*.

Leuven. - Op 6 September wordt hier eene tentoonstelling van kunstvoorwerpen geopend. De hiervoor bestemde stukken moeten vóór 22 Augustus ingezonden zijn aan den heer Ed. Van Even, stadsarchivaris.

- Verschenen: *Jaarboekje van de aloude Lovensche hoofdrederijkerskamer: Het Kersouwken*, voor 1874, 13e jaargang. Prijs: fr. 1.00

Nieuport. - De heer Monnié, gepensionneerd onderofficier, heeft zijne vrij talrijke bibliotheek afgestaan aan zijne geboortestad, die deze gift niet beter heeft vermeenen te kunnen erkennen, dan door den heer Monnié stadsbibliothecaris te benoenem, een ambt waartoe hij overigens volkomen berekend schijnt te zijn.

Buitenland.

Amsterdam. - Onlangs werd een geschilderd miniatuurportret, vermoedelijk uit den tijd van Lodewijk XIV en uit Frankrijk afkomstig, tegen 1500 gl. verkocht aan J.P.A. Kilsdonck.

- Op 7 September wordt in Amsterdam geopend eene tentoonstelling van schilderijen, beeldhouwwerken, teekeningen en gravuren, in te zenden vóór 24 Augustus; het gemeentebestuur heeft zes gouden eermetalen uitgeloofd.

Middelburg. - De sedert een 40-tal jaren hier met roem bestaande koormaatschappij *Tot Oefening en Uitspanning* richt twee groote muziekfeesten in, welke zullen plaats hebben op 5 en 6 Juni aanstaande, met medewerking van mev. Weiringer, van Rotterdam, den heer B.J. de Goey, van Leiden, den heer Carl Hill, van Schwerin enz. Op het programma der tweedaagsche plechtigheid vinden wij onder andere vermeld het oratorio *Bonifacius*, van den toondichter Nicolaï, die zelve de uitvoering bestieren zal. *Bonifacius* werd reeds eens in den Haag en een andermaal te Leiden met grooten bijval ten gehoore gebracht. De aangekondigde muziekfeesten zullen ongetwijfeld ook Belgische liefhebbers naar Middelburg lokken.

Parijs. - De kostbare en talrijke bibliotheek van wijlen den gekenden boekenliefhebber Luciaan de Rosny wordt in openbare veiling verkocht. Als eene merkwaardigheid wordt gemeld dat eene gansche kas boeken zeldzaam mag geheeten worden om... de zonderlinge stof, bij het inbinden gebruikt. Zoo worden daarin werken aangetroffen welke ingebonden zijn met krokodillenvel, met huid van paarden, katten, schapen, beren, zeekalven, visschen, serpenten enz.

- Het schilderijtje van Murillo, geheeten *De kleine herder*, destijds door de koningin van Spanje, Isabella II, ten geschenke gegeven aan den heer Guizot, is door dezen staatsman, ter verbetering van zijne geldelijke omstandigheden, in openbare veiling gebracht en tegen 120,000 fr. verkocht.

Berlijn. - Men gaat hier een gedenkteeken oprichten aan den beroemden scheikundige Liebig; de daartoe ingerichte commissie heeft reeds circa 75,000 fr. verzameld.

Breslau. - Eene voor de Duitsche kunstgeschiedenis merkwaardige muurschildering is ontdekt in eene van de zijkapellen der domkerk. Zij moet dagteekenen van het einde der XVe eeuw, uit den tijd van bisschop Roth, en stelt voor 5000 *menschen door Christus gevoed.*

Gotlau. - In de Frauenbergkerk zijn goed bewaarde muurschilderingen ontdekt.

Sterfgevallen.

JACOB VAN OVERBEKE, een blindgeboren schrijver van kerkmuziek en pianosteller, reeds gunstig in de muzikale kringen gekend, is op 4 Maart te Gent toevallig in de Schelde gevallen en verdronken.

FRANS-ANTOON DE WOLF, een te Antwerpen gunstig gekend kunst- en lettervriend, is aldaar op 30 Maart in 76-jarigen ouderdom overleden. De aflijvige, die meerdere onuitgegevene gelegenheidsdichten schreef, behoorde tot de stichters van de Antwerpsche rederijkkamer de *Olijftak;* hij maakte deel uit van de *Sint-Lucasgilde* en andere Vlaamsche kringen en was steeds bereid om naar kracht en vermogen de zaak der moedertaal te dienen. In zijne hoedanigheid als kapelmeester in St.-Jacobskerk en lid van broederschappen bewees hij diensten aan de kunstnijverheid, daar vele bestellingen aan goudborduurders en aan goud- en zilversmeden door zijn toedoen tot stand kwamen. Den 1^{n} April, ten 10 ure, had 's mans plechtige lijkdienst in de St.-Caroluskerk plaats, onder een ontzaggelijken toeloop. Aan het graf schetste de heer Goovaerts-Van den Wouwer in eene diepgevoelde rede De Wolfs goede eigenschappen en deugden.

Gedichten van Emanuel Hiel.

Van de *Nederlandsche bibliotheek*, te Leipzig bij F.A. Brockhaus verschijnende, is het 1^{e} deel uitgegeven. Het bevat: 1^{e} boek, *Vlaanderens lijden en strijden. Uit het verleden.* - Gedichten ter verheerlijking onzer volkshelden Pieter de Coninc, Zannekin, Janssone, Piet Van den Bossche, enz; 2^{e} Boek, *Vlaanderens lijden en strijden. Uit het heden.* - Hierin worden de tegenwoordige toestanden van het Vlaamsche land bezongen en daarover niet zelden bittere, maar steeds gegronde klachten aangeheven. Wij laten hier een der stukken volgen:

De schoone taal der vaderen.

Het grootsch gezang van 't wilde bosch,
De liefde stoeiend op het mosch,
  Het hel geruisch der bronne,
De morgen met den reinen gloed,
Het zoeltje, blazend wulpsch en zoet,
  De warme glans der zonne;

De stille nacht, vol sterrenpracht,
Het dansen, dat het herte lacht,
  't Gekweel der filomeelen!
't Gejuich des volks, wanneer 't bezield
De vuige tirannij vernielt,
  Wat kon ons sterker streelen?

De milde geur van 't bloeiend kruid,
De diepe toon van harp en luit,
  Het klinken der bokalen,
De malsche kus van 't mooie kind
Dat men als zijne ziele mint -
  Wat kan daarbij toch halen?

Iets, vrienden, overheerscht dees al:
Het is het wonderzoet geschal
  Der schoone taal der vaadren!
Iets, dat ons steeds in Zuid en Noord,
Zoolange klinkt een Neerlandsch woord
  Als broeders ziet vergaadren.

Ja, de eedle spraak van Nederland

Beschermt onze eer en houdt in stand
Onze eeuwenoude vrijheid;
't Is zij, die onze welvaart sticht,
't Is zij alleen, die 't volk verlicht
En vult ons hert met blijheid.

Wie Neerlandsch denkt is dus een man! -
Hij, die 't niet met ons zingen kan
Zal onze hand nooit krijgen;
Want wie hier 't Nederlandsch niet mint,
Die is een kind en blijft een kind,
En kinders mogen zwijgen.

3e Boek, 1o *Aan Duitschland*, 2o *Aan Frankrijk.* - Onderwerpen, waartoe meestal de laatste oorlogsgebeurtenissen tusschen de twee groote volkeren hebben aanleiding gegeven.

4e Boek, *De liefde in het leven.* Deze liederen-cyclus, getoonzet door Peter Benoit, ademt naar zijnen titel, liefde en gezonden levenslust.

5e Boek, Anakreontika. - *Uit de Indische wijsheid.* - *Boerenliederen.* - *Weideliederen.* - *Natuurgezichten.* - 6e Boek, *Allerlei* of *Mengeldichten*, waaraan wij het volgende ontleenen:

Regen.

Laat de regen gudsen, stroomen,
Dat hij 't land verkeere in slijk!
Demp de liefde, doof de droomen,
Dood der hope tooverrijk;
Laat de laster u besmeuren,
Laat u door het valsch gespan
Door het slijk der domheid sleuren,
Maar blijf man!

Neen, uw hart mag niet verweeken,
Neen, uw wil mag niet vergaan,
Laat als rots u liever breken,
Laat als dier u liever slaan,
Dan den fieren kop te bukken
Voor 't gedacht van alleman
Brijzel zelf uw hart aan stukken,
En blijf man!

Laat de regen stroomen, gudsen,
Dat hij 't land verkeere in slijk,
Want, het zijn maar arme dutsen
Aan wie ieder geeft gelijk.
Ook de rotse tart den regen,
Dat hij zweep' zoo fel hij kan!
Ga door 't slijk de stormen tegen
En blijf man!

7e Boek, *Van God en de wereld vergeten*, gedichten over zedelijke of stoffelijke rampen.

8e Boek, *Helga*, lyrisch-dramatisch gedicht. (Handeling in IJsland, begin der Xe eeuw.)

Wij wenschen den heer Em. Hiel hartelijk geluk met de vele zeer merkwaardige gewrochten die in dezen hoogst belangrijken bundel voorkomen, waaraan wij hopen dat zoo in België als in Holland den ruimsten aftrek ten deele vallen zal; wij raden

het lezend publiek ten sterkste aan, kennis te maken met het nieuwe werk van onzen voortreffelijk en en onvermoeibaren dichter.

Beter gelaten dan gedaan.

Eenige spreuken.

Vervolg geenen schuldenaar die niets meer te verliezen heeft, want gij zoudt maar goed geld naar kwaad geld dragen, wat zooveel is als zijn fret te verliezen zonder het konijn te vangen.

Bied geenen blinde een spiegel aan, en als iemand zoo trotsch is, dat hij van zijne gebreken niet weten wil, zult gij u alleen twist berokkenen door hem op zijne gebreken te wijzen.

Het is eene ontijdige zaak, het zijn rozen voor de varkens, met iemand die dronken is, een wijs woord te spreken. Wacht tot de beschonkene nuchter is en spreek dan tot hem een welgemeend en nuchter woord, want als gij hem overtuigen wilt, terwijl hij dronken is, handelt gij alsof gij zelf dronken waart.

Plaats geene kat in de koets of menschen op plaatsen, waarvoor zij niet deugen. Pruimen worden nooit perziken en dwaashoofden blijven dwazen, al klimmen zij nog zoo hoog. Menig een zou een uitnemend kleermaker of bekwaam schoenmaker zijn geweest, als hoogmoed hem niet gevormd had voor iets, waarvoor hij noch aanleg noch roeping had. Men maakt geene zijden beurzen van varkensooren, en doe wat gij wilt, gij zult geen varken op de dwarsfluit leeren spelen.

Het kan nooit de moeite waard zijn om onnoodige dingen te doen. Smeer geen vet varken en geef geenen trotsaard lof. Geef u geene moeite om de witte lelie te kleuren, ontsteek geen licht om den zonneschijn te doen zien of bewijs geene zaken waaraan geen sterveling twijfelt. Begin geen werk dat meer kost dan het waard is. Men kan aan eenen mesthoop een aangenamen geur geven, en een man die slecht leeft, kan voor eenen tijd een goeden naam bewaren, door een uitwendig vertoon van godsdienstigheid, maar op den langen duur leidt het een en het ander tot niets, en is het tijd, geld en moeite verloren.

Steek uwe hand in geen wespennest. Wie zich ongeroepen in allerlei twisten mengen, bederven hun eigen goeden naam; indien gij een andermans varken wascht, zult gij spoedig zelf eene wassching noodig hebben. Als gij uwen lepel in een andermans pap steekt en uwen mond verbrandt, ontvangt gij juist wat u toekomt en hebt gij het aan niemand dan aan u zelve te wijten.

Sommige menschen leven in twist, - maar ik voor mij benijd hun dien smaak niet; liever ging ik tien uren om buiten de oneenigheid te blijven, dan een half uur om er in te komen.

De ondervinding heeft mij reeds sedert lang geleerd, om niet met anderen over smaak en lust te twisten, want even goed kan men anderen willen dwingen om met ons dezelfde figuren in de vlammen van den haard te zien.

C.H. SPURGEON.

ANTWERPSCH MUSEUM

Nicolaas Rockox.

Zoo er een man is, wiens naam en beeld niet ontbreken mag in een tijdschrift, dat aan de Vlaamsche kunst toegewijd is, dan is het zeker wel Nicolaas Rockox de jongere. Van dit feit toonde de redactie zich reeds doordrongen in 1864, toen een klein portret van Rockox in de *Vlaemsche School* verscheen. Meer dan eenig ander bijzonder burger of overheidspersoon deed hij zijn best om in de laatste helft der XVIe en de eerste helft der XVIIe eeuw de Vlaamsche kunstenaars aan te moedigen, te steunen, te doen waardeeren. Aan zijne tusschenkomst heeft Antwerpen, of liever heeft de wereld twee der grootste meesterstukken van de schilderkunst te danken: *De afdoening van het kruis* uit O.-L.-V. kerk, en de *Christus tusschen de moordenaren* uit het musaeum.

Nicolaas Rockox, zoo leert ons de catalogus van het Antwerpsch musaeum, zoon van Adriaan en van Elisabeth van Olmen, werd geboren te Antwerpen en in O.-L.-V.-kerk gedoopt den 14^{n} December 1560. Hij huwde op 5 September 1589 Adriana Perez. Voor de eerste maal maakte hij als schepen deel van het magistraat zijner geboortestad in 1588, en werd door de aartshertogen Albertus en Isabella ridder geslagen op 8 December 1599, tijdens de blijde inkomst van het vorstelijk paar binnen Antwerpen.(1) In 1603 was hij buitenburgemeester, een ambt, dat hij sinds dien nog acht maal bekleedde.

De Jezuïetenkerk was aan Rockox het marmeren altaar verschuldigd, dat nog bestaat ter rechterzijde van het hooge koor, maar dat op het laatst der verleden eeuw zijn schoonste sieraad, *eene Heilige familie* door Rubens, ten koste van zijnen verlichten beschermer geschilderd, verloor.(2) Aan de kerk der Minderbroeders, het tegenwoordig musaeum, schonk Rockox het hooge altaar met het bewonderenswaardige tafereel *Christus tusschen de moordenaren*, dat heden nog in hetzelfde gebouw prijkt. Nog liet hij in dezelfde kerk eene kapel bouwen, waarin hij onder andere het prachtige stuk, *de ongeloovigheid van den H. Thomas*, met zijn eigen portret en dat zijner vrouw op de luiken liet plaatsen.

Hij was hoofdman van de Kolveniers, toen dezen aan Rubens *de Afdoening van het kruis* bestelden, die voor hun altaar in de hoofdkerk bestemd was. Onnoodig te zeggen, dat de invloed van Rockox niet vreemd was aan deze gewichtige beslissing, door de leden der schuttersvergadering genomen.(3)

In 1625 was hij voor de laatste maal buitenburgemeester. Van 1588 tot 1636 hield hij niet op deel te maken van het bestuur zijner stad. In dit laatste jaar trok hij zich uit de zaken terug om in rust en vrede de laatste dagen zijns levens door te brengen.

(1) Zie de *Vlaemsche School* 1864, bl. 150.

(2) Voor de tegenwoordige kerkfabriek moet dit echter niet erg schijnen, aangezien men in dezen tempel de schoonste tafereelen onzichtbaar maakt met er de onbeduidendste beelden en sieraden voor te plaatsen. Zoo had men, geruimen tijd geleden, de schoone altaarschilderij, *Franciscus Xaverius geknield voor de H. Maagd*, een der meesterstukken van Geeraard Zegers, van het altaar weggenomen en aan den ingang der kerk gehangen, na ze in het altaar vervangen te hebben door eene soort van verguld meubelpapier; thans is de schilderij terug in het altaar geplaatst, doch verstopt en verscholen achter een onbeduidend beeld, dat geschilderd en gekleurd is volgens de Duitsche mode. Zie nog 1868, bl. 135.
D.V.S.

(3) Zie de *Vlaamsche School* 1866, bl. 174.

Hij bewoonde, zoo gaat de overlevering, het prachtige huis in de Keizerstraat, nevens den hoek der Ammanstraat, waarvan het bovengedeelte der poort versierd is met twee prachtige waterpaarden van den beroemden Antwerpschen beeldhouwer A. Quellin. Dit is echter geenszins bewezen, vermits het huis het jaartal 1647 op den gevel draagt en dus waarschijnlijk verscheidene jaren na Rockox' dood gebouwd werd; in eenen steen op de opene plaats staat 1649 gebeiteld.

Hij had op 22 September zijne vrouw verloren, die hem geene kinderen had geschonken. De goederen, die hem van vaders-of moederszijde waren toegekomen, verdeelde hij bij levenden lijve onder zijne erfgenamen; hij stichtte kort voor zijnen dood 24 studiebeurzen, die nog beslaan en liet verder zijn goed aan den arme. Hij stierf op 12 December 1640, ongeveer 6 maanden na zijnen vriend Rubens.

Liefde voor de kunst had beide mannen vereenigd; waar de naam van den laatste genoemd wordt, mag die van den eerste niet vergeten blijven. Rockox toch had de verdienste van ter stond na Rubens' terugkeer uit Italië he talent van den toen nog jongen man te onderscheiden, het van dan af door zijne bestellingen aan de wereld te doen kennen, en aldus aan zijne ontluiking mede te werken.

Het hoog altaar der Minderbroederskerk droeg tot opschrift een Latijnsch quatrijn, aldus luidende:

> Aan Christus wijdde burgemeester Rockox dit altaar,
> Rubens penseel maalde er het tafereel van,
> Hetzij men de hand des kunstenaars of het hart des gevers aanschouwt,
> Kon niets met edeler gemoed geschonken worden.

Ziehier verder eene merkwaardige getuigenis, door Rubens zelf afgelegd nopens Nic. Rockox en getrokken uit eenen onuitgegeven eigenhandigen brief van Rubens, in het bezit van den heer L. Veydt, geschreven aan Vallavez, op 3 Juli 1625:

> ‘Ho trattato col sig^{r} Rouckox sopra la nostra impresa (traité du canal del Pozzo - *aanteekening van Peiresc*) y travatolo assai ben disposto a participarne ma che sicuramente venga ad effetto. Egli e un galanthuomo et intelligente nella antichita et potra ancora conferère *Suam Symbolam* delle sue servationi. et havendo la sua parte nel onore, si ben lo cognosco, non vorrebbe esser asymbolus ancora nelle spese, come non sarebbe ne anco de roggione sino ad un certo segno. Egli e ricco y senza figliuoli ma buono economo y in totto y per tutto huomo da bene, de integerrima reputatione, come e noturia al sig^{r} de Peiresc tuo fratello, che lo ha pratticato de presenza.’

Hetgeen zich als volgt laat vertalen;

> ‘Ik heb onderhandeld met den heer Rockox over onze onderneming *van het Pozzo-Kanaal* en hem nog al geneigd gevonden om er deel aan te nemen; zeer stellig komt hij er toe over. Het is een deftig man, die zich op oudheidkunde verstaat en ons zou kunnen nuttig wezen; hij zou niet willen buiten de onkosten blijven en zou het dan ook maar moeielijk kunnen doen redelijker wijze. Hij is een rijk man, zonder kinderen, maar spaarzaam en een door en door braaf mensch, van den zuiversten levenswandel, zooals uw broeder Peiresc die met hem persoonlijk omging, het wel weet.’

Het hier bijgaande portret bekleedt, zooals men weet, eene der deuren van het stuk *de Ongeloovigheid van den H. Thomas.* Het

is een waardig bewijs en een onsterfelijk aandenken der vriendschap tusschen den kunstenaar en den afgebeelde. Rockox' hoofd tintelt van leven en geest. Met nauwgezetheid heeft de schilder elke lijn, elke plooi van dit fijn gelaat weergegeven. Zijn haar en baard zijn dun geplant, de neus is scherp, maar de lijn ervan is door eene zachte plooi gebroken, de lippen zijn wat achterwaarts getrokken en doen den mond met zekere vastheid sluiten. Die kentrek, gepaard bij de ietswat hoekige wenkbrauwen, drukt een beraden en zelfstandig optredend karakter uit, terwijl de lichtende oogen, de kleine rimpels, die van hunnen half toegeknepen buitenhoek uitstralen en het gladde voorhoofd een helderdenkenden en toch zachtaardigen geest aanduiden: een man, in een woord, zooals men zich gaarne den eersten magistraat van eene groote stad, den besten vriend van een groot kunstenaar, voorstelt.

Met weinig zekerheid kan men uit dit portret den ouderdom van Rockox opmaken; een vijftiger kan het zijn, maar ook wel een goed behouden zestiger. In dit laatste geval zou het stuk geschilderd zijn in 1620, na den dood der vrouw van Rockox.

Wie het oorspronkelijk portret ziet, staat verbaasd over Rubens' kunst in dit vak en roept hem gereedelijk daarin, even als in zoovele andere, tot prins onzer school uit. Dit stuk onderscheidt zich, zooals geheel het werk, waarvan het deel maakt, door eene grootere verzorging dan gewoonlijk. Maar zoo die nauwgezetheid eenen schadelijken invloed op het hoofdpaneel heeft gehad, dan is zij geheel ten goede gekomen aan het hoofd van Rockox, dat er niets van zijne levendigheid, waarheid en geest bij verloren heeft.

Het portret werd in 1639 door Pontius gegraveerd; Chataigné graveerde het later voor het *Musée Napoléon.* Bijgaande plaat is het werk van den jeugdigen plaatsnijder, F. Lauwers, aan de lezers van dit tijdschrift reeds gunstig gekend door verschillende keurige werken.

Ook Van Dyck schilderde Rockox' portret. Volgens aanduiding van den eersten staat der gravuur, die Pontius ook naar dezen meester ervan vervaardigde, werd het geschilderd toen Rockox 79 jaar oud was, dus in 1639. Rockox zag er op dien ouderdom nog kloek en welbehouden uit. De vormen van zijn hoofd zijn wat gezetter, een paar rimpels doorgroeven zijn voorhoofd, de plooi bezijden mond en neus is wat verdiept, de onderkaak heeft hare vastheid verloren maar men zou den stevigen man nog even goed 60 geven als 80. Volgens aanduidingen van verschillenden aard moest dit laatste portret zich in het Maagdenhuis in de lange-Gasthuisstraat te Antwerpen bevinden; te vergeefs echter heb ik er daar naar gezocht.(1)

Gent.

MAX ROOSES.

Celesta.

(1) In 1869, bladz. 38, hebben wij vermeld dat er spraak was al de schilderijen in bezit van de godshuizen, bijeen te brengen in een lokaal, dat aldus eene soort van klein museum zou uitgemaakt hebben; het ware te wenschen dat aan dit ontwerp eindelijk gevolg werd gegeven. Vele der bedoelde stukken, zijn in slechten staat van onderhoud; zulks was ook het geval met Rockox' portret, geschilderd door Antoon Van Dyck, dat zich in 1869 in 't maagdenhuis bevond; het is 40 centimeters hoog en 30 breed; wellicht was het in de handen van eenen hersteller, toen de heer Rooses het gesticht bezocht.
D.V.S.

Daar is Celesta, kind des hemels,
Daar is ze, die op 's levens baan,
Het harte moet als dauw verkwikken,
Doch in haar lente moet vergaan;
Die tranen zal in 't harte storten
Door ramp en wanhoop afgemat,
Met tranen eens beweend zal worden
Als een te ras ontnomen schat.
Daar staat ze, midden in het loover
En 't zonnelicht. Wat is ze schoon!
Hoe speelt die glimlach om heur lippen;
Hoe weeldrig ook op hare koon
Die roze bloeit en in hare oogen
Die liefde straalt uit 's harten diep!
Het is zoo hemelsch om haar henen:
Zij blaakt voor wat de Wijsheid schiep.
Haar groet de zwaan en schudt de vleugels
En duizend paarlen drupplen neer,
En zooveel kringen worden, groeien
En wieglen voort, en... zijn niet meer.
Het water glanst; het koeltje dartelt;
De bloemen geuren zoet; één lied
Hoort zij alom van weelde zingen:
Zij voelt... zij droomt... en zij geniet.
‘Ik hoorde nog, me dunkt, die stemmen
(Zoo spreekt ze mijmrend) dezen nacht...
Ze ruischten, als 't geklank van snaren,
Mij vreemd in 't oor, wanneer ik zacht
Door englen, die mij zustren schenen,
Van mijne spond werd opgelicht;
Die englen voerden mij naar boven,
Steeds hooger, hooger, meer in 't licht,
En dan begonnen zij te zingen...
Ik was ten hemel bij den Heer.
De dag kwam uit dien slaap mij wekken,
En 'k hoor die zelfde stemmen weer...’

De koperen stem van den toren
Laat over de vlakte zich hooren.
Zij bengelt en davert de klok,
Roept, telkens met sneller gesnok,
Om Gode te danken en te eeren,
Den christen ten tempel des Heeren.

De liefde keert van uit het vrije;
De landman houdt den ploegos staan;
De moeder spoedt zich met heur kleenen,
Waar vader mee ter kerk moet gaan.
Celesta zal daar ook gaan knielen,
Den blik en 't hart naar God gericht,
Voor hare duurbre moeder bidden,
Die ginder bij de dooden ligt.
Daar komt ze, mooi als ware 't Paschen,
Het zware kerkboek in heur hand,
Een gazen sluier om heur lokken,
Die, als de baren langs het strand,
Zacht golvend op heur schouders dalen.
Een gouden ketting hangt haar rond
Den hals, en 't kruis van hare moeder
Aan hare borst op zijden grond.
Maar ook 't is Zondag, en den Zondag
Is ieder knap en welgezind.
Zoo gaat Celesta nu den tuin uit,
De lane door, langs eik en lind,
Waar 't zonnig is en vrij en luchtig,
Waar bloem en vogel haar begroet
En waar een tal van dorpelingen
Zich thans met haar ter hoogmis spoedt.
Niet verre meer is zij verwijderd.
Op 't eind der laan ontwaart zij 't kruis,
Dat, blinkend als een star in 't Oosten,
De tin bestraalt van 's Heilands huis.
Heur boezem jaagt van zoet verlangen;
Hoe meer zij nadert, wordt heur stap
Hoe sneller, of ze daar den bruidgom
Omhelzen moest... Maar op den trap,
Waar arm en rijk, en deugd en ondeugd
Langs op- en afkomt, vóór 't gelint
Daar staat een meisje; 't vraagt een aalmoes
En 't krijgt er geen, het arme kind.
Het huichelt niet gelijk zoo velen;
Het bedelt, maar niet zonder nood:
Schroomvallig vraagt het voor zijn vader;
Een weinig redt hem van den dood.
Een weinig kan hem 't leven redden!
En achtloos gaat men 't kind voorbij,
Naar 't alter toe om daar te bidden
Dat God hun steeds barmhartig zij!
Zóó tijgt geen stroom, of in zijn wieling
Besproeit hij toch een schrale plant:
Hoe koud, ikzuchtig is het menschdom!
Maar wie is zij, die 's meisjes hand
Een giftje biedt? - Daar knielt het meisje
Ten dorpel neer en kust het kleed
Celesta's, en heeft niets dan tranen
Om haar te danken, die het leed
In onbepaalde vreugd doet keeren.
Heur vader baten zal dit geld;
Het zal hem nieuwe krachten geven
En spoedig is hij weer hersteld.

Zóó schijnt de zon soms in het najaar
En doet de herfst dan lente zijn,
En weer ontplooien zich de bladren
En groenen in den zonneschijn.

II.

Daar is geen volk meer op den steenweg.
't Is Zondag; 't woont de hoogmis bij,
En allen bidden ingetogen:
‘Dat steeds Uw naam geheiligd zij...’
De dag des Heeren... en Celesta
Vergeet haar plichten? - Neen, een woord:
‘Mijn arme vader ligt op sterven’
Had ze uit den mond van 't kind gehoord;
En kon ze toen nalatig wezen?
Neen! God te dienen met de daad,
Was de inspraak, die heur hart ontvlamde,
De liefde zelf, die heur gelaat
Van heilgen drift en angst deed blozen.
Daar kruist ze ginds het heidepad,
Van 't kind verzeld, geen stap vertragend,
Om te aadmen soms: gezweept als 't blad,
Door storm en rukwind opgenomen,
Zoo snelt ze voort; er is geen rust
Dan na den plicht voor haar te vinden.
Zij denkt alleen, haars onbewust,
Aan hen, die wis wanhopig zuchten
In 't lijden en in 't lijden slechts
Nog uitkomst zien tot beter leven.
De bloempjes, die daar links en rechts
Verlaten doch gezellig bloeien
Ter heide, loopt ze thans voorbij
En luistert niet, hoe in den hemel
De voglen om het lentgetij
En vreugd én vrijheid doen weerschallen.
Daar rijst voor haar alreeds het bosch
Met zijne zuilenrij van dennen,
Van boven groen, in 't midden ros.
Zij stapt het smachtend in en blijde
Dat zij weldra haar doelwit naakt.
Maar welk getoover!... welk een luister!
Celesta! Zie, hoe 't alles blaakt
En rijk geworden is en schittert,
Wat de armoe zelfs, als voor 't gezicht,
Met lompen dekte. Zie, de boomen,
Hoe trotsch ze staan in 't spranklend licht
Der zon, en hoe de bodem glinstert,
Bestrooid met dons en diamant,
Waarop de schaduw, als van wellust,
Zich neervlijt... dan die walm van kant
En zilver, scheemrend in de verte,
En dan de blauwe hemel, zie...

En ovral, ovral Hij, de Schepper:
Bewonder, buig voor Hem de knie! -
Laat af, verleiding, bied dien engel
Toch heden niet dien spiegel aan:
Gij, wilt haar 't schoone doen bewondren;
Zij, smacht om de armen bij te staan. -

Waar is de woning nu gelegen,
Waar dood en leven, saam in strijd,
't Bezit eens veegen zich betwisten?
Wellicht tot redden is nog tijd.
Niet verre, ginds in 't jeugdig loover
Daar staat een nederige stulp;
Het kind kon nauwliks dit ontwaren,
Of, gillend: moeder, moeder, hulp!
Ontspringt de blijheid heuren boezem,
En 't loopt met barre voetjes naar
Zijn moeder toe... En op den drempel
Daar ruischt een stemme zacht: bewaar
De hemel u, ik ben uw zuster...
Een traan ontrolt Celesta's oog;
Zij wil, maar kan geen woord meer uiten.
De deernis sloop, bij 't naar vertoog,
Dat zelfs de koudste ziel moest grijpen,
Heur maagdelijken boezem in:
Daar buiten was er vreugd en weelde,
Hier niets dan rouw in 't huisgezin:
Vier naakte muren, waar de rampspoed
Het alles weggewoekerd had;
Een Christusbeeld was blijven hangen,
Het eenigst wat men nog bezat.
Wie zou zich niet getroffen voelen,
Wen, om den nood te wederstaan,
Men iemand ziet zijn al verpanden
En eindlijk ziet te beedlen gaan?
De moeder zit daar schier onthavend.
Wie zegt, wat zij reeds heeft ontbeerd,
Wat dagen, nachten doorgeworsteld,
Hoevele slagen afgeweerd
Nu zij voor 't noodlot moet bezwijken?
Hoe dikwijls heeft ze in stomme smart
Geweend, wanneer heur kindren schreiden
Van honger en haar moederhart
Niet geven kon wat zij haar vroegen?
Zij zelve weet het niet; zij kloeg
Niet eens; maar toch die bleeke wangen,
Met blauwe groeven, zijn genoeg
Beduidend: arme vrouw en moeder!
Wat zal ze toch gaan doen alleen
Voor hare vier onnoozle bloeikens?
Haar man, haar steun, zoo sterk voorheen,
Hij ligt nu daar geknakt, zieltogend,
Op 't harde stroo, zijn schamel bed.
Het doodzweet kleeft hem op de slapen,
Hij worstelt met den dood: 't verplet
Hem 't naar gedacht te moeten scheiden

Van hen voor wie hij leven moet.
Vol angst voelt hij zijn einde nadren.
Celesta lenigt hem 't gemoed:
Zij zal voor vrouw en kindren zorgen.
Hoe dankbaar bidt hij thans verlicht;
Hij zegent haar en vrouw en kindren
En sluit voor eeuwig de oogen dicht.
Wel blijft een lach hem op het wezen,
Doch de arme lijder is niet meer.
Wat ook de wetenschap mocht vinden,
Het waar vergeefs: door zijnen heer
Werd hij voor dief op straat gesmeten.
Geen vriend, of wie hem had gekend,
Die niet de blikken vol verachting,
Als voor een booswicht, van hem wendt.
En echter was de man onschuldig;
Doch nergens vond hij rust. De nacht
Kwam niet zijn foltrend lijden stelpen;
Meer afgeteerd en steeds veracht,
Bevreesd de menschen aan te blikken,
Vond hem de dag. Hij kwijnde voort.
Nu komt de dood zijn onschuld pleiten.
De man werd vroeger niet aanhoord.
De vuige, die hem strafloos moordde,
Hij baadt in goud nog en genot;
't Geweten schijnt hem zelfs te sparen,
Maar eens toch rekent hij met God. -

't Was binnen aaklig stil geworden.
Een kruis werd aan de deur geplant;
Twee kaarsen brandden voor den doode;
De weduw bad aan 't ledekant;
Celesta droogde hare tranen:
't Was God, die haar dien engel gaf.
Des armen lijk werd weggedragen;
Nu rust het in het zwijgend graf.
De laster zwijgt en blikt ten gronde,
Wanneer hij wees of weduw ziet.
Celesta blijft hun eene zuster,
Die balsem op het harte giet
En 't als een bloem weer doet ontluiken.
Zij wijst het oog, waar dankgevoel
Uit biggelt, naar den Heer: op aarde
Steeds wel te doen is slechts haar doel.
Als zij den nood haar hulp kan bieden,
Niet eenmaal is het haar te veel;
En nooit, bij 't plegen harer liefde,
Berekent zij een schandig deel.

III.

Is alles nog gelijk het was
Om 't schoonst getooid, een heerlik Eden,
In 't levensvolle lentekleed?

Is 't heden nog gelijk 't verleden?
God, neen! daar was een tijd bepaald,
En 't schoone is met dien tijd ook henen.
Niet immer duurt wat ons bekoort:
Het groeit, het sterft en 't is verdwenen.
De zomer week; de najaarswind
Stak uit het Noorden op in woede;
Ontzettend schoor hij 't veld en brak
Door 't woud en werd geen buldren moede.
En alles, wat in 't vol genot
Des levens bloeide, ging aan 't kwijnen.
De lucht werd grauw, de zanger stom;
De spelden bruinden op de pijnen
En 't laatste blad viel zuchtend neer
Als op een laag doorweekte puinen.
Nu is het veld... een doodenveld.
Slechts over uitgebloeide tuinen,
Door naakte takken giert de wind
En tiert in 't dwarlend stof der graven,
Gelijk, te midden fletsen damp,
Op 't slagveld, uitgevaste raven.
Waar is Celesta? zou ze thans
Wel veilig wezen hier op aarde,
Der liefde gansch nog toegewijd,
Te midden van een bloemengaarde,
Die bloeiend is, schoon alles dood;
Waar 't beekje, ruischend, bloemen wiegelt,
Schoon bloem en bladren zerken zijn;
Waar 't licht zich in de parel spiegelt,
Die 's morgens op het loover praalt?
o, Mocht het zijn! dan vliet haar leven
Gelijk 't kristal der heldre bron,
En moet het hart dier maagd niet beven
Voor wat het najaar met zich voert. -
't Is nacht; maar geen dier zomernachten,
Die stil en grootsch en heerlik zijn.
't Is nacht.... de vlakte dreunt van klachten,
Door losgebroken storm gewekt.
Het waait... de boomen plooien, kraken;
De wolken storten klettrend neer;
De hagel rammelt op de daken...
't Is of een vuurberg bromt en loeit.
De bodem walgt van 't water drinken.
Maar stil en eenig, als de beuk
Eens tempels, waar twee lichten pinken,
Is 't ook hier waar een zieke rust.
Zij reutelt, sluimrend, 't hoofd gebogen.
Het schijnt of zwarte marmersteen
Met blanke sneeuw ligt overtogen,
Bij 't weiflend licht dat op heur straalt.
Dit wezen is Celesta. Teeder
En blozend eens was heur gelaat,
En nu... zij kwijnt om nimmer weder
Die roos te worden van weleer,
Die tusschen duizend andre schoonen
Steeds nedrig bleef, van elk bemind,

Die niets dan liefde in 't hart had wonen,
Een heilge bron van liefde zelf:
Verslenst, gekuild zijn hare wangen
En bleek, als ware zij de dood.
Een zachte slaap heeft haar bevangen.
De koorts is af - en naast heur waakt
De moeder, die zij uit de ellende
Heeft opgebeurd, en die den Heer
Nu smeekt, dat Hij den dood afwende
En zij het offer liever zij...
De nacht gaat langzaam heen. 't Wordt morgen.
De storm heeft uitgewoed. De dag
Geeft moed aan 't hart en nieuwe zorgen.
Celesta wordt uit haren droom
Gewekt; verbijsterd zien hare oogen,
Als ware 't vreemd wat haar omringt,
En vragend staart zij naar den hoogen.
Zij komt nu tot haar zelven weer,
En wint in kracht: mocht zij genezen,
Herrijzen als een korenhalm!
Laat heur ter wereld, machtig Wezen,
Zoo zeldzaam is de deugd op aard!
Daar beurt zij zich en knelt haar handen
Krampachtig samen, knielt en bidt:
'O, Moeder Gods! van aan de randen
Tot op den grond heb ik den kelk
Van bitter lijden uitgedronken...
Ik was een wees... Gij waart mijn troost,
Wen tranen in mijne oogen blonken...
Heb ik U nooit misdaan... ik bid
U,... zie genadig op mij neder...'
Zij zeeg ineen en was een lijk.

En ginder, tusschen wilg en ceder,
Daar rust ze, midden arm en rijk,
Te kort op aarde was haar leven,
Dat zij geheel aan 't menschdom gaf.
Ten hemel heeft haar God verheven;
Hier komt men weenen op haar graf.

EDM. VAN HERENDAEL.

Antwerpen.

Over de geleiding der klanken.

De bijzonderste tuigen daartoe zijn de spreektrompet en de spreekhoorn.

De spreektrompet is eene kegelvormige buis, aan haar engste einde voorzien van een mondstuk dat men tegen de

lippen plaatst, terwijl haar ander einde wijd open staat. Wanneer men in dit tuig spreekt, wordt de klank overgebracht tot op eenen grooten afstand in de wending langs dewelke het breed einde gekeerd is; maar in alle andere wending is de klank minder duidelijk. Om dit te begrijpen, behoeft men zich te herin-

neren dat in eene opene ruimte de trillingen der lucht tevens overgebracht worden langs alle kanten, en diensvolgens de klank veel van zijne kracht moet verliezen, daar integendeel in de spreektrompet deze trillingen overgebracht worden volgens de wending van hare lengte.

De spreekhoorn, gebezigd door personen die hardhoorend

zijn, bestaat uit eene kegelvormige buis, waarvan men het engste gedeelte in de buitenoorbuis plaatst, en het breedste langs den kant des klanks. Om te begrijpen hoe dit tuig den klank versterkt, behoeft men in aanmerking te nemen dat de luchtlaag, in aanraking met de breede opening des spreekhoorns, hare trillingen overbrengt tot luchtlagen die achtervolgend minder uitgestrektheid hebben of uit een kleiner getal gedeelten zijn samengesteld. Daaruit volgt dat de hoeveelheid van beweging van 1000 trillende gedeelten bij voorbeeld eindigt met zich over te brengen aan 10 gedeelten, wanneer de breede opening van het tuig 100 maal grooter is dan de enge opening; diensvolgens zal de klank in evenredigheid versterkt worden.

D^{r}. F.J. MATTHYSSENS.

Een verhaal uit de rechterlijke jaarboeken.

I.

Op den Sylvesteravond van het jaar 183.. was het een vreeselijk weder. De storm woedde met schrikbarend geweld, en de sneeuw, die uit de donkere zwarte wolken nederviel en van den grond weder werd opgejaagd en rusteloos voortgedreven, was oorzaak, dat men geene hand breed voor oogen konde zien.

Desniettemin waren in de herberg der Duitsche gemeente Hausen, hoewel deze, zooals gewoonlijk het geval is, buiten het dorp aan den weg lag, verscheidene gasten bijeengekomen, om er gemeenschappelijk de laatste uren des jaars te slijten, het begin van het nieuwe af te wachten en elkander daarmede geluk te wenschen.

De gasten behoorden allen tot de nadere bekenden van den baas. Onder hen bevonden zich de schoolmeester, de burgemeester en de houtvester; de overigen waren gegoede boeren, allen lieden, die tot de notabelen behoorden.

Men veroorlove ons dit gebezigde woord. Het is in ieder geval juist en passend. Iedere plaats heeft hare klassen, hare gezelschappen, en de strengheid, waarmede de grenzen tusschen dezelve worden getrokken, wordt grooter in evenredigheid met het aanzien der plaats. Op het land, in het dorp, valt dit natuurlijk het meest in het oog, dewijl aldaar alle klassen slechts één lokaal, gewoonlijk slechts ééne kamer bezoeken, en dewijl in dit vertrek de tafel, of liever de plaats, die elke tafel inneemt de onoverschrijdbare grenzen vormt van iedere klasse.

In de herberg te Hausen was het zoo, hoewel ook daar dikwijls over politiek, over vooroordeelen van stand, de liefde tot den naaste en dergelijke meer, werd gesproken.

Op den genoemden avond was de tafel voor de eerste klasse van het gezelschap bezet. De overige tafels, ook die voor vreemdelingen, die dicht bij de deur stond, waren ledig. De vreemdelingentafel bleef in den regel onbezet, namelijk des avonds, daar de weg toen ter tijd weinig bezocht werd. Hij onderhield slechts de gemeenschap tusschen twee landstadjes, omtrent vier mijlen van elkander gelegen, was oneffen, voerde over bergen, of liever heuvels, door dalen en diepten, en liep langs eenen afstand van iets meer dan eene mijl door een dicht bosch. Omtrent een kwartier voordat men aan dit bosch kwam, en bijna op het midden van den weg stond de herberg.

De gasten waren uitgelaten vroolijk. Zij hoorden niet naar het loeien, huilen en woeden van den storm; zij dachten ook niet aan den moeielijken weg, die uit de herberg naar het dorp terugvoerde, want het was eerst negen ure, de groote dampende punschketel was nog bijna vol en het was aangenaam warm in het vertrek. Daarenboven waren zij ongegeneerd omtrent elkander.

En toch had deze vroolijkheid eensklaps een einde. Een slag tegen het luik van een der vensters deed alle aanwezigen plotseling verstommen. Men hoorde slechts nog het woeden en huilen van den storm; anders was alles stil. Dit duurde slechts weinige oogenblikken. Een tweede slag, nog harder, nog sterker dan de eerste, die zelfs het glas der vensters deed klinken, viel tegen het luik, en bracht weder leven onder de gasten. De houtvester was de eerste, die zich van den schrik hersteld had. Hij sprong op en ging naar de deur van het vertrek, rukte haar ijlings open, liep naar de huisdeur en schoof den greudel terug.

Nog had hij de hand niet gelegd op den drukker van het slot, toen de deur met groot geweld werd opengestooten, terwijl de storm eene groote hoeveelheid sneeuw door de opening joeg en den houtvester daarmede overdekte. Dit was zoo onverwacht en met zulk eene hevigheid geschied, de storm en sneeuw waren zoo koud en zoo plotseling met het verhitte en onbedekte hoofd des houtvesters in aanraking gekomen, dat deze onwillekeurig achter de geopende deur ging staan om zich te beschermen. Hij was juist op het punt om die weder toe te werpen, toen zich in de opening eene gedaante liet zien, die naar de opene kamerdeur ging en hier op de eerste, naast de deur staande bank nederviel.

De gedaante was bijna geheel met sneeuw bedekt, ten minste de zijde des lichaams, die aan den storm was blootgesteld geweest, zoodat zij bijna onkenbaar was. Men zag slechts dat het een man was. Zijn hoofd was geheel bedekt met eene klak, waaraan zich oorkleppen bevonden die nedergelaten waren en

het gezicht bijna geheel bedekten. Over het onderste deel van het gezicht was de jaskraag getrokken. De linkerarm hing slap langs het lichaan, de hand was deels door de mouw van den jas, deels door een handschoen, die smerig, ten minste van eene donkere kleur scheen te zijn en vrij was van sneuw, verborgen. De rechter met eene dergelijke handschoen bedekte hand, hield den knop van een dikken stok krampachtig omvat. De knop had de gedaante van een kogel, van iets meer dan een duim middellijn.

De man maakte een onaangenamen indruk. Hij ademde snel, hoestte, verroerde geen lid, sprak geen woord, en scheen geheel uitgeput te zijn. De opmerkzaamheid van alle gasten was op hem gevestigd. Hij scheen het niet te bemerken, ook de hem door den houtvester en den baas gedane vragen niet te hooren of niet te verstaan; hij verroerde zich niet.

Na eenige minuten werd de sneeuw in de warme kamer nat en druppelde als water uit de kleederen. Ook hierop sloeg de man geen acht, maar toen de warmte in de kamer op het bijna verstijfde lichaam begon te werken, hoorde men zijne tanden klapperen en zijn lichaam van koude beven. Zijn onwillekeurig beven nam in hevigheid toe, hoe warmer het lichaam werd, en hield eerst op, toen warmte en koude in gelijke verhouding waren. Tot zoolang had de man den stok vastgehouden. Op dit tijdstip scheen de kramp te zijn geweken, de hand opende zich en de stok viel op den grond.

Het vallen van den stok, op zich zelve zeer natuurlijk, wekte de opmerkzaamheid van alle aanwezigen in hooge mate, doch op verschillende wijze.

De vreemdeling scheen daardoor te verschrikken. Hij boog zich snel naar beneden en deed verschillende pogingen om den stok weder op te nemen. Het gelukte hem echter niet, zijne vingers waren nog niet buigzaam genoeg, zij konden grijpen noch vasthouden; zij weigerden hunnen dienst.

De harde, sterke toon, dien de val van den stok op den grond had veroorzaakt, verbaasde de gasten. De knop van den stok moest van eene ongemeene zwaarte, en de beide slagen op de luiken des vensters daarmede gedaan zijn.

Toen de pogingen van den vreemden man, om den stok weder op te nemen, zonder gevolg bleven, kwam de houtvester hem te hulp. Deze had den stok opgenomen en wilde hem juist op de tafel naast den eigenaar leggen, toen hij plotseling zijne bewegingen veranderde, den stok in de hoogte tegen het licht hield en toen verwonderd uitriep: ‘Goede God, bloed! Man, zijt gij dan gewond?’

Er volgde geen antwoord; de vraag moest echter gehoord en ook verstaan zijn, want de vremdeling wees zonder verdere aanmaning de binnenste vlakte zijner linker hand, maar trok haar spoedig weder terug. De baas, die het dichtst bij hem stond, zag intusschen, dat het deel der handschoen, die de binnenste vlakte der hand bedekte, eene opening had, die van de vuist tot aan den wortel van de pink reikte; dat in die opening bloed was, dat nog vloeibaar was, dat de opening zelve in eene rechte lijn liep en de randen daarvan scherp en niet gescheurd waren.

Deze waarneming verwekte een levendig medelijden. De wond - zoo geloofde men algemeen - moest door een of ander ongelukkig toeval ontstaan en het bloed van de gekwetste hand van den stok gekomen zijn. Wel is waar, zoude iedereen gaarne kennis hebben gedragen van de nadere omstandigheden, die oorzaak waren van de verwonding; maar niemand der aanwezigen wist op welke wijze men de

oplossing daarvan zoude kunnen uitlokken, niemand waagde het eene bepaalde vraag te doen. Ieder schikte zich met geduld

De vreemdeling had de vraag des houtvesters gehoord en ook verstaan, anders zoude hij zijne hand niet hebben gewezen; hij was dus niet doof. Hij had echter nog geen woord gesproken, hoewel er sedert zijne komst reeds meer dan een kwartier was verloopen; hij had, gedurende dien tijd, behalve de genoemde, meer onwillekeurige bewegingen, en behalve de zware en diepe ademhaling, geen teeken van leven gegeven en niets aan zijne kleeding veranderd.

De gasten werden eindelijk ongeduldig, de punsch wachtte en dreigde koud te worden, men wilde een einde maken aan het tooneel. De baas naderde den vreemdeling en zeide: 'Beste vriend, wat wilt gij eigenlijk? Tot heden hebt gij slechts de kamer nat en smerig gemaakt. Kunt gij niet spreken of wilt gij niet antwoorden? Schrijf dan op wat gij verlangt. Ik zal schrijfgerief halen.'

Deze woorden, die niet bij den toestand pasten, waarin de vreemdeling zich bevond, die meer dan onbeleefd en ruw waren, bleven geheel onopgemerkt. De vreemdeling veranderde niets in zijne houding; hij bewoog zich niet, hij bleef stom.

Terwijl de baas zich verwijderde, om uit de belendende kamer pen en inkt te halen, nam de houtvester zijne plaats in de nabijheid des vreemdelings in. Ook de burgemeester en schoolmeester naderden hem. Hij scheen ook dit niet te bemerken; hij volhardde in zijn stilzwijgen en bleef roerloos.

De houtvester maakte, terwijl hij den burgemeester vragend aanzag, met de hand eene beweging alsof hij des vreemdelings klak wilde afnemen. De burgemeester gaf door een herhaald knikken met het hoofd te kennen, dat hij dit goed vond. Terstond daarop strekte de houtvester ten tweeden male den arm uit naar den vreemdeling, greep het bovenste, bijna op het hoofd liggende gedeelte der klak, trok deze met een ruk weg, en bleef met de klak in de hand, verbaasd staan. Een korte scherpe kreet, dien de vreemdeling uitstiet en een blik op diens hoofd, waarvan het bloed afliep, trof hem. Het bloed vloeide uit eene huidkwetsuur. Het haar ontbrak op die plaats, het moest met geweld daaruit gerukt zijn; de bloedige en bloedende huid was geheel bloot. De houtvester meende dat hij te diep had gegrepen en den man dus zonder oorzaak pijn had gedaan. Hij was verlegen met de zaak. Zijn blik wendde zich van den vreemdeling af en viel toevallig op de klak, die hij nog steeds in de hand hield. Op dit oogenblik kwam hij een weinig tot bedaren en riep uit: 'God weet het, ik heb de haren er niet uitgetrokken, dit was al gedaan;' dit zeggende wees hij op de klak. 'Het bloed in de klak,' dus ging hij voort, 'is niet versch; het is ijskoud en vastgevrozen. En dan ontbreken er

ook de haren, die niet kunnen zijn verdwenen, welke zich in de klak moesten bevinden. De klak plakte in het haar; ik heb ze maar losgerukt.'

De vreemdeling had slechts één kreet uitgestooten; hij antwoordde niets. Toen het hoofd ontbloot was, vertoonde zich het gelaat van een jongeling van omstreeks twintig jaren. Het lange, donkere haar was ongekamd, hing verward door elkander en bedekte gedeeltelijk het hooge eenigszins gewelfde voorhoofd; de oogleden waren neergeslagen, het oog zelf niet zichtbaar, de neus was eenigszins stomp, de bovenlip overdekt met eenen dunnen knevel. Het gelaat, zonder de minste kleur, doodsbleek, de linkerzijde bemorst met bloed, dat van het hoofd was afgevloeid en ten deele vastgekleefd zat, maakte een hartverscheurenden indruk.

Het gesloten oog, de doodsbleeke kleur, het beweginglooze, de geheele verlamming van alle zichtbare lichaamsdeelen en het bloed, deed vermoeden dat de man het slachtoffer was geweest van gewelddadige aanranding. Hij verkeerde in eenen toestand, die medelijden en hulp vorderde, en des te meer en dringender, daar het bloedverlies eene onmacht ten gevolge had gehad.

De houtvester vraagde warm water, waschte en reinigde daarmede de wonden aan het hoofd en de hand en legde, zoo goed hij konde, een verband. Bij deze bezigheid verklaarde hij dat de kwetsuur aan de hand moest zijn veroorzaakt door een scherp snijdend werktuig, naar alle gedacht een mes; hij bracht, nadat dit alles was geschied, den vreemdeling met behulp van den baas, naar bed, hetwelk in een klein opkamerke stond.

De vreemdeling had, terwijl dit met hem voorviel geen teeken van leven gegeven; hij moest dus buiten bezinning zijn. Zijne kleederen bleven in de kamer nevens het bed liggen; men had die niet doorzocht. Eveneens had men eene zware lederen geldtasch, zooals voerlieden en kooplieden gewoonlijk dragen, en die de vreemdeling vast om het lichaam gegespt had gedragen, onder in de bedstede gelegd, zonder een blik daarin te slaan. Men had den vreemdeling een kop warme thee ingegoten, en toen hij daarop in eene rustige sluimering scheen gevallen te zyn, het vertrek verlaten.

De theepot en een klein fleschje, met rhum gevuld, was op de tafel blijven staan, men had vergeten dit weg te nemen.

Wie de vreemdeling was, wist men niet; hij had dit zelf niet kunnen zeggen, en papieren, waaruit dit konde blijken, waren niet opgezocht. Dit baarde intusschen geenszins onrust. De vreemdeling was daar, en zijn toestand zoude des anderen morgens oogenschijnlijk zoo veel beter zijn, dat hij over zijne betrekkingen zoude kunnen spreken. De baas was niet ongerust over de onkosten; hij had in de zware geldtasch de zekerheid, betaald te worden.

(Wordt voortgezet.)

Kroniek.

Antwerpen. - Wij vernemen dat de verzamelingen van penningen en gravuren, in bezit van den heer Eduard Ter Bruggen, en gedeeltelijk voortskomende van wijlen den stadsarchivaris F. Verachter, dezer stad, zeer waarschijnlijk in eigendom zullen overgaan aan de gemeente.

- Karel Verlat legt de laatste hand aan een prachtig portret van den baron Van Havre, en aan een zinnebeeldig plafondstuk voor het paleis van den graaf van Vlaanderen, door ons in 1871, bl. 5, medegedeeld.

- Ferdinand Pauwels heeft voor den heer Jos. Nys eene schilderij voltooid waarover met veel lof wordt gesproken. Des meesters samenstellingen voor de IJpersche Halle vorderen goed.

- Bij Van Dieren en Cie is weer een nieuw werk verschenen van Hendrik Conscience, getiteld *Everard T'Serclaes.*

- Op 18 April werd het huwelijk ingezegend van den heer Arthur Goemaere, leeraar van geschiedenis en kleedij aan de koninklijke academie van schoone kunsten, met mejuffrouw Gabriella De Keyser, dochter van den bestuurder der academie.

- *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Op 19 April en volgende dagen waren nagenoemde kunststukken tentoongesteld: GOUPIL, twee stillevens, *Camelias* en *Schelpen;* WUST, *Herinneringen uit Noorwegen* en een zeer schoone *Waterval;* VAN HAVERMAET, een welgelijkend portret van Madier-Montjau; VAN DER OUDERAA, *Een stoutmoedige dief*, gekocht door den heer A. Baschwitz; VERHOEVEN-BALL, *De koopman in gevogelte;* J. STOBBAERTS, een *Hondenscheerder*, de *Ontroerde moeder* en *Te warm;* W. LINNIG, *De vlinder*, *De dorpszanger* en *Een wolf;* NEUHUYS, *Madelieve;* VAN BEERS, *Leve de geuzen! Bianca*, *Avond*, *Zes ure 's morgens*, *Zes ure 's avonds, Op schildwacht*, *De morgenstond*, *De kluizenaar*, acht schilderijen, alle getuigende van veel jeugdig talent, dat wij hopen door ernstige studiën te zien rijpen; VAN KUYCK, eene veelbelovende schilderij, getiteld: *Het voermanshuis;* JOORS, *De slangentemster* en *Rustende konijnen*, twee stukken die goede hoedanigheden bevatten; CARPENTIER, het *Verhaal van den veldslag* en *De verdwaalde;* DE COCK, een *Gezicht op den Rupel*, een *Weg nabij Laeken, Omstreken van Puers;* SIBERT, drie flinke portretten; DERICKX, *Yvoir* (Namen); VOLA, *Omtrek van Dinant* en *Naderend onweder;* JANSSENS, eene *Kempische sluis;* A. SCHMIDT, *Verpoozing;* LAMBEAUX, *Half mijn*, zijnde eene potaarden groep, voorstellende twee schoolkinderen, die plukharen om een gevonden geldbeugel (is aangekocht door den heer J.D. Winckelman en zal afgegoten en aldus bij Rigidiotti verkrijgbaar gesteld worden); van denzelfden jongen en talentvollen beeldhouwer was tentoongesteld het potaarden borstbeeld van eenen *Hansworst*, aangekocht door den heer Jos De Bom.

De afdeeling voor beeldende kunsten gaat, tegen 15 Augustus aanstaande, eene tentoonstelling inrichten, bestaande uit schilderijen en andere kunstwerken van oude meesters, toebehoorende aan leden van de maatschappij, die uitgenoodigd zijn om vóór 1 Juli schriftelijk aan den voorzitter der afdeeling opgaaf te doen van de kunststukken die zij zouden willen inzenden voor deze tentoonstelling.

- A. Bertou, de bekwame goud- en zilverdrijver, heeft voor St.-Willebrordskerk eene inderdaad prachtige remonstrantie voltooid; rond het voetstuk zijn eenige heiligen hooggewerkt afgebeeld en een krans van 88 kostbare steenen omvat de heilige hostie; de geheele remonstrantie is volgens een goed opgevat model echt keurig gemaakt; de heer Bertou verdient, dat hij met zijn werk geluk wordt gewenscht.

- De Antwerpsche volksvertegenwoordiger en oud-minister V. Jacobs is in zijne hoedanigheid als lid der internationale muntcommissie benoemd tot groot-officier in het legioen van Eer.

Halle. - Van Leop. Everaert en Jan Boucherij is aangekondigd eene *Geschiedenis der stad Halle*, die volledig zal zijn in 8 of 10 afleveringen; elke aflevering kost 50 centiemen; de 300 eerste inschrijvers zullen eene plaat van het stadhuis van Halle

ontvangen. Inschrijvingen worden aangenomen bij alle boekhandelaars bij L. Van den Broeck-Leunens, te Halle.

Een verhaal uit de rechterlijke jaarboeken.
II.

De toestand van den vreemdeling had de gasten nog eenigen

DE HOUTVESTER BESTEEG DEN WAGEN, DIE DOOR ANDEREN WERD VASTGEHOUDEN EN DUS BELET WERD TERUG TE GAAN, BLADZ. 70.

tijd stof tot onderhoud gegeven. In een gezelschap echter, dat alleen met het doel om vroolijk te zijn, bijeen was, konde dit niet lang duren. De bemoeiingen van alle kanten om het verzuimde in te halen, hadden het voorval weldra doen vergeten. Dit is niets zeldzaams. Heden ten dage laat men zich door het leed van anderen niet licht in zijn genot storen. De eigenbaat heeft overal wortel geschoten, en de alles opofferende liefde tot den naaste tot eene zeldzaamheid gemaakt.

Het uur had in het nieuwe jaar reeds viermaal geslagen en het was reeds bijna vijf ure 's morgens, toen de schoolmeester, die des ochtends van den nieuwjaarsdag dienst in de kerk had, opstond. Met hem verlieten alle gasten de herberg.

De maan was intusschen opgekomen en door de dikke wolken zichtbaar geworden. Ook de storm was bedaard. Er viel geene sneeuw meer en op den stormachtigen nacht was een stille morgen gevolgd, die des te schooner was, daar sneeuw en maanlicht hem helder als de dag maakten.

Onder de gasten, die zich gemeenschappelijk uit de herberg naar het dorp wilden terugbegeven, bevond er zich slechts een die dit bemerkte. Het was de houtvester. Hij had misschien, overeenkomstig zijne gewoonte, zijnen blik geslagen over de vlakte tusschen de huizen en het bosch, was blijven staan en had met zijne eene hand herhaalde malen de oogen gewreven, als of hij de kracht daarvan wilde versterken. Na iedere herhaling dezer handelwijze had hij onverstaanbare woorden in den baard gebromd. Hij scheen niet te kunnen gelooven aan hetgeen zijne oogen zagen, en toch zag hij steeds hetzelfde. Eindelijk strekte hij den arm uit om de streek nauwkeuriger aan te duiden en riep uit: ‘Mannen, ziet eens daar ginds! Nu. wat ziet gij daar?’

Een der boeren zeide: ‘Mijnheer de houtvester, dat ziet er uit als een paard en wagen.’

- Daarvoor houd ik het ook, antwoordde deze, maar het rijtuig blijft op dezelfde plaats, het paard beweegt zich niet, het moet niet verder kunnen gaan.

- Ja, zeide een ander, hij heeft gelijk. De zaak ziet er verdacht uit. De wagen staat stil en het paard ook, en van een mensch is niets te zien.

Er werd nog veel gesproken, en elk vermoeden, dat er geopperd werd over het gebeuren van een ongeluk, en dat van andere gevoelens afweek, werd verdedigd. Niemand dacht er in dien stond aan, dat men door spoedige hulp wellicht nog een ongeluk konde verhoeden, dat ieder oogenblik talmen het gevaar voor de hulpbehoevenden grooter maakten en de redding moest bemoeielijken. De houtvester maakte een einde aan dit babbelen en zeide: ‘Mannen, uw gepraat baat niets. Wij kunnen misschien nog helpen. Ik moet weten wat daar gebeurd is. Wie van ulieden gaat met mij?’

Drie personen traden uit den kring, de burgemeester, de schoolmeester en de herbergier, wiens geldelijk belang hem daartoe dwong. De overigen verklaarden zich bereid mede te gaan, waartoe zij meer uit nieuwsgierigheid, die zij wilden bevredigen, werden gedreven, maar toch toonden zij belangstelling, en dit had in dat geval groote waarde. Den herbergier liet men te huis blijven.

De weg van de herberg naar den wagen was uiterst moeielijk. Eigenlijk was er geen weg te zien, daar deze ter hoogte van ettelijke voeten, ja zelfs op eenige plaatsen ter manshoogte met sneeuw bedekt was. Aanvankelijk werd daarop geen acht geslagen, maar men had het vierde gedeelte van den weg nog niet afgelegd, toen velen reeds vermoeid waren en van terugkeeren spraken. De houtvester echter wilde niets daarvan weten. ‘Donnerwetter! riep hij, gij kerels met uwe ooievaarsbeenen, zult toch niet bang zijn? Bedenkt toch, dat daar ginds een beest, of misschien zelfs wel een mensch moet omkomen als wij niet ter hulpsnellen. Het gaat slecht, dat is waar, maar ik zal vooruitgaan en baan maken. Gijlieden volgt mij. Marsch, voorwaarts!’

Deze woorden hadden het gewenschte gevolg. Niemand bleef achter, allen volgden den houtvester in de richting van den wagen, die nog steeds daar stond. Men had den laatsten heuvel bereikt. Tegenover dezen stonden op geringen afstand paard en wagen. Men had halt gemaakt om uit te blazen en nieuwe krachten te verzamelen tot het doorwaden van de sneeuw. De houtvester had opmerkzamer dan de overigen rondgezien. Hij wendde zich daarop tot zijne begeleiders en verklaarde hun, dat het span hem bekend voorkwam, en dat, wanneer hij zijne oogen kon vertrouwen, het den ouden Johan moest toebehooren.

Deze opmerking slechts was er noodig om allen te doen eens worden, dat er geen tijd te verliezen was, om de plaats te bereiken, waar de oude Johan vast was blijven zitten.

De ‘oude Johan’ was een in Hausen algemeen gekende persoon. Hij trok tweemaal per week door deze plaats, en bij buitengewone gelegenheden ook wel driemaal, en bezorgde brieven en pakken tusschen de beide landsteden en vervoerde ook soms wel menschen. Hij was niet jong meer, maar voor zijnen ouderdom zeer kras, en zijn levendig, vriendelijk wezen bij iedereen geliefd. Dit verklaart de bereidwilligheid en den haast waarmede de weg van den eenen tot den anderen heuvel werd afgelegd. Ieder wilde de eerste aan de plaats van het ongeluk zijn, ieder het eerst de behulpzame hand bieden.

Eindelijk was de plaats bereikt. Men had zich niet vergist, paard en wagen waren het eigendom van den ouden Johan. Het paard en het voorste deel van den wagen stond op den top des heuvels. De krachten van het paard waren naar allen schijn niet toereikend geweest om den wagen geheel daarop te brengen, en het teruggaan van dezen laatste was klaarblijkelijk slechts daardoor verhinderd, dat de sneeuw of

misschien ook een steen voor het wiel was komen te liggen. In den omtrek was geen spoor te zien, de sneeuw lag gelijkmatig over den geheelen weg. Het span moest vóór het vallen der sneeuw of gedurende hetzelve tot staan zijn gekomen; na dien tijd kon niemand de plaats hebben verlaten.

Het paard was niet dood, maar stijf en vermoeid. Het had zijnen kop op den disselboom gelegd en de oogen gesloten. Van tijd tot tijd trilde het groote, zware lichaam als van inwendige koude, of als van kramptrekkingen, die den dood voorafgaan.

De dood was misschien door doelmatige middelen nog te voorkomen, maar de gelegenheid daartoe ontbrak; niemand had er aan gedacht, daarin te voorzien. Daarbij was de opmerkzaamheid, welke men het arme dier schonk, slechts vluchtig; zij bepaalde zich zeer spoedig tot het opzoeken van den eigenaar.

De houtvester besteeg den wagen, die door anderen werd vastgehouden en dus belet werd terug te gaan. De voorste zetel was ledig; de daarop liggende sneeuw vertoonde geene indrukselen; de zitplaats kon dus sedert het vallen der sneeuw niet gebruikt zijn. Achter den zetel lagen kisten verward door elkander, tot aan den bovensten rand des wagens; zij waren eveneens met sneeuw bedekt. De houtvester klauterde over dezelve heen en kwam in het achterste deel van den wagen, waarin haast geene pakken lagen. Het scheen als of de goederen, die op die plaats bewaard waren geweest, in der haast meer vooraan waren geplaatst om ruimte te maken. Ook dit konde niet geschied zijn vóór het vallen van de sneeuw, dewijl ook hier de sneeuw hoog en gelijkmatig lag.

De houtvester gaf zich alle moeite eene verdachte plaats te vinden en het sneeuwdek met zijne oogen te doordringen. Het was blijkbaar, dat hij aarzelde den voet voorwaarts te bewegen of met de hand tot op den bodem door te dringen. Dit aarzelen was zeer natuurlijk; het kwam niet van vrees, het was het gevolg van zekeren schroom, dien een ieder, zelfs de moedigste ondervindt, als hij met eigene handen een graf voor de oogen moet blootleggen. Het sneeuwdek was een graf, het moest dit zijn, daar men niet konde aannemen dat de eigenaar den wagen had verlaten.

Weinige minuten later was deze schroom overwonnen. De houtvester stootte de losse sneeuw met den voet ter zijde, herhaalde deze beweging eenige malen, en bleef toen plotseling als verstijfd staan. Dit duurde echter slechts een oogenblik, want weldra bukte hij, greep met beide handen diep in de sneeuw en riep, terwijl hij dezelve wegruimde, met eene van schrik bevende stem:

- Alle duivels! hier ligt Johan! de arme kerel is gewis morsdood. Wij moeten naar de herberg, hier kunnen wij niets doen. Loopt, jongens, haalt paarden. Wat? riep hij op eens verwonderd, Donnerwetter, dat is bloed, en hoeveel! Jongens,

dat is hier niet pluis toegegaan, hier is eene vreeselijke misdaad gepleegd, alles moet hier blijven zooals wij het hebben gevonden. Gij gaat naar het dorp terug en haalt paarden, maar spoedig opdat ook mij geen ongeluk overkomt.

Terwijl de houtvester van den wagen afklom, verwijderden zich zijne begeleiders om zoo spoedig mogelijk hulp te halen.

Het was omtrent zes ure in den morgen, toen de laatsten weder aan de herberg kwamen. Een van hen ging, zonder zich op te houden, verder naar het dorp, om vandaar paarden te halen; de overigen wilden in de herberg zijne terugkomst afwachten en alles laten gereedmaken tot de opname des ongelukkigen. Zij vonden intusschen de deur gesloten, alles in diepen slaap en werden eerst toegelaten nadat zij langen tijd hadden geroepen en geklopt. Door dit roepen en kloppen, dat na iedere vergeefsche herhaling stouter werd, waren ten laatste alle huisbewoners, zelfs de dienstboden, gewekt, en kwamen in de gelagkamer bijeen. In een oogenblik dat de slaapdronken baas de deur opende, bereikte het geraas zijn toppunt. Ieder der aangekomenen wilde het ongeluk het eerst mededeelen, dat den ouden Johan had getroffen, en daar niemand zweeg, maar de een den ander zocht te overschreeuwen, kon men in langen tijd niets verstaan. Dit behoefde dan ook niet; de enkele overeenstemmende klanken: 'Johan - dood - bloed,' waren alleen voldoende om deelneming op te wekken en vele handen in beweging te brengen, opdat er bij de aankomst des ongelukkigen niets ontbrak.

Weldra verlieten alle mannen het huis, om den wagen te gemoet te gaan, die weldra moest aankomen, daar de paarden reeds lang waren voorbijgekomen.

In het huis bleven slechts de vrouwen achter. Zij waren in de gelagkamer bijeengekomen, daar zij bang waren alleen te blijven. Van de mannen was niets meer te hooren, het was zelfs doodstil in huis.

Ongeveer tien minuten later werd deze rust plotseling gestoord. Op den trap naar de bovenverdieping deed zich een vreeselijk gekraak hooren. Het was alsof een zwaar voorwerp met groot geweld van boven werd geworpen en in het vallen geene trede had gemist. Dit was echter van kórten duur geweest; na weinige seconden was alles weder stil.

Geene der vrouwen had den moed gehad de gelagkamer te verlaten en naar de oorzaak van die stoornis om te zien. Zij hadden gelijktijdig, als ware het afgesproken, een luiden schreeuw gegeven, maar zich spoedig weder gerustgesteld, toen buiten alles stil was geworden.

Tegen zeven ure kwam de wagen aan de herberg. Het paard was achtergebleven, daar men het niet had kunnen voortkrijgen. Nadat het tuig hem was afgenomen, had het zijnen steun verloren, was omgevallen, en men had het laten liggen.

De wagen werd tot op den hof gereden en deze afgesloten. Men was overeengekomen terstond een bode te zenden om het gerecht te halen, en niets te veranderen voordat het was aangekomen. De plaats, waar de wagen stond, werd vermeden. De houtvester had gezeid dat alle hulp nutteloos en alle redding onmogelijk was; hij moest wel gelijk hebben, want hij was op den wagen geweest en had zich daar kunnen overtuigen.

Kort na den middag kwam de rechter van onderzoek te Hausen aan. Hij liet eerst de pakken van den wagen nemen en toen den houtvester aanwijzen, hoe hij het lijk had gevonden. Hierop werd de sneeuw zorgvuldig weggeruimd en langzamerhand het lichaam van den ouden Johan ontbloot. Deze was gekleed als naar gewoonte;

slechts zijne klak ontbrak, die op den wagen niet werd teruggevonden. Het lichaam lag krom, op de rechterzijde, de armen, de rechter echter meer dan de linker, onder hetzelve, de beenen omhoog, het hoofd naar de laagte, als ware hij over de kisten heen in het achterste deel van den wagen geworpen geworden. Het lichaam was nog buigzaam, nog niet stijf, het was onder de dikke sneeuw nog niet koud geworden.

Het hoofd zag er schrikkelijk uit. Het was eene ronde massa geheel met bloed bedekt, die onherkenbaar was; het haar was geheel aan elkander gekleefd. Eerst toen het lichaam in eene andere houding was gebracht, vertoonden zich aan de rechterzijde van het hoofd, dicht bij de slapen, twee openingen, waaruit nog steeds bloed vloeide. De eene was in de hersenpan, waardoor de hersenen gewond waren, want er kwamen met het bloed ook eenige deelen daarvan te voorschijn. Van den neus was slechts weinig te zien. Het been moest verpletterd zijn. De handen waren krampachtig gesloten. In de rechter bevond zich een mes, in de linker een bos haar van eene donkere, bijna zwarte kleur en ongewone lengte, daar het uit beide zijden der hand uitstak. Aan de rechterhand en het mes kleefde bloed; ook de linkerhand en het haar dat zij vasthield, was bloedig, maar veel minder dan de rechter. Het scheen alsof het bloed zich eerst aan de wortels der haren had bevonden en van daar op de hand was gevloeid. De haren waren niet afgesneden, zij waren met den wortel uit de huid gerukt. Dit moest met groot geweld, met de aanwending van buitengewone kracht geschied zijn. Dit bewees de groote menigte haren en de omstandigheid, dat aan hunne wortels deelen van het vel van het hoofd zichtbaar waren. Andere wonden werden er niet gevonden, de kleeding was in volmaakte orde.

Deze daad liet aannemen dat de dood was voorafgegaan door eene worsteling, en dat men daarbij elkander wonden had toegebracht. Het bloedige mes in de rechter-, het bloedige haar in de linkerhand stelden dit buiten twijfel. Door beide daadzaken werd het vervolgen en vinden van den dader werkelijk verlicht, maar de misdaad zelve uiterst twijfelachtig gemaakt.

Beide zaken hadden onoverkomelijke zwarigheden. De loop van dit verhaal zal dit bevestigen.

Bij de lijkschouwing was, behalve de beambten van het gerecht en de doodgraver, niemand tegenwoordig geweest. De vreeselijke aanblik van het bloedige hoofd had alle overigen verjaagd. Zij hadden verklaard, dit niet mede te kunnen aanzien. Dit had ten gevolge, dat de bijzonderheden, de uitslag van het onderzoek eerst na het einde daarvan bekend en besproken werden, en dat men zich bij deze gelegenheid ook weder den vreemdeling herinnerde, die den avond te voren onder zulke ongewone omstandigheden was aangekomen, aan wien

tot op dezen oogenblik niemand weder had gedacht, en die tot nog toe geen teeken van leven had gegeven.

De houtvester verhaalde aan den rechter van onderzoek de aankomst des vreemdelings, diens in het oog loopend gedrag, de wonden die hij aan de hand en het hoofd had gehad en de bijzondere gedaante en zwaarte van zijnen stok.

Dit alles scheen zoo juist overeen te komen met den uitslag der lijkschouwing, zoo geheel met elkander in verband te staan, dat niemand dan de vreemdeling de moordenaar konde zijn. Ook de rechter van onderzoek was daarvan overtuigd. Hij liet zich terstond in de kamer brengen, waarin de vreemdeling des avonds te voren was gebracht, en waarin hij zich nog moest bevinden.

Wij hebben reeds gezegd, dat tot nog toe niemand aan den vreemdeling had gedacht. Dit moge ongelooflijk schijnen, maar men neme in aanmerking, dat het in de herberg te Hausen tot de zeldzaamheden behoorde, dat vreemdelingen daar vernachtten, dat de oudejaarsavond tot den morgen had geduurd, en dat het vinden van den ouden Johan en de bediening der dien ten gevolge aangekomen gasten iedereen zoozeer had bezig gehouden, dat het andere daardoor zeer goed had kunnen worden vergeten. Kortom, het is eene daadzaak, dat tot op dit oogenblik de kamer van den vreemdeling geheel in vergetelheid was geraakt.

De baas had de deur, die tot dit vertrek toegang verleende, geopend en de rechter van onderzoek vóór hem laten binnengaan. Beiden wierpen onderzoekende blikken rondom zich. Het bed was ledig en de vreemdeling verdwenen. Het theegoed stond nog op de tafel vóór het bed, slechts de rhumflesch ontbrak.

Van het reisgoed des vreemdelings was niets achtergebleven, maar op het kussen en den deken, waar het hoofd en de gekwetste hand hadden gelegen, waren groote bloedvlekken, die reeds gedroogd waren.

De vlucht en het verdwijnen des vreemdelings werden als een bewijs voor zijne schuld aangezien. De vlucht zelf moest bewerkstelligd zijn in den tijd, dat de mannen het huis hadden verlaten, om den wagen te gemoet te gaan, en in welken het geraas op de trappen was gehoord.

(Wordt voortgezet.)

Over de warmte.

De oorzaak der warmte is ons onbekend. Doch ten haren opzichte bestaan er onder de natuurkundigen twee verschillige vermoedens. Volgens de eenen bestaat er eene zeer dunne, onweegbare en onvatbare stof, *warmtestof* genoemd. Deze omringt de gedeelten der lichamen en veroorzaakt de verschijnsels van hitte of koude volgens dat ze zich ergens in meerdere of mindere hoeveelheid bevindt. Volgens andere natuurkundigen zijn de verschijnsels door warmte veroorzaakt, afhankelijk van zekere trillende bewegingen der lichamen en van eene bijzondere veerkrachtige vloeistof die de gedeelten der lichamen omringt, aan welke vloeistof zij den naam van *aether* of hemellucht geven. Deze trillingen, volgens derzelver hoeveelheid, veroorzaken de hitte, de koude, en het licht, even als de trillingen der lucht den klank teweegbrengen.

De warmtestof is niet alleen de oorzaak van het warmtegevoel, maar ook van vele andere natuurlijke verschijnsels. zooals van 't smelten van het ijs, van 't koken des waters, van het uitzetten der lichamen, enz.

D[r]. F.J. MATTHYSSENS.

Koninklijke academie van beeldende kunsten te Antwerpen.

Op 26 April en volgende dagen waren tentoongesteld de stukken, uitgevoerd voor de jaarlijksche prijskampen. Tusschen dezelve bevonden zich de volgende, in de afgezonderde werkplaatsen onder de leiding van den heer N. De Keyser gemaakte schilderijen: E. SIBERDT, *Doedelzakspeler;* A. VAN DEN BERGH, *Lodewijk Van Hort zijn tafereel verdedigende tegen de beeldstormers*, *in de hoofdkerk te Antwerpen; Landschapschildering* (onder de leiding van Jacob Jacobs): A. DE PRET, *Altijd vereenigd* (stilleven); P.J. GOOSSENS, *Gezicht uit de omstreken van Antwerpen en Uitgang van het bosch* (afgaande zon); V. THIRION, van Calloo, *Na den regen* (gezicht genomen op de Ourthe); TH. VERSTRAETE, van Gent, *landschap uit de omstreken van Berchem* en *Afgaande Zon* (gezicht te Rupelmonde); J. VOLA, *Gezicht nabij Dinant* en *een Waterloop*; - *Beeldhouwkunde* (leeraar Jos. Geefs): F. JORIS, van Deurne, *portret*; J. LAMBEAUX, *Bacchus;* A. PEETERS, van Antwerpen, *de Spotter*, borstbeeld; - *Sieraden:* J. KERCKX, *hoek van een plafond* (stijl Lodewijk XV); E. DE LA MONTAGNE, leerling van Lucas Schaefels, teekening voor een tapijt, *de begrafenis van den H. Laurentius* voorstellende; F. LAECQUEMANS en G. PAUWELS, goed geschilderde paneelen voor zalen. Van de klasse van gravuur *op koper* was niets beduidends te vermelden; de bijzonderste leerlingen zijn bezig voor den grooten prijskamp (gezegd van Rome); *Houtgravuur* (leergang het verleden jaar heringericht onder de leiding van E. Vermorcken): uitmuntende zinnebeeldige houtsnede van D. VEREST, en eerste proeven van G. DE LA MONTAGNE, F. VAN AEL en F. VERMORCKEN.

Op 3 Mei, ten 1 uur, plechtige prijsuitdeeling, onder voorzitting van den heer ridder Pycke, gouverneur der provincie Antwerpen en in het bijwezen van de heeren Ad. van Soust de Borckenfeld, bestuurder der afdeeling van schoone kunsten in het ministerie van binnenlandsche zaken, L. de Wael, burgemeester van Antwerpen, de schepenen J. Cuylits, F. Van der Taelen, J. Lefebvre en E. Allewaert, A. Legrelle, L. De Winter en F. Moons, leden van den bestuurraad der

academie, leden van den Antwerpschen gemeenteraad, Van Cauwenbergh, burgemeester van Lier, den bestuurder en leeraren der academie, F. De Braekeleer, bijgevoegd bewaarder van het museum, J. De Craen, gemeentesecretaris, den bestuurder van ons tijdschrift en eenige kunstliefhebbers.

Een muziekkorps speelde bij het openen en sluiten, alsook bij iedere bekroning van leerlingen. De heer G. Kempeneers, regent der academie, gaf in de Fransche taal lezing van het verslag over het afgeloopene jaar; de griffier P. Rombouts las de lijst der toegekende prijzen in de Nederlandsche taal, waarvan zich bij de uitreiking ook bedienden de heer van Soust de Borckenfeld en de heer gouverneur der provincie. Wij laten hier de namen volgen der leerlingen die de prijzen van uitmuntendheid behaalden.(1) *Schilder- en teekenkunst* (hooger onderwijs): C. PEETERS (Turnhout); *Teekenkunst* (middelb. onderwijs): E. FARASYN; overgangsafdeeling: L. BRUYNOOGHE; lager onderwijs (1ste afd.): C. BOOM (Hoogstraeten), 2de afd., G. POSSON; 3e afd., C. NYS; 4e afd., F. Vermorcken (St-Gilles); 5e afd, TH. BAX; *Landschap en Dierenschildering* (middelbonderwijs): I. VERDONCK; *Beeldhouwkunde en boetseering*, hooger onderwijs, B. VAN HOVE ('s-Gravenhage); middelbaar onderwijs, P. BONCQUET (Cachtem); 2e afd., A. VAN BEURDEN; lager onderwijs, 1e afd., B. NAUWELAERTS; 2e afd., L.M. DEN HOLLANDER (Middelburg); *Sieraden* (hooger onderwijs), F. VAN PUT; middelbaar onderwijs, C. ISTAS (Gent); lager onderwijs, H. DE PAUW (Oostwinkel), 2e afd., L. STYNEN; *Bouwkunde* (hooger onderwijs): F. VAN DYCK; middelbaar onderwijs, J.G. NEZY (Lier); 2e afd., dezelfde; 3e afd., A. DELRUE; 4e afd., E. STORDIAU; lager onderwijs; H. SMITS; 2e afd., H. VERDONCK, *Scheepsbouwkunde* (middelbaar onderwijs), E. BEUCKELEERS (Boom); lager onderwijs, A.P. DUHOUX; *Teekenkunde toegepast op de stielen* (hooger onderwijs): A. SEEGER; middelbaar onderwijs, J. FLUMENS; *Teekening van sieraden* (middelbaar onderwijs), G. PAUWELS; lager onderwijs, F. VERANNEMAN, 2e afd., E. DE CLOPPER (Zele); 3e afd., A. VAN EVEN; 4e afd., C. GROENEN. Aan J. STYNEN, leerling der klasse van kopersnede is eene medalle van aanmoediging toegekend. Uit de klasse van sieraadschildering, onder de leiding van Lucas Schaefels, hadden tentoongesteld: stukken met bloemen, vruchten en wild, C. BOOM (Hoogstraten), E. DE LA MONTAGNE, I. DE REYCK (Luik); J. FLUMENS; E. JACOBS (Contich) J. LEMMENS; A. THOMASCHKY (Moscou); P. VAN DER ESSEN; F. VAN DER WEE en J. VAN GENEGEN.

De groote prijskamp voor plaatsnijders (gezegd van Rome) is begonnen op 6 April om te eindigen op 3 Augustus. Er zijn drie kampers, te weten: F. LAUWERS, H.F. VAN DER BORCHT en J. DIRKS, alle van Antwerpen geboortig en leerlingen der Antwerpsche academie. Zij moeten uitvoeren eene teekening naar het plaaster, eene teekening en eene gravuur op koper naar het levend model. Door het overlijden van F. Bizolier, plaatdrukker der academie, is men verplicht de proeven der leerlingen te Brussel te doen trekken.

Een kus.

(1) Van de leerlingen te Antwerpen geboren is de naam der geboorteplaats hier niet vermeld.

Hoedredoe! Mijn liefste vriendje!
Is vandaag verloren zang;
Want de spartelende jongen
Krijscht maar voort reeds uren lang.
Wat zal moeder nu beginnen?
Deugniet, zegt ze, lacht en lonkt,...
En daar klinken duizend kusjes,
En de kleine slaapt en ronkt.

Arm in arm en hart aan harte,
In den stillen maneschijn,
Wandlen vrijend Jan en Mieken,
Och, wat moet dat zalig zijn!
Maar 't wordt laat... gauw nog een kusje,
Nog een, nog... want Mieken schroomt;
Doch wat deert haar moeders kijven
Als ze aan Jannes kusjes droomt.

Laat uw man de lippen hangen,
Is de wind in 't Noord gedraaid;
Vrouwke, wil daarom niet suffen,
't Is zoo stil waar 't nimmer waait!
Kijk hem vriendlijk vlak in de oogen
Belg en Spanjerd, Griek en Rus
Brengt gij zoetjes tot bedaren
Met een langen, malschen kus.

Als vaarwel in pijnlijk scheiden.
Kust een vriend met stille smart,
Mij de tranen van de wangen
En weer hoop en moed in 't hart.
Kom ik thuis van werk of reize
Haalt een jubelend gezin,
Dansend en met open armen
Mij met liefdekusjes in.

God gaf ons een mond tot spreken,
Lippen tot een warmen zoen!
Slechts de valschaards en de boozen
Kunnen dat oprecht niet doen.
Judas heeft den kus ontheiligd,
Judas, vuig en laf gemoed,
Maakte, wat soms menschen durven,
't Slechtste kwaad van 't beste goed.

Poezle meisjes, ware vrienden,
Allen, die mij duurbaar zijt,
'k Eisch mijn deel van uwe harten,
'k Scheld geen halven kus u kwijt.
Trek ik op ter eeuwge reize,
Dochter, maak mij 't scheiden licht,
Zoon..., kust beiden dan met liefde
Vaders brekende oogen dicht!

V. CEULEMANS.

Berchem, *Mei* 1874.

Warmtemeters of thermometers.

Door de warmte ondergaan de lichamen eene uitzetting, dat is te zeggen dat ze in omvang vergrooten. Deze omvang is dezelfde voor denzelfden warmtegraad; ook is de uitzetting der lichamen bijzonder geschikt om den warmtegraad aan te duiden.

Aan de tuigen, daartoe gebruikt, geeft men den naam van warmtemeters. Deze zijn van verschilligen aard.

Kwikwarmtemeter. - Dit tuig bestaat uit eene dunne glazen buis, welker ondereinde den vorm heeft van eenen bol, of van een cilindervormig kuipken. In het binnenste van dit tuig is kwik gesloten, waarvan de vergrooting van omvang door warmte aangeduid wordt bij verdeelingen afgeteekend op den steel van den warmtemeter of wel op een bekleedsel, waaraan hij vastgehecht is. Het maken van eenen warmtemeter vereischt de volgende bewerkingen.

Men verschaft zich eene cilindervormige glazen buis, waarvan de binnenmiddellijn dezelfde zij in de gansche uitgestrektheid, opdat gelijke lengte overeenkomstig zoude zijn met gelijken omvang. Om zich van deze voorwaarde te verzekeren, sluit men in de buis eene kleine kwikkolom van 1 of 2 centimeters lengte, welke men afhellend of door eene lichte drukking op eene blaas van ezelsoor of rekbare gom, de gansche uitgestrektheid der buis laat doorloopen. Indien het

kwik in alle de plaatspunten dezelfde lengte blijft behouden, is men verzekerd dat de binnenmiddellijn derzelve overal eene gelijke lengte heeft: alsdan blijft er over eenen bol aan de buis te blazen of er een cilindervormig kuipken aan te souderen. Wanneer men eene ongelijke buis wil gebruiken, behoeft men vooreerst op hare gansche lengte, en overeenkomstig met gelijke omvangen van het kwik, achtereenvolgende ruimten af te teekenen. Deze bewerking, alhoewel moeielijk, wordt nochtans zeer nauwkeurig ten uitvoer gebracht bij middel van het stelsel in het bovenstaande afbeeldsel aangeduid.

Vooraleer het kwik in het tuig te brengen, warmt men deszelfs bol, ten einde er de lucht uit te jagen; daarna steekt men zeer spoedig het ander einde der buis in het kwikbad.

Bij de verkoeling klimt het kwik er in, uit hoofde dat de drukking des dampkrings op het kwikbad grooter is dan die der nog inbeslotene lucht. Men hernieuwt deze bewerking tot dat de buis met kwik gevuld zij tot bijna op de helft van hare lengte. Daarna sluit men het boveneinde van het tuig, hetzij dat men het gedeelte der buis boven het kwik luchtledig make of niet. In het eerste geval maakt men het boveneinde der buis spitsvormig en alsdan warmt men den bol op heete kolen totdat een druppel kwik uit het tuig vloeie; op hetzelfde oogenblik sluit men het spitsvormig boveneinde, met het glas aan de vlam eener kaars bij middel van een soudeerpijpken te doen smelten. In het tweede geval begint men met het boveneinde der buis gansch toe te sluiten door smelting van het glas, en zelfs maakt men dat einde gloeiend; alsdan warmt men zeer spoedig den bol, hetzij met de hand, hetzij aan de vlam eener lamp. Daardoor klimt het kwik. en de lucht die boven in het tuig is, zet zich genoegzaam uit om het gloeiend boveinde der buis te verbreeden, eene bewerking die altoos noodzakelijk is wanneer men lucht in den warmtemeter behoudt.

De verdeeling van eenen warmtemeter in graden bestaat in het aanteekenen van twee onveranderlijke punten, en in het gelijk verdeelen van den afstand tusschen beide begrepen. De onveranderlijke punten zijn doorgaans diegene van de ijssmelting en van de waterkoking. Om het eerste punt af te teekenen, plaatst men den warmtemeter in een vat met ijs gevuld. Dit begint te smelten door de omringende warmte en na verloop van eenige oogenblikken is het kwik gedaald tot op zeker punt dat men op den steel van den warmtemeter afteekent met eene 0. Om het punt der waterkoking aan te duiden plaatst men den warmtemeter in een vat met langen hals, dat kokend water inhoudt. Welhaast klimt het kwik tot eene zekere hoogte die men insgelijks afteekent. Daarna verdeelt men den afstand tusschen beide afteekeningen begrepen, in 100 gelijke vakken, hetzij men deze aanduidt op den steel van den warmtemeter, ofwel op een bekleedsel waaraan de warmtemeter is vastgehecht. Men kan kwikwarmtemeters maken die 300 tot 400 graden warmte aanduiden; doch het

zou onmogelijk zijn dit getal te overtreffen, daar het glas alsdan begint te smelten en het kwik gedeeltelijk overslaat tot damp, welke, door de drukking, het glas zou doen barsten. Onder 0 geeft de kwikwarmtemeter slechts aanduidingen van 30 tot 35 graden, vermits het kwik begint te bevriezenop 40 graden onder 0.

Volgens waarnemingen van Bellani klimt de 0 van den kwikwarmtemeter met ter tijd. Zulks schijnt veroorzaakt te zijn door de buitendrukking des dampkrings op den bol van het tuig, welks binnenruimte allengskens schijnt te verminderen.

De door ons beschreven warmtemeter draagt den naam van honderddeelige warmtemeter, omdat zijn maatstaf 100 verdeelingen aanduidt. Diegene, welke den naam van Reaumur draagt, is in 80 graden verdeeld, van het punt der ijssmelting, door 0 aangeduid, tot het punt der waterkoking. De maatstaf van den warmtemeter van Fahrenheit heeft 212 graden; de 32ste graad staat gelijk met de 0 der vorige, zoodat men hier 180 graden rekent van het punt der ijssmelting tot dit der waterkoking.

De betrekkelijke waarde der graden van deze verschillige warmtemeters, is als volgt:

Reaumur.	***Honderddeelige.***	***Fahrenheit.***
1 graad is gelijk aan	1 gr. 25 en aan	2 gr. 15.

Men vervangt soms het kwik van eenen warmtemeter door roodgeverfden spiritus of gezuiverden wijngeest; zelfs bij de strengste koude bevriest de spiritus niet. Dusdanige warmtemeter is derhalve bijzonder geschikt om de warmtegraden onder 0 aan te duiden.

De uitvinding van den warmtemeter dagteekent van het einde der XVIe eeuw; zij wordt toegeschreven aan den Nederlandschen natuurkundige Drebbel en aan Galilei.

D^{r}. F.-J. MATTHYSSENS.

Kroniek.

Antwerpen. - De heer E.P.R. Kums, consul van Saksen heeft te Parijs op de verkooping Wilson, het portret van Marten Pepijn, door Antoon Van Dyck, aangekocht voor 31,000 fr. Het maakte vroeger deel uit van de verzameling van Z.M. Willem II te 's-Gravenhage, waar het openbaar verkocht werd in Augustus 1850, voor gl. 4,300; in 1857, in de veiling Patureau, te Parijs, gold het 15,000 fr.

- Den 1^{n} Mei werd op de Vrijdagschemarkt, bij den roeper Graré, een oud tapijt door den bezitter als waardeloos met een aantal rommel naar het verkoophuis gebracht, tegen 875 fr. toegewezen en, volgens men verzekert, nog denzelfden dag herverkocht tegen 1500 fr.

- De heer Jan Swerts, benoemd als bestuurder van de academie van Praag, zal eerstdaags naar Bohemen vertrekken. De vriendschap en toegenegenheid van velen in Antwerpen en andere steden des lands zullen den verdienstelijken en geachten kunstenaar op reis vergezellen.

- Verschenen bij de gebroeders Kennis: *Historiek der feestbetooging van* 4 *Februari* 1872, *door het Huis van Antwerpen aan den heer Victor Jacobs*, *volksvertegenwoordiger en oud-minister van financiën*; 52 blz. druks; niet in den handel.

- De heer J. de Geyter houdt zich onledig met een belangrijken letterkundigen arbeid, namelijk eene nieuwe bewerking van het epos *Reinaert de Vos,* volgens de oudste afschriften en de beste bronnen en toelichtingen. Een deel is in druk.

- De koninklijke maatschappij *De Vrije Kunst* is door het gemeentebestuur gelast met de inrichting van een groot tooneelfestival, welk te rekenen van 17 Augustus op den nieuwen Vlaamschen schouwburg zal plaats hebben; elke optredende maatschappij moet eene vertooning geven, bestaande uit een tooneelstuk of drama van ten minste 3 en een blijspel van 1 of 2 bedrijven; de volgende prijzen zijn uitgeloofd: *drama*, 1^{e} prijs, 700 fr. en een verguld eermetaal; 2^{e}, 500 fr. en een zilveren eermetaal; de beste liefhebber en de beste speelster ontvangen ieder een verguld eermetaal; *blijspel:* 1^{e} prijs, 400 fr. en een verguld eermetaal; 2^{e}, 250 fr. en een zilveren eermetaal; 3^{e}, 150 fr. en een zilveren eermetaal; de beste liefhebber en de beste speelster zullen een verguld eermetaal bekomen.

- Theodoor Van Ryswyck werd op 3 Mei plechtig herdacht door de maatschappij het *Vlaamsche Volk* en de talrijke kringen welke van uit verschillende steden en gemeenten des lands opgekomen waren, naar aanleiding van den oproep, door de Antwerpsche maatschappij gedaan (zie blz. 23); de gezamenlijke genootschappen, vergezeld van eene talrijke schaar beangstellenden, hebben een bezoek afgelegd aan het graf van den volksdichter en zijn daarna zijn standbeeld in het Park gaan begroeten; gelegenheidsredevoeringen werden beurtelings uitgesproken door de heeren J. Van Herendael, K. Verbruggen, J.I. De Beucker, A. Kennis, Scherpenzeel en L. Versnayen; des avonds had in den schouwburg der Varietés een toon- en letterkundig feest plaats, welk door de weduwe en de kinderen van den vereerde werd bijgewoond, en waarop de heer J. Van Herendael eene feestrede hield; de maatschappij het *Vlaamsche Volk* heeft eene fraaie bloemlezing uit Van Ryswycks werken doen drukken en kosteloos laten uitgeven.

Den volgenden Zondag, 10 Mei, ter gelegenheid van de plechtige uitreiking der belooningen aan de bekroonden in den stedelijken prijskamp van tooneelletterkunde, had in den nieuwen Vlaamschen schouwburg een tweede feest plaats, ter herdenking van Theodoor Van Ryswyck; dit feest was ingericht door de zorgen der jury van den voornoemden prijskamp; de vijfde symphonie van Beethoven werd voor deze gelegenheid ten tweede male uitgevoerd (zie blz. 56) onder de bekwame leiding van den heer bestuurder van de muziekschool, Peter Benoit; buiten liederen van Van Ryswyck werd Waelrants madrigaal gezongen; als feestredenaar trad de heer Max Rooses op; de weduwe des dichters, leden zijner familie en ook stedelijke overheden woonden het feest bij, dat gesloten werd met een banket van een honderdtal personen.

- Op bladz. 123 (jaar 1873) hebben wij gemeld, dat bij 't gemeentebestuur plan bestaat, om de aloude drukkerij van Plantijn, met de verzamelingen van druk- en plaatwerken, daaraan verbonden, het huis waarin zij gevestigd is op de Vrijdagschemarkt, benevens de ettelijke zich daarin bevindende schilderijen, waartusschen vele meesterstukken, aan te koopen en in te richten tot een museum, welk ongetwijfeld tusschen de merkwaardigste in zijnen aard van gansch Europa zou mogen gerekend worden. 't Zou zelfs nergens zijne weerga hebben. De tegenwoordige eigenaar, de heer E. Moretus, wil in den afstand aan de stad toestemmen, mits deze hem betale één millioen 200,000 fr. Wij vernemen dat de onderhandelingen op den besten voet staan. Het gemeentebestuur heeft zich in betrekking gesteld met de hooge regeering, ten einde een ruim hulpgeld uit 's rijks schatkist te vragen, en wij durven hopen, dat het staatsbestuur zich verhaasten zal de stad Antwerpen hierin op de mildste wijze te gemoet te komen. De heer Delcour,

minister van binnenlandsche zaken, heeft de heeren Van der Haegen, van Gent, en Etienne Leroy, van Brussel, gelast, de nalatenschap van Plantijn

omstandig te gaan bezichtigen en daarover verslag te geven.

- **Herenthals.** - V.J. Dumoulin gaat uitgeven een *Marsch* op het thema van Karel Miry's *Vlaamsche Leeuw*, bewerkt door J. Ceulaers, muziekmeester der harmoniemaatschappij *H. Cecilia.* De prijs is op slechts 2fr. gesteld.

Bij denzelfden uitgever verschijnt: *De Kempische Lier*, welke haren vijfden jaargang is ingetreden; de *Kempische Lier* geeft zesmaal 's jaars een muziekstuk en kost slechts 21/2 fr., vrachtvrij verzonden in geheel het land.

Brussel. - De beroemde kunstschilder L. Gallait heeft de vier laatste schetsen der tafereelen, die de zaal der beraadslagingen van den senaat moeten versieren, afgewerkt; zij zijn in de daartoe bestemde lijsten geplaatst en stellen voor: Maria-Theresia, Willem-de-Goede, Philips-de-Goede en Philips van den Elzas.

- Van *Patria Belgica* bevat de 20e aflevering het vervolg en slot der *Geschiedenis van de burgerlijke rechtsvordering;* eene bijdrage over het *Handelsrecht*, door L. Bastiné, en een opstel van den heer substituut Julius Lameere over de *Wetgeving betrekkelijk de vreemdelingen.*

- *Koninklijke academie van België.* De heer Liagre is tot bestendig secretaris benoemd. De prijs van 1000 fr. voor staathuishoudkunde is toegewezen aan het werk getiteld: *Entretiens populaires du lundi, ou Théorie économique des rapports du capital et du travail*, van J. Dauby. De heer Edm. Poullet, leeraar van wijsbegeerte bij de Leuvensche hoogeschool, welke reeds viermaal bekroond werd, heeft behaald den grooten prijs van 3000 fr., gesticht door wijlen den baron de Stassart. De heer A. Van Weddingen, doctor in de godgeleerdheid bij de katholieke hoogeschool en aalmoesenier van het hof, bekwam een gouden eermetaal. De heer De Ceuleneer, student aan gemelde hoogeschool, erlangde een gouden eermetaal, voor zijn bekroond werk op de *Regeering van Septimus Severus.*

- De prijs van 3000 fr., door het staatsbestuur uitgeloofd voor 't beste tooneelstuk, gedurende de drie laatste jaren verschenen, is toegekend aan den heer Desiré Delcroix voor zijn drama *Philippina van Vlaanderen*, dat te Antwerpen den tweeden prijs behaalde. (Zie bladz. 32.)

- Van 1 September tot 1 November zal in de hoofdstad eene tentoonstelling geopend zijn van nijverheid, afgedeeld in de volgende vakken: I. bouwstielen, snijwerk, ijzer- en slootwerk, marmerwerk, mozaïk- en cement-vloeren enz., schrijnwerk, sieraden in steenhard carton, plaaster enz., decoratieschildering; II. bronzen en koperen lichttoestellen, nabootsingen en galvanoplastiek, zilveren tafelgerieven, kachels, meubelmakerswerk, lijsten, marmeren pendules enz., potwerk, heel en half porseleinwerk, porseleinschilderingen, spiegelglazen en kristal, geschilderde en gegraveerde ramen, spiegels, geschilderd papier, leder en carton-leder, gewast doek (toile cirée), behangsels, tafellinnen en gordijnen; III. stoffen en weefsels, alles wat tot kleeding en opschik behoort, schoenen, borduursels, linten, passement, waaiers, gemaakte bloemen, kanten en juweelen, echte en valsche, horloges, wandelstokken, zon- en regenschermen; IV. pijpen en sigarenbuisjes, metaalwaren, speelgoed, muziekinstrumenten, brillen en kijkglazen, prachtwapens, rijtuigen, spoorwegwagens en omnibussen, zadelwerk, getuigen, kerksieraden, papier, schrijfgerieven, boekbinderswerk, marokkijnwerk, drukwerk, lichtteekeningen, platen en gravuren; V. teekeningen, werk van teekenscholen. De tentoongestelde voorwerpen moeten in België gemaakt zijn; ieder tentoonsteller ontvangt een diploma; de tentoonstellers

zullen hebben te betalen: voor elken vierkanten meter plaats, die hunne voorwerpen op den grond beslagen, 10 fr. en voor elken vierkanten meter tegen den muur, 5 fr.; de vervoerkosten per spoor, weg en weer, zijn voor rekening der tentoonstellers, maar de staatsspoorweg doet de verzendingen tegen halven prijs; de commissie der tentoonstelling waarborgt niet tegen schade of verlies; om ingeschreven te worden als tentoonsteller, moet men zich wenden tot den heer Mignot-Delstanche, algemeen secretaris der commissie, Carolystraat, n^{r} 31, te Brussel; onnoodig de brieven te frankeeren; de stukken door de commissie van keurders aangenomen om tentoongesteld te worden, moeten tusschen 1 en 15 Augustus vrachtvrij aangekomen zijn in het lokaal der centrale Hallen te Brussel.

Leuven. - Bij K. Peeters is verschenen: *Drie dagen in de Maasvallei*, door J. Brouwersz, zijnde eene beschrijving van schrijvers geboortestreek en van de aldaar gedurende zijn verblijf plaats gehad hebbende vermakelijkheden.

- *Met tijd en vlijt* heeft bij van Linthout uitgegeven: *Lettervruchten*, uitmakende een schoon boekdeel van 232 bladz. in-8°, versierd met het door Nauwens gegraveerde welgelijkend portret van J.A.E. Van Straelen, stichter van het genootschap; onder andere treffen wij in het boek bijdragen aan van de hoogleeraars A. Dupont, dr. E. Van Oye, H. Claeys, C. Siffer, J. Van der Linden, P. Raas, S. Daems, J. Van Ryswyck (zoon), dr. Smiets, P. Maes, A. De Ceuleneer, J.F. Hendrickx enz.

- De rederijkkamer *Het Kersouwken* schrijft eenen prijskamp uit voor Nederlandsche letterkunde; de gevraagde stukken zijn: eene novelle, een ernstig en een luimig volkslied, in te zenden voor 15 Augustus aan den heer secretaris J. Brouwersz, 121, Maria-Theresiastraat n^{r} 21, te Leuven. De prijzen bestaan uit vergulde en zilveren eermetalen.

Gent. - De maatschappij tot bevordering van nijverheid en wetenschappen heeft besloten, dit jaar, evenals in de voorgaande, eene tentoonstelling van kunst- en nijverheidsvoortbrengselen in te richten, welke op 12 Juli aanstaande zal geopend worden.

Luik. - In den wedstrijd van sieraadschildering, door *l'Union des artistes* uitgeschreven, is de prijs toegekend aan den heer Julius Van Syngel, leerling der Gentsche nijverheidschool.

- In 1873, bladz. 192, hebben wij in ons tijdschrift de opmerking gemaakt, dat het standbeeld van Karel-den-Groote door het stadsbestuur in slechten staat van onderhoud gelaten werd en zelfs beschadigd was geworden, zonder dat men de moeite nam, de beschadiging te doen herstellen. De beeldhouwer C. Jehotte, door wien het gedenkteeken werd gemaakt, heeft het Luiksche stadsbestuur in rechten betrokken; hij hield staande, dat zijn goede naam, zijne faam als beeldhouwer te lijden heeft van den slechten staat waarin het gedenkteeken wordt gelaten, door de onverschilligheid van het stadsbestuur, van welk hij eene vergoeding van 50,000 fr. vergde en 200 fr. voor elken dag die er nog zou verloopen, zonder dat men zou beginnen te werken om het gedenkteeken op stads kosten terug in den staat te brengen, waarin het zich bevond, toen het in Augustus 1869 afgeleverd werd. Het gemeentebestuur hield op de rechtbank staande, dat deze niets te stellen had met die zaak; de Luiksche rechters waren van 't zelfde gevoelen en verklaarden zich onbevoegd. Tegen die uitspraak ging de heer Jehotte in beroep en het hof heeft de uitspraak van de Luiksche rechtbank verbroken en verklaard dat zij wél bevoegd is, om in de zaak uitspraak te doen. Dien ten gevolge zal de gezegde rechtbank, waarin evenwel andere rechters zullen zitten, het proces opnieuw moeten onderzoeken. Twee advocaten van Brussel, de heeren de Wandre en Bouvier, zullen voor den beeldhouwer pleiten.

Gedenkteeken der XVIIe eeuw in de Sint-Pauluskerk te Antwerpen.

Neven staande

TEEKENING EN HOUTSNEDE DOOR JOS. HEMELEER.

plaat verbeeldt het zwart marmeren gedenkteeken van Hendrik van Varick, schoutet van Antwerpen in 1600 en zijne echtgenoote Anna Damant; het bevindt zich op het hooge choor, langs den kant van den Epistel, boven den ingang van den kelder, in de voormalige kloosterkerk der Predikheeren, thans de St. Pauluskerk te Antwerpen. Boven en nevens de portretten in steen van van Varick en zijne vrouw, die het gedenkteeken versieren, prijkten vroeger de wapenschilden der vereeuwigden; alsook achtkwartieren die men allen gaat herstellen rechts die van van Varick, Du Crois, van Berchem, en van de Werve; links die van Damant, Bave, Brant en van Liere.

Hendrik van Varick was ridder, burggraaf van Brussel, vrijheer van Boonendael, Bouwel en Olmen, lid van 's konings raad van oorlog; het ambt van schoutet ging van hem overop zijnen zoon Nicolaes in 1628. Hij overleed den 5^n^ October 1641. zijne echtgenoote op 6 Mei 1630. Grootendeels door van Varicks toedoen zagen de Augustijnen zich te Antwerpen in staat gesteld scholen te stichten; door zijne bemiddeling kwamen gemelde kloosterlingen op 3^n^ April 1608 in bezit van een uitgestrekt eigendom de brouwerij *de Ketel*, in de Everdijstraat palende tegen de Oudaen en de Kammer-

straat; den 14n Augustus van hetzelfde jaar werd hun die erve van stadswege in eigendom geschonken. Bij Mertens en Torfs vinden wij hieromtrent het volgende opgeteekend: Zij (de Augustijnen) hadden geen tijd verzuimd, om hun klooster en scholen aan te leggen; reeds den 28n Augustus werd hunne bid plaats ingewijd door den bisschop Joannes Miraeus; den 30n September openden zij hunne scholen, waarover Nicasius Bax, een geboren Antwerpenaar, waarschijnlijk de eerste rector is geweest; zeven jaren later begonnen zij hunne kerk te bouwen, volgens de plannen en teekeningen van Wenceslaus Coeberger(1); hun beschermheer, Hendrik van Varick, legde den eersten steen.

Wie van Varicks gedenkteeken in de Predikheeren- of St.-Pauluskerk maakte, is niet bekend; stellig is 't een werk van een onzer goede beeldhouwers der XVIIe eeuw en wiens naam wellicht zou te vinden zijn in de archieven der kloosters van de Predikheeren te Lier of te Gent, want het schijnt, dat wijlen den zeer eerw. heer pasoor C.J. Van Vaerenbergh een gedeelte der oude archieven van het Antwerpsch klooster aan een der hooger gemelde kloosters heeft gegeven, zooals het overigens behoorde. Wij drukken langs dezen weg den wensch uit, aan gemelde kloosterheeren desaangaande eenige opzoekingen te willen doen.

Wij hopen nog de gelegenheid te zullen hebben, platen te geven naar andere gedenkteekens, sieraden of kunststukken uit de St.-Pauluskerk, die een van België's fraaiste en rijkst versierde tempels is en tot op het einde van de voorledene eeuw aan de Predikheerenorde toebehoorde. Zie nog over de Predikheeren- of St.-Pauluskerk *de Vlaamsche School*, 1861, bladz. 148. - 1870, bladz. 158 en 169.

Gebreken.

Wie meent volmaakt te zijn, is volmaakt in dwaasheid. Ik heb veel gezien in deze wereld, maar nog nooit zag ik een volmaakt paard of een mensch zonder gebrek, en ik zal die ook wel niet zien, voordat er twee Zondagen in eene week komen. Een oud spreekwoord zegt: ‘zonder leven, zonder gebrek,’ met andere woorden: van de dooden moet men niets dan goed zeggen; maar de levenden zijn allen meer of minder zoo met de pek der zonde besmet, dat een half blinde het nog best kan opmerken. Ieder hoofd heeft zijne weeke plek en elk hart zijne zwarte plaats. Iedere roos heeft hare doornen en elke dag zijn nacht. Zelfs de zon heeft vlekken en de hemelen worden door zwarte wolken verduisterd. Niemand was zoo wijs of er stak nog dwaasheid genoeg in hem, om er een kraam mede te vullen op de jaarmarkt der zotheid. Ook waar ik den zotskap niet zien kan, heb ik nog altijd de bellen hooren rinkelen. Onze gebreken staan ons niet op het voorhoofd geschreven, en gelukkig dat het zoo is, want hoe wijden hoed zouden wij niet noodig hebben om ze te bedekken. Niemand kan vooruit zeggen, wanneer iemands gebreken aan het licht zullen komen, want het is er mede als met de hazen, die uit de gracht springen, als men er in 't geheel niet op verdacht is.

C.H. SPURGEON.

Een verhaal uit de rechterlijke jaarboeken.
III.

(1) Zie *de Vlaamche School*, 1868, bladz. 165.

In het dorp Lingenatz ligt tusschen twee groote boerenhofsteden een klein huis, van ééne verdieping, dat, hoewel oud, echter goed is ouderhouden, en dat zich door een vriendelijk uiterlijk doet opmerken. Het eenige vertrek in dit huis is natuurlijk niet groot, en ook niet prachtig gestoffeerd. De meubelen zijn zindelijk maar hoogst eenvoudig. Zij bepalen zich tot eenige ruwe stoelen, eene tafel en banken, die allen eenmaal rood geschilderd zijn geweest, maar door lang gebruik verfloos zijn geworden. Voor het gemak is weinig gezorgd; er ontbreekt iedere zachte stoel, elk zacht leger, ja zelfs ieder kussen. En echter houden de bewoners van dit vertrek dezen huisraad voor zeer fraai. Zij missen niets. Hunne behoeften zijn gering, hunne eischen derhalve niet groot, en wat er is, is voldoende om hun de vaste overtuiging te geven, dat er op de groote aarde van den lieven God geen rustiger, aangenamer plaatsje is dan dit vertrek.

De bewoners zijn twee oude lieden, man en vrouw. Beider gelaat is met rimpels doorploegd, hun hals gebogen en hun rug gekromd. Deze oude lieden hebben veel geleden, veel doorstaan. Zij hebben ontberingen moeten verduren, met zware zorgen moeten kampen, zijn dikwijls in bitteren nood geweest en hebben tot hunnen hoogsten ouderdom zwaren arbeid moeten verrichten. Zij hebben dit alles echter moedig doorgestaan en zijn tevreden.

In den Sylvesteravond van het jaar 183... hadden de oudjes vroegtijdig de luiken gesloten. Daardoor wilden zij den storm weerstand bieden, die vreeselijk woedde, en den toegang voor de koude afsluiten. Hunne omstandigheden veroorloofden hun niet, verkwistend om te gaan met de brandstoffen, maar een warm vertrek was hun eene behoefte, en zij zochten zich dit te verschaffen, terwijl zij hunne behoeften zooveel mogelijk beperkten. De tafel was dicht bij de kachel geschoven. Men zag op dezelve flesschen, noch glazen, kannen noch kopjes. Behalve een groot boek, dat voor den ouden man lag opengegeslagen, was er niet het minste te zien. Het boek was oud, nog veel ouder dan de bezitter. Het zag er zwart uit, de bladen waren door het herhaalde omslaan gescheurd, dun en nauwelijks houdbaar. En toch had dit boek voor den bezitter eene groote waarde. Het was de heilige schriftuur. Hij en zijne vrouw konden het niet missen. Zij hadden daarin licht en troost en kracht gevonden. Licht, als hun levensweg door slagen des noodlots duister was geworden; kracht, als zij aan stormen weerstand bieden, onaangenaamheden verdragen, zich ontberingen opleggen, angst en nood te boven komen moesten; troost, als kommer, zorg en leed hen bezochten.

Ook heden, in de laatste uren van dit jaar, had de oude man in dat boek gelezen, luide, langzaam en met bevende stem. De vrouw, die met saamgevouwen handen tegenover hem zat, had mede gelezen, maar niet uit het boek, want zij had geen lezen geleerd, maar naar den mond van den ouden man. De ouderdom had haar hardhoorig gemaakt. Zij konde niet ieder

woord hooren en verstaan, maar de enkele woorden, die zij had opgevangen, had zij verstaan. Zij had mede gebeden en bad nog, toen de man had opgehouden met spreken en over het gelezene nog nadacht.

De oude lieden vierden dus den oudejaarsavond; het was eene ernstige, eene heilige en toch eene vroolijke viering.

Een geruime tijd was aldus in diep stilzwijgen verloopen; toen deed de man langzaam het boek toe, nam den grooten en zwaren bril van den neus en sloot beiden, het boek en den bril, in een kaske achter de kachel, waarin de overige zaken van waarde, die hij zijn eigendom noemde, werden bewaard.

Toen hij terugkeerde, reikte hij over de tafel de vrouw zijne hand toe, drukte deze en zeide met ontroerde stem: 'Onze lieve Heer zegene ons!'

- Ja, oude, antwoordde deze, God zegene ons.

- Moeder, zeide de man, nadat hij zijne plaats aan tafel weder had ingenomen, wij blijven heden geheel alleen. Anna komt niet, en Frits blijft ook weg.

- Nu, zooals gij wilt, hernam de vrouw verwijtende, het is immers niet mogelijk, de jongen kan nog niet hier zijn, en in het onstuimige weder kan Anna niet uitgaan.

- Ik weet het niet, zeide de man daarop, zich rechtvaardigende, hoe het komt, dat Frits mij heden niet uit het gedacht gaat. Gedurig denk ik aan hem. Het was mij den geheelen dag alsof hij moest komen en ons verrassen. Het was toch niet onmogelijk dat hij eene gelegenheid had gevonden om te rijden.

- Gij, antwoordde de vrouw, die gelijk wilde hebben, moet zulke gedachten niet koesteren, gij moet op uwen ouden dag nog geduld leeren, dan zult gij minder teleurstelling ondervinden.

- Zeker wel, dus viel de man haar in de rede, maar onze lieve Heer zal mij heden mijn ongeduld vergeven. Frits is voor ons alles, hij is onze zorg, maar ook onze vreugde en onzen steun.

- Neem het mij niet kwalijk, zeide de vrouw, gij hebt hem zoo wat bedorven. De jongen heeft zijne gebreken, gelijk alle menschenkinderen. Maar, voegde zij vergoelijkend er bij, een goed hart heeft hij, dat moet men bekennen, en brieven kan hij schrijven, en de woorden zoo schoon plaatsen, dat men geroerd wordt en de tranen in de oogen komen.

Zij nam den tip van haren schoonen voorschoot om hare vochtig geworden oogen af te vegen. Onderwijl ging zij voort:

- Ja, ja, dat is waar. Oude, lees nog eens den laatsten brief; och heere, dus viel zij zich zelve in de rede, hij is niet hier, Anna heeft hem meegenomen en nog niet teruggebracht.

- Het zij zoo, moeder, het zijn toch maar doode letters, antwoordde de man; hoe geheel anders is het, als de jongen tegenover u staat, als de woorden uit zijnen mond komen, en gij de waarheid dezer woorden voelt uit zijne heldere, trouwe oogen. Zie, moeder, dat is het, waarover ik verheugd ben, wat ik zoo vurig wensch: slechts één blik in zijne opgeruimde, onschuldige, oogen, die zoo schoon waren, en zeker nog schooner zijn geworden.

De vrouw antwoordde niets, zij weende. Ook de man zweeg.

Frits was de eenige zoon, het eenige kind van deze oude lieden en het vereenigingspunt van al hunne wenschen en zorgen. Hij was in armoede, maar in rechtschapenheid opgevoed, en had op zijn veertiende jaar het ouderlijke huis verlaten, om bij een verwijderden bloedverwant in de leer te gaan. Na volbrachten leertijd was

hij op reis getogen. Eindelijk had hij in Dresden werk gevonden en vandaar aan zijne ouders geschreven, dat hij hen met het nieuwjaar zoude bezoeken.

Anna, welke dezen laatsten brief had moeten medenemen, was de eenige dochter van den rijken schout van Lingenatz en slechts twee jaren jonger dan Frits. De nabuurschap der ouders had Frits en Anna te zamen gebracht. Zij hadden samen gespeeld, later de school bezocht, in huis geleerd, ook gewerkt en met andere kinderen weinig omgang gehad. Zij waren, in één woord, in eene innige broeder- en zusterlijke betrekking.

Toen Frits het ouderlijke huis verliet en zijne leerjaren begon, hadden hij en Anna veel geweend over deze scheiding. Frits had in elken brief, dien hij zijne ouders schreef, Anna, en deze door de ouders wederom Frits laten groeten, zoodat beiden steeds met elkander in gemeenschap bleven.

De laatste brief had ook Anna veel vreugde veroorzaakt. Zij zoude den vriend harer jeugd, haren broeder na eene lange scheiding wederzien.

Anna was een aardig, maar een eigenzinnig meisje geworden, De opvoeding, die zij had ontvangen, had daartoe medegewerkt.

Op den buiten is de werkkring van een jong meisje niet groot, vooral dan niet, als de ouders den arbeid der kinderen niet noodig hebben, en dien door vreemde kunnen vervangen. In zulke gevallen - die thans niet zeldzaam zijn, dewijl de voortdurende verhooging van de waarde van alle landelijke voortbrengselen, benevens rijk gezegende oogsten de waarde der landerijen dubbel zoo groot hebben gemaakt, en overal welgesteldheid, dikwijls zelfs rijkdom hebben doen ontstaan - zijn er vele ledige uren, en daar deze door verstrooiingen, gelijk de stad ze tien- en honderdvoudig aanbiedt, niet kunnen besteed worden, is er ook veel tijd tot droomerijen.

Anna had weinig geneigdheid tot de boerderij. Hare ouders legden haar geen dwang op; zij had daarom veel tijd, en overvloedig gelegenheid om luchtkasteelen te bouwen. Deze toestand is echter voor een jong meisje uiterst gevaarlijk. Het is de oorsprong van allerhande afdwalingen, die in den regel eene zoo bepaalde richting aannemen, zoo diepe indrukken maken, zoo diepe wortels schieten, dat zij later door niets kunnen worden uitgeroeid of vernietigd.

Zoolang er geene sprake was van de bereiking van een eigen wensch, zoolang zij zelve niets wilde, was Anna in staat alles te doen, wat men van haar verlangde, zelfs als zij iets buitengewoons daarbij moest verrichten; maar zij werd snibbig en tegenstribbelend en verroerde geen lid, als haar geweigerd werd wat zij begeerde, als zij het een of ander verlangen moest laten varen.

Toen Frits op oudejaarsavond niet was gekomen en ook op den nieuwjaarsdag niet kwam, was Anna's vreugde weg. De

verontschuldigingen, die de oude lieden bijbrachten om zich zelven te misleiden en gerust te stellen, vonden bij haar geen ingang; zij wilde niets daarvan weten noch hooren, en zij zoude Frits als hij nog kwam, met verwijten overladen. Anna kwam echter dagelijks in het huis der oude lieden, om te vernemen of Frits gekomen was, zij deelde zelfs weinige dagen later in hunne bezorgdheid en maakte zich ten laatste, meer nog dan de oude lieden, angstig over het uitblijven van den jongen man.

De Sylvesternacht had menig offer geëischt, menigen reiziger, die het beschermende dak niet had kunnen bereiken, in een dek van sneeuw gehuld en deze was daaronder ingeslapen om niet weder te ontwaken. Ook op een kleinen afstand van Lingenatz was zulk een ongeluk gebeurd, en de tijding daarvan deed den angst bij Anna en de oude lieden onverdragelijk worden. Men wilde nog één dag wachten, maar ook dan zich zekerheid verschaffen.

Den 6^{n} Januari, het feest der Driekoningen, staat de arbeid op den buiten stil. De achtermiddag van dien dag was er gezamenlijk een brief opgesteld, om in Dresden te onderzoeken of Frits was afgereisd. Dit was geen gemakkelijk werk geweest; het had zooveel tijd vereischt, dat de avond was gevallen en men er niet aan konde denken om den brief weg te zenden. Dit zoude men des anderen daags doen.

(Wordt voortgezet.)

Over nog eenige thermometers.

De luchtwarmtemeter bestaat uit eene glazen buis

waarvan het ondereinde een holle bol is.

In haar binnenste bevindt zich droge lucht en, boven deze, eene kleine kwikkolom welke tot afstandwijzer dient. Om dit tuig in graden te verdeelen, vergelijkt men de uitzetting der luchtkolom met die van een honderddeeligen kwikwarmtemeter. De luchtwarmtemeter is zeer gevoelig, doch wordt zelden gebruikt, omdat het noodig is hem zeer lang te maken, en de kleinste verandering in de drukking des dampkrings in acht te nemen. Tot dit laatste wordt men genoodzaakt door de uitzetting der lucht die veel grooter is dan die van het kwik voor denzelfden warmtegraad, en ook grooter wordt naarmate de vermindering van de *dampkringsdrukking*.

De *warmtemeter van Leslie* bestaat uit

eene glazen buis hebbende den vorm van eene U en waarvan beide takken uitloopen tot eenen hollen bol. In haar binnenste is er lucht en eene kolom van roodgeverfd vitrioolzuur besloten. Het zuur vervult de liggende ruimte van het tuig en klimt zelfs tot op eene zekere hoogte in de rechtstaande takken. Indien de twee bollen aan denzelfden warmtegraad onderworpen zijn, is het zuur in beide takken op eene gelijke hoogte; doch wanneer de warmte van eenen der bollen vergroot, klimt de kolom van het vitrioolzuur naar den bol die minder warmte heeft.

De *warmtemeter van graaf Rumfort* is gelijkvormig aan den warmtemeter van Leslie,

behalve dat hij grooter is; de vochtkolom, in het liggende gedeelte van het tuig besloten, heeft eene lengte van slechts eenige strepen.

De *warmtemeter van Breguett* bestaat uit een dunnen metalen reepel 1 tot 2 millimeters welke tot eene spiraal gerold is. Het boveneinde dezer spiraal is gehecht aan een koperen staaf, en haar ondereinde draagt eene zeer lichte horizontale naald, welker punt de verdeelingen eens cirkels CC kan doorloopen. Eene glazen klok overdekt het gansch toestel om het tegen de bewegingen der lucht te beschutten. De spiraal is samengesteld uit drie metalen lagen die elkander overdekken, te weten: zilver, goud en witgoud (platina); de laag goud is in het midden. Men verdunt deze spiraal in den pletmolen

tot dat ze maar eene dikte van 1/50 van eenen millimeter meer heeft. Daaruit volgt dat deze spiraal zeer gevoelig is voor de minste warmteveranderingen. Door de ongelijke uitzetting van het witgoud en van het zilver ondergaat de spiraal eene wringing of eene ontwringing, wanneer de warmte vergroot of vermindert, en daardoor beweegt de naald. Om den cirkel van het tuig in graden te verdeelen, vergelijkt men den gang der naald met de uitzetting der kwikkolom van eenen kwikwarmtemeter.

D^{r}. F.J. MATTHYSSENS.

De oude kust van Vlaanderen.

(Van den eerw. heer AD. DUCLOS is, eenigen tijd geleden, te Brugge bij den uitgever A. Dezuttere een in vele opzichten belangrijk werkje verschenen, getiteld *De oude kuste van Vlaanderen*, met een keurig titelblad en omslag in kleurdruk. De schrijver geeft daarin een beknopt doch zaakrijk overzicht van de geschiedenis en den toestand van het Vlaamsche kustland; met het te boek stellen van de vrucht zijner navorschingen en belezenheid had de heer DUCLOS voornamelijk ten doel, eene verhandeling voor het volk te schrijven en hij mag zich vleien met de overtuiging niet beneden zijne taak gebleven te zijn. Van een zoo gemoedelijk en ernstig man als onze geleerde, mocht men verwachten, dat hij zoo nauwkeurig mogelijk de bronnen zou aanduiden, waaruit hij heeft geput; hij heeft die aanduidingen op de meest volledige wijze gegeven, iets wat de waarde van zijn lang niet gemakkelijken arbeid nog verhoogt. In zijn boek gebruikt de heer DUCLOS ettelijke uitdrukkingen, die in West-Vlaanderen in den mond des volks leven, maar wellicht elders minder gemakkelijk te verstaan zijn, zooals scheure voor schuur, anebilk voor aanbeeld, duist voor duizend enz. Wij hebben de vrijheid niet genomen de aangehaalde en eenige andere gewestelijke woorden te vervangen door de overeenstemmende algemeene

letterkundige uitdrukking in het volgende hoofdstuk, welk wij aan het werkje van den geachten schrijver ontleenen en hier overdrukken, met de hoop en de verwachting, dat het velen onzer lezers zal aansporen om nader kennis te maken met een boek, dat in zoo ruime mate aanbeveling verdient. Dit gezegd laten wij het woord aan den heer DUCLOS.)

Wie is er die niet en zal oordeelen, na weinig oogenblikken met iemand gesproken te hebben, tot welken stand hij behoort, welk bedrijf hij of zijne ouders uitoefenden, welke opvoeding hij ontvangen heeft en in wat vak hij opgekweekt is?

De verbeeldende sprake die eens gebruikt om zijne gedachten vatbaar en schilderachtig vooren te dragen, de spreuken die hij op de lippen heeft, de woorden die t'allen stonde in zijn gesprek schuiven, dragen den stempel die de vaderlijke opvoeding aan zijnen geest gegeven heeft.

VLAAMSCHE ZEEVAARDERS NAAR EENE SCHILDERING UIT DE IXe EEUW.

't Is waar, omdat gij een mensch 't woord ploeg of scheure hoort uitspreken, daarom en zult gij niet aanstonds zeggen dat hij landbouwer is; noch van smeden afkomst omdat hij van anebilk of voorhamer kout.

Maar indien ik u t'allen oogenblik en in alle omstandigheden, v a n trekpeerden e n v a n melkkoeien, van kalvers en van sint Antonius beestjes, van zaailand en van weide, van egge en van ploeg, van hekel en van rolle, van wagenkot en van scheure, van dersschen en van zaaien hoore kouten; als gij 't bestier van 't land aan eene groote boerderije vergelijkt en vindt dat de gekalsijde markt zoo effen is als een derschvloer; wanneer gij mij zegt daarbij dat die koopman zijnen zaaitijd heeft laten voorbijgaan, om te beteekenen dat hij zijne kanse verkeken heeft; .... dan zal ik dit alles t'hoope leggen, en het en zal niet roekeloos zijn te peizen dat gij zelve, of uwe voorouders toch tot den boerenstijl behoorden.

Spreekt gij mij gedurig van smisse en van vijlstake; is 't dat er geen twee woorden uit uwen mond en komen of dat er de voorhamer op den anebilk klinkt; is 't dat in al uwe gezegzels de blaasbalke piept of de vijle schreeuwt; dat gij vier maakt gelijk in eene smisse en 't ijzer smeedt binst dat het warm is;... dan zal ik natuurlijk beginnen te meenen dat ik met een smid te doen hebbe, en dat gij uw leven lang met smeden gemeens hadt.

Hebt gij eenen zeeman voor handen, al zijne uitdrukkingen zullen naar de zee rieken, en al dat hij ziet zal hij aan het schip dat hij bevaart en aan de zee daar hij op leeft, vergelijken.

Dat ligt in den aard van den mensch. De ontastbare gedachten wil hij tastbaar maken; en 't beeld dat hij daartoe gebruikt zal ontleend zijn aan 't gene meest zijne inbeelding getroffen heeft, van kindsgebeente af.

Zoo is 't dat onze westvlaamsche tale den onloochenbaren stempel draagt van haren oorsprong. Een Vlaming en zegt geen tien woorden of daar vaart een zeewoord in zijne rede. 't En is niet één zeespreuke of één zeewoord hier en daar; maar bij duizende woorden en spreuken, ja de meest gebruikte woorden en uitdrukkingen, die wij bezigen om den dagelijkschen handel van 't leven af te schilderen, de grond om zeggens van de dagelijksche sprake der Vlamingen is de zeetale gebleven. Onder

al dat wij meest gewoon zijn te zeggen ligt de zeelieden aard in den Vlaming te bespeuren; en 't is om de menigvuldigheid van die spreuken die wij van 's morgens tot 's avonds, onbedachts, van onze lippen laten vloeien, dat ik durve zeggen en houden staan dat de Vlamingen eertijds zeelieden waren, en meer op en in de zee leefden als op 't vaste land.

Wilt gij bewijzen, luistert:

Wat hebben wij meer in den mond als de spreuken: *het vaart mij*, *het vaart hem*, *het zal hem varen?* Hebt gij nog eens gedacht wat het beteekent als gij zegt *dat het u vaart?*

Gij zijt visscher of zeeman, en gij stapt uit uwe sloepe op 't zand van strange. 't Schijnt u aardig op eenen vasten grond te terten, die roerloos onder uwen voet blijft en wederstand biedt onder uwen stap; nog zoekt gij door 't openscherrelen van uwe beenen en 't regelmatig zwieren van uwe armen uw evenwicht te behouden, 't gene op uw schip noodzakelijk was. Nu en zijn u deze voorzorgen niet meer noodig; maar de grond in uw gedacht *vaart u* onder uwe voeten, hij schijnt u heen en weer te rollen en te varen gelijk uw schip als gij op zee waart, en *'t vaart u* op vaste land te zijn.

Uwe oogen die gewoon waren, op zee, niet anders te zien als de rollende baren en de dansende schuite daar gij op vaardet, staan nu verwonderd op voorwerpen te kijken, die u schijnen te roeren; 't is u alsof alles wemelde en wipte; al dat gij ziet of genaakt schijnt u te varen, of met een woord, *'t vaart u.*

Als ik dan zegge *'t vaart mij*, 't is zoo vele alsof ik gezeid had: alles draait en roert voor mijne oogen, 'k ben lijk iemand die uit zee kome, 't vaste land ongewend. Van daar heeft de spreuke '*t vaart mij* den zin van: 'k en ben 't niet gewoon.

'*t Zal hem varen*, dat is: nu leeft hij gerust, zijn gezichte staat vast en zijn stap is zeker. Maar laat eens voorenvallen 't gene te gebeuren staat, en hij zal worden als een man die uit zee aan land komt, in wiens oogen alles schemelt en onder wiens voet de grond schijnt te roeren.

En waarom zeggen wij *ten hemel varen*, 't en zij omdat die naar den hemel gaat, onze kuste, 't vaste land dezer aarde, verlaat, om naar eene onbekende haven te varen, in een verreland, zoo de oude germaansche volkeren geloofden?

De snelle *vaart* van de wilde beesten, die de lucht doorsnijden in hunnen loop gelijk het schip de baren der zee, spreekt ook al vele meer aan onze vlaamsche inbeelding, als de *course furibonde* van den fransch.

Laat hem varen, zeggen wij waar onze zuidersche geburen 'laat hem loopen' gebruiken; als wilden wij bedieden: laat hem maar van de kust wegvaren, dat wij van hem ontslagen zijn.

Welken beteren wensch kan men aan visschers en zeelieden doen bij afscheid, als zij staan in te schepen, als hun *vaarwel* te zeggen, dat is: ik wenschte dat gij *wel,* gelukkig zoudt mogen *varen?* - Nog:

Die gescheept is moet varen; hoe vaart gij? voor: hoe gaat het met u; en: hij heeft *wel gevaren*, *kwalijk gevaren*, dat is: de zake is wel uitgevallen of heeft kwalijk *vergaan.*

Vergaan zelve, dat van schepen in zee gebezigd is, hebben wij in onze sprake in vele uitdrukkingen. 't Schip dat wegvaart, vermindert, vermindert; dan ziet men den mast nog, eindelijk zinkt het heel en gansch bachten den gezichteinder en 't toppelken van den mast zelve *vergaat* voor onze oogen. Zoo is 't dat de rijkdom en schoonheid *vergaan* tot dat er niets meer van over en blijft, 't en zij de hertscheurende herinnering van een voor altijd verloren goed.

Vervaard zijn, is eigentlijk buiten zijne gewone plaatse gevaren of geschokt zijn; van daar: ontsteld, verschrikt, benauwd.

En zou *stieren*, dat is richten, wenden, 't zelfste niet zijn als te schepe geleiden, als wij zeggen: ik stier u dezen brief toe, en een kind naar schole stieren, even als: 'k heb iemand medegestierd om den weg te toogen, en 'k zal u geld toestieren. Waarom zeggen wij van eenen Minister dat hij *aan 't stier zit* en dat hij '*t land bestiert;* ook: *hij is het stier kwijt* voor hij heeft den kop verloren, 't en zij omdat wij, zeelieden, weten welke weerde een goed stierman heeft, en hoe noodzakelijk het is voor een schip van goed *bestierd* te worden.

Is het nogmaals geen schippers wensch, als wij den weggaanden vriend - of ook spottender wijze aan dezen wiens hielen men liever ziet als zijn tee 'n, *den wind van achter* wenschen?

De ooge in 't zeil houden, voor oplettend zijn; aan de jongens zeggen die nat t'huis komen: '*t kan droogen aan de mast*; eene zake *goed aan boord leggen*, *kwalijk aan boord leggen*, ook nog: *den wind in 't zeil hebben*, *zijn schuitje van kante steken*, zijn nog zeespreuken die in onze alledaagsche sprake slechts hieruit kunnen gevloeid zijn dat onze voorvaders door end' door zeelieden waren.

Waarom zeggen wij: *hij rijdt op zijn anker*, van iemand die ronddraait, wachtende achter den afgesproken gezel, die over stier is? Omdat de zeelieden in dit heen- en weêrgaan de beweging bemerkt hebben van 't schip dat, op anker liggende, door de baren weg end' weder gedreven wordt.

't Woord *landen*, dat is, aan land geraken, de uiterste streving van een zeemans wille, wordt in welerlei zin door de Vlamingen gebezigd, om de beteekenis van geraken af te schilderen:

Aan den prijs dien gij biedt en kan ik niet landen, dat is, 'k moete erachter verliezen, 'k en kander niet meê aan land geraken, aan mijn bestaan.

Met een broodje daags en kan hij toch niet landen, en kan hij aan land, aan zijn leven niet geraken.

De Hollanders en hebben 't woord niet in dezen overdrachtelijken zin.

Geen land over iets zien, dat is, geen schijn zien dat men er zal geraken. *Land roepen* voor ‘'k bender!’ *Mossels roepen eer m'aan land is*, 't gene beteekent in 't fransch: ‘vendre la peau de l'ours avant de l'avoir tué.’

Eerde aan den dijk brengen, in den zin van helpen, is ook gemakkelijk om vatten voor die wil ingaan hoe zeer de lieden in Vlaanderland geholpen waren als men de dijken versterkte.

Wat is *verzeeuwd zijn* 't en zij de *zeeziekte* hebben, ontroerd zijn door 't klotsen en 't rollen van 't schip op de baren, of ontzenuwd en afgemat ten gevolge van de zeeziekte? En hoe hebben de tegenwoordige Vlamingen, die geen een van duist op zee geweest hebben, dit woord dagelijks in den mond, zoo wel om 't gevoelen uit te drukken van iemand die opstaat met zwaar hoofd en gloeiende tonge na daags te vooren het wat breed genomen te hebben, als om de vermoeidheid in 't algemeen en de verstomptheid voortspruitende uit het overmatig zingenot te verbeelden?

't Is omdat hunne ouders die zeelieden waren, en de gelijkkigheid tusschen de ware zeeziekte en die verscheide gevoelens, aan heel den boel den zelfsten name gegeven hebben.

Nog eene andere reke spreuken hebben wij met 't woord *gat*, dat ook een zeewoord is.

'*t Gat* bij de vlaamsche zeevisschers, beteekent in 't algemeen de vlaamsche kuste. '*t Gat in* en '*t gat uit* varen, is bij hen zoo vele te zeggen als: Vlaanderenwaart varen en zeewaart varen. Die immers uit de zee aan wal komen, zien de leege vlaamsche kusten liggen, alsof zij een donker gat ware, daar zij met hunne schuite in moeten dringen. '*t Gat in* is dus bij hen zoovele als *huiswaarts* te zeggen, en '*t gat uit* heeft den zelfsten zin als *van huis weg.*

'*t Gat* is ook nog de openinge of monding (*le pertuis*) van eene reede, of eene haven; alsdan kan '*t gat inloopen* beteekenen: de reede binnenzeilen. Den zelfsten name bezigen onze schippers ook om eene geule te bedieden tusschen twee zandbanken gelegen, of eene zee-engte; waarvan wij 't *Kattegat* hebben tusschen Sweden en Denemarken, en 't *sint Maartens gat* tusschen de eilanden Ré en Oleron in de Manche.

Neemt zoo gij wilt, 't is al eender; de spreuke blijft eene zeespreuke en is vatbaar.

Van waar komen ons al die menigvuldige zeepatroonen, en

de algemeenheid van den dienst dien zij genieten heel Vlaanderen door? Sint Pieter, en al de kerken die hem toegewijd zijn (daar staander 19); sint Niklaais die 14 kerken heeft, meest al zeven tot acht uren van de kuste; sint Niklaai, wiens feeste 't niet en kan zijn in Vlaanderland zonder dat de kinders een schuitje krijgen met masten en koorden, zeilen en wimpels, uitgereed om in zee te varen. In de sint Niklaais liedjes is 't altijd van schuitjes en van visschers dat er gezongen wordt.

‘Bring m'een schuitje van lekker ding
En een schuitje met safraan.’
‘'t Zal morgen schippertjes mesdag zijn.’
‘Schippertje steek je schuutje van kant...’

En dan sint Clement, een andere zeepatroon, die in de Vlaanderen zoo bekend is, dat men er t'alle kanten Clementen en Clementinen tegenkomt; alsmede sint Vincent, de spaansche diaken, die in zee geworpen wierd, en die patroon staat te Ramscapelle bij Brugge, bewijzen hoe zeer de heiligen die met 't water en met varen betrek hebben, in Vlaanderen bekend en gediend zijn.

Maar dit en wil ik niet verder uitbreiden; 'k zou uit mijn voorgenomen stoffe geraken.

Die spreuken en de dienst van heiligen, die in 't diepste der tale gedronken is, heeft iets in. 't Zou gebeuren, ja, dat een of twee zulke spreuken ongegrond bewezen worden; maar aleventwel zoo vele! Ik zegge dan met volle betrouwen dat onze west-vlaamsche tale - want zeer vele der bijgebrachte spreuken zijn ons eigen en aan de Hollanders onbekend - het bewijs oplevert dat Vlaanderen een zeeland is, en zijne oudste bewoonders zeelieden waren.

AD. DUCLOS.

Indische spreuken.

I. Ware vrienden.

Ware vrienden zijn dezulken,
Die ons doen het kwaad vermijden;
Tevens aan des vriendes voordeel
Hun verstand en streven wijden;
Zijn geheimen trouw verbergen,
Slechts wat goed is lofbaar vinden;
Als het tijd is, gaarne helpen,
En in ong'luk niet verzwinden!

II. De klassen der menschen.

Englen zijn 't, die, om des naastens wille,
Eigen voordeel weinig achten;
Aardelingen, die vooreerst aan zich steeds,
Later echter aan den naaste dachten.
Duivels, die, om eigen voordeel, hunnes
Naastens ongeluk beramen.
Doch, die schaden, enkel om te schaden,
- Daarvoor zijn er *geene* namen!

III. Volhouden.

De kleinen vangen nimmer aan:
- Zij vreezen hindernissen.
De middelmatigen staan stil,
Bij de eerste hindernissen;
De grooten, echter, houden vol,
Trots duizend hindernissen!

IV. Luiheid en werkzaamheid.

De luiheid is des menschen lijf
Ten vijande aangeboren;
Zijn beste vriend is werkzaamheid:
Die werkzaam is, kan niet verloren.

V. Stilzwijgen.

De dommen kregen van de Goden eenen mantel,
Het zwijgen, ter bedekking hunner geestesnaaktheid.
Doch zie! vol hoogmoed over hunne welbespraaktheid,
Verscheuren zij dit hulsel, toonen hun' mismaaktheid,
- Terwijl de wijze zwijgt voor hunne lichtgeraaktheid!

J. VAN DROOGENBROECK.

Brussel.

Kroniek.

Antwerpen. - De heer Hendrik Altenrath, bestuurder van de nijverheidschool, Rubensstraat n^{r} 13, is te Antwerpen de vertegenwoordiger der algemeene commissie van de tentoonstelling, door ons op bladz. 76 aangekondigd en die den 1^{n} September te Brussel geopend wordt.

Brussel. - Het koninklijk museum van wapens en oudheden heeft eene belangrijke aanwinst gedaan. De heer de Meester van Ravestein heeft er kosteloos de uitgebreide verzamelingen van oudheden aan geschonken, welke hij, gedurende zijn veeljarig verblijf te Rome, als gevolmachtigd gezant van België, gevormd had. De geschonkene merkwaardigheden zullen eene bijzondere afdeeling van de rijksinrichting uitmaken, onder den naam van *Ravestein-museum.*

- De gunstig gekende schilder Jan Verhas heeft in Frankrijk en in Engeland veel bijval met zijne dichterlijke kindertafereelen. *The Atheneum*, een Engelsch blad, zegt onder andere het volgende nopens een zijner laatste stukken: ‘Jan Verhas gaat eene gansch andere richting in dan zijn vriend Tadema. Bij hem zijn fijnheid van

bewerking, rijkdom in de uitstalling, bevalligheid van gevoel en eene groote deftigheid de hoofdhoedanigheden. Al deze eigenschappen bezit zijn tafereel *Het kind met den zonnescherm.* Deze schilderij is keurig bewerkt tot in de minste bijzonderheden.'

Nieuport. - Behalve Z.M. de koning, hebben verschillende ingezetenen geschenken gedaan aan de Nieuportsche volksbibliotheek; deze heeft nu weer ontvangen, van dr. Meynne, een honderdtal boekdeelen, waartusschen vele betrekking hebben op Nieuport en onder andere een almanak van 1683, die vele bijzonderheden over deze stad moet behelzen.

Gent. - Op 30 Augustus wordt de driejarige tentoonstelling van schilderijen en verdere kunststukken geopend.

- De maatschappij *Vrijheidsliefde* schrijft eenen prijskamp voor Vlaamsche welsprekendheid uit, in het deftig en boertig vak, tegen 15 Augustus; de prijzen bestaan in zilveren en vergulde eermetalen.

- Het *Kunstgenootschap* heeft een prachtig album uitgegeven van 6 platen in heliotipie, uitgevoerd door den gunstig gekenden lichtteekenaar C. D'Hoy, naar tafereelen en teekeningen van C. De Bruycker, *Wedren;* F. De Baerdemaeker,

Landschap; Geens, *De kroeg;* Tydgat, *De oogst;* Corkole, *Het nest* en de afbeelding van een puik beeldhouwwerk van L. Van Biesbroeck.

Buitenland.

's-Gravenhage. - De Hollanders te San-Francisco hebben aan koning Willem, ter gelegenheid der 25ste verjaring van zijn kroonfeest, een album toegezonden, inhoudende lichtteekeningen naar de fraaiste natuurgezichten van de Pacific Coast, voorzien van de namen der inteekenaren en vergezeld van een adres; het album heeft ruim 500 dollars gekost; het is gebonden in marokkijnsch leder, de bladen zijn vervaardigd uit Californische houtsoorten en het geheel is versierd met medaillons van goudquarts.

- Volgens wordt gemeld zou de hooge regeering eindelijk voornemens zijn in de residentie een museum voor vaderlandsche kunst en oudheidkunde aan te leggen. Daar zal men dus eene waardige plaats vinden voor vele merkwaardigheden en onder andere voor het schoone tapijt van Middelburg, dat op de Parijsche wereldtentoonstelling prijkte, in 1867 (zie 1873, bladz. 113 en 114.)

Leiden. - De regelingscommissie, maakt in de nieuwsbladen bekend, dat ten gevolge van de geringe deelneming, zoowel in Holland als in België, het XIVe Nederlandsch taal- en letterkundig congres in 1874 *niet* zal gehouden worden. Wij gelooven, dat, in 't belang van de zaak welke zij moeten bevorderen, de congressen van Nederlandsche taal- en letterkunde slechts om de 2 of 3 jaar zouden moeten plaats hebben.

Frankrijk. - De Nederlandsche maatschappijen zijn uitgenoodigd door de Vlaamsche maatschappij van rhetorica te Eecke, in Fransch-Vlaanderen, tot het deelnemen op 6 September aan eenen prijskamp van Vlaamsche uitgalming en zang.

Parijs. - Een kunstkooper, met name Weyl, had van zekeren Nulier, voor 3800 fr., eene schilderij gekocht, getiteld *Grootmoeders naamdag*, welke schilderij door den verkooper gezegd werd een werk te wezen van een nog levenden verdienstelijken kunstenaar, den heer Guillemin; daar de heer Weyl eenigen twijfel koesterde omtrent de echtheid van het stuk, liet hij door Nulier opzettelijk in de quittantie den naam van Guillemin, als die van den schilder van het tafereel, vermelden. Eenige weken na het sluiten van den koop, vernam de heer Weyl, van Guillemin zelf, dat het gekochte stuk niet meer was dan eene goede kopij van het tafereel *Grootmoeders naamdag*, welk nooit aan Nulier had toebehoord. Dien ten gevolge verzocht Weyl aan Nulier, den gesloten koop te breken; daar zulks hem werd geweigerd heeft hij de zaak voor 't gerecht gebracht. De advocaat Mr. Carabij deed uit naam van Weyl gelden, dat deze misleid was geworden over de hoedanigheid der verkochte waar; Mr. Bertout daarentegen beweerde namens Nulier dat Weyl, die een kunstkenner is, de schilderij gekocht had, niet omdat zij zou gemaakt geweest zijn door Guillemin, maar omdat hij dezelve voor een goed kunstgewrocht hield. De rechtbank der Seine heeft het verdedigingsstelsel van den verweerder niet aangenomen, en den koop verbroken verklaard, omdat de schilderij, geleverd als zijnde een werk van Guillemin, slechts eene vergroote kopij naar een stuk van den voornoemden schilder was, weshalve de heer Weyl bedrogen werd omtrent wat hij meende te koopen; Nulier, zoo beval de rechtbank, zal zijne schilderij, Weyl zijne 3800 fr. terugkrijgen, dit

laatste bedrag vermeerderd met den interest van de som, sedert den dag waarop de eisch tegen Nulier werd ingesteld. Deze beslissing schijnt ons zoo billijk als rechtvaardig.

Chartres. - Volgens wordt gemeld zouden tusschen meerdere oude schilderijen, als waardeloos op de zolders van een lokaal der bestiering van de godshuizen geborgen, vier gedeeltelijk overschilderde stukken van Paul Veronese ontdekt zijn, die, zorgvuldig hersteld, thans in het stedelijk museum prijken, door welks bewaarder, de heer Marcille, de gelukkige vondst gedaan werd.

Weenen. - Eerlang zal alhier verschijnen de *Sieben Todsünden*, van Robert Hamerling, op muziek gezet door den jeugdigen maar veelbelovenden toondichter Goldschmit.

St.-Petersburg. - In deze hoofdstad bevindt zich de rijkste Chinesche bibliotheek, welke er buiten het Hemelsche-Rijk bestaat; zij bevat 11,607 boekdeelen, 4168 houtsneeplaten en 276 handschriften en werd bijeengebracht door den heer Skatchoff, Russisch consul-generaal te Peking.

- De prijs van 2000 roebels, uitgeloofd op 11 Juni 1872, ter gelegenheid der 200e verjaring van den geboortedag van Peter-den -Groote, voor den schrijver van het beste schoolboek, is toegekend aan de handleiding tot oefening in het vertalen uit het Russisch in het Latijn, met ophelderingen, van Richard Vogt, leeraar in de Latijnsche taal.

Sterfgevallen.

WILHELM VON KAULBACH, een van Duitschlands meest befaamde schilders van den tegenwoordigen tijd, is op 8 April te Munchen aan de cholera overleden; hij werd geboren op 15 October 1805 te Arolsen, in het vorstendom Waldeck; toen hij 16 jaar oud was, begon hij zijne studiën aan de Dusseldorpsche academie, onder de leiding van Cornelius. Het eerste werk, waarmede Kaulbach naam maakte, was het beroemde *Irrenhaus* (zothuis); deze schilderij, benevens vele andere, vervaardigde hij tusschen 1828 en 1829 te Munchen. Kort daarna versierde hij in dezelfde stad het paleis van den hertog Max met muurschilderingen, welker onderwerpen hij ontleende aan de fabel van *Amor en Psyche.* Daarna vervaardigde hij zijne prachtige teekeningen ter opluistering van de gedichten van Goethe en van *Reinaart de Vos*, de Evangeliën, de werken van Shakespeare enz. Tusschen des meesters beroemdste schilderijen van grooten omvang worden genoemd: de *Hunnenslag*, *Jeruzalems verwoesting door Titus*, alsmede de zes muurschilderingen in 't nieuw museum te Berlijn, de *Bouw van den toren van Babel*, *De aankomst van Homerus uit Ionië*, *De verwoesting van Jeruzalem*, *De Hunnenslag, De aankomst der kruisvaarders te Jeruzalem, De eeuw der hervorming.* Munchen bezit van hem eene reeks muurschilderingen, voorstellende de *Ontwikkeling der nieuwe kunst sedert hare herleving tot het begin der* XIXe *eeuw* en in het Maximilianeum eene groote schilderij, *De zeeslag bij Salamis.* Kaulbach schilderde een zeer groot getal portretten in olieverf en krijt en hij maakte teekeningen voor vele prachtwerken; onder andere stukken heeft hij onvoltooid achtergelaten een portret van den toonzetter Frans Listz en van de prinses van Hohenlohe-Schillingsfürt. Sedert 1849 was hij bestuurder der academie van Munchen en hij vierde als dusdanig zijn zilveren jubelfeest korten tijd vóór zijn afsterven. Kaulbach had het verlangen uitgedrukt, zonder praal begraven te worden; aan dezen wensch werd op 10 April, ten 4 ure namiddag, voldaan; generaal von der Tann heeft uit naam van den keizer van Duitschland eene lauwerkroon op de kist

van den grooten kunstenaar gelegd, ter wiens nagedachtenis een prachtig gedenkteeken zal opgericht worden. De overledene genoot ook als mensch zeer veel achting, daar hij zich onderscheidde door eene groote mate van hartelijkheid en dienstvaardigheid.

De paradijsvogel.

Het geheele talrijke geslacht der paradijsvogels is tot eene kleine uitgestrektheid gronds beperkt, vermits hetzelve wel nergens anders dan in Nieuw-Guinea te huis behoort, van waar deze vogelen

naar de Moluksche en andere naburige eilanden overvliegen.

Er zijn een twaalftal soorten paradijsvogels (*Paradisea*) gekend; zij onderscheiden zich door een prachtigen tooi van lange veren en door den fraaien metaalglans der korte veren; zij voeden zich met insecten en vijgen, en houden zich in dichte wouden op; zij leven niet twee aan twee, gelijk vele andere vogels; maar in den aard van de kiekens staat een mannetje over verscheidene wijfjes. De paradijsvogels gewennen moeielijk aan den gevangenstaat. In de laatste vijftien jaren werden onder andere door de reizigers Micklucno-Maclay, Luigi, d'Albertis, Meyer en Moresby, die Nieuw-Guinea bezochten, ettelijke tot dan toe ongekende soorten van paradijsvogels aangetroffen en naar Europa overgebracht; als dusdanig noemt men: *Parotia sexpennis*, *Lophorina atra*, *Epimachus magnificus*, *Paradisea papuana*, *Dephyllodes speciosa*, *Sericulus aureus* enz.

De paradijsvogel munt door twee bijzonderheden uit:

1. Door de lange staartvederen, die den vogel een geheel zonderling aanzien geven. Het dier is niet grooter dan eene spreeuw; sommige zijn zelfs nog kleiner, terwijl de vederen 11/2 voet lengte hebben. Boven den staart loopen zeer dunne vederen, 2 1/2 voet lang, die vischbeenachtig, aan derzelver einden samengerold, boven en benedenwaarts slechts eenigzins harig, maar voorts naakte schachten zijn. Nochtans is de vogel, over zijn geheel, zeer fraai gevederd en hoogst schilderachtig van kleur.

2. Door de pooten, of liever door het denkbeeldige gebrek aan pooten. De paradijsvogels hebben inderdaad zeer groote

pooten. Maar de Indische kooplieden, die met de vederen van deze vogels handel drijven, of de lieden, die op derzelver vangst uitgaan, en ze vervolgens aan deze handelaren verkoopen, hebben de gewoonte, het zij tot behoud, of wegens gemakkelijker vervoer, of ook wel om nog andere redens, den vogel, nadat zij hem pooten en ingewanden ontnomen hebben, in zijne vederen op te drogen, zoo dat, dewijl men voorheen geene andere, dan op deze wijze bereide paradijsvogels gezien had, het reeds zeer oude sprookje opgekomen is, dat zij in het geheel geene pooten hadden. Voor zooveel men weet, werd de eerste paradijsvogel, die nog van zijne pooten niet beroofd was, in 1522 naar Europa gebracht door ridder Pigafetta.

Schrijvers denken dat deze vogels, wegens hun afgelegen verblijf, zonderlingen vorm, fraaie vederen, en andere hun toegekende eigenschappen, aanleiding hebben kunnen geven tot de vertellingen van den vogel Phoenix of zonnevogel, van wien de ouden geloofden dat hij 500 jaren oud werd.

De Antwerpsche dierentuin bezit in zijn natuurkundig museum zeven verschillende soorten van opgevulde paradijsvogels: *Paradisea apoda*, *Paradisea rubra*, *Dephyllodes magnifica*, *Lophorina superba*, *Cicinarus regia*, *Paradisea papuana*, en *Parotia aurea*, meest allen zoo geheeten volgens Linnoeus; maar de benaming van *apoda* of voetloozen, mag wel zeker ongepast heeten, zooals men zeer goed zien kan uit de bijgaande plaat; daarop zijn afgebeeld de goudgroene, de gouden, de weergalooze en de wolkachtige paradijsvogel.

Een verhaal uit de rechterlijke jaarboeken.
IV.

In den Svlvesternacht, omstreeks een uur, naderden twee mannen het dorp Hausen. Zij moesten van den weg zijn afgedwaald of dien met voordacht verlaten hebben, want zij kwamen uit eene richting in welke geen begane weg naar het dorp voerde. Zij schenen met de plaatselijke gesteldheid nauwkeurig bekend te zijn, daar zij in eene rechte lijn naar een voetpad zich begaven, dat tusschen twee gehuchten door naar den dorpsweg voert. Ieder van deze mannen droeg een groot pak, dat zwaar moest zijn, ten minste beider bovenlichaam was sterk gebogen; daarenboven hijgde de borst onder de inspanning die noodzakelijk was voor het dragen en voortgaan. Zij naderden zeer langzaam hun doel, want de losse sneeuw en de hevige storm, al hield deze met hen gelijken tred, maakten het gaan uiterst vermoeiend en lastig. Op nauwelijks duizend schreden van het dorp bleef de eene staan, hij konde geen voet meer verzetten; zijne krachten waren uitgeput. Zijn pak viel achter hem ter aarde. Hij had niets meer te dragen, hij kon zich lichter en vrijer bewegen, en toch bleef hij staan; zijne voeten konden het lichaam niet meer dragen, zij ontzonken hem. De man viel neder, terwijl zijn makker zonder om te zien verder ging.

- Lob, riep de gevallene met eene matte stem, loop niet voort. Ik kan, God straffe mij! niet verder, ik moet een weinig rusten, ik moet eerst ademhalen.

- Vooruit, kerel, antwoordde de andere, terwijl hij eenige schreden terugging, hier is het rusten gevaarlijk. Men kan ons van uit het dorp zien. Wij zijn verloren, Friede, wij zijn geleverd, als wij ontdekt worden. Daar ginds in de spelonk kunt gij uitrusten, maar hier - kerel, maak dat gij op de been komt; ga slechts tot aan den muur, dan kunt gij rusten tot dat ik weder terug ben. Drink eens, en dan voorwaarts.

Met deze woorden reikte hij den gevallene eene flesch toe, welke deze aan den mond zette en in een oogenblik geheel en al ledigde. Dit had echter niet de verwachte werking. Friede - wij moeten dezen naam nu behouden - beproefde wel, zich op te richten en op de been te komen, maar het gelukte hem niet, hij viel steeds weder neder. ‘Lob, zeide hij, na eene vergeefsche poging, ik kom niet op de been. Ga, laat mij alleen. Ik ga hier naast het pak zitten, daar kan niemand mij zien. Gij komt spoedig terug, dan zal ik mij hersteld hebben en weder kunnen gaan. De duivel zal mij toch niet terstond bij den kraag pakken.’

Lob antwoordde niets, maar om zijnen mond speelde een eigenaardige glimlach en uit de oogen straalde eene kwalijk verborgene vreugde. Hij wendde zich zwijgend naar het dorp en deed eenige schreden voorwaarts, maar bleef toen plotseling staan en keerde nog eens terug. Hij had in dien tijd een besluit genomen, dat hij terstond ten uitvoer legde. Terwijl hij den liggende de flesch in de hand gaf, zeide hij haastig: ‘Daar, Friede, drink, dat zal u warm houden. Gij kunt de flesch behouden, ik heb haar niet noodig. Ik weet niet of ik terstond zal kunnen terugkomen, ik moet voorzichtig zijn. Blijf maar wakker, en als gij kunt, ga naar den muur en leg u daar neder, daar zijt gij meer beschut dan hier.’

Friede bleef alleen. De sneeuw bedekte hem reeds tot aan de borst, en de storm dreef steeds eene grootere hoeveelheid naar hem toe, zoodat hij weldra daaronder werd begraven.

Lob had in korten tijd het voedpad bereikt. Eer hij dit betrad, wierp hij zijnen blik naar alle richtingen onderzoekend rond, en toen hij niets verdachts had waargenomen, ging hij verder. Op den dorpsweg was alles stil, geen venster was er meer verlicht, in geen huis konde men beweging hooren en zelfs van de wacht was er niets te bemerken. Toen Lob deze opmerking had gemaakt, verliet hij het voetpad en ging naar den dorpsweg. Hij sloop langzaam en voorzichtig dicht langs de eene rij huizen; slechts als hij een venster moest voorbijgaan, sprong hij met de behendigheid en vlugheid eener kat voorbij, en als hij voorbij was, bleef hij staan en luisterde, en sloop en sprong eerst verder, als zijn oog en oor niets verdachts had bemerkt.

Eindelijk kwam hij aan het voorportaal van eenen toren en richtte zijnen blik op een klein, daar tegenover staand huis. Hij deed dit met verdubbelde opmerkzaamheid. Na omtrent vijf minuten verliet hij zijne schuilplaats. Hij was zeker dat niemand hem bespiedde, dat van geen kant eenig gevaar te vreezen was. Met eene snelheid, die bewees, dat hij niet vermoeid was, ijlde hij over den dorpsweg en verdween kort daarop in het huis, dat hij vooraf zoo nauwkeurig had gade geslagen. Het openen en sluiten der deur had geen geraas gemaakt; Lob moest verwacht en de deur bij zijne aankomst van binnen zacht

geopend en gesloten zijn. In het huis bleef het donker en stil gelijk te voren.

Het was iets later dan twee uur, toen bijna zonder geraas de deur van een ander huis, dat van het eerste omtrent dertig schreden was verwijderd, geopend werd. Op den drempel verscheen eene vrouw, die besluiteloos scheen, of zij zoude uitgaan, want zij keek meermalen achter zich in huis. Ten laatste trok zij echter zacht de deur achter zich op slot en ging toen naar het huis van Lob. Hier klopte zij aan het venster, het eenige dat op den dorpsweg uitzag, en riep toen nauw hoorbaar: 'Hanna! Hanna! is Lob daar?' Achter het venster in de kamer hoorde men op halfluiden toon zeggen: 'Neen, nog niet.' Waarop de vrouw zachtjes antwoordde: 'Als er maar niets gebeurd is! Ik ben zoo angstig. Het weder is vreeselijk, men zoude geen hond naar buiten jagen, en zij wilden toch zoo ver gaan.'

- Kom, kom, hoorde men in de kamer zeggen, gij zijt eene sukkel. Doe even als ik, leg u neder, laat de deur aan, opdat Friede er in kan en u niet eerst behoeft te wekken.

De vrouw verwijderde zich, zij ging naar huis terug. De deur was nauwelijks achter haar gesloten, of Lob kwam weder te voorschijn en liep over den straatweg heen naar het voetpad. Hij had den weg in korten tijd afgelegd en was als eene schaduw voortgeslopen. Hij passeerde weder langzaam het voetpad en aan het einde daarvan keek hij rond. Hij glimlachte, want Friede was daar niet, en ging toen over het eenzame veld, dat door de sneeuw als door een lijkkleed bedekt was. Hij koesterde geene vrees, storm noch sneeuw boezemden hem schrik in.

Hoe verder hij zich van het dorp verwijderde, des te opgeruimder en tevredener werd hij. Daartoe had hij voldoende redenen. In de sneeuw was geen spoor te zien, dat hij kort te voren nog eens dien weg had afgelegd. En toch was hij zeker, niet mis te gaan. Maar dat was het niet alleen, eene andere waarneming bracht hem in die stemming. De plaats, waar Friede was blijven liggen, kenmerkte zich slechts door eene kleine hoogte. Van Friede en het pak, dat deze gedragen en hier weggeworpen had, was niets te zien. De sneeuw had beiden bedekt, begraven. Lob greep met beide handen in de koude sneeuw, vatte het lichaam van zijnen kameraad, tilde het iets in de hoogte en bracht het in eene andere ligging, waarop hij het naast het pak in de diepe sneeuw liet vallen.

Daardoor was het pak vrij geworden. Het opnemen daarvan had, daar het zeer zwaar was, groote moeielijkheid. Lob moest daarbij alle krachten aanwenden en toch gelukte het hem eerst na herhaalde vergeefsche pogingen. Na het pak te hebben opgenomen, snelde hij naar het dorp terug, maar in eene andere richting. Hij ging het dorp om en kwam aan den tegenovergestelden kant in den achter zijn huis liggenden tuin, en door dezen in huis.

Omstreeks een half uur later - het was bijna half vier - verscheen Lob weder op den dorpsweg. Hij ijlde naar het huis, waaruit vroeger de vrouw was gekomen, opende de deur en trad binnen. De vrouw was nog wakker. Zij zat naast de kachel, waarin het vuur was uitgedoofd en die slechts eene geringe warmte verspreidde. Zij stond niet op, zij hield den binnentredende voor haren echtgenoot, en diens aankomst gaf haar heden geene vreugde, zij bevrijdde haar slechts van haren nameloozen angst. 'God dank, zeide zij, dat gij daar zijt; gij moogt niet meer meegaan. Ik heb vreeselijken angst uitgestaan, den geheelen nacht geene rust kunnen vinden en ik ben ook geweest bij...'

Zij zweeg, stond op en ging eenige schreden naar de deur, in welke Lob roerloos was blijven staan. De vrouw keek scherp naar de deur, of liever naar de gedaante, die in dezelve stond, maar konde in het duister slechts de omtrekken, niet het gelaat van een man erkennen; zij konde den duivelschen glimlach, waardoor het vertrokken werd, niet zien. De gedaante was haar vreemd, de onzekerheid beangstigde haar, en haar alleen zijn met een onbekenden man joeg haar vrees aan. Zij vergat alle voorzichtigheid, en riep luide: 'Heere God, wie is daar?'

- De duivel hale u met uw geschreeuw, antwoordde Lob, op zachten toon. Ik ben het, zie maar goed uit uwe oogen. Gij schreeuwt, alsof gij het geheele dorp op de been wildet brengen.

De vrouw had de stem herkend. Zij naderde den spreker, zij vreesde niet meer, maar beefde van angst, van inwendige ontroering; zij wilde spreken, maar de stem bleef haar in de keel steken. Eindelijk zeide zij: 'Gij zijt het, Lob, - waar is Friede?'

- Ik weet het niet, antwoordde deze, ik kwam juist zien of hij hier was. Wij hebben verduivelde moeite gehad... wij waren in Prumnitz... hadden ons er reeds door geholpen... wij waren in huis en wilden juist inpakken, toen de duivel alarm maakte... wij moesten alles in den steek laten.

- En Friede is gevangen genomen? zeide de vrouw angstig.

- Schreeuw toch zoo niet, zeide Lob, en voegde er bij, alsof hij aan zijne woorden een grooter gewicht wilde geven: ik breek u den nek, als gij nog eens zoo schreeuwt. Friede is niet gevangen, ik heb ten minste niets daarvan gezien. Wij kwamen gelukkig uit het huis, liepen ook te zamen uit het gehucht en scheidden eerst bij het dorp, waar Friede den weg naar Hausen insloeg, terwijl ik naar het bosch liep.

De vrouw was bedaarder geworden, maar nog niet geheel gerustgesteld, zij scheen aan dit verhaal geen geloof te schenken.

- Lob, zeide zij, na eenig aarzelen, gij liegt dikwijls. Gij weet, dat ik u niet in alles geloof. Hebt gij nu de waarheid gezegd?

- God moge mij straffen! antwoordde hij op vasten toon, Rosa, gij kunt mij gelooven, ja, ik heb u de zuivere waarheid gezegd, Friede is niet gevangen.

- Lob, zeide de vrouw, steeds nog twijfelende, een eed is niets voor u. Gij zijt door en door slecht. Gij hebt Friede eerst overgehaald om mede te gaan, gij hadt een helper noodig en wist, dat wij in grooten nood waren, dat wij niets meer te eten hadden, en dat de hongerige tot alles te gebruiken is. Waarom, voegde zij er bij, zijt gij niet bij Friede gebleven? Waarom hebt gij hem alleen laten gaan?

Op deze vragen was Lob niet voorbereid, zij kwamen hem te onverwacht op het lijf en brachten hem in verlegenheid; hij

bleef het antwoord schuldig. Dit ontging de vrouw niet. Haar oog had zich aan het duister gewend, zij stond daarenboven dicht bij Lob en had de veranderingon in diens gelaatstrekken kunnen zien. Haar eerste argwaan had daardoor voedsel gekregen en was sterker geworden, het ontbrak slechts aan klaarheid. De vrouw twijfelde er niet meer aan, dat Friede een ongeluk was overkomen, dat Lob daaraan schuld had, en dat deze slechts was gekomen om zijne baan schoon te vegen en de verdenking van zich af te wenden. Maar zij wist niet hoe zij moest vragen, zij hield het slechts voor zeker, dat Friede verraden en gevangen was.

- Lob, zeide zij, toen deze geen antwoord gaf, hebt gij niets meegebracht, geen stukske brood, geen stukske vleesch, geen aardappel?

- Waarachtig niets, Rosa; wij hebben niet kunnen inpakken.

Dit antwoord werd terstond op de gedane vraag gegeven, daarom had men het als waar kunnen aannemen. De vrouw echter dacht er anders over; zij vond juist in deze omstandigheid eene reden te meer om de waarheid daarvan in twijfel te trekken. Terwijl zij zich den schijn gaf, alsof zij slechs lette op hare zorgen en haar lijden, zag zij Lob met de onverdeeldste opmerkzaamheid aan.

- Honger, zeide zij, is een scherp zwaard. Sedert dezen morgen hebben wij geen stukske brood in huis, en heden middag hebben de kinderen de laatste aardappelen opgegeten; voor mij is niets overgebleven, ik heb slechts de kinderen kunnen verzadigen, ik heb vreeselijken honger. Lob, geef mij een stukske brood. Gij zult het terug ontvangen, laat mij slechts heden geen honger lijden, erbarm u over mij. Ik wil gelooven wat gij zegt, ik wil u geene verdere verwijten meer doen, ik zal alles doen wat gij verlangt, Lob, zeide zij dringend, geef mij maar een stukske brood om mijnen honger te stillen.

De vrouw weende. Haar angst gaf zij door tranen lucht. Deze tranen verlichtten haar en vervulden het ongevoelige hart van Lob met medelijden.

- Rosa, zeide hij, ween niet. Gij zult brood hebben. Gij zult u verzadigen en uwe kinderen ook, gij zult geen honger lijden, daarvoor zal ik zorgen. Wacht aan het venster, ik keer spoedig terug.

IJlings verliet hij het huis, zonder een antwoord af te wachten. De vrouw bleef in dezelfde houding staan, zij drukte slechts hare gevouwen handen vast tegen haar hoofd en volhardde in haar stilzwijgen. Na weinige minuten werd zij door een zacht kloppen aan het venster weder tot bezinning gebracht. Zij ging naar het venster, opende het en nam uit de handen van Lob een groot pak en daarenboven een geheel brood en eene worst. Zij nam dat alles zwijgend, zonder dank te zeggen, in ontvangst en legde het voor zich op de tafel, zonder te eten. Langen tijd stond zij voor de tafel en beschouwde met vochtige oogen de eetwaren, die daarop lagen, terwijl haar eene droevige, zorgvolle toekomst in de gedachte kwam. Eindelijk zeide zij: ‘Dat is Judasloon, Friede is verraden, wij moeten daarvoor boeten, Lob gaat met ledige handen uit en van waar heeft hij nu dit brood? Hij is veel wijzer dan Friede, hij heeft zeker bij tijds het hazenpad gekozen en Friede laten gevangen nemen. Maar hij zal niet lachen, daarvoor zal ik zorgen, Friede mag niet spreken, dewijl hij dit gezworen heeft en een vreeselijken eed heeft gedaan. Ik heb niets beloofd en wil en zal daarom ook niet zwijgen. Als Friede niet terugkomt, zal Lob ook niet hier blijven.’

De vrouw zocht haar armzalig bed op, niet om te slapen, slechts om te rusten, want haar geest en lichaam waren doodmoede. Na korten tijd dacht zij niet meer aan zorgen en kommer, een vaste slaap had haar bevangen. (Wordt voortgezet.)

Vier schilderstukken van Quinten Metsys, in 1682.

De koninklijke bibliotheek van Burgondië, te Brussel, heeft den aankoop gedaan van een kohier, dragende tot opschrift: *Register van de schilderyen tegenwoordigh alhier* (t' Amsterdam) *in huys van my* DIEGO DUARTE, *aengaende*, *tot heden* 12 *July* 1682. Het kohier bevat niet alleen het eindelijk opstel, maar tevens de klad van den catalogus dezer verzameling.

Deze Diego Duarte, van Portugeschen oorsprong, na in Antwerpen te hebben verbleven, had zich te Amsterdam neergezet. Hij was een verlicht liefhebber der fraaie kunsten en bezat eene allerbelangrijkste verzameling van schilderstukken, vooral van Nederlandsche meesters, gelijk men uit genoemd kohier leeren mag.

Duarte telde in zijn kabinet vier gewrochten van Quinten Metsys, waarvan hij, naar allen schijn van waarheid, tijdens zijn verblijf binnen de Scheldestad den aankoop had gedaan. Deze stukken staan in zijnen catalogus, f° 20, vermeld alsvolgt:

'VAN MEESTER QUINTEN MATSYS

Een seer curieus stuk van twee figuren, man ende vrouw, met veele bywercken, genaemt het juwilierken, kost gulden.....

Een Mary-bilt met het kintje en een verschiet, seer goet, kost	gl. 240.
Een biddent Magdaleentjen, met eenigh bywerck, van hem oft imant van die maniere,	gl. 24.

In de klad van den catalogus zijn deze vermeldingen volledіger. Men leest er, f° 1, het volgende:

'VAN MEESTER QUINTEN MATSYS.

Een curieus stuck van twee groote figueren en veele bywerken genoemt het wegerken oft jewillier, heel curieus, cost	gl. 800.
Een Marien-belt met het kindeken sittende in een Oratoriken, heel curieus (cost)	gl. 200.

In margine: "verkocht voor 600 gulden aen den vorst van Nassau."

Noch een Marieen-belt met het kindeken, wat cleynder, maer heel curieus	gl. 300.
Noch een biddend Magdeleentjen met eenich bywerck van dito meester oft iemant anders van die manier	gl. 30.'

De verschillende kabinetstukken van Quinten Metsys bleven vrij lang in Antwerpen, en werden er met belangstelling en eerbied bewaard. Rubens bezat van den ouden

meester een *Portret van eenen juwelier.* Dit gewrocht staat vermeld in den catalogus zijner verzameling, gedrukt in 1641.

Wij denken dat het eerste stuk, vermeld in den catalogus van Duarte, hetzelfde is, welk, volgens Alexander van Fornenbergh, in 1658, aan Peeter Stevens, kerkmeester der cathedrale van Antwerpen, behoorde,[1] en thans den Louvre te Parijs versiert.

Het tweede of derde stuk kan zijn geweest ‘een *Mariebeeldt*, sittende (gelijk van Fornenbergh zich uitdrukt), in eenen aerdigh gecoloreerden marmeren throon, hebbende pilaren van *Jaspis* al-om, met goude garnissementen, en ghesteenten cierelyck verryckt: het kindeken *Jesus* sit op een purper fluweelen kussen, met gulden quispels, welck leydt neven de moeder, enz.’ Dezelfde schrijver heeft nopens gemeld gewrocht het volgende aangeteekend: ‘Dit stucksken heeft eer-tydts, voor eyghenaar gehadt dien grooten kunst-beminder *S*r *Cornelis van der Gheest:* ende doen in 't jaer 1615, den 23 augusti, haere door-luchte Hoogheden *Albertus* en *Isabella* tot Antwerpen waeren, ende ghecomen om de konstkamer te sien des voornoemden van der Gheest, met t' samen eenen tournoy, welck achter syn huys op de Schelde gheschieden, soo wierd de Ardts-Hertocgh op dit *Mari-Beeldeken* soo verlieft, dat hy alle middelen van vrijagie ghebruyckten, om het selve te verkrijghen, maer alsoo hier twee een-aerdighe ghenegentheden t' samen streden, des eygenaers, en des hertoghs, wierd het sijne hoogheydt met alle eer-biedighe beleeftheyd afgheslaghen, ende eyghen liefde behiel de over-handt, boven 's prinsen gunst.’[2]

Karel van Mander leert ons dat, in 1603, zekere Bartholomeus Ferrerius, te Amsterdam, van onzen Quinten Metsys bezat ‘een Mary-beeldeken daer men een seker aerdighe veerdigheyt van handelinghe’ in waarnemen kon. Zou dit gewrochtje later in het bezit van Duarte zijn gekomen? Deze vraag kan voor het oogenblik niet worden opgelost.

Wat de Magdalena betreft, welke in den catalogus vermeld is, deze zal waarschijnlijk eene kopij naar een gewrocht van den grooten meester zijn geweest. De lage prijs, waartegen de schilderij verkregen werd, schijnt daaromtrent geenen twijfel over te laten.[3]

De twee plaatsen, welke wij uit den catalogus van Diego Duarte hebben overgeschreven, leveren een zeker belang op voor de geschiedenis des grooten meesters, in betrekking tot zijne werken. Zij toonen, dat zijne gewrochten uit Antwerpen maar werden weggevoerd na het verval der groote school van Rubens. In Holland moest men ze op den rechten prijs weten te schatten, vermits Duarte een stuk welk hij 200 gulden betaald had, tegen 600 gulden aan den prins van Oranje afstond.

Duarte verbleef, zooals gezegd is, eenige jaren in Antwerpen. Het zou, naar ons inzien, belang opleveren over dezen liefhebber en over de vorming zijner verzameling nadere berichten in te winnen. Wij kunnen dan ook de pen niet neerleggen, zonder

(1) *Den Antwerpschen Protheus ofte Cyclopschen Appelles*, *dat is het leven van Meester Quinten Matsys.* Antwerpen, 1658, bl. 24.

(2) Bladz. 25.

(3) Dit is, volgens ons, geen volstrekt bewijs; de hoogere of lagere prijs, voor een kunststuk betaald, laat niet altijd toe gevolgtrekkingen te maken omtrent zijne waarde of echtheid; wij zouden de gegrondheid dezer opmerking kunnen staven door menigvuldige feiten; wij bepalen ons met er één enkel aan te halen, namelijk den aankoop, door den heer Jacob Jacobs in 1870 gedaan, van een zeer schoon Christushoofd van Quinten Massys, voor 120 fr., welk stuk door den heer Jacobs herverkocht werd voor 30,000 fr. Zie onzen jaargang 1870, bladz. 54.

D.V.S.

onze Antwerpsche vrienden tot het wagen van eenige opzoekingen in dezen zin aan te manen.

Leuven, 29 *Juni* 1874.

ED. VAN EVEN.

Aanteekeningen.

De eerste overweging die bij ons opkwam, na het ontvangen dezer bijdrage van den heer Van Even, was, dat het inderdaad te wenschen ware, dat gemelde catalogus in zijn geheel herdrukt werd; bij nader onderzoek is ons echter gebleken, dat hij reeds volledig is medegedeeld door den heer Fred. Muller, van Amsterdam, aan het tijdschrift *de Oude tijd*[1], 1870, blz. 397, onder den titel: *Catalogus der schilderijen van Diego Duarte*, *te Amsterdam*, *in* 1682, *met de prijzen van aankoop en taxatie.* De heer F. Muller achtte deze lijst een overwaardig toevoegsel aan de catalogussen met prijzen van vroegere en latere veilingen; de heeren Hoet en Terwesten, in de vorige eeuw, toonden zich doordrongen van hetzelfde gedacht, wat zij aantoonden door de uitgaaf hunner naamlijst in 3 deelen; zooals bekend is, vonden zij, in onzen tijd, buiten de voornoemde Nederlandsche, ook Fransche en Engelsche navolgers, namelijk: C. Blanc, in zijn *Cabinet de curiosités*, Defer, in zijn *Catalogue de tableaux*, en J. Smith, in zijn voortreffelijken beredeneerden *Catalogue of Pictures* van 9 deelen, en welke nog twee jaren hooger opklimt dan de catalogus van Hoet en Terwesten.

De door F. Muller gedrukte lijst is afkomstig van de joodsche familie Jessurum Cardozo; de heer F. Muller zegt in zijne aanteekeningen op de bewuste lijst, dat elke nadere opgaaf omtrent de daarin vermelde schilderijen, de plaats waar zij zich thans bevinden enz., hem aangenaam wezen zal.

Onder dit opzicht heeft de bijdrage van den heer Van Even haar belang voor de stukken van meester Quinten; er blijft nu echter te weten, of de catalogus, door de koninklijke bibliotheek aangekocht, dezelfde is als die door den heer F. Muller werd uitgegeven; ware het zoo, dan zou de aankoop van dat stuk niet veel belang meer opleveren.

Zeggen wij nu een woord als toelichting nopens Diego Duarte.

Diego Duarte, de oude, overleed te Antwerpen den 14^{n} October

(1) Haarlem. A.C. Kruseman.

1626, in den ouderdom van 82 jaren, en werd op het hooge choor, in Sint-Jacobskerk aldaar begraven; op den zerk prijkte vroeger het wapenschild dat aan het hoofd onzer aanteekeningen prijkt.

In de *Geschiedenis der Rederijkkamers* (*De Violieren*), bladz. 70, door wijlen J.B. Van der Straelen, komt de naam van Gaspard du Weirdt voor, in de rekening van de inkoomgelden der liefhebbers; deze Gaspard du Weirdt is Gaspard Duarte, opgegeven als 'consul der Portugiesche natie te Antwerpen;' hij werd gedoopt in de Antwerpsche hoofdkerk op 11 Januari 1584 en was een zoon van signor Diego en van juffrouw Leonora Rodriguez; hij trouwde, in gemelde kerk, op 14 Januari 1609 met jonkvrouw Catharina Rodrigues, overleed in November 1653 en werd begraven in het choor van Sint-Jacobskerk den 14^{n} derzelfde maand, onder den zerksteen zijns vaders; Van der Straelen, wien wij deze bijzonderheden ontleenen, teekent hierbij aan: 'hij werd begraven met 60 flambeeuwen, de hooge choor en drie altaren waren behangen en zes weken baar.'[(1)] Zijne huisvrouw was overleden op 6 Augustus 1644 en in de voormalige Sint-Michielsabdij te Antwerpen begraven met lijkblazoen, verscheidene kinderen achterlatende, onder andere Diego Duarte, die waarschijnlijk de kunstvriend is, door den heer Van Even aangehaald; de geleerde Th. Van Lerius, in zijne aanteekeningen nopens Sint-Jacobskerk,[(2)] vermeldt een Diego Duarte tusschen de weldoeners die bijdroegen tot de voltooiing van het groot portaal van gemelde kerk, welk begonnen werd in 1515-1516 en voltrokken in 1694. Jaspar en Jeronimus Duarte zijn verschillende malen genoemd in de rekeningen der *Violieren* van 1623-1624 enz., doch telkens onder den naam van du Weirdt, de Weert, de Werdt; zoo ook zijn zij gedrukt in *De Liggeren en andere historische archieven der Antwerpsche Sint-Lucasgilde*, uitgegeven door de heeren Ph. Rombouts en Th. Van Lerius, 1ste deel.

D.V.S.

Vuurmeters.

(1) Daardoor werd bedoeld dat er zooveel dagen missen gelezen werden; voor gewone burgers werd gedurende zeven dagen van den lijkdienst bij het uitstaan van de baar zielmissen gelezen; zulks noemde men *Septenaria*; voor meer bemiddelde lieden las men die missen dertig dagen lang en dan werden zij *tricenaria* genoemd (in zijne schilderij de *dertigsten van Berthal De Hase* stelde Leys ons zulke uitvaart aanschouwelijk voor. Zie de *Vlaamsche School*, 1861 bladz. 157) In vele plaatsen van Vlaanderen en Brabant, wordt ook de benaming dertigsten nog gebezigd, zelfs wanneer de missen slechts gedurende zeven dagen gelezen worden. Deze kerkdiensten staan in verband met de zoogenaamde rouwmaaltijden, welker gebruik dagteekent van de aloude tijden der Germanen, waarover onze vriend P. Lanssens spreekt in het *Kunst- en Letterblad* van 1843, blz. 12; zij werden den derden, zevenden en dertigsten dag na het afsterven gehouden. De kerkvergadering van Leptines veroordeelde in 743 dit gebruik; doch 't was onmogelijk hetzelve uit te roeien. In overleg met de bisschoppen, werd het door Karel-den-Groote veranderd in eene godsdienstoefening; hij veroorloofde de rouwmaaltijden, maar deed ze voorafgaan van missen en gebeden voor de overledenen. Vandaar dat men nog in Vlaanderen deze dagen, onder den naam van derde, zevende en dertigste, in de kerkelijke diensten viert; doch men houdt slechts eenen maaltijd, namelijk op den dag der begrafenis of van den lijkdienst.

(2) Notice des oeuvres d'art de l'église paroissiale et ci-devant insigne collégiale de St-Jacques à Anvers. Borgerhout, Impr. Henri Peeters, 1855.

Vuurmeters of pyrometers dienen tot het meten van hittegraden

welke die van 't koken van het kwik te boven gaan. Hunne aanduidingen zijn niet vergelijkbaar met die van den kwikwarmtemeter; nochtans worden deze tuigen met groot nut gebruikt in verschillige nijverheidstakken, wanneer men bepaalde warmtegraden wil veroorzaken volgens de uitwerksels die men zoekt te weeg te brengen. De vuurmeter die daartoe het best geschikt schijnt, bestaat uit eene plaat, van leemaarde gemaakt, en uit eene ijzeren lat, waarvan het een einde beweegloos vastgehecht is. Het andere einde drukt tegen den kleinen arm van een gekromden tuimelaar, wiens lange arm eene naald is, die de verdeelingen van eenen cirkelboog doorloopt. Het vastpunt en de as van den tuimelaar, beide op de leemaarden plaat gehecht zijnde, en deze plaat zich door warmte minder uitzettende dan de metalen lat, zoo neemt de naald verschillige standpunten aan, volgens den warmtegraad.

De vuurmeter van Wedgewood, een tuig, verschillend van alle

andere vuurmeters, bestaat hoofdzakelijk uit een kleinen cilinder van pijpaarde, Deze zelfstandigheid ondergaat eene des te grootere inkrimping naarmate zij aan eene grootere hitte onderworpen is. Om de vermindering in de dikte van den pijpaarden cilinder af te meten doet men hem tusschen twee koperen maatstaven die tot elkander hellen, in eene groef voortschuiven. Deze maatstaven hebben te zamen eene lengte van 60 centimeters, waarop 240 verdeelingen aangeduid zijn. De 0 dezer verdeelingen bevindt zich aan het breedste der groef, en schijnt te beantwoorden aan 500 honderddeelige graden. Elke graad heeft eene waarde van omtrent 72 honderddeelige graden.

De inkrimping der pijpaarde door hitte schijnt daardoor veroorzaakt te zijn, dat de hitte innigere verbintenis van derzelver grondstoffen teweegbrengt; ook na verkoeling krijgt de pijpaarde hare vorige uitgestrektheid niet weder, eene omstandigheid waaruit volgt dat men bij elke proefneming een nieuwen pijpaarden cilinder noodig heeft.

D^{r}. F.-J. MATTHYSSENS.

Kroniek.

Antwerpen. - *Terechtwijzing.* Het door den heer Max Rooses op bladz. 62 besproken portret van N. Rockox door A. Van Dyck, bevindt zich nog steeds op zijne oude plaats in de spreekzaal van het maagdenhuis.

- Wij vernemen dat de heeren Ferd. Van der Haegen en P. Génard, ter gelegenheid der door ons, op blad. 75 vermelde onderhandelingen nopens den aankoop der Plantijnsche drukkerij in de bibliotheek van dit gesticht werken hebben ontdekt, die een groot belang opleveren voor de geschiedenis der Nederlandsche letterkunde. Tusschen talrijke taalkundige werken, troffen zij een exemplaar aan van het woordenboek van Jan Paludanus, met een handschriftelijken tekst in het Grieksch alsmede het hoogst zeldzame *Naamboek*, in 1562, te Gent door Van den Keere gedrukt; buitendien vonden zij er een volledig en onuitgegeven handschrift van een *Woordenboek der Nederlandsche synonymen* door Kiliaan. Ook het handschrift van 't gekende *Woordenboek* van dezen taalgeleerde berust in de Plantijnsche drukkerij. De heer E. Leroy schat de waaarde der portretten en schilderijen op een 1/2 millioen.

- Het paneel der schilderij van Verlat, *De moeder van den Messias*, in het museum der academiekers, is gebarsten en gaat onder de leiding van den meester hersteld worden door den heer Van der Haghen.

- De *Olijftak* kondigt een feest aan tegen 16-17 Augustus, waartoe hij de Noord- en Zuidnederlandsche letterkundigen uitnoodigt, en schrijft eenen prijskamp uit, waaraan alle Nederlandsche schrijvers kunnen deel nemen. De gevraagde stukken zijn: 1° eene beknopte levensbeschrijving van Marnix van Sint-Aldegonde; 2° vijf liederen: een volkslied, een zeemanslied, een gezelschapslied en een minnelied. Het beste van elk dier stukken zal een verguld zilveren eermetaal bekomen en er kunnen ook tweede prijzen worden toegekend; de stukken moeten oorspronkelijk Nederlandsch zijn en nog niet uitgegeven; de schrijver behoudt zijn recht van eigendom, maar de maatschappij zal de bekroonde en andere ingezonden stukken *kunnen* uitgeven. De werken, ongeteekend en van eene kenspreuk voorzien, vóór 1 Augustus 1874 in te zenden aan den heer J. de Geyter, op de Meir, te Antwerpen.

Brussel. - Bij Ferd. Claassen is verschenen een werk van 356 bladz., een deel, groot octavo, getiteld: *Le théâtre villageois en Flandre*, histoire, littérature, musique, religion, politique, moeurs, d'apres des documents entièrement inédits, door Edmond Van der Straeten.

- De heer Edm. Van der Straeten, van Audenaarde, ambtenaar van het rijksarchief, is met eene kunstzending naar Italië vertrokken; hij zal, onder andere, Milaan, Venetië, Rome en Napels bezoeken.

Leuven. - *Prijskamp voor sterkwaterplaten.* Het *Journal des Beaux-Arts*, dat vroeger te Sint-Nicolaas en thans te Leuven verschijnt, onder het bestuur van Ad. Siret, had dit jaar andermaal een prijskamp uitgeschreven voor het maken van sterkwaterplaten; er werden er 34 ingezonden; de jury, samengesteld uit de heeren A. Robert, E. De Schampheleer en J.B. Meunier, heeft uitspraak gedaan als volgt: Historie en Genre. - 1e prijs (300 fr.) aan Nr 31, *De Zondagmorgen*, door Alb. Dillens; 2e prijs (200 fr.) aan Nr 33, *De politieker*, door Th. Gérard; 3e prijs (100 fr.) verdeeld tusschen Nr 15, *de Wandeling*, van J. Van Kerckhove, en Nr 22, het *Duo*, van Van Keirsbilck. Eervolle melding bekwamen de nummers 26, 12, 16 en 9. Landschappen, binnengezichten, enz. 1e prijs (200 fr.) verdeeld tusschen Nr 25, *Kleine hoeve in Vlaanderen*, van F. De Baerdemaker en Nr 4. *Herinneringen aan de Marne*, door Ed. Baes; 2e prijs (100 fr.) aan Nr 32, *Gezicht op Monikendam*, door A. Dillens. De bekroonde platen zullen eerlang verschijnen met nog eenige andere waartusschen

het graf van Rubens in de Antwerpsche Sint-Jacobskerk, door Hendrik Schaefels, volgens zijn tafereel, welk hij ter plaatse geschilderd heeft toen het graf voor de laatste maal open gedaan werd in 1855, op 23 October. De kunstschilder P. Kremer heeft insgelijks Rubens' graf uitgeschilderd; zijn stuk is in bezit van den heer Alp. della Faille van Leverghem.

Luik. - *Standbeeld van Karel den Groote.* Het door ons op blz. 76 vermelde proces des heeren C. Jehotte, is afgeloopen. De rechtbank van Luik heeft de vraag tot schadeloosstelling afgewezen, verklarende dat er tusschen partijen geene overeenkomst was gesloten die de stad zou verplichten tot het nemen van maatregelen voor het bewaken en het onderhouden van het gedenkteeken en dat het gemeentebestuur niet verantwoordelijk kon gesteld worden voor beschadigingen, buiten zijn toedoen veroorzaakt. De heer Jehotte heeft dus niets bekomen.

Namen. - Op 5 Juli werd de tentoonstelling van schoone kunsten plechtig geopend; zij bevat 150 schilderijen meer dan de vorige tentoonstelling.

Dinant. - De heer Em. Van den Bussche, leeraar bij de Antwerpsche academie, heeft in de kerk van Morialmé de muurschilderingen voltooid, waarover wij gewaagden in 1873, blz. 61.

Buitenland.

's-Gravenhage. - Verschenen bij van Weelden en Mingelen: *Een stem uit Holland*, ter eere van Theodoor Van Ryswyck, op den 25-jarigen gedenkdag van zijnen dood, door P.J.R. Laan; prijs 25 cents.

Londen. - Zelden werd in Engeland eene zoo groote liefhebberij als tegenwoordig betoond voor schilderijen, porselein, oude meubelen en ook heel twijfelachtige snuisterijen. De beste bewijzen daarvan leveren de verkoopingen op, in den laatsten tijd gehouden. De verkoop der kunstverzameling van den heer Barker bracht meer dan anderhalf millioen frank op. Dat de zeldzame schilderijen van oude Florentijnsche meesters in de gezegde veiling van Barker, duur betaald werden, is zeker niet te verwonderen, daar 't Britsche museum, de Dresdener galerij en rijke bijzondere museums mede boden. Er waren in dezelfde veiling van Barker, oude schrijftafels en commodes die tusschen de 2500 en 3600 fr. per stuk en oude stoelen uit den tijd van Lodewijk XV en Lodewijk XVI, waarop men nauwelijks gevoeglijk kon zitten, welke 750 tot 1250 fr. per dozijn opbrachten.

Dezer dagen werden op eene verkooping drie stukken oud Sèvres-porselein van het jaar 1750 voor de ongeloofelijke som van 267,000 fr. verkocht. Het grootste stuk was nauwelijks 14 1/2 duim hoog. Als de gelukkige kooper van deze breekwaar, noemen sommigen Rothschild van Parijs, anderen den hertog van Dudley. Dat moeten ware liefhebbers zijn.

Weenen. - In het krankzinnigenhuis van het naburige Brunnfield is eene tentoonstelling van tamelijk zonderlingen aard geopend. De tentoongestelde voorwerpen zijn verdeeld in drie klassen: de eerste bevat 215 artikelen, geheel gemaakt door zinneloozen; de tweede, voorwerpen die door hen vernield zijn in hunne oogenblikken van woede, en de derde, modellen van hunne kleederen en huizingen. Onder de artikelen der eerste klasse bevinden zich keurig bewerkte meerschuimen pijpen, kanten, lijsten en eene merkwaardige verzameling schilderijen van Kratky, die, alvorens zinneloos te worden, een verdienstelijk schilder was. Die schilderijen vertoonen geen spoor van de geestverbijstering, waaraan de schilder lijdt, en een harer verbeeldt op merkwaardige wijze zinneloozen, die mis hooren in

eene kapel van het gesticht Nevens de stalen van de kunst der zotten, ziet men zware ijzeren staven, die in twee geplooid zijn, lepels, ijzeren tellooren, in stukken geslagen, deuren met ingestampte paneelen, enz.

De Sprinkhanen.

De wetenschap verdeelt de sprinkhanen in twee familiën.

De eerste zijn de zoogenoemde sabel-sprinkhanen, in de wetenschap *Locustoriae* genoemd; zij hebben lange draadvormige sprieten; de wijfjes zijn met eene lange sabelvormige legscheede voorzien. De sabel-sprinkhanen worden verder verdeeld in geslachten, te weten *Meconema* en *Locusta; Meconema varium* zijn de ook in ons land welbekende kleine sprinkhanen; *Locusta viridissima* zijn de groote groene sprinkhanen, die ook in onze gewesten veel gezien worden.

De tweede familie dezer rechtvleugelige insecten wordt gevormd door de veld-sprinkhanen; hun wetenschappelijke naam is *Acridites;* deze sprinkhanen hebben geene legbuis, leven op het veld en voeden zich met plantendeelen. Het is tot deze familie dat de hier afgebeelde treurig beruchte trek-sprinkhanen

behooren, die, door het afvreten van velden en akkers, meer dan eens in geheele streken van het Oosten hongersnood hebben gebracht. De wetenschappelijke naam der trek-sprinkhanen is *Acrydium migratorium.*

Voor den Oosterschen landman is dit ongedierte eene plaag geduchter dan hagel en bliksen, vreeselijker dan overstrooming en brand.

De hoop van gansch een jaargetijde, de vrucht van noesten arbeid, millioenen schats worden door de trek-sprinkhanen op één enkelen dag, soms in eenige uren vernield.

De velden waarop zij nederstrijken, soms in zoo dichte zwermen dat de lucht er door beneveld wordt en men aan eene zonsverduistering zou gelooven, die velden worden slechts door hen verlaten nadat zij letterlijk kaal gevreten en als door zeissens afgeschoren zijn, zoodat er van de lachende oogsten, de hoop en de trots des landmans, nog ter nauwernood de treurige stoppels overblijven.

Ook dit jaar hebben de Fransche koloniën in Algerië weer ontzaggelijk van de treksprinkhanen te lijden gehad; onder andere berichten, daarover medegedeeld door de nieuwsbladen, werd in eenen brief uit Algiers van de eerste dagen van Juni 1874 het volgende gemeld:

‘De sprinkhanen zetten hunne verwoestende tochten voort over onze velden, waarvan men den oogst weldra dacht binnen te halen. Ten gevolge van den aanhoudenden inval dezer verschrikkelijke gasten, en ten einde nog grooter verwoestingen te voorkomen, die ons dreigen wanneer de jongen uit de eieren te voorschijn komen, welke over eene ontzettende oppervlakte gelegd zijn, hebben rijks- en stedelijke besturen zich de zaak aangetrokken. De hoofden der plaatselijke besturen nemen krachtdadige maatregelen en doen een beroep op allen, om iedereen ter hulp te komen. De prefect van Algiers heeft aan alle gemeenten van zijn departement een schrijven gericht, waarbij den landbewoners bevolen wordt, een geregelden wachtdienst in te richten, de middelen worden aangewezen om de sprinkhanen te verzamelen en te vernietigen, en eindelijk welke voorzorgen er moeten worden genomen, opdat de putten, drinkplaatsen en fonteinen, niet door de opeenhooping van de lijken dezer insecten worden vergiftigd. De eieren worden verbrand, want men heeft opgemerkt, dat op de plaats zelve, waar men vroeger myriaden sprinkhanen en eieren in den grond delfde, er na eenigen tijd als bronnen

van sprinkhanen ontstonden. De divisie-generaal heeft te gelijkertijd de noodige bevelen uitgevaardigd, om soldaten terstond op aanvraag van de hoofden der plaatselijke besturen ter beschikking te stellen, wanneer het niet gelukt is, den aanval der sprinkhanen af te slaan. Dezer dagen kwam de spoortrein van Oran zes uren te laat in Algiers aan; deze vertraging was hieraan toe te schrijven, dat de baan dusdanig belemmerd was door sprinkhanen, dat de trein stiller rijden moest, en op sommige plaatsen niet voort kon geraken, alvorens men den weg min of meer van de sprinkhanen had bevrijd.'

De Plantijnsche drukkerij te Leiden.

Op het oogenblik dat men zich in dagbladen en tijdschriften bezig houdt met de drukkerij te Antwerpen door den vermaarden Christoffel Plantin in de XVIe eeuw gesticht, zal het wellicht niet van onpas zijn, een onuitgegeven stuk te doen kennen dat in verband staat met de drukkerij door den vermaarden man te Leiden opgericht. Gelijk men weet, liet Christoffel Plantin, die te Antwerpen op 21 Maart 1550 als *poorter* was ontvangen, zich op 1 Februari 1584 als *buytenpoorter* opschrijven, een feit dat, naar allen schijn, met de staatkundige gebeurtenissen des tijds in verband stond. 'Prima februarii anno 1584,' zoo luidt het in onze *Poortersboeken*, '*Christoffel Plantin heeft hem doen opteekenen voer buytenpoorter.*'

De geleerde man vertrok naar Leiden waar hij zich aan het hoofd stelde der aldaar door hem gestichte drukkerij en verscheidene werken in het licht gaf, die meestendeels zijn aangeteekend in de vaak geprezene *Annales Plantiniennes*, door de

geleerde heeren A. de Backer en Chs. Ruelens ten jare 1865 opgesteld. (Zie de *Vlaemsche School* 1856 blz. 37.)

Het bestuur der Antwerpsche *officina* was intusschentijd opgedragen aan den vermaarden taalkundige Franciscus van Ravelingen *alias* Raphelengius, die met Margaretha, Plantin's oudste dochter, in den echt was getreden. De geschiedenis leert ons, dat gedurende Plantin's afwezigheid in het Antwerpsch gesticht een groot getal staatkundige schriften het licht zagen, waarvan Plantin later de verantwoordelijkheid niet wilde nemen.

Na de overgaaf van Antwerpen aan den prins van Parma keerde Plantin naar de Scheldestad terug; onmiddellijk was hij er op bedacht den toestand van Raphelengius te regelen, met hem de drukkerij te Leiden, die in vollen bloei was, over te laten.

De stedelijke archieven bevatten den oorspronkelijken tekst der akte, te dier gelegenheid voor het magistraat van Antwerpen verleden door Cornelis van Bylandt, Cornelis van Kiel, alias Kilianus, en Arnoldus 't Kint onderteekend. Justus Lipsius, Hans Spierinck en Christiaan Porret[1] ontvingen last om, als Plantin's gevolmachtigden, de verder vereischte stukken voor het magistraat van Leiden te onderteekenen. Op bladz. 527 van het *Certificatieboek* van 1586, leest men desaangaande het volgende:

'Christofle Plantin, boecprintere, verclaerde ende bekende dat hy, omme te volcomen den contracte by hem den XXVI^{en} Novembris lestleden met Franchoise van Raphelengien, synen schoonsone, aengegaen ende gemaect onder de hanteeckenen van hem ende vande getuygen daer by ende ane geweest hebbende, van welcken contracte d'inhout in substantien wter Franchoisser in onser nederduytser talen overgeset, hier nae volcht ende is aldus: 'Ick Christofle Plantin getuyge in der waerheyt, dat voir sekere somme gelts by my ontfangen ende de voirwaerden tonsen genuge gemaect tusschen mynen schoonsone Franchois van Raphelengien, man van mynder dochteren Margriete ende my, ick hem hebbe vercocht, overgedragen ende getransporteert, vercoope, drage over ende transportere, alle ende hoedanige huysen, erven ende vryheden als ick oyt hebbe vercregen oft gebruyct, ende alle andere gerechticheden, druckerye, boecken, papieren, winckele, huysraet ende alle andere dingen die my toebehoirt hebben oft toebehoiren in de stadt ende universiteyt van Leyden, in den lande van Hollant, ende besundere de huysen, erven, met alle hen vryheden, die ick hier te vorens gecocht hebbe ende betaelt aen edele joufrouwe duwaire van der Lan, weduwe wylen des edelen heer Henrix van Assendelft, ten bysyne van den edelen Heere Jan Ingevylant, der voirs. joufrouwen vander Lan schoonsone ende van sekeren heeren vander overheyt der voirs. stadt Leyden, mette voirs. druckerye ende al tgene der selver is aenclevende, metten winckele, boecken, papieren ende alle andere dingen den voirs. huyse behoirende ende daer inne jegewoirdelicken wesende, navolgende den inventaris daeraf gemaect, bekennende hier mede dat ick deshalven my nyets meer hiernamaels en vermete, maer dat al tselve wel ende behoirlicken toebehoirt den voirs. mynen behouds sone Franchois van Raphelengien, omme die te mogen vercoopen, veranderen, ende dairaf te disponeren, soo ende gelyck hem goetduncken sal, als van synen eygene saken. Ende

(1) Ten onrechte heeft men beweerd, dat Porret Plantin's broeder was. Het blijkt uit onweerlegbare stukken, dat beiden nog kind zijnde in het huis van Porret's oom waren opgevoed; vandaar hunne groote vriendschap, die wel den naam van broederlijke genegenheid mocht bekomen. Porret teekende al zijne brieven aan Plantin: *Votre frère et ami.*

in getuygenisse der waerheyt, hebbe ick dese jegewoirdige gescreven ende onderteeckent met myn eygen hant, ten bysyne van Cornelise van Bylant ende van Arnoulde Kint, Cornelise Kiel, van Duffel. Gedaen t' Antwerpen dezen XXVI[en] dach van Novembri in den jare onsheeren 1585. Onderteekent C. Plantin, Cornelis van Bylant, Cornelis Kiel, van Duffel, Arnoult t Kint.'

'Heeft wettelick mechtich gemaect ende in syne stede gestelt, maecte wettelick, mechtich ende stelde de voirs. Christoffel Plantyn in syne stede mits desen, den E. ende wel geleerden Justum Lipsium, Hansse Spierinck. cruydenier ende Christiane Porret, apothekere, alle woonende tot Leyden voirs. *pariter et quemlibet eorum insolidum*, omme te gane ende te compareren voir wethouderen der voirs. stadt Leyden ende alomme elders daert eenichsins meer van noode oft versocht sal worden, ende aldaer d'inhout vanden voirs. contracte ende vercoopinge, in synen constituentis name ende van zynen wegen, anderwerven te bekennen, vernyeuwen, passeren ende verlyden, ende den voirs. Franchoise van Rapelengien volgende den voirs. synen coop in de voirs. huysen metten erven, druckerye, winckele, boeken, papieren ende andere dingen soo ende gelyck voirs. is te goedene, etc. ende hem constituant daeraf tontgoeden, etc. halm, etc. warantschap, etc. synen constituants persoon ende goeden daervore te verbinden, *cum potestate substituendi* ende voorts alwaert, Gelovende, *sub obligatione suae et suorum*

Secunda Aprilis 1586.'

Een der eerste werken door Raphelengius te Leiden ter perse gelegd, was het vervolg van Homerus' gedichten, waarvan de eerste boeken in de Antwerpsche drukkerij waren verschenen.

P. GÉNARD.

Een verhaal uit de rechterlijke jaarboeken.
V.

Het nieuwe jaar bracht vele gasten in de herberg te Hausen. Het vermoorden van den ouden Johan was eene gebeurtenis, die in weinige dagen wijd en zijd bekend was. Men sloeg geen acht op de slechte, onbruikbare wegen, ook niet op de gevoelige koude, die op de sneeuwbui was gevolgd; men wilde in Hausen geweest zijn en de plaats hebben gezien op welke zulk eene vreeselijke daad was gepleegd.

Omtrent den moordenaar was er slechts ééne stem. Het moest de jonge man zijn, die op den Sylvesteravond onder zoo verdachte omstandigheden in de herberg te Hausen was gekomen en zoo geheimzinnig daaruit was verdwenen.

De stappen, die de rechter van onderzoek had gedaan, om het spoor daarvan te vinden, schenen zonder gevolg te blijven. Niemand had hem later gezien of van hem gehoord; hij was verdwenen.

Het algemeen gevoelen nam intusschen weldra eene andere richting. Reeds den tweeden dag na het vinden van het lijk,

hadden zich bij den rechter van onderzoek eene menigte lieden aangemeld, die den ouden Johan deels brieven, deels gelden en pakken ter bezorging hadden gegeven en die nu terugeischten.

Dit alles bleef geen geheim. In de herberg te Hausen, de verzamelplaats dezer lieden, werd veel daarover gesproken. Daar was ook een lijst van de gevonden voorwerpen ter inzage gelegd. Deze was echter zeer gebrekkig en niet voldoende om eene vergelijking te kunnen maken met de overgegevene voorwerpen. Buitendien waren daarin geene gelden en brieven aangeteekend. Dit laatste had zijnen grond geenszins in eene zorgelooze en vluchtige bewerking, maar eenvoudig daarin, dat er noch gelden noch brieven waren gevonden.

De oude Johan was gewoon de brieven in een lederen zak te bewaren. Deze werd gemist. Het losse in eenen vestzak gevonden geld, bedroeg slechts eene kleinigheid, die oogenschijnlijk had moeten dienen tot bestrijding der behoeften op de reis. Er ontbrak dus ook het geld, dat de vermoorde op zich had genomen te bezorgen. Eindelijk miste men ook - en dit was het meest in het oogloopende - eene menigte pakken; er werden er veel meer teruggeëischt dan er voorhanden en aangeteekend waren.

Het aantal brieven, gelden en pakken, die vermist werden, was niet gering, de omvang en het gewicht zeer aanzienlijk. Een enkel persoon had dit alleen niet kunnen vervoeren, twee of meer menschen moesten daaraan werkzaam zijn geweest.

De jonge man, op wien de verdenking rustte, had geene bagage bij zich gehad. Hij was in Hausen vreemd geweest, niemand had hem gekend.

Uit deze daadzaken, wier juistheid niet konde worden betwijfeld, deed men zijn best gevolgtrekkingen te maken. Men zeide: het ontbreken der brieven, gelden en pakken, laat ontwijfelbaar besluiten tot eene berooving des vermoorden. De moord is naar alle waarschijnlijkheid slechts een middel geweest, dat den roof heeft mogelijk gemaakt, en in allen gevalle dezen is voorafgegaan. De moordenaar moet daarom ook de roover zijn. Wanneer nu echter - zoo zeide men ten slotte - één mensch niet in staat is geweest, den geheelen roof te bergen, zoo is het niet mogelijk dat de jonge man de roover is, want hij had geene pakkagebij zich gehad en, dewijl hij vreemd was, in Hausen en in den naasten omtrek had hij geene verstandhouding en dus ook geene medeplichtigen. Als nu echter de jonge man de roover niet kan zijn, moet hij ook onschuldig zijn aan den moord, daar roof en moord hier met elkander in onafscheidelijk verband stonden.

Deze gevolgtrekkingen waren eenvoudig en daarom begrijpelijk genoeg, doch of zij de ware waren, konde eerst de uitslag van het onderzoek beslissen.

Op het onderzoek zelf hadden deze gevolgtrekkingen geen wezenlijken invloed. Het bleef bij de maatregelen, die van den kant des gerechts tot het vinden en vervolgen van den onbekende waren genomen, en die zich tot een derden persoon niet konden uitstrekken, daar hiertoe iedere verdenking ontbrak. Maar de gendarmerie nam daaruit aanleiding om den misdadiger niet meer uitsluitend in den jongen man te zoeken en de nasporingen ook uit te strekken tot de plaats waar de gestolene voorwerpen waren verborgen.

Nadat het volbrengen der misdaad, voor zoover dit had kunnen geschieden, was vastgesteld, hield zich de rechter van onderzoek bezig met het teruggeven van de gevonden vrachtgoederen. Dit was een uiterste moeielijke taak. De brieven ontbraken, waarom men dan ook eerst de afzenders en de ontvangers door middel van de in de

paketten gevonden voorwerpen moest uitvinden. Nog veel moeielijker was het te bepalen, wat in de verdwenen paketten was geweest, dewijl eene nauwkeurige, alle bijzonderheden bevattende beschrijving, die het opsporen mogelijk maakte, daarvan was gegeven, en de bouwstoffen tot deze beschrijving hadden moeten worden samengesteld uit het geheugen der daarmede weinig begaafde afzenders.

Over dit alles werd in de herberg te Hausen gesproken, dewijl de gevondene vrachtgoederen daar waren nedergelegd. Het verhoor, de voorgelegde vragen en de bekomene antwoorden werden daarom ook in de gelagkamer gewikt en breedvoerig besproken. Op deze wijze kregen er ook eenigen kennis van, die er geen het minste deel aan hadden. Tot dezen behoorden de schoolmeester, met wien wij reeds kennis hebben gemaakt. Hij stelde een levendig belang in de verhalen van hen, die hun eigendom niet konden terug bekomen. Het verschafte hem eene zekere bevrediging, als hij de rol van trooster en soms ook van raadgever bij deze gelegenheden konde spelen. Den 5^{n} Januari vinden wij hem in een levendig gesprek met eene oude vrouw.

- Och heere, zeide deze, zelfs voor de negende of tiende maal, op verdrietigen toon, moet dit nu juist mij gebeuren. Ik heb gegaard en gespaard, om mijne kinderen nog eens te verrassen. En nu moet ik het mijne zoo schandelijk verliezen.

- Maar, goede vrouw, hernam de schoolmeester geruststellend, hoor toch naar rede. Tot heden is er nog niets verloren. Zij hebben nog steeds de hoop, dat gij het uwe zult wederkrijgen.

- Hoop? zeide de vrouw. Welnu, die heb ik, maar meer ook niet. Wat daarvan te houden is, weet gij het best. Hopen en wachten.... verder wil ik niets zeggen.

- Gij kunt, antwoordde de schoolmeester, met tamelijke zekerheid daarop rekenen, dat gij het uwe wederkrijgt. De politie en het gerecht moeten daarvoor zorgen, anders was er geene gerechtigheid in het land.

- Neen, zeide de vrouw op weeklagenden toon, daaraan geloof ik heden nog niet. Ach, die fraaie stukken; gij hadt ze eens moeten zien, gij zoudt daarvan gewatertand hebben. Maar ik zeide het terstond dat er een ongeluk moest komon; ik heb het vooruit geweten.

- Hoe, vraagde de schoolmeester, nieuwsgierig luisterende, is dat dan mogelijk?

- Dat zal ik u zeggen. Bij het inpakken had ik een ongeluk. Het paket was vastgemaakt, en lag gereed tot verzenden. Tot mijn grooten schrik bemerkte ik, dat ik een schrijfboek met een fraaien vergulden omslag had vergeten er in te doen. Ik moest het pak nog eens openen en dit ten spoedigste doen, daar Joha

weg moest. Garen en touw binden stevig, beiden laten zich niet lostrekken; daarom nam ik een mes en begon de naad open te tornen, maar had nauwelijks eenige sneden gedaan, toen het mes afgleed en mij diep in den vinger, tot op het been doordrong. Het bloed spoot omhoog en liep terstond uit de wond op het pak, de tafel en ook op het fraaie boek, waarvan een hoek in een ommezien roodgeverfd was. Ten gelukke kwam mijn oudje te hulp, die het boek ijlings wegnam en terstond afwischte. Het bloed was er echter aan en ging er niet meer af; ik zeide tot mijnen oude: dat beteekent niets goeds. En zie, het is ook zoo gebeurd, mijn voorgevoel heeft zich bewaarheid. Dat schoone boek! Ik wilde het zelfs niet mede wegzenden, maar mijn oudje stond er op, ik moest het boek boven in het pak leggen.

De schoolmeester had dit verhaal met de levendigste belangstelling aangehoord. Hij liet zelfs het boek, den omslag, de soort papier en de bemorste plaats nauwkeuriger beschrijven, dan dit reeds was geschied, en herhaalde ten laatste zijne troostwoorden. Hij had, terwijl hij zich eene volledige voorstelling van dat boek vormde, geen bepaald doel, hij hield het slechts niet voor onwaarschijnlijk, dat het ergens kon te voorschijn komen, en dat daardoor de ontdekking des moordenaars mogelijk zoude zijn, Hoe meer moeite hij zich gaf om daarover na te denken, des te ontwijfelbaarder en zekerder kwam het hem voor, dat het boek moest worden gevonden. Hij wilde evenmin aan een verbergen als aan een vernietigen van hetzelve gelooven. Het boek was niet geheel zonder waarde, het moest ook voor geheel onverdacht worden gehouden, dewijl eene menigte dergelijke exemplaren bestaan en men tegen het verkoopen van een dusdanig kan op zijne hoede zijn. Het eenige bedenken des schoolmeesters had slechts betrekking op de plaats waar het zoude worden gevonden. Hij rekende geenszins met zekerheid er op, dat dit te Hausen zoude zijn, en hield het daarom voornoodig, zijne ambtgenooten in den omtrek zijne waarneming mede te deelen.

Nadat dit geschied was, zag hij ditmaal met een waar ongeduld de vacantie te gemoet, die van Kersmis tot den 7^{den} Januari duurt.

Eindelijk was de zoo vurig verwachte morgen van den 8sten Januari aangebroken. Het ongeduld liet den schoolmeester niet toe in de kamer te blijven; hij ging voor de huisdeur staan. Het was ongewoon koud buiten, en een hevige Noord-Oosten wind joeg de losse, fijne sneeuw dwarrelend in de hoogte, deed haar op eenigen afstand weder nedervallen of joeg haar verre van hare vroegere plaats. De schoolmeester sloeg daarop geen acht. Hij voelde geene koude, en de koude sneeuw, die hem van tijd tot tijd bedekte, had geene macht over hem. Hij scheen voor dat alles ongevoelig te zijn, want hij bleef ondanks koude en sneeuw buiten voor de deur en wachtte op de kinderen, die juist heden niet tijdig aankwamen.

Enkele kinderen zijn reeds in huis gegaan. De schoolmeester had hen laten voorbijgaan, kort hunnen groet beantwoord, maar voor het overige, tegen zijne gewoonte, geen woord met hen gesproken. Dit waren oogenschijnlijk kinderen van gegoede, welgestelde ouders, want zij waren allen warm en met eene zekere zorgvuldigheid gekleed. En deze ouders - zoo meende de schoolmeester - zijn niet verdacht, zij kunnen de misdaad niet volbracht hebben, daar zij tot de rijke klasse behooren. Dit was nu wel een vooroordeel, maar een algemeen verspreid vooroordeel.

Slechts weinige minuten moeten er nog verloopen eer het onderwijs begint. Het ongeduld van den schoolmeester neemt van seconde tot seconde toe. Dit toont hij in zijne bewegingen. Hij ziet dikwijler langs den dorpsweg en verwijdert zich steeds

verder van de deur zijns huizes, alsof hij de nog ontbrekende kinderen wilde te gemoet gaan, om ze vroeger te bereiken. Gedurende dien tijd zijn er wederom kinderen, na eene vluchtige monstering, in huis gegaan; ook zij zijn onverdacht geweest, bij hen is het boek niet gezocht geworden.

Eindelijk verkondigde de klok op den kerktoren het achtste morgenuur. Op hetzelfde oogenblik kwamen aan het uiterste einde van den dorpsweg nog drie kinderen, een knaap en twee meisjes, die in groote haast het schoolgebouw trachtten te bereiken. Het moesten de kinderen zijn, welke de schoolmeester verwachtte, in welker bezit hij het boek hoopte te vinden, want nauwelijks heeft hij hen in het oog gekregen, of hij begeeft zich in huis. Weinige oogenblikken later traden ook de kinderen binnen, die tot hunne groote verbazing, zich niet naar het schoolvertrek mogen begeven, maar hunnen leermeester in zijne woonkamer moeten volgen. Hier worden de weinige boeken, die zij hebben medegebracht, afgenomon en doorgezien. Daarbij wordt geen woord gesproken. De kinderen vernemen niet waarom dit geschiedt, zij zien slechts, dat het doorzien met groote haast plaats heeft, en dat hun leermeester zeer opgewonden is.

Deze zaak was afgeloopen, het boek met de bloedvlek was niet gevonden, de kinderen hebben het niet bij zich gehad, de schoolmeester had zich bedrogen. Het teleurstellen van zijne verwachting brengt den man met zichzelven in tweestrijd. Aan den eenen kant is het hem aangenaam, dat hij vergeefs heeft gezocht, aan den anderen kant is hij verdrietig over de teleurstelling. De man was hartstochtelijk, hetgeen hij als onderwijzer niet moest zijn, en daarom werd zijn verdriet sterker dan zijne vreugde. Met een onaangenaam gevoel, dat hij nog nooit had ondervonden, kwam hij weinige oogenblikken later in het schoolvertrek.

Het gebed is gedaan. De meester begint zijne werkzaamheden, ditmaal met het ophalen van het vacantiewerk, dat, zooals hem bekend is, meestal geschreven is in boeken, die tot nieuwjaarsgeschenken hadden gediend. Hij konde en wilde de gedachten niet van zich afweeren, dat hij zich niet konde hebben bedrogen, en vorderde daarom van iederen knaap en ieder meisje, elk in het bijzonder, het werk. Het was hem daarbij niet te doen om den arbeid, hij wilde slechts de boeken zien, en ieder boek, dat slechts de minste gelijkheid had met het gezochte, deed hem ontroeren. Hij had reeds de boeken van de op de drie eerste banken zittende leerlingen opgehaald, die van de vierde bank stonden op en reikten hem hunne boeken toe. Hij beschouwde

allen met een enkelen blik, en bleef verstomd en roerloos staan. In de handen van een twaalfjarigen knaap bevond zich het boek met den vergulden omslag en de half uitgewischte bloedvlek aan den hoek. Hij kan zich niet vergissen, alle kenteekenen, alle herkenningsteekenen zijn voorhanden, het boek was juist zoo als de vrouw het hem had beschreven.

De schoolmeester ziet het boek voor zich, en toch doet hij geene poging het in bezitte nemen. De aanblik veroorzaakt hem even weinig voldoening als vreugde, hij ondervindt slechts eene diepe smart, die oogenblikkelijk de geheele ziel des mans vervult. De vreeselijke gevolgtrekkingen, die uit het vinden van het boek voortvloeien, komen hem voor den geest, verdringen smart en veroorzaken de tegenstrijdigste gewaarwordingen.

In hetzelfde oogenblik, w a a r i n hij besluit het boek niet op te merken, den vond geheim te houden, geene aangifte te doen en aldus niet onmiddellijk eene tot heden o n b e sprokene, zelfs geachte familie in het ongeluk te storten, in datzelfde oogenblik roept aan den anderen kant de vreeselijke m i s daad om wraak en vergelding, en terwijl hij zich voornam over zijne waarneming een onverbrekelijk stilzwijgen te bewaren, gevoelde hij tevens, dat hij daartoe buiten staat was. Met dit bewustzijn keerde ook zijne bezonnenheid terug en alle besluiteloosheid had een einde. Hij strekte zijne handen uit, nam het boek aan en legde het, zonder een woord te zeggen, bij de overige. Maar naauwelijks had hij dat gedaan, naauwelijks het boek in bezit genomen, of hij moest ophouden met het ophalen van het vacantiewerk. Het boek met de bloedvlek woog zwaar; de schuld, waarvan dit boek getuigde, drukte zijnen arm neder en deed hem beven. Zijn arm konde den last niet verdragen, gelijk zijne borst te eng was om het geheim te bewaren.

‘Kinderen, zeide hij, de boeken op zijnen lessenaar nederleggende, ik kan heden geen school houden, ik ben niet wel. Gaat naar huis en komt morgen weder.’ En de kinderen gingen juichend weg, terwijl hun meester met een hart vol weedom achterbleef. Tegen tien ure verliet ook hij het huis en het dorp, en sloeg den weg in naar de naaste stad, in welke de rechter van onderzoek zijnen zetel had.

(Wordt voortgezet.)

Korinthe.

Bijgaande plaat stelt eene der oudste Grieksche steden voor, Korinthe, nopens welke wij de volgende geschiedkundige aanteekeningen overdrukken. Zij is gelegen omtrent de landengte, welke Morea met het overige Griekenland vereenigt, en de zeeboezems van Lepanto en AEgina (de Ionische- en AEgeischezee) van elkander scheidt. Deze, oudtijds wijdberoemde en rijk bevolkte stad, dreef reeds vroeg eenen uitgestrekten handel, en was zeer machtig; thans bevat zij nauwelijks 2000 inwoners. De huizen, vereenigderwijze gebouwd, en de straten worden door u i t g e strekte tuinen en korenvelden, van elka n d e r gescheiden. Men vindt nauwelijks nog enkele muren, en weinig h a l f v e r z o n k e n zuilen, die de plaatsen kenmerken, waar zich, ten tijde van den bloei van Griekenland a l l e s v e r e e n i g d e, w a t weelde en eene tot verw i j f d heid ontaarde beschaving, door kunstvlijt, konden opleveren, en de rijke koopvaardijvloten, in twee prachtige havens, uit alle landen bijeenbrachten. Op de

puinhoopen van deszelfs ouden luister hebben de Grieken vijf kerken, benevens een huis voor den aartsbisschop, en de Turken drie moskeën gebouwd. Het oude Korinthe, met zijn gebied, maakte oudtijds eene aanzienlijke schakel van de keten der Grieksche staten uit, en werd door Sisyphus, den beroemden AEoliër, gesticht. Het bleef in het bezit zijner nakomelingen tot Agamemnon, die onder zijne uitgebreide rijken ook Korinthe regeerde. Op dezen vorstenstam volgden, meer dan vier eeuwen, de Herakliden; na hen de aristocratische regeering der Bacehiaden, en op deze de tirannen Cypselus en Periander, tot dat eindelijk het vereenigde volk zijne rechten hernam, en een volksbestuur invoerde. Op deze wijze werd Korinthe het hoofd van het Achaische verbond, en viel, als een offer der Romeinsche heerschzucht, onder Mummius, 346 jaar voor onze tijdrekening, wanneer het een prooi der vlammen en plunderzucht werd. Julius Cesar liet wel een groot gedeelte der stad

herbouwen, doch konde de vorige welvaart der burgers niet weder terug brengen. Korinthe had zes poorten en drie havens. De markt, en de van daar naar de poorten leidende straten, prijkten met de heerlijkste gebouwen, tempels, gaanderijen en fonteinen, en geene stad in Griekenland bezat zoovele beroemde beeldwerken van metaal en marmer, als deze. Korinthe gaf den naam aan de sierlijkste bouworde welke nog steeds in menigvuldige gebouwen gevolgd word. De Korinthische erts welke men

tot huissieraad gebruikte, behoorde tot de weelde der rijken en aanzienlijken van alle landen, zoodanig dat de Romeinsche keizers eenen zoogenaamden Korinthiarius aanstelden, die daarover het toezicht moest hebben. Het was een kostbaar metaal, welks eigenlijke aard en hoedanigheden onbekend zijn. Plinius en Forus hielden het voor een mengsel van goud, zilver en koper, en verhalen, dat het bij de verwoesting van Korinthe, door de samensmelting van deze onderscheidene metalen toevallig ontstaan is; maar het tegendeel is bewezen door dat er reeds veel vroeger Korinthische erts gevonden werd. Volgens de onnauwkeurige beschrijving der ouden, was het een soort van geel koper (messing), en latere natuurkundigen zijn van gedacht, dat het niet voor een voortbrengsel der kunst moet gehouden worden, maar slechts een door de natuur gevormd geel koper geweest is, waarvan de mijn alleen door de Korinthers gekend waren.

De Koekoek.

Bij de hier voorkomende fraaie plaat, zal ieder met genoegen eenige beknopte aanteekeningen herlezen, welke wij aan de natuurlijke historie over den koekoek ontleenen:

Deze vogel is slechts ten onzent van de maand April tot omstreeks Juni, en vertoeft algemeen in het Noorderlijk gedeelte der oude wereld; het is het eenigste dier dat men kent, 't welk zijn kroost aan de zorgen van anderen overlaat, en buiten staat is, om zelf de moederlijke plichten te vervullen: want deze vogel maakt zelf geen nest, noch bebroedt de eieren, welk hij elk voorjaar legt; hij legt die gewoonlijk in de nesten der grasmusschen en kwikstaarten, welke dezelve uitbroeden, en de jonge koekoeken met alle teederheid opbrengen. Het is opmerkelijk, zegt J.A. Uilkens, dat de eieren der koekoeken niet grooter zijn, noch langer bebroed behoeven te worden, dan van deze kleine vogeltjes; doch de jonge koekoeken worden spoedig groot en werpen dan de andere jongen uit hun moederlijk nest. Het is waarschijnlijk, dat dit zeldzaam gedrag der koekoeken, van zelven geen nest te maken, niet te broeden, noch de jongen te verzorgen, plaats heeft, omdat zij daartoe niet lang genoeg in onze streken vertoeven; hij komt in onze streken als de eerste eieren geleid worden en vertrekt in den kerzen- en kriekentijd. De koekoek roept gedurig zijn eigen naam uit en placht de waarzegger van 't volk te zijn. Den eersten keer dat men den zoeten roep van ‘koekoek’ hoorde, hield men stil en luisterde: riep hij tienmaal, zoo ging men nog tien jaar leven, met tien kinderen gezegend worden, tien jaar wachten naar het betrachte geluk enz., enz. Men noemt de koekoek, in sommige onzer gewesten, ook bakkersknecht, omdat zijn kleed als met meel bestoven is en waarschijnlijk ook uit de volgende heidensche legende. - Woen de afgod bevond

zich op de baan, zonder stok of roede in de hand, en hij kwam bij eenen bakker, aan wien hij zijnen honger klaagde. De bakker ontzei hem de deur, maar de bakkerin en hare zes dochters, hadden medelijden met hem en gaven hem brood.

Daarom veranderde Woen, - van wiens naam Woensdag komt en volgens wien men nog gewaagt van Woenswagen of hellewagen, - den bakker in eenen koekoek, en de zeven vrouwen zette hij bijeen aan den hoogen hemel, waar zij het zevengesternte vormen.

De honigkoekoek, in de Zuidelijke binnenlanden van de Kaap de Goede Hoop, verwierf zijnen naam door de bekwaamheid, waarmede hij de nesten of de honig der wilde bieën opspoort, zoodat de Hottentotten en de daar wonende Europeanen zich van het geleide van dezen vogel bedienen, en door behulp van hem honig opspeuren.

Het menschdom verlost.

Wij leven tegenwoordig in een tijd, vruchtbaar in wondere verschijnselen. Hier ontdekt men dit, daar weder wat anders; hier wordt in den grond een *vóórwereldlijk*(1) gedrocht gevonden, daar aan den hemel een onverklaarbaar teeken waargenomen; de eene staartster is nog niet aan den gezichteinder verdwenen, of eene andere is op de komst, ja reeds gezien door den Engelschen pater Jezuïet, Faibairn.

Ook in Antwerpen werd verleden winter eene nieuwe ster ontdekt, die thans een deel van haren glans over Zuid-en Noord-Nederland uitspreidt. Ik zeg over Zuid- en Noord Nederland, omdat zij daar bijzonderlijk gezien en begrepen wordt.

Deze ster is de dichter Lodewijk De Koninck, die geroepen schijnt, om een groot deel der sterren en sterretjes, die tot heden den Vlaamschen dichterenhemel min of meer verlichtten, geheel of gedeeltelijk door zijnen glans te verduisteren.

En waar en hoe heeft men die ster ontdekt?

Is 't misschien in sommige Vlaamsche dag- en weekbladen, die 't zoo erg ophebben met dichters die *water*, *vuur*, *aarde* en *lucht* of met andere woorden '*de stof*' bezingen, dat men De Koninck door de eene of andere *reclame* heeft leeren kennen?

Is 't misschien door middel van vreemde dagbladen of tijdschriften, opgesteld door geestverwanten des dichters, dat zijn lof tot in zijn eigen land is overgewaaid? Of wel, was het op de Nederlandsche taal- en letterkundige congressen, dat hij, gelijk zooveel anderen, zelf zijne geleerdheid is komen verkondigen?

O neen; men ontdekte hem in het vondelingenhuis te Antwerpen, waar hij, als onderwijzer, den armen kinderen het noodige onderricht gaf, waardoor zij later als mensch, wanneer zij het eenige dak, waar de liefde hunne kindscheid verpleegde, zouden moeten verlaten, alleen hunne belangen in de wijde wereld zouden kunnen behartigen. Ongekend arbeidde hij daar aan twee groote werken: aan de onderwijzing en beschaving van arme verlatene kinderen en aan zijn heldendicht 'Het menschdom verlost,' toen het toeval eenige voorstanders der Vlaamsche taal- en letterkunde op het spoor bracht van zijn schitterend talent, dat tot dien stond achter den dikken nevel der vergetelheid was verborgen gebleven.

Met groote moeite slaagde men er in, hem voor eenige oogenblikken zijnen schuilhoek te doen verlaten, om in een vriendenkring enkele brokstukken van zijn begonnen werk voor te lezen. Na dezen eersten stap volgde weldra de tweede, en gelijk een kind, dat loopen leert, meer en meer moed krijgt naarmate zijne treden vaster en grooter worden, zoo gelukte men ook, den dichter tot eene voorlezing in een grooteren kring over te halen. Te dezer gelegenheid hadden wij het genoegen voor 't eerst de stoute gedachten, de verheven vlucht, de diep godsdienstige

(1) Iets waarop de nieuwerwetsche wetenschap ons vergast.

overtuiging des dichters te bewonderen; en op dit oogenblik, na het lezen zijner fragmenten, aarzelen wij niet, de woorden te herhalen, die wij toen in geestdrift uitriepen, '*Een Vondel is verrezen!*'

De honderden toehoorders, hadden gedurende meer dan twee uren als aan den mond des dichters gehangen, om daarna in een daverend handgeklap den zoo lang ingehouden geestdrift lucht te geven. Doch toen de twee beroemdheden der Vlaamsche letterkunde, Hendrik Conscience en Jan Van Beers, opstonden, den jongen dichter aan hun hart prangden en, met tranen van blijdschap en geluk in de oogen, hem den broederkus op de wangen drukten, toen kende de geestdrift geene palen meer.

Ten einde onzen lezers, die de onlangs verschenen fragmenten van De Koninck's werk nog niet bezitten, een denkbeeld te geven van deszelfs dichterlijke waarde, en hen daardoor aan te sporen, zich dat werk aan te schaffen,[1] laten wij hier drie brokstukken daarvan volgen:

Beschrijving der hel.

Nog altijd hooren wij 't vervaarlijk vonnis rinken:
'Gaat weg, gaat weg van mij, vervloekten, in de hel
En drinkt de volle zee der eeuwge rampenwel.'
Het staat in gloeiend schrift aan 't zwart gewelf geschreven,
In onuitwischbaar merk de rots in 't hart gedreven;
De golfstroom rolt het voort, gelijk 't de stormwind fluit,
Van eeuw tot eeuw herhaald, en dag noch nacht gestuit.
Zoo strand, na ruchtbren val, vermorzeld, afgevochten,
't Ellendig englenheer. De afgrijselijke krochten
Herbonzen van den schok. De eene, op de rots geklitst,
Verbrijzelt 't bekkeneel, met brein en bloed bespritst;
Een tweede hangt gepriemd aan scherpgepunte klippen
En laat, van smart ontperst, een schellen kreet ontglippen,
Een derde weggezwaaid, valt midden in den vloed
En zinkt beneden, werkt en rept zich, woelt en wroet
In 't stinkende moeras, waarin hij ligt bedolven,
En slurpt het pekelvuur der brakke zwavelgolven
En beurt den schedel op en zoekt den drogen grond
En landt met arbeid aan en braakt uit neus en mond
Het walgelijke vocht, dat inbijt in zijn lenden.
Dan nergens vindt hij rust bij 't koortsig ommewenden,
Maar scheurt zijn ribben bloot en borst en heup in bloed
Op de uitgeploegde rots, die blaakt in laaien gloed
En met haar borstlen steekt, niet slijtend door het schuren.
Hij kan de prikkelbank niet langer meer verduren

(1) Antwerpen. Drukk. L. Beerts, Oude Koornmarkt n^{r} 21, prijs fr. 2.00.

En, radeloos van pijn, springt ijlings in den stroom
En schiet, als 't pegellood, naar onder op den boôm,
Maar blijft in 't kleevrig slib van 't drabbig water steken.
Hij spartelt met geweld om uit de klem te breken,
Daar 't bitse pekelvuur in 't diepst der wonden dringt.
Gelijk de gladde slang, zijn leden kronklend, wringt
Hij 't vuile water om, dat kissend valt aan 't koken
En bobbelt naar omhoog, in blazen opgebroken,
Die barsten in de lucht en onverdraagbren stank
Uitwerpen in het rond. De drenkling, krom en mank
Geworsteld, steekt in 't eind de kruin op uit de baren,
Het dikke modderslijm afschuddend van zijn haren.
Hij klampt den steilen boord wanhopig met de hand
En tilt zich op, maar beukt aan d'uitgeholden rand
Zich borst en lenden stuk in 't klauteren naar boven
En, van vermoeienis de leuning afgeschoven,
Herplompt met doffen bons al vloekend in het nat.
Zoo gaat het keer op keer, hoe dikwerf hij 't hervat.
Ten laatste lukt het toch; hij mag den bodem winnen,
Maar om op 't folterbed de reeks te herbeginnen,
Die eindloos wederkeert. Want al wat hier bestaat
Is duldinglooze smart, is onuitspreeklijk kwaad.
Hier vliegt geen snelle tijd in afgewisselde uren;
De onzalige eeuwigheid zit roerloos in dees muren,
Op de eeuwge rots geleund, en op haar wijzerplaat
Deelt de onbewogen naald in 't midden vroeg en laat.
.....
Hier liggen wild dooreen geblaakte zwavelpleinen
En hongervelden schraal en sombere nachtwoestijnen
En heiden van gemis en beemden van geween
En heuvelen van smart, valleien van gesteen
En wanhoopskuilen, bittre wroegingskolken
En vuurbergmonden, zwarte smookdampwolken
En woedekrochten van de dolle razernij
En geeselholen van de ellendge slavernij
En schimmennevels, holle stormspelonken
En meren van de pest en luchtvergifte donken
En naakte rotsen, ledige akkers van den nood
En donkre schrik- en schaduwdalen van de dood
En lauwe putten bloeds en zilte rampenvlieten,
Die, eeuwig aangeprest, hunne oevers overgieten.

Beschrijving van 't eerste ouderenpaar.

Het merk der majesteit
Is op het aangezicht van Adam uitgespreid:
Zijn voorhoofd, breed en hoog, is rond met kracht omtogen
Met ernst en statigheid. Zijn vlammenschietende oogen
Weerstralen 't godlijk licht, waarvoor de boschleeuw buigt,
De ontzagbre behemoth al knielend eerbied tuigt,
En gansch het dierendom, bij 't noemen van zijn namen,
Zich aan zijn voeten vlijt en heentrekt zonder pramen,
Gevolgzaam op zijn wenk en luistrend naar zijn stem,
Die met ontzag gebied en hulde vergt met klem.
Zijn schedel draagt een kroon van zwartgekrulde lokken,
Die in een dubblen tros langs wederzijden vlokken

Van 't koninklijk gelaat en kussen 't schouderblad.
Zijn breedgewelfde borst behelst een vollen schat
Van moed en levenslust, zijn hart een bron van zegen,
Een frisschen watersprong, bedruppelend al zijn wegen,
Dooraâmd van zaligheid en balsem van genâ,
Wiens heil hij dubbel smaakt, het deelend met een gâ.
Wat verwen zijn bekwaam het tweede beeld te malen,
Dat wandelt door het groen van Edens lommerdalen,
Als in de schemering de jonge dageraad
Door dauw en nevelgrijs in stroomend goud zich baadt.
Wanneer zij 't kristallijn der zachtgetemperde oogen
Laat spieglen onder 't loof der rondgewelfde bogen,
Dan schijnt de hemel zelf op 't aardrijk neergedaald
Met al zijn lieflijkheên, zoo mild een goedheid straalt
Uit d'opgeslagen blik. Twee kransen peerlen schieten
Uit 't ongevlekt azuur, gebenedijde vlieten,
Die zaligheid in top en niet de nooddruft plengt,
Den overstelpten kroes der blijdschap, onvermengd
Van smarten, uitgeborld. Half open tot een lach,
In 't rozenwaas gedoopt van d'aangebroken dag,
Verschuift de gulle mond het karmozijn der lippen,
Als wilde heel de ziel verrukt naar buiten slippen
En zingen op haar tong.

Schets uit de doornenkroning.

Te schoon ja staat Hij daar, Maria's eedle Zoon,
Geroodverwd in zijn bloed. In 't midden van den hoon
Doorblinkt de majesteit des Gods de wezenstrekken
Des Mans, die, hemelsch kalm, ontzag en eerbied wekken
In 't hart des satans zelf, vernederd in zijn trots
Door 't eindeloos geduld van 't boetend offer Gods.
Een helsch gedacht bestookt het brein der soldenieren.
Zij zullen aan het Lam hun spotlust teugel vieren,
Ten feesttij voor de hel, en koning zal bij zijn
Wie koning wordt genoemd. Voor vorstlijk hermelijn
En purper, afgeboord met goud en edelsteenen,
Gaat een van 't beulenrot een ouden mantel leenen,
Die lang vergeten lag, verhakkeld en besmeurd;
Die wordt door striemen heen op 't schouderblad gesleurd.
Straks gaat een drietal uit en hakt zich jonge spruiten
Eens wilden nabkabooms; hun ruwe handen sluiten
Het wreed gewas tot eén, en doornen zijn de kroon
En stekels 't diadeem van 's Vaders eengen Zoon.
Voltooid is 't vreeslijk werk; de lage boeven smukken
Het godgezalfde Hoofd; hunne ijzren wanten drukken
Den scherpen lauwerhoed dwars door de slapen heen.
De Heiland kreunt en steent en traant in zacht geween;
Zijn boezem zwelt en daalt, en al zijn leden schokken
En rillen als een riet; de vezels zijn vertrokken,
De zenuwen verkrampt; zijn schoon aanbidlijk Hoofd
Hangt afgewelkt van 't leed; een korte wijl gedoofd,
Beluikt zich 't helderblauw en 't hemelzoet der oogen,
Met 't zware nachtgordijn van bloed en smart omtogen,
In dwelming sluimrend schijnt het godlijk aangezicht

Een stond bewegeloos, alsof het al 't gewicht
Der boosheid zonder maat en 't persen van de pijnen
Terug moet trekken onder 't hart. Ten laatste schijnen
De liefdrijke oogen weer, onzeglijk zoet en stil,
En draaien weemoedsvol zich langzaam in hun kil
Van tranen, door een krans van druppels bloed ompereld,
O Englen, kent gij nog den Maker van de wereld,
Wiens stem gebood aan 't niet, het ongeschapen Woord,
Aan wien door de eeuwen heen en Macht en Wijsheid hoort
En Roem en Godlijkheid? Herkent gij Hem, verlaten
Van hemel en van aarde, onedele soldaten
Ten schimp en hoon gegeven? Overvloedig stroomt
En likt het bloed hem van de kroon. O woest geboomt,
Hoe kunt ge tegen God uw ijsbre prikkels leenen?
Verstokter dan het hout, versteender dan de steenen,
Is 's booswichts dorre hart, dat geen meêdoogen voedt,
Wreedaardig boven 't dier, verhit op 't zien van bloed.
't Onmenschelijke grauw gevoelt zijn drift herkoken
Bij 't smartend tafereel. Een rietstok halfgebroken
Heeft 't schepsel tot een staf in 's Scheppers hand gesteld.
De koning staat gekroond. Nu rukt men met geweld
Hem 't riet de palmen uit en geeselt maal op malen
En schendt het godlijk Hoofd. In heldren kring van stralen
Ontspat een purperbron, die in den haarlok klijft,
Het voorhoofd overplast en door de groeven drijft
Van 't lijdenszat gelaat. Ach zie ze nedervloeien,
In d'openstaanden mond en lip en tong besproeien,
Die nog gebenedijdt. - O jammerlijk vertoog!
O onafzienlijk beeld! - Wie wondert, dat het oog
Van Nephta's teere maagd verschraalt en mist zijn vochten,
Dat 't trillend zenuwstel, door slag op slag bevochten,
Verpletterd nederzijgt, den zucht tot leven staakt;
Dat 't hart, van weemoed vol, in 't eêlste zijn geraakt,
Den polsslag breekt en sterft ten offer van den doode!
Ontsluit u, Abrams schoot, verwelkom de eerste bode
Des Zoons, aan de aarde ontsnapt door de opgereten borst. -
Daar zetelt Hij, gekneusd en vormeloos, de Vorst,
Voor wiens ontzagbren troon de Serafienen beven
En, siddrend voor zijn blik, met vleuglen zich omgeven,
Aanbiddend in het stof. Een schaamteloos gebroed
Knielt spottend neer. Der Joden koning, wees gegroet!
Gegroet, o Davids zoon, die Davids kroon moogt dragen!
Daar buiten siert men reeds uw hoogen zegewagen,
Dien Gij in top van roem vandaag beklimmen zult:
Zoo wordt de huldeplicht aan 't koningdom vervuld.
Hoort gij 't hosannah niet langs Sions heuvlen steigren?
Dus lastert men en schimpt. Als onverzaadbre tijgren,
Zoo vliegen zij verwoed op 't weerloos offer los,
De een dreigt en de ander lacht en rukt, O schande, een bos
Der heilge haren uit. De laffe wreedaards stooten
De onteerde Majesteit, van smaadheid overgoten,
Den schimpstoel af en sleepen Hem er weder op
Bij vloeken en gebrul, bij vuistslag en geschop.
Het Godslam laat geen woord van klacht of wrevel hooren.
Zijn overneveld oog, in bloed en spog verloren,
Gaat door en door de beuls. Het onverstoord gelaat

Des Smarten proevers blijft bij d'ongehoorden smaad
Zoo kalm, zoo ernstig, godlijk waardig; 't oogenblikken
Zoo teêr, zoo diep de ziel doorlezend, dat het schrikken
En doen aanbidden zou.

Hij die bovenstaande verzen aandachtig gelezen heeft, zal met ons moeten bekennen, dat er onder de hedendaagsche dichters zeer weinig gevonden worden, die zulk eene hooge vlucht nemen als De Koninck. En waarom ontbreekt hun de kracht om zich te verheffen gelijk hij? omdat zij verwerpen, wat gelijk de groote Bilderdyk te recht aanmerkt, zoo nauw met de poëzie verbonden is, ‘geene poëzie zonder geloof.’

't Is daarom dat wij het optreden van eenen dichter als De Koninck onder de wonderbare verschijnselen rangschikken; want in eene eeuw, waarin wij bijna alle wetenschappelijke vakken door 't ongeloof ondermijnd zien, is het inderdaad iets wonderbaars, iets troostends, zulk eene verschijning te mogen waarnemen, omdat daardoor eens te meer aan de wereld getoond wordt, dat de godsdienst, gelijk BACON zegt, de welriekende geur is, waardoor de wetenschap tegen het bederf bewaard wordt. Ja, indien VOLTAIRE, de afgod der nieuwerwetsche geleerdheid, door zijne bedorvenheid des harten en hoovaardigheid des geestes, zich niet van den godsdienst verwijderd had, zou hij zeker, door allen, door alle eeuwen heen, als een groot vernuft vereerd worden, en zou hij nooit van zich zelven hebben moeten zeggen in zijnen brief aan Palissot: ‘*J'ai perdu le temps de mon existence à composer un énorme fatras*, *dont la moitié n'aurait jamais dû voir le jour.*’ Daarom zegt ook CHATEAUBRIAND:

> ‘VOLTAIRE poursuit la religion à travers soixantedix volumes et les morceaux les plus beaux de ses écrits sont inspirés par *Elle...* Ce qu'on peut dire sur lui de plus raisonnable, c'est que son incrédulité l'a empêché d'atteindre à la hauteur où l'appelait la nature, et que ses ouvrages sont demeurés au-dessous de son véritable talent. *Exemple qui doit à jamais effrayer quiconque suit la carrière des lettres.* Voltaire n'a flotté parmi tant d'erreurs, tant d'inégalités de style et de jugement, que parce qu'il a manqué du grand contrepoids de la religion.’

Wij kunnen daarom niet nalaten, den dichter De Koninck geluk te wenschen met de schitterende gaven, door God hem ingestort, en hem tevens onze hulde te brengen, omdat hij die gaven gebruikt tot verheerlijking van den milden Gever, tot stichting van den mensch, en tot heropbeuring der christelijke, der eenige ware kunst. Moge de Hemel hem gezondheid en kracht verleenen, om zijne grootsche onderneming met goed gevolg te voleindigen, en onze letterkunde nog met tal van vruchten zijner schepping te verrijken!

Ten slotte eene kleine bemerking, welke wij hopen dat de dichter zich ten nutte zal maken. Hier en daar ontmoeten wij eenige verlengde en afgekorte woorden, waardoor niet alleen de vloeibaarheid der verzen grootelijks benadeeld wordt, maar ook tevens eene stootende hardheid ontstaat. Een dezer woorden is *liefd* voor *liefde*, hetwelk wij meermalen vinden; b.v. ‘Door de eindelooze liefd des Heilands uitgedacht.’ Zulke vormen dienen vooral vermeden te worden door eenen dichter, die verdient op den eersten rang gesteld te worden.

PETER VIERHOUT.

De olijftak.

Zooals men weet is de olijftak het zinnebeeld van den vrede. De olijfboom werd reeds van in de vroegste tijden zorgvuldig aangekweekt. Hij was in Palestina, even als de wijnstok en de vijgenboom, een zinnebeeld van geruste, burgerlijke welvaart. In Griekenland en Italië werd goddelijke eer bewezen aan dengene van wien men geloofde dat hij den olijfboom het eerst had ingevoerd en aangekweekt. Deze boom groeit niet alleen in Azië en Afrika, maar ook in de Zuidelijke deelen van Europa; bij schiet twee of drie stammen uit den wortel, welke zelden boven de twintig voeten hoog worden. Zijne bladeren zijn altijd groen; de witte bloesems komen bezijden de bladeren in kleine trosjes te voorschijn, die door eene lange, eironde vrucht worden afgewisseld, welke olijf geheeten wordt.

De grootste olijven, zooals die, welke in Spanje groeien, gelijken aan duiveneieren, en zijn over het algemeen van eene groene of zwartgroene kleur, hol en sponsachtig van vleesch, en van eenen onaangenamen smaak; daarom worden zij ook alleen ingelegd gegeten; uit de kleinere wordt de welbekende boomolie geperst, die reeds van in de grijze oudheid tot het bereiden van spijzen werd gebruikt. De ouden bedienden zich in hunne spijzen het meest van olijfolie, zijnde de boterbereiding van lateren oorsprong.

Portugal, Spanje, Italië en Frankrijk leveren de meeste olijfolie; die van Provence is de meest beroemde. Om goede olie op te leveren moeten de olijven rijp geplukt, zeer rein gehouden, en terstond met zuivere werktuigen geperst worden; de kleinste bevatten het meeste olie. De koude, en slechts zacht uitgedrukte olie noemt men maagdenolie, die van de uitstekendste hoedanigheid en zeer duur is.

Een verhaal uit de rechterlijke jaarboeken.
VI.

Omtrent terzelfder tijd dat de schoolmeester het dorp verliet ging ook de oude man, de vader van Frits, uit Lingenatz, om den brief, die den 6^{n} Januari gereed was gemaakt, naar de stad en op de post te brengen. Daags te voren zoude dit niet hebben kunnen geschieden, daar het weder te onstuimig was.

Ook heden was het voor den ouden man nog eene moeielijke en gewaagde onderneming, maar zijne goede liefde tot Frits en zijne angstige bezorgdheid over zijn welzijn en zijn lang uitblijven, lieten hem niet toe aan de gevaren tedenken, aan welke hij zich blootstelde, als hij aan de uitvoering gevolg gaf.

Aan het begin van de reis, had hij schijnbaar slechts éénen hinderpaal uit den weg te ruimen, namelijk den ongebaanden weg, de fijne en losse sneeuw, die de baan voeten hoog bedekte en doorwaad moest worden. Een tweede, veel geringere hinderpaal - de scherpe en hevige Noord-Oostenwind - werd zelfs als zoodanig niet aangemerkt. Want al doordrong deze wind zijne niet al te dikke kleeding tot op zijn lichaam, de oude man bleef moedig zijnen weg gaan. De hevigheid van den wind was echter zoo groot, dat het lichaam onophoudelijk voorover werd gebogen, dat de oude, stijve beenen niet naar zijnen wil konden voortgaan. De bewegingen, welke

hij gedwongen was zoo te maken, waren dus uiterst vermoeiend. Zijne krachten waren bijna ontoereikend.

Nauwelijks had hij een uur geloopen of zijne oude beenen waren moede; zij wilden blijven staan en uitrusten, maar hadden reeds geene stevigheid meer; zij beefden bij den tegenstand, dien zij moesten, maar niet konden bieden. De wind, die den ouden man in den rug blies, was machtiger. De beenen mochten niet rusten, zij moesten voorwaarts gaan, altijd voorwaarts; rusteloos verder en steeds verder, totdat zij een rustpunt vonden. Maar zulk een rustpunt was nergens te zien. Er was geen huis, zelfs geen boom; rondom zag het oog niets dan eene uitgestrekte, met sneeuw bedekte vlakte. De oude man voelde zijne krachten afnemen en zich zwakker worden, en het bewustzijn zijner zwakte maakte zijne vermoeienis grooter dan zij werkelijk was. Hij besloot terug te keeren, dewijl hij tot zich zelven zeide, niet in staat te zijn het doel te bereiken. Maar terwijl hij zich omkeerde, het gezicht naar den wind gekeerd, zag hij ook weder de onmogelijkheid in om, tegen den wind in, zijn huis te bereiken. Troosteloos, wanhopig keerde hij terug en liet zich opnieuw door den wind voortstuwen, steeds verder van huis. Hij wist het, dat zijne oude beenen nog slechts korten tijd zijn lichaam dragen en zich voortbewegen konden, maar hij wilde het niet opgeven, hij wilde het uiterste niet onbeproefd laten. Trots den wind en de koude werd hij warm, zelfs heet, het zweet stroomde in groote druppels van onder zijn hoofddeksel, de druppels vielen langs zijne gerimpelde wangen in de koude sneeuw. Zijne vermoeienis werd grooter en grooter, zijn verlangen naar rust steeds levendiger, eene steeds dringerder behoefte. En toch was er nergens een beschermend dak, nergens een voorwerp, waaraan hij zich konde vasthouden, al

ware het slechts voor eenige oogenblikken, ten einde niet door den wind te worden voortgedreven en nieuwe krachten te verzamelen.

De oude man zag den dood voor oogen. Hij kon zijne voeten niet meer oplichten, zich niet meer rechtop houden, hij was nu geheel uitgeput. Hij wilde de oogen sluiten, om ze niet weder te openen, niet meer tegen den dood te kampen, zich aan het verderf overgeven; slechts één blik, de laatste, wilde hij nog om zich heen werpen, slechts eenmaal nog zien, of er werkelijk in geene richting redding te zoeken en te vinden was. En terwijl hij dit deed, terwijl hij het matte oog over de groote witte vlakte liet gaan, zag hij in de verte eene donkere massa. Zijn oog bleef daarop gevestigd; hij zag de massa bewegen, dat zij niet stilstond, dat zij hem te gemoet kwam, langzaam, minder snel dan de wind hem voortdreef. Maar de afstand werd steeds kleiner, daarin bedroog hij zich niet, want na korten tijd zag hij, dat een met twee paarden bespannen wagen hem te gemoet kwam.

Nu voelde hij zich niet meer alleen, niet meer verlaten, en dit gevoel schonk hem nieuwe krachten. Hij wilde niet onderdoen en niet sterven en ondernam opnieuw den strijd tegen de elementen en bereikte eindelijk den wagen.

Weinige woorden waren er noodig om den ouden man eene plaats te doen inruimen. Er was plaats genoeg, want behalve de voerman, bevond er zich nog slechts een persoon in het rijtuig. Deze was onkenbaar, in dekens gehuld en bewaarde het stilzwijgen. Ook de oude man, die den wagen had bestegen en zich eveneens had gedekt, om zich voor de koude te beschermen, sprak niet. Eerst was het de vermoeienis, die hem stil maakte en daarna de koude, die op zijn door en door verhit lichaam hare werking deed gevoelen.

Langzaam en in diepe stilte ging het voorwaarts naar het dorp Lingenatz, hetwelk den ouden man op zijne vraag als doel der reis was genoemd. Kort voor het dorp brak de voerman het stilzwijgen af met de woorden: - Lieve vriend, weet gij den weg in Lingenatz?

- O ja, stamelde de oude man, van koude bibberende, ik ben daar geboren, groot en oud geworden.

- Kunt ge me dan niet zeggen waar de oude Heise woont?

- Die ben ik zelf, antwoordde de ander met bevreemding; zeker kan ik dat zeggen. Rij maar toe, opdat wij spoedig in het warme vertrek komen, ik ben stijf van de koude.

- Het is moeielijk rijden in dit weder, en op dezen weg, bromde de voerman zachtjes. Toen zeide hij overluid: De arme kerel, die daar achter ligt, wil naar u toe. Hij is ziek en heeft een paar dagen bij ons gelegen; ik geloof zelfs dat het uw zoon is.

- Wat? riep de oude man uit, mijn Frits? En terwijl hij dit zeide, wilde hij opspringen. Maar hij konde zich niet bewegen, zich niet oprichten, zijne voeten waren verstijfd, zijn lichaam stijf geworden. Hij konde de gedaante vóór zich niet bereiken, het bedeksel niet wegnemen, zich niet overtuigen of zijn Frits daaronder verborgen was. Hij konde slechts uitroepen: Frits, Frits, zijt gij het inderdaad? Antwoord toch, Frits, geef maar een teeken dat gij het zijt, dat gij mij hoort, dat gij mij verstaat.' Maar Frits, als hij het was, antwoordde niet; hij gaf ook geen teeken en bleef stom en roerloos.

Een vreeselijke angst bekroop den ouden man. Zijn Frits, zijn eenige zoon, zijn alles moest dood zijn, dood tegenover hem liggen. En hij konde zich niet van de

plaats bewegen, zich niet overtuigen; een aanval van beroerte had het oude lichaam geheel verlamd. Een kwartier, dat hem eene eeuwigheid toescheen, moest de oude man in dezen vreeselijken angst verkeeren.

Eindelijk bleef de wagen staan. Het doel was bereikt, maar de deur ging niet open, er kwam niemand, om hulp te bieden. De vrouw was hardhoorend, zij had noch het stilhouden van den wagen, noch het geroep van den ouden man gehoord; zij wist niet wat er buiten voorviel, welke smart haar wachtte. Eerst toen de voerman aan het venster klopte en luider riep, werd zij opmerkzaam, en met haar de buren, die tevens toesnelden om hulp te bieden. Iedereen had den oude Heise lief, iedereen wilde hem gaarne helpen.

- Menschen, dus riep de oude man zijnen vrienden, die hem van den wagen wilden tillen, weenende toe, ik kan nog wachten, laat mij maar liggen; brengt eerst hem in huis. Maar maakt zijn hoofd vrij, opdat ik hem zie.

Het bedeksel werd weggenomen, en de oude man herkende zijnen zoon, hoewel hij hem in jaren niet had gezien, hoewel hij bijna onkenbaar was, en riep luide uit: ‘Moeder, het is onze Frits, maar hij is - dood, hij is...’ Tranen verstikten zijne stem, hij konde niet verder spreken, niet zeggen, dat Frits een lijk en hij kreupel was. De buren tilden den levenloozen Frits van den wagen, en droegen hem in het huis zijns vaders, in de warme kamer, en toen zij hem daar nederlegden op het zindelijk bed, zooals zijne oude moeder verlangde, sloeg Frits de oogen op, langzaam en mat, en sloot ze weder spoedig, alsof zij het licht niet konden verdragen, of de kracht hem ontbrak hen open te houden. Frits was niet dood. De buren riepen dit met luider stem de vrouw toe en zeiden het toen den ouden man buiten op den wagen, die op deze tijding zijn eigen lijden vergat.

In het stille, vreedzame huis werd het van toen af levendig en onrustig. Vader en zoon, beiden zwaar ziek, de een buiten kennis, moesten zorgvuldig opgepast en verpleegd worden. De oude moeder konde dit alleen niet doen, zij zocht en vond hulp en ondersteuning van alle kanten.

Anna, de dochter van den rijken schout, was onvermoeid bezig. Zij kwam bijna niet te huis, hielp dag en nacht, waar en hoe zij maar konde, en als er iets ontbrak, wist zij uit den ouderlijken voorraad raad te schaffen. Hare oogen waren rood, zij waren zelden droog. Anna weende veel meer dan de oude vrouw; zij gaf zich geene moeite hare tranen te weerhouden, of te verbergen, zij gaf zich geheel over aan hare smart. Drie dagen en drie nachten had zij reeds minzaam hulp verleend, geen slaap was in dien tijd in hare oogen gekomen; zij had stipt, volgens de bevelen des geneesheers, medicijnen ingegeven, en het gewonde hoofd en de gekwetste hand verbonden, en was nu den morgen van den vierden dag juist bezig, het ver-

band van het hoofd af te nemen en te vernieuwen, toen Frits, die tot op dien tijd bewegingloos was gebleven, zijne lippen opende en zachte, bijna onverstaanbare woorden uitte. Anna boog zich neder, hield het oor dicht aan den mond des zieken en luisterde. Zij verstond de woorden, die niet gesproken, maar eerder gefluisterd werden, en hoorde Frits zeggen: ‘Augusta, lieve, goede Augusta, gij zijt de mijne, ik ben de uwe...’ Verder hoorde zij niets, zij wilde niet verder hooren; zij trok de handen terug, die bezig waren het verband aan te leggen; zij voltooide het begonnen werk niet, en wendde den blik af van den armen zieken man; zij hield ook op met weenen; de bron, waaruit zij hare tranen had geput, was op eens verdroogd; zij ging weg van het bed en verliet de kamer en het huis, om daarin niet terug te keeren. Zij sprak geen woord. Niemand vernam, waarom zij wegging en niet meer wilde terugkeeren. Eerst lang daarna sprak zij daarover.

Toen Anna het vertrek harer ouders binnentrad, vond zij daar de oudsten der gemeente bijeen en haren vader op het punt hun een zoo even ontvangen bevel van het gerecht voor te lezen. ‘In den Nieuwejaarsnacht, dus hoorde zij lezen, is bij het dorp Hausen op den openlijken weg eene vreeselijke misdaad, een moord, gedaan. Van die daad verdenkt men een jongeling, die op Sylvesteravond in de herberg te Hausen is gekomen en zich in den daarop volgenden nacht heimelijk heeft weggemaakt. De man was omtrent twintig jaren oud, had lang, donker haar, een kleinen knevel en was aan het hoofd en de linkerhand.....’

- Heere God! riep Anna uit, op wie tot heden niemand acht had geslagen, en viel den lezer in de rede: dat is Frits Heise. Die is aan het hoofd en de linkerhand gekwetst, die heeft lang, zwart haar en een kleinen knevel. Dat komt tot in het minste overeen, daar is geen twijfel. Gaat naar Heise's huis, daar zult ge den moordenaar vinden.

Zij zeide dit alles langzaam, zonder zichtbaar ontroerd te zijn, alsof het de onverschilligste zaak was. En toch heeft zijgehoord, dat men dezen jongeling van een moord verdacht hield, dat hij een moordenaar moest zijn. En toch wist zij, dat haar vader de rechter der plaats was en als zoodanig geen onrecht mocht dulden, geene strafbare handeling mocht door de vingers zien, dat hij van alles, wat in dit opzicht tot zijne kennis kwam, verplicht was aangifte te doen, dat hij nooit zijne plichten had verzuimd en die ook nu zoude vervullen. Zij wist dat alles, en echter gaf zij, zonder daartoe te zijn aangezocht, de aanwijzing. Weinige minuten vroeger, zoude Anna niets hebben geweten, en al hadde zij dit, niets hebben gezegd. Zij was een eigenzinnig meisje; hare eigenliefde was bitter gekrenkt, en dit had alle deelneming, elk medelijden, elke liefde op eenmaal doen verdwijnen. Weinige minuten vroeger zoude Anna voor den vriend harer jeugd nog de grootste offers hebben gebracht; nu zoude zij de hand zelfs niet hebben opgeheven, ook al hadde zij daardoor den dood van hem kunnen afwenden.

Na kort beraad besloten de oudsten der gemeente zich terstond naar Heise te begeven, om zelf te onderzoeken, te vergelijken en zich zoo te overtuigen. Kort daarop stonden zij, met den gerechtsbrief in de hand van den schout, voor het bed van den jongen man. Zij vonden alles zooals Anna hun had gezegd, zij overtuigden zich, dat Frits Heise de gezochte persoon, dat hij de vermeende moordenaar was.

Maar niemand van hen had den moed, de oude, ongelukkige oude lieden mede te deelen, waarom zij waren gekomen, wat zij gezocht en gevonden hadden. De oude man was wel is waar bij zijne volle zinnen, maar hij was nog steeds lam en dood moede, zijn leven hing nog aan een zijden draad. De mededeeling, die zij hadden te

doen, was vreeselijk, ernstig en zwaar. De draad moest breken. Niemand wilde dit op zich nemen.

De oude lieden waren van meening, dat het dorpsgerecht tot hen was gekomen, om hun deelneming te toonen. Zij zagen in den diepen ernst, dien deze mannen toonden, in hunne ontroering aan het bed van den steeds nog bewusteloos liggenden zoon, slechts innige deelneming in het zware lijden, dat hun was opgelegd, en op eenvoudige, maar hartelijke wijze betuigden zij daarvoor hunnen dank. Onder tranen, die zij reeds zoo rijkelijk hadden vergoten, riepen zij deze mannen toe: 'God vergelde het u, wat gij aan ons oude lieden doet.' Zij wisten immers niet dat hun zoon, hun alles, aan den kerker, en als hij zich niet kon zuiveren van de schuld, die men hem aanrekende, aan den beul was overgeleverd. Nog denzelfden dag - den 12^{n} Januari - berichtte den schout te Lingenatz den rechter van onderzoek dat de gezochte of vervolgde jongeling in Lingenatz was aangekomen, Frits Heise heette, maar niet gevangen was genomen, ook niet vervoerd konde worden, daar hij sedert vier dagen dood ziek lag en bewusteloos was.

(Wordt voortgezet.)

De tentoonstelling van voorwerpen van christelijke kunst te Rijssel.

Het is onzen lezers zeker bekend dat, ter gelegenheid van 't feest van *Onze-Lieve-Vrouw ter Tralie*, voor weinige weken te Rijssel gevierd (21 Juni), onder andere merkwaardigheden welke deze plechtigheid kenmerkten eene tentoonstelling was van gouden en zilveren voorwerpen, schilderijen, borduurwerken, ivoor- en ander beeldhouwwerk, enz., enz., waartoe onze westelijke provinciën een goed deel hebben bijgedragen. Het moge daarom niet onbelangrijk zijn, al kan dit artikel (daar de tentoonstelling einde Juli reeds werd gesloten) ook niet meer tot leiddraad aan toekomstige bezoekers dier verzameling dienen, in de bladen van dit tijdschrift eene blijvende herinnering aan deze gebeurtenis op te nemen en daarvan eene korte beschrijving te geven; want zij is een verblijdend verschijnsel van de toenemende zorg en moeite welke door geestelijken en leeken aan de verheerlijking van onze kerken en de opluistering van het christelijk leven in 't algemeen wordt geschonken, door beoefening van de meesterwerken der christelijke oudheid.

De tentoonstelling was geopend in de ruime lokalen van de oude prefectuur, in de Koningstraat (rue Royale), waarin niet minder dan 24 groote en kleine zalen, van A tot Z geteekend, met voorwerpen zijn opgevuld. Men vindt evenwel de zaken van dezelfde soort niet in eene enkele zaal of twee bij een;

evenmin zijn de voortbrengselen van een en hetzelfde tijdperk in een of twee der lokalen bijeen gebracht. Men vindt voorwerpen van de dertiende eeuw zoowel in zaal B en C als in de laatste letters van het alphabet; en men vindt bij voorbeeld de zoogenaamde apostellepeltjes van zilver of ander metaal zoo goed in de eerste zaal als in een der laatste lokalen, zoo goed boven als beneden.

Men moge het daarom den bezoeker, ook hem die met den besten wil en den grootsten ernst en liefde voor de zaak gewapend is, niet euvel duiden, indien het hem onmogelijk blijft een eenigszins volledig overzicht dier tentoonstelling te geven, onmogelijk blijft de bij elkander behoorende voorwerpen in zijn hoofd te rangschikken, een werk dat aan meerdere personen tegelijk vele dagen arbeid zou kosten. Ook wij moeten ons daarom er bij bepalen, nevens een kort overzicht van het geheel, slechts enkele voorwerpen wat nader te beschrijven.

Wij kunnen in 't algemeen zeggen: vooreerst, dat de oppervlakkigste beschouwer der zalen getuigen zal, dat de voorwerpen van vóór vijftienhonderd in 't algemeen in adel van vorm en meesterschap van bewerking de palm verdienen boven de hier tentoongestelde zaken van later dagteekening; en gemakkelijk valt het optemerken, in hoevele opzichten de laatsten op eenige uitzonderingen na, vooral door minder stichtelijkheid, bij de eersten moeten achterstaan.

Ten tweede merken wij al ras deze goede hoedanigheid op, dat in de twee grootste zalen in 't algemeen de grootste merkwaardigheden te zien zijn: beneden, eene verzameling van eenigszins historisch geregelde handschriften met miniaturen; boven, een aantal meesterwerken van middeleeuwsche goudsmeekunst.

Bovendien kan men ook zeggen, dat de tak der handschriften een der best vertegenwoordigde der tentoonstelling is, en men van dit genre de soorten ook in eene enkele zaal bijeen heeft gebracht, hetwelk uitzondering maakt op den bovengenoemden regel. Wij vinden hier vooreerst handschriften van de XI^{de} eeuw. Ongelukkig kan slechts een langer verblijf te Rijssel het mogelijk maken deze zaken te doorsnuffelen, welke van 's morgens 9 tot 's avonds 6 uur achter glas gesloten staan en slechts een enkel blad zichtbaar laten. Toch kunnen wij van enkele der belangrijkste mededeelen dat zij vol zijn van miniaturen, bij voorbeeld n^{r} 7 met 22 die eene geheele bladzijde beslaan, geteekend door een Engelsch kunstenaar der vijftiende eeuw. Belangrijker voor den Belgischen lezer is wellicht het n^{r} 1, - het oude testament bevattende, geschreven door Goderannus, monnik der abdij van Lobbes, met 28 miniaturen en andere versieringen. Verder een ander van de veertiende eeuw, met 68 miniaturen, behoorende aan het seminarie te Namen; een aantal Vlaamsche handschriften, op het rijkst versierd, enz., enz.

Een der kunstvakken, daarna het meest volledig vertegenwoordigd, is het tapijt- en borduurwerk. Wij vinden hier verschillende oude antependiums, waaronder een volgeborduurd met de beelden van Maria en de 12 apostelen, uit de vijftiende eeuw; een ander, de aanbidding der herders voorstellende. Wij vinden in dit vak ook de borduurwerken naar Rafaëls ontwerpen voor de antependiums der Sixtijnsche kapel, doch wat later vervaardigd; en hierbij onder andere de bekeering van Paulus, waarvan de teekening verloren is. Ook eenige andere tapijtwerken ter wandbekleeding, van de XVe eeuw, onder andere een, de zeven hoofdzonden voorstellende, in levensgroote beelden van eigenaardigen stempel, is van de grootste waarde. Hierbij moeten wij dan de vermelding der kazuivels voegen, waaronder, in de eerste plaats, die van H.

Thomas Becket voorkomt, door dezen aan de abdij van St. Medardus te Doornik geschonken. Een andere fraai geborduurde kazuivel (uit de XVe eeuw) is ingezonden door de St.-Michaëlskerk te Gent. Een paar andere kazuivels, uit België afkomstig en van de XVIe eeuw, zijn niet zonder waarde. Daarna komt evenwel hier ook een aantal exemplaren voor van verpletterende zwaarte en oogverblindenden glans, met duimdikke bloemen bezet.

Bij de werken van goudsmederij en wat daarbij behoort, zal ook weder niemand bestrijden dat die van vóór 1500, wegens het practische en bruikbare, zoowel als om de afmetingen en de fijnheid des arbeids, de voorkeur verdienen. Daaronder zijn drie draagbare altaren, waarvan één, uit de XIIIe eeuw, aan de kathedraal van Namen behoort. Een der voorwerpen welke het meest onze aandacht verdienen is een verguld koperen standbeeldje van St.-Nicolaas in zijn bisschoppelijk gewaad, in zittende houding, een werk van de XVe eeuw uit Amiens. De kathedraal van Namen zond nog een fijn bewerkt standbeeldje van St.-Blasius van de XVe eeuw, en nog een aantal kleine voorwerpen met fijn brandschilderwerk.

Hierbij sluiten zich een aantal voorwerpen aan, door de abdij van Conques naar deze tentoonstelling gezonden, en daar wij onmogelijk zelfs alleen maar de schoonste prachtstukken alle kunnen aanduiden, willen wij enkel een woord zeggen van een werk dat zich door zeldzaamheid onderscheidt. Het is eene letter A of Alpha, van 35 centimeters hoogte, uit houtstaven vervaardigd, bedekt met filigraan-werk en vergulde koperen platen en dicht bij den top met eenen kristallen half-bol (cabochon) versierd. De twee beenen der A zijn later door een dwarsbalkje vereenigd en daarop zijn heiligenfiguurtjes uit hout en plaat bestaande geplaatst van ongeveer 12 centimeters hoogte. De lipjes binnen tegen de opgaande houtstaven duiden echter het letterteeken aan. Dit voorwerp heeft eenige herstellingen ondergaan in 't verloop der tijden; doch ofschoon van vóórgothischen oorsprong klimt het naar onze meening niet hooger op dan de X^e^ eeuw. Er zijn verschillende gissingen omtrent den oorsprong gemaakt. In en om de genoemde abdij waar het bewaard wordt heerscht de overlevering, dat Karel de Groote dergelijke sierlijke letters aan sommige begunstigden ten geschenke gaf, en dat van al die letters deze de eenig overgeblevene is. In de bronnen voor het leven dezes vorsten, in zijne briefwisseling met den pauselijken stoel, waarin vele geschenken worden vermeld, en ook elders wordt niet van iets dergelijks gesproken. Veel waarschijnlijker komt ons de gissing van den oudheidkundige Weale voor, welke veronderstelt dat deze Alpha een tegenhanger geweest is van Omega (Alpha en Omega (a en z) beteekent, zooals ieder weet, begin en einde),

gelijk men deze beide letters in de voorstellingen van Christus, vooral van den zittenden, wetgevenden of leerenden Christus rechts en links vindt geplaatst. Deze letter moge met hare wederga wel nevens een of ander kruisbeeld geplaatst zijn geweest. Hoe dit zij: het is een der kostbaarste en zeldzaamste voorwerpen der geheele tentoonstelling.

Wij zouden vele bladzijden kunnen vullen, wilden wij ook maar met één woord de uitmuntendste voorwerpen der goudsmeekunst gedenken. Wij willen er alleen nog een paar noemen: bij voorbeeld eene schoone kroon met kristallen en brandschilderwerk van de XIIIe eeuw; een liefelijke pixis met filigraan en juweelen, ook van de XIIIe eeuw; en dan de kruisvoet van de abdij van St. Bertin, van heerlijke verhouding en fijne goudbewerking, versierd met champ-levé brandschilderwerk van de XIIe eeuw. Hierbij merken wij alleen op, dat wij, ofschoon in bewondering voor dit prachtstuk van middeleeuwsche goudsmeekunst, en zeer goed onderscheid makende tusschen figuren die in émail, figuren die in 't geschilderd glas, figuren die voor plaveisel en figuren die als schilderij volgens de hedendaagsche manier bewerkt worden - dat wij, hoewel van alle deze bijzondere behandelingen bijzondere werking verwachtende en zeer afkeurende dat men bij voorbeeld schilderijen met diepten in glas nabootst, wij daarom toch de deels belachelijke misteekening der figuren van de oudvaders, op dit voetstuk in émail weergegeven, niet om den wille van den stijl kunnen vergeten. Eenige heerlijke bisschopsstaven, waaronder door zijne oudheid die van St.-Malo, bisschop van Aletra of St-Malo, in Bretagne, uitmunt. De geheele staf is oorspronkelijk ivoor; de daarom gelegde banden zijn wat later opnieuw verguld; de staf is van de VIe eeuw. Door schoonheid munt uit de staf van St. Omer, van de XIIIe eeuw.

Wij spoeden ons nu ten einde en vermelden alleen dat het ivoorwerkalsmede door vele kostbaarheden is vertegenwoordigd, ofschoon niet alles die bewondering schijnt te verdienen welke de schrijver van den catalogus daaraan schenkt. Wij vinden, behalve het bovengenoemde, ook eene bijzondere afdeeling van brandschilderwerk, porselein, wijwaterbakken, enz. Een groot aantal voorwerpen van koper, ijzer, brons en lood, als wierookvaten, schalen, schotels, kandelaars. Kasten van de XVIIe eeuw, enz. enz. Voorwerpen van marmer en gesneden hout, onder welke laatste eenige zeer uitstekende. Voorwerpen van pottebakkerskunst in menigte. En eindelijk een groot aantal schilderijen, waaronder eenige van de vijftiende eeuw, doch de meeste zijn van de XVIIe, enkele van beroemde meesters, welke alleen reeds een bezoek aan de tentoonstelling vergoeden.

Ten slotte bood de tentoonstelling menige gelegenheid om door oude voorbeelden van middeleeuwsche kunst aan te wijzen hoe mager en dun, hoe stijlloos en koud voorwerpen van hedendaagsche kunst welke in den stijl der XVe en XVIe eeuw bewerkt zijn daarbij afsteken; derhalve, hoeveel er nog van onze voorouders te leeren is, alvorens wij den geest hunner kunstnijverheid geheel zullen hebben gevat.

Leuven, 28 *Juli* 1874.

P. ALBERDINGK THYM (hoogleeraar).

De Plantijnsche drukkerij te Antwerpen.

De Plantijnsche drukkerij werd, zooals men weet, gesticht door Christoffel Plantin, geboortig van Tours in Frankrijk,[1] die op 21 Maart 1550, als poorter van Antwerpen in het stedelijk *Vierschaerboek* werd opgeschreven. Het eerste werk door den befaamden man te Antwerpen gedrukt, dagteekent van het jaar 1555, en heeft voor titel: *La Institutione di una fanciulla nata nobilmente. L'institution d'une fille de noble maison*, *traduite de langue Tuscane en François. En Anvers*, *chez Jehan Bellere à l'enseigne du Faucon avec privilège.* Op het laatste blad leest men: *de l'imprimerie de Chr. Plantain*, 1555; de drukker verbleef alsdan in een huis in de Beurzestraat, bij de Meir gelegen. Twee jaren later, in 1557, bewoonde Plantin reeds het huis genaamd *den gulden Eenhoorn* in de Cammerstraat en bezigde van dan af de kenspreuk: *Labore et constantia* met den *passer*, welke zijn bijzonder kenteeken is geworden.

In 1564 bracht hij zijne persen over in het huis *den grooten Valck* in dezelfde straat gelegen en dat hij met den naam van *den gulden Passer* bestempelde. Het was tijdens zijn verblijf in laastgenoemde woning, dat Plantin, wiens werken reeds eene groote vermaardheid hadden bekomen, het ontwerp vormde eene *biblia polyglotta* in het licht te zenden. In 1566 had hij eenige bladzijden van dit reusachtig werk gedrukt welke naar Spanje werden overgebracht en den koning Philips II getoond. Deze vorst was met het ontwerp van den Antwerpschen drukker zeer ingenomen, en hij beloofde hem zijne ondersteuning, niet alleen doorjaarlijksche hulpgelden, maar ook door het afvaardigen van bekwame mannen die met het toezicht der uitgave zouden zijn gelast geworden. En inderdaad, Hieronymus de Sotto, werd als zaakgelastigde des Spaanschen monarks aangesteld, en de geleerde Benedictus Arias Montanus ten jare 1568 afgevaardigd om de bezorging van dezen bijbel die den naam van *koninklijke* zou voeren, te bewaken.[2]

Montanus was in zijne taak bijgestaan door verscheidene uitmuntende mannen, als daar zijn: Franciscus van Raphelingen, die Plantin's schoonzoon werd, Guido Nicolaus Fabricius, Joannes Harlemius, Andreas Masius en Guilielmus Canterus. De gewone corrector der drukkerij was, gelijk men weet, de geleerde Cornelius Kilianus.

De uitgaaf der *biblia polyglotta* was ten jare 1573 voltooid. In weerwil der moeielijke tijdsomstandigheden, had Plantin zijn werk weten voort te zetten. Acht deelen groot-in-folio waren, buiten zijne talrijke andere uitgaven, in zijne drukkerij verschenen.

Tijdens de *Spaansche furie*, in 1576, werd Plantin's drukkerij door de woedende soldaten ingenomen; indien het vermaarde

(1) Zie *de Vlaemsche School*, 1856, bladz. 37; 1858. bladz. 74 en 97.
(2) Het exemplaar met de verbeteringen van Montanus, bestaat nog ter Plantijnsche drukkerij.

gesticht alsdan niet gansch werd vernietigd, werd zulks alleen door de betaling van een overgroot rantsoen verhinderd. Twee jaren nadien, in 1578, kocht Plantin de groote huizing aan op de Vrijdagmarkt gelegen, welke thans nog zijnen naam draagt en waaraan hij, bij de herbouwing, den naam van *den gulden Passer* schonk. Onze drukker had alsdan niet min dan twee en twintig persen, waaronder er eene van koper was, welke, in dit tijdstip, als een wonder werd beschouwd. Meer dan zestig werklieden werden dagelijks door hem in zijne drukkerij gebezigd. Buitendien had hij nog twee succursalen gesticht, de eene te Parijs en de andere, te Leiden, en hield hij eenen winkel open te Franckfort aan de Mein, die zijne werken door gansch Duitschland verspreidde.

Indien Plantin aan zijne werkzaamheden zulke uitbreiding had weten te geven, en zoovele werken had voortgebracht die luister aan het vaderland bijzetten, dan mocht hij er evenwel niet op bogen de ondersteuning van het staatsbestuur te genieten. De beloften hem door den koning Philips II gedaan waren jammerlijk maar beloften gebleven; de hulpgelden waren grootendeels niet toegekomen en men had in Spanje den drukker zooveel moeilijkheden berokkend, dat hij op het punt was zijne werkzaamheden te moeten staken. Bitter beklaagde Plantin zich over 's vorsten nalatigheid; opdat zijne kinderen met zijne verliezen zouden bekend zijn, stelde hij een schrift op dat thans nog in zijne drukkerij wordt bewaard en voor titel draagt: *Relation simple et véritable d'aulcuns griefs que moy Christophle Plantin ay souffert depuis quinze ans ou environ pour avoir obéy au commandement de Sa Majesté sans que j'en aye reçue payement ne recompense.* Hij deed meer: hij riep voor den notaris Gillis van den Bossche te Antwerpen, al zijne kennissen te zamen, opdat zij getuigenis zouden komen geven van de schade die hij in 's konings dienst had geleden. De rekening der gedane onkosten voor het drukken van den bijbel werd uitvoerig opgesteld en door de zorgen van Arias Montanus Philips II toegezonden.

In 1581, waren Plantin's zaken zoo diep gezonken, dat hij zich naar Parijs begaf om zijne aldaar bestaande drukkerij aan de voordeeligste voorwaarden te verkoopen. Ten einde gereedelijk geld te bekomen, ontdeed hij zich voor 7500 gulden van zijnen boekwinkel, alhoewel deze, volgens gemaakten inventaris, eene waarde had van meer dan 16,000 gulden.

Terwijl Plantin zich te Parijs bevond, ontving hij verscheidene voor hem hoogst vleiende bewijzen van genegenheid en achting. De koning van Frankrijk Hendrik III zond hem, uit eigene beweging, opene brieven door hem zelf onderteekend, waardoor hij tot 's vorsten drukker werd benoemd. Doch Gabriël de Cayas, secretaris van den koning van Spanje, die alsdan te Parijs verbleef, wist onzen stadgenoot te overreden deze winstgevende betrekking niet te aanvaarden. Weinigen tijd nadien, op 15 December 1581, ontving Plantin, die alsdan nog te Parijs verbleef, van wege den hertog van Savoyen, het voorstel zich met der woon te Turijn te vestigen. De hertog zou 's mans drukkerij te Antwerpen hebben aangekocht en met gereeden gelde den prijs hebben betaald waarop zij door deskundigen zou worden geschat. Buitendien, zou hij hem de som van 1000 goudgulden hebben geschonken en het beheer hebben opgedragen der drukkerij welke de hertog in zijne hoofdstad had doen oprichten. Hoe schoon deze voorwaarden ook wezen mochten, Plantin sloeg ze wederom af, want volgens zijn zeggen, werd zijn eergevoel gekwetst door voorstellen die voor doel hadden hem eene andere nationaliteit te doen aanvaarden dan die welke hij sedert jaren bereidwillig had aangenomen.

Naar Antwerpen teruggekeerd, hernam Plantin zijne werkzaamheden. Eene rekweste van het jaar 1584, toont dat, op dit tijdstip van burgeroorlog, zijne drukkerij nog immer hare voortbrengselen zoo in ons vaderland, als in Frankrijk, Engeland en Duitschland verspreidde.[1] Evenwel, waren de verliezen groot en hij nam het voorstel aan werken ter perse te leggen voor andere drukkers die, volgens zijn zeggen, 'thans het genot hebben van de vrucht zijns arbeids, van de voortreffelijkheid zijner letters, van het gemak zijner drukkerij, en zonder pochen, van den roem zijns naams.'

Eindelijk, den kamp moede, besloot Plantin zich voor eenigen tijd naar Noord-Nederland te begeven, en het beheer zijner zaken aan Jan Moerentorf en Franciscus Raphelengius op te dragen. Verscheidene beweegredens dreven hem tot het nemen van dit besluit. Vooreerst, wilde hij de nog openstaande rekening vereffenen met den koning van Spanje, verder, wilde hij beproeven op welke wijze zijne schoonzonen eenmaal zijne drukkerij zouden besturen.

Plantin begaf zich naar Leiden, waar hij, zooals wij reeds op bladz. 92 hebben doen zien, eene drukkerij had gesticht. Gedurende zijn verblijf aldaar, werden hem verscheidene voorstellen gedaan om in Holland een groot printersgesticht op te richten. Men zou hem met raad en daad hebben bijgestaan. Onze

(1) ***Extrakt uit het Requestboek der stad Antwerpen*, 1584, *fol.* 274.**

A Messieurs les Etats de Brabant:

Rémonstre Christophle Plantin, imprimeur et serviteur de Vos Seigneuries, comment passé le temps qu'on a payé l'argent aux moyens généraulx pour les marchandises sortantes, il a aussy tousiours payé auxdits moyens généraulx pour divers livres de son impression, qu'il a envoyé tant en France, Angleterre, Allemagne, pour estre distribués et vendus, ès dits pays, et depuis peu de temps ença, ledit rémonstrant a payé pareillement les cincq pour cent ordonnés de payer, entendant toutesfois qu'il a pleu à Vos Seigneuries de exempter desdits cincq pour cent les manufactures faictes en ceste ville, dont aulcunes sont spécifiées en une liste que les collecteurs desdits cincq pour cent ont, et suivant laquelle ils disent se régler, n'y trouvants point spécifiés les livres imprimés en ceste ville, supplie ledit rémonstrant déclarer s'ils n'entendent pas que tous livres imprimés en ceste ville par luy, et lesquels il envoye de tous costés dehors, pour en estre faicte distribution, ne sont comprins entre lesdites manufactures, veu que pour le service de Vos Seigneuries et le bien publicq entretient encoires pour ce jourduy (et entretiendra si long temps qu'il luy sera possible) quelque soixante compaignons ouvriers et gaignants leur vie en imprimant lesdits livres, outre ce que de tous temps, par toute l'Europe, les livres ont esté tousiours exemptés de toutes gabelles, etc. Quey faisant, etc.

Le rémonstrant s'adressera à Messieurs du Magistrat de ceste ville. Faict le XIe de 7b^{re} 1584. Meganck.

Myne Heeren Borgemeesteren ende Schepenen verclaren dat alle de boecken by den remonstrant in deser stadt ghedruckt, selen vry wesen van den V^{en} penninck. Actum XX^{a} Septembris 1584. Martiny.

stadgenoot, die evenwel het voornemen had gevormd naar Antwerpen terug te keeren, schijnt geen gevolg te hebben gegeven aan de hem gedane beloften. Wat meer is, een jaar nadien, stond hij zijne drukkerij van Leiden aan zijnen schoonzoon Fr. Raphelengius af. Naar Antwerpen teruggekeerd, overleed de geniale man op 1 Juli 1589; zijn stoffelijk overschot werd in den ommegang der hoofdkerk ter aarde besteld, alwaar zich thans nog zijn gedenkteeken bevindt.(1)

Bij dit kort overzicht der werkzaamheden door Plantin uitgevoerd, zal het wellicht niet onbelangrijk schijnen de maatregelen te doen kennen die de vermaarde printer had aangewend om de goede orde in zijn drukkerij te handhaven. Twee reglementen welke wij hebben opgespoord, maken ons ten volle bekend met het innerlijk bestuur van een der aanzienlijkste gestichten die ooit in Europa tot stand kwamen. Wellicht kunnen deze wetten als toonbeeld nog worden geraadpleegd. De lezer dier stukken vergete evenwel niet dat zij van de XVIe eeuw dagteekenen, een tijdstip waarop ons vaderland zoozeer door de godsdienstige twisten was geschokt. Door de inrichting eener bus voor zijne werklieden, heeft Plantin naar allen schijn de eerste drukkersmaatschappij van onderlingen bijstand opgericht. Zijn naam komt dus met recht toe aan het huidige Plantinsgenootschap.

P. GÉNARD.

Ordonnancie ende coustume der druckerie van Meester Christoffel Plantin, gheordonneert met consent van den Meester ende de ghesellen om liefde ende eendrachticheyt met malcanderen te houden, ende om malcanders profijt, welcke alle ghesellen die daer nu zijn, oft comen sullen, schuldich sullen zijn te onderhoudene.

In den eersten, dat niemant malcanderen verlet doen en sal om eenich profijt buyten der druckerien te doen, oft doer siecte die van drincken coemt, oft doer drincken, oft andersins, dan alleenlijck doer nootsake, ende alsdan sal hij den Meester segghen dat hij tanders ordonnere, op de verbuerte van malcanderen te betalen, dies sal de Meester dat tsaderdaechs af corten sonder eenighe murmuratie, ende de Meester sal daervoor borghe blijven.

Item dat gheen setters houden en sullen eenighe pasteyen over den naestcomenden sondach oft heylichdach nadat dieselve ghemaect zijn op de verbuerte van een cruycxken biers van drie stuyvers.

Item, dat de setters hun formen sullen leveren ghereet snoenens ten XII hueren, ende alst root en swart is, ten XI hueren, oft daer na, op de verbuerte van een cruycxken te betalen.

(1) Dit gedenkteeken was eertijds geplaatst tegen den tweeden zuil, in den ommegang naar het hooge choor en versierd met een tafereel het *Laatste Oordeel* door Jacob de Backer. De deuren, geschilderd in 1591, stellen voor: rechts, Christoffel Plantijn, zijnen patroon en zijnen zoon; links: zijne vrouw en hare dochters vergezeld van Sint Jan-Baptist. Het opschrift, dat volgens het gebruik van den tijd, in de Latijnsche taal was opgesteld, door Justus Lipsius, was op eene koperen plaat gegraveerd. In 1798, evenals zoo vele andere kunstwerken, werd dit gedenkstuk vernietigd; later werd het opschrift met het middentafereel en de luikdeuren in de kapel der *Vier gekroonden hersteld.* Boven op het gedenkteeken prijkt een geschilderd afbeeldsel van Christoffel Plantin uitgevoerd door den beroemden en vaak miskenden W.J. Herreyns.

Item dat de setters alsi een formaet breken alle de scriften ende garnituren sullen opbinden, ende hanghen oft legghen elck op zijn plaetse op de verbuerte van een cruycxken van drie stuyvers.

Item, dat die setters alle saterdaghe eer si wechgaen hun letteren sullen op rapen, op de verbuerte van den britse, oft een stuyver daervoor tot profijt van der cappellen.

Item, dat de druckers de setters formen sullen af drucken als zij se hebben op de voorseyden huere (ten ware datter yet brake aen de persse daer si twee oft drie hueren na wachten) op de verbuerte van hun te betalen.

Item, dat de druckers gheen leren af doen en sullen die goet zijn, noch inct quisten, oft tsaderdaechs tsavonts wech gaen sonder den inctback te decken, op de verbuerte van een cruycxken.

Item, dat de Meester (als hi de proeve smorgens te seven hueren heeft, ende na noene ten vier uren) die proeven in tyts sal lesen, oft doen lesen datter de druckers niet nae en wachten op de verbuerte van deghene die daer verlet bij hebben te betalen.

Item, dat de meester besorgen sal dat de leren, looghe, ende ander reetscap van de druckers oft setters ree si, ende principalijck als si root en swart drucken, op de verbuerte van een cruycxken als boven.

Item, dat de Meester onderhouden sal alle costumen der druckerien, als van copien, van gans, van versworen maendach, vetten donderdach, van vastelavont, ende afgedaen leren tot profijt van der cappellen also dat behoort, wtghenomen dat de ghenen die de nyeuwe leren naeyt sal connen heysschen afghedaen leren om de nyeuwe te stucken so veel als hij daer toe behoeft, op de verbuerte van een cruycxken.

Item, dat de leerjonghen de ghesellen sal dienen, alsser anders niemant en is, ghelyck in alle landen de maniere is, op de verbuerte van den brits, ende correctie van de Meester.

Item, dat de leerjonghen alle Sondaghe de druckerie keeren sal, op de verbeurte van den brits.

Item, dat den leerjonghen hem niet stellen en sal teghen eenighe van de ghesellen, oft na pruetelen, injurieren, oft toenamen, opde verbuerte van den brits te hebben van den genen die men daartoe ordonneren sal.

Item, dat niemant den anderen slaen oft dreyghen en sal in de druckerie in gramschap, op de verbuerte van eenen schellinck.

Item, dat niemant malcander worpen en sal met eenigherhande dingen oft sponcien onder yemant leggen, oft eenighe olie oft ander vuylicheyt aen yemants dingen doen en sal, op de verbuerte van een cruycxken.

Item, dat so wat in de druckerie ghedaen is, niemant buyten de druckerie clappenen sal, op de verbuerte van een schellinck.

Item, dat niemant malcander injurieren en sal met erren moede, op de verbuerte van een cruycxken.

Item, so wie s.... als de ghesellen tsamen een cruycxken drinken, sal verbueren een cruycxken.

Item, dat de boeck binders oft jonghers die daar niet te doen en hebben in de druckerie niet comen en sullen, op de verbuerte van den brits.

Item, dat gheen jonghers van den huyse oft eenighe gheselle malcander eenighe toenamen of injurien en segghen en sullen, oft achterclappen, op de verbuerte van den brits.

Item, so wie dat nyeu in huys coemt wonen ende metter druckerien handelt, als winckelknecht, oft correcteur die sal zijnen Bien-venue betalen in de druckerie, gelyck alom de coustume is.

Ghesigneert by den Meester, ende by den ghesellen die hier navolghen, den XIIII Novembris.

Jan Roche, Claes de Sterck,
Lambrecht Corten.
Frederick Batman,
Peeter de la Porte,
Adriaen van den Velde,
Joos Pauwels.
(Wordt voortgezet.)

Kroniek.

Antwerpen. - *Sint-Pauluskerk.* De heeren beeldhouwers De Bock en Van Wint hebben voor deze kerk een nieuwen predikstoel geleverd die schoon mag worden genoemd; hij is van eikenhout en in den stijl der kunstherbloeiing vervaardigd, overeenkomstig met den trant van de prachtige gestoelten die het hooge choor versieren; de bouwkundige teekening werd geleverd door den provincialen bouwmeester L. Blomme. Onder de kuip prijken in beeldsteden de H Paulus, aan de zijkanten

de vier Evangelisten en van achter de H. Jacobus, patroon van den gever, die is de heer kerkmeester J. De Vries; op de kuip zijn in half verheven beeldwerk voorgesteld: *Jezus tot het volk predikende; Jezus op het meer; Martha en Maria bij Jezus; Jezus die de kinderen tot zich laat komen.*

Buitenland.

Londen. - Een portret van den staatsman Edmond Burke, door Reynolds geschilderd, is onlangs in publieke veiling voor 26,250 fr. toegewezen

ZINNEBEELD GEPLAATST OP DE GROOTEMARKT TE ANTWERPEN IN 1864.

aan sir H. Burke, de eenige mannelijke afstammeling van Edmond.

Sterfgevallen.

FRANS SCHERMERS, de talentvolle toonkunstenaar, geboren te Antwerpen in 1822 is aldaar overleden op 2 Juli jl; hij waseen zoon van den muziekmeester J.B. Schermers. Op 24 Augustus 1845 werd hij bekroond voor zijne cantate, *la Nativité du Seigneur*, in de openbare en plechtige zitting der maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten te Antwerpen; op deze zitting zong de maatschappij *Orphée*, bijgestaan door de dames van liefdadigheid, Schermers' zegezang *Artevelde* en zijne bekroonde cantate. In 1853 werd zijn klucht-opera, *le Teneur de livres*, woorden van baron Julius de Saint Genois[1], te Gent opgevoerd en zeer gunstig onthaald. In 1862 liet hij op den Antwerpschen koninklijken schouwburg een openingstuk en op een toonkundig feest in de koninklijke Harmonie-maatschappij zijne *Ouverture élégiaque* ter eere van H. Simon uitvoeren. Bij Possoz en Rummel verscheen zijne *Carte de visite* (polka voor piano). In 1864 droeg Antwerpens gemeentebestuur aan Schermers op het stellen van eene cantate naar aanleiding der 200ste verjaring van de grondlegging door David Teniers van de Antwerpsche academie van schoone kunsten; voor deze cantate, getiteld *Antwerpen's kunstroem*, leverde de heer Julius de Geyter de woorden. Zij werd uitgevoerd den 22n Augustus 1864, op de Grootemarkt te Antwerpen, onder de leiding des toonzetters; de 400 muzikanten en zangers waren geschaard rond het nevenstaande zinnebeeld, een werk van J Van Arendonck, welk bij deze gelegenheid de Groote-markt versierde.[1] De betreurde kunstenaar schreef ook verscheidene loven, quatuors, mannenkoren enz. enz.; sedert lang leed hij aan eene borstziekte, diezijn naderend einde liet voorzien. De plechtige lijkdienst, gevolgd van de ter-aarde bestelling op het Kiel, had plaats den 6n Juli in de Sint-Paulus-kerk.

WOUTER VERSCHUUR, een van Hollands beste dierenschilders, is te Vorden, op 4 Juli, overleden; hij was een zoon van Gerrit Verschuur, juwelier te Amsterdam, in welke stad hij geboren werd op 11 Juni 1812. Hij leerde bij de heeren P.G. Van Os en C. Steffelaar, en behaalde in 1831 en 1832 een gouden eermetaal in de maatschappij *Felix Meritis* te Amsterdam en in 1838 een zilveren eermetaal. Op de

(1) Zie de *Vlaamsche School* 1862 bladz. 193 en 1867 bladz. 164.

(1) Zie *Kermisfeesten*, 200ste *verjaring van de stichting der koninklijke academie* enz., bladz. 71 en 95.

meeste tentoonstellingen van Holland en België prijkten van hem zeer verdienstelijke tafereelen, meestal landschappen, strandgezichten, binnenstallen en verdere stukken waarin paarden te pas kwamen; zooals men weet behandelde Verschuur in zijn stukken met eene bijzondere voorliefde de paarden; zijne gewrochten worden in gansch Europa gretig gekocht. Verschuur was gehuwd met mejuffrouw Geertruida Renninghof. Bij laatste wilsbeschikking heeft hij 2500 gl. vermaakt aan het weduwen- en weezenfonds, ingesteld door de maatschappij *Arti et Amicitioe*, te Amsterdam. De zoon des betreurden meesters, is een talentvol beoefenaar van zijns vaders kunstvak.

HIPPOLIET BOULANGER, een onzer goede landschapschilders, is op 4 Juli te Brussel overleden na eene langdurige ziekte, in den ouderdom van slechts 37 jaren.

THEODOOR-LODEWIJK BOSMANS, de geestelijke onderwijzer van de christelijke leering aan de middelbare school te Antwerpen, is aldaar op 15 Juli overleden; hij was een zeer geacht priester, en een man van erkende verdienste, ook op letterkundig gebied; overal, waar hij hiertoe gelegenheid vond, trachtte hij der Vlaamsche zaak bevorderlijk te wezen Zijne nagedachtenis zal nog lang bij zijne vrienden voortleven.

De Vlinders.

Op deze plaat zijn afgebeeld zeven verschillende soorten van vlinders, te weten: 1e, de Zwaluwstaart, *papilio Machaon:* 2e, de Keizer, *Apatura Iris;* 3e, de gele Argus, *Hipparchia Megaera;* 4e, de *Vanessa Polychloros;* 5e, de *Vanessa Urticoe*; 6e, de roode Admiraal, *Vanessa Atalante*, 7e, de Pauwoog, *Vanessa Iris.*

Tot nadere aanbeveling van de in de Kroniek (blz. 115) aangekondigde uitgave der gedichten van Vervier, laten wij hier het stukje volgen, waarin de dichter de vlinders bezongen heeft en dat hier dus tweemaal te pas komt:

De vlinder.

O heerlijk pronkstuk der natuur,
Met goud getooid en met azuur!
Gij brengt op amethisten veder
Den lach der zoete lente weder.
Gij, vlinder, die zoo heerlijk praalt
Met rijke kleurenpracht bemaald,
Gij, beeld der zwakke stervelingen,
Uw lot, uw lof wil ik bezingen.

'k Bewonder de onstandvastigheid,
Die u door tuin en beemden leidt,
En dartlen doet op zooveel bloemen,
Wier lieveling gij u moogt noemen.
Gij streelt de lelie en de roos;
Gene om haar wit, deze om haar bloos,
En vliegt op pas ontloken knopjes.
Bedauwd met diamanten dropjes.

U draagt de mirt of geurge tijm;
Gij zweeft op blaadren, waar de rijm
Zijn zilvren waas op neer liet drupplen.
Wat kusjes plukt gij, onder 't hupplen!
Het zuiderwindje volgt u na,
Als wispeltuurge wederga,
En doet voor u, op dartle struiken,
Viool en hyacint ontluiken.

Kruidnagel, tulp en anemoon,
Gekleed in geurig lenteschoon,
Zij pralen als voor u geschapen,
Maar kwijnen, als de dag gaat slapen,
En buigen 't machtloos hoofd naar 't zand,
En leeren, hoe de dwingeland,
Die immer 't morgen knoopt aan 't heden,
Ook onze jeugdbloem zal vertreden.

Toen gij nog kruipend rupsje waart,
Was reeds een onstandvastige aard
U, lichte vlinder! aangeboren;
Nauw hebt ge uw dorre schil verloren,
Of, zie! gij rekt uw wiekjes uit;
Het frissche bloembed wordt uw buit;
In d'ether zoekt ge 't pad der vlinderen:
Geen band kan uwe vaart meer hinderen.

Dat is uw beeld, mijn eedle geest!
Gij zijt aan 't stof geboeid geweest;
Nauw slaakt de rede dezen kluister,
En licht u voor met fakkelluister,
Of blij snelt ge op in hooger lucht;
Geen stervling stuit uw stoute vlucht;
Gij zweeft, gij streeft, door 't denkvermogen,
Door zielkracht, boven sterrenbogen.

K.A. VERVIER.

Een verhaal uit de rechterlijke jaarboeken.
VII.

Op hetzelfde oogenblik, waarin de schoolmeester te Hausen op het punt stond de deur te openen van het vertrek des rechters van onderzoek, werd de pen van het slot van binnen nedergedrukt, en de deur langzaam en zonder gedruisch opengestooten. In de opening stond eene vrouw. Nauwelijks had deze den drempel overschreden, of zij verbergde haar gelaat in een grooten doek, welken zij in de hand droeg, en brak in tranen los. Zij vergeet de deur te sluiten, zij vergeet ook het weggaan, zij blijft staan, geheel in smart verzonken, zich geheel overgevende aan het uitstorten dier smart. Niemand bekommerde zich om die arme vrouw, geen woord van troost, van geruststelling werd tot haar gesproken; zij stond alleen met hare smart, met hare tranen.

En toch zou de schoolmeester, die diep getroffen was door dien aanblik, de arme vrouw hebben aangesproken, hoewel hij haar niet herkende, maar zijne aanwezigheid was reeds door de opene deur opgemerkt geworden, en de uitnoodiging des rechters van onderzoek, waaraan hij meende te moeten gehoor geven, liet hem daartoe geen tijd. De geslotene deur en het ernstige vraagstuk, dat hij moest oplossen, vereischten zijne opmerkzaamheid. De vrouw werd dus spoedig vergeten.

De rechter van onderzoek en de schoolmeester hadden elkander te Hausen leeren kennen.

- Heer rechter, zeide de laatste, zonder veel omwegen te gebruiken, ik kom tot u, om u eene gewichtige mededeeling te doen. Onder de voorwerpen, die van den wagen van den ouden Johan ontvreemd zijn, bevond zich ook een schrijfboek. Dit is mij toevallig zeer nauwkeurig beschreven geworden. Ik heb daarnaar gezocht en ben zoo ongelukkig geweest het te vinden. Ik zeg *ongelukkig*, daar ik het boek gevonden heb in handen, waarin het zeker niet zoude gezocht zijn.

De beambte, die met de grootste opmerkzaamheid had toegehoord, wendde zich terstond tot den bij hem in dezelfde kamer bezig zijnden griffier, gaf dezen in het geheim eene aanwijzing, en keerde eerst nadat deze het vertrek had verlaten, bij den schoolmeester terug. 'Gij moet mij verontschuldigen, dus sprak hij hem aan, uwe meededeeling schijnt in verband te staan met eene aanvraag, welke eene mij onbekende vrouw mij deed. Zij vraagde mij of een zekere Friede Topf uit Hausen hier gevangen zat, en toen ik dit ontkennend beantwoordde, of er in den Nieuwejaarsnacht, te Prumnitz eene inbraak was gedaan. Ik droeg noch van het een noch van het ander kennis, en zond de vrouw weg. Zij zal intusschen weder hier zijn, ik laat haar roepen. En nu zegt gij, dat gij het boek bij u hebt?

- Ja, hier is het.
- Wien behoorde dit boek, of wie wees het u aan?
- Ik heb daarover reeds gesproken met de vrouw van den zadelmaker Enke, die gij, heer rechter, reeds hebt verhoord.
- En wien hebt gij het boek afgenomen?
- Den elfjarigen zoon van den kleermaker van Hausen. Deze is mij sedert vele jaren als een braaf man bekend, wien ik zeker nimmer zal verdenken van medeplichtigheid van zulk eene misdaad.
- Hebt gij nog met iemand anders gesproken over het vinden van het boek?
- Neen, ik heb zelfs den knaap niets daarvan gezegd.
- Dat is zeer goed. En gij gelooft, dat dit boek hetzelfde is dat zich bevond in het ontvreemde pak van vrouw Enke?
- Ik ben daarvan vast overtuigd, want....

De terugkomst van den griffier stoorde den schoolmeester in zijne rede. Bij hem bevond zich de vrouw, die kort te voren de rechtszaal had verlaten. De vrouw weende niet meer, zij bleef in de deur staan en zag in de kamer rond, onzeker en zoekende, totdat zij den schoolmeester gewaar werd, welken zij vroeger nog niet had gezien, maar met alle zichthare teekenen van verassing bemerkte. Ook den schoolmeester had de tegenwoordigheid der vrouw verbaasd. Intusschen was de rechter van onderzoek de laatste genaderd. 'Gij zijt gehuwd?' vraagde hij.

- Ja.
- Wie is uw man?
- Friede Topf.
- Is uw man in den Sylvesteravond van hier gegaan, om in Prumnitz te stelen?
- Hij is weggegaan, maar of hij in Prumnitz heeft willen stelen weet ik niet.

- En is hij nog niet teruggekeerd?
- Tot heden nog niet.
- Hebt gij sedert zijn vertrek geene tijding van hem ontvangen?
- Neen.
- Hoe kwaamt gij op de gedachte mij te vragen, of er in Prumnitz eene inbraak was gedaan?
- Omdat... (Hier bleef de vrouw steken, doch ging na eenige oogenblikken voort.) 'Ik wil u alles zeggen wat ik weet. Mijn man is van den vorigen zomer tot aan den herfst ziek geweest en heeft niet kunnen werken en iets verdienen. Toen hij weder in staat was te werken, was er geen werk meer. Wij waren in grooten nood en van alles ontbloot. Lob Dathe, onze buurman, wist dit. Hij haalde mijnen man over met hem te gaan en levensmiddelen te halen, waartoe mijn man zich eindelijk bereid verklaarde. Op den Sylvesteravond haalde Dathe mijnen man af. Het was omstreeks zes ure, toen zij ons huis verlieten. Dathe kwam na middernacht terug, en zeide mij, dat zij in Prumnitz waren geweest, dat zij daar reeds in een huis waren ingeklommen, maar moesten vluchten omdat er alarm was gemaakt. Mijn man was rechtstreeks, Dathe langs omwegen naar Hausen teruggekeerd. Dat is alles wat ik weet, meer kan ik niet zeggen.'
- Is er nog iemand medegegaan?
- Daarvan weet ik niets.

De rechter van onderzoek hield een oogenblik stil: hij scheen over het gezegde na te denken. Toen zeide hij: 'Gij weet meer dan gij hebt gezegd; gij weet namelijk, dat Dathe in dien nacht niet met ledige handen naar Hausen teruggekeerd is, dat hij levensmiddelen en andere zaken heeft medegebracht.'

- Neen, antwoordde de vrouw, dat weet ik niet, en daarom kan ik het niet zeggen. Maar ik geloof, dat het zoo is, daar Dathe mij in dien nacht een brood, eene worst en een pak heeft gebracht, terwijl hij vroeger evenmin brood had als wij.
- Wat was er in dat pak?
- Dat kan ik niet zeggen. Ik heb het niet geopend, niet willen openen en ik kan het op iederen tijd afgeven.
- En gij weet inderdaad niet vanwaar deze zaken afkomstig zijn?
- Neen.
- Ook niet, dat een derde persoon met Dathe en uwen man weggegaan is?
- Neen.
- Hebt gij later met Dathe gesproken?
- Neen. Hij is niet naar mij en ik ben niet naar hem gegaan.
- Hebt gij geen vermoeden, waar uw man zich kan bevinden?
- Als ik dat had, zoude ik dan bij u zijn gekomen?

De vrouw zeide dit met weemoedigen ernst en weende. Men moest haar gelooven, zij konde niet hebben gelogen,

Weinige uren later bevond zich de rechter van onderzoek te Hausen, om daar huiszoekingen te doen en inhechtenisnemigen te volbrengen.

Terwijl hij zich dadelijk naar den kleermaker Krone begaf, moest de griffier naar Lob Dathe gaan om dezen en zijne huisgenooten te bewaken. Dit was gelijktijdig en zonder gerucht uitgevoerd en door de belanghebbenden niet voorzien, zoodat geen van beide den anderen iets had kunnen mededeelen.

Krone was te huis. Hij zat bij het binnentreden van den rechter van onderzoek aan zijne werktafel, met de beenen onder zich, en hanteerde de naald met eene waarlijk bewonderenswaardige vlijt. Het openen en sluiten der deur had zijnen arbeid niet doen staken. Eerst toen de rechter hem aansprak, liet hij de handen rusten en richtte zijne oogen op den spreker. Nauwelijks had hij dezen gezien en erkend, of hij sprong van de tafel. Hij was een klein zwakkelijk man, uiterst vriendelijk en zeer spraakzaam. Het onverwachte bezoek veroorzaakte geene verassing; het had geheel den schijn alsof hij daarop was voorbereid, alsof het niet onverwacht kwam. Met eene vaardigheid van tong, die den beambte verbaasde, sprak hij van de groote eer die hem geschiedde, van de vreugde, die hij daarover gevoelde, en knoopte daaraan eene menigte vragen naar den welstand des rechters, naar zijne familie, welke hij niet de eer had te kennen, naar het slechte weder eindelijk, en vroeg, ten slotte, waarmede hij hem konde dienen.

De rechter van onderzoek had niet aan het woord kunnen komen, hij had den man moeten laten uitspreken. Bij het eerste stilzwijgen legde hij hem het boek, dat de schoolmeester hem had overgegeven, voor, met de vraag: ‘Is dit boek u bekend?’

- Zeker ken ik dit boek, antwoordde Krone, nadat hij het schrift daarin had gezien. Dit behoort aan mijnen zoon. De bengel heeft weder geducht geklad, ik heb mij daarover reeds kwaad gemaakt. Welke last baart mij die jongen! Hij hoort naar niets. Doen uwe kinderen ook zoo? Niet, dan kunt gij van geluk spreken. De kinderen, heer rechter, die.....

- Waar hebt gij dit boek gekocht?

- Niet waar, het is een fraai boek? Het is verbazend, wat men tegenwoordig al niet voor geld maakt. Toen wij jong waren, werd aan zoo iets niet gedacht. Gekocht? zegt gij; ik heb niets gekocht, dat kunnen alleen de rijke menschen. Bij ons wordt zooveel niet verdiend, dat.....

- Hoe zijt gij dan aan dit boek gekomen?

- Ja, ziet gij, heer rechter, wij hebben ook onze vrienden; men weet dikwijls niet, waar men zich vrienden maakt. Maar eene goede daad blijft zelden onbeloond. In de stad is het geheel anders, daar heerscht meer ondank dan op den buiten, daar zijn de....

- Och, dus viel de rechter van onderzoek hem in de rede, antwoord toch kort; zeg mij eenvoudig, wie u het boek heeft gegeven?

- Gegeven? gij wilt weten, wie mij het boek heeft gegeven? Beste heer rechter, als ik dat kon, dan moest ik liegen als ik het wilde zeggen. Gelijk ik reeds zeide, er zijn goede lieden. En dezen willen dat hunne rechterhand niet weet wat de linker doet. Gij hebt toch gehooord, dat er ook onbekende weldoeners zijn? niet waar, heer rechter, gij hebt daarvan gehoord?

- Dat ziet er slecht uit voor.....

- Zeker, zeker, zeide Krone, ik kan niet eens bedanken, en ik weet niet wien ik daarvoor de hand moet drukken. Maar gij kunt mij gelooven, mijne vreugde is daarom niet minder. Ja, ik heb alles aangenomen en bij mijzelven gedacht, dat de lieve God het voor mij uit den hemel heeft laten vallen, en daar ik geen mensch konde danken, heb ik dit den lieven God gedaan, en Hij zal.....

- Zeg toch zonder omwegen, hoe gij aan het boek zijt gekomen.

- Daar kom ik juist aan, heer rechter; gij zult zien, dat dit zeer eenvoudig is, en toch zijne groote moeielijkheden heeft. Op Nieuwejaarsdag kwam ik vroeg in mijnen hof en wilde de sneeuw wegvegen. Gij weet toch dat het den nacht te voren sterk had gesneeuwd. Ik was nauwelijks daarmede begonnen, of ik stootte dicht bij mijne deur op iets hards. Ik ruimde de sneeuw weg, en wat zie ik daar? Een groot pak. Nu denk ik: men heeft u eene poets gespeeld, men wil u voor den gek houden. Maar ik was toch nieuwsgierig. Ik nam dus het pak, dat mij moeielijk viel te dragen, schudde er eerst de sneeuw af, ging naar de kamer, nam mijne schaar, en begon het te openen. Toen ik hiermede gereed was, vond ik eerst dit boek en vervolgens nog vele andere zaken. Daar was groote vreugde in huis en.....

- Gij zegt dus het boek met andere zaken in uwen hof te hebben gevonden?

- Ja, ik heb het daar gevonden. Neem de moeite, aan dit venster te gaan staan. Ziet gij daar dien breeden steen? Hij ligt vier schreden van mijne huis- en acht schreden van mijne hofdeur. Op dezen steen lag het pak. Wij, arme menschen, hebben niet alle dagen zooveel geluk. Het is immers....

- Uw hof is, zooals ik zie, door eenen muur ingesloten. Was de hofdeur gesloten?

- Wij hebben weinig te verliezen, maar wij houden aan het weinige dat wij hebben. En dan, wij hebben orde. Gij kunt u er op verlaten, de deur wordt iederen avond met den donkeren gesloten, en wie bij mij wil komen, die....

- Hebt gij getuigen dat gij het boek hebt gevonden?

- Ik woon alleen in mijn huis, ik heb ook niemand geroepen en niemand daarover gesproken, daar ik dacht dat mijn onbekende weldoener....

- Waar zijn de zaken, die zich behalve het boek in het pak bevonden?

- Gij zult alles zien, het is alles nog bij elkander, slechts het boek is er uitgenomen, omdat mijn zoon het noodig had en ik geen tijd had om een....

- Leg mij deze zaken voor.

Met de grootste bereidwilligheid en zonder de minste verlegenheid te toonen opende Krone een ouden lessenaar, haalde een pak daaruit en toonde het aan den rechter van onderzoek.

Dit alles was zoo natuurlijk in zijn werk gegaan, zijne woorden toonden eene zoo groote oprechtheid, eene zoo overtuigende waarheidsliefde, dat de juistheid der opgave nauwelijks konde worden betwijfeld. En toch mocht de rechter van onderzoek geen geloof er aan slaan. Hij deed dit ook niet. Krone moest zich een onderzoek van zijn geheele huis en van alle kassen en kisten laten welgevallen en zich ten laatste schikken in zijne gevangneming en vervoering naar het gevang, hoewel hij veel daartegen inbracht, en den rechter op zijne knieën smeekte, hem niet voor altijd ongelukkig te maken. Zijne smart bij zijn scheiden van vrouw en kind was onuitsprekelijk en grensde aan wanhoop. Was de man onschuldig, dan laadde men met zijne gevangneming eene zware verantwoording op zich.

Van Krone begaf de rechter zich naar Lob Dathe, die met zijn huisgezin tot nu toe bewaakt was geworden. Dathe sprak geen enkel woord. Hij was niet groot, maar gespierd, en had overigens niets bijzonders aan zich. Toen de rechter van onderzoek hem zeide, dat zijn huis zoude doorzocht worden, antwoordde hij kortaf: ‘dat moet ik mij laten welgevallen, gij hebt daartoe het recht.’ En toen men van hem eischte alle kassen te openen, deed hij dit, wel is waar al morrende, maar zonder tegenspraak.

Het onderzoek was geëindigd. Het had geen gevolg gehad, er was niets gevonden. Lob Dathe werd evenwel in hechtenis genomen, daar de vrouw van Friede Topf het pak, dat zij zeide in den Sylvesternacht te hebben ontvangen, aan het gerecht overgaf, en dit naar allen schijn van den wagen van den ‘ouden Johan’ afkomstig was.

(Wordt voortgezet.)

Over boomwol of katoen.

Er zijn volgens Linneus in de katoenboomen twee verschillende geslachten in eene en dezelfde klasse, *Monadelphia Polandria*, die inzonderheid de zoo hoog geschatte boomwol of katoen opleveren. Het eerste (*de Bombax*) bevat in alle soorten vrij groote boomen, en wordt in de beide Indiën gevonden; het tweede (*Gossypium*) is meer een groote struik of heester, dan wel een boom, van welke de kruidkenners ten minste vijf soorten aangeven, en welke voor de nuttigste en algemeenste gehouden wordt. Deze heester is slechts een zomergewas, dat tot de hoogte van omtrent vier tot zes voet opgroeit, en zelden langer dan een jaar duurt. Men vindt haar in den Levant, op de eilanden van den Archipel, in Sicilië, Maltha en Cyprus; doch de Perzische en Afrikaansche, de Siamsche, Bengaalsche en Surinaamsche leveren het beste katoen op. De kleur is echter overal niet gelijk. Het ongemeen lange en veerkrachtige Siamsche en Bengaalsche katoen is roodachtig, en wordt door de Chinezen tot hunne kostelijke nankings gebruikt; het katoen van Cayenne, Suriname, en het slechtere van Sint-Domingo, is geelachtig, en dit van Smirna, Malta en Sicilië is helder wit. Het katoen van Cyprus (*Gossypium herbaceum*) wordt volgen Sonnini[1] voor het fraaiste van den geheelen Levant gehouden en zeer duur verkocht. De heester welke op de West-Indische eilanden geteeld wordt (*Gossypium hirsutum*) levert het harige en ruige katoen; dezelve heeft vijf-lappige bladen, die beneden eene klier, harige takken en stelen hebben. De schoone bloem, die echter geen reuk geeft, bestaat uit vijf zwavelkleurige bladen, en heeft

(1) Reize door Griekenland en Turkije, deel 1, bladz. 57.

van onder eene purperkleurige vlek. De ovale vrucht heeft de grootte van eene okkernoot, en is in vier huisjes verdeeld, die zaden van de grootte van eene erwt bevatten, welke in het zachte omkleedsel van katoen besloten zijn. Wanneer de vrucht rijp is barst zij open, en alsdan komt het daarin samengeperste katoen te voorschijn, waarna zij geplukt en naar daartoe ingerichte molens gebracht wordt, om er het katoen van af te scheiden. Om het te zuiveren doet men het tweeërlei behandeling ondergaan. Het werktuig, hetwelk dient om het haar van het zaad te zuiveren, bestaat uit twee houten rollen, zeer dicht bij, en boven elkander geplaatst. Deze worden door middel van een rad en eene trede in beweging gehouden,

HET ZUIVEREN VAN DE BOOMWOL.

en de boomwol, over den eenen kant van de spleet gehangen, wordt door het draaien van de rollen naar den anderen kant gewenteld, terwijl het zaad, dat te groot is om er tusschen te geraken, op den grond nedervalt. Vervolgens wordt het katoen van knobbels en vuiligheid gezuiverd. De kaarder houdt eenen zeer veerkrachtigen boog met eene sterke pees boven eenen hoop boomwol. Nadat hij deze pees met veel kracht onder een gedeelte van het katoen naar beneden gehaald heeft, door middel van een houten werktuig, hetwelk hij in zijne rechterhand houdt, laat hij den boog losschieten, en die gedurige trilling maakt het katoen los, spreidt het uiteen en scheidt het af in fijne witte vlokken, zonder dat er de vezels van beschadigd worden.

De katoenteelt bezit het voordeel, dat de heester zelfs in een dorren en steenachtigen grond wil groeien, mits dezelve niet door ander plantsoen is uitgeput, hebbende het land alleen noodig, van andere planten gezuiverd te worden. Men legt in gaten, vier voet van elkander en op eene rij, eenige zaadkorrels, die na veertien dagen uitloopen, wanneer men eenige der overtollige plantjes uittrekt, en er slechts drie of vier van in een gat laat staan. Na verloop van drie maanden worden de plantsoenen nogmaals gewied, en de opgeschotene boompjes uitgesnoeid en getopt: na drie maanden vertoont zich de bloezem, en acht weken daarna opent zich de vrucht. Men verzamelt het katoen te gelijk met het zaad, waarna het door het hooger vermelde werktuig gezuiverd wordt.

Kroniek.

Antwerpen. - Wij vernemen en melden met hooge ingenomenheid, dat de heer Constantin Biart, de laatste hand legt aan een gewichtigen en veelomvattenden letterkundigen arbeid, die den roem van den grootsten Nederlandschen dichter, Joost van Vondel, in het buitenland merkelijk uitbreiden zal. Wat mev. Lina Schneider in het Duitsch gedaan heeft voor enkele werken van Vondel, dat heeft de heer Biart in het Fransch gedaan voor negen treurspelen van den vorst onzer dichters. Inderdaad, niet minder dan negen treurspelen van Vondel zijn door den heer Biart in Fransche verzen overgezet, te weten: *Lucifer, Adam in ballingschap*, *Palamedes*, *Maria Stuart, Noach*, *Joseph in Dathain*, *Joseph in Egypte, Gysbrecht van Amstel* en de *Leeuwendalers.* Personen die den heer Biart zijne overzetting van *Lucifer* hebben hooren lezen, verzekeren ons, dat de vertaling niet slechts zeer getrouw, maar dat zij Vondel waardig is. Voorzeker zou geen grooter lof aan den arbeid van den heer

Biart k u n n e n toegezwaaid worden. Vondels rijke en machtige verzen tot Fransche gedichten herleiden, is eene taak, waartegen ook door de stoutsten bedeesd opgezien wordt. Aan die taak, welke een jarenlangen arbeid zal hebben gevorderd, heeft de heer B i a r t zich niet slechts gewaagd; maar hij heeft ze, naar ons stellig verzekerd wordt, glansrijk voltrokken. Dat zulks voor de Nederlandsche letterkunde eene gelukkige gebeurtenis zou mogen heeten, zal zeker door een ieder worden bijgestemd. Wij zien met eene belangstelling die door alle Nederlandsche letterkundigen zal worden gedeeld, de uitgaaf van het werk van den heer Biart te gemoet. Volgens het schijnt, zou zij of wel in Holland of wel in Parijs geschieden.

- Naar aanleiding dat de wet over het gebruik der Vlaamsche taal bij de rechtbanken op 27 Augustus toepasselijk werd, boden zijne vrienden en waardeerders den heere volksvertegenwoordiger Ed. Coremans op 23 Augustus een banket aan, in de groote benedenzaal der Harmoniemaatschappij.

- De heer Victor Driessens is benoemd tot bestuurder van het nationaal tooneel voor een driejarig tijdvak.

- *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Van 19 tot 24 Juli waren tentoongesteld werken van de volgende kunstbeoefenaren uit de verzameling Evrard: G. Wappers, Bakalowich, Claeys, G. De Jonghe, Willems, De Noter, J. Du Pré, Fromentin, L. Gallait, Jacque, Kaemener, baron Leys, Modrazo, Th. Rousseau, Alf. Stevens, Thirion, Troyon, Levy, Toulmouche, Diaz, Saint-Jean, Boldini, La Roche, Corot en Willems.

Werken van de volgende schilders bestemd voor de tentoonstelling van Gent, waren op 26, 27 en 28 Juli tentoongesteld: H. Schaefels, P. Beaufaux, D. Col, J. Van Luppen, P. Van der Ouderaa, B. Wittkamp, Verhoeven-Ball, J. Ducaju, E. Van den Bussche, A. Plumot, Neuhuys, E. Gons, Linnig, A. De Braekeleer, Troy, F. Moermans, Van den C. Daele, I. Meyers, J. Van Lil, E.F. Leemans, J. Nauwens, H. Redig, E. Sibert, A. De Keyzer,

Ch. Venneman, L. Neetesonne, J. Geeraarts en R. Minor, Claus. J. Stobbaerts en R. Fabri hadden hunne werken te Brussel uitgestald.

Op 23 en 24 Augustus was tentoongesteld een prachtig portret van den hoogleeraar Emiel De Laveleye, geschilderd door L. Gallait.

- Van wege het museum der academiekers is aan den heer Jos Geefs, voor het hedendaagsch museum, eene marmeren groep besteld, die, volgens Goethe's ballade, *De verdrinkende visscher* zal verbeelden. Bij het afleveren der groep, zal de heer Geefs, ingevolge de gebruiken der instelling, zijn portret aan het museum moeten ten geschenke geven.

- Op blz. 68 van dezen jaargang hebben wij gemeld, dat, volgens alle waarschijnlijkheid, de stadsregeering eigenares zou worden van de door den heer Ed. Ter Bruggen aan de stad te koop aangebodene verzamelingen van medailles, penningen en gravuren. De koop is thans gesloten. De gemeenteraad had het college gelast de verzamelingen te doen schatten; de uitslag dezer schattingen was als volgt: de heer Picqué, bewaarder der medailles bij de bibliotheek van Brussel, schatte de penningen, medailles, enz., als innerlijke waarde, op fr. 17,000, en met betrek tot de geschiedenis van Antwerpen op fr. 20,000; de heer Papillon, printverkooper te Brussel, schatte de gravuren op fr. 19,900 en de heer C. De Brou, bibliothecaris van den hertog van Arenberg, op fr. 19,244. De stad heeft de verzamelingen van den heer Ter Bruggen gekocht voor de gezamenlijke som van 40,000 fr. De heeren E. Linnig en H. Hijmans, die door den heer Ter Bruggen aangesteld waren, hadden de verzameling der gravuren alléén op 34,149 fr. geschat.

- Een onzer medewerkers, de dichter M.H. de Graaff, kondigt het verschijnen aan van een declamatorium, dat ten prijze van één frank aan de inschrijvers zal afgeleverd worden. Het is getiteld: *De Vlaamsche School of muurschildering in het hoofdportaal* v*un het museum van Antwerpen door N. De Keyser.* De schrijver zegt in zijn prospectus: deze bewonderenswaardige schildering heeft aanleiding tot mijn Declamatorium gegeven. Daarin worden de meesterstukken der Vlaamsche school dichterlijk behandeld, met inachtneming eener historische volgorde, gelijkerwijs de schilderkunst zelve eene getrouwe maar geniale afbeelding der geschiedenis is. Zij stelt ons immers de voornaamste tafereelen van het wereldtooneel, de nationale toestanden van een volk, en de natuurschoonheden van een land voor. Dit echt nationaal onderwerp heeft mij in geestdrift doen ontvlammen en draag ik aan de belangstellende deelneming der Belgische natie op. - Mits één frank in postzegels ten onzen bureele te zenden, bekomt men het werk na de verschijning vrachtvrij; verder kan men inschrijven bij alle boekhandelaren of bij den drukker L. Dela Montagne, Wijngaardstraat, te Antwerpen.

Wij roepen op deze uitgaaf de aandacht in van al de vrienden der vaderlandsche kunst en letterkunde.

- *Koninklijke academie van schoone kunsten te Antwerpen.* De door ons op bladz. 73 vermelde groote prijskamp voor graveerkunst is geëindigd; de uitgevoerde teekeningen, platen en afdrukken zijn openbaar tentoongesteld geweest van 6 tot 13 Augustus. De door den minister van binnenlandsche zaken benoemde jury was samengesteld als volgt: ridder Ed. Pycke van Ideghem, gouverneur der provincie, N. De Keyser, bestuurder der academie, G. Biot, D. Desvachez, J. Franck, J.B. Meunier, plaatsnijder te Brussel, J.B. Michiels, leeraar in het vak te Antwerpen en A. Robert, kunstschilder te Brussel; bijgevoegde leden: J. Demanez, plaatsnijder en

F. Slingenijer, kunstschilder te Brussel. De 1e prijs werd met algemeene stemmen toegekend aan Frans Lauwers; eene eervolle melding bekwam Joseph Dirks; de heeren Lauwers en Dirks zijn beide van Antwerpen. De prijskamp mag schitterend worden genoemd; al de mededingers hebben ernstig gewerkt. Nauwelijks was de uitslag van den prijskamp bekend, of vele bewoners der lange-Nieuwstraat, die door den primus en zijne ouders bewoond wordt, verhaastten zich hunne huizen feestelijk te vlaggen. Frans Lauwers,(1) te Antwerpen geboren op 25 Februari 1854, begon zijne studiën in de graveerkunst in 1865, onder de leiding van J. Bal(2) en volgde later de lessen van J.B. Michiels; in 1866 ontving hij in de academie zijner geboortestad eene aanmoedigingsmedaille; in 1867 behaalde hij de eerste plaats in den prijskamp voor het snijden eener plaat naar een plaasteren borstbeeld; in 1871, verwierf hij het gouden eermetaal voor eene plaat naar een tafereel van P.P. Rubens: Reeds in 1867 vervaardigde de jonge plaatsnijder in het Antwerpsch museum twee teekeningen naar tafereelen van H. Van Memlinghe; in 1868 teekende hij naar H. De Caisne de *Mater dolorosa* welke in de tentoonstelling van Antwerpen en Brussel prijkte; deze teekening, in plaat gebracht, verscheen in 1871 in ons tijdschrift (bladz. 65), evenals wij in 1873 van Lauwers in de *Vlaamsche School* opnamen, bladz. 10, eene sterkwaterplaat naar het portret in het Antwerpsch museum, dat aan Holbein toegeschreven wordt, en in 1874, bladz. 60, het voortreffelijk portret van Nicolaas Rockox. Zoowel te Brussel als te Antwerpen stelde Frans Lauwers in de laatste jaren teekeningen en platen ten toon, onder andere, buiten de reeds vermelde, naar Rubens, Van Dyck, Van Ostade, Dyckmans enz. Hij graveerde in 1873 een welgelijkend klein portret van den heer Van Spilbeeck-Van den Bergh en eene plaat naar eene schilderij van Carlo Dolci, uit de verzameling van den heer Jos. De Bom. Wij weten, dat de heer Lauwers eenige platen onder handen heeft, welke nog onafgewerkt zijn. Wij wenschen den jongen plaatsnijder hartelijk geluk met de hooge onderscheiding die hem is te beurt gevallen en wij hopen, dat zij de voorbode van eene schoone toekomst voor hem moge zijn.

Brussel. - Van *Patria Belgica* bevat de 21ste aflevering eene bijdrage over *Strafrecht en rechtspleging*, door G. Nypels, eene studie van A. Visschers over het *stelsel van zedelijke verbetering der veroordeelden* en eene verhandeling van den luitenant-generaal baron Goethals over de *krijgskundige geschiedenis en het krijgswezen.* De 22ste aflevering bevat het vervolg van baron Guillaume's werk over de *krijgsgeschiedenis en het krijgswezen* en een opstel van den heer A. de Robaulx de Sommoy, over de *krijgsgerechtshoven.*

- Bij F. Hayez is verschenen een afzonderlijk boekdeeltje in-8o van 75 bladz., *Antoon Van Dyck en zijne werken*, door Frans de Potter en Jan Broeckaert, bekroond door de koninklijke academie van België, met eene plaat naar des schilders standbeeld in Antwerpen.

- De door ons in 1872, bladz. 180, aangekondigde *Liederen voor kleine en groote kinderen*, door Em. Hiel, liggen ter pers en zullen eerlang verschijnen onder den titel van *Hiel's kinderliederen,* bewerkt en tot muziekschoolboek ingericht door Leo Van Gheluwe. De bundel zal ruim 80 melodiën en meer dan 200 bladz. behelzen en slechts 2 fr. kosten. (Zie 1873, bl. 40 en bl. 116 van dit jaar.)

(1) Zoon van Adrianus-Henricus Waltherus, thans meester smid, geboren op 18 Juni 1826 te Antwerpen en van Isabella Van Trier, geboren in dezelfde stad op 28 Februari 1820.

(2) Overleden 31 Juli 1867.

- Uitslag van den tooneelprijskamp uitgeschreven door *de Wijngaard* (leden van de jury: de heeren E. Stroobant, voorzitter; F. Van de Sande, F. Van der Voorde, A. Dandois en

J. Schaumans): Hollandsche maatschappijen, 1e prijs niet toegekend; 2e prijs, de rederijkkamer van Gorinchem met: *De militaire Willemsorde;* 3e prijs, Utrechtsche vereeniging met: *De koperen ring;* Belgische maatschappijen: 1e prijs, *Hoop en Liefde* (Antwerpen), met: *Een tooneelspel op den buiten;* 2e prijs, *De Dijlezonen* (Mechelen), met: *Een liedje van Moeder;* 3e prijs, *De ware vrienden* (Hasselt), met: *Mans hand boven;* 4e prijs (bijgevoegde), *Vlamingen vooruit* (Leuven), met: *Drie oude hanen voor eene jonge hen;* hoogst eervolle meldingen: *De Vlaamsche ster* (Yperen), met: *De visschers van Blankenberg*, en *De Verbroedering* (Antwerpen), met: *Het badmeisje.*

- *Koninklijke academie van België.* Programma der prijskampen door de klasse der letteren uitgeschreven voor 1876: 1o Schets der letterkundige geschiedenis van Henegouwen; 2o Schets der geschiedenis van de liefdadigheidsgestichten in België, sedert het Karlovingisch tijdvak tot aan de kerkvergadering van Trente, met opgaaf van hunne bronnen van inkomst, hun bestuur, hunne betrekkingen met de wereldlijke en geestelijke overheid, hunne huisregels, en waardeering van hunnen invloed op den stoffelijken en zedelijken toestand der behoeftigen; - 3o Geschiedenis van het jachtrecht en de wetgeving op de jacht in België en in het Luikerland, met terugblik op dezelfde geschiedenis voor Holland, Duitschland, Engeland, Italië en Frankrijk,; - 4o Geschiedenis der Dietsche taalkunde tot op het einde der XVIe eeuw; - 5o Aanwijzing van de onderhandelingen die voorafgingen aan het verdrag van Westfalen (1648), en waardeering van het karakter en de uitkomsten van dit verdrag opzichtens de Nederlanden.

- Op last van het ministerie van binnenlandsche zaken zijn in druk gegeven de verslagen der ambtenaren, die het toezicht hebben over de Belgische academiën van schoone kunsten en teekenscholen; deze verslagen en andere betrekkelijke stukken vormen een lijvig boekdeel. Het werk is getiteld: *Enseignement des arts du dessin*, *rapports des délégués chargés par le gouvernement de l'inspection des académies des beaux-arts et des écoles de dessin au royaume de Belgique.*

- Tot leden van den verbeteringsraad der teekenkunst, zijn benoemd de heeren Alvin, voorzitter, Bamps, Th. Canneel, N. De Keyser, D. De Taye, Drion, F. Laureys, J.F. Portaels, J. Rousseau, Piron, F. Stroobant, en A. Van Hasselt, Dulien secretaris.

- In de Sint-Lucasgalerij is onlangs tegen 3000 (drieduizend) fr. een tafereel van E. De Biefve verkocht, voorstellende *Rafaël werkende aan zijn laatste meesterstuk de Hemelvaart.* Deze schilderij van De Biefve werd in 1847 door den heer Couteaux 10,000 fr. betaald en die liefhebber had ze hetzelfde jaar herverkocht tegen 70,000 fr.

Halle. - De eerste aflevering der door ons opbladz. 68 aangekondigde *Geschiedenis der stad Halle* van Everaert en Boucherij is verschenen ter drukkerij van A. De Schepper-Philips, te Dendermonde. De inhoud is zeer belangrijk en de druk uitmuntend verzorgd. De prijs per aflevering is slechts 50 centiemen.

Gent. - *Koninklijke academie.* In het stadhuis zijn tentoongesteld geweest de teekeningen der leerlingen die zich aangeboden hadden om voor den grooten prijskamp van bouwkunde mede te kampen; tot den kamp werden toegelaten: A. Bouy, D. Hebbelynck, A. Marchand, H. Vaerewyck, K. Van Rysselberghe, O. Van Rysselberghe; ieder hunner moest leveren het *plan van een stadhuis;* de kunstrechters

waren de volgende bouwmeesters: A. Balat, Payen en De Man, van Brussel, P.P. Stoop, van Antwerpen, Hubert van Bergen; de groote prijs werd toegekend aan Karel Van Rysselberghe; vereerende meldingen bekwamen D. Hebbelynck en Octaaf Van Rysselberghe; laatstgenoemde zou wellicht de primus geweest zijn, indien hij bij het bewerken van zijn plan niet afgeweken ware van zijne eerste schets, iets wat tegen de regels van den prijskamp is.

- Bij W. Rogghé is verschenen een op schoon papier en keurig gedrukt boekdeel, groot octavo van 196 bladz., bevattende al de *Gedichten van Karel-August Vervier* (zie 1872, bladz. 162-IX), *verzameld door Karel Bogaerd*, gedrukt bij A. De Schepper-Philips, te Dendermonde, voorafgegaan van 's dichters levensschets en het verzenstuk, door den verzamelaar bij het graf van Karel-August Vervier gelezen. In 't geheel behelst de bundel 47 dichtstukken; wij raden onze lezers aan zich de gedichten van den voortreffelijken Vervier aan te schaffen. Wij deelen er een van mede op bladzijde 109.

- Verschenen bij Ch. De Vylder, het 148^{e} werk van den heer Edward Gregoir: *Marche solennelle*, hulde aan H.K.H. prinses Louisa Maria Amelia van België en Z.K.H. prins Ferdinand Filip Maria hertog van Saksen.

- Op 2 Augustus had de plechtige prijsuitdeeling plaats aan de leerlingen der nijverheidsschool, onder voorzitterschap van den heer schepen Wagener.

- De plaatsingcommissie der aanstaande tentoonstelling is samengesteld als volgt: voor Antwerpen, Jos Delin en Jos. Van Luppen; voor Brussel, A. Robert en E. Wouters; voor Gent, Sunaert en L. Lebrun.

Buitenland.

Italië. - Te Cividale (Triaul) in het Lombardisch-Venetiaansch koninkrijk, is eene belangrijke oudheidkundige ontdekking gedaan; ter gelegenheid der nieuwe bestrating van een plein kwam de schrandere burgemeester der stad op de gedachte, opgravingen te doen bewerkstelligen, waarbij eenige oude muren, stukjes van marmer mozaïk, gekleurde gips en soortgelijke dingen van weinig belang te voorschijn kwamen. Eindelijk stiet men echter op een grooten, grof gehouwen effen steen, waaronder zich een muur bevond, die een steenen doodkist met marmeren deksel omsloot. Het marmeren deksel was, volgens Romeinsch gebruik, dakvormig, aan de hoeken van de gebruikelijke hoorns en aan de zijden van uitgehouwen ringen voorzien. Zeer voorzichtig werd het van de kist genomen en nu zag men de weinige overblijfsels van een lijk; de schedel, de ribben en de beenen waren bijna geheel vergaan, doch de schouderbladen en voorarmen nog tamelijk goed bewaard. Het hoofd rustte op eene verhevenheid van gemetselden steen, het lichaam op eene verteerde plank. Het lijk moet minstens 1^{m}50 lang geweest zijn. Rechts naast het hoofd lag de punt eener ijzeren lans, ter lengte van 20 duim, en daarnevens vond men stukken van lansschachten, die in verschillende deelen gehakt waren, opdat ze in de kist zouden kunnen gelegd worden; links zag men gedeelten van een ijzeren zwaard, in eene versierde houten scheede. Op de beenen lag het bovenstuk van een ijzeren helm met bronzen versierselen en eene ijzeren schild, die waarschijnlijk met hout en leder bekleed was geweest. Aan de voeten zag men nog stukken leder en bronzen sporen zonder radertjes; van het met goud doorwerkte kleed waren eenige lompen van lichte en donkere kleur overgebleven. Op de borst bevond zich een met edelgesteente bezet Grieksch kruis van verguld zilver, dat op het kleed was vastgenaaid geweest, zooals de gaatjes aantoonden. Nog vond men een gouden ring, ter zwaarte van eene once,

waarin een gouden muntstuk van Tiberius was gevat en een gouden fibula met een vierhoekig geëmailleerd schild. Naast den rechtervoet van het lijk stond eene glazen bui-

kige flesch met langen en wijden hals, nagenoeg 1 1/2 liter kunnende inhouden en, zooals een scheikundig onderzoek heeft bewezen, voor 2/3 gedeelte met zuiver water gevuld. De gansche vond werd met de grootste zorg opgenomen, in eene kist met glazen deksel gelegd en in het aan Romeinsche en andere oudheden zeer rijke museum der kleine stad gebracht. Nadat het marmeren deksel der doodkist zorgvuldig gezuiverd was, zag men daarop het opschrift GISUL in letters van het eerste tijdvak der Longobarden, waaruit kon opgemaakt worden dat het graf het stoffelijk overschot van den hertog Gisulsus uit Lombardië, neef van koning Atboin, bevatte, die na Paulus Diaconius in het jaar 568 tot hertog benoemd werd en in 615 in eenen slag tegen de Avaren gesneuveld is.

Kinderliederen.

I. Daar zit het vroolik zoet mieken.

Daar zit het vroolik zoet Mieken
Op 't dorpelken van 't huis,
Ze fluistert zoo lustig een lieken,
Maar maakt toch niet veel gedruisch.
Hee, ik wil het liedeken hooren.
En ik leg mij stil op den grond,
'k Zou niet geerne zoet Mieken storen,
Want ze zweeg en sloot den mond.

Ze zingt: ik kan ik reeds breien,
Reeds voederen ons schaap;
Is broederken lief aan het schreien,
Ik wieg hem zachtjes in slaap.
Ik kan nog niet wasschen en koken,
Dat is mij te moeilik, te zwaar...
'k Heb lest nog een potje gebroken,
Moeder lief was spoedig daar.

‘Dan is ze lastig geworden...
Ik kon er niet aan doen...
Maar toen ze mij wilde beknorren,
Gaf ik haar spoedig 'nen zoen.
Hij, die wil te vrede steeds leven
Doe gelijk ik hebbe gedaan....’
- Ja gij hebt mij een les gegeven,
Mieken, 'k zal nu henen gaan.

II. De werker.

God bewaar den vromen werker,
Die met lust aan 't werken gaat,

Immer feller, immer sterker,
's Morgens vroeg en 's avonds laat.
Daalt hij neer als in den kerker
In der mijnen diepen nacht,
God bewaar den vromen werker
En verleen hem moed en kracht.

Riek de velden, hoe ze geuren,
Welke pracht en heerlikheid!
Hoor de boeren vroolik neuren
Tot den arbeid steeds bereid,
Ziet men hier de weelde fleuren,
Dank der boeren wijs beleid, -
God bewaar den vromen werker
En verleen hem moed en kracht.

Over zeeën, over dalen
Brengt hij vreemde volken saam;
Liefde moet eens zegepralen
Maakt den mensch tot werk bekwaam!
Elk zal dan met vreugd herhalen:
Menschen - werkers is uw naam.
God bewaar den vromen werker
En verleen hem moed en kracht.

Zijn ze ruw des werkers handen,
Druk die ruwe handen blij;
Hier en ginds, in alle landen,
Houden zij de menschheid vrij.
Vrij van nood en vrij van schanden,
Vrij van haat en slavernij.
God bewaar den vromen werker
En verleen hem moed en kracht.

III. Verzwonden.

Verzwonden is het lied zoo lang
Dat de oude moeder zong;
Ik hoore nog dien simplen zang,
Die diep in 't hart mij drong.

Ze zong van bloemen geurig fijn,
En hoe dat ons gemoed
Van liefde steeds moet geurig zijn
Gelijk de bloemen zoet.

Ze zong van starren schoon en klaar,
En dat zoo ons gezicht
Moest tonen altijd rond en waar,
Wat in ons herte licht.

Ze zong zoo blij, ze zong zoo luid,
Vereerend vreugd en deugd!
En toen haar simpel lied was uit,
Was ieder diep verheugd. -

Brussel.

Deze liederen worden op muziek gebracht en tot leerboek ingericht door den toondichter Leo van Gheluwe, bestuurder der Nederlandsche muziekschool te Brugge. Het werkje zal met de muziek, ruim hondert liederen bevatten en slechts 2 fr. kosten Het verschijnt in Duitschland bij Brockhaus, in Nederland bij Sijthoff en in België bij Gaillard.

Kerk van het H. Graf te Jeruzalem.

In 1864, bldz. 77, hebben wij van de kerk van het H. Graf te Jeruzalem eene plaat medegedeeld van binnen gezien, volgens eene schildering van J.-B. Huysmans; thans geven wij het gebouw uiterlijk zooals het nog bestaat; eigenlijk is het uit drie kerken samengesteld, drie kerken onder één dak; de kerkgevel die men hier aanschouwt is de Zuidgevel, met de Zuidpoorten e n vensters van de dusgenaamde H. Verrijzeniskerk of kerk van 't H. G r a f. Eene der deuren is toegemetseld, en de andere dient tot ingang der talrijke pelgrims of reizigers die uit alle oorden der wereld daar gedurig aankomen. Boven de groote vensters, zooals men ziet op bovenstaande plaat, verrijst de koepel, die op het middenchoor der kerk rust en waarvan de staat van onderhoud veel te wenschen overlaat. Rechts, eenigszins lager, bevindt zich een kleinere koepel, die eene zijkapel bekroont, op wier grond, volgens de overleveringen, het kruis van Christus moet gestaan hebben, zoodat Golgotha of de Calvarieberg binnen het beluik van de kerk zou besloten liggen.

Volgens Eusebius richtten de heidenen, onder de regeering van Hadrianus, op deze plaats een Venustempel op, ten einde de christenen van de vereering van het heilig graf af te brengen; maar keizer Constantijn liet dezen tempel afbreken en vervangen door eene prachtige kerk, die in 336 voltooid was. In 614 werd zij echter verwoest door den Perzischen koning Chosroës, maar door keizer Heraclius herbouwd, nadat hij in 628 Chosroës had overwonnen. Kalif Hakem deed in 1011 de kerk ten tweeden male verwoesten; zij werd hersteld in 1048; de tegenwoordige kapel van het heilig graf moet van dien tijd dagteekenen; zij is in den Byzantijnschen stijl en inwendig eene nabootsing van eene oud-Joodsche grafspelonk. Het heilig graf met zijne kerken is eene gemeenschappelijke bezitting der Grieken, Latijnen, Armeniërs, Jacobitische, Syriërs, Koptische en Abyssinische christenen. De zeer ingewikkelde regeling van dit bezit gaf zeer dikwijls aanleiding, zooals men weet, tot groote internationale moeielijkheden. In zijne *Reyse naer het H. Land* (1776-1777) spreekt de geestelijke heer J.A.J. Rotthier in de volgende b e w o o r d i n g e n over deze aangelegenheid: ‘Eertyds waeren daer zes of zeven verscheyde natien in deze Kerke; nu zynder maer vier, d'ander z y n d e r van de *Turken* uytgejaegt, om dat zij niet tydelyk op-pasten om den tol, of tribut te betaelen. Dese Natien waren 1. de Roomsche Catholyke Christenen, 2. de Grieksche, 3. de Armenianen, 4. de Cophten, 5. de Surianen, 6. d'Abissinen, 7. de Georgianen, en nog al andere Christenen, maer alle Schismatike. De Minderbroeders alleen hebben altyd gerepresenteert, gelyk zy nog doen, de Roomsche Catholyke Kerk, en doen den Dienst gelyk in onze Catholyke Landen. Alle dese Natien hadden hunne vertrek plaetsen of wooningen, en hunne Choor, ieder dede het Officie op zyn manier: tegenwoordig zynder nog de *Grieksche, d'Armenianen*, de *Cophten* en onze *Minderbroeders*..... 'T is iets wonders om hooren als dese allen hunnen Dienst doen: aan den eenen kant van de Kerk hoort men den Roomschen Goddelyken Dienst, aan den anderen kant hoort men tegen een opschreeuwen somtyds gelyk de verkens, en ander tyds gelyk een deel wyven die tegen malkanderen kyven; aan eenen anderen kant hoort men als grimmen en kermen, 't gene al gelyk eenen aerdigen indruk geeft aan die dit voor de eerste mael hooren: ieder van deze doen den dienst in hunne Tael.’

Men ziet, dat de eerwaarde heer Rotthier, in zijne vergelijking, de *Schismatike Christenen* volstrekt niets aangenaams heeft willen zeggen over hunne zangbegaafdheid...

De kerk van het H. Graf werd in 1808 zwaar geteisterd door eenen brand, die, benevens een groot gedeelte van het gebouw, zeer vele kostbaarheden vernielde.

Een verhaal uit de rechterlijke jaarboeken.
VIII.

Daags na de te Hausen gedane inhechtenisnemingen, werd eerst Krone en toen Dathe door den rechter van onderzoek verhoord.

Krone, deze eenvoudige natuurmensch, scheen door de inhechtenisneming en zijn oponthoud in het gevang vreeselijk te hebben geleden. Zijn toestand geleek op dronkenschap. Zijn gang was onzeker en slepend, zijn spreken haastig en stamelend. Toen hij de balie, die hem van de gerechtstafel scheidde, had bereikt, bleven zijne armen slap en krachteloos nederhangen en zijn hoofd was op de borst gezonken, als of het daar een steunpunt zocht. Hij verroerde hand noch vinger, slechts zijn mond was werkzaam. Maar aan zijne woorden ontbrak alle overleg, en die, welke hij onsamenhangend uitsprak, hadden hun ontstaan te danken aan eene langdurige gewoonte. Daarenboven hadden die woorden op hetzelfde voorwerp betrekking, dat is op het vinden van het pak en op den onbekenden gever, of, zooals Krone zeide, den onbekenden weldoener.

Het moest zeer vreemd voorkomen, dat Krone met geen enkel woord gewag maakte van de reden zijner gevangenneming, die men hem toch had medegedeeld. Deze toestand scheen alleen een gevolg van de gevangenneming en het oponthoud in 't gevang, en dus zeer natuurlijk te zijn.

De rechter had over het vroegere gedrag van Krone de gunstigste berichten gekregen. Hij stelde nevens die getuigenissen het gedrag des mans en trok daaruit het besluit dat Krone onschuldig was. Dit had wel is waar slechts eene meer dan gewone deelneming, eene levendiger belangstelling in het bewijzen der onschuld van den aangeklaagde ten gevolge, want tot eene vrijlating van dien man konde het, ondanks de deelneming, in dit geval niet komen.

Het vinden van de zaken, die van den wagen van den ouden Johan afkomstig waren, was eene daadzaak, die Krone in ieder geval verdacht moest maken, deel te hebben gehad aan de uitvoering der misdaad, al was het dan niet onmiddellijk. En deze verdenking bleef onverzwakt, zoolang er niet op eene waarschijnlijke wijs was aangetoond, dat hij in het rechtmatige bezit dezer zaken was gekomen. Dit was voor Krone uiterst moeielijk. Het zoude veel lichter zijn geweest, als hij zelf had kunnen zoeken. Maar de stevige muren, die hem omsloten, de met traliën voorziene vensters, waardoor zijne verblijfplaats slechts het hoog noodige licht ontving, de met sloten en grendels voorziene deuren en daarbij nog de door de wet voorschrevene en toevallig met groote strengheid uitgevoerde bewak ng waardoor iedere gemeenschap met de buitenwereld werd afgesloten, maakte hem zelven dit onmogelijk.

Zijn verhaal van de wijze, waarop hij het pak had bekomen, konde weinig aanspraak maken op geloofwaardigheid. De wijze van het vinden was te ongewoon, dan dat men het verhaal daarvan, zonder meer, voor waar had kunnen houden En toch was het mogelijk, dat de dader, om de verdenking van zich af te weren en op eenen onschuldige te werpen, het pak over den muur in den tuin van Krone had geworpen. Het kwam er dus slechts op aan omstandigheden te vinden, welke dit gevoelen ondersteunden en waarschijnlijk maakten. Jaren konden daar mede verloopen. De rechter moest de eigenlijke misdadigers vinden en overtuigen, en van hen eene zoo volledig mogelijke bekentenis verkrijgen. Tot dien tijd konde hij Krone niet vrijlaten.

Door het vele spreken toonde Krone zich na eenigen tijd geheel uitgeput. Hij konde niet meer spreken.

De rechter van onderzoek, die zich tot heden slechts met waarnemingen had bezig gehouden, en daarbij een buitengewoon geduld had gehad, was van gevoelen, dat de geestvermogens van Krone eene krenking hadden moeten lijden; hij wilde zich daarvan overtuigen.

- Weet gij, vraagde hij, waarom gij zijt gevangen genomen?

- Nu, zeker, antwoordde Krone met eene matte stem, zonder op te zien of zich te roeren, gij hebt mij de zaken afgenomen. Ik zoude ze hebben moeten afgeven, en omdat ik dat niet heb gedaan ben ik opgesloten. Dit is zeer billijk, waarom ben ik zoo dom geweest, en.... Maar, lieve heer, bedenk toch, ik ben arm, ik heb vele vrienden, die weten, dat ik arm ben, en die mij kunnen geven en in het geheim weldoen. Den rijke valt dit zoo licht, zoo oneindig licht, hij mag....

- Men heeft u, viel de rechter hem in de rede, in het bezit gevonden van zaken, die van den wagen van den ouden Johan zijn ontvreemd. Dit maakt u verdacht deel te hebben genomen aan een roof en moord. Daarom zijt gij gevangen genomen.

- Ik, schreeuwde Krone, die oogenschijnlijk opmerkzaam had toegehoord, met alle teekens van ontzetting, ik zou aan een roof en aan een moord hebben deelgenomen? Heere God, voegde hij er met eene geheel veranderde stem bij, terwijl hij zijne beide handen aan het hoofd sloeg, mijn hoofd, mijn hoofd!

Toen zeide hij niets meer. Hij was geheel stil geworden, gaf op geene vraag antwoord en scheen geen acht te slaan op hetgeen rondom hem gebeurde, ja zelfs het niet op te merken. Na weinige minuten verloor hij zijne houding, zeeg ineen en viel op eenen stoel neder die toevallig in zijne nabijheid stond, en zat daar ontzettend bleek met starren blik, in zich zelven gekeerd, de armen slap nederhangende, het hoofd, dat zwaar moest zijn, op de borst nedergezonken.

Krone was oogenschijnlijk tot eenen staat van verdooving vervallen, het natuurlijke gevolg van de geweldige schokken, die hij in korten tijd had doorgestaan.

De belangstelling van den rechter werd daardoor nog verhoogd. Hij gaf zich groote moeite om op Krone te werken, hem gerust te stellen en te troosten, maar zijne woorden vonden geen ingang, zij veroorzaakten geene verandering, Krone volhardde in zijn stilzwijgen, en konde niet eens alleen het vertrek verlaten; twee beambten moesten hem wegbrengen.

Lob Dathe, die kort daarna was voorgebracht, kwam onbevangen en met vasten tred. Bij hem toonde zich geen spoor van neerslachtigheid of droefheid; hij toonde zich rustig en bezonnen, menigmaal zelfs sluw en berekend, verspilde weinig woorden en sprak slechts wanneer men het uitdrukkelijk van hem vorderde. Zijne antwoorden met betrekking tot de mis-

daad en de punten van verdenking tegen hem, waren kort, zij bevatten zelden meer dan ja of neen, gaven geene de minste verklaring en leidden daarom ook niet tot tegenspraak.

De verdenking tegen Lob Dathe steunde tot nog toe slechts op de mededeelingen der vrouw van Friede Topf. Maar dezen stonden niet in onmiddellijk verband met de misdaad, zij gaven in het einde slechts het recht tot gevolgtrekkingen en er ontbrak nog veel aan, om den aangeklaagde medeplichtig te verklaren. De middelen daartoe moesten eerst worden gezocht.

Lob Dathe verklaarde door zijne korte antwoorden de opgaven der vrouw van Friede Topf voor leugens. Hij zeide op den Sylvesteravond met Friede Topf niet uit te zijn gegaan, en aan diens vrouw noch brood, noch vleesch, noch ook iets anders te hebben gegeven. Dit was de uitslag van het eerste verhoor.

Eenige dagen later had het onderzoek eene geheel andere gedaante aangenomen. De strenge Oostenwind was naar het Zuiden omgedraaid, het weder was zachter geworden en op den middag hadden de zonnestralen reeds hare werking op de sneeuw uitgeoefend. Het was wel juist geen dooiweer geworden, maar de niet al te dikke laag sneeuw over het lijk van Friede Topf, waardoor dit voor aller oogen verborgen was, was van dag tot dag verminderd. En toch zoude het vinden van het lijk nog langen tijd hebben geduurd, daar tot de plaats waar dit lag, geen begaanbare weg geleidde, als dit niet geschied was door dierlijk instinct.

Op zekeren middag waren op die plek vele kraaien te zamen gekomen. Door het luide geschreeuw dezer dieren was men opmerkzaam geworden en had hen verjaagd, in de hoop een verongelukt stuk wild te vinden. Bij die gelegenheid was het lijk ontdekt. In het bericht van den schout, dat nog denzelfden dag bij het gerecht werd ingeleverd, was slechts sprake van het vinden van een ‘mannelijk lijk,’ hetwelk liet vermoeden, dat het onbekend was.

Toen de rechter van onderzoek tot de lijkschouwing zich op de plaats bevond, was de toestand van het lijk nog dezelfde als ten tijde van het vinden. Hetzelve lag met het gezicht en de geheele voorzijde des lichaams rechtuit en nog diep in de sneeuw, het hoofd lag dieper dan de overige lichaamsdeelen, de voeten naar het dorp Hausen gekeerd. - De kleeding was volledig; op het hoofd namelijk, behalve eene diep naar beneden getrokken klak, was een groote doek gewonden en boven de kruin vastgebonden, waardoor de kin, de wangen en de ooren bedekt en tegen het indringen der hevige koude beschut werden.

Eerst toen het lijk omgekeerd was, herkenden alle aanwezigen het als dat van Friede Topf. De verbazing, die daardoor gaande werd gemaakt, maakte echter plaats voor andere waarnemingen. De eerste aanleiding daartoe gaf eene brandewijnflesch. Dezelve was tot nu toe door de borst van het lijk bedekt geweest en geheel ledig. Toen zij uit de sneeuw werd genomen, vertoonde zich in het glas eene barst, van den hals tot bijna op den bodem, welke echter oud moest zijn, daar zij er vuil uitzag. Deze flesch wekte daarom bijzondere opmerkzaamheid dewijl, gelijk alle aanwezigen verzekerden, Friede Topf nooit brandewijn dronk en men bij hem nog nimmer zulk eene flesch had gezien. Men sprak nog daarover, toen eene andere waarneming nog veel meer opschudding verwekte.

De rechter van onderzoek had verlangd dat men de klak zoude wegnemen en den doek losbinden. De klak was spoedig afgenomen en evenzoo den knoop van den doek losgemaakt, maar de doek zelf scheen als het ware aan het vleesch vast te zitten.

Bij het dientengevolge ingestelde onderzoek bleek het dat het binnenste en op het aangezicht liggende gedeelte van den doek met bloed doorweekt en daardoor stijf was. Deze toestand maakte het bedenkelijk, geweld te gebruiken bij het wegnemen van den doek. Men moest aan nemen dat het bloed uit eene hoofdwond was gevloeid en zoo in den doek was gedrongen, en dat het aanwenden van geweld eene verandering van de oorspronkelijke wond ten gevolge moest hebben. Deze vrees, gegrond op den tegenwoordigen toestand van zaken, gaf den rechter reden om het lijk naar het nabijzijnde dorp te laten vervoeren. Hier hield men zich eerst bezig met het gereed maken van lauw water, om daarmede den doek los te weeken.

De spanning bij deze bezigheid was groot. Men twijfelde er niet aan, dat de doek eene doodelijke kwetsuur bedekte, dat Friede Topf gevallen was als een slachtoffer van gewelddadige aanranding, en men verwachtte van oogenblik tot oogenblik eene vreeselijke wond. Deze verwachting echter werd niet vervuld. Toen de doek was weggenomen, werd nergens eenige wond gevonden. Ook de mond, de neus en de ooren waren onbevlekt. Het bloed vertoonde zich slechts aan die lichaamsdeelen, welke door den doek bedekt waren. Hieruit volgde, dat de doek vóór het omwinden met bloed was doortrokken en dat hij in dien toestand vastgedroogd was. De uitdrukking van het gelaat was rustig, de kleederen van het lijk in volmaakte orde en aan het lijk was zelfs niet de minste wonde te bespeuren. Dit was de uitslag der lijkschouwing. In het algemeen nam men aan, dat Friede Topf toevallig het leven had verloren. En dat konde men ook doen, daar er geen zichtbaar teeken van geweld was gevonden.

Slechts de rechter van onderzoek geloofde aan geen toeval. De betrekking, waarin Friede Topf tot Lob Dathe gezegd werd te hebben gestaan, gaf hem aanleiding de omstandigheden, die uit de lijkschouwing volgden, nauwkeurig te onderzoeken, en dit leidde tot geheel iets anders. Hij zeide: Het lijk en zijne kleeding zijn ongedeerd, dus is geene worsteling den dood voorafgegaan; de uitdrukking van het gelaat is rustig, dus moet de dood zonder smart zijn geweest. Hoe komt het nu, dat het lijk uitgestrekt, met het gezicht naar de aarde gekeerd, is komen te liggen? Moest niet veeleer het lijk op eene natuurlijke wijze in dezen toestand zijn gekomen? Konde, als Friede Topf vóór zijnen dood werkelijk was nedergevallen, de flesch onder de borst komen te liggen? En hoe verklaart zich de richting der voeten, daar de dood hem niet overvallen is bij het weggaan, maar op den terugkeer naar Hausen? De toestand van het lijk is geen natuurlijke, want hij staat in tegenspraak met het bevinden; het lijk moet daarom door een derden in dezen onnatuurlijken toestand zijn gebracht.

De weduwe, die bij het vernemen van het gebeurde, de diepste smart en eene ongewone, innige liefde tot haren man toonde, gaf aan dit vermoeden eene nog meer bepaalde richting. Nadat zij had verklaard dat de kleederen van het lijk onveranderd in denzelfden toestand zich bevonden, waarin zij die het laatst had gezien, zeide zij: ‘Maar die flesch en de bebloede doek behoorden ons niet. Mijn man heeft, sedert ik hem ken, nooit brandewijn gedronken, wij zijn ook nimmer in het bezit eener brandewijnflesch geweest. Ik kan niet anders denken dan dat de flesch aan Lob Dathe toebehoort, dewijl deze gaarne veel brandewijn drinkt. Van den doek weet ik niets, wij hebben nooit een dergelijken gehad en ook bij Lob Dathe heb ik zulk een doek nimmer gezien. Ik kan niet gelooven, dat mijn man brandewijn heeft gedronken; heeft hij het echter gedaan, dan is dit zeker op aandringen van Lob Dathe geschied.’

Dit was wel is waar slechts eene veronderstelling, maar zij was gegrond op eene nauwkeurige kennis van personen, en moest dus onder alle omstandigheden in acht worden genomen. De rechter van onderzoek nam aan, dat Lob Dathe den zwakkeren Friede Topf beheerscht, na de volbrachte daad in een bedwelmden staat gebracht en hem toen boosaardig had overgelaten aan de doodelijke koude. Dit was immers de gemakkelijkste wijze om zich van den eenigen medeplichtige te ontslaan en zich de voordeelen der misdaad alleen toe te eigenen.

Het onderzoek moest zich ook daarover uitstrekken. Door de op de plaats gedane navorschingen was het weldra gelukt eenige personen te vinden, die met Lob Dathe hadden verkeerd en gewerkt. Dezen werd de flesch getoond, en zij verklaarden eenstemmig, dat zij dezelfde flesch bij Lob Dathe hadden gezien en dat zij hem toebehoorde. Wat den doek betreft, daaromtrent was het onderzoek zonder gevolg gebleven. Niemand zeide dien bij Lob Dathe te hebben gezien, zoodat de eigenaar onbekend bleef.

Bij zijnen terugkeer vond de rechter van onderzoek het bericht van den schout te Lingenatz, dat namelijk de vervolgde jongeling daar was gevonden, dat deze echter buiten kennis lag en ziek was en dat er weinig hoop was op herstel. Het optreden dezer vier verdachte persoonen bracht hem in eene zekere verlegenheld. Hij had tot nog toe niet willen gelooven aan hun aanwezig zijn of ten minste aan hunne deelneming aan de misdaad en het vinden zelfs niet voor mogelijk gehouden. Nu was deze geheimzinnige persoon op eens veranderd en dit veranderde het onderzoek geheel en al.

(Wordt voortgezet.)

De Termit of de Afrikaansche witte Mier.

De *Termit*, in eenige gedeelten van Indië, nu de *Witte Mier*, dan de *Vague-Vague*, *Buggabug* en de *Houtluis* genoemd, is ons, sedert het einde der XIVe eeuw, door eenen destijds beroemden, Hollandschen zeeman bekend geworden. Reeds in 1598, ontdekte de admiraal van Hagen, die naderhand zooveel toebracht tot Nederlands grootheid in Oost-Indië, langs de Goudkust, in het koninkrijk Sabi, een aantal van klei- of aard-hoopen, niet ongelijk aan hooioppers, van vijftien tot zestien voeten hoogte, welke overal doorboord waren, om de daarin levende mieren den toegang te verschaffen. Zijne berichten hierover overtreffen die van zijnen landgenoot, Bosman, zeer verre in juistheid, ofschoon deze, bij een verblijf van veertien jaren

aan de kust van Guinea, in de beste gelegenheid was, om van gezegde merkwaardige gebouwen eene nauwkeurige beschrijving te geven. Evenwel, de toenmalige toestand van de natuurlijke geschiedenis (1704) alsmede zijn eigen stand in de maatschappij maken, dat wij hem veel eerder dit verzuim kunnen vergeven, dan eenen beroemden Franschen natuurkenner, die zich, in lateren tijd, vijf jaren in Senegal heeft opgehouden, alleen met het oogmerk, om natuurkundige ontdekkingen te doen, en die deze gebouwen en derzelver bouwmeesters dagelijks voor oogen had, en echter een zeer oppervlakkig bericht van dit allerzonderlingst verschijnsel heeft gegeven. Eerst in 1779, hebben wij eene zeer nauwkeurige beschrijving van het dier, zooals hetzelve in Oost-Indië voorkomt, van den aldaar destijds wonende dr. König gekregen. Doch sedert 1781 kennen wij, door de onvermoeide waarnemingen van den Engelschman Smeathman, de bekwaamheden van de Afrikaansche Termiten en derzelver gebouwen. Eindelijk heeft ook Golberry bericht gegeven van die, welke hij in Senegambia vond. De Termit verdient voorzeker eene plaats onder de insecten, en niemand heeft voor haar eene geschiktere aangewezen, dan de hofraad Blumenbach. Onder de insecten, welke onder den naam van *Hymenoptera* bekend zijn, vindt de *Termes* hare plaats, terstond na zijnen voornamen vijand, de Mier, die hem in vele opzichten gelijk is. Solander spreekt reeds van vijf soorten van Termiten, en misschien zullen er nog meer worden ontdekt. Evenals de overige soorten van dieren van één en hetzelfde geslacht, verschillen ook zij in verscheidene opzichten; doch hare bekwaamheden in de kunst van bouwen, en in de manier, waarop zij hare verhuizingen en verwoestingen in het werk stellen, hebben zij alle, echter in meerdere of mindere mate, gemeen; evenwel betoont zich geene van haar zulk een meester in de bouwkunst te zijn, als de zoogenaamde krijgshaftige *Termes*, *Termes Fatale,* volgens Linneus.

Onder deze soort, gelijk bij overige Termiten, ja, ook bij verscheidene andere insecten, welke zich als in groote maatschappijen vereenigen, gelijk bij de bieën en de mieren, vindt men drie geslachten, mannelijke en vrouwelijke Termiten en dezulke, die tot geen van beide geslachten behooren. De eerste, zegt Smeathman, zoude men den adel, de hoogere volksklasse (Nobility or gentry) kunnen noemen; want - dus gaat hij, gedeeltelijk echter ten onrechte, voort - ‘zij arbeiden en vechten niet, en uit hen alleen kunnen koningen en koninginnen gekozen worden. Deze hoogste klasse is met vier vleugels voorzien.’ Ten opzichte van de wijfjes, is dit aan geen twijfel onderhevig; doch dr. König, die de afzonderlijke deelen van het lichaam beschreven heeft, houdt zich, ten aanzien van de mannetjes, daarvan nog niet ten volle verzekerd. De arbeiders zijn, evenals de arbeidende bieën, van geenerlei geslacht (Spadones); en de Engelsche schrijver verdeelt deze op nieuw in arbeiders, op-

passers en verzorgers van de gansche maatschappij en tevens bouwmeesters van derzelver groote woning, en in soldaten en vechtende Termiten. De laatste zijn eeniglijk belast met de verdediging van het vaderland, de stad der Termiten, genieten gelijk in alle maatschappijen, het voorrecht van, in tijd van vrede, op koste van de werkende klasse, in ledigheid een gemakkelijk leven te leiden. Volgens hem, zijn de soldaten grooter dan de arbeiders; zij hebben een sterker en van dat der overige verschillend gebit, en hun getal

Geteekend en gesneden in de klasse van houtgravuur der koninklijke academie te Antwerpen.

bedraagt slechts het honderdste gedeelte van dat der arbeiders. De heer König zwijgt geheel van deze onder-afdeeling, en in zijne opgave van de geslachtlooze arbeiders, welke hij met een sterker gebit gewapend vond, alsmede in de afbeelding welke hij gegeven heeft, vindt men twee scherpe vingers of tanden, welke niet ongelijk zijn aan die, welke Smeathman aan de soldaten bijzonder toekent.

De arbeiders der Oost-Indische Termiten echter zijn over het algemeen kleiner, en de gebouwen schijnen met dit onderscheid in gelijke betrekking te staan. De berichten over de Oost-Indische Termiten spreken slechts van gebouwen, die de hoogte van een mensch hebben; terwijl Smeathman, daarentegen, de hoogte meer dan tien voeten opgeeft; andere reizigers spreken van vijftien tot zestien voeten, Jobson van twintig, ja, Römer zelfs van vier en twintig. Terwijl het lichaam van eenen arbeider, volgens Smeathman, bij eene geringe dikte, slechts het vierde van een duim, en, volgens de afbeelding van dr. König, niet alleen smaller, maar niet eens twee lijnen lang en van zoo geringe zwaarte is, dat vijf en twintig van dezelve slechts een enkel grein wegen, groeit daarentegen de koningin tot eene onmatige dikte; zij weegt in dezen toestand twintig, ja, dertig greinen. Voor het overie zijn vele dingen in de beschrijving van de Termiten vrij onbepaald, ten minste van elkander verschillende. Daarin echter komen de beide voornaamste berichten met elkander overeen, dat de arbeiders niet alleen noch van het mannelijk noch van het vrouwelijk geslacht zijn, maar ook geen gezicht hebben.

Het zijn dan deze kleine diertjes welke die kolossale piramiden van eene zoo vaste soort van klei, aan de kust van Guinea bouwen, dat drie of vier Engelschen dikwijls den top van dezelve, die met gras begroeid is, beklimmen, om van deze hoogte de schepen te ontdekken, wier aankomst zij verwachten. Dezelve dienen ook de wilde buffels tot eene wachtplaats, van welke deze over het twaalf voeten hooge gras, alles kunnen zien, wat voor hunne weidende troepen gevaarlijk zoude kunnen worden. Deze gebouwen, hebben bij de opgegevene hoogte, een grondslag van negen voeten; ter zijde staan kleine kegels, die echter somwijlen bijna de hoogte van het groot gebouw bereiken. Met deze kleine kegels beginnen de Termiten hare stad. Bij den aanvang ziet men slechts eenige van dezelve, ter hoogte van omtrent één voet oprijzen. Spoedig verschijnen er meer; alle nemen in hoogte toe; en nadat de onderaardsche aanleg voor de groote cel, en voor derzelver naastgelegene gewelven gereed is, vereenigen zich de kleinere kegels in den groote, die hun tot beschutting versterkt.

Met recht, stelt Smeathman zulk eene stad der Termiten verre boven de piramiden van Egypte, wanneer men namelijk acht geeft op de verschillende grootte der bouwers van beide. Wij zullen de zeer matige opgave van twaalf Fransche voeten als grondslag

nemen, en deze met de grootste piramide, die van Cheops, vergelijken. Deze houdt, volgens de meting van Grobert, 448 Fransche voeten. De Termes is, op het meest, het vierde van een duim groot, en zijn gebouw, wanneer men hetzelve op twaalf voeten rekent, bevat dus vijfhonderd zes en zeventig malen zijne eigene grootte; rekent men hetzelve op vijftien voeten, dan bevat het dezelve wel zeven honderd en twintig malen. De grootte van eenen man, op zes voeten gerekend, gaat daarentegen slechts vier en zeventig en twee derde malen in de hoogte van gemelde piramide. Naar deze rekening staan dus beide gebouwen tot elkander als 74 2/3 tot 576 of zelfs tot 720. In de eerste betrekking, is de piramide der Termiten meer dan zeven malen, en in de laatste, meer dan negen malen zoo hoog als een der grootste gedenkstukken van menschelijken arbeid. Onze bewondering neemt eigenaardig toe, wanneer wij bedenken, dat de Termiten hare piramiden, of gebouwen, binnen drie of vier jaren voltooien, terwijl de Egyptenaren dertig jaren aan hunne piramiden hebben besteed. De Termiten bouwen daarenboven deze gevaarten bestendig voort; de menschen integendeel, hadden slechts in vroegere eeuwen en op eene enkele plaats van den aardbodem, de dwaasheid, om hunne krachten zoo onnut te verspillen. Dan,

in het nut en in de inwendige inrichting ligt inzonderheid het groote en voorname onderscheid van deze werken des dierlijken instincts en der menschelijke ijdelheid.

Eene Termitenstad bevat van binnen eene menigte holen en gangen of galerijen, trappen en bruggen. De groote toegangen tot dezelve hebben dikwijls eene opening van dertien duimen, en zijn aan den mond van groote stukken geschut gelijk. Het voorname binnenste gedeelte waarop deze gangen uitloopen, bestaat in de groote kamer voor de koningin. Juist in het midden van den kegel gelegen, heeft zij eene ovale gedaante, en is, als een glad gewelf, uit vast leem gevormd. Bij jonge koninginnen heeft zij slechts ruim één duim middellijn, maar bij volwassene bijna acht duimen. Ter zijde zijn verscheidene kleine ingangen, ronde gaten, doch juist van die grootte, dat er slechts een klein arbeider door kan. Is de koningin eenmaal in hare woning ingekerkerd, dan kan zij er onmogelijk weder uitkomen. Rondom dezelve zijn verscheidene cellen aangelegd, welke door de dienaars der koningin, de arbeiders, die haar oppassen, worden bewoond; dezelve hebben door verscheidene openingen gemeenschap met elkander. Volgens de waarnemingen van Smeathman grenzen hieraan de magazijnen en de kamertjes, waarin de jongen worden opgekweekt. Als de koningin zwanger is, zwelt zij tot eene verbazende dikte op, en legt dikwijls, in vier en twintig uren, tachtig duizend eieren. De arbeiders nemen dezelve een voor een van haar af, dragen ze in eene cel, en voeden en verzorgen uit de magazijnen, zoowel de algemeene landsmoeder, als derzelver talrijke nakomelingschap. De magazijnen zijn met zeer kleine houten spaandertjes en met andere deeltjes van planten opgevuld, welke de arbeiders met het verdikte sap van planten en gommen doorkneed hebben. Dr. König vermoedt, dat in dezelve ook eene soort van paddestoel (Schwämme), door de arbeiders zelve gekweekt, moet groeien, die waarschijnlijk ook als voedsel door de diertjes wordt gebruikt. Om nu van den eenen gang en van de hooger liggende vertrekjes te gemakkelijker in de andere te komen, bouwen de arbeiders bijzondere bruggen of trappen van leem, die in hare soort niet minder reusachtig zijn dan de gebouwen zelve. Zulk eene brug heeft de grootte van een halven duim, en dus van twee der arbeiders; zij is tien duimen lang. De geheele verzameling van deze zoo wijselijk en met moeite ingerichte woningen is met een eenigszins vlak dak van vast klei gedekt. In gevalle, derhalve, dat de hoogere toren, die het geheel omringt, en gewisselijk zeer bevorderlijk is voor de warmte, tot het uitbroeien der eieren noodig, al eenig water mocht doorlaten, blijft het nog op dit binnen-dak staan, zonder voor de kolonie zelve in het minste schadelijk te worden.

Bouwkunst en doelmatigheid vindt men dus hier in eene veel grootere mate, dan in de lompe steenhoopen van Egypte. In deze leidt een enkele donkere gang tot ééne kamer, waarin een lijk, 't zij van een mensch of zelfs van eenen vogel, van den *Ibis*, wordt gevonden. Hier leiden de menigvuldige gangen, afdeelingen, bruggen en kamers tot het groote oogmerk der natuur, tot het leven, het voortbrengen en onderhouden van vele duizenden en duizenden van nuttige schepselen in de huishouding der dierlijke wereld. Het schijnt daarom, dat het der natuur niet genoeg was, deze, zoo gering schijnende insecten, met een instinct toe te rusten, waardoor zij zulke verbazende en vaste gebouwen kunnen daarstellen, en zoowel de bieën als de bevers overtreffen; maar zij gaf hun ook geduchte wapenen ter verdediging van hun gemeenebest. De meer gemelde soldaten komen terstond ter verdediging van hunne vaderstad voor den dag, zoodra er zich maar iets vertoont, dat hun bedenkelijk voorkomt, of zelfs wanneer het gebouw door eenig toeval wordt beschadigd. Gebeurt

er iets dergelijks, dan treedt terstond een soldaat uit de opening, en begeeft zich rondom den burg. Hij bijt met zijne sterke tang heftig in het muurwerk, en veroorzaakt daardoor een trillend, zelfs het menschelijk oor bereikend geluid. Op dit teeken, dat hij dikwijls herhaalt, ziet men, in den beginne, slechts weinige, maar spoedig honderden van zijn volk uit de opening komen. Met drift zoeken zij dan hunnen vijand op. Is dezelve een mensch, die, bij voorbeeld, in het nest heeft gehakt, om hen waar te nemen of te verdrijven, dan vallen zij woedende op deszelfs beenen en handen aan. Elke beet gaat diep in de huid en trekt veel bloed naar zich, dat zij gretig opzuigen. Ook laten zij hunnen vijand niet los, zelfs dan niet, wanneer men hen in stukken snijdt. Gaat men echter zoo spoedig terug dat zij meenen, dat hun vijand geheel geweken is, dan dringen duizenden van arbeiders naar de opening; elk van dezelve draagt een klein klompje, reeds te voren bereide, klei of kalk in den mond. Zij weten dit, met zulk eene behendigheid en netheid, in de gemaakte opening te brengen, dat geen der vele duizenden, die er aan werken, in het minste in zijnen arbeid wordt gehinderd. Men staat verbaasd over den korten tijd, waarin weder een nieuw muurwerk, een nieuwe wal gereed, en de opening gesloten is. Intusschen zijn de soldaten teruggetrokken; tusschen de 600, ja 1000 arbeiders ontdekt men slechts één soldaat, die, zonder deel aan het werk te nemen, langzaam tusschen de overigen heen en weergaat, naar alle kanten omziet, en om de één of twee minuten, het zoo even gemelde geluid in het gebouw herhaalt! Telkenmale hoort men, uit alle de binnenste deelen van het gebouw een luid gesis, dat waarschijnlijk door de arbeiders zelve wordt veroorzaakt. Zonderling is het, dat dit, als 't ware, het teeken is, om het werk te bespoedigen; want de werkzaamheid wordt hierop blijkbaar verdubbeld. Deze is de inwendige waarlijk bewonderenswaardige huishouding van deze dieren. Zoodra nu de jongen hunne behoorlijke grootte hebben, verlaten zij, gelijk de bieën en de mieren, bij duizenden en duizenden, hunne groote woning, dat is, zij gaan bij zwermen heen. Buiten de gemelde bedekking en zonder de onder de aarde gemaakte gangen, komen zij ondertusschen alle met elkander om; aan de buitenlucht blootgesteld, vervallen zij tot moedeloosheid en tot eene volkomene verslapping. Slechts enkele paren ontkomen, tot het aanleggen van nieuwe koloniën, de algemeene vervolging, welke zij inzonderheid van de eigenlijk gezegde mieren hebben te wachten. Ook de mensch, die algemeene verwoester, wiens maag schier alles verduwen kan, maakt jacht op deze diertjes. De negers eten dezelve gedroogd; en eene zwangere

koningin wordt als eene, bij uitstek, goede versterking voor het hart en voor de zenuwen, met alle moeite en vlijt gezocht. Het is merkwaardig, dat men onder de gebouwen van deze diertjes eene soort van welriekende hars vindt, waarop de slangen zeer belust zijn. Het belangrijk voordeel, dat de natuur van de Termiten trekt, bepaalt zich niet tot de hier beschrevene soort. Deze speelt, wel is waar, van wege hare sterkte en verbazende talrijkheid, van dien kant, de voornaamste rol; ook wordt zij daarom, bij uitstekenheid, de verschrikkelijke *Termes*, de geduchte plaag der beide Indiën genoemd (*Termes fatale; Utriusque Indiae Calamitas*, volgens Linneus;) doch het geheel geslacht der Termiten maakt zich, door het onophoudelijk verteeren van alle doode bewerktuigde lichamen, vooral uit het plantenrijk, zeer verdienstelijk voor de gezondheid en het leven, den bloei en wasdom van menschen, dieren en gewassen. Bestonden de Termiten en soortgelijke dieren niet, de nieuwe planten zouden, bij eene zoo verbazende groeikracht, te vergeefs onder de gestorvene opschieten; door deze verstikt, zouden zij noodwendig het bederf aan elke kiem mededeelen, en in plaats van het schoone tapijt der velden en de rijke pracht der bosschen, zoude er een algemeene besmettelijke dood heerschen. Om deze te voorkomen, riep de Schepper onze kleine insecten te voorschijn. Bij ontelbare millioenen vallen zij op de kolossale doode lichamen des plantenrijks aan, welke door de *Tornados* en soortgelijke winden van de heete luchtstreken zijn neergeveld, verteeren ze, met eene onbegrijpelijke snelheid, en herscheppen ze, als 't ware, tot een nieuw leven.

In eenen enkelen nacht, doorbooren zij het sterkste houten beschot als tot eene zeef. Het hechtste mahonihouten huisraad verteeren zij, binnen weinig tijds, tot stof. Een magazijn van meubelen of van koopwaren wordt door hen, binnen weinige weken, opgeruimd; ja, zelfs het potlood wordt door deze diertjes vernield, en ook in het metaal en in het glas maken zij vlekken. Waarschijnlijk hebben zij met de mieren een bijzonder dierlijk zuur gemeen. Met eene verwonderlijke bekwaamheid vallen zij op groote voorwerpen aan. Daar zij het licht schuwen, bouwen zij rondom den dooden houten klomp vele gangen van klei; hierdoor gedekt, verwoesten zij, in allerlei richtingen, de zwaarste balken en boomen. Somtijds kan men het aan zulke boomen niet terstond zien, dat zij gestorven en van binnen reeds door de Termiten doorknaagd zijn. Smeathman viel, zooals hij zich uitdrukt, plotseling hals over kop ter aarde, toen hij toevallig juist zulk eenen, naar het uiterlijke, gezonden boom wilde beklimmen.

Onder de menigvuldige voorbeelden van de vraatzucht dezer diertjes, en van hunne kunst om te verwoesten, verdient het volgende gemeld te worden, dat tevens ten bewijze kan dienen van het nut, dat zij doen in de groote huishouding der natuur. De menigvuldige oorlogen, dikwijls ook de wensch om eene, van den vijand verwijderde, veilige plaats te bewonen, en somwijlen ook de zucht tot verandering, doen de Negers meermalen plotseling hunne aanzienlijkste steden verlaten. Vele honderden van houten gebouwen blijven dan ledig; derzelver posten en stijlen bestaan meestal uit het zoogenaamde ijzerhout, dat, van wege deszelfs hardheid, zelfs door onze gereedschappen nauwelijks te bewerken is. De Termiten maken zich, na het vertrek der menschen, meester van zulk eene stad. Binnen twee jaren is niet alleen alles doorknaagd en in stof verkeerd, en geen spoor meer te vinden van de gemelde zware posten en stijlen; maar een voortreffelijk jong bosch bedekt ook reeds den grond, die door deze insecten weder vrij is geworden. Welk eene kracht, om te verwoesten, maar tevens om te doen herleven! Verscheidene soorten van Termiten trekken, in

lange troepen, door de bosschen; nemen daarbij, gelijk de mieren, een verwonderlijke orde in acht en worden door eenige groote soldaten tot zulk een tocht aangevoerd. Deze zwervende Termiten (*Termes Viarum*) luisteren dan, volgens Smeathman, zeer nauwkeurig naar het geluid, hetwelk het grootere insect, de soldaat, van tijd tot tijd doet hooren. Waarschijnlijk is het, om beter gehoord te worden, dat de soldaat een hoog boven het leger uitstekend blad beklimt; het geheele leger trekt onder hem voort, en herhaalt nauwkeurig, door een algemeen gesis, het teeken van den aanvoerder. Andere Termiten (*Termes Arborum*) bouwen kunstige woningen op en om de takken der boomen. Op de hoogte van vijftig, ja, van zeventig voeten, vindt men dikwijls hare buisvormige nesten, die somwijlen de grootte hebben van een stukvat.

Ondertusschen schijnt het voedsel van het geheel geslacht der Termiten niet tot het plantenrijk bepaald te zijn. Adanson beweert, dat hij in den slaap door deze dieren is aangevallen, en Römer schrijft aan de witte mieren stellig de zucht en het vermogen toe, om doode, en zelfs levende dieren aan te vallen. ‘Alle dieren - zegt hij - vreezen voor haar; en men heeft opgemerkt, dat zij een bok of een schaap geheel opeten, en niets dan de beenen overlaten.’ Te gader met de Termiten, ruimen nu de eigenlijke mieren, onder de heete luchtstreken, op de spoedigste wijze, alles uit den weg, wat aldaar bederf zoude kunnen veroorzaken; zij zijn aan den anderen kant zoowel voor de levende dieren als voor den mensch gevaarlijk. ‘Zij verteeren en verwoesten alles, - zegt Bosman - geen dier kan zich tegen haar verdedigen; duiven en kippen, ja, zelfs de snelle ratten kunnen haar niet ontkomen, wanneer zij eenmaal door eene mier, den aanvoerder van den troep, zijn aangevallen.’ In éénen nacht hadden zij te Congo eene koe, tot op het gebeente, gansch en al opgegeten. ‘Op, op vader!’ - schreeuwden de Negers aldaar Carli toe, terwijl zij, in zijne ziekte, hem des nachts bewaakten - ‘de mieren zijn gekomen, en er is geen tijd te verliezen.’ Men streek de mieren van zijn leger, en stak de woning aan vier hoeken in den brand, terwijl de insecten reeds een halven voet hoog op elkander lagen, en daarenboven het voorhuis en den geheelen gang vulden. De zieke zendeling, hij erkent dit zelf, zoude, zonder de hulp der zwarten, zekerlijk door de diertjes zijn opgevreten; want men brengt aldaar de misdadigers op de schandelijkste wijze ter dood, door hen, gebonden, aan die insecten ten prooi te geven. Daarom worden deze zelfs van de Europeanen zeer gevreesd. Deze vinden zich genoodzaakt, om de nachtelijke aanvallen van deze diertjes, door het verlaten

van hunne bedden en kamers, te ontvluchten. Smith, die zich als opnemer of landmeter in Guinea bevond, beschrijft zeer omstandig een van zulke geduchte aanvallen. ‘Toen ik mij’ - zegt hij - ‘op de kaap Coast ophield, kwam eens eene verbazend groote republiek van dit zwarte volk aanrukken, om ons op het kasteel een bezoek te geven. Het was tegen het aanbreken van den dag, dat de voorhoede de kapel bereikte, waar eenige Neger-jongens op den grond lagen te slapen. Het eigenlijke leger was nog een vierde van eene Engelsche mijl verwijderd; ofschoon het, met dertig of veertig man naast elkander, kwam aanrukken. Daar ik altijd vóór het opgaan der zon opstond, om vroegtijdig mijne metingen te doen, was ik verbaasd, dat de zwarte mieren de kapel reeds ingenomen, en de Neger-knapen verontrust hadden. Een van hen echter nam eene kardoes met kruit, en bestrooide daarmede den troep van mieren, stak het aan, en vele duizenden vlogen daarmede de lucht in. De mieren, welke het hoofdleger aanvoerden, hadden nauwelijks dit ongeluk der voorhoede vernomen, of zij keerden terstond terug en het gansche leger trok weer naar huis.’

Evenals hier de mieren, zoo verbreiden de Termiten dikwijls schrik in de West-Indische kolonien. Robin getuigt, dat de huizen op Martinique door deze dieren ondermijnd, somwijlen instorten. Dezelve waren in een huis gedrongen en hadden den eigenaar genoodzaakt, hetzelve te verlaten. Toen eene moeder terugkwam, om haar kind te halen, vond zij haren zuigeling door de algemeene verwoesters reeds opgevreten. In 1780, vreesden de planters op Martinique dat zij, door dezelve, hunnen suikeroogst zouden verliezen, ja, genoodzaakt zouden worden, het eiland te verlaten. In dezen nood, loofden zij een verbazend hoogen prijs uit, voor het beste middel, om deze dieren te verdelgen. De natuur zelve hielp de planters van Martinique. Ondertusschen zijn zulke onheilen voorbijgaande, maar het voorname nut, het weldadige doel, dat de Schepper. door zijne wijze inrichtingen in de natuur, wil bereiken, is bestendig.

Kroniek.

Antwerpen. - Ter gelegenheid der afbraak van het Zuiderkasteel laat de stad Antwerpen eenen gedenkpenning vervaardigen bij den verdienstelijken penningsnijder F. Baetes.

- Uitslag van den prijskamp voor Nederlandsche letterkunde, uitgeschreven door de rederijkkamer *de Olijftak* (zie blz. 91). Voor de *Levensbeschrijving van Marnix van St.-Aldegonde*, waren 14 stukken ingezonden, voor de liederen, 301 (168 uit Holland, 131 uit België en twee uit Duitschland), te weten: 64 volksliederen, 58 werkmansliederen, 53 zeemansliederen, 48 gezelschapsliederen en 78 minneliederen. Voor de levensschets van Marnix werd geen eerste, maar een tweede en derde prijs, aan de heeren E. Van Bergen en H. Van den Bosch, beide van Antwerpen, toegewezen. Voor de liederen werden bekroond de heeren G. Antheunis, van Thourout, met *De kerels zonen* (volkslied); W.G. Borias, van Arnhem, met *Zing, Antwerps maagd* (werkmanslied), John Brown, van Voorburg bij den Haag, met een *Zeemanslied* en G. Antheunis voornoemd, met *Het lied der minne.* Voor gezelschapsliederen werd geen prijs toegekend. Het verslag der prijskampen werd gelezen op het letter- en toonkundig feest, den 17^{n} Augustus door den *Olijftak* in den nieuwen Vlaamschen schouwburg gegeven, en waarop Z.M. de koning, die zich ter

gelegenheid van de kermis te Antwerpen bevond, met H.M. de koningin is verschenen. De vorstelijke bezoekers werden bij hunne komst, aan den ingang van het gebouw, door den heer de Geyter, voorzitter van den *Olijftak*, verwelkomd; de koning gaf een kort antwoord in de Fransche taal, die hij zegde dat hem de gemeenzaamste was, onder bijvoeging evenwel dat hij en zijne doorluchtige gemalin ook de Vlaamsche taal spraken. Toen HH. MM. binnentraden las de heer Antheunis zijne bekroonde stukken voor; na het eindigen dezer lezing verlieten de koning en de koningin de zaal. Buiten den heer Antheunis traden op het feest nog de volgende sprekers op: heeren de Geyter, Em. Rosseels, Hazebroek, Beynen, Van Vloten, Hiel, Jan ten Brink. Ten 1 uur had in den schouwburg een concert plaats, door den *Olijftak* aan de Hollandsche en Vlaamsche letterkundigen die zijn feest waren komen bijwonen aangeboden. Ten besluite banket.

- De inhuldiging van den nieuwen Vlaamschen schouwburg heeft op 16 Augustus ten 5 ure 's namiddags plaats gehad, met eene toepasselijke redevoering van den heer burgemeester Leop. de Wael, die warm toegejuicht werd. Vervolgens werd het oratorio *de Vrede*, muziek van Richard Hol, door de zangmaatschappij *Gretry*, onder de leiding van den heer Karel Herreyns, uitgevoerd, waarna het heldendrama *Brutus*, woorden van Herder, vertaald door Em. Hiel, muziek van Jan Van den Eeden, door de koninklijke zangmaatschappij *de Melomanen*, van Gent, en het orkest der Antwerpsche muziekschool, onder de leiding van den toonzetter, voorgedragen werd. De plechtigheid werd besloten met het spelen van een oorspronkelijk blijspel in één bedrijf, *Help u zelf*, door den heer Paul Billiet, en een oorspronkelijk tooneelspel in vier bedrijven, *Uitgaan*, door Glanor (kapitein Beyermans). Beide stukken werden uitmuntend vertolkt door juffr. Beersmans, mev. Verstraeten-Lacquet en Coryn-Driessens en de heeren Victor Driessens, Coryn en Van Doeselaer. De opkomst was ongemeen talrijk.

Brussel. - Verschenen bij F. Gobbaerts, Leeuwenstraat, 40: *Considérations*, *présentées à M. le Ministre de l'intérieur à propos du projet de M. Ad. Samuel*, *pour l'institution de festivals en Belgique*, *par Peter Benoit*, *fondateur et directeur de l'école flamande de musique d'Anvers*. Dit belangrijk boekje van 19 bladz. in-8°, ontvouwt schrijvers bezwaren tegen de centralisatie der muzikale festivals.

- In eene zaal van het museum brak onlangs een groot stuk van de kroonlijsten viel op eene schilderij van Rubens die daardoor vrij erg doch niet onherstelbaar beschadigd werd.

Dendermonde. - Aangekondigd om eerlang bij A. De Schepper-Philips het licht te zien: *Uit het Hart!* liederen en gedichten van G. Antheunis, een boekdeel van omtrent 200 bladz., welk tegen 2 fr. verkrijgbaar zal zijn. Wij bevelen het werk van den verdienstelijken dichter met warmte aan bij al de vrienden der Vlaamsche letteren.

Kortrijk. - De tentoonstelling van schoone kunsten, sedert 16 Augustus door onze stedelijke maatschappij geopend, bevat 600 gewrochten, waartusschen zeer verdienstelijke.

Luik. - De heer Cockerill, van Aken, neef van wijlen John Cockerill, heeft ter beschikking van de maatschappij Cockerill 50,000 fr. gesteld, waarvan de interest zal gebruikt worden om zonen van beambten en werklieden uit de inrichtingen van Cockerill te laten studeeren aan de school der mijnen te Luik.

Het Hof ter Laken te Boisschot in de provintie Antwerpen.

Het gebouw van het Hof Ter Laken, zooals het op onze plaatvoorkomt, behoort thans aan den weledelen heer A. della Faille van Leverghem van Havre, die het deed herbouwen en vergrooten onder de leiding van den Antwerpschen bouwmeester Joseph Claes, sedert lang gunstig gekend door het aanleggen van hoven en kasteelen en het herstellen van aloude adellijke sloten. De volgende geschiedkundige inlichtingen hebben wij ontleend aan de aanteekeningen van een lied, gezongen door een Boisschotschen Sinjoor op 24 Juni 1874 op een feest, door de familie della Faille van Leverghem den inwoners van Boisschot aangeboden, uit erkentenis voor de feestviering door de bevolking van Boisschot aangericht op 11 Juni ter gelegenheid van het huwelijk van jonkvrouw Joanna della Faille van Leverghem met den heer Henricus de Witte.

Over den oorsprong der gemeente Boisschot is, evenals over vele dorpen der Kempen, weinig gekend. De oudste bewijsstukken van het bestaan dezer weelderige gemeente vindt men in bescheiden van de XIIe eeuw, betrekking hebbende op den Watermolen, gesteld op de Molenbeek, en nu door sommigen de *Calsterloop* genaamd, wier waters hunnen oorsprong nemen omtrent Diest en te Boisschot in de groote Nethe vallen. In de voormelde bescheiden, in bezit van mevrouw Geelhand de Gilman zijn voorwaarden bepaald, waarbij de Molen zekere voordeelen en rechten bezat, mits welke de bezitters zekere verplichtingen moesten naleven, zooals het schoonhouden der beek van af de Plankenbrug, over het grondgebied van Aerschot, tot aan de brug van het Huis Van Kets, welke laatste brug nog in 1824 bestond, in de dreef van

het Hof Ter Laken, onder Boisschot. Gezegd hof werd ook Huis Van Kets geheeten, omdat het meer dan 125 jaren aan de Antwerpsche schepenenfamilie Van Kets had toebehoord; onder deze benaming vindt men het aangeduid op de oude kaarten van het bisdom Mechelen.

De oorsprong van den naam Boisschot is niet gekend. Men heeft beweerd, dat, onder de oude vrijheid, nu de gemeente Heyst-op-den-Berg, een gehucht heeft bestaan *Zonder-Schot* genaamd, omdat het vrijgesteld was van zekere tolrechten, die andere gehuchten aan Heyst verschuldigd waren, en zoo namelijk het gehucht Boisschot of *Hout-Schot*, op welks grondgebied in vroeger eeuwen groote bosschen moesten bestaan.

De aloude en vermaarde Mechelsche familie Berthout,(1) bezat sedert 1339 in Boisschot de heerlijkheid van Ter Laken. In de archieven van gemeld hof berusten nog drie akten van de jaren 1339 tot 1346, van Margaretha, hertogin van Gelder, vrouw van Mechelen, leenvrouw van Ter Laken.

1° Jan van Urle geeft, bij laatsten wil, bekrachtigd op 7 Februari 1339 door Margaretha van Gelder, de heerlijkheid Ter Laken aan Gerardus van Hofstade, die in 1418 eene kapellanij te Boisschot heeft gesticht, van wien zij, in 1426, bij erfenis, overgaat op zijne zuster Margaretha, gemalin van Hendrik Van Kets, schepen der stad Antwerpen; 2° Anna Van Kets, gemalin van Lodewijk Schoyte, laat op 4 Augustus 1557 haren echtgenoot als bezitter van Ter Laken erkennen; 3° vrouw Paulina Schroyte, gemalin van Engelbrecht Maes, voorzitter van den geheimen raad, verkrijgt op 4 December 1578 Ter Laken bij erfenis. Jan Mertin della Faille van Nevele en Engelbert della Faille van Estempius, verkrijgen op 23 December 1665 Ter Laken bij erfenis van J.B. Maes. 4° Jacobus Antonius de Witte, heer van Leverghem, enz., burgemeester van Antwerpen, en Anna Catharina Mailliarts, koopen Ter Laken op 3 Januari 1681, van Joannes Franciscus della Faille van Nevele. De grafzerk dezer familie ligt in de O.-L. Vrouwekerk te Antwerpen. 5° Catharina Isabella Maria Josephina Antonia de Witte brengt op 3 Juni 1776, Ter Laken als huwelijksgift aan Josephus Henricus Nepomucenus della Faille van Leverghem, lid van de staten-generaal der Nederlanden, door wien het hof herbouwd werd in het begin der XIXe eeuw, met medewerking van den zeer eerw. heer Van de Weyer, destijds pastoor te Boisschot en in 1824 landdeken te Lier. 6° Carolus Emanuel della Faille van Leverghem-de Terbruggen, gemaal van Regina Anna Maria Josephina Van de Werve van Vorsselaer, bekomt Ter Laken, bij erfenis in 1822 (hij overleed te Boisschot op 14 Juli 1849 en zijne echtgenoote op 8 Augustus 1864). In 1868, bij akte van 1 April, ging Ter Laken over aan den weledelen heer Alphons Maria Joseph della Faille van Leverghem, oud-burgemeester van Boisschot, oudlid der kamer van volksvertegenwoordigers, lid der bestendige deputatie van den provincialen raad van Antwerpen, en aan Clementina Maria Amelia Van Havre.

De Plantijnsche drukkerij te Antwerpen.
vervolg van bladz. 107.

(1) Zie over deze familie de *Vlaemsche School*, 1856, blz. 195, en 1857, blz. 125 en 133.

Statuten, Articulen, ende Pointen, gheadviseert ende gheaccordeert die sonder arghelist sullen moeten onderhouden wesen van alle de ghene die in deze Druckerye, genaemt den *Gulden Passer*, sullen willen hanteren.

I. Ten eersten soo wordt verboden eenen yegelijcken, die in onse voorghenoemde Druckerije sal willen arbeyden oft daghelijcx hanteren, eenighe disputatien te allegeren, te opponeren oft te defenderen, die der Religien souden moghen aengaen. Ende oft het alsoo gheviele datter eenighe betamelijcke disputatien voortghebracht werden, soo en sal noch opponent noch defendant, op sijn opinie hertneckelijk moghen blijven: maer de sake sal overghegheven worden den Meestere ende drie oft vier ghesellen, de welcke aldusdanige twist sullen moghen slissen ende op een scherpe pene verbieden, nae der saken ghelegentheyt. Den overtreder op de pene oft verbuerte van VI stuyvers.

II. Alle de ghene die alhier sullen arbeyden ende haer daghelijcsche hanteringhe doen, moeten alle twistende tweedracht neder legghen oft den Meester met sijnen ghedeputeerden ghesellen de sake overgeven, op dat door haet ende ghekijf van tweeen oft drien, de vreedsamighe Collegie niet verstoort en worde. Ende de ghene die aldusdanighen twist met malcanderen hebben, ende alle de adherenten der partyen, die hare voys daer toe gheven sonder orlof, sullen betalen een yegelijck

III stuyvers.

III. Niemandt wie hy oock sij, en sal moghen in eenigher manieren segghen, verhalen oft by brenghen oneerlijcke, oft onbetamelijcke redenen: noch den anderen terghen oft bespotten, nae de mael dat hy vermaendt wordt van sijn schampere ende onhebbelijcke woorden af te staen. Want wij onse Druckerije in alle eerlijcheyt ende manierlijcheyt ghefondeert willen hebben. Die nae de vermaninghe van eenighe der ghesellen hier overtreet, sal geven voor de pene

III stuyvers.

IIII. Elck gheselle die alhier een weke ghewracht sal hebben ende verbont met den Meester ghemaect langer te wercken, moet betalen voor sijnen willecoem oft benevenue VIII stuyvers voor der ghesellen drincghelt, ende II stuyvers voor de gheldtkiste der armen.

V. Gheen vreemt ghéselle en sal ghehouden sijn alhier te betalen sijn proficiat, voor dat hij een heele maent ghearbeyt sal hebben, ende ist dat hy alsdan den Meestere ende den ghesellen aenstaet om in het werck der druckerijen te blijven, soo sal hij moeten betalen voor sijnen proficiat, de gheltkiste der armen XXX stuyvers, ende elcke gheselle vijf stuyvers. Welck ghelt in somma, nae de menichte der ghesellen, sal gheimployeert worden tot gheniet der Ghemeynten, sonder yemanden particulier profijt daeraf te laten.

VI. Een yeghelijck sal voldoen ende voleynden sijne behoorlijcke, aenghenomen ende ghesette taecke op elcken dach, sonder yet daer af te moghen dilayeren oft wtstellen op den naestcomenden dach, ende dat op pene van vijf stuyvers te betalen

voor eenen yegenlijcken die daer af sal schade mogen lijden, ende ses stuyvers te betalen den Meestere, ter causen van de persse die daer by verlet hebben sal van eenen heelen dach, ende nae advenant den halven dach drie stuyvers. Alsoo nochtans dat een yegelijck gheselle die hier af betaelt sal willen wesen, sijn taecke sal moeten voldaen hebben sonder arghelist: anders sal hij in de condemnatie mede vallen. Voorts soo wie aenghenomen heeft eenich werck ende dat selve ghecontinueert een weke lanck, die sal ghehouden sijn het aenghenome ende begost werk wt te wercken. Ende oft yemant wilde wech gaen, ende afscheyden nae dat hij sijn werck gheeynt hadde, die sal dat den Meester een maent te voren moeten adverteren, ende desghelijcx oock de Meester den ghesellen, die hij niet langher sal begheeren te houden.

VII. Alle ghesellen sullen gehouden sijn haerlieden werck betamelijck te doen, sonder verhaesten oft verrasschen tot achterdeel van den Meester oft ghesellen. Ende alle ghereetschap die van yemanden wech ghenomen sal worden tot ghebruyck, die sal vanden selvighen wederom ghestelt worden in sijn betamelijcke plaetse, suyver ende reyn, sonder alle vuylicheyt. Op de verbeurte van

I stuyver.

VIII. De Setters sullen alle haer afgevallen letteren tweemael des daechs op rapen ende distribueren, te weten te twelf uren, des middaechs, ende tsavonts als sij van haer werck gaen. Die boven ses letteren laet over ligghen, sal verbeuren

I stuyver.

IX. Soo wie eenighe letteren neemt wt manden, cassen, oft elders, die sal ghehouden sijn de selve wel tsamen te voegen, ende in dobbele pampieren te doen, die bequaem ende groot ghenoech daer toe sullen sijn, also datse niet en vervallen oft te quiste en gaen in eeniger manieren; ende de ydele pampieren op sijn behoorlijcke plaetse te legghen. Ende daer en boven de setters die een soorte van letteren ghenoech ghebesicht hebben sullen ghehouden sijn de selvighe wel te wasschen, ende reynelijck wech te setten: ende alsoo vele daer af in de casse te distribueren als tot redelijcke sorteringhe behooren sal, ende de reste oock in dobbel pampier tsamen te voeghen ende op te binden in redelijcke pagien oft formen: die men met een volle hant sal moghen grijpen en opheffen, maer niet grooter, ende die aldus in goeder voeghen den Meester overgheven.

De formaten, regletten, houten oft andere ghereetschap tot een forme dienende, sullen de setters die de selvighe ghebesicht hebben, wel vergaderen, opbinden, ende daer boven op schrijven, waer toe sij gedient hebben, ende alsoo betamelijck den Meester overleveren. Op de verbeurte van

II stuyvers.

X. Een yeghelijck setter die tijts ghenoech ghehadt heeft int beghinsel des boecx om sijn taecke te voldoen, ende sijn voordeel te nemen, sal ghehouden sijn de forme alle daghen over te leveren, om de eerste proeve daerop te maken (die sdaechs daer na ghedruct sal moeten worden) een ure na dat de Drucker sijn ghedructe forme over ghelevert heeft: dwelck nochtans niet en geschiede voor elf uren van den voorgaenden dach, ende die selvighe forme al ghecorrigeert ten seven uren des avonts om een revisie te maken. Desghelijkcx de forme die begost sal moeten worden op den middach, sal moeten tsavonts daer voor ghereet sijn om de eerste proeve daer op te maken: ende dat, een ure na dat de Drucker sijn ghedructe forme sal overgelevert hebben: soo dattet nochtans niet en gheschiede voor vijf uren tsavonts: ende de

selvighe al gecorrigeert tsanderendaechs ten twelf uren om een revisie te maken. Op de pene van

III st.

XI. De Setter die alderlaetst sijn taecke volyent heeft, sal moeten beyde de proeven draghen tot den Correcteur: Noch so sal een yeghelijck Setter sijn correctie wel ende betamelijck volbrenghen, alle fauten corrigerende die hem gheteeckent sullen moghen worden: maer nochtans waert datter vielen meer dan drie woorden ende ses letteren te corrigeren die int exemplaer niet en staen, so sal de Meester daer af den Setter byson derlijck moeten betalen.

XII. De ghene dien het regiment der perssen vanden Meester bevolen is, die sal de schoondruck op draghen, ende den wederdruck af trecken: ende alle het werck van sijnder perssen verantwoorden, den Meester altyt van alle schade des wercx ghetrouwelijck adverterende. Voorts sullen de Druckers ghehouden sijn te wercke te comen des smorghens tusschen vijf ende ses uren, soo nochtans dat si ten ses uren int werck sijn, opdat si te beter moghen verbeyden (dwelck si altijt sullen moeten doen) tot dat de revisie is ghecollacioneert, ende alle fauten ghecorrigeert, eer si hant aen werck sullen steken. In den wercke sullen si haer neersticheyt ghetrouwelijck betoonen, in spacien ende quadraten neder te steken, cladden, baerden, oft andere vuylicheyt wt te doen ende in alle manieren reyn werck te maken. Ende ofter eenighe letteren wt getrocken oft ghebroken werden int drucken, die selvighe sullen de Druckers weder in steken ende vermaken, oft den moet van de Setters crijghen, dat sij tselve voor haerlieden willen doen: ende daer na sullen si het eerste ghedruct blat den Correcteur laten visiteren, ende hem de plaetse toonen daer alsulcke wtgetrocken oft verdorven letteren vermaect syn. Op de pene van III st.

XIII. De Meester van der persse sal twee ordinaire proeven maken, oft somtijts drie, na gheleghentheyt des werckx: welcke proeven sullen terstont ghemaect moeten worden, na dat de forme van den Setters ghelevert is. Noch so sal de wederdruck wel ende betamelijck gemaect worden op den schoondruck. Op de pene van

IIII stuyvers.

XIIII. Niemant en sal moghen eenighe copijen, blaederen, proeven, etc. wt de druckerye wech draghen, noch oock by eenighe vreemde verhalen wat binnen de Druckerije gheseyt, ghedaen, oft eenichsins ghebeurt is, oft soude moghen ghebueren. Op de pene van

X stuyvers.

XV. De Correcteur sal sijn wterste neersticheyt moeten doen, int werck wel te vervoorderen, den Meester altijt adverterende van fauten die souden eenichsins moghen geschieden: ende sal de proeven terstont af lesen, na de ordene, gelijck si hem overghebracht sijn, oft ghelijck den noot des wercx ende de gheleghentheyt des tijts dat sal moghen eysschen. Op de pene van

IIII stuyvers.

XVI. Niemant wie hy si, en sal hem moghen vervoorderen wijn oft sterck bier te halen, oft te doen halen, op eenighen werckdagh, oft elders gaen drincken tot schade van den wercke,

meer dan een pint voornoen, voor elck hooft, ende na noen also vele, sonder expres consent van den Meester. Niemant en sal bedwongen moghen worden tot drincken oft bescheet te doen, buyten sijn beliefte, oft sijn werk te laten als de andere drincken. De Gemeynte generalijck of specialijck sal niet mogen borghen op het ghemeyn drinckghelt. Op de pene van III stuyvers.

XVII. Item de Meester sal ghehouden sijn int werck te onderhouden alle de ghesellen op behoorlijcke werckdagen: oft haerlieden voor elcken dach te gheven vijf stuyvers: ten gheviele datter eenich dinck brake, daerom het werck soude moghen gestaect worden twee oft vier daghen. Ende waert dat den tijt langher gheviele om de ghebroken ghereetschap te vermaken, so sal hij den ghesellen na den derden dach ander werck gheven, oft haerlieden van elcke dachhuere na den derden dach vier stuyvers gheven.

XVIII. Alle Leeriongens die hier ontfanghen worden, sullen XX stuyvers in de ghemeyne busse gheven, ende thien stuyvers den ghesellen tot drinckghelt, voor haren benevenue.

XIX. Item, op dat alle dese ordonnancien ende dierghelijcke, die met goeden raet ende advijs sullen hierby ghestelt worden, onveranderlijck onderhouden souden moghen worden van punt tot punt, so isser ghesloten ende gheordonneert dat een yeghelijck gheselle deser Druckerie sal ghehouden sijn binnen een maent, na dat hij sijn werck begonnen heeft, te namptiseren ende beseghelen in de handen des Meesters tot sijn begheerte, so veel als een dachwerck soude moghen bedraghen, daerinne oock mede rekenende het pampier ende het fatsoen van het werck, twelck hij op handen hebben mochte. Voort dat oock niemant die teghen dese statuten ende ordonnancien van deser Druckerije des *Vergulden passers* ghedaen heeft, hem vervoorderen en sal elders te gaen wercken in de styl ende conste der druckerije, ten sij dat hij al vooren betaelt, volgedaen ende vernoecht sal hebben de Meester ende de Ghesellen der voors. Druckerije.

XX. Item dat de Meester betalen sal voor alle copien, oude leyren, versworen maendach, vasten-avont, de Gans-feeste, ende voor diergelijcke costumen van de Ghesellen onderhouden, voor elcke persse met twee Druckers werkende, twee gulden, ende dat voor den tijt van drie maenden, ende insghelijcks van de elck halve persse na advenant.

XXI. Item, so waer de pene oft boete in de voorgaende articulen ghespecificeert staet, moet soo verstaen worden, dat de overtreder boven de ghespecificeerde boete oft amende, ghehouden sal worden het gheheel verlies ende schade op telegghen twelck daer na ghevolcht soude moghen wesen. Wel verstaende dat het seste deel van de verbuerde amende oft pene sal toecomen de busse der armen: des welcken incoemst sal bewaert worden tot behulp ende bijstant der nootsakelijcheyt oft dwingenden noot, als van siecten, oft eenighe andere accidenten oft onghevallen, die souden moghen overcomen eenighe vrye Ghesellen, werckende in deser Druckerijen, oft die arm ende ellendich sijn, oft die hier ses maenden lanck ghewrocht hebben, ende wel ende eerlijck wt de voorghenoemde Druckerije getrocken sijn: Oft oock tot de noodsakelijcheyt van anderen ende dierghelijcke arme passerende menschen, ghelijck alst den Meester met raet van alle de Ghesellen daer af goet duncken sal. Soo nochtans dat deghene die fraey, ghesont ende sterck van lichame sijn, hierinne niet begrepen en sullen mogen wesen.

Vlaamsche schrijvers der oude hoogeschool van Leuven.

De oude hoogeschool die, even als thans de katholieke universiteit, het leven, den bloei en roem van Leuven uitmaakte, heeft vroeger niet met denzelfden ijver als nu hare wettige opvolgster, de vaderlandsche taal en letteren beoefend. Zij deelde in de algemeene onverschilligheid dier tijden, wanneer men er verre van af was al het belang, dat er in eene volkstaal ligt opgesloten, te beseffen. Evenwel was de oude *Alma Mater* niet zoo gansch onverschillig dat zij de Nederduitsche taal met verachting verwierp. In het geheel niet: wij hebben reeds, door verscheidene levensschetsen, zooals die van Jan Wauters Wirings, Th. Van Maelcote, J. Roucourt, Ch. Van Langendonck, M.G. Van der Buecken, A. Enckhuyzen, enz., enz., in dit of in andere tijdschriften opgenomen, het tegendeel bewezen en zullen met dit bewijs voortgaan door nu en dan eene korte levensbeschrijving te leveren van oude leeraars, die beneden zich niet achteden hunne moedertaal te gebruiken en nuttige volksboeken uit te geven.

Wij beginnen met GODEFRIDUS STRYRODE. Zijn naam wordt nog geschreven Strijroy, Striroius, Striroede, Striroyde. (Zie Pap. VII, en 401.) Hij was rond het jaar 1500 te Diest geboren, ging bij de Predikheeren te Leuven, in wier orde hij meermalen het ambt van prior en ook van bestierder der studiën bekleedde. Den 11^{n} Februari 1532 bekwam hij de waardigheid van doctor in de godgeleerdheid, van welke wetenschap hij ook langen tijd is leeraar geweest in de hoogeschool. Hij was lid van de keizerlijke commissie gelast de Nederduitsche vertaling des bijbels door Nic. van Winghe te onderzoeken, en heeft ook aan dezen kanunnik eene krachtige hulp geleend[(1)]. Hij was zoo groot een predikant dat, wanneer deze Demosthenes, gelijk Valerius Andreas hem noemt[(2)], ergens Gods woord verkondigde, de kerk de menigte niet bevatten kon. Hij stierf den 10^{n} November 1549 en liet achter:

1° *Dit zijn XV Punctkens als XV graden om op te climmen totten altaer Godts ende te ontfanghen werdelijck dat Heylighe Sacrament des Altaers*, *ghemaeckt door Govaert Strijroy... Met sommighe devote ghebedekens van den H. Sacrament in 't sevenste punct begrepen.* In 62 blz. vol. in-12, in Nederduitsche letters.

2^{r} *Een seer devoot ghebedenboucsken of meditatie op die seven psalmen*, *bereydinghe om wel te byechtene en vele godvruchtighe ghebeden ghemaect by meester Ghevaert Strijrot van Dyest*, *prior des Predicaren Orde binnen Loven.* HS. op papier in-8° met eenige houten figuurkens er bij gevoegd[(3)]. Dit boek is gedrukt bij Jan Maes, boekdrukker te Leuven, in 1557 met dezen titel: *Een corte verclaringhe oft meditatie op de seven Psalmen der penitentien. - Een corte verclaringhe op den Pater Noster door een gheleerden heer M.C.J.* Dit laatste in 4 bladen in-12°, met Nederduitsche letters.

Dit boekje is ook later in 't Fransch verschenen. Zie Pap. VII, bladz. 401

L.W. SCHUERMANS, PR.

(1) Zie voorrede des Bijbels van 1548.

(2) Fasti Acad. en Bibl. belg.

(3) 2 catalogussen van prof. Vandevelde II, blz. 681, n^{r} 15087.

Christus in den dag der opstanding.

Bovenstaande plaat, ontleend aan de Italiaansche school, stelt voor *Christus in den dag der opstanding*, naar eene samenstelling van Michel-Angelo. Dit onderwerp werd door den dichter Edm. Van Herendael behandeld in een oratorio, waaraan wij de volgende verzen ontleenen:

.....

En aan het zwart gewelf des hemels,
Waar zon, noch maan, noch starre gloort,
Verschijnt een licht dat door de diepte
Tot op 't gebeent der dooden boort.

En God almachtig, die op aarde
Een geest, een wil den menschen gaf,
Troont nu ten hemel als een rechter;
Hij daagt de dooden uit hun graf.

En eensklaps gaan de graven open;
De dooden worden levend weer,
Zij zien den Zoon, met bloed en wonden,
Aan 't kruis, en schrikken voor den Heer.

En 't koor der hemelingen
Weergalmt in hoogre kringen:
Eeuwig, eeuwig lof en eer
Zij den Schepper, onzen Heer!
.....
De afgrond scheurt en dondert,
Vuur en zwavel blaken
Zijn grenslooze kaken;
Brieschende vlammen, stinkende dampen.
Zwelgen en klampen
In der eeuwen kolk,
't Gedoemde volk.
.....
Gelijk voorheen de blauwe mistwolk,
Van zwerven moede in 's aardrijks gistkolk,
Zacht walmend op ten hemel vaarde,
Wen zij den gloed der zon ontwaarde,
Zoo klimt nu, langs een zee van stroomen
Rein tintlend licht, het heir der vroomen
Naar 't hemelrijk.

Englen strooien geurige bloemen
Op hunne baan;
Harpen tokklend, zingen en roemen
Zij hunne daan;
En bekransen het hoofd hun met kronen
Van lauwerblaan;
Zilvren stemmen, zwellende tonen,
Die 't aardsche ontgaan,
Smelten samen tot één stem,
En zij zingen, loven Hem:
Allelujah! allelujah! allelujah!

Een verhaal uit de rechterlijke jaarboeken.
IX.

De onverbiddelijke dood slaat dikwijls diepe, smartelijke wonden in het hart der ouders, maar voor deze wonden bestaat nog een heelmiddel. Het op den godsdienst steunende geloof van eene spoedige hereeniging verzacht de smart en doet de wond sluiten. Dit is een middel, dat overal geldig is, dat niet kan geloochend en door geene macht onderdrukt kan worden.

Maar voor het ouderhart is er nog eene andere smart, die oneindig grooter en ongeneeslijker is, waaraan het hart doodbloedt. Deze smart ontstaat uit het zedelijke verderf, den maatschappelijken, burgerlijken dood van het kind.

Zulk eene smart hadden de ouders van Frits Heise te dragen. Zij hadden hun eenig kind in vroomheid en ware godsvrucht opgevoed, hij was hun trots, hunne vreugde geweest, zij hadden hem eenige jaren geleden zedelijk rein uit het huis laten gaan. En nu was dat kind teruggekeerd als een misdadiger, als een moordenaar.

De oude man was voor deze smart bezweken. Zijn krank en zwak lichaam had dien zwaren last niet kunnen dragen, zijn hart had opgehouden te kloppen. De vrouw weende heete tranen aan het sterfbed van haren man, en nog meer aan zijn graf. Zij gevoelde zich ellendig en verlaten, geschandvlekt en veracht, zonder steun en troost. Zij verging bijna van diepen weedom en harteleed en wilde zich nederstorten in de groeve, die voor haren man gereed was gemaakt, en zich laten bedekken door de aarde, waaronder deze zoude rusten. Maar dit mocht zij niet doen, zij moest nog leven, zij moest nog terugkeeren naar het kleine huis, waarin het weinige dagen geleden zoo vreedzaam en gelukkig was geweest, en waarin het er nu zoo treurig uitzag.

Na haren terugkeer van het kerkhof zat zij langen tijd stil en in gedachten verzonken. Zij dacht slechts aan het verledene, niet aan de toekomst, die haar toch moest bezorgd maken en bezig houden. Want nevens haar lag haar krank, hulpbehoevend eenig kind, dat van een moord verdacht was. In de kamer bleef het stil, totdat de kranke een smartelijken kreet uitstiet. De oude vrouw had hem gehoord, ondanks hare hardhoorigheid. Zij stond langzaam op en begaf zich naar de legerstede des zieken. Deze was niet ontwaakt, zijne oogen waren nog steeds gesloten, hij scheen te slapen. De vrouw konde niets doen, maar bleef voor het bed staan en wendde hare oogen van den zieke niet af. In dezen blik lag alles opgesloten, wat de vrouw gevoelde: moederliefde en verzaking. Kort daarna vouwde zij hare handen tot een gebed samen, zij hief die hoog boven haar hoofd op en sprak luide: ‘Heere God, Gij helper in allen

nood, neem mijn kind tot u, laat hem niet weder herstellen, laat hem niet in handen van het gerecht vallen, hij is een groot zondaar, hij is ook schuldig aan den dood zijns vaders; straf hem daarom en neem hem tot u.'

De zieke moest deze laatste woorden gehoord en verstaan hebben; hij kromp ineen. De vrouw bemerkte dit echter niet; zij had, terwijl zij sprak, de oogen van den zieke afgewend, zij had zich hoog opgericht, alsof zij een zichtbaar teeken van de verhooring harer bede verwachtte. Toen zij later haren blik weder sloeg op den zieke, lag deze weder stil en roerloos en scheen nog steeds vast te slapen. Elken dag herhaalde de vrouw dit gebed, maar was dag en nacht bezig den dood af te wenden. Het gebed werd ook niet verhoord. Frits Heise herstelde en had dit grootendeels aan de zorgvuldige zorgen zijner moeder te danken.

Nauwelijks was hij zoover hersteld, dat hij behoorlijk konde spreken, toen de rechter van onderzoek zich naar Lingenatz begaf, om hem te verhooren. Frits Heise was zwak en afgemat, maar bedaard, en zijne woorden, hoewel menigmaal afgebroken, waren duidelijk en toonden dat hij bij zijn volle verstand was. Hij verklaarde noch de moordenaar noch de roover te zijn en gaf de volgende verklaring van de vreeselijke daad.

- Ik ontmoette, zoo verhaalde hij, den voerman tusschen vier en vijf ure 's avonds, ongeveer een half uur achter het woud, dat voor Hausen ligt. Op mijn verzoek stond hij mij toe bij hem op den wagen te klimmen. Het paard ging slechts langzaam vooruit en wij waren meermalen genoodzaakt af te stijgen en naast den wagen te gaan. Daarbij moest de voerman de grootste oplettendheid op den weg hebben, want de duisternis was zoo groot en het sneeuwde zoo hard, dat men geen hand breed voor oogen konde zien. In het woud was dit nog veel erger, omdat, zooals de voerman zeide, langs beide zijden van den weg eene diepe groeve liep. Terwijl de voerman hier het paard aan den linkerkant bij den teugel leidde, liep ik aan den rechterkant en meer achter den wagen, om mij daardoor eenigszins tegen het weder te beschermen. Zoo waren wij omstreeks een uur voortgegaan en naderden het einde van het bosch, toen de wagen plotseling bleef staan. Dit was reeds dikwijls geschied, maar toch niet op eens. Ik had mij aan den wagen vastgehouden en kreeg een zoo geweldigen stoot voor de borst, dat het mij pijn deed en ik bijna achterover viel. Ik wilde naar de oorzaak daarvan onderzoek doen, toen ik den voerman hoorde schreeuwen: 'Wat wilt gij dan toch? Laat het paard los, of ik...' Verder konde ik niets verstaan; de voerman scheen wel is waar nog meer te schreeuwen, doch het was voor mij onverstaanbaar, en juist alsof hem de keel werd toegeknepen. Intusschen was ik bij de voorwielen des wagens gekomen, en zag nu twee gedaanten naast elkander, van welke de eene de voerman moest zijn. Ik weet dit echter niet zeker, ik vermoed het slechts, want ik konde niets zien en er werd toen niet

meer geschreeuwd. Toen ik dit zag, dacht ik, dat de voerman werd aangevallen en zoude beroofd worden, en dat ik hem konde en moest helpen. In dit oogenblik dacht ik er niet aan, hoe ik dit kon bewerkstelligen. Ik deed nog eenige schreden voorwaarts, had het achterste gedeelte van het paard bereikt en was nu nog omtrent vier schreden van beide gedaanten verwijderd. Ik hief mijnen stok in de hoogte en schreeuwde: 'Voerman, houd u goed, ik kom u te hulp!' Maar eer ik konde toeslaan of eene schrede voorwaarts doen, kreeg ik zelf een slag op het hoofd, met zulk een geweld, dat ik niet meer konde zien, hooren noch denken. Ik had mijne bezinning verloren, en ben daarom buiten staat op te geven, wat van dat oogenblik af aan met mij en den voerman is gebeurd. Toen ik weder bijkwam, lag ik onder de sneeuw op den wagen. Ik stond met onbeschrijfelijke moeite op en riep: 'Voerman, voerman!' maar bekwam geen antwoord. Nu bemerkte ik, dat de wagen stilstond. Ik voelde echter ook de hevigste pijn in het hoofd en eene koude door mijn geheel lichaam, maar konde niet duidelijk denken, en mij niet herinneren, wat vroeger met mij was gebeurd; ik dacht slechts daaraan, dat ik van den wagen moest afklimmen, om mij door loopen te verwarmen. De pogingen, die ik deed, om op de been te komen, bleven lang zonder gevolg, daar alle leden mij hunnen dienst weigerden. Ik riep herhaalde malen den voerman om mij te helpen, maar bekwam geen antwoord. Eindelijk zocht ik met beide handen een steunpunt op den bodem van den wagen. Ik gevoelde daarbij eene hevige pijn in de linker hand, maar sloeg geen acht daarop en spande alle krachten in, om mij op te richten. Toen mij dit na vele pogingen gelukt was, kroop ik op handen en voeten over kisten en kasten naar het voorste gedeelte van den wagen. De bewegingen, die ik daarbij had moeten maken, hadden den omloop van mijn bloed hersteld, en ik konde ten minste mijne handen en voeten weder gebruiken en van den wagen afstijgen. Om nieuwe krachten te verzamelen, moest ik mij een tijd lang aan den wagen vasthouden. Het paard stond stil, roerloos voor den wagen, maar niemand liet zich zien of hooren, ik was alleen. De storm woedde vreeselijk en de dikke sneeuw maakte den nacht akelig. Mijnen toestand op dat oogenblik kan ik niet beschrijven. Ik gevoelde hevige pijn in het hoofd en de hand en door het geheele lichaam eene matheid, zoodat ik mij nauwelijks kon bewegen. Echter gevoelde ik de noodzakelijkheid om voort te gaan, daar ieder langer verwijl mij den dood konde kosten. Dit alles konde ik denken, maar verder reikten mijne gedachten niet, namelijk niet zoo ver, om te kunnen overwegen, hoe ik mijne redding moest beproeven, wilde zij gelukken. Het was angst noch vrees, nog veel minder het gevoel van eenige schuld, dat mij voortdreef, het was een handelen zonder overleg, zonder bewustzijn. Ik ben ook niet in staat te verklaren, hoe lang en welken weg ik ben gegaan en hoe ik de herberg te Hausen heb bereikt; ik weet ook niets van hetgeen daar is voorgevallen; ik kwam eerst den anderen morgen tot bezinning, toen ik door roepen en schreeuwen wakker was geworden. Eerst in dat oogenblik overzag ik mijnen toestand. De voerman was vermoord, ik was bij hem geweest, men konde mij voor den moordenaar houden en mij gevangen nemen, en ik konde mijne onschuld niet bewijzen. Deze voorstelling joeg mij een grenzeloozen angst aan; ik meende, ten minste, dat het dit gevoel was, dat mij, spijts vermoeidheid en pijn, het huis uit en steeds verder dreef. Van dat oogenblik af, dat ik den slag op het hoofd kreeg, tot voor weinige dagen, heb ik zelden geregeld kunnen denken; het was mij steeds, alsof mijn hoofd was ingedrukt als in eene schroef, alsof die steeds vaster werd toegedraaid, alsof mijne hersens uit hunne omkleedsels werden geperst. De voortdurende drukking hield mij in een

droomerigen toestand, die slechts zelden plaats maak te voor klaar bewustzijn Daarom kan ik niet zeggen, hoe ik van Hausen ben weggegaan, welke plaatsen ik heb gepasseerd, waar ik mij heb opgehouden en wie mij naar Lingenatz heeft gebracht. Dit alles is mijne gedachte ontsnapt, of liever ik weet niets daarvan.

Dit verhaal had slechts weinige gapingen, maar ook dezen moesten, met het oog op den gezondheidstoestand des verhalers, voor het oogenblik onaangevuld blijven, daar deze zoo geheel uitgeput was, dat hij niet verder konde spreken. Weinige dagen later werd Frits Heise naar de gevangenis gebracht. De geneesheer was van oordeel geweest, dat hij konde worden vervoerd, en het gerecht had dit bespoedigd, om tegen alle beschuldigden te kunnen handelen. De oude vrouw was nu geheel alleen, maar zij was gerustgesteld en getroost, daar zij de woorden van haar kind vertrouwde en aan zijne onschuld geloofde.

De kleermaker Krone bevond zich nog steeds in een ongelukkigen toestand. In de eerste dagen na het uitbreken zijner ziekte toonde hij een ongewonen eetlust, maar geene de minste deelneming in al het overige. In den nacht tusschen den achtsten en negenden dag veranderde deze toestand. Hij had in dien nacht de vier muren zijner gevangenis geheel met vuil beschilderd. In den daarop volgenden nacht had hij van zijn deken een rok gemaakt, en dien aangetrokken. Deze handelwijze verwekte eenig bedenken tegen de persoonlijke veiligheid van Krone dewijl men niet kon uitvinden, op welke wijze het snijden en aanhechten was geschied. Men nam aan, dat hij zich in bezit had gesteld van een of ander snijdend werktuig, en dat hij zich in het eind daarmede konde benadeelen. Krone zelf gaf daarover geene opheldering, en het onderzoek in de gevangenis bleef zonder eenig gevolg. Er bleef daarom niets over dan Krone streng te doen bewaken en onder opzicht van een wachter te stellen. Van toen af ontdekte men geene sporen van buitensporigheden meer, maar ook evenmin van eenige werkzaamheid des geestes; Krone bleef dag en nacht rustig, zonder eigenlijk rust te vinden, daar hij zeer zelden, en dan nog maar zeer kort sliep.

Ook in het gedrag van Lob Dathe had men geene verandering bemerkt. Hij hield steeds zijne onschuld vol. Van de bij het lijk van Friede Topf gevonden brandewijnflesch zeide hij niets te weten, maar verklaarde, toen zij hem werd getoond, dat hij ‘jaren geleden’ eene dergelijke flesch had gehad, maar dat die reeds lang was gebroken en dat hij ook niet wist, waar de stukken waren gebleven.

Dit was de eerste verklaring, welke Lob Dathe tot tegenstrijdigheden bracht. Getuigen hadden reeds onder eede verklaard, dat zij in November des vorigen jaars - dus slechts weinige weken vóór het volbrengen der misdaad - nog in zijn bezit was geweest. Toen hem dit werd voorgehouden, beging hij eene andere onvoorzichtigheid. Hij zeide: 'Eene flesch verrijst toch niet; de mijne is reeds twee jaren geleden gebroken; die getuigen hebben gelogen; zij zeggen het maar uit haat tegen mij.' Toen hem werd gevraagd, waaraan hij dezen haat toeschreef, konde hij geene waarschijnlijke reden daarvan opgeven. Daardoor had Lob Dathe zich zeer benadeeld.

Frits Heise verzekerde bij zijn tweede verhoor, dat hij in alles de waarheid had gezegd en dat hij niets meer konde voegen bij hetgeen hij had verklaard.

- Maar, vraagde de rechter van onderzoek, hoe verklaart gij de wond aan het hoofd? Gij moet toch erkennen, dat de haren door den slag, dien gij zegt bekomen te hebben, onmogelijk kunnen uitgetrokken zijn.

- Ik kan, antwoordde Heise vrijmoedig, niets bepaalds zeggen. Gelijk ik reeds heb gezeid, reiken mijne herinneringen maar tot op het oogenblik, waarin ik den slag op het hoofd kreeg. Het is mij echter alsof ik door eene gevoelige pijn aan het hoofd voor een oogenblik uit den toestand van verdooving ben geraakt, alsof ik in dit oogenblik had beproefd, de oogen te openen en daarbij in een verblindend licht het gelaat van eenen man had gezien, die zich over mij heenboog. Ik moet echter opmerken, dat mij dit slechts duister voor den geest zweeft, dat ik niet weet of ik dit wezenlijk heb gezien.

- En, zeide de rechter van onderzoek, hoe verklaart gij de kwetsuur aan de hand?

- Toen ik mij in den wagen oprichtte en daarbij mijne beide armen als steunpunten gebruikte, moet mijne linkerhand in een snijdend werktuig hebben gegrepen; ik voelde eene stekende pijn, maar sloeg daarop geene acht, omdat ik op de been wilde komen en dit niet anders konde bereiken.

- Hoe zijt gij aan den stok gekomen?

- Dat weet ik niet. Als hij mij is ontvallen, dan moet ik hem op den wagen misschien toevallig weder in handen hebben gekregen en vastgehouden.

- De vermoorde, antwoordde de rechter van onderzoek, hield haren in de linkerhand, die nauwkeurig bij uw haar passen. Wat hebt gij daarop te zeggen?

- Daarop kan ik niets antwoorden. Ik ben, bij mijn weten. met den voerman niet handgemeen geworden, hij kan mij geen enkel haar hebben uitgetrokken.

- Is u - de rechter van onderzoek wees bij deze vraag op den bij Friede Topf gevonden doek - deze doek bekend?

- Ja, zeide Heise, deze doek behoort mij, het is een geschenk van mijnen meester; ik had dien om den hals gewonden, om mij warm te houden.

- De doek is bebloed. Kunt gij zeggen hoe dit gekomen is?

- Neen, dat kan ik niet. Tot op het oogenblik, dat ik den slag op het hoofd kreeg, was hij zuiver; het bloed moet dus later aan den doek zijn gekomen.

- In Hausen is bij u eene geldtesch gevonden. Waar is die gebleven?

- Daarvan weet ik niets.

- Na uwe vlucht uit de herberg te Hausen werd een rumfleschje, dat op de tafel voor uw bed was blijven staan, vermist. Hebt gij het medegenomen?

- Neen, dat kan niet zijn, ik weet niets daarvan.

- Dat is toch niet waarschijnlijk; gij verzwijgt hier klaarblijkelijk de waarheid.

- Ik herhaal u, dat ik noch van eene geldtesch, noch van een rumfleschje iets weet. Ik moet beiden in bewusteloozen toestand hebben medegenomen en later verloren. Het is echter ook mogelijk, dat een ander die dingen heeft medegenomen, voordat daarnaar is gezocht.

Aan deze verklaring knoopten zich nog meer vragen, die intusschen zonder gevolg bleven, daar Heise beslissend verklaarde, dat hij overal de zuivere waarheid had gezegd, en dat hij dit voor God konde verantwoorden.

(Wordt voortgezet.)

Kroniek.

Antwerpen. - *Erratum.* 't Is bij vergissing dat wij op blz. 124 hebben gemeld, dat, in den prijskamp van den *Olijftak* voor het schrijven eener levensschets van Marnix van Sint-Aldegonde, de eerste prijs niet toegewezen was. De eerste prijs werd toegewezen aan den heer Van der Have, van Utrecht.

- De gunstig gekende goudborduurder A. Wouters, Noordstraat 4, heeft voor het genootschap van den H. Franciscus Xaverius, in de Augustijnenkerk, eene geborduurde banier gemaakt, waarvan door kenners zeer veel goeds gezegd wordt.

- *O.-L.-Vrouwekerk.* Met leedwezen hebben wij dezer dagen gezien, dat uit het altaar van het H. Hart weggenomen is het verdienstelijk tafereel, door wijlen Cornelis Seghers geschilderd onder de leiding van wijlen den befaamden bouwmeester Frans Durlet in 1844, en dat met het altaar zulk een schoon geheel uitmaakte. Het tafereel stelde voor: *De zaligmaker zich vertoonende aan de eerwaardige moeder Margaretha-Maria Alacoque*, *kloosterzuster der orde der bezoeking van Maria*, *haar berichtende dat hij haar verkozen had om den eeredienst van zijn H. Hart te verspreiden.* Onder het stuk leest men in Nederlandsche taal: *Ik geef u mijn hart!* Er is een geschilderd beeld voor in de plaats gezet! Wanneer toch zal dat afbrekerswerk en die kerkbederverij in de Antwerpsche cathedraal eens uitscheiden? Wij roepen op het aangehaalde feit de aandacht van de leden der commissie van monumenten.

- Voor den internationalen prijskamp van oorspronkelijke tooneelstukken in één bedrijf, uitgeschreven door de Antwerpsche tooneelcommissie (zie bladz. 25), zijn niet minder dan 54 gewrochten ontvangen.

Brussel. - Langs den kant der Zavelstraat worden de huizen afgebroken die tegen de Lieve-Vrouwekerk aangebouwd zijn en welke het gezicht van dien tempel gedeeltelijk wegnamen.

Buitenland.

Herculanum. - Uit deze begravene stad is opgehaald een levensgroot zilveren borstbeeld van eene schoone jonge vrouw; het is gegoten, van binnen hol en weegt ruim 29 kilos; volgens de berichten, omtrent deze merkwaardige vondst ontvangen, zou het borstbeeld eene zeer groote kunstwaarde hebben en geheel gaaf en ongeschonden zijn; slechts hier en daar vertoonen zich op het zilver kleine gezwellen, veroorzaakt door de gloeiende asch, solfer en lava waarmede het overdekt werd, toen de Vesuvius in 't jaar 79 na Christus het bloeiende Herculanum in een uitgestrekt graf herschiep.

De mumien.

De mumiën zijn, zooals men weet, gebalsemde lijken van oude Egyptenaren, die daardoor voor ontbinding zijn bewaard gebleven. Zij zijn van eene bruine kleur, zoo droog en hard als hout, en geven eenen flauwen, specerijachtigen geur van zich. Het geheele lichaam is in smalle katoenen windsels van onderscheiden kleuren, van boven tot beneden gewikkeld; bij sommige lijken zijn de windsels een duizendtal meters groot. Gewoonlijk werd het gezicht vrij gelaten, hetwelk somtijds zoo goed is bewaard gebleven, dat de oogen zich nog in derzelver volkomene gedaante bevinden. De windsels zijn zoo vast aangetrokken, en door de lengte van tijd zoo geheel van de balsems doordrongen, en even bruin van kleur, als de mumie zelve, dat

EGYPTISCHE MUMIEN.

zij als een geheel met h e t lichaam schijnen uit te maken. Men vindt de mumiën in de middelste deelen van Egypte, gedeeltelijk in de pyramiden, die verbazende gebouwen die bij eene zandwoestijn staan, en, gedeeltelijk in derzelver nabijheid, in onderaardsche b e g r a a f p l a atsen. Het balsemen geschiedde nagenoeg op de volgende wijze: een daartoe bestemd en kundig man nam de ingewanden uit het lichaam; haalde de hersenen met eenen ijzeren haak, door de neusgaten uit het hoofd, en goot in de ledige holten balsemachtige vloeistoffen. Hierop zuiverde men de ingewanden, waschte die met palmwijn, en bracht ze vervolgens weer in het lichaam, hetwelk dan 70 dagen in salpeter gelegd werd. Hierna geschiedde het eigenlijke balsemen: het onderlijf werd van balsem voorzien, en het geheele lichaam met windsels omwonden, die in cederhars, welriekende en balsemachtige oliën werden nat gemaakt, en vervolgens in eene uitgesneden, met velerlei schilderwerk versierde kist gelegd, op welker deksel doorgaans de gedaante van eene mumie geschilderd was. De mumie werd in de kist nog van een kleed voorzien, dat dikwijls zeer kostbaar was, en uit veelvuldig opeengeplakte *Byssus*, eene soort van katoen, bestond, hetwelk zeer kunstig gewerkt, en insgelijks beschilderd, en dikwijls zelfs met goud en edele gesteenten versierd was. Ondertusschen was deze manier van balsemen ongemeen kostbaar, zoodat men er zich alleen bij rijken en aanzienlijken van bediende. Bij de lijken van minder gegoeden liet men de ingewanden in het lichaam, bespuitte dezelve alleen met cederhars, legde het vervolgens eenigen tijd in salpeter of *natrum*, en omwond het hierna met zwachtels, die men met gom bestreek. Nog eenvoudiger was eene derde soort van balsemen, waarbij men de lijken alleen 70 dagen in salpeter, en vervolgens in de kist legde. - Nog in onze dagen balsemt men somtijds de lijken van vorstelijke personen, bisschoppen, enz. Ook vindt men in een kapucijnerklooster, bij Palermo, in Sicilië, eene merkwaardige begraafplaats, waarin nog mumiën bewaard worden, en welke in een onderaardsch groot gewelf bestaat, dat in verscheidene hooge en breede gangen verdeeld is. In de muren bevinden zich op eene rij hooge en smalle beeldsteden, in welke eenige honderde menschelijke lichamen overeind staan, die van achter tegen den muur zijn vastgemaakt en op eene gewone wijze gekleed zijn. Behalve de door kunst voortgebrachte mumiën, vindt men er ook op verscheidene plaatsen natuurlijke die door de lucht zijn uitgedroogd. Zoo vindt men bij voorbeeld in eenen kelder van de domkerk te Bremen, welke de loodkelder

g e n o e m d wordt, omdat daarin voorheen het lood voor daken en orgelpijpen werd gesmolten, de daarin van tijd tot tijd geplaatste lijken nog onverteerd. Behalve de menschelijke lichamen, maakten de oude Egyptenaren zekere, door hen goddelijk vereerde vogels, *Ibis* genaamd, tot mumiën en béwaarden dezelve in vazen, waarvan nog vele in kleine grafkelders gevonden worden, welke bij de voornoemde pyramiden zijn aangelegd. - De mumiën werden eertijds, uit hoofde van haren balsem, tot een geneesmiddel gebruikt; doch men is daarvan sedert lang terug gekomen. Zooals men weet, bezitten vele Europesche museums van natuurlijke geschiedenis, mumiën van Egyptischen oorsprong, die, om de weetgierigheid en tevens de gewone nieuwsgierigheid te bevredigen, uit hare rustplaatsen gehaald en naar Europa overgebracht werden. Onder andere kan men Egyptische mumiën zien te Brussel, in het museum der Hallepoort, alsook te Leiden, te Dresden, in de Leipziger raads-boekerij enz.

Een verhaal uit de rechterlijke jaarboeken.
X.

Het gebeurt niet zelden, dat de meest ingewikkelde misdadige gevallen door zuivere toevalligheden onverwacht worden opgehelderd. In deze zaak was het zoo. Het slot der voorgaande afdeeling liet nog geen einde vermoeden en veroorloofde evenmin eene gevolgtrekking omtrent de schuld van een der betrokken personen.

Vier personen waren verdacht, van welke de een dood en de andere tot wezenloosheid was vervallen, weshalve er nog twee overbleven, met welke men konde spreken. Deze beiden loochenden de daad en beweerden geheel onschuldig te zijn. De redenen van verdenking tegen beiden waren niet dezelfde, maar ook de minst bezwarende omstandigheden, die men had kunnen vaststellen, gaven ten minste grond om aan te nemen, dat zij aan de misdaad medeplichtig waren.

Frits Heise was ongetwijfeld de zwaarst verdachte. Tegen hem sprak zijn samenzijn met den vermoorde kort vóór diens dood, zijne aanwezigheid op de plaats der misdaad, de verwondingen die hij had gehad en zijn uiterst vreemd gedrag in de herberg te Hausen, dus onmiddellijk na den tijd, waarin de daad volbracht was. Zijne bekentenis - als men zijn verhaal zoo mag noemen - had geene groote waarde. Hij had over het geheel slechts toegegeven, wat hij op den duur niet zou hebben kunnen loochenen. En voor zijne bewering ontbrak ieder bewijs. Men konde dus zijne schuld nauwelijks in twijfel trekken.

Minder gewichtig waren de omstandigheden, die de schuld van Lob Dathe schenen te bewijzen. Deze hadden slechts betrekking op de toeëigening van zaken, die den vermoorde in bezit had gehad, en stelden niet eens vast of die vóór of na den dood van den ouden Johan had plaats gehad. De zaak was niet opgehelderd en konde naar allen schijn niet worden opgehelderd, dewijl daartoe de middelen ontbraken. De rechter van onderzoek had reeds tot het eindverhoor der beschuldigden besloten, toen hem eene aanwijzing werd gedaan die nog een vijfden persoon in dit onderzoek wikkelde, maar tevens in één punt het duistere van deze zaak ophelderde.

De baas in de herberg te Hausen was bestolen geworden, en de verdenking op een zijner dienstboden gevallen. Men had diens goederen doorzocht en daaronder de geldtesch en de rumflesch gevonden. Na verschillende uitvluchten had Karel Aster - zoo heette de dief - bekend, dat hij in den Sylvesteravond beide uit de kamer des vreemdelings, die vast in slaap was, had ontvreemd.

Deze bekentenis herhaalde Karel Aster voor het gerecht, maar toen hij bijzonder werd ondervraagd, merkte hij aan, dat hij in de geldtesch geen geld had gevonden, dat dezelve met schrootkorrels was gevuld geweest en dat men deze in zijn koffer moest vinden. Bij een later onderzoek werden deze korrels werkelijk gevonden en tevens bleek het, dat in het bed, waarop de vreemdeling den Sylvesternacht had geslapen, eveneens schrootkorrels waren gevonden. Deze konden we niet voorgelegd worden, maar men verzekerde, dat zij even groot waren geweest als die, welke Aster bij zich had gehad.

De schijnbaar ongeloofelijke opgaven, die Frits Heise aangaande de geldtesch en de rumflesch had gedaan, waren daardoor bevestigd. Dit zoude weldra ook met eenige nog veel onwaarschijnlijker punten geschieden.

De beide hoofdbeschuldigden hadden nog niet tegenover elkander gestaan. Op zekeren dag werd Frits Heise tot een verhoor in de gerechtszaal gebracht, toen Lob Dathe op het punt was die te verlaten. Nauwelijks had de eerste den laatste gezien of hij riep, de hand dreigend uitstrekkend: ‘Dat is het gezicht - deze is de moordenaar - deze is de man die ook mij heeft willen dooden, die mij en mijne arme ouders ongelukkig heeft gemaakt.’ In deze woorden lag eene onwederlegbare overtuiging, een koele ernst. Dit alles deed eene verbazende werking.

Lob Dathe, die nog kort te voren zich brutaal en trotsch had getoond, kon geen oog meer opslaan, geen woord antwoorden. Hij stond daar als van den bliksem getroffen, in verwarring en bevend.

- Loochent gij het, riep Frits Heise uit, terwijl hij Lob Dathe eenige schreden naderde, met nog sterker en dreigender stem, dan zal God u straffen, dan zult gij hier op de wereld nog meer te lijden hebben dan iemand kan denken.

Toen Lob Dathe ook hierop niets antwoordde, sprong Frits Heise, nog eer iemand het konde verhinderen, op hem los, greep hem bij de haren, wierp hem met bovenmenschelijke kracht ruggelings neder en schreeuwde met eene doordringende stem: ‘Zoo hebt gij mij nedergeworpen - zoo hebt gij mij de haren uitgerukt - zoo hebt gij mij in het gelaat gezien! Spreek, spreek! zeg dat ik niet lieg!’

Nauwelijks was het laatste woord er uit, of men hoorde: ‘Ja, ja, zoo is het gebeurd!’

Lob Dathe had dit gezegd of liever met geweld uitgebracht, en Frits Heise had dit nauwelijks gehoord, of hij viel naast den moordenaar op de knieën en de handen vouwende, riep hij juichend uit: ‘Hoort gij het, vader? ik ben geen moordenaar! Mijne moeder zal nu niet meer kunnen zeggen, dat ik de schuld ben van uwen dood; ik ben onschuldig!’

Op de hevige ontroering, waaraan Frits Heise ten prooi was geweest, volgde eene even groote krachteloosheid; het was als of dit vreeselijk voorval al zijne krachten geheel had uitgeput. De rechter van onderzoek liet den ongelukkigen jongeling wegvoeren en hield zich met Lob Dathe bezig. Deze legde eene omstandige, en, zoo het scheen, eene berouwvolle bekentenis af. Hij verhaalde, dat hij eerst slechts het doel had gehad, den ouden Johan te bestelen, dat Friede Topf daarbij het paard had moeten vasthouden, dat de tegenstand, dien Johan had geboden, hem had doen besluiten dezen uit den weg te ruimen; dat hij met dit doel den wagen was omgegaan en daarbij Frits Heise had ontmoet; dat hij eerst dezen en toen Johan eenen slag had gegeven, beiden met behulp van Friede Topf op den wagen had getild en dezen nog een goed eind wegs had voortgereden. Op verzoek van Friede Topf had hij den wagen laten staan,

Johan en den jongeling al het geld en alle papieren afgenomen en zich en Friede Topf met zooveel pakken beladen, als ieder konde dragen. Hij had den jongeling en Johan voor dood gehouden, beiden in het achterste gedeelte des wagens geworpen, den jongeling de geldtesch van Johan omgehangen en eene klis haar, die uit het hoofd van den ouden Johan was gerukt, benevens een hem toebehoorend mes in de reeds geslotene hand gestoken. Daardoor had het den schijn moeten hebben alsof beiden elkander hadden omgebracht. Hij verhaalde verder ook hoe Friede Topf zijnen dood had gevonden, hoe hij vóór het aanbreken van den dag een pak in den hof van den kleermaker Krone had geworpen, en eindelijk waar en hoe hij het grootste deel der gestolene goederen had verborgen.

Heise en Krone werden na deze bekentenis terstond vrijgelaten, de laatste onder opzicht naar zijne huisgenooten gevoerd. Beiden vonden in hunne woonplaats eene algemeene deelneming. Deze en de liefdevolle verpleging van vrouw en kinderen genazen Krone van zijne wezenloosheid, en nog was het jaar, dat voor hem zoo treurig was begonnen, niet ten einde, of hij werkte tot vreugde der zijnen weer rustig met de naald, even als vroeger.

Frits Heise wilde nu zijne moeder zien en dan zijne geboorteplaats voor altijd verlaten. Maar de mensch wikt en God beschikt. Wat hield hem terug? Het was de genegenheid voor het meisje dat hem had verraden, dat hem dit onder tranen had bekend, dat zijne vergiffenis had afgesmeekt en hem daardoor voor het geheel leven aan zich had verbonden. De rijke schout had eerst wel een zuur gezicht gezet, maar eindelijk toegegeven, daar hij meende, dat hij zich tegen Frits Heise had vergrepen en daarom veel goed te maken had. Op den Sylvesteravond van datzelfde jaar werd op het schoone landgoed van den schout de bruiloft gevierd.

Karel Aster werd met drie maanden gevangenis gestraft.

En Lob Dathe? Deze had aan Gods barmhartigheid getwijfeld en zijne zonden voor te groot gehouden, om te kunnen vergeven worden. Hij stierf een vreeselijken dood. Met een glasscherf, die hij uit een gebroken venster had genomen, had hij zich in de gevangenis van aan de borst af aan het lichaam opengereten. Geneeskundige hulp bleef zonder gevolg; den derden dag maakte de dood een einde aan zijn lijden, nadat hij de hevigste smarten had geleden.

EINDE.

Bloemen en meisjes.

Lieve bloemkens, uw ontluiken
Duurt een' warmen zonneschijn.
Gistren waart gij teere knopjes
Heden bladjes van satijn,
Die geen schilder na kan malen.
Duizend kleuren, schoon vermengd,
Glinstren op een enkel bloemken,
Door den hemeldauw besprengd.

Lieve meisjes, uw ontluiken,
Duurt een warmen liefdeblik.
Gistren waart gij teere kindren;
Thans gevoelt uw hartje schrik,

Bij 't aanschouwen van een jongling.
Duizend deugden, schoon vermengd
Schittren op een maagdenwezen,
Door een liefdetraan besprengd!

Lieve bloemkens, ach! uw schoonheid,
Is zoo broos en welkt zoo ras;
Storm en bliksem, natte en droogte
Slaan U neder in het gras.
Doch ik zal U steeds verzorgen,
Schutten voor 't ongunstig weer.
Lieve geuren, lieve kleuren,
Bloemkens, och wat zijt gij teer!

Lieve meisjes, al uw schoonheid
Is de glans van eer en deugd,
Diep bedreigd bij 't minste wolkje,
Dat er opdaagt in de jeugd!
Zachte koontjes, lonkende oogjes,
Zieltjes rein en hartjes teer,
Wie, wie toch zal u bewaken?
O, doe Gij het, lieve Heer!

V. CEULEMANS.

Berchem, *Mei* 1874.

Hoogste en laagste warmtemeter.

Somtijds is het noodzakelijk, dat men het hoogste en het laagste punt kenne, door eenen warmtemeter, gedurende eenen

zekeren tusschentijd, aangeduid. Men bereikt dit doel bij middel van het volgend waarnemingstuig van Rutherford. Het bestaat uit twee gekromde warmtemeters op hetzelfde bekleedsel gehecht; het vocht van den eene, *b m t*, is kwik, en dit van den andere, *b a t*, roodgeverfde spiritus. De stelen dezer warmtemeters moeten eene liggende richting hebben wanneer het tuig tot eene proefneming gebruikt wordt. In het binnenste van den kwikwarmtemeter is een kleine ijzeren cilinder, *f*, die tot afstandwijzer verstrekt, en, zonder groote wrijving te ondergaan, in het ledig gedeelte der buis kan voortschuiven. Wanneer de warmte vergroot, wordt de wijzer door het kwik weggedreven, maar blijft stilstaan, ingeval de kwikkolom bij verkoeling daalt. Diensvolgens toont die wijzer den hoogsten warmtegraad aan tot welken de meter geklommen is. In het binnenste van den spiritus-warmtemeter bevindt zich een kleine glazen cilinder, welke, in het vocht gedompeld, door den spiritus medegevoerd wordt wanneer de hoogte van dit vocht bij verkoeling vermindert; integendeel blijft de glazen afstandwijzer stilstaan, wanneer de spiritus klimt. Daaruit volgt, dat die wijzer den laagsten warmtegraad zal aanduiden tot welken de meter gedaald is.

D^{r}. F.-J. MATTHYSSENS.

De Wierook.

De wierook is, zooals men weet, eene bleekgele, harde en doorschijnende hars, voor een gedeelte bestaande uit groote korrels van verschillende gedaante; zij heeft een bitterachtigen smaak en aangenamen reuk en wordt meest uit Oost-Indië en Turkije ten onzent ingevoerd. De boom welke deze hars oplevert groeit in Arabië, bij den berg Libanon. Zij wordt door bijzondere,

en aldaar voor heilig gehoudene, menschen vergaderd.

Men onderscheidt vier soorten van wierook: 1e de mannelijke, bestaande uit fraaie, groote en wit gele ronde stukken, die somtijds dubbel zijn, 2e de wit vrouwelijke, die langwerpig rond is, 3e dusgenaamde erwtenwierook, bestaande uit kleine korreltjes, 4e Indiaansche wierook, welke in kleine stukjes, of in groote weeke klompen wordt overgebracht. De beste wierook is die, welke schoone, groote, witte en zuivere greinen heeft, en gewoonlijk de fijne wordt geheeten. Wierook heeft eene verwarmende, opdrogende en samentrekkende kracht, en is dus niet alleen dienstig tot inwendig, maar ook tot uitwendig gebruik; het meest bedient men er zich van tot uitwendig gebruik, vooral tot rooking bij de godsdienstige plechtigheden en soms ook bij openbare feesten.

Vlaamsche schrijvers der oude hoogeschool van Leuven.
II. Marten Harney.[1]

Deze geleerde Nederlander, geboren te Amsterdam den 6n Mei 1634, kwam aan de Leuvensche hoogeschool de wijsbegeerte leeren en zou daarin eene eerste plaats bekomen hebben, hadde hij zich in November van 1650 naar Brussel niet begeven om er het kleed van den H. Dominicus aan te trekken. In 1669 ontving hij de doctorsmuts en in 1686 trad hij, als regent, in de nieuwe faculteit van godgeleerdheid en liet alsdan in zijne moedertaal het volgende werk verschijnen:

'*Redelycke gehoorzaemheyt der catholycke Nederlanden in het lezen der H. Schriftuer in ghemeyne taele ten gronde ondersocht, ende bewesen. teghens de heftighe onbedachtigheden van Monsieur A*(*ntoine*) *A*(*rnauld*) *in synen boeck:* De la lecture de l'Écriture Sainte; *met sommighe authentieke stucken hiertoe dienende t Antwerpen by Henricus Vandunwalt* 1686 *in*-12.'

Tegen dit boek zonden Arnaulds verdedigers, namelijk de jansenisten, twaalf Vlaamsche brieven in het licht. Harney schreef eene verdediging die hij echter niet drukken liet. Na meermaals hooge waardigheden in zijne orde bekleed te hebben, stierf hij te Leuven den 22n April 1704; hij ligt begraven in de kapittelzaal van het Predikheerenklooster te Leuven.

Leuven.

L.W. SCHUERMANS, PR.

Eene zonderlinge ware gebeurtenis.

(1) J. Paquot vi, blz. 13, mgr. de Ram de Laudibus quibus veleres Lovaniensium, theologi efferri possunt oratio, blz. 126.

In 1833 had een jong Hamburger al zijne toebereidsels gemaakt voor eene groote reis. De naam van dien jongeling was Herman. Door werk en spaarzaamheid had hij een zeker sommeke bijeengebracht en de oogenblik was gekomen om den schoonsten droom zijns levens te vervullen, dien van naar Amerika te trekken en daar een winstgevenden handel te beginnen.

In de haven lag de *Goede Hoop* geankerd, een groot koopvaardijschip, in lading voor Amerika, en dat fier op zijne ankers wiegde, in afwachting van zijn aanstaande vertrek.

Onze jongeling kwam aan den scheepskapitein vragen of hij plaats had voor hem en zijn reisgoed.

- Waarom niet? antwoordde de kapitein vriendelijk. Enkel moet ik u doen opmerken dat, voor mijne verzekering, de passagiers op voorhand moeten betalen. Daarna hebt gij u maar gereed te houden; want zoodra de wind uit een goed gat waait, ga ik onder zeil.

Er werd hier niets tegen ingebracht. De bepaalde som werd betaald, het kwijtschrift afgeleverd, en de jongeling bracht zijn koffer en zijne kleederen in eene herberg aan de Werf.

Als er een groot schip gaat vertrekken, heeft men soms de gewoonte drie kanonschoten te lossen, die kort achtereen worden gedaan. Bij dit teeken verhaasten zich de reizigers aan boord te komen, en zeker is 't nog nooit iemand ingevallen te zeggen, dat hij die verwittiging niet begreep.

Gedurende het gesprek dat hij 's morgens met den kapitein had gehad, had Herman gehoord dat hij nog omtrent tijd had tot vijf ure 's achternoens. Hij had een smartelijk afscheid genomen van zijne bloedverwanten en vrienden, en wilde nu niet meer naar hen terugkeeren om hunne droefheid niet te vernieuwen. Er hecht zich altoos iets onbestemds aan de gedachte van uit zijn land te trekken, den huiselijk en haard te verlaten en zich te scheiden van geliefde wezens. Als dit gebeurt,

krimpt ons hart pijnlijk ineen, bij de overweging dat op dit scheiden wellicht geen terugzien meer volgen zal.

In dezen gemoedstoestand bevond zich Herman, toen het verlangen bij hem opkwam, nog eens den omtrek te doorloopen van de stad die hem had zien geboren worden en waar hij, als kind, zoovele gelukkige stonden had gesleten.

Onder de schoone wandelingen die op den grond der oude vestingen van Hamburg zijn gemaakt, bemerkt men vooral degene van de omheining, welke onder den naam van Sintfaug is bekend. Zij is gelegen op eene hoogte, van waar men een gedeelte der schoone stad kan zien en men insgelijks uitzicht heeft op den grootschen stroom en op de haven met hare schepen.

't Is naar dit punt dat de jongeling zijne stappen heeft gericht; hij onderscheidt zeer duidelijk het vaartuig waarmede hij spoedig zou scheep gaan. Op eene van de steenen banken gezeten, laat hij achtereenvolgens zijne blikken weiden over de bekoorlijke plekken die hem omringen; hij schijnt haar eene laatst vaarwel te willen toesturen. Hij denkt aan zijnen vader en aan zijne moeder, die niet meer in leven zijn, aan eenen broeder en aan eene zuster, die ook in het graf rusten: eene zachte aandoening maakt zich allengs van hem meester en weldra vullen tranen zijne oogen; daarna, tot zijnen eigen toestand terugkeerende, valt hij op de knieën, verheft de oogen ten hemel en smeekt het Opperwezen zijne onderneming te zegenen en haar te doen gelukken,

Nauwelijks heeft hij zijn gebed geëindigd, of hij hoort een kanonschot weergalmen: de *Goede Hoop* gaf het eerste teeken tot vertrek.

Herman staat op en stapt ijlings den heuvel af, waarop hij zich bevond. Beneden gekomen, dwalen zijne blikken toevallig over de groene zoden die den weg bezoomen, en, te midden van het grasplein, bemerkt hij een klaverblad van vieren. Deze ontdekking doet hem glimlachen; zij herinnert hem die bijgeloovigheid zijner kindschheid, volgens welke een dergelijk blad dat, gelijk men weet, tamelijk zeldzaam is, aan dengene die het vindt geluk aanbrengt. Hij plukte het blad, met het inzicht het te bewaren als eene gedachtenis van zijn dierbaar vaderland.

Hier dient aangestipt, dat te Hamburg eene verordening bestaat, welke strenge straffen bepaalt tegen al wie zich veroorlooft in de schoone stadshoven het minste blaadje of twijgsken af te trekken. Volgens voorschriften, waarvan de uitvoering streng bewaakt is, wordt de plichtige aangehouden en naar het politiebureel geleid, waar hij die overtreding duur moet betalen. Dergelijke strengheid is noodzakelijk; als het aan iederen wandelaar toegelaten ware straffeloos bloemen te plukken of planten uit te trekken, zouden de openbare hovingen aan de grootste beschadiging blootgesteld zijn.

Het zou moeielijk wezen te beslissen of, onder den invloed zijner droefgeestige bekommering, de jongeling dit strenge voorschrift vergeten had, dan wel of hij dacht: 'Bah! Ik ben alleen; niemand ziet me.' Wat er ook van zij, zich herinnerende dat de tijd dringend was, aarzelt hij niet, en zich bukkende, plukt hij het klaverblad af; hij stak het in zijn zakboekske en wilde verder gaan, toen hij zich eensklaps hoorde toeroepen dat hij moest blijven staan. Een soldaat der politie van de wandeling, dien hij niet had gezien, had al zijne bewegingen afgespied, en kwam nu de hand op hem leggen.

Herman kreeg het benauwd: hij wist dat deze beambten er aan houden hun plicht te vervullen; hij zelf was een te rechtzinnig karakter om te trachten den beambte door omkooping te bewegen hem vrij te laten... De jongeling wist. welke boet er op het

afplukken van bloemen stond. Hij zag wel, dat er hem niets zou overblijven, dan te betalen. Daarom haalde hij het geld uit den zak en bood het den wachter aan, zeggende:

- Daar, hier hebt gij het bedrag van de boet; gij ziet dat ik geene schade heb gedaan, maar vermits ik binnen minder dan een half uur naar Amerika vertrek, heb ik dit klaverblad willen medenemen, ter gedachtenis van de laatste oogenblikken die het mij gegeven is hier door te brengen.

- Ik bekommer mij niet over wat gij hebt willen doen, antwoordde de wachter; maar in alle geval is het niet toegelaten geld aan te nemen; gij kunt in de wacht betalen.

- Breng mij er dan, als 't u belieft, seffens naar toe, zegde Herman op smeekenden toon.

- Het spijt mij, aan uwen wensch niet te kunnen voldoen, antwoordde de soldaat; ik durf mijnen post niet verlaten: gij moet wachten tot dat men mij komt aflossen.

- Maar, man lief, schreeuwde de jongeling en eene siddering liep over gansch zijn lichaam, als ik nog langer blijf, vertrekt het schip zonder mij en ik heb reeds de reiskosten betaald. o! Heb medelijden met mij en laat me vertrekken.

- Daar valt niet van medelijden, zeide de bediende, mijn plicht vòòr alles, en ik zie geen middel om u te helpen. Vermits gij niet enkel de wet kent, maar ook het juist bedrag van de boet die zij bepaalt, zoudt gij het klaverblad maar aan zijnen stengel hebben moeten laten; nu gij het niet gedaan hebt, moet gij de gevolgen uwer overtreding aan niemand toeschrijven dan aan u zelve.

Herman zag wel, dat allen verderen aandrang nutteloos zou geweest zijn. Hij besloot dus van den nood eene deugd te maken en te wachten. Nog een kwartier moest er verloopen, eer de soldaat afgelost werd. De tijd verliep niet spoedig genoeg voor zijn ongeduld, maar zijne benauwdheid steeg ten top, toen hij van op het schip het tweede kanonschot hoorde lossen.

Men begrijpt, wat de ongelukkige moest lijden, want als het schip zonder hem onder zeil ging, moest hij, om te trachten het te bereiken, zich naar Cuxhaven doen brengen, iets wat veel geld kostte, en als het schip ook daar weg was, was de som die hij voor de reis betaald had, zonder terugkeer verloren.

Hij had helaas! al den tijd om bittere overwegingen te maken over de onvoorzichtigheid die hij had begaan, en vervloekte inwendig het klaverblad, die eerste oorzaak van al zijne teleurstellingen.

Eindelijk werd de schildwacht afgelost en Herman volgde den soldaat die, tot overmaat van ramp, den langsten weg insloeg. Op dezen oogenblik hoorde men in de verte het derde kanon-

schot weergalmen. Herman trad overhaastig de wachtkamer binnen, vertelde er in weinige woorden zijn droevig wedervaren en verzocht den officier, spoedig zijn geld te willen aannemen, ten einde in allerijl naar de haven te kunnen snellen.

Men bewilligde dit verlangen, en men kan zich de haast voorstellen, waarmede hij langs den kortsten weg aanstonds naar de haven snelde. Ongelukkiglijk was hij er zeer verre af; hij was uitgeput van vermoeidheid toen hij er aankwam. Maar, o wreede teleurstelling! het schip was vertrokken; men zag er geen het minste spoor meer van!

Zijne krachtdadigheid wederstond zulke beproeving niet; tranen, die hij vruchteloos trachtte te bedwingen, gaven de overstelping zijner droefheid te kennen. De overweging echter riep hem tot het besef van zijnen waren toestand terug, en verlevendigde eenigszins zijnen moed; hij zegde zich dat er hem nog de kans overbleef het schip te kunnen inhalen. Eenige nieuwsgierigen, door de zonderlingheid van het voorval aangelokt, en die veel belangstelling in 's jongelings lot betoonden, versterkten hem in zijn denkbeeld, welk hij zich verhaastte ten uitvoer te leggen, door goedwillig den prijs te betalen mitsgaders welken men hem den grootsten spoed beloofde.

Hij werd naar wensch gediend en bereikte spoedig Altona; hij neemt inlichtingen en verneemt dat de *Goede Hoop* er sedert lang voorbijgezeild is! Spoedig richt men zich naar Blankenzee, waar hij hetzelfde antwoord krijgt.

Er bleef hem nu nog eene laatste hoop: die van het schip te Cuxhaven te bereiken. Hij landt er aan; maar aangezien de wind heviger was geworden, had de kapitein er zijn voordeel mee gegaan en was, alle zeilen bij, vertrokken. De storm duurde voort en deed uit de afgronden der ongestuimige zee een naarklinkend geloei opstijgen, terwijl de schaduwen van den nacht zich over gansch het aardrijk verspreidden...

Met benepen boezem zag Herman zijne laatste hoop verzwinden. Overvloedige tranen stroomden over zijne wangen. Met schrik overzag hij de uitgestrektheid zijns ongeluks en staarde hij somber in de toekomst die zich voor hem opende. Naarmate het jaargetijde vorderde, werden de zeereizen gevaarlijker door de hevige stormen welke de nadering des evennachts steeds door een groot getal schipbreuken kenmerken. Daarenboven waren zijne geldmiddelen fel gekrompen, door de gedane en nu geheel onvruchtbare uitgaven, ten eerste voor de betaling zijner overvaart naar Amerika, vervolgens voor de boet, dan eindelijk voor zijne reis om het schip in te halen... En wat zou hem nu zijn verblijf in Hamburg nog niet gaan kosten, want hij moest er het vertrek van een ander vaartuig afwachten? Wat zoude er nu van al zijne schoone droomen, van zijne plannen voor de toekomst geworden? Wie zou hem den kostbaren tijd teruggeven waarvan hijt hans het verlies betreurde?

En de oorzaak van al die tegenspoeden, was het klaverblad, dit verwenscht klaverblad van vieren! Immers, als hij het niet hadde geplukt, zou niets van al het gebeurde hebben plaats gehad. Hij was dus zelf de stichter van zijn ongeluk, hij bekende het; en die bekentenis, hem door zijne rechtzinnigheid afgeperst, verdubbelde zijne smarten, want er is voor den mensch geen pijnlijker rampspoed dan die welke hij weet dat hij zich zelven heeft berokkend.

Vernederd, ontmoedigd keerde hij terug naar Hamburg, waar hij zich geheel aan zijne droefheid overgaf. Wie weet of, inwendig, hij de Voorzienigheid niet beschuldigde al zijne rampen te hebben teweeggebracht!

Maar nauwelijks zijn er drie dagen verloopen, of er grijpt eene gelukkige verandering plaats. Een ander groot koopvaardijschip heeft zijne lading ingenomen

en maakt zich gereed om naar Amerika te vertrekken. Verblijd van niet meer tijd te verliezen, gaat Herman zijne plaats bespreken en doet seffens zijn goed aan boord brengen.

Hij vertelt aan den kapitein zijn wedervaren met de *Goede Hoop.* De kapitein, een ernstig en vroom man, zegt hem:

- Wacht u wel van u te beklagen; wie weet, waartoe u dit nog kan goed zijn! Godes wegen verschillen van die der menschen. Ik zal u echter een goeden raad geven. Als gij niet wilt dat dezelfde onaangenaamheid u eenen tweeden keer overkome, kom dan al van vandaag af aan boord en verlaat het schip niet meer.

De jongeling vond den raad uitmuntend en onthaalde hem met vreugde. Hij betrok seffens de hem aangewezene kajuit. Om de laatste herfstdagen te genieten, bracht hij verscheidene uren daags op het dek door; het overige van den dag besteedde hij met lezen of aan gesprekken met den kapitein, aan wiens tafel hij zijne eetmalen gebruikte en die hem eene bijzondere genegenheid toedroeg.

Voegen wij er nochtans bij, dat dit rustig leven dikwijls gestoord werd door herinneringen waaraan het hem onmogelijk was zich te onttrekken; hij werd vooral somber gestemd, toen hij nadacht hoe aanzienlijk de som gesmolten was die hij voor zijne vestiging in Amerika bestemde.

De dag van het vertrek brak eindelijk aan. Na bestadigd te hebben of de bevoorrading van het schip voldoende en de lading goed geborgen was, kwam de kapitein bevel geven om het anker te lichten. Terwijl men de zeilen bijzette, begroetten de kanonnen de stad en het schip verliet statig de haven om aldra de volle zee te kiezen.

Het uitloopen van een dergelijk schip heeft iets ontzagwekkends, zelfs voor degenen die niet voor den eersten keer een dergelijk schouwspel bijwonen. Kapitein en matrozen hebben alsdan een moeielijk werk te verrichten en al hunne aandacht is op de wendingen van het vaartuig gevestigd.

Herman stond op het dek, van waar hij dit zonderling tooneel beschouwde. 's Anderendaags, toen hij opstond en naar boven kwam, kon hij zich verlustigen in het schouwspel van den onmetelijken Oceaan, wiens golven glinsterden onder de eerste stralen der morgenzon. Van het land was er geen spoor meer te bespeuren.

Bij het ontbijt, welk een klokslag aangekondigd had, legde de kapitein een pak gazetten op de tafel, welke men hem den vorigen dag, kort vòòr zijn vertrek, had ter hand gesteld. Hij begon ze te doorloopen, maar onderbrak eensklaps zijne lezing met de woorden:

- Ja, waarlijk, Godes wegen zijn wonderbaar!

Den jongeling naderende, die hem verwonderd bezag, wees hij hem met den vinger een dagbladartikel aan en zeide;

- Lees.

En Herman las het volgende bericht:

'Een hier binnen geloopen schip brengt de tijding aan, dat het koopvaardijschip de *Goede Hoop* vergaan is in het tempeest welk eergisteren nacht heeft plaats gehad. Het is verzwolgen geworden met gansch zijne lading. Niemand, zoomin van de reizigers als van het scheepsvolk, is kunnen gered worden.'

Eene plotselinge siddering voer den jongeling door de leden, en de bleekheid van zijn gelaat gaf de ontroering te kennen, welke deze tijding hem veroorzaakte. Zijne oogen vulden zich met tranen, hij vouwde de handen en zijne lippen lispelden zwakke klanken die vermoedelijk een dankgebed waren.

- Hebt gij het klaverblad nog? vroeg de kapitein na eene poos.

- Ja, antwoordde de jongeling.

- Bewaar het dan, zeide de brave zeeman, als een kostbaar juweel. Breng het u dikwijls onder de oogen en herinner u, dat indien God onze wenschen en onze plannen soms teleurstelt, zulks steeds gebeurt met het doel om ons voor perijkels of ongelukken te behoeden... Ja, beste vriend, herinner u, dat de dingen die wij soms als tegenspoeden beschouwen, dikwijls ons grootste geluk uitmaken. Vergeet God nooit, e n leer u onderwerpen aan zijne schikkingen; zij zijn altoos vol goedheid ten onzen opzichte, zij zijn zulks bijzonderlijk dan, wanneer wij ze onbemerkt laten voorbijgaan omdat wij er de strekking niet van verstaan.

W.O. VON HORN.

Kroniek.

Antwerpen. - Uitslag van den tooneelprijskamp der *Vrije Kunst* (zie bladz. 75). Drama: 1e prijs, *Dilettanten-club* (Amsterdam), 2e, *Vlamingen vooruit* (Leuven), 3e *Thalia* (Dordrecht); beste liefhebber, Schaumans, van de *Jonge tooneelliefhebbers* (Brussel); nabeste, De Wechter, van de *Dijlezonen* (Mechelen); beste speelster, mej. Heilbron, van *Thalia* (Dordrecht); nabeste, mej. Poolman (id); - blijspel: 1e pr., *Vlamingen vooruit* (Leuven), 2e de *Dijlezonen* (Mechelen), 3e, de *Witte Waterbloem* (Ninove); beste liefhebber, De Bie, van de *Vlamingen vooruit* (Leuven); nabeste, Willems, van de *Dijlezonen* (Mechelen); beste speelster, mej. Gassée (Brussel). Kunstrechters: heeren N. Destanberg, C.J. Hansen, E. Lemaire, E. Rosseels en D. Sleeckx.

Brussel. - Sedert 5 September is geopend de nijverheidstentoonstelling, door ons op bladz. 76 vermeld; de koning en de koningin, prinses Louiza en de graaf van Vlaanderen hebben de opening bijgewoond; de tentoonstelling is zeer merkwaardig en geeft in meerdere vakken een voortreffelijken dunk van de Belgische nijverheid; het getal van de tentoonstellers is 560. Zooals men weet wordt de tentoonstelling gehouden in Brussels nieuwe hallen, die mogen genoemd worden een schoon en welgelukt gebouw. Het algemeen plan is van den bouwmeester Suys; het werd gedeeltelijk omgewerkt en vervolgens toegepast door den stadsingenieur Van Mierlo en den heer Derote, bestuurder der werken van de Zenne; de algemeene aannemer

is de heer Van Obbergen-Hopp, van St.-Pieters-Jette. De hallen beslagen eene ruimte van ongeveer 6,250 meters (168 meters in de lengte, 37^{m}20 in de breedte); zij zijn 21 meters hoog; de groote boog langs de Gretrystraat is bekroond met twee groepen kinderbeeldjes, de jacht en de vischvangst verbeeldende; rond het gebouw zijn van afstand tot afstand wapenschilden der stad geplaatst die door beelden vastgehouden worden. In de hallen zullen 390 kramen plaats vinden. Tachtig leerlingen van de Antwerpsche gemeente scholen voor volwassenen, die in de laatste prijsuitdeelingen eerste prijzen bekwamen, zijn door 't Antwerpsch gemeentebestuur in staat gesteld tot het afleggen van een bezoek in de nijverheidstentoonstelling te Brussel. Ieder leerling heeft daartoe van de stad Antwerpen een vijffrankstuk ontvangen.

- Den 26^{n} September, ten 1 uur, werd in het hertogelijk paleis uitgevoerd de cantate *Torquato Tasso's dood*, woorden van Jan Van Droogenbroeck, muziek van Fl. Van Duyse, aan wien was toegekend de tweede prijs in den grooten wedstrijd van toonzetting over 1873; de koren werden gezongen door een dertigtal leden der koninklijke koormaatschappij van Gent, de soli door den heer Blauwaert en de zuster van den toonzetter.

- *Koninklijke academie van België.* In zitting van 3 September is besloten, den prijs van 1000 fr. (afdeeling van schilderkunde), in den prijskamp van toegepaste kunst uitgeloofd, niet toe te wijzen, maar als aanmoediging 500 fr. te verleenen aan het stuk dat, zonder kenspreuk ingezonden, met een pennetrek gemerkt is, wezende de uitvoerder verzocht, zich te doen kennen. De 600 fr., uitgeloofd voor de beste gravuur, zijn toegewezen aan het portret van Erasmus, door J. Demanez, van Brussel.

- Van *Patria Belgica* bevat de 23^{e} en 24^{e} aflevering: *Krijgskundig onderwijs*, door Herrier; *Handelsgeschiedenis*, door E. Van Bruyssel; de *Staathuishoudkunde in handelszaken*, door Corr-Van der Maeren en A. Couvreur; *Geschiedenis der nijverheid*, door Ed. Romberg; *Landwegen en vaarten*, door J. Du Fief; *IJzeren-wegen*, door A. Stevart; *Handels- en nijverheidsaardrijkskunde*, door Ed. Grandgaignage; *Lands middelen en financieele instellingen*, door Mercier en J. Galezot.

Brugge. - Bij Delplace is aangekondigd, tegen 25 c., een *Almanak voor de leerende jeugd van Vlaanderen.*

Buitenland.

Amsterdam. - Eenige voorstanders van vaderlandsche kunst hebben zich vereenigd met het doel in deze hoofdstad een museum van hedendaagsche kunst in te richten. Reeds zijn een groot aantal deelnemers toegetreden, zoodat de eerste geldelijke grondslagen zijn gelegd Met het oog op de driejaarlijksche tentoonstelling in Amsterdam, waarop de nieuwe inrichting hoopt aankoopen te doen, zijn omzendbrieven gezonden aan de kunstbeoefenaren, om hun kennis te geven van de plannen der Amsterdamsche vereeniging.

Leeuwen. - In deze gemeente wordt opgericht eene 8 meters hooge zuil, ter herinnering van den watersnood van 1861. Tegen het voetstuk staat het volgende tamelijk ongelukkig opschrift te lezen:

> Een traan in 't manlijk oog, een troostwoord in den mond,
> Stond Neerlands vorst ons bij in dezen bangen stond

Londen. - De eigenaar van het Engelsch dagblad *Daily Telegraph* en die van het Amerikaansche blad *New-York Herald*, gaan op gemeenschappelijke kosten eene wetenschappelijke ontdekkingsreis laten ondernemen in het binnenland van Afrika,

onder de leiding van Stanley, den Amerikaanschen dagbladschrijver, door wien, zooals men weet, de beroemde Engelsche reiziger dr. Livingstone in Afrika opgespoord werd.

- In den loop der maand Juni werden alhier tentoongesteld de juweelen en decoratiën van den hertog van Brunswijck. Deze verzameling, eenig in hare soort, was verdeeld in twintig loten, waaronder begrepen zijn het halssieraad der orde van het Gulden Vlies, de versierselen der orde van Hendrik Leeuwenhart en een groot aantal bijzondere eereteekens van Europesche vorsten. De verzameling, die tal van de keurigste edelgesteenten, robijnen, safiers, diamanten enz. bevat, heeft eene waarde van 25 millioen frank.

- De te Londen gevestigde Nederlandsche schilder Alma Tadema is het slachtoffer geworden van eene ramp, die zoo betreurens- als gedenkwaardig mag genoemd worden. Door het vuurvatten en springen van eene met buskruit en petroleum geladene schuit, op het Regentskanaal, waardoor ontzaggelijke verwoestingen werden aangericht en ettelijke menschen het leven verloren, is Alma Tadema's woning zoo goed als een puinhoop geworden, terwijl nagenoeg al de kustschatten waarmede zij rijkelijk versierd was, vernield werden. Elke kamer van des schilders huis, was in een afzonderlijken stijl versierd en bemeubeld. Licht- en andere teekeningen en schilderijen waren langs de wanden aangebracht. Van dit fraai kunstenaarspaleis werd slechts de eetkamer gedeeltelijk gespaard en de geschilderde zoldering van dit vertrek is de eenige die niet vernield werd. Honderde kostbaarheden, door Alma Tadema van heinde en ver in zijne woning bijeeengebracht, werden verpletterd onder de ingestorte daken en muren. Des schilders werkhuis geleek aan een oud-Romeinsch vertrek. En thans (zoo merkt het dagblad *the Times* op) thans zal de kunstenaar, die Pompeï in zijnen luister voor ons deed herleven, zich in zijn eigen huis eene maar al te levendige voorstelling kunnen vormen van Pompeï in zijne verwoesting. Toen de ramp plaats greep was Alma Tadema in de Schotsche Hooglanden op reis.

Stokholm. - Volgens wordt gemeld, is in het rijksarchief een verloren gewaand handschrift teruggevonden, welk de geschiedenis behelst der veldslagen van Karel XI; zoo lijvig is die geschiedenis, dat ze gerekend wordt niet minder dan 20 deelen te zullen beslaan, indien zij gedrukt werd. Er zijn een paar honderd met de hand geteekende en gekleurde platen bijgevoegd, voorstellende vlaggen, tropeën, standaarden enz., door de Zweden tot in 1697 veroverd. Een der bijzonderste medewerkers aan deze geschiedenis, onder toezicht des konings van Zweden geschreven, zou zijn Olaf Hofman.

Sterfgevallen.

FRITZ REUTER, de beroemde Duitsche schrijver, is in de maand Juli te Eisenach aan eene beroerte overleden.

CHRISTOFFEL-JOHAN VAN RENTERGHEM, gemeenteonderwijzer te Gent, is aldaar op 12 Augustus overleden, in den ouderdom van ongeveer 49 jaar; stichter en voorzitter van de maatschappij *Lei- en Scheldezonen*, was hij een ieverig Vlaming en verdienstelijk man; aan zijn graf werden redevoeringen gehouden door de heeren Andries, K. Van de Vyver, Dobbelaere, Teirlynck en J. Sanders.

C. BERNHARDI, een uitstekend Duitsch geleerde, die, omstreeks 1820, wegens staatkundige redenen, Duitschland ontweek en zich geruimen tijd in België ophield (hij bekleedde te Brussel de betrekking van leeraar aan de hoogeschool), is te Kessel op 75-jarigen leeftijd overleden.

PAOLO ROSA, pater Jezuïet, een bekwaam sterrekundige en onvermoeid medewerker van pater Secchi, in het observatorium van het Romeinsch college, is te Rome overleden.

RIO, de vriend van Montalembert, en schrijver van het werk *l'Art Chrétien*, is in den ouderdom van zeventig jaren overleden.

PAUL DETOUCHE, de gekende historie- en genreschilder, in de kunstwereld Destouches genaamd, is te Parijs in tachtigjarigen ouderdom overleden.

J.B. BERNAERTS, beeldhouwer, te Antwerpen geboren den 26^{n} September 1830, is dezer dagen te Parijs overleden. Jong zijnde trad hij in het werkhuis van den heer J.J. Rousseaux en volgde 's avonds de lessen der Antwerpsche academie[(1)]; in 1851 ging hij zich te Parijs vestigen en trad daar in den echt; te Parijs leidde hij een zoo werkzaam leven als te Antwerpen; tusschen de gewrochten die hij tentoonstelde, verdient zijne *Visschersvrouw* (eene marmeren groep) hoogst loffelijk vermeld te worden en zoo ook nog: de *Nestenroover*, een plaasteren beeld (Brussel, 1857); de *Charmeuse*, in gebakken aarde (1869); hetzelfde onderwerp in plaaster uitgewerkt (1871); model van een kind, welks voet door eene kreeft omklemd is (dit model, volgens wordt verzekerd een meesterstuk, is door de Fransche regeering aangekocht). Wel mag bejammerd worden, dat de vroegtijdige dood des beeldhouwers hem heeft verhinderd, laatstgenoemd model in marmer uit te werken; hij had gerekend het te zullen voltooien tegen 1875. Als een meesterstuk mag ook worden geroemd, het door Bernaerts vervaardigd borstbeeld van zijnen zoon, dat op de laatste Brusselsche tentoonstelling prijkte. De overledene heeft ook als liefhebber-schilder ettelijke goede stukken nagelaten.

A. VAN DEN BERGH, de veelbelovende kunstschilder, van wien wij op bladz. 72 loffelijk vermeldden een schilderstuk, voorstellende: *Van Hort zijn tafereel verdedigende tegen de beeldstormers in de hoofdkerk te Antwerpen*, is op 7 September te Antwerpen overleden. Hij was te Antwerpen geboren op 23 December 1849. Aan het graf van den te vroeg ontslapen rijkbegaafden jongeling, den 16^{n} September, werden drie redevoeringen uitgesproken.

WILLEM DE MOL, de voortreffelijke componist, die in den dusgenaamden prijskamp van Rome voor toonzetting, als primus uitgeroepen werd, is, op zijne reis naar Italië, den 9^{n} September te Marseille overleden; de overledene, wiens ontijdig afsterven lang zal betreurd worden, beloofde een uitstekend meester te zullen worden. Onder andere laat hij onvoltooid een oratorio achter, getiteld *De levenstijden*, waarvan Em. Hiel de woorden geleverd had. Er is te Brussel eene inschrijving geopend om het stoffelijk overschot van Willem De Mol naar België over te brengen, en de beroemde Hendrik Conscience laat voor eigene rekening eene levensschets drukken die alleen zal verkrijgbaar zijn voor de inschrijvers van ten minste 5 fr. ter oprichting van een gedenkteeken dat te Laeken zal geplaatst worden.

THEODOOR HILDEBRANDT, wiens werken zeer veel hebben bijgedragen tot den roem der Dusseldorpsche school, is te Dusseldorp op 29 September overleden. Geboren op 2 Juli 1804, werd hij in 1820 aangenomen onder de leerlingen der academie te Berlijn; in 1823 kwam hij onder de leiding van Wilhelm Schadaw en hij behoorde tot de weinigen, die den meester naar Dusseldorp volgden, toen deze in 1826 werd benoemd tot bestuurder der Dusseldorpsche academie. In 1831 verkreeg

(1) In 1849 was hij de 3^{e} in den prijskamp op de *ontleedkunde;* in 1850 de 5^{e} in de *boetseering naar de antieken*, de 3^{e} in de *ontleedkunde* en de 2^{e} in de *uitdrukking;* in 1851, de 1ste in de *boetseering naar de antieken* en de 5^{e} in de *ontleedkunde.*

Hildebrandt den rang van hulpleeraar in de schilderschool; in 1836 werd hij bevorderd tot gewoon leeraar en professor. Tot voor weinige jaren bekleedde hij deze betrekking op roemvolle wijze.

P. Vertin pinx
Steendr. v. J.D. Steuerwald,
A C Numunk lith.

Pieter Geeraard Vertin.

De kunstschilder, van wien wij hiernevens eene keurige steendrukplaat mededeelen, vervaardigd naar een zijner tafereelen, werd te 's-Gravenhage geboren op 21 Maart 1819 en in de kunst opgeleid door den kunstschilder B.J. Van Hove. Evenals zijn meester, beoefent hij het vak der stads- en havengezichten. Zijne gewrochten zijn alom gekend en worden gretig aangekocht. Reeds in 1840 prijkte van hem in de Antwerpsche tentoonstelling van een Album ter eere van Rubens eene waterverfschildering. In 1841 in zijne geboortestad een stadsgezicht met een aantal personen in kleederdrachten van de XVIIe eeuw. Sedert dien nam hij deel aan de voornaamste tentoonstellingen van Holland en België. In Antwerpen zagen wij van hem in 1843 een *Zicht der oude kerk van Delft;* - 1852: een Hollandsch *stadsgezicht*; - 1861: twee stadsgezichten waarvan één door de maatschappij van schoone kunsten voor de verloting werd aangekocht en bij de trekking aan Z.M. Leopold I ten deele viel; - 1864: twee Hollandsche stadsgezichten; - *Het jodenkwartier te Amsterdam* en de *Vischmarkt te Utrecht;* - 1870: *Gezicht op de stad Alkmaar*, aangekocht voor de verloting en bevallen aan Mejuffer Delvaux. Op de Brusselsche tentoonstelling van 1872 prijkten van Vertin twee *Gezichten uit de steden Leiden en Enkhuizen.* Te Antwerpen stelde hij in 1873 ten toon een *Gezicht der Utrechtsche hoofdkerk*, *Vliet te Alkmaar* en een *Alkmaarsche marktdag.*

Nevenstaande plaat is voorzeker in de hoogste mate geschikt om een uitstekend gedacht te geven van het talent van den voortreffelijken meester. Wat een leven, wat eene beweging, wat eene drukte van verkeer in dien kleinen hoek van de bedrijvige Hollandsche stad! Men waant te hooren het gedommel, het geraas, dat opstijgt uit den drom van die druk bezige menschenmassa. De honderde geroepen en kreten die u in de groote steden tegenklinken, galmen u als in het oor bij het beschouwen der meesterlijke plaat. Mijd u! schreeuwt de man die zijn wagentje door al die menschen heen voortkruit. Versche visch, versche mosselen, versche haring, versche groenten! Koop! koop! zoo laten de leursters zich hooren, waarvan wij er eenige zien, die hare waren afleveren of in onderhandeling zijn met zuinige huismoeders, die, om een dubbeltje of een stuiver afslag te verkrijgen, eene vasthoudendheid en eene welbespraaktheid aan den dag leggen, welke des te meer eigenaardige bewondering verdienen, daar de afdingende huisvrouwtjes meestal overtuigd zijn, dat de gevraagde prijs, dien zij overdreven, ongehoord, belachelijk noemen, *niet* overdreven, *niet* ongehoord, *niet* belachelijk, maar integendeel zeer *billijk* en *matig* is.

De buurt, waaruit wij hier eene straat zien, is een echt volkskwartier. Die zwarte hooge huizen mogen genoemd worden menschelijke bieënkorven. Zij zijn bewoond van in den kelder tot onder de pannen. Verzekerd mag men zijn, dat daar nergens een kamertje ledig staat. Aan ettelijke vensters der bovenverdiepen, ziet men wasch- of ander goed van de bewoners te bleeken of te luchten hangen.

Wij gelooven niet, te veel te zullen zeggen, als wij de verwachting uitspreken, dat de schoone samenstelling van Vertin door al onze lezers met genoegen zal ontvangen worden.

De Vlaamsche School of de Muurschildering in de trapzaal van het Antwerpsch museum
door Nicaise de Keyser, bestuurder der koninklijke academie. Declamatorium.

I.

O Scheldestad! hoe glansrijk prijkt uw krone
Van nijverheid en wetenschap en kunst;
Hoe grootsch en fier praalt gij op uwe trone -
Waardeer en loof die hooge hemelgunst.
Verhef u stout op al de woudre schatten,
Van eeuw tot eeuw gewonnen door 't talent,
Dat levensvonken doet ontspatten;
Uw templental,
Een ruim Walhall -
Kan dat tresoor der kunstnaars niet bevatten,
Der wereldroem tot 's werelds end.

Vlaamsche schole, Belgiês glorie,
Schoon beeldde u De Keyser af -
Grootsch tafreel der kunsthistorie,
Dat zijn meesterhand ons gaf.
Corypheën in het malen,
In den beeldhouw, in gravuur -
Zien wij in 't Museum pralen
Naast wie in de bouwkunst stralen,
Als de starren aan 't azuur.

Lichten van de voorgeslachten,
Later eeuw aanschouwt uw' glans,
Blijft u als haar zonnen achten,
Boogt op uwe stralenkrans.
't Onbezielde schonkt ge leven,
Stout als een Prometheus deed;
Geniaal was al uw streven,
Grootsch en krachtig, diep en breed.

o Vlugge Faam! uw loftrompet verkond'
Hun meesterwerk aan 't wijde wereldrond.

II.

Aanschouwt hoe woest Gods troon wordt aangevallen;
Vorst Lucifer rukt met zijn benden aan,
En doet het zwerk van de oproerkreten schallen:
'De Godheid zwicht, - eert Lucifer voortaan.'
Maar Michaël daagt met de hemelkrachten
In 't strijdperk op, en bliksemt d'onverlaat
In d'afgrond neêr met al zijn helsche machten -
Het waardig loon voor trotschheid en verraad.

Lieflijk ruischen waterbeken
Door het aardsche paradijs;
Eeuwig lente is 't in dees streken,
Eeuwig vreugde, eeuwig pais.
't Lam rust naast de tijgerinne,
't Duifken speelt met d'adelaar;
Alles leeft er in der minne,
Onbekend met doodsgevaar.
Alles groeit er, alles bloeit er,
Zonder arbeid, zonder zweet;
Alles juicht er, alles stoeit er,
Onbewust van eenig leed.
En de meester van dit Eden
Leeft er, zonder zorg of smart,
Ongestoord en weltevreden,
Met den Hemel in zijn hart.

Helaas! de mensch werd weeldrig door 't geluk,
En Edens heer en wonder, trotsch van ziel;
De booze geest sloop sluw zijn boezem in -
Het werk des Scheppers viel,
En vloek en dood vervolgden 's menschen hiel.

De woestaardij beklom den wereldtroon,
Het wulpsch geslacht verdiepte zich in 't kwaad.
God zag 't gedichtsel van het menschlijk hart,
En vond het vol verachtelijken smaad
Voor Hem, die 't schiep - vol wellust en verderf.
't Berouwde Hem het maaksel zijner hand;
Zijn dienaar maant tot boete en ootmoed aan,
Maar oogst slechts spot en fellen tegenstand.
Het is beslist - de Godsgezant gaat heen
En stapt in de ark met heel zijn huisgezin.
De lucht bewolkt, de bliksem vliegt door 't zwerk,
De donder knalt, de bergen storten in;
De regen plast en huwt zich met de zee,
Die kookt en schuimt en spoelt door veld en woud.
Alom gekerm, verwarring, rouw en ramp,
En worsteling om 't veege lijfsbehoud.
Geen medelij en geen verwantschap meer:
De zoon verzaakt het ouderlijke paar,
De moeder laat heur zuigling wreed vergaan,
De man zijn gâ. Gejaagd door 't doodsgevaar,
Stormt groep bij groep langs berg- en rotswand op,
Of ijlt vervaard in 's aardrijks ingewand,
Of klampt zich woest aan drijvende eiken vast,

Maar zinkt ten lest, door 's lichaams last vermand,
En hooger stijgt de vreeselijke vloed,
Een zwarter nacht omhult het doodstafreel;
De orkaan versterkt in toomeloos geweld,
En de afgrond zwelgt met telkens wijder keel.
't Gekerm verstomt, 't wanhopig gillen smoort -
't Wordt stil alom - de zonde boette duur;
De dood verwon - niets leefde op aarde meer,
Dan 't flikkrend licht van 't vlammend bliksemvuur,
Dat door het floers, langs lucht en zee gespreid,
Het wereldgraf met sombre gloor bestraalt,
Wijl Noachs ark, door Godes hand bestuurd,
Naar d'Ararat behouden henendwaalt.

't Licht kwam door de wolken breken
Toen de vloed zijn bed hernam,
En het duifken 't vredeteeken
Plukte van d'olijvenstam.
't Menschdom mocht op nieuw herleven
Uit het Noachitisch kroost;
Gods verbondsboog zag het zweven,
Waar Aurora lieflijk bloost.
In de vruchtbre morgenlanden
Teelden nieuwe volken voort:
Lichtverspreiders voor de stranden
Van het Zuid en West en Noord.
Wetenschap en kunst ontloken
Met een nooit gekenden bloei;
Maar van 't Godsbegrip verstoken,
Lag des menschen geest in boei.
't Euvel van de voorgeslachten:
Godverzaking en geweld -
Bleef op 't wereldrond vernachten,
Door dien kanker wreed gekweld.
Wie, wie zal die monsters vellen,
Vol van doodelijk venijn;
Wie der volkren kwaal herstellen,
Redder van het menschdom zijn?

M.H. DE GRAAFF.

(*Wordt voortgezet.*)

Vlugheid van bevatting.

Grootere snelheid van gedachte, zoo doet een schrijver opmerken, is een talent, waarin de vrouw boven den man uitmunt; het is bekend dat men, als men in de mindere standen, waar de man en de vrouw ongeveer evenveel hebben geleerd, inlichtingen behoeft, van de vrouw in den regel de volledigste en nauwkeurigste berichten krijgt. En van de volgende opmerking van Buckle kan ieder die in een vreemd land reist de proef nemen. Zij bestaat hierin, dat wanneer iemand reist en eene vreemde taal spreekt, de vrouwen hem spoediger begrijpen dan de mannen, waarom het dan ook, als men in eene vreemde stad verdwaalt, altijd beter is zich tot eene vrouw te wenden, dan tot eenen man.

Eene kunstramp.

In den nacht van 2 tot 3 September 1874 ontstond er een brand, in de uitgestrekte werkhuizen van den heer Rekkers zoon, rijtuigmaker en schilder, in de Carnotstraat, n^{r} 131, te Antwerpen. De bovenverdiepen der gebouwen waren in gebruik bij den bekwamen schilderijverdoeker C. Van der Haeghen, die, ongelukkiglijk, een vrij groot getal schilderijen ten zijnent had, hem toevertrouwd door verschillende personen om verdoekt of geparketteerd te worden. Van al deze stukken, meer dan *honderd* in getal, is niet één mogen ontsnappen aan de vlammen! Wij achten het voor de geschiedenis niet onbelangrijk, de bijzonderste der vernielde schilderijen hier aan teteekenen:

NAMEN DER SCHILDERS.	ONDERWERPEN.	EIGENAARS.
Wenceslas Coeberger.	*De marteling van St.-Sebastiaan*, des schilders meesterstuk; versierde vroeger het altaar der gilde van den jongen handboog, in de Antwerpsche hoofdkerk; in Januari 1601 wérden er twee vrouwenhoofden uitgezaagd, bij welke gelegenheid het magistraat het aanbrengen der kwaaddoeners op prijs stelde; ontsnapte in 1794 aan de roofzucht der Franschen; de kopij van het stuk bevindt zich in het museum van Nancy; het heeft onder andere opvolgelijk toebehoord aan Cornelis Cels, historieschilder en aan Verbelen, kunstkooper te Brussel, bij wien het in 1833 broksgewijs verkocht werd. (Zie de *Vlaamsche School,* 1868, bladz. 165, 1864, bl. 82, 1867 bl. 82.	P.A. Verlinde, kunstschilder, te Antwerpen.
Antoni Palamedes.	*Binnenhuis* (*personen die aan eene opgedischte tafel gezeten zijn*, *maken muziek*).	Holtzman, te Hamburg,

Jan Van Goyen.	*Riviergezicht* (*schepen en figuren*).	Michiels, te Keulen.
School Van Eyck.	*Een engel die aan O.-L.-Vrouw en het kindje Jezus eene schaal met fruit voorhoudt.*	P.P. Stoop, bouwm. te Antwerpen.
Onbekend.	*Christus aan de kolom.*	D. Van Spilbeeck, te Antwerpen.
P.P. Rubens en Frans Snyders.	*Dansende kinderen tusschen een krans met bloemen*, *vruchten en vogelen.*	Van Loo, te Gent.
Jan Weenix.	*Wildstuk (jachtgerief in een landschap*).	Id.
Corn. Huysmans,	*Landschap met schapen.*	Id.
Sebastiaan Bourdon.	*H. Familie.*	Id.
Hendrik Verschuering.	*Afspanning met paarden.*	Id.
Jan Kobel.	*Landschap met paarden* (een zeer schoon stuk).	Id.
Onbekend.	*Fruitstuk* (met figuren).	Id.
P.P. Rubens.	*Zegepraal van de goddelijke liefde* (het landschap geschilderd door Lucas Van Uden).	P.A. Verlinde.
Bartholomeus Van der Hulst.	Groote familieschilderij.	Id.
Onbekend.	Groot historiestuk (in den trant van Velasquez).	Id.
Gerbrand Van Eeckhout.	*Mozes die Pharao's kroon vertreedt.*	Id.
School van Rubens.	*De schaking van Ganimedes.*	Id.
Van Cleef.	*De H. Dymphna.*	Id.
Marten De Vos de oude.	*Laatste avondmaal.*	Id.
Michiel Van Miereveldt.	*Portret van den admiraal Tromp.*	Id.
Nic. Vleugels.	Een onderwerp uit de fabelleer.	Id.

Id.	Eene rol met vier groote samenstellingen uit de fabelleer.	Id.
Onbekend.	Eene kleine gothieke schildering.	Id.
Frans Snyders.	Leeuwen.	Id.
P. Eyckens.	*Venus en de Cyclopen.*	Id.
Id.	De schets van voormeld stuk.	Id.
Onbekend.	Een mannelijk familieportret.	De Borrekens, te Antwerpen.
Onbekend.	*De graflegging van Christus.*	Jos. De Bom, te Antwerpen.
Cornelis Schut.	*Onze-Lieve-Vrouw met het kindje.*	Hulstaert, te Gent.
Hedendaagsche school.	Landschap met koeien.	Id.
H. Wüst.	Een landschap (waterval met rotsen).	H. Wüst, te Antwerpen.
Hedendaagsche school.	Portret van een Indiaansch opperhoofd.	Troy, te Antwerpen.
Theodoor Van Thulden.	*H. Rochus.*	P. Numans, te Antwerpen,
Jan-Baptist Bosschaert.	Bloemenstuk met figuren.	Schoesetters, te Antwerpen.
Linnig.	Vijf zee- en riviergezichten (schetsen).	Linnig zoon, te Antwerpen.
Phil. Koninckx.	*Kruisafdoening.*	C. Van der Haeghen, te Antwerpen.
Id.	*Vanitas.*	Id.
Daniel De Wit.	Kerkgezicht.	Id.
Adriaan Grijf.	Landschap met wild.	Id.
Jan-Baptist Bosschaert.	Een bloemenstukje.	Id.
Cornelius De Baljeur, de jonge.	.....	Id.
Jan Cossiers.	*De bruiloft te Kana.*	Id.
Joos de Mompeer.	Twee landschappen.	Id.
Onbekend.	Schilderij in Byzantijnschen stijl.	Id.
Rubens (naar).	*Kruisafdoening.*	Dr. Roselt, te Antwerpen.

Lodewijk Moons	*Jezus in het hofke van Oliveten.*	M.A. Goovaerts-Van den Wouwer, Ant.
Peeter Faes.	Een bloemenstuk.	Id.
Abraham Van Diepenbeeck.	Portret van eenen monnik.	Toutenel, te Antwerpen.

Buiten de opgenoemde stukken, zijn er van den heer C. Van der Haeghen een zeventigtal hem toebehoorende schilderijen vernield. Bij het verlies aan kunstschatten, voegt zich nog de omstandigheid dat van al het verbrande niets verzekerd was.

De prijs der paarden in 1674.

In het laast verschenen jaarverslag der stad Turnhout, tusschen de als aanhangsels medegedeelde oude archiefstukken, treffen wij aan een uittreksel uit de akte van eene verkooping van paarden, op 12 November 1674, dus 200 jaar geleden, te Turnhout door het gemeentebestuur gehouden. De verkochte paarden zijn opgegeven als ‘paarden wedergekomen uit het leger.’ Wij laten dit stuk hier volgen. Het geeft een gedacht van den prijs der paarden in de zeventiende eeuw:

> Voorwaerde en conditie volgens de welcke die regeerders deser stadt en vryheyt, lande en quartiere van Turnhout sullen ten hoogsten en schoonsten vercoopen deze naervolgende peerden.

In den iersten sullen de coopers schuldigh en gehouden syn voor hunne in te coopene peerden te stellen goed en solvente borge dese bancke dwinckbaer ofte ten contemente van heeren vercoopers.

Gelyck sy oock schuldich en gehouden syn voor iederen coop te betaelen dry stuyvers voor den huysarmen deser vryheyt en dry stuyvers voor het scryven deser voorwaarde alles sonder corten.

Item met hoogen doende ieder hooge een gulden te bekeeren half en half en sullen de coopers dach van betaelinghe genieten tot Meert toekomende (1675), ider syn penningen sal hebben in te brengen en te betalen op parate executie.

1 Swert peert ingem. voor	17 gl. verk. met de hoogen voor	26 gl.
1 Wit peert ingem. voor	7 gl. verk. met de hoogen voor	18 gl.
1 Ander wit peerd	8 gl. verk. met de hoogen voor	10 gl.
1 Bruin peert ingem. voor	17 gl. verk. met de hoogen voor	35 gl.
1 Swert peert ingem. voor	15 gl. verk. met de hoogen voor	24 gl.
1 Bruin peert ingem. voor	29 gl. verk. met de hoogen voor	58 gl.
1 Ander id. ingem. voor	10 gl. verk. met de hoogen voor	17 gl.
1 Swert peert ingem. voor	18 gl. verk. met de hoogen voor	21 gl.

1 Bruyn peert ingem. voor	21 gl. verk. met de hoogen voor	41 gl.
1 Ander id. ingem. voor	35 gl. verk. met de hoogen voor	63 gl.
1 Bruyn peert ingem. voor	5 gl. verk. met de hoogen voor	7 gl.
1 Swert peert ingem. voor	6 gl. verk. met de hoogen voor	14 gl.
1 Root peert ingem. voor	6 gl. verk. met de hoogen voor	11 gl.
1 Bruyn peert ingem. voor	78 gl. verk. met de hoogen voor	86 gl.
1 Bruyn peert ingem. voor	45 gl. verk. met de hoogen voor	51 gl.
1 Ander peert ingem. voor	11 gl. verk. met de hoogen voor	14 gl.
1 Root peert ingem. voor	51 gl. verk. met de hoogen voor	68 gl.
1 Id. merriepeert ingem. voor	80 gl. verk. met de hoogen voor	84 gl.
1 Vos peert ingem. voor	43 gl. verk. met de hoogen voor	46 gl.

Vlaamsche schrijvers der oude hoogeschool van Leuven.

III. SAMUEL LOYAERTS (zie Paquot, XVI, 288) werd geboren te Attenhoven bij Landen, den 31^{n} Augustus 1546, en deed zijne studiën te Leuven. In 1565 trad hij in de wijsbegeerte en behaalde twee jaren later de 7^{e} plaats in den algemeenen kampstrijd. Het priesterkleed aanvaard hebbende, legde hij zich toe op de godgeleerdheid onder vermaarde priesters, als Mich. de Bay, Corn. Reyners, Aug. Huens. Na eenigen tijd de humaniora in het castrum onderwezen te hebben, werd hij in 1578 pastoor benoemd van St-Michielskerk, welke hij 36 jaren lang loffelijk bestuurde. In 1586 wilde hij doctor in de godgeleerdheid worden en twee jaren nadien werd hij gewoon hoogleeraar in deze wetenschap, en kanunnik van St-Pieterskerk. In 1596 trad hij in het bestuur der hoogeschool, welke hem wat later een kanunnikaat gaf van St-Servaes te Maastricht. Doch Paus Clemens VIII oordeelde deze prebende onovereenkomstig met 's mans pastoorschap. Loyaerts stierf den 13^{n} September 1614, oud 69 jaren, en ligt in St-Michielskerk te Leuven, thans de Graanmarkt, begraven. Hij liet twee weinig geachte werken achter, een Latijnsch in 6 boekdeelen en een Vlaamsch: *De wech der deugden*, *bedeylt in acht boecxkens*, *ghemaeckt op Canticum Canticorum enz. Hantwerpen*, *by Jan Vankeerberghen in de gulde Sonne* 1599.

Dit boekje, in Nederduitsche letters, opgedragen aan de abdisse van Cortenbergh, Magdelaen de Nivellis, bevat 605 blz. ongecijferd, in-8° Wij vragen ons af, of Loyaerts

misschien niet zou meegewerkt hebben aan de nieuw overziene uitgave van Van Winghes vertaling die men noemt den *Bybel van de doctoren van Loven?*

Wilsele bij Leuven.

L.W. SCHUERMANS, PR.

Zonsopgang en ondergang van den Rigi gezien. (Uit een reisje in Zwitserland.)*

Op den *Rigi!* dat woord geeft onze tong eenen electrieken schok, die ze tot klappen dwingt.

Wij spreken niet meer dan over den ijzeren-weg welke ons tot boven op den berg moet brengen, over den zonsondergang van t' avond, over de zonsopkomst van morgen, over het schoon weer zonder hetwelk die verrukkelijke schouwspelen somtijds geheel onzichtbaar blijven, over de middelen om daarboven te vernachten... Men zegt dat er zooveel volk is!

Elk kaartje kost vijf franks. Voor één uurtje rijdens, is dat nog al vet. Maar ook, men rijdt eenen berg op.

Schromelijke dingen! moeten wij langs die steile helling naar boven?... Ta, ta, geene vrees! Tusschen de andere reizigers zien wij alle slag van menschen, zelfs kinderen en vrouwen. Wat anderen kunnen, kunnen wij, mannen, ook.

Het moeielijk vraagstuk om die helling van 25% te bestijgen, wordt bijzonder opgelost door het plaatsen der schenen (*rails*) en 't verveerdigen van de locomotief.

Wij bemerken eerst, dat er tusschen de twee gewone schenen een derde ijzeren getande staaf loopt, die bij middel van weerhaken en schroeven aan de eiken billen of balken, gewonen grond der ijzeren-wegen, stevig vastgehecht is.

Die staaf kan men zich best voor oogen stellen, als men zich inbeeldt, dat er tusschen de twee schenen eene smalle ijzeren ladder ligt, wier struische sporten omtrent vier duim van elkander afstaan. Tusschen die sporten grijpen, bij het omrollen, de ijzeren tanden van een rad, hetwelk zich onder aan de locomotief bevindt, en, met de dampkracht in beweging gesteld, door het stooten tegen de sporten den wagen voorwaarts duwt en hem in het klimmen belet terug te glijden.

* Ontleend aan *Een reisje in Zwitserland* door Jan Bols, Mechelen, bij E.F. Van Velsen, 1874.

Gegroet, gij, nieuwe zegepraal van 's menschen heerlijk vernuft en taaien wil!

Wij gaan vertrekken.

Neemt plaats, en laat op 't gezicht uwe innerlijke verveerdheid niet blijken!

Och! het kan immers geen kwaad! En ziet eens, welken gemakkelijken zit de banken hebben: ze zijn van achter lager dan van voor, om er niet af te glijden, en op den vloer heeft men houten klompjes genageld, waar ge tot meerdere zekerheid met uwe voeten kunt tegen steunen.

Plechtige stond!

De locomotief, die het

BERGBEKLIMMING.

eenige kompartiment vóór zich moet omhoog stuwen, stelt zich lastig kuchend in beweging, en langzaam rollen wij den bergkant op.

In 't eerste is het nog geen erg. Wij zijn nog niet ver van den platten grond. Moest er iets miskomen, moest de trein terugrijzen, *misschien* waren wij alle zestig daarvoor niet dood.

Doch, hij klimt, klimt.

Ons rijtuig is langs boven open; alleenlijk heeft men er een zeil overgespannen dat ons tegen de zonnestralen beschut, doch niet belet langs alle zijden rond te zien. De wanden zijn zoo laag dat men er licht over kan hellen.

Wij zitten met ons gezicht naar den afgrond, en vlak vóór onze voeten, al dieper en dieper zien wij het Vierwaldstaedtermeer liggen. Daar achter verheft zich de Pilatusberg, aan welks hoogte wij met de oogen meten hoe ver wij reeds gestegen zijn.

Wat zal ik zeggen van de gewaarwordingen welke bij de beklimming mijne ziel bestormen? Verrukking en schrik, bewondering en afgrijzen zijn de gemoedsaandoeningen die zich beurtelings in mij afwisselen, ja soms zich wonderbaar vermengen. Bijwijlen twijfel ik of ik niet droom, en bezie alsdan mijne gezellen; maar zij schijnen met dezelfde gevoelens bezield, en staren ook met strakke oogen de onvergelijkelijke tafereelen aan, welke zich rond ons ontvouwen.

Wij zijn overtuigd dat er ons geen letsel kan overkomen, en toch klopt ons hart en breekt het koud zweet ons uit, terwijl wij zoo steilop langshenen en over afgronden van 1000 en meer meters diepte heenrijden.

Na een uurtje rijdens (ik zou bijna zeggen: na een uurtje luchtvaart), komen wij tot onze statie *boven de wolken.* Deze drijven als dunne mist rond ons, of hangen verder tegen de omliggende bergen als glinsterende watte.

Hemeltje-lief! hoe gelukkig zijn wij, als we op onze voetjes staan!

Bij het uitstappen van den trein, bevinden wij ons nog niet boven op den berg, want de ijzeren-weg ligt nu slechts tot *Kaltbad* voltrokken. Daar staat een groot hotel, waar een zeker getal reizigers hunnen intrek nemen. Doch wij willen, met den grootsten hoop bergbestijgers, op het toppeken van den Rigi, op eene hoogte dus van over de 5000 voet, den nacht doorbrengen.

We hebben nog omtrent eene halve uur weg te doen.

Ook koopen wij onderweg eenen stok, berg- of alpenstok geheeten, die ons onmiddellijk te pas komt. Dit tuig, van manslengte en langs onder met eene sterke

pin vorrzien, vergemakkelijkt het opgaan en vooral behoedt u hier voor 't vallen; want de wandeling loopt langs afgronden zoo diep, zoo diep, dat ik er eerst onder 't gaan niet durf naar zien, maar met den blik stijf naar boven gevestigd opklim. Wil ik eene poos den afgelegden weg of links de grondelooze laag te beschouwen, dan blijf ik eerst staan en wend er dan sidderend en zweetend mijne oogen heen.

Welhaast vergaat mijn schrik, en stap ik tamelijk gerust naar de kruin. O, wat stroom van gedachten doorwoelt mijnen geest! Hier gevoelt men zich als losgerukt uit de banden van de gewone wereld. Geen enkel gerucht van 't rusteloos zwoegen der menschen komt u nog storen. Vrij als de adelaar en verre boven den maalstroom van het steeds woelige leven, zweeft men hier in eene reinere lucht, alleen met zich zelven, alleen met de natuur, maar onder het vaderlijk oog van God.

Lezer, ziet ge ons met de handen in de hoogte en in stomme verbazing, door die eindelooze verte staren? Ziet ge ons daar

opgetogen staan voor die onafzienbare Alpenketting, welke zich op eene lengte van 40 uren uitstrekt en wier gedrochtelijke ruggen en glinsterende sneeuwspitsen ons doen uitroepen: wonderbaar in de hoogten is de Heer! *Mirabilis in altis Dominus!* Ziet ge ons, nu bleek en met uitpuilende oogen de duizelig diepe dalen afpeilen, dan weer onze onverzadelijke blikken langs alle zijden op eenen omtrek van honderd uren rondwerpen?

Waar moet ik mee beginnen, om u een klein gedacht te geven van 't geen ons omringt en in onze zielen eenen zoo overstelpenden indruk te weeg brengt?

Plaatsen wij ons eerst op deze bank, zoodanig dat wij den rug naar het hotel gekeerd hebben, worden wij kalm, en zeggen wij een woord over den Rigi zelven en dan over den omtrek.

Vooreerst moet ge weten, dat de Rigi een berg is die, bijna als eene pyramide, op zichzelven staat en van andere bergen afgezonderd is. Ten Westen baadt hij zijnen voet in het Vierwaldstaedtermeer; ten Noorden daalt hij tot op den heuvel die de golf van Küssnacht van het meer Zug scheidt; ten Oosten is hij omsloten door het meer Zug, de vallei van Goldau en het meer Lowerz; alleenlijk ten Zuiden werpt hij eenige vertakkingen uit, door den benedenloop der Muotta begrensd. De Rigi is het eenvoudigste toonbeeld van bergen, zooals men ze zich voorstelt, wanneer men er nooit heeft gezien; maar dit slag is zeer zeldzaam, en meestal schakelen zij zich onderling, doorkruisen of hechten zich in elkander, en vormen ononderbrokene groepen, waarvan de spitsen door zeer hooggelegene en dikwijls ongenaakbare bergpassen afgescheiden zijn.

De zijden van den Rigi dalen omlaag, nu eens in snelle hellingen, dan weer in loodrechte steilten van eene ijzingwekkende diepte, of holen zich uit in frissche dalen, door forellenrijke beken bespoeld. Aan den zuidelijken voet des bergs treft men boomgaarden aan, waar de vijg, de amandel, de kastanie en de noot rijpen; hooger op, bosschen, en eindelijk heerlijke weiden die tot aan den top reiken, en waar des zomers vier duizend stuks vee rondom honderd zaanhutten grazen.

Dat is de berg, op wiens kruin wij ons bevinden. En wat zien wij zoo al van hier?

Verbeeld u bij ons op de bank te zitten, lieve lezer. Schouwen wij rond en vrees niet, want wie zich niet wetens en willens den hals wil breken, of niet uitermate onvoorzichtig is, zal geen letsel bekomen.

De zon lacht ons uit eenen onmeetbaar diepen blauwen hemel toe. Niets bevlekt het zuiver uitspansel boven ons hoofd, maar rond en beneden ons zien wij, op verschillige afstanden, spierwitte wolkjes of gansch roerloos hangen, of langzaam van het eene op het andere rotspunt zweven.

Achter ons, waar het hotel is, daalt de berg in redelijk zachte glooiing af.

Recht vóór gaapt u eene diepte aan, akelig, onpeilbaar: op drie stappen van onze zitplaats, stuikt de berg in eens lijnrecht naar beneden in het meer Zug, zonder dat een verhevene rand of eene leen den onvoorzichtigen en duizeligen reiziger tegen 't neerduikelen kan behoeden.

Nog maar eene goede maand geleden, lazen wij in de gazetten dat de eenige dochter van een rijken Duitscher zich hier tot op den boord waagde, den arm reikte om eene alproos te plukken, uitschoof, neerstortte, van rots op rots botste, en in stukken verbrijzeld door de bijgeloopene bergbewoners in de diepte opgeraapt werd.

Men stelle zich, in de diepte vóór onze voeten, een uitgestrekt plein voor, op welk de uitsprongen der hoogste heuvelen alleenlijk aan hunne schaduwen waar te nemen

zijn; waar veertien meren, op alle punten verspreid, u toeschijnen de eene als blauwe spiegels in de groene beemdtapijten neergelegd, de andere als waterdruppelen op den groes gestort; waar goedbevolkte steden zich in de verte als stippen vertoonen, waar de wijde gezichteinder gesloten is met eene ontzaggelijke reeks bergen, wier grillig getakte sneeuwtoppen de wolken doorsteken; en men zal slechts een flauw denkbeeld hebben van het heerlijkste tafereel dat zich voor menschenoogen kan ontvouwen.

De bijzonderste dezer bergen zijn: de scherpe Bristenstock, aan wiens voet wij overmorgen den weg van den St Gotthard zullen inslaan; de Titlis, de hoogste kruin van Unterwalden, goed kennelijk aan zijn onzettend groot ijsdeksel; de Bernsche Alpen; de witte Jungfrau; en eindelijk, ten Westen, de wilde en sombere Pilatus.

Onze oogen schemeren na het overzicht van dien ganschen kring bergen met eeuwig ijs bekroond.

Stijf van 't zitten, zijn wij rechtgestaan en wenden ons nu, ieder op zijn eigen, naar den eenen of den anderen kant der bergkruin.

Na deze rondgewandeld te hebben, wierp ik mijne blikken op den *Rossberg* of Rufi, die zich tusschen de meren Zug en Lowerz verheft, en door eene ijselijke gebeurtenis beroemd geworden is.

Inderdaad, sedert omtrent zestig jaren liggen vier dorpen onder een afgestort gedeelte diens bergs begraven! Ziehier hoe dit schrikkelijk ongeluk is voorgevallen.

Gelijk de Rigi, is de Rossberg uit verschillige lagen harde keien samengesteld, die door eenen kalkachtigen mortel als aaneengemetst zijn. Deze lagen rusten op leembedden, welke, vooral als zij eene hellende ligging hebben, door het bovenste gewicht inzakken, door het indringen van onderaardsche wateren langzamerhand uit den berg vlotten, in slijkstroomen neerdrijven en soms geheele velden onder een metersdik modderdeksel verbergen. Eens die leemlagen weggespoeld, hebben de bovenliggende rotsen geenen vasten steun meer, en zoo schuiven soms halve bergen alverwoestend naar beneden.

In den zomer van 1806 had het veel geregend, de leem was door de nattigheid doorweekt geworden, en den 2^{n} September, ten 5 uren des avonds, waggelde de Rossberg uiteen: een groot gedeelte donderde duizend meters diep naar beneden, vergruisde in de vallei van Goldau vier dorpen met vijfhonderd inwoners, en bedolf dit afzichtelijk doodenveld, op een uur uitgestrektheid, onder eene laag van meer dan honderd meters rotsklompen, wier brokken tot tegen den voet van den Rigi aangebotst kwamen.

Om de vreeselijke uitwerkselen van dien bergval beter na te

gaan, moet men zich over den afgrond buigen, en om het zonder gevaar te doen, slaat men zijne armen rond een groot houten kruis, dat op den rand, ter herinnering van een ongeluk, opgericht werd. Van daar heb ik den weg, door de inzakking van den Rossberg gevolgd, zeer duidelijk kunnen erkennen. Alles ziet er nog afgrijselijk naakt en woest uit.

Mijne vrienden hervind ik tusschen de steeds aangroeiende menigte die uit het hotel komt om van den zonsondergang getuige te zijn.

Nog staat de groote verblindende schijf der dagvorstin boven den Pilatus te schitteren. Naarmate zij lager zinkt, hullen de dalen zich meer en meer in de duisternis, en eene lieve rozetint, aan het Oosten vergrauwende, kleurt den gezichteinder langs alle kanten.

Daar galmen de klagende tonen van eenen alphoren en blazen den aftocht der zonne, en deze, terwijl een verward geraas van bewonderingsuitroepen rond ons uit de tweehonderd aanschouwers opklimt, zinkt langzaam omlaag en verdwijnt majestatisch achter den berg.

- Ziet nu ook eens langs den tegenovergestelden kant, zegt Constant. Daar is de lieve maan, wier bleek zilverig aangezicht op het oogenblik dat de zon wegdaalt, hare stille nachtwandeling in eenen gansch wolkloozen hemel begint. Het is hier gelijk Châteaubriand ergens van eenen zonsondergang op de zee schrijft: God, als hangende over den afgrond, houdt met de eene hand de zon aan de poorten van het Westen, en heft met de andere de maan uit het Oosten omhoog.

- Hoe schoon! roept Gustaaf. Wat pracht! Trachten wij dit bekoorlijk tooverdoek in ons geheugen te prenten! Verliezen wij er geenen enkelen trek van! Ziet! de nacht heeft reeds de valleien ingenomen, wij zelven staan half in den donker, slechts geheimzinnig verlicht door de maan... Naarmate de duisternissen beneden en rond ons toenemen, verliezen al de lagere bergen aan den verren gezichteinder de eene achter den anderen den blinkenden lichtkrans die hen bekroonde; alleen de ontelbare sneeuwige toppen van het Oberland verheffen zich nog, flonkerende van licht... Nu zien wij gindsche kruinen eenen wijden purperen mantel omhangen, wiens heldere glans tegen de sombere kleuren van hunnen voet afsteekt; daarna komt het levendigste violet en het teederste roos zich van lieverlede op hunne sneeuwsjerpen malen...

Er volgt een oogenblik stilte. Verrukt staan wij daar, de overige reizigers geheel vergetende, met niets bezig dan met onze oogen door die natuurbekoorlijkheden te verzaden. Gustaaf gaat begeesterd voort:

- Thans zinken ook de hoogste spitsen, door den nacht omhuld, in de donkerheid, en blijven ginds staan als zwarte levenlooze spoken...

Wij spoeden ons voort, want behalve dat het schouwspel rond ons bijna niet meer verandert, wordt het ook vast te koud. De killige wind, hoewel wij er ons goed op voorzien hebben, dringt door merg en been.

Gelukkig vinden wij in de ruime en warme eetzaal nog vier plaatsen bijeen ledig, en doen aan het uitnemend goed avondmaal wel mee.

Alle landen schijnen hier vertegenwoordigd. Vóór ons, zitten Engelschen of Amerikanen die, als zij aan 't klappen vallen, met schier geslotene tanden, genoeg open om het tippeken van hunne tong door te laten, de miauwende klanken van 't Engelsch zoodanig laten hooren, dat zij mij lust geven om te lachen. Doch ik hou mij natuurlijk in, niet alleen uit beleefdheid, maar ook omdat ik zulke menschen hoogacht, die overal waar ze komen hunne eigene taal spreken durven. Rechts hebben

wij statige Russen; verder hooren wij nog de zangerige spraak der Italianen, den flauwen Franschen raas, het krochen der Duitschers, terwijl wij, Vlamingen, de eenigen zijn, denk ik, die het kloeke Neerlandsch tusschen dat mengelmoes van talen klinken doen.

Bier krijgen wij aan de tafel niet. Daarom begeven wij ons na 't eten in de herberg die van het hotel deel maakt, en slurpen er, voor een slaapmutsken, een klein half fleschken pale-ale, dat ten hoogste een gewoon drinkglas vocht bevat en niettemin 1 fr. 75 centiemen betaald wordt. Als slapen en eten in evenredigheid duur zijn, dan mogen wij ons morgen op eene gepeperde rekening verwachten. 't Is niets, indien het gezicht der zonsopkomst maar door geene nevels verhinderd wordt!

Als zich iemand, bij het slapengaan, aan iets buitengewoons voor des anderen daags verwacht, dan wordt hij dikwijls vroeg gewekt door het gedacht dat hem in slaap gewiegd heeft. Dit is nu ook bij mij 't geval. Bij de eerste morgenschemering schiet ik wakker en loop naar de venster, om te zien of geen dikke mist (oh! dat ware jammer!) een der voornaamste gezichtspunten onzer reis is komen bederven. Goddank, neen! Geen neveltje is er in de zacht opblauwende lucht te bespeuren.

Dik en warm ingedoffeld om buiten tegen de kou te kunnen, klop ik, om half vijf, mijne gezellen op, die ik weldra, wijl slechts een planken muur onze kamers van elkander scheidt, hoor bodderen om ook gereed te zijn. Constant alleen, dunkt mij, blijft rustig liggen. Op dit oogenblik stuurt de horenblazer zijne tonen door de verschillige gangen des hotels.

Uit alle deuren snellen de gasten haastig met ons naar boven. Zijn dat dezelfde personen, welke gisteren bij het avondmaal zoo hupsch en kostelijk waren gekleed? 't Is hier toch geen vastenavond zeker! Geen mombakkes bedekt ons gelaat, neen, integendeel! Hier vertoont men zich veel natuurlijker dan naar gewoonte, verwarde baard, hangende haren, ongewasschen gezicht, flodderrokken, sleffen, en voorts, tegen de kou, eene bonte mengeling van sjerpen, shawls, plaids, mantels, kamer-rokken, enz. Ik zie er ja twee of drie die zich, niettegenstaande het aangeplakt verbod, het gansche lijf in hunne bedsergiën hebben gewikkeld.

Welhaast is de gansche kruin door dien zwerm toeschouwers ingenomen. Constant, tot over de ooren in zijnen sjerp gewonden, komt met Edmond bij ons aangesneld.

Schoon is het reeds. De zilveren maan zinkt aan den verpurperden horizont, waar de zon den avond te voren gedaald is. Aan het Oosten verguldt zich allengskens de hemel.

Eene lange roosachtige goudstreep loopt langshenen de sneeuw-punten der Bernsche Alpen en verlicht, te beginnen met de hoogste, al de toppen der bergen, alsof eene onzichtbare tooverfakkel ze één voor één hadde aangestoken; die worden reeds door de zon beschenen, terwijl de Rigi nog in nachtschemering staat.

Op eenen berg van 5550 voet als boven het overige der aarde verheven, zelfs van de omliggende dalen door eene zee van wolken afgescheiden, beneden u duisternis, en boven licht, - niet waar, dit brengt u korter bij den hemel, dit doet u gevoelen dat, buiten de wereld waar wij op rondwoelen, er eene andere wereld is, een blijvend vaderland, waar der zonnen Zon ons met nooit verdoofden luister uit der hemelen hemel zal tegenblikken.....

Doch, heller glans beschittert de sneeuwspreien der bergtoppen, het goud der nog onzichtbare zon, doorgolft langzaam het geheele Oosten, gulden stralen schieten achtereen als vuurpijlen omhoog, al de hoofden keeren zich in afwachting naar dien kant, en terwijl de verbleekende maan zich achter den lichtroosgeverfden Pilatustop verbergt, ziet, daar blinkt aan de tegenovergestelde zijde, als smeltend goud, een stuk der vlammende zonneschijf boven de kim, beglinstert het satijn van 't reine sneeuwbed, klimt en schouwt met gloeienden reuzenblik verblindend over de wereld heen. Hoe schoon! hoe schoon!

Van alle kanten rond ons stijgen in vele talen bewonderingskreten op, en de alphoren zelf komt, te midden van de algemeene verrukking, aan den luisterlijken vuurbol zijn eigenaardigen welkom toesturen. Al de bergen, die, in hunne blanke ijspelsen gehuld, als schildwachten met ontbloote kruin langs de Oosterpoort de komst van de koningin der hemeltransen afwachten, worden al meer en meer door de schittering harer stralen overvonkeld, alles wordt verlicht, de laatste schadawen verzwinden in de dalen, de gansche natuur lacht het milde ontwakende licht tegen en schijnt den Schepper te willen danken. Wij ook, o God, wij danken u!

Een belangrijk schouwspel bieden ons nu de wolken aan, die driehonderd meters diep beneden ons rond den berg hangen en aan de golven eener zachtbewogene zee gelijken. Ziet! nauwelijks heeft de zon hare warmende stralen er over geschoten, of er komt een wonderlijk leven in. Zonder gerucht rollen die mollige mistbaren door elkander en zetten zich allengskens uiteen. Dit nieuwe tooneel trekt de toeschouwers naar den steilen boord van den afgrond, om van daar beter de recht onderliggende dampzee te kunnen bewonderen. Angstig sta ik tusschen hen, doch houd mij uit voorzichtigheid meer van dien schrikkelijken kolk verwijderd. Vele nochtans schijnen daar zoo gerust te kijken, alsof ze op den kant eener gracht stonden. Meer en meer wordt dat reusachtig waas, welk het slapend dal als een bedkleed dekt, doorschijnend; reeds komt er op zekere plaatsen in den dampsluier eene scheur, en laat ons meren, weiden, steden bemerken; doch ze schuift weer onmiddellijk toe om elders dezelfde verrukkelijke gedeelten van het landschap ten toon te spreiden, totdat eindelijk, onder de heetere zonnestralen, slechts hier en daar afzonderlijke wolkjes op kleinen afstand beneden ons nog aan een rotspunt blijven hangen, of langzaam verdwijnen in het onpeilbaar hemelgewelf.

Wij dalen langzaam van de kruin. Natuurlijk loopt het gesprek over het ontzaggelijk grootsch schouwspel dat wij vandaag genoten. Het liefelijke weder daarbij zet ons in eene opgeruimdheid van geest die moeielijk te beschrijven is.

Mechelen.

JAN BOLS.

Kroniek.

Mechelen. - De heer Jan Bols, leeraar van dichtkunde en Nederlandsche taal in 't St.-Romboutscollege, heeft bij E.F. Van Velsen laten verschijnen eene tweede uitgaaf van het verhaal van zijn *Reisje in Zwitserland*; hij deed dit uitstapje in 1871 met twee zijner vrienden. Dat de eerste druk geheel uitverkocht is en een tweede noodzakelijk werd geacht, oont genoegzaam aan, hoevelen reeds met des schrijvers reisindrukken kennis maakten. Zij, die het werk van den heer Bols nog niet onder oogen kregen, zullen ongetwijfeld met genoegen de daaraan ontleende beschrijving der bestijging van den Rigi lezen, welke wij in deze aflevering eenigszins verkort overnemen. En wie die beschrijving reeds kent uit het boek van den heer Bols, zal ze hier gaarne nog eens herlezen. Zij is 't waard!

Turnhout. - Het kabinet van oudheden en kunstvoorwerpen van den heer W.F.J. Van Genechten, rustend eerevoorzitter der Turnhoutsche rechtbank van eersten aanleg, is onder andere verrijkt geworden met de volgende stukken: eene groote visschotel van de familie Rose, in Japansch porselein, met witten boord in damast relief; zes hooge tassen met schoteltjes in beste oud Doorniksch porselein, met gouden en blauwe ranken versierd; zes tasjes van dusgenaamd coquille-d'oeuf, versierd met goud mozaïk en keurige bloementuiltjes; zes kopjes in oud Amsterdamsch porselein, met rijk gekleurde vlinders beschilderd. De heer Van Genechten heeft de muren van gansch eene kamer in zijn huis bekleed met borden en schotels in Delftsch gleiswerk. De catalogussen van deze verzameling, waarover wij nog gewaagden in 1869, blz. 168, zijn afgewerkt en maken drie boekdeelen in quarto uit; zij zijn nog niet gedrukt. Belangrijke aanwinsten heeft ook gedaan de verzameling van den heer Ignatius Loyens, zoowel aan voorwerpen in porselein en gleiswerk, als aan gedreven koper en zilverwerk.

Leuven. - Verschenen bij de w^{e} K. Fontein: *Kerk en Paus*, *of het jubelfeest van Pius IX herdacht*, lierzang door J.F. Hendrickx, onderpastoor te Wilsele.

- Het gemeentebestuur is voornemens eene belangrijke Vlaamsche kroniek betreffende de stad Leuven in druk uit te geven. De schrijver van dit werk is Willem Boonen, destijds stadsklerk. Zijn handschrift, welk hij in 1594 voltooide, berust in het stedelijk archief. Het beslaat twee boekdeelen, die, te zamen, 1324 bladzijden tellen. Het eerste deel behelst eene kroniek van Brabant en Leuven, van in de oudste tijden tot het einde der XVIe eeuw; in het tweede deel wordt gehandeld over den oorsprong der stad, de burgelijke gedenkteekens, de kerken en kapellen, de kloosters, de gilden, de rederijkkamers, den Leuvenschen *Ommegang* enz. De heer stadsarchivaris Edw. Van Even heeft in last ontvangen, over de voorgenomen uitgaaf een verslag in te dienen aan het gemeentebestuur. Wij zien deze uitgaaf met belangstelling te gemoet.

Brugge. - Het museum van schilderijen in St-Jansgasthuis, werd gedurende 1873 bezocht door 3215 personen, die te zamen aan inkoomgeld betaalden fr. 1607.75, bestemd voor den arme.

Het escuriaal in Spanje.

TEEKENING EN HOUTSNEDE VAN W. BROWN.

Bovenstaande plaat is de afbeelding van het Escuriaal, 't beroemde klooster door Philips II gebouwd ter gedachtenis van den veldslag bij St-Quentin, die in 1557 werd geleverd. 't Was voor de koorheeren van de orde van den heiligen Hiëronymus, anders gezegd de Hiëronymiten, dat de Spaansche monark het Escuriaal liet oprichten; men weet dat de vader van Philips II, de machtige keizer Karel, den laatsten tijd zijns levens in een Hiëronymiten-klooster doorbracht. De orde dezer kloosterlingen, die den regel van den heiligen Augustinus volgden, zich op de wetenschappen toelegden en gedurende eenige eeuwen hoog in aanzien stonden, vooral in Portugal en Spanje, heeft thans in Europa zoo goed als opgehouden te bestaan; de Hiëronymiten-orde werd in 1370 gesticht door een Portugees (den Franciscaner-monnik Tertiarus Vasco) en een Spanjaard (Pecha). In onzen tijd, schijnen de Hiëronymiten ettelijke kloosters in Amerika te bezitten.

Omtrent het Escuriaal kunnen wij de volgende beknopte doch zaakrijke aanteekeningen mededeelen: Zijn aloude kloosternaam is San-Lorenzo-el-Real; het is in de provincie Madrid op zeven mijlen van de stad Madrid gelegen bij het vlek el Escorial; in 't jaar 1563 werd het, naar het ontwerp van Bramante, door den bouwmeester Juan-Baptista van Toledo begonnen en in 1584 door Juan de Herrera voltooid; het gebouw is aangeleid in den vorm van eenen rooster, ter herinnering van den heiligen Laurentius, die op eenen rooster is gebraden en op wiens naamdag de veldslag van Lepante plaats had; het is opgetrokken van donkergekleurd graniet, terwijl een gedeelte tot paleis is ingericht; het Spaansche hof placht den herfst gewoonlijk in het Escuriaal door te brengen. Het gebouw vormt een vierhoek van 740 voet lengte, 580 voet breedte; 8 torens zeer goed verdeeld maken een zeer schoon geheel uit met den koepel der kerk en leveren een indrukwekkend gezicht op; 't is volgens de Spanjaarden het achtste wonder der wereld. Verder bevat het 15 poorten en 1110 vensters; 17 kruisgangen geven toegang tot een verbazend groot aantal kamers; de hoofdkerk is een prachtig gebouw, naar het model van de Sint-Pieterskerk te Rome gesticht; zij heeft 48 altaren, 2 orgels en is door beroemde Italiaansche meesters met schoone muurschilderingen versierd; onder het hoogaltaar bevindt zich eene kostbare kapel, die het pantheon genoemd wordt en de begraafplaats was van het Spaansche koninklijk huis; men klimt er in af langs marmeren trappen; de vloer der kapel bestaat uit jaspis en marmer, het gewelf is van brons; het prachtig oratorium bevat een groot, met diamanten versierd kruis en in het midden staat een groote kandelaar van massief goud; langs de wanden vindt men 26 groote beeldsteden met zwart marmeren graven, die ten deele de overblijfselen van koningen bevatten, ten deele nog ledig zijn; voorts bevat het

Escuriaal tafereelen van Hollansche en Vlaamsche meesters eene kostbare boekerij, die door Plilips II aangelegd en door zijne opvolgers vermeerderd is; zij is vooral rijk in Arabische boeken en handschriften; Casiri gaf er een catalogus van in zijne *Bibliotheca Arabico Hispanica*, tusschen 1760 en 1770 te Madrid verschenen in 2 deelen.

Pedro en Juana.

I. De overrompeling.

Omtrent het midden der XIe eeuw, onder de regeering van Ferdinandez I, eersten koning van Castilië en Leon, begon het Christendom in Spanje zich weer met nieuwen luister te vertoonen.

Aan den onvermoeiden ijver van dien zoo deugdzamen als dapperen vorst is het te danken, dat vele gewesten van Portugal en Spanje, welke gedurende tal van jaren onder het juk van Mahomedaansche dwingelanden gebukt lagen, weder geheel of gedeeltelijk aan het christen geloof werden weergegeven. Een groot deel zijns levens bracht hij door op het slagveld, en hij rustte niet, zoolang hij den bloei des christendoms door de macht der ongeloovigen belemmerd zag. Het was dan ook om zijne roemrijke daden en christendeugden, dat hij door de dankbaarheid des volks ‘Ferdinandez de Groote’ genoemd werd.

In zijne grootsche ondernemingen stond hem een man ter zijde, die zich door moed en onversaagdheid den niet minder schoonen naam ‘Leeuw van Castilië’ verwierf. Deze man was de door vorst en volk beminde Ferdinandez de Vega.

In den bloei zijner jaren had hij zich reeds aan het heil zijns vaderlands toegewijd en zich steeds door deugd en dapperheid onderscheiden. Werd zijn geboortegrond bedreigd, dan was hij, 't die het eerst naar de wapenen greep en ze niet aflegde, dan nadat de vijand overwonnen of op de vlucht geslagen was. Menige zegepraal had hij reeds op de Mooren behaald, en zijn naam was genoeg om hen te doen sidderen en beven.

Na vele jaren strijdens brak eindelijk een tijd van verademing aan. In 1063 namelijk, na de nederlaag van Mahomedben-Abad, schenen de Mooren ontmoedigd, en hielden zij zich rustig binnen hunne grenzen.

Het was deze schijnbare vrede, die den dapperen de Vega voor eenigen tijd het slagveld deed vergeten, en, aan de zijde eener jeugdige en beminnelijke gade, het zoet genot deed smaken van het eerste jaar eens gelukkigen echts.

Gelijk de natuur, na een hevig onweder, als eene nieuwe schepping te voorschijn treedt en met mildheid hare verkwikkende geuren verspreidt, zoo scheen ook onze held, de zoo gevreesde Leeuw, geheel herschapen. De plooien van het ernstige en gestrenge gelaat des krijgsmans hadden plaats gemaakt voor den teederen glimlach des beminnenden echtgenoots. Zijne oogen, die op het slagveld als gloeiende kolen in hunne kassen glinsterden, baadden in tranen van geluk en vreugde. En die ooren, welke tot hiertoe slechts gewoon waren geweest aan de schelle tonen der krijgstrompet en het gejoel van den strijd, openden zich thans voor den liefdeademenden kont zijner beminnelijke Juana.

Hoe gelukkig was de Vega, als hij in den hof, aan de zijde van haar, wier liefde hem de aarde in een Eden herschiep, met een gerust gemoed de kalme natuur bewonderde! Hoe gelukkig was hij, wanneer hij met zijnen engel - zoo noemde hij zijne gade, - zich reeds vooraf verheugde in de liefkozingen van het kind, waarmee de Hemel hun huwelijk scheen te willen zegenen!

Reeds zagen zij in hunne verbeelding den zoo vurig gewenschten zoon, vóór hen op het grasperk uitgestrekt, met de bloempjes spelen, welke moeder hem plukken zou. Ja, zij zagen hem reeds, onder luide vreugdekreten, de veelkleurige vlinders vervolgen, en droevig wederkeeren, wanneer die voorwerpen zijner begeerte hem ontsnapt waren.

Zoo droomden beide echtgenooten; niet vermoedende dat de bontgekleurde vlinder, die het hart huns toekomenden lievelings met zooveel vreugde vervulde, de voorafbeelding was van het ouderlijk geluk, waarnaar zij zoo vurig haakten, ja, dat zij reeds als tegenwoordig beschouwden. Even als de vlinder, dien zij, in hunne droomen, rondom de zwarte lokken van hun zoontje zagen fladderen, in zijne vlucht de vreugde des kinds medevoerde en hem slechts droefheid achterliet, zoo ook zal het ouderlijk geluk, dat thans hunne harten met zooveel blijdschap vervult, hun wreedelijk ontsnappen en slechts smart en rouw achterlaten.

Eindelijk na een jaar van zalig hopen, sloeg het uur, waarop de natuur hare banden slaakte, en Ferdinandez en Juana hunne wenschen vervuld zagen. God schonk hun eenen zoon als pand hunner reine huwelijksmin.

Groot was de blijdschap binnen de stille wanden van het eenzaam gelegen kasteel. De tegenwoordigheid des kleinen Pedro's veroorzaakte zooveel drukte, dat men zich in een nieuw leven verplaatst meende. De vreugde der ouders kende geene palen, en alle huisgenooten deelden in de blijdschap hunner beminde meesters. De naam van Pedro zweefde op aller lippen; Pedro was het onderwerp aller gesprekken.

Zoo leefde Ferdinandez nog eenige maanden voort, beschenen door de weldoende stralen zijner gelukzon, die hem beletteden den onheilspellenden nevel te zien, welke zich al meer en meer aan den gezichteinder samenpakte. De rust, die men tot nog toe smaakte, en met den naam van vrede bestempelde, was door de wraakgierige Mooren slechts aangewend, om de geledene verliezen te herstellen. Nieuwe legerhoofden en versche troepen waren uit Afrika ontboden, en de wraakzucht des konings van Toledo bedreigde van verre het leven van de Vega en den bloei van Castilië en Leon. De vijandelijkheden moesten aanvangen met den moord des gevreesden Leeuws, wiens moed het bolwerk was, dat het koninkrijk van Ferdinandez den Groote tegen zijnen machtigen vijand beschermde.

En inderdaad; nauwelijks had de kleine Pedro voor het eerst zijnen ouders toegelachen, toen een wreede nacht geluk en vreugde in ramp en droefheid herschiep.

Een honderdtal Mooren waren, terwijl de Vega en de zijnen, geen gevaar duchtende, eene weldadige rust genoten, de muren van het kasteel genaderd. Begunstigd door de duisternis, en aangevuurd door de hoop, den Leeuw levend in zijne macht te krijgen, beklom de vijand den ringmuur en stak het kasteel aan de vier hoeken in brand.

Het vernielend element breidde zich spoedig uit, en werd, als spanden alle hoofdstoffen samen om den zoeten slaap van het brave gezin op de wreedst mogelijke wijze te storen, nog door eenen sterken wind aangewakkerd; zoodat spoedig door het geloei der vlammen, die de muren lekten en zich hemelhoog boven de torens verhieven en warlden, de kalmste rust in de angstigste benauwdheid veranderd werd.

Vreeselijk was de verwarring, welke in die woning, waar geluk en vrede hunnen troon schenen gevestigd te hebben, heerschte. De nog zwakke gade was op het zien der vlammen, welke reeds door de vensters naar binnen drongen, zoozeer verschrikt, dat zij het bewustzijn verloren had en niet het minste teeken van leven meer gaf.

Terwijl men bezig was met het maken van toebereidselen om de ongelukkige te vervoeren, kwam Henriquez, de trouwe bediende die reeds zoovele gevaren met zijnen meester gedeeld had, aankondigen, dat eene Moorsche bende alle uitgangen van het kasteel bezet hield. Nu grijpen Ferdinandez en zijne knechten hunne wapenen, en, na aller lot Gode te hebben aanbevolen, wagen zij een uitval. Hoe weinig ook in getal, deden zij nochtans menigen Moor onder hunne wisse slagen bezwijken, en gelukte het hun, den vijand te doen wijken en den vrouwen de gelegenheid te verschaffen, hare in onmacht gevallen meesteres in veiligheid te brengen en te verzorgen.

De leeuwin, die in haar hol wordt overvallen, kan met niet meer woede en zelfopoffering hare welpen verdedigen, dan de Vega de verwoesters van zijn geluk bestreed. Met eene vaste hand zwaaide hij het lange zwaard, en wee hem, die den onverschrokken held dorst naderen.

Reeds had hij de vijanden verre voor zich uitgedreven, toen hij eene inwendige stem hem hoorde toeroepen: ‘red, vader, red uwen Pedro! red uw kind!’ Eensklaps keert hij zich om, en onder den droeven uitroep: ‘Mijn kind! Mijn kind! mijn Pedro!’ ijlt hij terug; want de gedachte, dat zijn lieveling in de verwarring vergeten ware, gaf hem vleugelen. Weldra naderde hij de gloeiende muren, waaromtrent het luid geween zijner vrouw en der dienstboden, door wier zorgen zij weer spoedig tot bewustzijn was gekomen, zijn smartelijk voorgevoel bevestigde. Hij vraagt naar zijnen Pedro, en ontvangt slechts zuchten en snikken ten antwoord.

De radelooze vader stond op het punt, het leven te wagen om zijn kind te gaan zoeken, toen een donderend gekraak hem deed terugdeinzen. - O wreedheid! o smart! - Het dak stortte in, en eene dikke rookwolk doofde de laatste vonk van hoop uit, welke nog in het vaderlijk hart glinsterde.

Zoodra het dag geworden was, gaf de Vega last, zoo spoedig mogelijk het nog rookende puin weg te ruimen, in de hoop nog eenig spoor des lievelings te vinden; want hij geloofde zeker, dat het kind, alleen in het kasteel achtergelaten, den dood in de vlammen gevonden had.

De vochtige blikken der troostelooze moeder volgden onrustig alle bewegingen der werklieden, en als eene waanzinnige wierp zij zich op elk stuk verschroeid lijnwaad, dat men van onder het puin te voorschijn haalde, in de hoop dat dit het overschot haars beminden Pedro's zoude bevatten. Ja, meer dan eens woelde zij met

hare kleine en tengere handen de zware steenblokken om, die hare tranen bevochtigden. Maar alle moeite en pogingen waren vruchteloos; niets hoegenaamd werd ontdekt, dat den dood des kleinen kon doen vermoeden.

Deze onzekerheid had op de teedere moeder eenen nadeeligeren invloed, dan de vreeselijke zekerheid van den dood haars zoons had kunnen hebben. Wel zocht zij troost en kracht in 't gebed, doch dit belette niet dat de uitgestane angst en schrik, en de aanhoudende onrust waarin zij verkeerde, haar in eene kwijnende ziekte stortten.

Hard viel het den braven en teederminnenden echtgenoot, zijne geliefde gade, die hem dierbaarder was dan het leven, door eene doodelijke kwaal aangetast te zien, en haar van dag tot dag in krachten te zien afnemen. Alles wendde hij aan, om haar leven, dat niet te behouden was, toch voor 't minst eenigen tijd te rekken; maar te vergeefs! Na een smartvol lijden van eenige maanden, ontviel hem zijne Juana, die alle vreugde van haren Ferdinandez in het graf medenam.

Eenen gevoeligeren slag, voorzeker, had de beproevende hand Gods den held niet kunnen toebrengen; doch hij, de Leeuw, die zoo dikwerf met een rustig gelaat den dood getrotseerd had, bezat nu ook krachts genoeg, om met gelatenheid het hoofd te buigen en met Christus, zijnen goddelijken Meester, uit te roepen: ‘Vader! dat niet mijn, maar uw wil geschiede!

Kort na den dood zijner geliefde en diep betreurde Juana, ontving de Vega eene uitnoodiging van koning Ferdinandez. Deze betoonde de oprechtste deelneming in het dubbel verlies, dat zijn getrouwen dienaar te betreuren had, en droeg hem tevens het bevel op over een leger, dat Toledo en Saragossa moest aantasten, ten einde den vorsten dezer gewesten hunne overeenkomsten te herinneren. Deze taak wekte den held uit de mijmeringen, waarin de overmaat van droefheid zijne ziel gestort had. Oogenblikkelijk gehoorzaamde hij, gespte de stalen wapenrusting aan en verborg daaronder het leed dat zijn hart deed bloeden.

(Wordt voortgezet.)

PETER VIERHOUT.

Hijsop.

De Hijsop is een overwinterend, altijd groen plantje, voortkomstig uit het zuiden van Europa, dat in groote hoeveelheid in Palestina groeide en eertijds in alle hoven te vinden was. Thans is het schaarsch geworden even als vele andere die in de artsenijkunde gebruikt werden en vervangen zijn door scheikundige bereidingen. De bladeren van den Hijsopstruik zijn lansvormig, zooals men op onze plaat duidelijk zien kan.

De plant is hier echter niet in haar geheel afgebeeld; zij wast gewoonlijk anderhalven voet hoog; wij geven hier, dui-

delijkheidshalve, slechts drie blaadjes en een takske bloemen daartusschen; er zijn verschillende soorten van bloemen:

blauwe, roode en witte; de blauwe zijn de gemeenste. De jonge scheuten worden wel tot spijsbereiding in de keukens gebruikt, de bloemkens en de looverachtige topkens gedroogd voor de apotheek. Bij de Hebreeuwen werd aan meerdere planten den naam van Hijsop gegeven, onder andere een gewas met lange holle staven, bijna gelijk kempstroo. Bij hen was de Hijsop, hetgeen nog ten onzent de palm is, waarmede men in kerkplechtigheden wijwater sproeit; er werd water, bloed van slachtoffers enz. mede gesprengd.

De dog en het paard.
Fabel van Krylof.[1]

Op eene hoef in dienste stond
Een Dog en eene Merrie. - Nu, die wilden zich ééns meten.
‘Hee, ziet
‘Me daar die groote Dame, sprak de hond,
‘Hier hoeft ge toch de haver niet te vreten,
Want gij verdient ze niet.
‘'t Beteekent wat te ploegen en te voeren!..
'k Begrijp niet hoe de boeren
Van u zooveel nog maken!
'Sa, geef van uwe rede blijken;
Kunt ge u aan mij gelijken?
Ik moet den ganschen dag en ook bij nachte waken.
De kudde graast des daags, 'k behoed ze tegen wolven;
Des nachts, wanneer gij ligt in lompen slaap bedolven,
Bescherm ik hof en oogst en dieren in het rond!’
- Gewis, zoo laat het Paard zich zedig hooren,
Al wat gij zegt heeft grond,
't Beteekent iets;
Maar toch,
En sneed ik met de ploeg door d'akker geene voren,
En voerde ik naar de schuur geen klavers, wortels, koren,
Vriend Dog,
Wat hadt ge hier dan te bewaken? - Niets!..

EMANUEL HIEL.

Brussel.

Het kasseien en verlichten der straten.

I.

(1) Iwan Andrejewitsch Krylóf werd den 2^{en} Februari 1768 te Moskou van geringe ouders geboren, en stierf in 1844, overladen met gunsten en rijkdommen, maar meer nog met de liefde des Rusisschen volks. Het is de grootste fabeldichter van onzen tijd. Zijne fabelen zijn in Rusland in alle scholen, in aller handen.
Em. H.

‘'*t Is zoo oud als de straat*’ is een Vlaamsch spreekwoord dat wellicht zou doen denken dat er van in de aloudste tijden straatwegen bestonden.

Wat eigenlijk de gekasseide straten betreft, alhoewel men beweert dat zij, bij den aanvang van ons tijdvak, reeds in sommige streken waren ingericht, is het niettemin zeker dat, vóór de twaalfde eeuw, er in geene onzer hedendaagsche steden - behalve te Rome, - gekasseide straten tot stand kwamen.

Het zijn de Karthagers die, volgens de meeste schrijvers, de eersten waren die hunne straten lieten kasseien of liever met steenen beleggen. Karthago, omtrent 840 gesticht, werd ten jare 146 door de Romeinen vernietigd.

Het schijnt dat ook in de puinen van Pompeï en Herculanum overblijfsels van met steenen gevloerde straten zijn ontdekt geworden.

Men weet dat, van oudsher af aan, de Romeinen, voor hunne tochten, die aanzienlijke steenwegen hebben aangelegd, waarvan nog hedendaags eenige sporen bestaan, en die gekend waren onder den naam van Romeinsche- of heirwegen. Welnu, hier te lande bestonden er destijds slechts twee dergelijke steenwegen. De eene leidde van Trier naar Boulonje, en daarvan bestaan zelfs nog sommige overblijfsels, onder anderen in de omstreken van Doornik. De andere ging uit van Keulen, langs Tongeren, om zich vervolgens aan den eerste te verbinden. - Doornik, in 445 door Clodio veroverd en uitgeplunderd, bestond reeds in de tweede eeuw. - Tongeren, welks versterkingen ten tijde van Cesar zeer bekend waren, was in de vierde eeuw de zetel van een bisdom.

De eigenlijke straten der stad Rome waren echter, zelfs ten tijde dat die hoofdplaats in haren vollen luister schitterde, maar zeer gebrekkig gekasseid.

Aangaande de steden van het oude Griekenland, zou men kunnen veronderstellen dat de voornaamste, zooals Athene en Theben, eenigszins gekasseide straten hadden. Die meening vindt ongetwijfeld haren oorsprong hierin, dat in die streken toenmaals openbare beambten waren aangesteld, gelast met voor het rein houden der straten te zorgen. Edoch, is zulks wel eene afdoende reden om te gelooven dat die straten inderdaad gekasseid of met steen bevloerd waren?

Volgens meer dan een schrijver is Cordova, in Spanje, de eerste, onder de nog bestaande steden, wier straten met steen waren geplaveid. Die wezenlijke verbetering zou daar tot stand gekomen zijn, omtrent het midden der negende eeuw, - men zegt in 850, - onder het beheer der Mooren.

Men is het niet eens nopens het tijdvak, waarin de straten van Londen, Parijs en andere voorname steden, werden geplaveid. In alle gevallen schijnt dat geenszins voor het einde der twaalfde eeuw te zijn geweest.

In 1184 bemerkte de Fransche koning Philips de 2de dat het gerij, door het slijk, te Parijs maar al te veel stank verwekte en, met het inzicht die onaangenaamheid te keer te gaan, nam hij het besluit de straten te doen plaveien.

Men denke nochtans niet dat dit besluit een onmiddellijk algemeen uitwerksel had: slechts de twee meest bezochte straten der stad werden destijds met steen bevloerd; al de overige wegen bleven bij voortduring oprechte modderpoelen. En hoe kon het anders, terwijl het den burgeren toegelaten was hunne vuilnissen langs deuren en vensters op straat te werpen!

Ofschoon, - volgens sommige schrijvers, - Londen, zoo niet vroeger dan althans gelijktijdig met Parijs, steenen straatwegen had, werd echter de groote Holbornstraat aldaar, slechts gekasseid ten jare 1417.

Te Berlijn jaarteekenen de geplaveide straten maar van in het begin der 17de eeuw.

Hier te lande waren er, vóór de dertiende eeuw, nog geene geplaveide straten bekend. De kroniek meldt, dat de stad Antwerpen gekasseid was ten jare 1306.

Te Leuven bestond de eerste met steen belegde straat in 1339; zij werd om die reden de *Steenstraat* geheeten, doch wordt ten huidigen dage de Brusselschestraat genoemd.

De oudste gekasseide staatsweg van Brabant, - en waarschijnlijk van geheel België, - is de steenweg van Brussel naar Waterloo. Hij werd ten jare 1698 aangelegd op last der rekenkamer van Brabant.

Tegenwoordig, nu al onze steden gekasseid en al de dorpen door behoorlijke steenwegen doorkruist zijn, schijnt men, in sommige plaatsen, de voorkeur te willen geven aan het stelsel, voor ongeveer eene halve eeuw uitgedacht door den Amerikaan Williams Mac-Adam.

Dit stelsel, sindsdien eenigszins gewijzigd, is in onze groote steden genoegzaam bekend onder den naam van *Macadam* en wordt vooral voor wandellanen en rijwegen aangewend. Hebben nu die lanen en wegen het voordeel van zeer gelijk gevloerd te wezen, zoo hebben zij ook althans deze groote onaangenaamheid van des zomers al te veel stof en des winters al te veel slijk op te leveren; daarbij is de dusgenaamde macadam natuurlijk veel minder duurzaam, veel minder sterk dan kasseien, heeft daardoor vrij dikwijls herstelling noodig en kost van maken nagenoeg zooveel als kasseiing. In dezen tijd kost een vierkante meter van de deugdelijkste kasseiing, kasseien van Quenast of Lessen, tusschen 9 en 10 fr. (alles inbegrepen). Van onze goed en doelmatig gekasseide straten en straatwegen, zal men dus niet lichtelijk afzien.

II.

Waren de straten der steden oorspronkelijk maar zeer gebrekkig geplaveid, niet min gebrekkig was voortijds ook dezer verlichting.

Als men het hedendaagsche stelsel van straatverlichting met dat van vroeger tijden vergelijkt, mag men te recht zeggen dat, onder dit opzicht, onze voorouders in de duisternis verkeerden. Die 's avonds wilde uitgaan, moest een licht in de hand dragen of zich, op wel valle het uit, aan den donker overgeven. Dat dit laatste veel ongevallen, van onderscheiden aard, teweegbracht is gemakkelijk te begrijpen.

Eerst in het begin der vijftiende eeuw, vindt men dat het verlichten der straten, door de inwoners, van overheidswege, werd verplichtend gemaakt. Zoo was te Londen, in 1414, ieder ingezetene gedwongen des avonds eene lantaren buiten zijn venster te hangen, doch het schijnt dat dit bevel niet altoos nauwkeurig werd uitgevoerd.

In 1524, ten gevolge der menigvuldige plunderaars en straatroovers die 's avonds de stad Parijs onveilig maakten, werd daar insgelijks gevorderd dat de inwoners een licht zouden plaatsen aan al de vensters die uitzicht op de straat hadden. De verordening, waarbij de burgerij tot die verlichting genoodzaakt was, werd van tijd tot tijd eens herinnerd, tot in 1555, hetgeen doet gissen dat ook daar het overheidsbevel maar onregelmatig werd nagekomen

Om den toestand te verbeteren, plaatste de stedelijke regeering, in 1558, hier en daar in de onderscheidene stadswijken eene soort van fakkellicht, bestaande uit ijzeren potten, waarin pek, hars en andere brandstof werd aangestoken.

Ten dien tijde bestonden er in Parijs 912 straten, welke des nachts door ongeveer 2736 dergelijke fakkelpotten werden verlicht. Dat die wijze van verlichting niet veel stand hield, laat geenen twijfel over. Niettemin duurde het nog al vele jaren alvorens men in de meeste voorname steden een ander middel zag aanwenden.

Men hing dan van afstand tot afstand, over de straten, kleine lantarens, die bij middel van koorden aan de huisgevels waren vastgehecht. Dit was zeker een groote stap voorwaarts op de baan der verlichting!

Te Parijs echter scheen dit nieuwe stelsel maar weinig te voldoen, want een Italiaansche abt, aldaar met der woon gevestigd, kwam - in 1662 - op de gedachte, eene onderneming in te richten om draaglantarens te verhuren. Ten gevolge daarvan kon, alwie des avonds moest uitgaan, mits eene bepaalde vergelding, eene lantaren huren om zich op zijnen weg te verlichten, of wel zich door eenen fakkeldrager doen vergezellen.

Te Londen werd in 1668 andermaal de straatverlichting op hooger bevel voorgeschreven.

Eene stedelijke verordening van Mei 1671 schreef voor, dat, te Parijs, al de bestaande straatlantarens voortaan regelmatig alle avonden moesten verlicht zijn, te beginnen van den 20^{n} October tot den 31^{n} Maart.

Ten dien tijde waren nagenoeg al de voornaamste steden van Europa op dezelfde wijze verlicht.

Te Berlijn, in 1679, moesten al de straatlantarens des avonds op klokslag worden aangestoken.

Het was slechts in de tweede helft der achttiende eeuw dat men schier alom in de groote steden eene nieuwe straatverlichting zag tot stand komen. Wij bedoelen de uitvinding der zoogenaamde *reverbères*, dat slag van groote vierkantige glazen lantarens, met eene olielamp en blikken lichtspiegels voorzien, en welke bij middel van ijzeren staven aan de huisgevels waren vastgehecht.

Deze nieuwigheid, die inderdaad eene wezenlijke verbetering was, vond bij hare verschijning zeer veel bijval, te meer, daar men er toen maar weinig op bedacht moest zijn, dat het olielicht, zoo korten tijd daarna, door het gaslicht ging worden vervangen.

Alhoewel het bewezen is dat een leeraar van scheikunde, met name P.H. Minkeleers,(1) de eerste is die uit steenkolen ontvlambaar gas wist te trekken, en reeds in 1784, en later, zijne uitvinding in zijnen leergang deed kennen, was het eerst in 1813 dat het gas voor de straatverlichting werd aangewend.

Het was te Londen dat het gaslicht zich voor de eerste maal in het openbaar verspreidde, en vervolgens van jaar tot jaar merkelijke verbeteringen bekwam, zoodanig dat negen jaren later, in 1822, de straten dier stad reeds met zeven duizend twee honderd acht en zestig gaslantarens prijkten en dat bovendien nog een en zestig duizend gasbekken werden gebruikt ter verlichting van bijzondere huizen, fabrieken en gestichten.

Volgens eene onlangs opgemaakte statistiek telt men heden te Londen vier honderd negentig duizend gasbekken.

Te Parijs trachtte men, in 1816, insgelijks het gaslicht in te voeren, doch het schijnt daar, in den beginne, maar zeer weinig bijval te hebben ontmoet. De proefnemingen werden er maar zeer langzaam en al aarzelende gedaan, derwijze dat het wel vijf zes jaren duurde alvorens het nieuwe stelsel van verlichting in de Fransche hoofdstad eene genoegzame uitbreiding kreeg.

De eerste verschijning van het gaslicht te Brussel, dagteekent van den 8^{n} October 1819. De toepassing ervan gebeurde aanvankelijk voor de verlichting van den toenmaals pas opgebouwden Muntschouwburg, alsmede voor de Muntplaats en de omliggende straten. Spoedig werden nu ook in al de voornaamste wijken der stad,

(1) Pieter-Hendrik-Minkeleers, uitvinder van het gaslicht, werd geboren te Maastricht, den 2^{n} December 1748. In 1772 werd hij benoemd tot leeraar in de wijsbegeerte aan de hoogeschool van Leuven; deze leergang bevatte toen ook den cursus van natuurkunde. Minkeleers bekwam gaslicht op 1 October 1784; deze ontdekking is geboekstaafd in een werkje dat zeer schaarsch is geworden; de Maastrichtsche stadsbibliotheek bezit er een exemplaar van; bewust werkje draagt voor titel: '*Mémoire sur l'air inflammable tiré de différentes substances*, *rédigé par M. Minkeleers*, *professeur de philosophie au collége du Faucon*, *université de Louvain. - Louvain* XDCCLXXXIV. Na de afschaffing der Leuvensche hoogeschool in 1797, richtte Minkeleers in zijne geboortestad eene apotheek op; later aanvaardde hij het ambt van leeraar in de natuur- en scheikunde in het college van Maastricht; den 4^{n} Juli 1824 werd hij door eene beroerte getroffen, die hem het leven kostte. Minkeleers was lid van de koninklijke academie van wetenschappen en fraaie letteren te Brussel, van het koninklijk instituut der Nederlanden, van de geneeskundige commissie der provincie Limburg, enz. enz. De stad Maastricht heeft de straat waarin de geleerde heeft gewoond naar hem genoemd. In de zitting, op 15 December 1838 door de academie van België gehouden, werd door den heer Morren eene verhandeling over Minkeleers gelezen.

de olielampen met hunne blikken lichtspiegels door het gaslicht vervangen. Van de twaalf honderd toen te Brussel bestaande straatlantarens, waren er, in 1828, omtrent de helft met gas verlicht, en in dit getal zijn niet begrepen de lantarens, welke al de herbergiers, ten dien tijde, nog verplicht waren boven hunne deur te hangen, en waarvan het meerendeel eveneens met gaslicht waren voorzien.

Op den 1^{n} Januari 1866, waren de straten van Brussel door twee duizend vijf honderd drie en tachentig gaslantarens verlicht. Sedert dat tijdstip groeide dit getal nog merkelijk aan, zoodanig dat, in 1873, luidens de nauwkeurigste bescheiden, er te Brussel, alle avonden drie duizend vijf honderd met gas verlichte straatlantarens brandden.

Te Antwerpen brandden er voor de straatverlichting, op 31 December 1873, 2613 gasbekken en 54 oliepitten.

Thans dat het gaslicht schier algemeen is geworden, en dat wellicht geene stad van eenig belang meer bestaat, die niet van een regelmatig gasgesticht is voorzien, wendt men niettemin nu en dan nieuwe pogingen aan om dat stelsel van verlichting door een ander te vervangen.

Wij bedoelen onder andere het electrieke licht. Het doel dat hierbij schijnt nagejaagd te worden is van bij middel van slechts twee of drie electrieke toestellen, eene ganschestad behoorlijk te verlichten. Doch de proefnemingen van dien aard, zes maanden geleden, te Brussel, door eenige zeer bevoegde mannen gedaan, laten niet gissen dat de invoering van dit nieuwe stelsel zeer nabij is.

Brussel, *October* 1874.

S. WILLEMS.

Kroniek.

Antwerpen. - Door den heer Jos. Servais is geleverd een schoon en goed modelvan gaslampen in de Augustijnenkerk. Men is in dezen tempel bezig de kalklagen van de bouwsieraden af te nemen. Voor de fries en tympanen is dit reeds met goeden uitslag geschied. Zulks vereert den zeer eerw. heer pastoor P. Bogaerts en zijn kerkbestuur.

- De heer Jos. Linnig heeft de merkwaardige verzameling sterkwaterplaten, door hem bijeengebracht in een dertigjarig tijdbestek, verkocht aan den weledelen heer René della Faille. Deze verzameling bevat afdrukken van meest al de platen door hedendaagsche kunstbeoefenaren der Hollandsche en Vlaamsche school uitgevoerd, zooals: G. en E. Buschmann, A. Dillens, F. Durlet, L. Gallait, Lamorinière, H. Leys, J. Lies, Lion, E. en Jos Linnig, Moerenhout, Robbe, J. Ruyten, H. Schaefels, Stobbaerts, L. Van Cuyk, Van der Poorten. Verboeckhoven, Vertommen, enz., enz. Het staatsbestuur, welk gelegenheid heeft gehad om deze verzameling aan te koopen, heeft dit, - jammer genoeg - verwaarloosd. Eene tweede zoo volledige verzameling aanleggen, mag wel ondoenbaar genoemd worden.

Brussel. - *Koninklijke academie van België.* De teekenaar van het stuk n^{r} 5, waaraan in den prijskamp van toege-

paste kunst, eene aanmoediging van 500 fr. was toegekend (zie bladz. 139), heeft zich doen kennen; het is de heer F. Dillens, te Brussel.

- De heer Ad. Siret heeft aan de klasse der schoone kunsten van de koninklijke academie eene mondelinge mededeeling gedaan over een knaap van 10 jaar en 11 maanden, Frederik Van de Kerkhove, van Brugge, onlangs overleden, en welke nalaat ongeveer 350 door hem geschilderde paneeltjes. Twee der beste hiervan prijkten in de tentoonstelling van Gent. De heer Siret toonde aan de leden der klasse een twintigtal dier paneelen, alle landschappen, geschilderd met verbazende stoutheid en ongemeen talent. Op voorstel van de heeren Alvin en Fétis is de wensch uitgedrukt om de bewuste schilderingen te Brussel ten toon te stellen. Er zal eene levensbeschrijving van Frederik Van de Kerkhove in de jaarboeken der academie opgenomen worden. Het *Journal des Beaux-Arts*, dat door den heer Siret te Leuven wordt uitgegeven, heeft reeds eene merkwaardige levensschets en het afbeeldsel van den wonderknaap medegedeeld.

- Van Gustaaf Lagye is aangekondigd een belangrijk werk over de door ons op bladz. 139 vermelde tentoonstelling van kunstnijverheid, welke te Brussel heeft plaats gehad. Het is getiteld: *l'Exposition des arts industriels à Bruxelles en* 1874, en zal behelzen een *volledig overzicht* van de tentoonstelling; verschillende desbevoegde schrijvers zullen den heer Lagye in zijn veelomvattenden arbeid ter zijde staan. De prijs van het werk is 10 fr.

Buitenland.

Venray. - Door den heer Cuypers, lid der commissie van rijksadviseurs voor het behoud van gedenkteekens, zijn in de kerk der Nederlandsche gemeente Venray gewelfschilderingen uit het begin der XVIe eeuw ontdekt. Een rijk starrengewelf overspant de geheele kerk. De velden tusschen de graden zijn wit. Op den grond zijn gedeeltelijk sierlijke takken met bladeren en bloemen geslingerd; in de rijkste kleuren afgewisseld, zijn deze vakken in het priesterkoor met heiligenbeelden opgeluisterd. Boven, alwaar de sluitsteen versierd is met het Lam Gods, ontwaart men de kroning van Maria. De Zaligmaker strekt zegenend de hand over zijne heilige moeder, die in eene aanbiddende houding zich tot haren God neigt. Onder beide knielen engelen met wierookvaten. De hoeken zijn aangevuld met zwierige sieraden. De sluitsteen, het Lam Gods voorstellende, is omgeven door de zinnebeeldige dieren der vier Evangelisten. In het koor ziet men de heiligenbeelden van Joseph, Petrus, Catharina en Urbanus; en in het benedenvak de vier groote kerkvaders, de heiligen Ambrosius, Augustinus, Hiëronymus en Gregorius den Groote. Onder de aldaar aangebrachte wapenschilden prijken die van Venray, van Gelre, van Louis van Bourbon, destijds bisschop van Luik, en van den toenmaligen pastoor Gijsbert de Foramine, onder wiens bestuur de kerk gebouwd werd in 1462. Het oorspronkelijke stuk met looden zegels, waardoor deze stichter van Paus Pius II eene aflaat verkrijgt van zeven jaren voor allen, die tot den opbouw der kerk zouden bijdragen, is nog aanwezig in de archieven der pastorij.

's-Gravenhage. - Het museum, op het Mauritshuis is verrijkt met twee tafereelen: 1° Eene *boerenkermis*, van Jacques Savery, geschonken door den heer A. Des Tombe,

van 's-Hage; 2° *Juda en Thamar*, van A. De Gelder, Rembrandts leerling, geschonken door den heer H. graaf van Limburg-Stirum, burgemester van Noorderhout.

- Het huis Poolman, op de Prinsengracht, is aangekocht voor de oprichting van een museum voor Nederlandsche geschiedenis en kunst.

Amsterdam. - Onlangs werd op de Oosterbegraafplaats ingehuldigd een grafteeken ter nagedachtenis van P.F. Greive. Op den zerk, die het verheven gewerkt hoofd van den overledene in brons bevat, staat het volgende te lezen: *Aan P.F. Greive*, *zijne leerlingen en vrienden. Obiit* 4 *October* 1872. Het gedenkteeken is van graniet en werd ontworpen en uitgevoerd door den bouwmeester J.L. Springer; het borstbeeld door F. Stracké.

Dinxperlo. - In de kerk dezer Nederlandsche gemeente zijn muurschilderingen ontdekt, naar gissing uit de XVe eeuw, ridders, torens en wallen voorstellende; in het choor der kerk, werden twee dezer muurschilderingen onder het werk vernietigd; de derde muurschildering, tegen den westelijken muur nabij den toren, stelt voor St. Christoffel, met het kindje Jezus op de schouders, en zelf op een boomstam steunend, door een diepen stroom wadend; hij draagt een blauwen rok, eene lederen tesch en een rooden mantel; op den linkeroever staat een edelman, en rechts ziet men een kluizenaar, die met eene lantaarn den overtocht leidt; op den achtergrond vertoont zich eene sirene in het water, en verder links een watermolen en rechts een versterkt kasteel.

Parijs. - De heer Beiset, bestuurder van het museum van den Louvre en de bewaarder der schilderijzalen, de heer Panzia, hebben onlangs een aanvang gemaakt met de inrichting der nieuwe galerijen van den Louvre (die welke op de kaai van den Louvre uitzien). In die galerijen, alsmede in de nieuwe galerij, zullen worden vereenigd de groote schilderwerken van Rubens, al de thans door het museum verspreide werken van de oude Hollandsche meesters en die der Vlaamsche school, welke nu in de zaal der tweede verdieping hangen. Deze laatste zalen zijn bestemd voor de werken van overledene meesters, die zich thans in het Luxemburg-paleis bevinden, welk paleis voortaan slechts voor schilderijen van levende meesters zal dienen.

Versailles. - Op den weg van Voisin-le-Bretonneux is den 16^n^ October een luchtsteen gevallen; dit stuk van eene ster veroorzaakte al vallende een luid geschuifel en barstte uiteen toen het bijna den grond had bereikt. Het grootste van de opgeraapte stukken is een halven meter lang.

Sterfgevallen.

WILLEM-PHILIPS-FERDINAND DE MARTEAU, geboren te Antwerpen den 24^n^ April 1829, zoon van Philips-Frans en van Thereza Maria Blereau overleed te Antwerpen op 19 September. Hij maakte op het Antwerpsch atheneum goede studiën in de oudere en nieuwere talen, studiën waarbij hem zijn wonderdadig geheugen zeer behulpzaam was. In 1847 stichtte hij met eenige zijner vrienden het *Van Maerlants genootschap* dat eenige jaren bestond. In 1848 trad hij in het *Vondelsgenootschap*, eene tooneelmaatschappij, voor welke hij verscheidene nog onuitgegevene stukken schreef. Hij was gedurende vele jaren beambte bij het gemeentebestuur van Antwerpen en gaf behalve gelegenheidsstukken in de Fransche en Nederlandsche taal een bundel gedichten uit, getiteld: *Weemoed.* In 1861, bl. 142, 1865, bl. 113, hebben wij gelegenheidsgedichten van hem medegedeeld; in 1858 had Willem De Marteau de woorden van twee cantaten geschreven; Z.M. Leopold I zond te dezer gelegenheid

aan den jeugdigen dichter eene kostbare doekspeld. Naar aanleiding van deze onderscheiding, onthaalden De Marteau's ambtgenooten hem op een prachtig feestmaal, voorgezeten door den heer Jos. De Craen, toenmaals hoofdambtenaar van het 1e bureel; nadat de vereerde was binnengeleid, gaf de jongste bediende van het stadhuis, de heer Em. Haenen, in welgepaste woorden het doel van het feest te kennen. Aan den disch prijkte

een zinnebeeldig tafelstuk met des dichters portret dat ook op de spijskaarten was gegraveerd. Aan het nagerecht dronk wijlen de stadsbibliothecaris vader Mertens, ter eere van koning Leopold, de heer Jan De Bom ter eere van burgemeester F. Loos, en de heer De Craen ter eere van den held van het feest, wiens letterkundige toekomst aan allen de grootste verwachtingen inboezemde. Deze verwachtingen zijn niet alle vervuld geworden, wat voor een goed deel hieraan moet toegeschreven worden, dat de rijk begaafde jonge man veelal ziekelijk was.

Willem De Mol.

Deze toonkunstenaar, geboren te Brussel, den 1^{en} Maart 1846, wiens overlijden te Marseille den 9^{n} September jl. wij op bladz. 140 vermeldden, is te Brussel het voorwerp geweest van eene openbare hulde die vorstelijk mag genoemd worden. Onmiddellijk na het vernemen van het afsterven van De Mol, ging onder de Vlamingen de roep, zoo spreekt Hendrik Conscience, dat *onze* arme Willem niet op vreemden grond mocht begraven blijven; in den moederlijken schoot van België, van Vlaanderen zou hij rusten, en op zijn graf zou een gedenkteeken - hoe nederig ook - zijn aandenken voor ons vereeuwigen. Ondanks de overmatige kosten, die de verwezenlijking van zulk ontwerp mocht vorderen, werd er niet geaarzeld. Reeds des anderendaags, toen de Vlamingen in groot getal voor eene andere smartelijke plechtigheid - de begraving der echtgenoote van den dichter Em. Hiel - te zamen waren, bracht de heer Juliaan Hoste eene inschrijvingslijst in omloop voor het overbrengen van Willem De Mol's lichaam naar België; op weinig meer dan een uur tijds was voor een bedrag van ruim 1000 fr. ingeteekend. De inschrijving, later geopend door het weekblad *de Zweep*, ter bekostiging van het overbrengen van des toonzetters stoffelijk overschot alsook ter oprichting van een gedenkzuil op de begraafplaats van Laeken, bracht te zamen meer dan 3000 fr. op. De overbrenging van het lijk uit Marseille ging gepaard met vele moeielijkheden; dank aan den Belgischen consul, den heer De Vries, en de gebroeders De Mol is men er in gelukt het op 24 October te Brussel te doen aankomen. De vrienden en vereerders van Willem De Mol hadden zich op 25 October tegen 2 ure vereenigd aan de Zuiderstatie; een aantal letterkundigen en kunstbeoefenaars waren bij die treurige plechtigheid aanwezig. In den stoet bemerkte men de maatschappijen: *Les Artisans réunis, De Wijngaard*, *de Morgenstar*, *De Jonge Tooneelliefhebbers*, *De Vlamingen*, *De Noordstar*, *De Brabantszonen, De Veldbloem*, *Taal- en Liederkrans*, *De Vlaamsche Leeuw*, *De Vlaamsche Vrienden*, *De Klauwaarts*, *Les vraies Philanthropes*, *l'Avenir*, *De Broedermin*, *De Benoit's kring*, *De Gentsche weergalm*, *De Brabantsche Leeuw. Orphéon*, enz. enz. Aan het graf werden redevoeringen uitgesproken door de heeren Peter Benoit, Scherpenseel en J. Hoste; de maatschappij *Les Artisans réunis*, die De Mol tot bestuurder had, voerde een koorzang uit. Den 26^{n} October geschiedde de lijkdienst, in de kerk der Rijke-Klaren. In den dienst zongen honderd zangers der *Artisans réunis* de requiem mis van Gevaert. De toeloop was zóó groot, dat honderde menschen geene plaats konden vinden. Een tweede dienst had plaats op 27 daaraanvolgende, om 9 ure, in de St. Rochuskerk, kasseide van Laeken.

Aan de gemoedelijke levensschets, door Hendrik Conscience[1] van Willem De Mol uitgegeven, ontleenen wij het volgende:

'Willem De Mol, alhoewel hij soms droomde dat het lot hem met den eersten prijs kou begunstigen (in den prijskamp van toonzetting, 1869), erkende onbewinpeld, dat Van den Eeden de meest begaafde en de geleerdste der mededingers was, en diensvolgens waarschijnlijk den eersten prijs zou winnen... maar wie kon het weten? In alle geval, De Mol verklaarde, dat hij de bekroning van Van den Eeden zou toejuichen als eene rechtvaardige uitspraak; maar wat hij voor zich zelven hoopte, was dat hij ten minste den tweeden prijs zou behalen.

Dit was zijn wensch; die halve zegepraal zou hem niet alleen eene bron van moed zijn voor de toekomst; maar zij zou tevens het getal zijner pianolessen vermeerderen en hem recht geven op eene betere belooning. Zoo was dan de zucht zijns harten niet slechts een begin van roem; maar tevens het welzijn van zijn schier blinden vader en zijner jongere broeders.

Eindelijk kwam de dag, dat de cantaten der mededingers, in tegenwoordigheid van de jury, bij de piano, doch met solisten en koorzangers, moesten worden uitgevoerd. Onmiddellijk daarna zou de uitspraak worden afgeroepen.

De zaal van het museum, waar deze, alsdan nog publieke zitting, werd gehouden, was geheel opgevuld met de ouders, magen en vrienden der kampers, en bovenal met hunne zangers; want elk hunner moest de uitvoerders zijner cantate aanbrengen.

Toen de beurt van Van den Eeden kwam, werd er bevonden, dat deze mededinger noch solisten noch koorzangers had, en hij diensvolgens onvermijdelijk uit den prijskamp zou gesloten worden.

Was het onachtzaamheid of ontbrak hem de beloofde hulp op het beslissend oogenblik? Hoe het ook zij, welke hoop voor de anderen! De meest gevreesde strijder uit den kamp geweerd!

Hier was het, dat Willem De Mol een bewijs van edelmoed gaf, dat de aanschouwers diep ontroerde en hem aller genegenheid verwierf. Hij gaf den hopeloozen Van den Eeden moed, en zeide hem, dat het niet volstrekt onmogelijk was, zijne cantate op het eerste zicht uit te voeren; men moest het beproeven. Dit zou iets wreeds zijn, dat zijne cantate, - de schoonste voorzeker - buiten den prijskamp zou gesloten worden. Het mocht niet zijn.

Hierop riep De Mol zijne broeders ter hulp, zocht onder de zangers der maatschappij *les Artisans réunis* bedrevene kunstenaars, bad en smeekte de juffrouwen van het conservatorium, hier eene goedwillige hulp te leenen, liep en draafde van den eenen tot den andere, en bracht het zoo verre dat men zich bereid verklaarde, de uitvoering *à vue* van Van den Eeden's cantate te beproeven. De Mol sprong aan de piano en bestuurde en leidde de uitvoering met zooveel vuur en begeestering, dat het was als hadde hij de edele vlijt van zijn hart in elks hart doen overgaan.

Wat onmogelijk scheen, had hij mogelijk gemaakt. Het werk van Van den Eeden werd wegslepend uitgevoerd en een donder van toejuichingen brak los, toen de laatste toon der schoone cantate was verzwonden.

Dat in het daverend handgeklap den goeden De Mol een ruim deel toekwam, getuigde onmiddellijk de beweging van het publiek: iedereen kwam hem ontroerd de handen drukken, dames omhelsden hem en men hoorde slechts een algemeenen roep van bewondering over zijne zelfsopoffering.

(1) *Levensbeschrijving van Willem De Mol*, *door Hendrik Conscience.* - Brussel, J.H. De Hou. (Niet in den handel.)

Inderdaad, behaalde Van den Eeden den grooten prijs, zou niet een edelmoedig medekamper hem dien zegepraal hebben gegeven?

Op eene bank, ter linkerzijde der zaal, zat eene dame met hare nog zeer jonge dochter en eenige andere leden harer familie. Deze hadden met diepe ontsteltenis en kloppend hart het tooneel van Demol's

edelmoed aangestaard Zelfs had de jonge juffer hem, nu en dan, door een bijna onmerkbaar teeken aangemoedigd. Maar toen zij hunnen jongen vriend en beschermeling door iedereen met bewijzen van lof en genegenheid z a g e n overladen, stond de dame op en omhelsde hem insgelijks. De jonge juffer bedekte haar aangezicht om tranen van ontroering te verbergen. Hij greep aarzelende haar de hand, en beweerde eene hulp te hebben geleend, welk hij in zulk geval van iedereen zou verwachten.

- Dank, dank, Willem, murmelde het meisje. Wat gij heden gedaan hebt, zal ik nimmer vergeten!

De Mol, door deze begeesterde goedkeuring van zijn gedrag diep bewogen, hield zijnen blik in de oogen der juffer gevestigd. Zij was zijne beste leerlinge op de piano; hare ouders waren de liefdevolle beschermers z i j n e r moeielijke jeugd... Met meer aandacht zou men wellicht verrast hebben, dat er een nog zoetere band dan wederzijdsche dankbaarheid - onuitgedrukt misschien - tusschen deze twee jonge harten bestond.

Maar De Mol werd geroepen, het was de beurt zijner eigene cantate, en hij moest de uitvoering ervan bestieren.

Hetzij nu het publiek - nog onder den indruk zijner opoffering - dit eerste werk van den jongen kunstenaar met vooringenomenheid beoordeelde, of dat het werkelijk bijzondere verdiensten openbaarde, het werd met koortsig handgeklap en luide kreten van goedkeuring toegejuicht, en het meeste deel der aanwezigen hoopte dat het werk van De Mol den eersten prijs zou behalen.

De vier cantaten waren nu gehoord en de rechters traden in eene nevenkamer, om uitspraak over den wedstrijd te doen.

Een gedeelte van het publiek ontruimde de zaal en verspreidde zich in de gangen en op den trap.

Men begon luide te kouten en te twisten over de kansen van elk der mededingers, en daar was het te hooren, dat de meerderheid de bekroning van Willem De Mol als een verdiend geluk zou hebben toegejuicht.

De jonge kampers stonden niet verre van de deur der kamer, waar het plechtig vonnis nu werd bepleit, en zij luisterden, bleek van angst en met jagend hart, of geen gerucht het einde der beraadslaging aankondigde....

De deur ging open; uit den mond van den voorzitter der jury viel den naam van Jan Van den Eeden, als eerste prijs in den grooten strijdkamp van 1869, en hij kondigde tevens de plaatsen af, welke de andere mededingers hadden behaald.

Willem De Mol slaakte een angstkreet, en wankelend tot de jonge juffer - zijne leerlinge - naderende, riep hij met de handen opgeheven uit:

- Marie, Marie, alles is verloren! Ik ben de laatste; Mathieu en Pardon hebben d e n tweeden prijs, en ik, o mijn God, ik ben de laatste!

Zonder op haar troostend beklag te luisteren, liep hij tot zijnen ouden vader en weende op zijne borst; maar hij was te zeer aangejaagd om lang stil te blijven, hij sprong den trap af en viel daar tusschen de Vlaamsche vrienden en de leden der *Artisans réunis*. Willem De Mol heeft nooit in zijn leven de bewegingen zijns gemoeds verborgen, en niemand heeft bemerkt dat hij zulks ooit poogde. Ook, alhoewel honderde personen de oogen op hem gevestigd hielden, borst hij los in eenen tranenvloed, en antwoordde snikkend op de vertroostingen, welke men hem van alle kanten toestuurde:

- Neen, neen! den eersten prijs verdiende ik niet; Van den Eeden moest hem, in alle rechtvaardigheid, bekomen. Hadde ik slechts den tweeden of den derden prijs gehad... maar de laatste zijn, de laatste! Ik heb dus geenen aanleg? Ik mag niet meer hopen! Ik ben een verwaande domkop! Eilaas, eilaas, zij is dan verloren de gedroomde toekomst!

Wat bittere dag voor den armen De Mol! Zoo klagend, en nu en dan opnieuw in tranen losbarstend, verwijderde hij zich, terwijl zijn oude vader en zijne vrienden duizend pogingen aanwendden, om wat licht in zijn neerslachtig hart te brengen....

Maar des anderendaags had zijne krachtige natuur de wanhoop overwonnen.

- Het is eene les, zeide hij, ik ben nog niet sterk genoeg; maar ik zal mij sterk maken. Op een paar jaren tijds kan men, met vasten wil en onophoudende vlijt, veel leeren. Hadde ik slechts wat meer tijd om te studeeren! Op Gods genade evenwel; binnen twee jaar is er weder een groote prijskamp; dan zullen wij zien!

Inderdaad, van dan af begon Willem De Mol ernstige studiën, om zich het technische of wetenschappelijk gedeelte zijner kunst eigen te maken. Buiten de oude meesters, werden Wagner en Benoit zijne voorbeelden, alhoewel hij immer getuigde, zijne persoonlijke, zijne aangeborene wijze van opvatting tegen allen invloed van anderen te willen vrijwaren.'

Hier breken wij af, met het verhaal van Conscience. Zij, die er in zijn geheel willen kennis mede maken, kunnen het zich verschaffen, mits eene bijdrage van ten minste 5 fr. te storten voor de bekostiging van het gedenkteeken, welk aan Willem De Mol gaat opgericht worden. De bijdragen worden ontvangen bij den heer Juliaan Hoste, Elsene-steenweg 91, te Elsene (Brussel). De deelneming is groot, wij stippen het met genoegen aan. Willem De Mol verdient als kunstenaar en als mensch de hoogschatting die hem zoo ruimschoots in Vlaamsche-België betoond wordt.

Onze-lieve-vrouwe-hemelvaart, van P.P. Rubens.

Deze prachtige schilderij, waarvan wij in 1866, blz. 137, de afbeelding gaven, gegraveerd door W. Brown, is sedert geruimen tijd uit het hoog altaar der Antwerpsche hoofdkerk genomen, om nagezien te worden door eene commissie van deskundigen, waartusschen de heeren Nic. De Keyser, F. De Braekeleer, E. Le Roy, L. Hendricx, J. Portaels en J. Rousseau (de twee laatsten afgevaardigd door het staatsbestuur). Reeds in 1861 was het noodig gebleken, dit tafereel te reinigen of te herstellen. (Zie P. Genards verslag aan de commissie van monumenten, dd. 26 September 1861.) Daarvan kwam echter niets. Volgens sommigen heeft de schilderij geleden, door gebrek aan zorg, tijdens het herstellen en vernieuwen der ramen van het choor; anderen beweren, dat, een paar jaren geleden, aan het kerkbestuur is gezegd, dat het de kleine blotten moest doen vastleggen, die zich op de schildering vertoonden en welke sedert dien vrij sterk zouden toegenomen zijn; nog wordt aangevoerd, dat de schilderij destijds werd nagezien door de heeren H. Leys, N. De Keyser en F. De Braekeleer, die toen den raad zouden gegeven hebben het stuk onaangeroerd te laten. De nieuw benoemde commissie heeft nog geen verslag uitgebracht; het wordt met belangstelling verwacht.

Men weet, dat *Onze-Lieve-Vrouwe-hemelvaart* aan de Antwerpsche hoofdkerk werd geschonken door Joannes del Rio, deken van het kapittel-cathedraal. Den 11^{n} September verscheen in het Antwerpsch *Handelsblad* een artikel, waarin geruchtsgewijs werd medegedeeld, dat leden der nieuw benoemde commissie van onderzoek zouden beweren, dat de *Hemelvaart* niet door Rubens, maar door leerlingen van den grooten meester geschilderd is. Het blad trok te velde tegen deze bewering, aan wier bestaan wij echter geen geloof kunnen hechten. Uit de *Liggeren van de Antwerpsche St-Lucasgilde*, bezorgd door de heeren Ph. Rombouts en Th. Van Lerius, haalde het *Handelsblad* ettelijke bijzonderheden over de *Hemelvaart* aan; deze bijzonderheden werden aan de heeren Rombouts en Van Lerius medegedeeld door

den eerw. heer C.B. De Ridder, onderarchivaris van het aartsbisdom, die ze uit de kapittelakten trok. Wij vatten ze hier beknoptelijk samen. Den 17^{n} October 1619 vroeg del Rio, eene grafstede te bekomen in het hooge choor der Antwerpsche hoofdkerk; in ruil daarvan wilde hij door Rubens een altaarstuk laten schilderen; verzoek en voorwaarde werden aangenomen en notarieel beschreven; den 6^{n} Januari 1624 overleed del Rio, voor dat Rubens de schilderij voltooid had en misschien wel zonder dat hij er nog aan begonnen was; den 26^{n} Februari 1626 vroeg de schilder, om voor zijn werk geheel het hooge choor vrij te hebben; zulks werd hem toegestaan; den 24^{n} April daaraanvolgende meldden de kerkmeesters aan het kapittel, dat het paneel te smal was om de breedte van het altaar te vullen; diensvolgens gelastte men den lijstenmaker Michiel Vrients, er stukken bij te lijmen, voor welk werk hem 38 gl. werd betaald. Om op de schilderij meer licht te doen vallen, werd uit het hooge choor weggenomen een geschilderd glasraam, geschonken door de familie Van Berchem. De rekeningen der Antwerpsche hoofdkerk vermelden op 11 Mei 1626 eene betaling van 5 gulden 12 stuivers, ‘aan vier mans die het paneel van Rubbens gedragen hebben tot in de kercke ende helpen stellen, beneffens de wercklieden die mede geholpen hebben’ en eenen onkost van 8 stuivers aan Adriaan Schut die de lijst zwartte en door wien het paneel werd ‘gepermuerd;’ voorts: ‘Item, betaelt Peeter Vermuelen, over het behanghen van den hoogen autaer met royen baey, in plaetse ende by fault van het tafereel, voor den tyt van thien maenden, 18 gulden. - Item, betaelt voor een once oltramaryn, tot behoef van de schildery van den hoogen autaer, 45 gulden.’ Tusschen 11 Mei en 30 September 1626 was de schilderij voltooid; zij werd aan Rubens 1000 gl. betaald.

In 1647-48 werd het tafereel gekuischt door Hans Van den Berge, den leermeester van Jan Fyt, die daarvoor ontving 26 gl. 5 stuivers. W.J. Herreyns reinigde op zijne beurt het prachtige tafereel, en dit wel in 1815, nadat het teruggehaald was uit Parijs, waarheen, zooals men weet, de roofzieke Franschen het heengevoerd hadden.

Pedro en Juana.

II. De nederlaag.

Den 20sten September van het jaar 1065, kort nadat de Vega zegevierend en met rijken buit uit Toledo en Saragossa te Leon was weergekeerd, was koning Ferdinandez gestorven. Het rijk was verdeeld geworden onder zijne drie zonen, van welke Alphonsus, later ‘de Dappere’ bijgenaamd, het koninkrijk Leon en de Asturiën van Oviëdo als zijn deel ontvangen had. Het was in dezen vorst dat de deugden des braven Ferdinandez voortleefden, en het was ook Alphonsus, die het door zijnen vader begonnen werk, het beschermen des chrisdoms tegen de aanvallen der ongeloovige Mooren, met moed en volharding voortzettede.

Na den dood van Ferdinandez I was de Vega in den dienst van koning Alphonsus overgegaan en had, gedurende eenen twintigjarigen oorlog, talrijke zegepralen op de vijanden behaald. Zijn krachtige en onvermoeide arm had menigen aanvoerder der Mooren doen vallen, en ook had hij Almansor, ofschoon onwetend, naar verdienste doen boeten voor de wreede daad, welke hem de bron van zooveel droefheid geweest was.

In 1085, besloot koning Alphonsus, die alstoen over Leon,

Castilië en Galicië regeerde, den koning van Toledo den oorlog aan te doen, omdat deze de vroeger geslotene overeenkomsten niet nakwam, en de rooverijen niet belette, welke zijne onderdanen op de christenen pleegden. Hij zou zelf met een leger naar de stad Toledo oprukken en deze bij verrassing trachten in te nemen, terwijl de Vega, aan wien hij last gaf, eenige dagen vroeger met vijf duizend ruiters en dertig duizend voetknechten de Sierra de Gredos over te trekken, in de vlakte nabij de Taag den vijand slag zou leveren.

Een tiental dagen waren verloopen, nadat de Vega het plan des konings vernomen had, toen op een frisschen morgen Alphonsus de hand zijns grijzen vriends met warmte drukte en hem bij het scheiden deze laatste woorden toevoegde: ‘Te Toledo zullen wij elkander wederzien!’

‘God geve het!’ antwoordde Ferdinandez op den hem eigen bedaarden toon; maar op hetzelfde oogenblik werd zijne ziel door een onrustbarend voorgevoel neergedrukt en beangstigd. Evenwel, verre van zich over eene onuitlegbare gemoedsstemming te bekommeren, begaf hij zich naar de plaats, waarheen plicht en trouw hem riepen, en stelde zich aan het hoofd der dapperen, die met ongeduld zijne aankomst verbeidden.

Groot was de geestdrift, waarmede de Vega ontvangen werd. Luide vreugdekreten verhieven zich aan alle kanten, en het geroep ‘ten strijde! ten strijde!’ getuigde genoeg, met hoeveel vertrouwen de krijgslieden zich aan de zijde schaarden van hem, door wien zij gewoon waren tot de overwinning te worden aangevoerd.

Terwijl men zich in het christen leger bezig hield met de toebereidselen tot het vertrek en het in-orde-brengen der wapenrustingen, bleef men ook te Toledo niet werkeloos. Koning Hiaya, vernomen hebbende dat de christenen zich tot eenen aanval bereidden, gelastte den zoon van Almansor, die, na den dood zijns vaders, door Hiaya in het koninklijk paleis was opgenomen, onmiddellijk een machtig leger bijeen te brengen.

Binnen weinige dagen was deze last ten uitvoer gebracht, en nam de jeugdige Achmed, die toen slechts ruim twintig jaren telde, afscheid van zijnen grijzen begunstiger en diens eenige dochter Eldina.

Ofschoon trotsch op het vertrouwen, dat Hiaya in hem stelde, viel het den jongeling toch smartelijk, de muren te verlaten, waar hij zoovele genoegelijke dagen gesleten had. Met tranen in de oogen, drukte hij de hand van Eldina, die hem steeds haren broeder noemde, en een diepe zucht was het eenige ‘vaarwel’ dat hij kon uiten.

Hiaya, de droefheid bemerkende, welke het hart van Achmed vervulde, en de genegenheid radende, die zijne kinderen - want hij beschouwde Achmed als zijn eigen zoon - elkander toedroegen, moedigde den jongeling aan door de plechtige belofte, hem zijne dochter tot bruid te geven, zoo hij als overwinnaar wederkeerde.

Welke verandering deze belofte in het hart van Achmed teweegbracht, behoeft niet gezegd; en mijne geachte lezeres zal zich ongetwijfeld den veelbeteekenenden blik kunnen voorstellen, waarmede Eldina den moed van Achmed aanwakkerde.

De blijdste hoop vergezelde nu den jongen aanvoerder bij het verlaten der stad Toledo, terwijl de verbeelding hem reeds den prijs der overwinning in de armen van Eldina deed smaken.

Verlaten wij nu den van geluk droomenden Achmed, om te gaan zien waar en hoe zich de Leeuw van Castilië bevindt.

Op het oogenblik dat het moorsche leger Toledo verliet, was de Vega met zijne troepen de rivier Tormes, bij Salamanca overgetrokken en de Sierra de Gredos genaderd. Tot hiertoe was alles voorspoedig gegaan, doch nu volgde het moeielijkst gedeelte van den tocht: het bestijgen van het gebergte onder de aanhoudende aanvallen der moorsche benden, die zich daar gewoonlijk schuil hielden.

Met zorg hield de Vega zich zooveel mogelijk op de opene hellingen, ten einde zijne troepen niet in de hinderlagen der Mooren te voeren. Nu en dan evenwel, bij het voorbijgaan van een boschje of eene met struikgewas begroeide hoogte, snorden er eenige pijlen over de hoofden der krijgers; doch hierom bekreunde men zich niet, en met den meest mogelijken spoed zette men den tocht voort.

Na drie groote en moeielijke dagreizen bereikte hij het dal nabij de rivier Alagon, waar hij de legerplaats deed opslaan. Den volgenden dag zond hij eenige manschappen op verkenning uit, die hem weldra boodschapten dat het kamp der Mooren zich langs den oever der Taag tusschen de rivieren Tietar en Alagon uitstrekte.

Nu gaf de Vega bevel, de legerplaats op te breken, en nog verder voort te rukken. Toen hij den vleugel van het Gredosgebergte, welke zich ten Zuid-westen uitstrekt, was omgetrokken, stuitte hij op het machtige leger der Mooren. Terugtrekken was even onmogelijk als verder voortgaan; en het scherpziend oog des Leeuws zag spoedig, dat een onmiddellijk treffen onvermijdelijk was. Hij belegde nu met zijne onderbevelhebbers eenen krijgsraad, waarin besloten werd, dadelijk het leger in slagorde te stellen, ten einde niet door den vijand verrast te worden.

Ferdinandez maakte alsdan zijnen krijgers bekend, hoe ongelijk de oorlogskansen stonden; want behalve dat de Mooren veel sterker waren in getal, waren zij nog in het bezit van de gunstigste stellingen, en hij moedigde zijne dapperen aan tot den heeten strijd, door, met de zachtheid eens vaders en met den ernst eens veldheers, hun den eed van getrouwheid te herinneren en hen op de rampen te wijzen, door de Mooren aan het vaderland berokkend.

Van de onheilen des vaderlands sprekende, kwam hem zijn eigen leed, dat door eenen twintigjarigen oorlog en ontelbare zegepralen nog niet uit zijn geheugen gewischt was, op nieuw in de levendigste kleuren voor den geest. Nog zag hij de vlammen en dikke rookwolken uit de vensters van zijn kasteel opstijgen, en hoorde hij het kraken der instortende muren; ja, de verbeelding ging zoo ver, dat zij het verschroeide lijkje zijns dierbaren Pedro's aan zijne droeve ziel vertoonde. Nog zag hij zijne kwijnende gade, wier beeltenis hij op 't harte droeg, op de puinhoopen omzwerven, en met aandacht luisteren,

als meende zij het geschrei haars lievelings te hooren.

Zoo mijmerde de ongelukkige echtgenoot en vader te midden van het krijgsrumoer, toen het trompetgeschal der vijanden tot zijne ooren doordrong. Eensklaps zag men eene dichte stofwolk opstijgen, die den christenen aankondigde dat de moorsche ruiterij in aantocht was. In gesloten gelederen wachtte men den vijand af en de oorlogskreet: ‘overwinnen of sterven!’ klonk uit aller mond en werd aan alle kanten door de echos herhaald.

Weldra stortte een regen van pijlen op de christenen neer, waarop spoedig eene hevige botsing volgde. Moedig werd deze aanval beantwoord; lansen en zwaarden kliefden met bliksemsnelheid de lucht, en het gekletter der wapenen vermengde zich met het geschreeuw der krijgers en het gebriesch der paarden. Heet was de lucht maar nog heeter was de strijd. Geen christen week van zijne plaats, vooraleer die met zijn bloed te hebben geverfd of met het lijk zijns aanvallers te hebben opgehoogd.

Lang bleef de oorlogkans onbeslist. Nu eens hadden deze dan weder gene de overhand, toen eene andere moorsche afdeeling de christenen in den rug aanviel en wanorde in hunne rangen bracht. Bij het zien van dien nieuwen aanval, vermenigvuldigde zich de Leeuw, om aan alle kanten zijne krijgsmakkers aan te moedigen, en zijne bevelen te geven, en dààr waar het gevaar het dreigendst was, zag men steeds den vlekkeloozen vederbos en hef lange zwaard van Ferdinandez boven alles uitblinken.

Tegen eene zoo groote overmacht niet bestand, waren de gelederen der christenen spoedig aanmerkelijk gedund en van alle kanten ingesloten. Nu deed de Vega nog eene krachtige poging, om door de vijanden heen te slaan en de hoogten te bereiken. Hij moedigde zijne manschappen aan door woord en voorbeeld; onverschrokken drong hij vooruit en wat zijn zwaard niet had weggemaaid, werd door zijn moedig ros vertrappeld. Menige Moor was reeds onder zijne wisse slagen gevallen, toen de jeugdige maar dappere Achmed hem den weg afsneed. Een hardnekkig gevecht vangt tusschen hen aan. Als twee leeuwen, die elkander eene prooi betwisten, bestrijden deze, in jaren zeer verschillende maar in moed gelijke aanvoerders elkander de zegepraal. Elke slag, hoe juist ook beraamd, wordt met de vlugheid des bliksems ontweken of met kracht afgeweerd. Zoo hield dit gevecht verscheidene minuten aan, toen eindelijk de grijze Ferdinandez eenen geweldigen houw op den rechter arm ontving. Zijn zwaard ontvalt hem; hij is gewond; hij is overwonnen.

De christenen spanden nu nog alle hunne krachten in, om den beminden aanvoerder aan de handen der vijanden te ontrukken; maar te vergeefs! Ontwapend en gewond, was hij spoedig omringd en weggevoerd.

Ziedaar het noodlottig einde van den strijd. Het christen leger verslagen! De Leeuw van Castilië gevangen!

(Wordt voortgezet.)

PETER VIERHOUT.

De Vlaamsche School.
(Vervolg van bladz. 144.)

III.

't Nachtfloers dekt Judea's kusten

En uw velden
Bethlehem en Efrata;
Waar de goede herders rusten
Na hun arbeid, vroeg en spâ.
Starren blinken bij het lichten
Van een zachten maneschijn,
Tot heur flonkervieren zwichten
Aan den breeden hemellijn.
Heller licht dan zonnestralen
Schiet er langs den blauwen trans -
Englen komen nederdalen,
't Landschap baadt in hemelglans.
Hemelingen
Jublen, zingen:
'Eer zij God en vrede op aard,
In de menschen welbehagen.'
Hij, die 's werelds vloek zou dragen
En als grafverwinnaar dagen -
Was tot 's werelds heil gebaard.

In de kribbe
Ligt het wichtje -
Koel en stil is 't nachtlijk uur;
Herders offren
Weidebloemen:
Schoone kindren der natuur.

Wijzen komen
Uit het Oosten -
Vorsten zonder kroon op 't hoofd;
Schepters, kronen,
Wierook, mirre,
Biên zij 't kind, door God beloofd.

Wie schetst naar eisch des Heilands leven af?
De poëzie, in haar verheven sfeer,
Verzinkt in 't niet, door zoo veel grootsch verstomd -
Zij staakt haar vlucht en slaat haar vleuglen nêer.
De blinden zien, verlamden doet Hij gaan;
Hij spreekt - en 't graf hergeeft zijn vunzen buit;
De stormwind zwijgt, de golven slaan niet meer,
Geheel natuur erkent Zijne almacht luid.
o Kunstpenseel! gij maalt dien grooten held,
Dien menschenvriend tot aan Zijn laatsten stond,
Trots 's werelds haat en fellen tegenstand,
Dien al Zijn liefde en weldoen ondervond.

Droef zucht de wind
Door 't somber hof;
't Olijfgeblaârt

Ruischt guur en dof;
Flauw spreidt de maan
Heur bleeke gloor,
In grillig licht,
De dreven door.
Het jongrental
Slaapt zoet en zacht -
Maar Jezus waakt
Te middernacht:
Hij boet en strijdt,
Hij klaagt en lijdt.
Een bloedig zweet
Druipt van Zijn hoofd
Op 't witte kleed,
En drenkt den grond.
Hij zwoegt vol angst -
Daar spreekt Zijn mond:
‘Uw wil geschiê!’
De hemel hoort
Verblijd dat woord;
Die zegebeê,
God lof! God lof!
Galmt door den hof
Gethsemané.

Geduchte lijdensweg,
Ontzettend is uw baan;
Een afgrond vol ellend
Grimt 's werelds Redder aan -
Een nacht van doodlijk wee.
't Verschiet doemt dreigend op
Langs heel den hemelboog
En gindschen heuveltop.
Wat aschgrauw wolkgevaart
Hangt somber in de lucht!
't Is 't rouwkleed der natuur,
Die om den Lijder zucht.
Treurt! Salems vrouwen, treurt!
En weeklaag vriendenschaar!
Geeft aan uw droefheid lucht
Met innig rouwgebaar.

Maria weent! een zwaard doorsnijdt heur har
Om Hem die lijdt tot zoen van zonde en dood.
Zij richt heur oog, met onbeschrijfbre smart,
Naar 't wonder op, gesproten uit heur' schoot.
Daar hangt de Vorst des levens vastgekruist:
Het bloedig eind der lange lijdensbaan;
Miskend, bespot, verraden en verguisd,
Valt heel de hel Hem met haar machten aan.
Maar Hij, Hij smeekt, in 't eigen oogenblik,
Vergifnis af voor 't wederspannig rot;
Hij duldt en lijdt tot 's levens laatsten snik,
En draagt zijn Ziel gelaten op aan God.
‘Het is volbracht!’ spreekt 's Heilands mond -
Die kreet galmt door de bergen rond,

En klinkt van rots tot rots,
Als een bazuine Gods,
Van Golgotha de wereld door.
't Heelal geeft aan dien kreet gehoor.
De zon verdwijnt; 't wordt nacht alom;
De bliksem klieft den wolkendrom;
De donder knalt, het aardrijk beeft,
De grond splijt op, het graf herleeft;
De tempelmuur schudt heen en weêr,
Zijn voorhang scheurt - geen heilge meer!
Maar in dien chaos Gods genâ,
Door 't bloedig kruis van Golgotha.

M.H. DE GRAAFF.

(*Wordt voortgezet.*)

De Gentsche tentoonstelling van schoone kunsten

is gesloten, zonder dat wij tot hiertoe in de gelegenheid waren, gebruik te kunnen maken van de bouwstoffen welke wij hadden bijeengebracht om de pronkzaal in overzicht te nemen. Wij spreken er ons innig leedwezen over uit, want de Gentsche tentoonstelling, waarin niet minder dan 1700 kunstgewrochten prijkten, was onder vele opzichten merkwaardig. Tusschen de schilderijen troffen wij ettelijke stukken aan, die wij reeds in andere pronkzalen zagen en te dier gelegenheid vermeldden, zooals: *de Eedgenooten bij Margareta van Parma*, door FRANS VINCK, dat men ongelijk had te Antwerpen niet aan te koopen voor het hedendaagsch museum.

Zoo de *Vertrouwelijke lezing* van P. BEAUFAUX, leeraar aan de Antwerpsche academie; de meester heeft zijn werk overzien en merkelijk verbeterd; als teekening en kleur mag het eene goed verzorgde schilderij worden genoemd; zij is aangekocht door den heer J. Nauts, gemeenteraadslid te Antwerpen.

Eene andere oude kennis is de *Terugkeer naar het dorp*, van KAREL VERLAT; ook deze voortreffelijke kunstschilder heeft verbeteringen aan zijn werk gebracht, welk thans verdient geroemd te worden als eene uitmuntende schilderij. - Tusschen de geschiedkundige schilderijen trok de aandacht het groote tafereel van L. LEBRUN: *De Gentsche afgevaardigden bij Philips den Stoute* (1385), een zeer verdienstelijk tafereel, ofschoon de penseeling van sommige deelen iets krachtiger hadde mogen zijn (aangekocht door een Gentschen liefhebber).

Van HENDRIK SCHAEFELS bevatte de pronkzaal twee ware museum-stukken: *Le Vengeur*, waarmede Antwerpen in zijne laatste driejarige tentoonstelling kennis maakte (zie 1873, blz. 125), grootendeels overwerkt en wel ten goede, en de *Zeeslag van Trafalgar*, gevecht tusschen het Fransche schip *Redoutable* en het Engelsch vaartuig *Victory;* beide aangrijpende tafereelen werden algemeen en zeer verdiend bewonderd. Wij vernemen, dat een Engelsch liefhebber den schilder twee stukken op dezelfde afmetingen heeft besteld.

A. DE VRIENDT heeft, blijkens zijn *Karel V in het klooster van Yust*, eene geheel andere manier van schilderen aan-

genomen, dan hij in de laatste jaren volgde en wij gelooven dat zijne gewrochten er zullen bij winnen; treffend en goed gemaald is wat hij in zijne voornoemde schilderij te aanschouwen geeft: de als kluizenaar levende keizer, die, na het middagmaal te hebben genomen op het terras zijner eenzame woning en na zich het portret der keizerin en een paar godsdienstige schilderijen te hebben doen toonen, onpasselijk wordt. Het stuk is goed van samenstelling, keurig geteekend en krachtig gepenseeld. Den meester mag voor dit geschiedkundig tafereel lof toegezwaaid worden. Het uitmuntend stuk is gekocht door den heer Keppene, notaris te Luik.

JULIAAN DE VRIENDT stelde twee stukken ten toon: *Doornroosje*, waarvan men in waarheid mag zeggen: Een lief tafereeltje, inderdaad! Dit aangenaam en gevoelvol stuk, waarvan het onderwerp is ontleend aan de *Gedichten en gedachten van Ferguut*, behoort den heere G. Fievé-Steenlet, te Brussel. De *H. Elisabeth uit Warlburg verjaagd* is mede een goed gewrocht. Behoort den heere Van Mans, te Brussel.

L. PHILIPET, thans te Rome, stelde ten toon twee goed geteekend en verdienstelijk geschilderde tafereelen, hoewel valsch als kleur, *Terugkeer van de jacht onder Hendrik III* en *Speelhuis voor vrouwen te Rome.*

J. STALLAERT, van Brussel, heeft drie tafereelen waartusschen een overgroot stuk, dat stijf en onnatuurlijk mag worden genoemd; het stelt voor: *De kelder van Diomeed*, eene gebeurtenis uit de verwoesting van Pompeï die als volgt beschreven is:

> ‘In deze plaats, die tot kelder diende, te oordeelen naar de menigte van ten halve in het zand bedolven wijn bevattende amphora's, die daar ontdekt werden, en aan den voet van eenen kleinen trap was het, dat het hartverscheurend tooneel, door de opgravingen van Pompeï aan den dag gebracht, plaatsgreep. Op het oogenblik van de losbarsting des Vesuvius, dachten zeventien personen, vrouwen en kinders, eene veilige schuilplaats te vinden onder deze ondoordringbare welfsels; de levensvoorraad, dien zij er gebracht hadden, waarborgde hun het bestaan voor eenige dagen; doch welhaast drong de fijne brandende asch langs de luchtgaten binnen; de gaanderij werd door eenen gloeienden damp vervuld; de rampzaligen haastten zich naar de deur..... het was te laat! Allen stierven versmacht en werden half begraven. Daar is het, dat men hen na verloop van zeventien eeuwen gevonden heeft, het hoofd nog bedekt met hunne kleederen, daar zij hun gezicht mede omsluierd hadden, 't zij om zich te behoeden tegen deze brandende asch, 't zij door eene laatste handeling van zedigheid en gelatenheid. Men vond bij hen een aantal juweelen, geldstukken, sleutels, de overblijfsels van een kistje, enz. De wanden bewaarden nog den schaduwomtrek der lijken, en de verharde asch had het indruksel behouden der borsten, der armen en der schouders van eene overschoone maagd. Dit belangwekkend slachtoffer moest de dochter wezen van den eigenaar dezer woning, te oordeelen naar hare kostelijke kleedij. Men ziet nog op de verharde asch eenige sporen van eenige dier kleedingstoffen welke Petronius met den naam van “geweven wind” bestempelde.’

J. VAN LERIUS stelde twee stukken ten toon, goed van samenstelling en opvatting, maar die wij en velen met ons als niet afgewerkt beschouwen: *De Zuchtenbrug te Venetië* en *De liefdebode.*

EM. VAN DEN BUSSCHE verraadt in zijne vier tentoongestelde stukken veel gemak van opvatting; maar de bewerking laat te wenschen over. Zij stellen voor: *Door den kop geschoten*, een voorval uit den burgeroorlog in Spanje, *Gevangen Carlisten*, *Priester van Burgos* (Spanje); verder eene *Waterverfschildering.*

P. NEUCKENS' *Laatste gebed van Maria Stuart* vermelden wij als eene nette en gemoedelijke schildering. *Grietje's tooisel* getuigt van veel vooruitgang bij den schilder.

In het geschiedkundig vak zagen wij nog zeer verdienstelijke schilderijen van: D. LAUGÉE (Parijs), E. LEGENDRE (Brugge), L. LENAERTS (Antwerpen), C. SOUBRE (Luik), A. SUNAERT (Gent), K. VAN KEMMEL (IJperen), B. WITTKAMP (Antwerpen), enz.

P. VAN DER OUDERAA'S *Ontwaking* en *Duo* zijn twee goed geschilderde stukken; laatstgenoemd werd aangekocht door den heer Moretus. De heer Alberdingk-Thijm, schreef over het eerste tafereel het volgende in de *Nederlandsche kunstbode*, onder leiding van dr. J. Van Vloten te Haarlem verschijnende:

> ‘Onder al de doeken en paneelen onderscheidde ik met diepe aandoening het drama, dat de heer Van der Ouderaa *Ontwaken* betitelt. Het is een jonkman, 's anderen morgens ontwakend, na eene ergerlijke slemppartij. De tafel staat in 't midden der schilderij, wier stoffeering met groote trouw en harmonie ons tot het laatste der XIVe eeuw terugvoert. Links ontwaakt de genoemde jonkman, zittend op eene bank, die onder een venster doorloopt; schrik en afgrijzen teekenen zich, in eene juiste mate, op zijn bleek gelaat, in zijne glanslooze maar wijd gespalkte oogen: niet alleen toch, dat de omgeworpen drinkschalen, bekers, wijnkannen, kandelaars, het gevlekte afhangende ammelaken spreken van de onmatigheid, die daar heeft ten troon gezeten; maar eene overschoone edelvrouw, die er wel het verst in schijnt gegaan te zijn, is ter aarde gestort van haren zetel, en vooral op haar schoon lichaam, op haren blanken linker arm, nog met een bracelet gesierd, op haren blonden haarvloed, die daar heengolft, nauwelijks door een parelspang weerhouden, staart de jonkman af, de rechter hand werktuiglijk aan het damasten bankkussen houdend, dat achter hem ligt; met de linker hand zijn hoofd ondersteunend, terwijl de elboog op de tafel rust. Naast hem, aan zijne linker zijde, is eene jonge vrouw in slaap gevallen; daarachter insgelijks eene derde met de hand op den schouder eens mans, die voorover op de tafel in slaap ligt. Een derde man ligt insgelijks bedwelmd op den achtergrond ter rechter zijde.’

H. BOURCE zij eer om zijne *Rijpe kersen* (twee meisjes van huwbaren leeftijd, gezeten op eene bank, eten kersen; het eene meisje houdt tusschen wijsvinger en duim een kersesteen gereed, om daarmede iemand naar het hoofd te schieten). Deze en de hiervoren vermelde schilderijen waren de beste genrestukken der pronkzaal.

E.J. BOKS' *Schipbreuk in de haven* is een zeer schoon en geestig tafereeltje (een jonge heer die met een trapwagentje omtuimelt, terwijl hij aan jonge juffrouwen bewijzen van zijne rijkunst wilde geven).

C. CAP verdient denzelfden lof om zijne *Onbescheidenen* (toebehoorende aan den heer F. Grisar); zijne twee andere stukken meenen wij reeds te hebben besproken; van eene dezer schilderijen, *Bij het nagerecht*, achten wij de voorstelling niet zeer passend.

H. VAN DEN WYNGAERT, die groote vorderingen heeft gemaakt, legde veel eer in met zijne *Ontevredene staatkundigen.*

Mev. FANNY GEEFS leverde twee zorgvuldig geschilderde portretten. Hare *Mededeeling des geheims*, ofschoon conventionneel als kleur en eenigszins decoratief geschilderd, onderscheidt zich door goede hoedanigheden.

A. STRUYS was op de Antwerpsche tentoonstelling beter vertegenwoordigd dan hier door zijne *Twee slachtoffers*, alhoewel

dit tafereel goed en gevoelvol opgevat en bewerkt is.

Het jongentje met den mof en *Aap! Aap! Aap!* van JAN VAN BEERS vonden, evenals te Antwerpen, veel bijval; de jonge schilder hoede zich evenwel voor overdrijvingen. Het *Amsterdamsch Handelsblad* zegde onlangs het volgende nopens een van schilders stukken, welk vroeger te Antwerpen tentoongesteld was:

> 'Jan Van Beers Jz., heeft, in eene figuur, die met woest getier het "leve de geuzen" uitgalmt, ons een dier dapperen uit onzen tachtigjarigen krijg willen voorstellen. De opgeheven armen en uitgespreide beenen van den geus, die min of meer aan vier molenwieken of een papieren paljas, wiens bewegingen van eenen draad afhangen, herinneren, pleiten geenszins voor eene schoone keuze in den stand. De gelaatskleur van den geus is daarbij zoo zeemleerachtig, als men wellicht geen Leidschen hongerlijder gedurende het beleg zou gevonden hebben.'

ED. DE SCHAMPHELEERS *Duinen van Domburg* en *Oevers van den Moerdijk* waren uitmuntend weergegeven.

COOSEMANS, J. QUINAUX, J.H.L. DE HAAS, A. NUMANS, E.A.E. NIJHOFF, L. BECKER, MEJ. BEERNAERT, J.B. BINDER, E. DARDENNE, C. DE BEUGHEM en A. DE BISSEAU, allen te Brussel gevestigd, laten in hunne stukken groote vorderingen waarnemen. De schilderingen van C. en X. DE COCK zijn te sterk groen. Tusschen de gewrochten der jongere schilders mogen wij niet vergeten te melden A. DE LATHOUWER. A. DE KEYSER, L. DERICKX, en vooral L. BULLERKOTTENS fraai *Gezicht op Eyckevliet.* Onder de vreemde landschapschilders munten uit: MESDAG, van 's-Gravenhage, met een *Winter* en een *Gezicht op de Noordzee* alsook de stukken van A. BECKER, J. BERNARDI, en W. BODE, van Dusseldorp.

D. COL verwierf veel bijval met zijne wijnproevers: *In den wijngaard des Heeren.*

L. DANSAERT, zond twee uitmuntende stukken: *Het voorspel* en *De bloemenmarkt te Parijs.*

J. ANTONY, een veelbelovend jong Antwerpsch schilder zond twee tafereelen en eene studie die veel voor zijne toekomst laten verwachten. Jammer dat zijn *Draaierswinkel* drie rijen hoog hing. L.A. NEETESONNE'S *Landschap uit de omstreken van Niel*, een zeer verdienstelijk stuk, was even slecht geplaatst als voornoemde schilderij.

J. GEERAERTS' *Oudheidkundige* is een zorgvuldig behandeld stuk, een binnengezicht; in dit vak munt deze Antwerpsche schilder uit, evenals TH. CLEYNHENS, wiens *Afspanning in de* XVIe *eeuw* echter niet geheel voltooid scheen.

FRANS GONS hadde eene betere plaats verdiend dan gegeven werd aan zijne *Verloofden* en het *Aangenaam nietsdoen*, twee verdienstelijke schilderijen, welke van ernstige ontwikkeling bij den kunstenaar getuigen.

J.A. HEYERMANS' *Zondagmorgen* vormt een aangenaam en beeldenrijk stuk, pittig opgevat en bewerkt.

E. JOORS belooft te zullen worden een goed schilder. Wij leggen dit getuigenis af naar aanleiding van zijn stuk *De slangenbezweerster*, waarvan het onderwerp ons echter minder beviel.

WILLEM LINNIG vader en zoon kenmerken zich in hunne stukken vooral door uitmuntende hoedanigheden als coloristen.

A. MARKELBACH gaf ons in *Een vroolijke dag* een goed stuk te aanschouwen, verdienstelijke samenstelling, zorgelijke bewerking; *Voor ons toekomend huishouden*, van denzelfden schilder, bespraken wij reeds op blz. 41.

J. PLATTEEL oogstte grooten bijval met zijne *Gebrokene slede.* Zijne Zeelandsche boerinnen en kleederdrachten zijn met veel juistheid teruggeveven.

E. CARPENTIER (Antwerpen) paarde diepte van gedachte aan goede uitvoering in zijn *Verhaal van den slag* en *De weduwe.*

PORTIELJE'S *Heidin* is een goed afgemaald toonbeeld, flink en krachtig behandeld.

Tusschen de werkzaamste genreschilders verdient in eerste plaats genoemd de 82-jarige F. DE BRAEKELEER, van wien niet minder dan drie stukken tentoongesteld waren: *Het vertrek der jonggehuwde uit het vaderlijk huis*, *de Nieuwgeborene* en *de Ontsnapte.*

Goede genrestukken leverden nog A. DE BRAEKELEER, C. DE BRUYCKER, F. CRABEELS, C. BOON, J. WAGNER; dezes schilders uitmuntende stukken: *Verboden briefwisseling* en *De voorbereiding voor den Zondag* werden verkocht, het laatste voor de verloting. Van FRANS en JAN VERHAS noemen wij gaarne de zes zeer lieve stukken: *Vaders naamdag*, *Polichinel* en *de Leeuw; De gebroken pot, Schuilhoekje spelen* en *Bloemen voor den kleine.*

Bij de landschapschilders spannen J. VAN LUPPEN en LAMORINIÈRE de kroon, de eerste met zijn *Dageraad*, zijn *Morgen* en zijn *Avond*, drie puikstukken; de tweede met een prachtig gezicht op het fraaie landgoed van den weledelen heer de Jonge van Ellemeet, op het eiland Walcheren, in Zeeland.

A. ACHENBACH (Dusseldorp) stelde ten toon een overheerlijk *Zeegezicht*, en wij vermelden, in hetzelfde vak van schilderen, wegens hunne voortreffelijke gewrochten, JACOB JACOBS, A. ANTIGNA (Parijs), L. ARTAN, E. BAES, C.L. BARNABA, de drie laatste van Brussel,

ROBERT MOLS' *Gezicht der Antwerpsche reede* is een schoon tafereel vol waarheid.

Ettelijke goede dierenschilders zijn de Gentsche tentoonstelling door het zenden van stukken gedachtig geweest. Wij noemen, onder andere: A. PLUMOT, L. ROBBE, en JAN STOBBAERTS. Als eene opmerking die laatstgenoemde verdienstelijke schilder wel zou doen te behartigen, halen wij hier aan wat onlangs over een zijner stukken gezegd werd in het *Amsterdamsch Handelsblad:*

> ‘Met Karr's definitie: *le choix dans le vrai*, schijnt de Antwerpsche schilder Stobbaerts geheel overhoop te liggen. Eene slachterij in de plaats zijner inwoning heeft toevallig zijn oog getrokken; zekere harmonie van tonen, een verrassend licht en bruin heeft hem verlokt, het tooneel op doek te brengen, en, eenmaal voltooid, schijnt de kunstenaar het de bewondering of aanschouwing van het publiek waardig te hebben gekeurd. Dat de voorstelling zelve, het slachten van een onschuldig rund door een paar hardvochtige vleeschhouwers, pijnlijk voor oog en gevoel is, dit heeft de brutale realist niet bedacht. Het is niet bij hem opgekomen dat, evenmin als menschen die gevoel en goeden smaak bezitten, zich ooit voor de deur eener slachterij zullen ophouden, om daar het voltrekken van het doodvonnis aan een of ander rund bij te wonen, evenmin de kunstenaar zulk een afkeerwekkend tooneel ter aanschouwing mag geven. Of spant deze kunstenaar met de maatschappij tot bescherming der dieren samen, en moet zijne afbeelding eene plastische pleidooi zijn, tegen de gruwelijke

wijze, waarop men nog slacht? De photograaf drukt af al wat zich in zijn *cham-*

bre-obscure weerspiegelt; de kunstenaar daarentegen aanschouwt, kiest en geeft het opgenomene, door de kunst gezuiverd, terug. Mij kan dus de schilderij van J. Stobbaerts, ondanks de wezenlijke verdiensten van natuurwaarheid, niet bekoren, en ik beschouw zulke voorstellingen als zeer gevaarlijk voor de jonge schilders, die toch reeds zoo geneigd schijnen, *keuze* in het ware als overtollig te beschouwen.'

E. DE PRATERE, (Kortrijk) stelde ten toon vier zeer goed behandelde dierenschilderijen: *Paarden van garnaalvisschers*, *Honden op spoor van eenen haas*, *Ossen jagers en honden* en *Ossen in de weide.*

A. CORKOLE (Gent): *Diefte met braak* en *Op heeter daad betrapt*, twee aangename stukken, vol goede hoedanigheden.

LUCAS SCHAEFELS' *Fruit en Wild* zal honderden hebben doen watertanden van begeerte naar het bezit van die kapitale schildering, een echt meesterlijk gewrocht.

Onder andere noemen wij nog als zeer verdienstelijke stillevens: BRUNNER-LACOSTE (Parijs), drie stukken met bloemen; - J.G. CANNEEL (Antwerpen), *Wild*; - J. CAPEINICK (Gent), *Bloemenstuk;* - P.E. NICOLIÉ (Antw.), *Een wild konijn;* - JOS. NAUWENS (id.), *De tafel van den liefhebber*, eene voortreffelijke samenstelling, geschilderd met die kracht en waarheid, waaraan deze kunstenaar ons sedert reeds geruimen tijd heeft gewoon gemaakt.

Voortreffelijke stadsgezichten waren er in de tentoonstelling vele. Wij noemen onder meer andere de *Veerleplaats* en de *Vleeschhuisbrug*, te Gent, van wijlen F. BOULANGER, - het *zicht nabij de Vlaamsche poort te Brussel*, door P. STROOBANT, (Brussel), - het *Stadhuis van Goslar* en *Herinnering uit den Elzas*, door C.L. CARABAIN (Brussel).

Als merkwaardige beeldhouwwerken noemen wij van:

KAREL GEEFS (Brussel), een plaasteren borstbeeld en *Bacchus als kind* (in gebakken aarde);

JAN VAN ARENDONCK, een houten Mariabeeld; - des meesters zoon, LEO, stelde een veelbelovend borstbeeld in gebakken aarde ten toon;

ROB. FABRI, het welgelijkend borstbeeld van den schilder Jan Stobbaerts en een allerliefst behandeld kinderborstbeeld;

J. LAMBEAUX, drie beeldhouwwerken door ons reeds behandeld op bladz. 68 en vroeger;

A. PEETERS, *De spotter*, borstbeeld, door ons reeds vermeld op blz. 72, en dat, volgens wij vernemen, in marmer gaat worden gebeiteld voor den heer W. Schans, van Nieuw-York, die er een keurig werk zal aan bezitten.

Over de uitzetting der lichamen door warmte.

Alle lichamen ondergaan eene *uitzetting* door *warmte*, eene *inkrimping* door *verkoeling.* De uitzetting, verondersteld dat er eene warmtestof bestaat, schijnt veroorzaakt te wezen door eene ophooping van warmtestof tusschen de poriën van het lichaam.

De uitzetting der harde lichamen is zeer klein; zulks laat veronderstellen, dat de aantrekkingskracht hier de werking der warmtestof wederstaat. Volgens proefnemingen van Dulong en Petit is de uitzetting der harde lichamen gelijkvormig

tusschen 0 en 100 honderddeelige graden; daarna vermeerdert zij voor elken warmtegraad.

Doorgaans vergenoegt men zich door proefneming de uitzetting der harde lichamen in de lengte te bepalen, vermits men alsdan bij berekening de uitzetting kan vinden in de breedte en in de dikte.

De volgende lijst geeft de langstrekkende uitzetting der meest gebruikte harde lichamen voor eene warmte van 0 tot 100 graden volgens proefnemingen van Lavoisier en Laplace:

Benaming.	***Uitzetting in breuken voor elken warmtegraad.***
Flintglas	1/1248
Witgoud	1/1167
Glas (met lood)	1/1147
Glas (zonder lood)	1/1142
Staal (ongetemperd)	1/927
IJzer (geslagen)	1/819
Ijzerdraad	1/812
Staal (getemperd)	1/807
Goud	1/682
Koper	1/584
Koper (geel)	1/535
Zilver	1524
Tin (Indiaansch)	1/516
Tin van Falmouth	1/462
Lood	1/351

D^{r}. F.J. MATTHYSSENS.

Kroniek.

Antwerpen. - Naar aanleiding van het artikel over het kasseien der straten door den heer S. Willems, van Brussel, op bladz. 154, deelt men ons het volgende mede: ‘Te San Francisco wordt beproefd eene nieuwe bestrating, die de beste uitkomst belooft. De grondslag bestaat uit eene laag vochtig zand, bevloerd met sponsachtige tegels, die geruimen tijd in kokend koolteer hebben gelegen. Op deze bevloering stelt men dergelijke tegels op den kant, begiet ze vervolgens met kokend koolteer en de glad gemaakte oppervlakte bestrooit men met fijn zand. Door het koken der sponsachtige tegels in koolteer, worden zij hard als graniet en leveren eene uitmuntende bouwstof voor bestrating.’ Volgens den berichtgever, komen de kosten eener dergelijke zeer duurzame bestrating op 36 à 37 dollarcent per vierkanten voet.

- De heer A. Van der Jonckheyt heeft voor de broederschap van den gelukzaligen Berchmans, in St-Josephskerk, een naamregister gebonden in eenen prachtband die

zijne bekwaamheid en zijnen smaak tot eer verstrekt. Voor dezelfde broederschap heeft de heer A. Wouters een keurig vaan gemaakt; het mag zoowel om zijne samenstelling als om zijne uitvoering geroemd worden; het is een puikstuk in het vak.

Ath. - Er wordt gesproken van de oprichting van een bijzonder lokaal waarin, buiten de stadsbibliotheek, de volgende stedelijke verzamelingen zouden opgenomen worden: 1° de penningverzameling, 2° de verzameling van kleiaarde, 3° de delfstofkundige verzameling, 4° de verzameling van versteeningen uit den kalkgrond van Maffles, 5° de verzameling van Athsche oudheden. Laatstgenoemde verzameling werd in den laatsten tijd verrijkt met de volgende voorwerpen, gevonden bij de werken van herleiding van den Dender: een zeer oud aarden beeldje (geschonden), een middeleeuwsch rapier, een zeer oude korte degen (dagge), een zeer oude dolk met houten gevest, een vrouwendolk met koperen gevest, het gewei van een hert, sleutels, munten enz.

Hasselt. - Het gemeentebestuur heeft den heer Michaël Geraerts, leeraar aan de stedelijke academie, doen vervaardigen het portret van wijlen den heer advocaat Beliefroid, als een bewijs van erkentenls voor de milde giften door den aflijvige aan de stadsbibliotheek gedaan.

De zeilwagens.

Eenige oude

reizigers, zegt Georgius Staunton, spreken van zeilwagens der Chinezen; dit gebruik is niet geheel opgegeven. Het zijn kleine wagentjes of eerder kruiwagens van bamboes met één wiel. Als er weinig wind is, trekt een man het langs voren, terwijl er langs achter één duwt. Is er wind genoeg, dan ontvouwt men een zeil van matten aan twee stokken vastgemaakt; het zeil maakt den dienst van den man, die anders trekt, onnoodig. Het mag wel zonderling genoemd worden dat men eene zinspeling van dit gebruik aantreft in het *Verloren Paradijs* van Milton, welke beroemde dichter het volgende omtrent de zeilwagens zegt:

‘Maar op zijnen weg woeste vlakten van Sericana aanraakt, waar Chinezen met zeil en wind hunne lichte rieten wagens voortdrijven.’

Het zijn vooral de kooplieden in eetwaren, de dorpelingen uit den omtrek der groote steden, die deze wagens gebruiken om naar de markt te gaan. Men gebruikt ook dergelijke middelen van vervoer in Zuid-Amerika.

Soortgelijke wagens op grootere schaal waren ook vroeger in gebruik in Holland, waar men die *Windt-wagens* noemde; men verhaalt dat reeds op het einde van 't jaar 1600 dergelijk vervoermiddel te zien was en gebruikt werd op het Scheveningsche strand; het zou in twee uren tijds veertien mijlen wegs hebben kunnen afleggen; deze windwagen was van onder voorzien met vier wielen en van boven met twee zeilen, ieder aan een mast met touwwerk enz. Dus: boven schip, van onderen wagen; de passagiers bestonden uit acht en twintig personen van den hoogen adel en vreemde edellieden die tot stuurman hadden prins Maurits, aan wiens leermeester den beroemden Vlaamschen ingenieur Simon Stevin(*) men de uitvinding toeschrijft. In 1612 verscheen eene uitgave in drie bladen waarop twee zeilwagens staan afgebeeld, één groote met twee en één kleine met een mast, verder het onderstel. Er is eene beschrijving bijgevoegd in de Fransche, Latijnsche en Hollandsche taal. De laatste is herdrukt in het tijdschrift *De oude tijd* (1869, bladz. 297), verschijnende bij den heer A.C. Kruseman, uitgever te Haarlem.

Dat de zeilwagens destijds veel ophef moeten gemaakt hebben blijkt uit de verschillende uitgaven der betrekkelijke platen der beschrijvingen, gedichten enz. De beroemde Nederlandsche dichter Huig de Groot deed er ook eene reis mede, welke hij breedvoerig in Nederlandsche en Latijnsche verzen bezong.

(*) Simon Stevin werd te Brugge omstreeks het midden der XVIe eeuw geboren en overleed in 1620. Hij was een groot wiskundige en deed vele uitvindingen op natuurkundig gebied. Onder andere is de wetenschap veel aan hem verschuldigd om wat hij deed ter bevordering van de leer van het evenwicht; de invoering der tiendeelige breuken in de rekenkunde wordt door sommigen aan Simon Stevin toegeschreven. Prins Maurits, die Stevins bekwaamheden naar verdienste waardeerde, benoemde hem tot ingenieur van den waterstaat en opziener van de dijken. Sedert het jaar 1846 bezit Stevin in zijne geboortestad een bronzen standbeeld, uitgevoerd door den beeldhouwer Simonis; de plaats, waarop het beeld staat, is naar Stevin genoemd. De groote man werd in onzen tijd herdacht onder andere in gedichten van Van Someren, Prudens Van Duyse, Theodoor Van Ryswyck, P.F. Van Kerckhoven en andere schrijvers.

Wij laten hier een uittreksel uit zijn gedicht volgen:

Doen hier de walvisch lag zoo groot schier als het strand
Daar Catuijck hout den naam van 't oude vaderlandt,
En sagh men nergens nae den zeeman zoo verschieten,
Als doen bij vlieghen sagh de wielen niet de sprieten.

Zoo spreekt de Groot. Een zijner tijdgenooten laat zich als volgt uit: ‘dat deze groote poëet, door zijne onsterfelijke lofrijmen, dese Zeijlwagen veel verder, dan de snelle winden met al haer blasen vermogen, voert en bekent maakt.’

Wij komen wellicht later op den Hollandschen zeilwagen terug, daar wij er hier slechts ter loops van gewagen naar aanleiding van zijne min of meer groote overeenstemming met den zeilwagen dur Chinezen.

Pedro en Juana.

III. De overwinnaar en de overwonnene.

De dag was reeds ver gevorderd en de zon schoot hare laatste bloedroode stralen op het met lijken bezaaide slagveld, toen eene sterke afdeeling den in kluisters geslagen Leeuw, langs den oever der Taag, naar Toledo vervoerde. De maan die langzaam steeg, scheen te treuren over den droevigen afloop dezes dags, en hare bleeke beeltenis, die zich op den kabbelenden stroom wiegelde, scheen den stoet te volgen, om den braven Ferdinandez in zijn noodlot te troosten en hem hare deelneming te betoonen.

Zwijgend en in gedachten verzonken, reed de Vega aan de zijde zijns jeugdigen overwinnaars, die, niet minder nadenkend dan hij, slechts nu en dan zijne stem liet hooren, om den soldaten, wier bittere spotternijen soms het hart des overwonnen helds deden bloeden, het stilzwijgen op te leggen. Zoo was men den ganschen nacht en een gedeelte van den morgen als in rouwstoet voortgetrokken, terwijl de doodsche stilte slechts onderbroken werd door de echo's, die den hoefslag der paarden nabootsten, en door 't gekabbel des waters dat de vruchtbare boorden der Taag lekte, toen men tegen het heetste van den dag in een klein lommerrijk boschje, nabij den oever des strooms gelegen, afsteeg.

Zoodra de grootste hitte voorbij was, zette men de reis voort, en het was middernacht, toen men de stad Toledo bereikte. De looden hand des slaaps hield den inwoners en mond en oogen gesloten, en spaarde alzoo den dapperen de Vega eene nieuwe droefheid, eene nieuwe smart; want elke vreugdekreet, in zijne tegenwoordigheid den overwinnaar toegestierd, zou hem als een giftige dolk het hart doorboord hebben. In het koninklijk paleis aangekomen, geleidde Achmed zijnen gevangene naar eenen engen kerker, waar hij op een hard strooleger konde uitrusten.

Ondanks zijne vermoeidheid bracht Ferdinandez den nacht slapeloos door. Op zijn leger gezeten, overdacht hij het verledene, beschouwde het tegenwoordige en bereidde zich voor de toekomst. Hij overwoog zijn vervlogen leven en onderzocht al zijne daden. Het geweten vond hij vrij van alle wroeging; want geen roembejag, geen eigenbelang hadden hem het zwaard zoo dikwijls in het bloed der vijanden doen doopen, maar de eer van God en de verdediging van het vaderland waren steeds de drijfveeren van zijn handelen geweest. De hoon zijnen Verlosser aangedaan, en de schending der rechten van zijnen vorst hadden reeds vroegtijdig zijne ziel met edele

gramschap vervuld en hem het staal in de hand doen nemen, om den aan deze beide misdaden schuldigen Moor naar verdienste te kastijden.

Ook zijne menigvuldige zegepralen hadden hem nooit het hoofd met trotschheid doen verheffen; want immer droeg hij deze met kinderlijken eerbied op aan Hem, die het begin en het einde van al zijne handelingen was. En zelfs hij het overdenken der geledene smarten, loofde hij dankbaar de goddelijke Voorzienigheid, die daardoor den hoogmoed allen toegang tot zijn hart had afgesloten.

Vol vertrouwen dus mocht hij ook zijn tegenwoordig lot aan God aanbevelen, en van Hem kracht en genade verwachten voor de toekomst. Voor de toekomst! - Wat zou deze hem opleveren? - Het antwoord, dat zijn voorgevoel op deze vraag liet volgen, zou menigeen bedroefd en ontsteld hebben; doch onze held zag daarin troost en blijdschap; want de toekomst, gelijk hij voorzag, zou hem wel het tijdelijk leven ontnemen, maar hem dan als martelaar het eeuwige daarvoor in ruil geven en hem de schatten terugschenken, welker verlies hij nog immer betreurde. Ja, het verleden had hem bekroond met tallooze lauweren, die echter meestal met rouwfloers bedekt en met tranen besproeid waren; doch de toekomst zou hem eene lauwerkroon schenken, die vrij van dit alles en onverwelkbaar zijn zou.

Daar wij nu gezien hebben, hoe gelukkig de schijnbaar rampzalige Ferdinandez zich in zijnen kerker gevoelt, zullen mijne geachte lezers waarschijnlijk verlangen, ook eenen blik te slaan in het prachtige slaapvertrek des overwinnaars, om getuigen te zijn van de aangename droomen, welke den geest des jongelings, dien eene zoo blijde toekomst wacht, moeten bezig houden.

Nauwelijks had Achmed de vermoeide leden op zijne zachte legerstede uitgestrekt, of een diepe slaap overviel hem. Geen enkele trek echter van dat anders zoo opgeruimd gelaat deed vermoeden, dat zijne ziel die aangename gewaarwordingen genoot, welke ieder ander, bij een zoo blij vooruitzicht als het zijne, gevoelen zou. Integendeel, vreeselijke dingen schenen in hem om te gaan. Meermalen wentelde hij zich om, als wierde hij door eene onzichtbare hand gekweld. Droppels zweet rolden van zijn aangezicht, dat hij nu en dan met zijne bevende handen bedekte. Nu eens richtte hij zich op, dan weder verborg hij het gelaat in de zijden kussens; en toen het eerste morgenlicht zich aan den gezichteinder vertoonde, ontwaakte hij op eene schrikwekkende wijze. Als door wroeging aangegrepen, sloeg hij de handen in de verwarde haren, en met den vreeselijken uitroep: ‘bloed! bloed!’ sprong hij op en stond hij eensklaps midden in het slaapvertrek. Verwonderd zag hij om zich heen, en begrijpende dat hij gedroomd had, scheen hij eenigszins gerustgesteld en haalde vrijer adem. Doch angstig rondziende, als vreesde hij door iemand bespied te worden, zeide hij met bevende stem: ‘Die vrouw,... dat kruis,... dat bloed,... wat zou dat alles beteekenen?’

Om de indrukken, door dien droom in zijne ziel achtergelaten, te verwijderen, begeeft hij zich in den tuin, om in de frissche ochtendkoelte verlichting voor zijn benauwd hart te zoeken. Maar te vergeefs! ook hier volgt hem zijne angst. Voor elke schaduw deinst hij verschrikt terug; het minste geritsel doet den held, den overwinnaar des gevreesden Leeuws sidderen. In elken dauwdroppel, die van het door den zachten wind bewogen gebladerte op zijn hoofd nedervalt, meent hij eenen droppel bloeds te zien; ja, elke bloem, die den weldadigen dauw in haren kelk draagt, schijnt hem als met bloed besproeid. Honderdmaal tracht hij deze hem kwellende gedachten te verwerpen, maar honderdmaal keeren zij voor zijnen ontstelden geest terug.

Eindelijk, na eenige uren in dezen bangen zielstoestand te hebben omgedwaald, ontmoette hij de schoone Eldina, die hem reeds overal gezocht had. Zij groette hem met alle teederheid, welke eene bruid haren beminden bruidegom kan betoonen. Maar hoe verbaasd zag zij Achmed aan, toen deze haren groet met eene koele buiging beantwoordde en zijn gelaat van haar afwendde. Bezorgd trad zij hem op zijde, en hem met eenen smeekenden blik aanziende, zeide zij:

- Maar Achmed! lieve broeder! van waar die droefheid? Heb ik niet vernomen dat gij als overwinnaar zijt teruggekeerd? En ik zie u neergedrukt in plaats van verheugd!

- Als overwinnaar, - zuchtte hij.

- Hoe! - vervolgde Eldina; - het is dan niet waar, dat gij, als een held, de christenen hebt verslagen en den Leeuw van Castilië hebt gevangen genomen?

- Ja, Eldina, 't is waar: maar noem hem geen held, die zich door een droombeeld laat verschrikken.

- Door een droombeeld? - vroeg zij verwonderd. - Een droombeeld heeft u verschrikt! O, wees openhartig, mijn Achmed! Zeg mij wat u deert, opdat ik u trooste.

- Neen, Eldina, nooit. Gij zoudt mij bespotten en wellicht haten.

De dochter van Hiaya hield echter aan, en hare liefkozingen behaalden eindelijk de zegepraal.

- Welnu! - zeide Achmed, - ik wil u alles verhalen, en dan zult gij zelve bekennen, dat ik slechts spot en haat verdien.

Zij namen beiden plaats op eene bank, en de ontstelde Achmed begon, na menige aarzeling, het volgend verhaal.

- Afgemat door den langen tocht, begaf ik mij, na den gevangene in zijnen kerker gebracht te hebben, spoedig ter ruste. Weldra drukte de vermoeidheid mijne oogleden neer, en gedurende eenigen tijd, had ik vast, maar onrustig geslapen, toen een wonderbare dromu mij kwam folteren.

Alles was duister en stil om mij heen, toen ik eensklaps een geruisch hoorde als dat des naderenden donders. Dit duurde een geruimen tijd voort en werd al heviger en heviger. Eindelijk werd weer alles stil, en een zacht licht brak door de dikke nevelen, die mij omringden. Nu zag ik eene wolk dalen, welke, den grond bereikt hebbende, zich opende; en zie! met eenen verblindenden stralengloed omgeven, trad daaruit eene vrouw te voorschijn!

O, Eldina! geen sterfelijk oog heeft ooit zulk eene schoonheid aanschouwd. Een lang wit kleed omhulde hare ranke en deftige gestalte. Overzedig was hare houding; en haar gelaat, even vriendelijk als ernstig, boezemde mij achting en eerbied in. Golvend daalden hare zwarte haren langs rug en boezem, en lieten slechts een klein gedeelte zien van den hals, die met het kleed in blankheid wedijverde. Hare gitzwarte

oogen schoten stralen, die tot het binnenste mijner ziel doordrongen en mij tegelijk niet liefde en vrees vervulden.

Sprakeloos en als aan den grond genageld, stond ik daar, toen zij, de linkerhand opheffende, mij een kruisbeeld vertoonde en mij met de rechterhand wenkte, haar te naderen, te knielen en het kruisbeeld te vereeren. Haar wenk was mij een gebod; ik gehoorzaamde. Ja, ik heb de knieën gebogen voor den verachten Christus en hem met eenen kus vereerd. Toen lachte de vrouw mij vriendelijk toe, en de eene hand boven mijn hoofd uitstrekkende, wees zij mij met de andere naar den hemel. Het scheen mij, dat zij bad, en ik, ik bad met haar. Nog eenige oogenblikken bleef ik eerbiedig neergebogen, en toen mijne oogen opslaande, zag ik noch licht, noch vrouw meer.

Met inspanning had Eldina naar het verhaal geluisterd, en, begaan met haren vriend, waagde zij hem te onderbreken.

- Maar, mijn Achmed! - zeide zij, terwijl zij hem met die belangstelling aaazag, welke de liefde slechts tot oorsprong kan hebben, - waarom verontrust u deze droom? Welke betrekking zoude er kunnen bestaan tusschen dat droombeeld en uwe daden? Immmers gene. Kwel u dus niet langer en denk slechts aan uwen roem en de belooning welke u wacht.

- Ja, Eldina, - hernam Achmed, - gij hebt gelijk, en toch, ik kan aan mijn hart de kalmte niet weergeven. Ik heb het kruis vereerd en geloof mij schuldig. Dit evenwel is nog niet alles. Nadat die vrouw verdwenen was, werd ik door eene vreeselijke benauwdheid aangegrepen: ik voelde mij toen iets op het voorhoofd vallen, en dat was bloed Dit ziende verschrikte en ontwaakte ik. Aan elke haarpijl hing een droppel zweet. Neen, nooit heb ik zoo iets ondervonden.

Hier eindigde hij, en zijn hoofd viel van vermoeidheid op den schouder van Eldina, die alles beproefde om de sombere hersenbeelden van haren beminde te verwijderen.

Zoo hadden zij eenige oogenblikken zwijgend naast elkander gezeten, toen de stem van Calib, den ouden bediende, die Achmed van zijne teederste kindschheid af had opgepast en na den dood van Almansor in Hiaya's dienst was overgedaan, hen uit hunne mijmeringen wekte.

Hij kwam zijnen jeugdigen meester aankondigen dat de koning hem wachtte, en met tranen in de oogen wenschte bij Achmed geluk met de schitterende overwinning. Lang draalde de oude, alsof hij nog iets te zeggen had; maar ziende dat Eldina Achmed vergezelde, bleef hij mistroostig achter.

- o, Rampzalige! - snikte hij, terwijl een vloed van tranen zijne gerimpelde wangen bevochtigde. - Hoe hem het geheim bekend gemaakt, dat mij reeds twintig jaren den boezem verscheurt! O God, geef mij kracht! Laat niet toe dat het bloed des vaders door de hand des zoons vergoten worde!

Mistroostig stond hij daar eenigen tijd naar den grond te staren, toen eensklaps een lichtstraal in zijne ziel scheen te zijn neergedaald; want met rassche schreden stapte hij naar het paleis waarheen wij hem zullen volgen.

(Wordt voortgezet.)

PETER VIERHOUT.

Vaarwel aan de zee.

o Vaarwel, grootsche zee!
Met het harte vol wee
Zeg ik ook het vaarwel aan uw duinen:
Want het plechtig gedruisch
Van uw golvengebruis
Was mij lief, op het hoogst hunner kruinen.

Ik bewonder u, zee!
Nu zoo kalm en in vree,
En nochtans het tooneel soms van lijden!
Ja, van lijden en ramp,
En den bittersten kamp
Dien de Dood ooit den mensch heeft doen strijden.

o Vaarwel, schoone zee!
Ach! bespaar toch voor wee
Het gezin van het kind uwer stranden,
Dat, door nood reeds gehard,
De gevaren nu tart
Voor het heil zijner dierbaarste panden!

Zend, o machtige zee,
Hem terug naar de ree
Weer gelukkig bij kroost en bij gade;
En de zilvrige klank,
Van die stemmen, in dank,
Zal u zeegnen, o zee, op de kade!

o Vaarwel!.. Mocht de vrouw,
In haar klachten van rouw,
Noch haar weezen uw grootheid vervloeken!...
Wees barmhartig, o zee,
En de mensch zal in vree,
En blijmoedig uw strand dan bezoeken;

Want, dan komt er geen stem
Van de dooden tot hem
Uit de diepten gerold op uw baren;
En dan wenscht hij misschien
U nog weder te zien
Even rustig in volgende jaren!

ALEX. STOOPS.

Antwerpen.

Mirre.

Mirre is het verstijfde sap van een heester die wel aan den hagedoorn gelijkt; het is bitter brandend doch welriekend en loopt van zelf uit den boom of als men de schors kwetst. Zijn naam is ontleend aan het Grieksche woord Myrrhe, en beteekent traan, vloeisel, leksel.

Het is harsachtig en komt ons toe uit den Levant; het wordt vooreen verwarmend, versterkend en als gifwerend geneesmiddel gebruikt. De beste soort is helder goudgeel, doorschijnend en dropvormig; *Mirrha in lagrime;* slechtere soorten komen in grootere, ondoorschijnende stukken voor.

Bovenstaande plaatje is de afteekening van eenen tak met bladeren, bloemen en vruchten. Het mirre-sap werd eertijds ook gebruikt om lijken te balsemen.

Verzint, eer gij begint.

Het is hard werk om zonder kapitaal zaken te beginnen. Het is zwaar ook om met ledige zakken ter markt te gaan. Wie eieren hebben wil, moet een nestei hebben, want de hennen leggen liefst, waar zij reeds een ei zien. Het is zoo, gij moet bakken met het meel dat gij hebt, maar als de meelzak geheel ledig is, zal het maar wijs zijn geene bakkerij op te richten. Jonge man, blijf afhankelijk en achter den lessenaar of op den winkel, tot dat gij ten minste eenige honderde frank in kas hebt; vlieg niet voor uwe vleugels krachtig in de veeren zitten, anders gaat het u als de jonge duif, die den nek brak, omdat zij met te korte vleugels wilde vliegen. Ieder stekelbaarsje zou wel een walvisch willen zijn, maar het is voorzichtig een klein vischje te wezen, als men maar weinig water heeft. Handel te drijven of zaken te doen zonder kapitaal, is in den grond iets even onmogelijks als om huizen te bouwen zonder steenen, vuur te maken zonder brandstof of kaarsen zonder pit. Al zulke dwaasheden zijn, of slaan in de lucht, of de weg tot knoeierij, bedrog, diefstal en al wat slecht is.

G.H. SPURGEON.

De berg Ararat.

Deze berg in Armenië staat geheel op zichzelve in eene uitgestrekte vlakte, is de grootste des lands en is niet zooals vele het middenpunt van eene der groote bergketens welke hem omringen. Hij heeft de gedaante van een suikerbrood, schoon in twee deelen gespleten, waarvan de eene, de hoofdberg, het geheele jaar voor de helft met sneeuw bedekt is. De Armeniërs bewijzen dezen berg, dien zij voor onbeklimbaar houden, eene goddelijke eer, omdat zij meenen, dat de ark van Noach zich op het hoogste gedeelte van denzelve geplaatst heeft, en nog heden onder de sneeuw bedekt is; zij kussen de aarde, zoodra zij den Ararat aanschouwen. Armenië is eene zeer schoone landstreek in Azië en staat thans onder Turksche en Perzische heerschappij; het is verdeeld in Opper- en Neder-Armenië.

Het eerste noemt men gewoonlijk Turcomannia ook Kurdistan, en het laatste Aladuli of Pegian. Het is een der schoonste, vruchtbaarste en gezondste landen in Azië; ofschoon zuidelijker gelegen dan de Kaukasische landen, is de luchtgesteltenis er veel kouder; koren en vruchten zijn er in overvloed, maar geen wijn; vooral naar den kant van Perzië, levert het land veel honig, zijde en ook zilver op.

De Vlaamsche School.
(Vervolg van bladz. 163.)

IV.

Weer spreidt een schoone lentenacht
Haar starkleed langs de transen,
Met onbeschrijfbre wonderpracht
Van schitterende glansen.
De bloemen waasmen geuren uit,
Door 't koeltje voortgedragen,
Dat speelt met boomtwijg, plant en kruid,
En ritselt door de hagen
Van wijngaardloof en mirteblaân,
Op half ontplooide wieken;
Hoe zacht verkwijnt het licht der maan
Voor 't naadrend morgenkrieken.
Maar duister nog is 't in den hof,
De rustplaats van de dooden;
Dààr sluimert vreedzaam stof bij stof,
Aan rouw en ramp ontvloden.

De Lijder rust in 't graf
En al de wachters slapen
Rondom de rotsspelonk -
Naast ieder ligt een wapen.
Daar schiet een vlammend licht,
Een meteoor in 't pralen,
Langs 't donkerblauwe zwerk. -
Het vloog als bliksemstralen.
Het rotsgraf splijt van een,

De ontwaakte wachters vluchten
Voor d'engel van Gods troon,
Wiens aanblik allen duchten.
En met de morgenzon
Aan de Oosterhemelsferen,
Verrijst de Zone Gods -
Wat schittrend triomfeeren!

o Magdalena! wien zoekt uw vorschend oog
Op 't doodenveld, in 't vroege morgenuur?
Waartoe die angst en diep verschrokken blik,
Bij 't blij geschal te midden der natuur,
Wier bont gebloemt, door bosch en beemd verspreid,

Op slanken steel u, dartel wuivend, groet?
Gij zocht in 't graf, maar vondt den doode niet -
Verplettrend feit dat alles vreezen doet.
‘Och zeg het mij, hebt gij het lijk ontvoerd?’
Vraagt gij den Heer. verbijsterd van gezicht.
‘Maria!’ ruischt het lieflijk in uw oor -
Een hemeltoon, die oog en ziel verlicht,
De hartwond heelt, en weemoedstranen droogt.
Wat zaligheid! wat onverwacht genot!
Hoe hemelschoon, hoe zoet klonk u die stem!
Gij knielt - gij breidt de handen uit naar Hem -
En roept verrukt: ‘Mijn Meester en mijn God!’

Ook Emausgangers, gij, die spraakt, op 't landlijk pad,
Van 't geen er was geschied in Israëls trotsche stad -
Uw beider vrome ziel werd even fel bewogen
Als die van Magdala; het nevelde in uw oogen
Zoo lang des Meesters mond tot uwe leering sprak,
Maar toen Hij had gebêen en 't dischbrood zegnend brak,
Bij 't gastvrij avondmaal - toen mocht ge Hem ontdekken,
Die ook in Thomas ziel 't geloofslicht zou verwekken.

't Is volbracht de Godsbeschikking
's Menschdom redding trouw geschied;
s' Hemels Strijder wacht verkwikking
In Zijns Vaders rijksgebied.
Englenaureolen stralen
Op de Olijfbergkruine neêr;
Glans omhoog en in de dalen,
Zonnegloed van heinde en veer.
o Hoe blinken uwe muren,
Weergalooze tempelstad!
In een zee van flonkervuren: -
Edelsteen in goud gevat.
Met uw naadrend lot bewogen:
Tijd van honger, pest en dood -
Slaat de Heer Zijn liefdrijke oogen,
Weenende om uw schrikbren nood -
Op u neder, als een moeder
Op haar zorgloos spelend wicht;
Gij verstiet dien trouwen Hoeder,
Tarttet stug het Godsgericht.
Eindlijk gaat uw Herder henen,
Voor het laatst biedt Hij Zijn groet;
Door een hemelsch licht beschenen,
Onderschept een wolk Zijn' voet.
Oog en hart en ziel naar boven,
Nu de Heiland zweeft van de aard
Naar de Godgewijde hoven -
Zeegnend stijgt Hij hemelwaart.
Al de trouwe jongren staren
Hun geliefden Meester na,
Die, bij 't statig hemelvaren,
Op hen neerziet vol genâ.

M.H. DE GRAAFF.

(*Wordt voortgezet.*)

Kroniek.

Antwerpen. - De heer stadsarchivaris P. Génard, een der stichters van ons tijdschrift, vierde op 16 November zijn zilveren jubileum als stadsambtenaar, bij welke gelegenheid zijne ambtgenooten hem beschonken met een prachtigen koperen lichter, in den Vlaamschen stijl der XVIIe eeuw, een werk der heeren gebroeders Servais.

- *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Van 1 tot 3 November waren schilderingen tentoongesteld van: P.E. NICOLIÉ, twee goede tafereelen, - JOS. NAUWENS, een keurig bewerkt stilleven, - EM. VAN DEN BUSSCHE, drie stukken, die bijzonder voor de teekening veel te wenschen overlieten, - E. CAP, twee puike schetsen, - E. BOKS, een goed geteekend portret, maar minder bevredigend als kleur, en een net genrestukje, *Onraad*, - HEYERMANS, *De Schoenlapper* en *Bezoek aan de jonge katjes*, twee aangename en verdienstelijke tafereeltjes, - LINNIG zoon, *De romanlezer*, eene goed getroffen voorstelling, - JOS. MOERENHOUT, een verdienstelijk genrestuk, waarvan de schildering echter krachtiger hadde dienen te wezen, - STRUYS, een merkwaardig tafereeltje, *De mosseleter*, en een meisjesportret, - J. VAN BEERS, een lief kinderportretje en *De gezonken star*, wezende dit eene vrouw die om den broode in de herbergen gaat zingen en op de harp spelen (buiten het vrouwenbeeld, welk verdient geroemd te worden, is geheel de samenstelling zwak, zoowel wat teekening als wat kleur en doorzicht betreffen), - F. VINCK, eene fraaie schilderij eene *markt in de* XVIe *eeuw*, (met enkele licht te verbeteren gebreken), - LEEMANS, twee verdienstelijke landschappen, die evenwel beneden des schilders maanlichten blijven, - LAMBEAUX, *De lijkbidder*, eentalentvol afgemaald beeld, dat echter mank gaat door overdrijving.

- De heer Van Camp hield op 9 November in den *Nederduitschen bond* eene zeer aantrekkelijke voordracht over den sterrenhemel; de heer C. Ommeganck sprak den 22^{n} November in dezelfde maatschappij over de barnkrachtige of electrische lichtontwikkelingen en deed daarbij eenige belangrijke waarnemingen.

- Op 22 November werd onder de leiding van den heer Th. Storms, zangmeester, bijgestaan door den heer ridder L. de Burbure, in St-Jacobskerk de mis in G van Weber op volledige en tevens voortreffelijke wijze uitgevoerd, ter gelegenheid van het St-Ceciliafeest. Dit feest werd vroegertijds steeds met grooten luister in St-Jacobskerk gevierd door de gilde der Antwerpsche speellieden, wier altaar met de afbeelding der H. Cecilia zich nog bevindt in de St-Jobskapel van voornoemden tempel.

- Op blz. 24 van dezen jaargang hebben wij gemeld dat de *Olijftak* eenen prijskamp had geopend voor het verzamelen van levensbijzonderheden over afgestorvene leden der maatschappij, zooals de beide Van Ryswycken, Van Kerckhoven, Mertens en Torfs, Vleeschouwer, Matthyssens, Gerrits en anderen. De tijd (1 November), voor het inzenden der stukken bepaald, is verstreken, zonder dat er stukken ingekomen zijn.

- St-Jacobskerk, die den verlichten kunstkenner, den heer Th. Van Lerius, tusschen hare ieverigste bestuurders telt, heeft weer twee schilderijen bijgekregen: *De aanbidding der koningen*, door Geeraard Zegers en *De engelsche groetenis*, door Geeraard van Honthorst; laatstgenoemde draagt het jaartal 1632. Beide schilderijen hangen in den Noordkruisbeuk, boven de deur en zijn in goeden staat gebracht door den befaamden schilderijhersteller den heer P.A. Verlinde.

- Op blz. 32 van dezen jaargang haalden wij aan, dat in den gemeenteraad door den raadsheer Nauts was voorgesteld, in lokalen der herbouwde Antwerpsche Beurs muurschilderin-

gen uit te voeren. Wij vernemen dat een eerste krediet van 5000 fr. voor dit kunstwerk gaat beschikbaar gesteld worden. Er is nog geene keus van schilders gedaan.

- Verschenen bij Buschmann: *Nederlandsche krijgs- en partijnamen*, door wijlen Lod. Torfs, nagezien en vermeerderd door zijnen behuwdzoon C.-J. Hansen.

Mechelen. - Het levensgroot portret van den aartsbisschop Hurabertus Willem van Precipiano, welk zich bevindt in het museum, is verdoekt en hersteld geworden. Voor het museum is aangekocht het pleisteren borstbeeld van den Mechelschen beeldhouwer J.F. Van Geel,(1) uitgevoerd door F. Hermus. De heer Jaak Adolf De Roover, overleden te Mechelen op 9 April 1873, heeft aan stads museum vermaakt een potaarden *Cupido* en een houten *Christus*, beide vervaardigd door den Mechelschen beeldhouwer Boeckstuyns, zijn portret (van den heer De Roover), geschilderd door Antoon Wiertz, en een mans- en een vrouweportret, geschilderd op paneelen (volgens het schijnt zijn deze portretten die van Antoon De Munck en zijne vrouw Elisabeth Van Halen).

- De afdeeling van het *Willemsfonds* heeft zich tot den gemeenteraad gewend met het verzoek, dat de openbare stukken van het stadsbestuur uitgaande zouden opgesteld worden in het Vlaamsch of in de twee talen.

Brussel. - Van *Patria Belgica* is de 25e en 26ste aflevering verschenen, de eerste van het derde deel; zij bevatten: *Geschiedenis der godsdiensten*, door A. Le Roy, hoogleeraar te Luik, en *Kanonniek recht*, door F.J. De Bonne.

- De tentoonstelling van kunstnijverheid (zie blz. 139) is zoo druk bezocht geworden, dat er een boni van 80,000 fr. in de kas der commissie bestaat. Deze gelden gaan gebruikt worden tot het stichten van een volksmuseum voor nijverheid.

- Op 30 November had de inhuldiging plaats van het groote nieuwe orgel in O.-L.-Vrouwekerk te Laeken. De koning en de koninklijke familie woonden de plechtigheid bij. De toonkunstenaars geroepen om het nieuwe orgel te bespelen zijn de heeren Alex. Guilmant, orgelist van de H. Drievuldigheidskerk te Parijs en Alph. Mailly, leeraar der orgelklasse in het Brusselsch conservatorium.

Leuven. - De heer P.C.G. Quirini, advocaat te Leuven, bezat twee groote tafereelen, geschilderd door zijnen grootvader, Peter-Jozef Verhaegen, eersten schilder van prins Karel van Lorreinen en van keizerin Maria-Theresia. Hij werd geboren te Aerschot den 19n Maart 1728, en schilderde menigvuldige tafereelen voor kerken en abdijen; ook was hij de stichter der Leuvensche academie; hij overleed te Leuven in 1811 en werd begraven te Wilsele. Het stadsbestuur heeft de voormelde twee tafereelen aangekocht. Zij verbeelden: *De aanbidding der wijzen* en *Christus' hemelvaart.* Eerstgenoemd stuk is gehangen in 't museum, het ander in de raadszaal op het stadhuis. In de kerk der abdij van Perck bevinden zich eenige van Verhaegens stukken die noodzakelijk dienden verdoekt en hersteld te worden.

- Het *Journal des Beaux-Arts* van den heer Ad. Siret bevatte onlangs het volgende over een werk getiteld: *Leven van St. Quinten* enz: ‘Er bestaat in het archief van St-Quintenskerk een handschrift, behelzende een gedicht op het leven en den marteldood van den beschermheilige der kerk. Dit handschrift, welk van de eerste helft der XIVe eeuw moet dagteekenen, is zeer belangrijk; het is in perkament, van 17 centimeters hoogte, en vormt eene rol van 8 meters lengte. Geheel het leven van

(1) De *Vlaemsche School* gaf in 1858, bladz. 105, een goed portret en eene levensschets van dezen meester.

St-Quinten wordt er in afgebeeld door eene opvolging van teekeningen, in den stijl van het tijdvak behandeld, en die uit verschillenden hoofde gewichtig zijn. De uitdrukking is, over 't algemeen, bijna comisch eenvoudig. De teekening der figuren, der handen en voeten is zeer onnauwkeurig en het doorzicht van geener waarde. De draperijen zijn bijna alle meesterlijk bewerkt, en men vraagt zich af of niet twee kunstenaars aan hetzelfde gewrocht hebben gewerkt; de teekeningen zijn onder andere belangrijk om de kleederdrachten, gelijk daar zijn: de handschoen door Rictiovaris gedragen, de uitrusting van zekere soldaten, de bijzonderheden eeniger gedeelten van den opschik der mannen, de rok des doodgravers enz. Deze teekeningen zijn met nauwgezetheid nagebootst door den heer Everaerts, wien men reeds de belangvolle en prachtige *Beschrijving van het Stadhuis van Leuven* verschuldigd is. Het boekdeel geeft den oorspronkelijken tekst van het gedicht met eene overzetting in hedendaagsch Vlaamsch; 34 platen maken de reeks der teekeningen uit.' Wij zijn het volkomen eens met het *Journal des Beaux-Arts* waar het zegt, dat voormeld werk meer algemeen bekend verdient te worden, dan het tot hiertoe schijnt te wezen, daar het zich niet in den handel bevindt. Volgens de opgaaf van voormeld blad, vormt het werk een langwerpig album van 34 platen en 12 bladzijden tekst: alles keurig gedrukt bij den heer Ch. Peeters, te Leuven.

- De weduwe van den Belgischen gezant te Londen, S. Van de Weyer, aldaar op 23 Mei 1874 overleden, heeft het bedrag van het haar door België verleend jaarlijksch pensioen van 4000 fr. afgestaan ten voordeele der behoeftige weduwen van Belgische en bij voorkeur van Leuvensche letterkundigen. Men weet, dat Van de Weyer geboren werd te Leuven, in welke stad hem een standbeeld gaat opgericht worden.

- In de werkhuizen van den heer Van Aerschodt zijn gegoten twee klokken voor de kerk van Olmen; de grootste weegt ruim 1100 kil.

- Voor den prijskamp door de rederijkkamer *het Kersouwken* uitgeschreven zijn 17 novellen en 53 liederen ingezonden.

- Op 17 November werd den heer L. Hubert, hoogleeraar in de geneeskunde, met zijn marmeren borstbeeld beschonken door dankbare leerlingen en oud leerlingen. Te dezer gelegenheid had dien dag een feestmaal plaats, waaraan 150 personen deel namen.

Brugge. - Het museum der oudheidkundige maatschappij is verrijkt geworden met een grooten koperen armblaker van het begin der XVIIIe eeuw, voortkomstig van de hoofdkerk van Brugge, eene koperen grafplaat van Abel Poreket, te Brugge overleden in 1509, geschonken door den heer kanunnik Maes, een glazen bokaal van Brugge's oude rederijkkamer *De drie Sanctinnen* (1720), met de wapens van Peelaert, geschonken door den heer Thooris-Joris, oud beeldhouwwerk enz.

IJper. - Onder andere archiefstukken, welke gaan gedrukt worden, bevindt zich een werk dat in hooge mate de aandacht der geschiedkundigen zal gaande maken. Het is eene *Verrechtvaardiging van het gedrag van het IJpersch magistraat nopens de godsdienstige beroerten der* XVIe *eeuw.*

Thourout. - De werkende leden der maatschappij *S*^{te} *Cecilia* hebben op 8 November den heer G. Antheunis, hunnen voorzitter, ter gelegenheid zijner bekroning in den liederenprijskamp van den *Olijftak* (zie bladz. 124), een feestmaal aangeboden. Tevens beschonk mev. Van Ackere-Doolaeghe, van Dixmude, den heer Antheunis met een lofdicht, dat bij den drukker Cornille, alhier, in het licht gegeven is.

Thienen. - Onze-Lieve-Vrouwekerk op de Grootemarkt, gaat hersteld en vergroot worden, volgens de plannen van den bouwmeester August Van Assche, van Gent. Deze kerk, die

eigenlijk maar eene vergroote kapel is, dagteekent van het einde der XIIIe eeuw: de bouwmeester Jan de Osy voltooide in 1362 den voorgevel; van 1391 tot 1407 werd achtereenvolgens aan den kerkbouw gewerkt door de bouwmeesters Jacobus Laureys, Rotson van Racourt en Jan Van den Sande; in 1410 begon Jacobus Laureys, volgens het door hem gemaakte plan, den bouw van den zeer zwaren toren; de torenbouw werd voortgezet door Sulpicius Van Vorst en Mathias de Layens. Een en ander wordt vermeld door Moulaert en Bets. In 1635 werd de kerk en namelijk het bovengedeelde van den toren verwoest door het Hollandsch-Fransche leger, welk Thienen ingenomen had. In 1654 bouwde men op den toren eene soort van zuil die geweldig afsteekt bij de fraaie spitsbogen en de nette portalen der oude kapel. In 1842-44 en 1850-51 werd zij vergroot en werden er ook aangebouwd eene sacristij, eene doopkapel, een vertrek voor het bewaren van stoelen enz. Daardoor zijn de oude gevels en gedeeltelijk ook de vensters onzichtbaar geworden. Thans wil men het koor herbouwen en achteruit brengen, de aangebouwde kapellen, het vertrek voor de stoelen en ook de huisjes die tegen den tempel zijn opgericht afbreken, twee nieuwe beuken bouwen enz. Al die werken zijn geschat op ruim 174,000 fr. Voor de herstelling van de vensterkruisen, het treforium aan de Noord- en Zuidzijde en de drie portalen van den hoofdgevel zou voorts nog ruim 127,000 fr. uit te geven zijn. De toren zou blijven gelijk hij is.

Buitenland.

Winschoten. - Het voor een paar jaren opgericht gedenkteeken van Heiligerlee verkeert reeds in eenen staat van verval, welke toegeschreven wordt aan het gebruik van eene slechte soort van steen; de maker van het gedenkteeken, de heer J. Geefs, heeft deze minder sterke steensoort gebruikt omdat er tijdens den Duitsch-Franschen oorlog geene betere te krijgen was. Men weet dat schier al de witte steen uit Frankrijk getrokken wordt. De groep van het gedenkteeken is tot nu nog ongeschonden en schijnt van beteren steen te zijn; het overige zal de beeldhouwer doen herstellen.

's-Gravenhage. - De rijks-adviseurs voor de gedenkteekenen van geschiedenis en kunst hebben aan den minister van binnenlandsche zaken een uitvoerig verslag gezonden, waarin zij de aandacht inroepen op de oude voorwerpen, die verspreid zijn in het gemeld departement en andere rijksgebouwen en bijzondere huizen, welke sinds 1863, toen wijlen de minister Thorbecke het voornemen aankondigde om een museum van Nederlandsche geschiedenis en kunst te vormen, nu en dan verkregen werden. (Zie bladz. 84.) Een goed lokaal zou huns dunkens veel bijdragen om door bezoeken en geschenken de stichting te doen uitbreiden en nut te stichten.

Saragossa. - In het oude klooster van St-Dominicus zijn grafsteden ontdekt, welke de geraamten van 18 kloosterlingen bevatteden. Op elke grafstede stond eene potaarden lamp; te oordeelen naar haren vorm, moeten deze lampen buitengewoon oud zijn. Zij worden bewaard in het stedelijk archief.

Rome. - Volgens wordt gemeld is aan den voet van het Kapitool, op piazza Margana, opgedolven een tweetandig zilveren vorket, waarvan de steel in een hertepootje uitloopt. Zooals men weet, wordt het er voor gehouden, dat vorketten niet vroeger dan in de IVe eeuw door de Romeinen gebruikt werden. Het opgedolven vorket zou, naar gissing, tot dit tijdvak behooren.

Venetië. - De heer Stephen Weston Healy, een te Florence gevestigd Amerikaan, heeft eene zaak aan het licht gebracht waarmede geheel de Italiaansche drukpers zich bezig houdt en welke zekere Amerikaansche *kunstenaars* niet tot eere strekt. Volgens Healy, zouden Amerikaansche beeldhouwers, in Italië verblijvende, reeds sedert ettelijke jaren naar Amerika zeer vele kunstwerken gezonden en daar duur verkocht hebben onder hunnen naam, als zijnde hun eigen werk, terwijl die kunststukken daarentegen gemaakt werden door Italiaansche beeldhouwers die wel veel talent, maar weinig naam en nog minder geld bezaten.... De Amerikaansche *beeldhouwers* verkochten de aldus verkregene kunstwerken in hun land tienmaal zoo duur als zij die betaald hadden aan de makers. Onder andere zou het gedenkteeken van Lincoln, den vermoorden president der Vereenigde-Staten, ingehuldigd te Springfield (Illinois) op 15 October ll., samengesteld en gemaakt zijn door twee Florentijnsche beeldhouwers, Passaglia en Bordeaux, terwijl een Amerikaansch beeldhouwer, met name Mead, aan wien het gedenkteeken besteld was, er zich als de maker van uitgeeft. Buiten genoemden Mead, worden in de Italiaansche dagbladen *elf* Amerikaansche beeldhouwers genoemd als zich schuldig gemaakt hebbende aan de hooger vermelde laakbare feiten, te weten: Story en Hosmer, verblijvende te Rome, Gould en Conolly, te Florence enz.

Florence. - Op bldz. 8 van dezen jaargang hebben wij gemeld, dat, naar aanleiding van de 400ste verjaring van Michel Angelo's geboorte, een belangrijk werk over hem zou uitgegeven worden. In Italiaansche berichten lezen wij dat het is verschenen. Het bevat eene levensschets van Michel Angelo, grootendeels opgesteld volgens onuitgegevene stukken en bewerkt door den bestuurder der koninklijke galerij degli Uffizi. Onder andere moeten in het boek opgenomen zijn ongeveer 700 brieven van Michel Angelo, 1400 brieven van beroemde kunstenaars, Pauzen, prinsen en burgers, tijdgenooten van den onsterfelijken meester, eene groote menigte contracten betreffende bestellingen aan Michel Angelo gedaan, kleine teekeningen van des meesters hand enz. Men gaat herstellingen doen aan den gevel van het paleis Via-Ghibellini, welk aan Michel Angelo heeft toebehoord en waarin zich zijne schilderijen verzameling bevindt.

Parijs. - In den tuin van het paleis Luxemburg is eene prachtige nieuwe fontein opgericht; het bekken, versierd met acht zeepaarden, is het werk van den beeldhouwer Fremiet; de groepen die de fontein omringen en de werelddeelen voorstellen, zijn van Carpeaux.

Londen. - De voorwerpen welke aan doctor Livingstone hebben toebehoord en welke hij gebruikt heeft bij zijne wetenschappelijke omreizen in midden-Afrika, zijn op 5 November te Londen openbaar te koop geveild. Eene oude matras, een paar overkousen en een rechter handschoen werden verkocht tegen 100 fr., een filter en eene koperschaar, 125 fr., een oud tweeloopgeweer, gemerkt Egar. fr. 212,50, zeven metalen tellooren, 94 fr., vier stoofpotten en een theepot, 34 fr., 4 metalen tassen, 25 fr.

- Men meldt dat het oudst gekende boek, in 475 geschreven door St. Columbaan, versierd met prachtige teekeningen rondom het schrift, en een der schoonste proeven van de behendigheid der Ieren in de schrijfkunst, uit de bibliotheek van Trinity College is verdwenen, zonder dat men weet hoe. Men schat zijne waarde 300,000 fr.

Nieuw-York. - In de hoofdstad van het machtige rijk, welk aan de tramwegen zijnen naam heeft geschonken, als wezende zij daar het eerst in gebruik gebracht, te Nieuw-York bedraagt de lengte der Amerikaansche ijzeren-wegen die de verschillende

straten doorkruisen, meer dan 76 mijlen en worden voor den tramdienst 11,100 paarden gebruikt. In 1873 werden niet minder dan 532 millioen tramkaartjes afgeleverd.

De hoofdkerk van Cordoba in Spanje.

De hoofdkerk van Cordoba, waarvan men hier het biunnengezicht aantreft, wordt gewonelijk de *Mezquita* geheeten omdat zij eertijds eene moskee was. Zij werd begonnen in 770 door den Chalif Abd er Rahaman I. Deze vorst was de laatste afstammeling van het huis der Ommajaden,

TEEKENING VAN W. ELIOT, HOUTSNEDE VAN H. BROWN.

en daar hij den nieuwen Chalif Aboe 'l Albas niet wilde erkennen, was hij naar Spanje gevlucht waar hij als ware opvolger van den Profeet werd uitgeroepen. Hij aanzag de Abassiden en hunne aanhangers als ketters, en stichtte in zijne hoofdstad eene moskee die in heiligheid, grootte en rijkdom, alle de andere zoude te boven gaan. Hij koos de plaats uit waar de tempel van Janus gestaan had en alsdan de kerk stond van den H. Georgius en kocht die van de christenen voor honderd d u i z e n d gouden deniers. Het werk ging spoedig vooruiten de Chalif kwam dagelijks minstens één uur de arbeiders eigenhandig helpen.

De Mezquita is 207 meters lang en 146 breed. Er zijn nog 680 kolommen; eertijds waren er veel meer; meestal zegt men 1000; evenwel zijn de oude schrijvers het niet eens over haar getal; sommige zeggen 1293, andere 1417 of 1419, andere zelfs 2000.

Zij zijn allen van het schoonste marmer: rosso antico, verde antico, verde d'Egitto. jaspis, *brocatella*(*) van alle kleuren, graniet, porphyr enz. enz. De kapiteelen zijn meest van de Corinthische orde; eenige zijn Dorisch, andere zijn door Arabísche kunstenaars gebeiteld. Alle waren eens verguld. - De kolommen zijn aan oude gebouwen ontleend. Vele komen, zegt men, uit den tempel van Janus, die, zooals wij hooger gezegd hebben, eertijds op die plaats stond. 60 komen van Tarragon en Sevilla, 150 van Nîmes en Narbonne, 140 van Konstantinopel en zijn een geschenk van den Griekschen keizer Leo IV; vele zijn afkomstig van Karthago en andere steden van Afrika. Alle hebben eene doorsnede van omtrent 0,50 centimeters en zijn 5 meters hoog. Het gebouw is ook maar 10 meters hoog van den grond tot aan het gewelf. Het koor is veel hooger. Er zijn 19 beuken in de breedte en 29 in de lengte. Iedere beuk heeft een afzonderlijk dak met lood bedekt.

De kolommen zijn boven vereenigd met prachtige bogen, meest allen in vorm van een dubbel hoefijzer bestaande uit roode en witte steenen. Daar boven was eertijds een plafond van *alerce*, (soort van cederhout, volgens a n d e r e n eene soort van dennen of lorkenhout,) kunstig gebeiteld. Daar balken en plinten gansch vermolmd waren en dreigden in te storten, werden zij in 1713 door gewelven in baksteen vervangen; op sommige plaatsen ziet men nog overblijfsels van het oude plafond. Wat nog goed was van die planken werd verkocht om violen en andere muziek-instrumenten van te maken.

In Spanje vindt men in alle cathedrale en collegiale kerken het koor van het kapittel in de middelbeuk. Het is aan de Noord-, Zuid- en Westzijde met hooge muren omringd en aan den Oostkant met een groot hek afgesloten; het koor der kanunniken staat dus als een bijzonder kerkje in het midden der kerk.

(*) Brocatella is eene kalkaardige marmersoort, uit stukken van verschillende kleuren gevormd en natuurlijk door een kalkaardig ciment vereenigd.

De kanunniken van Cordoba verlangden in 1523 voor hunne hoofdkerk een dergelijk koor. De *alcade* der stad en de *ayuntamiento* verboden op doodstraf iets aan de Mezquita te veranderen. De kanunniken beriepen zich op keizer Karel die zich alsdan in België bevond. De keizer, die nooit te Cordoba geweest was, gaf hun de noodige toelating om hun werk te beginnen. Maar toen hij drie jaar later te Cordoba kwam en de Mezquita gezien had, speet het hem grootelijks, dat meesterstuk zoo te hebben laten verknoeien en zeide hij tot de heeren van 't kapittel: ‘Ik wist niet wat dit was, anders hadde ik nooit toegelaten aan deze oudheid te raken; gij maakt iets wat men overal maken kan en hebt iets vernietigd wat eenig was in de wereld.’ (Yo no sabia que era esto, pues no hubiera permitido que se llegase à la antigua; porque haceis lo que puede hacerse en otras partes, y abeis deshecho lo que era singular en ei mundo.)

Evenwel moeten wij bekennen dat, op zichzelven beschouwd, het koor een meesterstuk is van ogivalen stijl dat men op iedere andere plaats zou bewonderen. De bouwmeester er van was Herman Ruiz. Het koor heeft eene lengte van 67 meters en de breedte van de kruisbeuk is 43 meters. Men heeft daarvoor 167 kolommen moeten wegbreken.

In het midden der XVIIIe eeuw beitelde Pedro Duque Cornejo, van Cordoba, de gestoelten van het koor uit mahoniehout, zoo fijn dat men een vergrootglas noodig heeft om alles goed te kunnen zien. Hij besteedde tien jaar aan dit werk van geduld.

Voor den ingang is, zooals voor alle moskeën, eene langvierkante groote plaats, beplant met prachtige oranje-, citroen- en palmboomen en met drie fonteinen waar de geloovigen zich moesten wasschen vóór zij de moskee binnentraden. Die plaats is heel Spanje door beroemd onder den naam van *Patio de los Naranjos* (Plaats der oranjeboomen). Onder die Patio is een groote put, die eertijds tot verblijf diende der christene slaven.

Naast de middeldeur van de Mezquita staan twee groote mijlzuilen (*milliaria*), welke men te Cordoba gevonden heeft. Zij zijn van Romeinschen oorsprong en dagteekenen, de eene, van het jaar der geboorte van Christus, de andere, van het jaar van zijn dood. Aan den rechter hoek van de Patio staat een toren vijf verdiepingen hoog, die smaller worden naarmate zij hooger staan. Hij werd in 1598 gebouwd door Herman Ruiz, op de plaats waar de oude Minaret stond, die door eene aardbeving instortte, en heet nog altijd *Al minar.* De toren is 93 meters hoog.

El Zancaron (eigenlijk *talus*, hielbeen, verder 1° been dat men den honden toewerpt, 2° oud vuil, 3° domoor) is de spotnaam gegeven aan het Sanctum Sanctorum der Mezquita, de Mihrab, plaats waarheen ieder geloovige zich wenden moest als hij bad en waar in de Moorsche tijden een prachtexemplaar van den Koran bewaard werd, geschreven door Othman, secretaris van den Profeet, en zijn vierden opvolger.

De Maksoera, thans eene kapel, was de bidplaats der Chalifen. De grond was met zilveren platen bedekt en de deuren met gouden platen; eene deur was zelfs van massief goud. De troon op vier wielen gedragen (daarvan de naam *Carro del rey Almanzor*) was met allerlei beeldhouwwerk versierd, welk dieren voorstelde; op het einde der zestiende eeuw werd dit meesterstuk der oude Moorsche kunst door de metselaars vernietigd die aan het nieuwe koor werkten.

Antwerpen.

L.D.

Pedro en Juana.

IV. Vader en zoon.

Toen Achmed en Eldina de zaal van Hiaya binnentraden, kwam deze hen verheugd te gemoet en omhelsde Achmed als zijnen zoon. Hij roemde zijne dapperheid en kon geene woorden genoeg vinden, om uit te drukken, hoezeer de gevangenneming van Ferdinandez de Vega hem verblijdde. Doch hoe verwonderde hij zich, toen hij Achmed hoorde gewagen van medelijden en achting voor den man, wiens dood door het volk en de wetten geëischt werd. Met eenen blik van ontevredenheid bestrafte hij deze zwakheid zijns gunstelings, die echter niet ophield genade te vragen voor den held, voor wien hij eenen onverklaarbaren eerbied gevoelde. Hiaya nu, om Achmed tevreden te stellen, beloofde het leven te zullen schenken aan zijnen vijand, indien deze het kruis vertreden en den dienst van den waren God en diens profeet omhelzen zou.

- Tracht, - zoo sprak hij, - dien christenhond zijnen valschen godsdienst te doen verlaten en God en Mahomed te doen eeren; want daardoor alleen kan hij zijn leven redden. Zoo hij weigert, zal nog dezen dag de beul zijn trotschen kop verpletten, ter verzoening van het heilig bloed dat reeds te lang om wrake schreeuwt. Doch geloof niet, o Achmed, dat gij in deze onderneming zult slagen. Ik ken het verstokt geslacht, waaruit hij voortspruit; eerder zal hij zich den kop laten klieven. dan den eenig waren God en diens heiligen profeet te huldigen.

Met deze woorden verliet hij Achmed, hem belovende, de Vega bij hem te doen brengen. Eldina deed alsof zij haren vader volgde, maar verborg zich achter eene gordijn. Waarschijnlijk werd zij door nieuwsgierigheid daartoe gedreven; want toen Achmed met haar uit den tuin naar het paleis terugkeerde, had hij haar gesproken over de Vega's moed en over den indruk, welken het eerbiedwaardig gelaat des helds op hem gemaakt had.

Ongeduldig stapte Achmed op en neer, terwijl duizend verschillende gedachten zijne hersenen doorkruisten. Het naderend onderhoud met Ferdinandez maakte hem nog nadenkender. Te vergeefs poogde hij zich den eerbied te verklaren, welken hij voor de Vega gevoelde. Het was meer dan medelijden met eenen overwonnene, meer dan achting voor eenen held; en toen hij twee dagen vroeger voor het eerst Ferdinandez' blik ontmoette, was het als schokte zijn hart in zijn binnenste; zijn boezem jaagde, eene huivering beving hem, en eene kinderlijke vrees vervulde den overwinnaar tegenover den overwonnene. Was het 't flonkrend en doordringend oog des Leeuws dat deze gevoelens had opgewekt? Waren het de grijze lokken des helds, die den jongeling dezen eerbied afdwongen? Waren het de hooge gestalte, de krachtvolle houding en de beroemdheid van de Vega's dapperheid, die de ziel van Achmed met vrees en achting vervulden? Terwijl hij zich deze vragen stelde, trad Ferdinandez ongeboeid de zaal binnen, gevolgd door eene wacht en den grijzen Calib,

die, sinds wij hem in den tuin ontmoet hebben, de deur van de Vega's kerker niet verlaten had.

Deftig en edel waren de gang en de houding des gevangenen. Tevredenheid en opgeruimdheid, kenteekenen eener reine ziel, waren op zijn open gelaat te lezen. Hij trad met een vasten stap op Achmed toe, en daar deze het stilzwijgen bewaarde, vroeg hij met zijne gewone innemendheid naar het verlangen zijns overwinnaars. Met eene bevende stem gaf Achmed hem te kennen, hoezeer hij hem achtte en dat hij niets zoozeer verlangde dan de Vega's geluk. Vreemd klonken deze woorden in de ooren van Ferdinandez, die nog nooit zulk eenen wensch uit den mond eens Moors vernomen had. Hij hoorde zijnen moed prijzen door den jeugdigen held en liet niet na ook dezes dapperheid te roemen.

- Gij prijst slechts mijnen moed, - zoo sprak hij tot Achmed; - maar gij vergeet daarbij te voegen, dat de uwe nog grooter is, wijl ik door u overwonnen ben. Uwe ootmoedigheid is wel groot, o jongeling, en doet uwe ervarenheid, waarvan gij zulke schitterende blijken gegeven hebt, nog in waarde stijgen. Ik heb de spierkracht uws jeugdigen arms beproefd en bewonderd en ik beken dat gij de lauweren, die u sieren, dubbel verdiend hebt.

Terwijl Ferdinandez aldus sprak, sloeg Achmed de oogen bijna niet op, omdat hij den blik des Leeuws vreesde, of omdat hij eenigszins verstrooid was. De Vega vroeg hem nu naar zijnen ouderdom, en hoorende dat hij slechts ruim twintig jaren telde, zeide hij zuchtende: ‘Mijn Pedro zou van dezen leeftijd zijn!’ Dan vervolgde hij tot Achmed:

- Welk geluk voor uwen vader, eenen zoo heldhaftigen zoon te bezitten!

- En hoe gelukkig zou ik zijn, indien ik mijnen dapperen vader nog bezat! - antwoordde Achmed aangedaan.

- Hoe! gij hebt geen vader meer?

- Helaas, neen! - vervolgde Achmed; - nauwelijks had ik den ouderdom van tien jaren bereikt, toen mijn vader, de veldoverste Almansor, op het slagveld het leven liet. Koning Hiaya nam mij alsdan in zijn paleis op en overlaadde mij met weldaden; en ik kan zeggen, in hem niet slechts eenen weldoener, maar eenen vader te hebben weergevonden. Ja, groot is zijne goedheid; en ook voor u, de Vega, zal hij zijne weldaden veil hebben, indien gij de dwaling zoudt willen verlaten, en de waarheid omhelzen. O, hoe gelukkig zou ik zijn, als ik aan uwe zijde voor de glorie van God en zijnen profeet mochte strijden!

Nu nam het onderhoud, waarvan wij eenige oogenblikken getuigen waren, eene andere wending. Tot hiertoe had de Vega op minzamen toon tot den jeugdigen held gesproken, doch toen deze datgene aanrandde, wat Ferdinandez boven alles dierbaar en heilig was; toen Ferdinandez zijnen godsdienst eene dwaling hoorde noemen, hernam hij zijne edele fierheid en sprak op ernstigen toon:

- Hoe, jongeling! Is het u niet genoeg, als overwinnaar tegenover den in den krijg vergrijsden de Vega te staan? Moet gij nog, in mijne tegenwoordigheid, den godsdienst laken, waarvoor ik meer dan honderdmaal mijn leven gewaagd heb?

Deze woorden gingen vergezeld van eenen blik van verachting, welke niet onopgemerkt bleef. Het gelaat van Achmed werd bloedrood, en zich voor de Vega plaatsende, zeide hij:

- Edele de Vega! ik acht u als held, en zou u kunnen beminnen als vader; maar ik moet hem verachten, die eenen gekruisten booswicht als zijnen God aanbidt! - Gij

hebt dus te kiezen. Sterven als dienaar uws gekruisten Christus, of leven als dienaar des grooten Mahomeds!

Nu steeg de verontwaardiging van den christen held ten top, en ware hij niet gewond en ontwapend geweest, hij zou die beleediging. Christus aangedaan, niet ongewroken hebben gelaten. Doch daar hem niets overbleef dan de kracht der genade, zoo bediende hij zich daarvan, om op eene schitterende wijze zijn geloof te belijden.

- Jongeling, - zoo sprak hij, - is dat nu het geluk, wat uw bedorven hart mij toewenscht? Is dat nu de achting en toegenegenheid, welke gij veinsdet mij toe te dragen? Hier! - zeide hij, zijne borst ontblootende en een kruisbeeld, dat hij onder zijne kleederen droeg, in de hand nemende, - hier is mijn hart! doorsteek het, opdat ik stervend mijnen Christus prijze en uwen bloedhond Mahomed verachte! Aarzel niet, waanzinnige! Volvoer het gebod van uwen valschen profeet, en drink u dronken aan het bloed eens getrouwen christens!

Achmed werd van het eene uiterste tot het andere vervoerd; zijne woede kende geene grenzen meer, en reeds hield hij den dolk opgeheven, om de uitdaging van den weerloozen held met eenen doodelijken stoot te beantwoorden, toen Calib toeschoot en, den arm zijns jeugdigen meesters terugtrekkende, uitriep:

- Houd op! houd op! gij vermoordt uw eigen vader!'

Als een donderslag klonken deze woorden in aller ooren. Achmed liet het moordtuig vallen en stond als aan den grond genageld; Eldina was doodsbleek uit haren schuilhoek te voorschijn getreden; en Ferdinandez, wien dit alles een droom scheen, beval den grijzen Calib, zich nader te verklaren. Deze nu trad in het midden van 't ontstelde drietal en met bevende stem verhaalde hij het volgende aan Ferdinandez de Vega:

- Toen, vóór twintig jaren, uw kasteel door Almansor overrompeld en in brand gestoken werd, was ik het, die uwen Pedro uit de vlammen redde. Maar nauwelijks had ik de brandende muren verlaten, of ik werd door de vijanden gevat en weggevoerd. Het vernielingswerk voltrokken zijnde, moest ik de Mooren volgen, en geene gelegenheid tot ontvluchten stond mij open. In de schuilplaats aangekomen, bracht men mij voor Almansor. Deze had eenigen tijd te voren, zijn zoontje verloren. Bij het zien van den lieven Pedro, werd zijn hart met medelijden vervuld, en besloot hij hem tot zijn kind aan te nemen.

Nu scheen Calib niet verder te durven voortgaan. Beschaamd zag hij voor zich, en dikke tranen rolden langs wang en baard. Doch de Vega greep zijne hand, en vroeg op minzamen toon:

- En gij, oude, wie zijt gij dan?

- Ik, - zeide Calib met eene bevende stem, terwijl zijne tranen de wroeging verrieden, welke zijn hart verscheurde; - ik ben een lafaard, een ellendeling, een afvallige! Neen, goede meester! gij zult in mij uwen dienaar Henriquez

niet meer herkennen!... O! vergeef mij, zoo gij kunt’

Bij deze laatste woorden viel hij op de knieën vóór Ferdinandez; en deze op den half kalen schedel des Moors het breede litteeken ziende eener wond, welke hij aan de zijde zijns meesters bekomen had, riep uit:

- Ja, Henriquez, nu herken ik u; gij zijt het, die eens uw leven waagdet, om het mijne te behouden!

De Vega greep de hand van den ontstelden grijsaard, richtte hem op, en beval hem zijn verhaal voort te zetten; want de ondervinding had hem geleerd, zich nimmer over een onzeker geluk te verheugen.

Calib nu, wiens gemoed door de vriendelijke bejegening van Ferdinandez eenigszins tot bedaren was gebracht, ging aldus voort:

- Nadat het lot uws zoontjes beslist was, werd mij de keus gelaten tusschen eene harde slavernij en de verzaking van mijn geloof. Verkoos ik het laatste, dan zou ik in Almansors dienst blijven en met de zorg voor den kleinen Pedro, wiens naam reeds in dien van Achmed verwisseld was, belast worden. In de hoop dat de toekomst mij de gelegenheid zou geven, uwen lieveling in uwe armen terug te voeren, verzaakte ik het geloof mijner vaderen, vertrad ik het kruis. Ik zag mij echter in mijne hoop teleurgesteld; want nooit liet men mij met het kind alleen, en daar men hem van jongs af aan, den bittersten haat tegen het christendom in het harte goot, durfde ik hem nooit van zijne ware afkomst gewagen. Nu omstreeks tien jaar geleden, ontving Almansor, in een gevecht met de christenen, eene gevaarlijke wond, waaraan hij na weinige dagen overleed. Hij beval Achmed den koning aan, die, om de menigvuldige diensten van Almansor te beloonen, den zoon in zijn paleis opnam, en ik was zoo gelukkig, mijnen jeugdigen meester herwaarts te mogen volgen.

Ferdinandez en Achmed, ofschoon door eene schier onweerstaanbare kracht tot elkander getrokken, schenen, als twee kampvechters, die gereed zijn de kracht hunner lansen te beproeven, met ongeduld het laatste teeken af te wachten. En dit teeken werd eindelijk gegeven.

Eenige oogenblikken voor zijnen dood had Almansor in eenen brief aan koning Hiaya geschreven, dat Achmed niet zijnen, maar de Vega's zoon was; en hem tevens geraden, zorg te dragen dat de jongeling niet in aanraking kwame met de christenen. Calib werd belast met de bezorging dezes briefs; doch in plaats van aan dit bevel gevolg te geven, had hij deze bekentenis als een kostbaar kleinnood steeds op het harte gedragen. Nu ziende dat vader en zoon aarzelden, zijne woorden te gelooven, toonde hij het geschrift van Almansor en een roerend tooneel was het gevolg dezer overtuiging.

- Pedro! mijn Pedro! - riep Ferdinandez uit, en, de smart vergetende, welke zijne wond hem veroorzaakte, vloog hij zijnen overwinnaar om den hals, die, aangedaan door al wat hij zag en gevoelde, zijne tranen mengde met de tranen van hem, wien hij eenige oogenblikken vroeger het moordend staal in den boezem had willen stooten.

Vurig dankte de gelukkige vader de goddelijke Voorzienigheid voor de genade, hem op het einde zijns levens bewezen. Maar hoe den afgrond aangevuld, die den ongeloovigen zoon van den christen vader scheidde. De dwaling had reeds diepe wortelen in Achmeds hart geschoten, en hij geloofde het zelfs eene misdaad, den godsdienst te verlaten waarin hij was opgevoed. Menschelijke kracht of redeneering baatten hier niet; God alleen kon het pleit beslissen. Het was dan ook tot den Almachtige, dat de Vega zijne toevlucht nam. Hij klemde het kruisbeeld in zijne

bevende hand, en tegelijkertijd het portret zijner zalige gade toonende, zeide hij met aandoening:

- Ziehier, mijn kind, de beeltenis uwer brave moeder en het kruis, dat zij bij 't geven van den jongsten snik, toen zij nog voor haren Pedro bad, aan hare bleeke lippen drukte. - o Jezus! verhoor thans hare bede, en red haar kind!

Achmed, de beeltenis beschouwende, herkent de vrouw, die hij in den droom gezien heeft.

- o God! roept hij uit, - dit is het gelaat der vrouw, die mij dezen nacht verschenen is en mij het kruis heeft doen vereeren! o Moeder! loof, dank den Heer! uwe bede is verhoord! uw kind leeft! uw zoon is christen!

Eldina, vader en zoon van vreugde en aandoening ziende weenen, deelde in hun gevoel, en een paar tranen rolden als paarlen uit hare schoone zwarte oogen. Ja, zij weende, maar zij dacht er niet aan, dat die zoete tranen van blijde deelneming weldra zouden gevolgd worden van zilte tranen, welke droefheid en wreede smart tot bron hebben; want zij, de beminnende moorsche maagd, zag den afgrond niet, die door dit voorval tusschen haar en den christen minnaar gedolven werd.

Terwijl allen, stom van blijdschap, elkander de handen drukten, trad Hiaya de zaal in. Groot was zijne verbazing bij het zien van dit tooneel. Woedend valt hij tegen de Vega uit, noemt hem den verleider die het hart van Achmed betooverd heeft, en gebiedt den soldaten, hem onmiddellijk naar zijnen kerker terug te voeren en te verworgen. Doch Eldina stelt zich tusschen haren en Achmeds vader. Met gevoel verhaalt zij wat hare oogen gezien en hare ooren gehoord hebben; en zich aan de voeten haars vaders werpende, smeekt zij om genade voor de Vega en zijn zoon. Maar het smeeken van Eldina, in plaats van Hiaya's toorn te bedaren, diende slechts om dien nog meer te doen ontvlammen. Ook het hart zijner dochter tot het door hem gehaate christendom genegen geloovende, stoot hij Eldina van zich af, en met uitgetogen zwaard op de Vega toetredende, zoude hij hem den schedel gekloofd hebben, waren Achmed en Calib niet tusschen beiden gesprongen.

- Hiaya, mijn weldoener! - zeide Achmed, - beschouw mij niet als ondankbaar, omdat ik het leven van mijnen christen vader verdedig. En zoo gij mij nog eene gunst wilt bewijzen, doe mij dan sterven met hem, opdat wij, die in het leven gescheiden zijn geweest, in den dood mogen vereenigd zijn!

Het verzoek van Achmed werd verhoord. Hiaya deed de wacht naderen, en vader en zoon naar den kerker voeren, om aldaar hunne straf af te wachten. Eldina had inmiddels de zaal verlaten en volgde, zonder dat haar vader zulks bemerkte, de beide gevangenen.

(Wordt voortgezet.)

PETER VIERHOUT.

Hiel's Kinderliederen.(*)
Getoonzet door Leo van Gheluwe

I. Zuster zoet.

Ginds bij den hollen weg
Waar 't beukenloover,
Hangt als een donkre heg
't Weidegroen over,
Hoort men een meisje zoet
Zingen met gul gemoed:
Zacht is derust hier! - hier is het goed.

Zie langs de zodenbank
Wipt ze op de teenen,
Jaagt met een heggerank
't Vliegelijn henen,
Hoort gij het meisje zoet
Zingen met gul gemoed:
Zacht is de rust hier! - hier is het goed.

Wat mag het meisje doen
Om vreugd te rapen?
Broerken ligt in het groen
Ronkend te slapen.
Hoort gij het meisje zoet
Zingen met gul gemoed:
Zacht is de rust hier! - hier is het goed.

Hee, waar de zuster waakt
Is ze eene moeder;
Bij heur gezang ontwaakt
Lachend de broeder.
Hoort gij het meisje zoet
Zingen met gul gemoed:
Zacht is de rust hier! - hier is het goed.

Zij neemt hem van den grond,
Hij rekt zich teeder;
Zij kust hem op den mond
Luid lacht zij weder.
Hoor nu de zuster zoet
Zingen met gul gemoed:
Zacht is de rust hier! - hier is het goed.

II. Morgenbede.

Wel op! wel op! sa gauw uit 't bed,
Den slaap uit de oogen gewreven;

(*) Het boekje, dat met belangstelling verwacht wordt, zal verschijnen in het begin van 1875. - Het bevat ruim een honderdtal liederen met de melodiën en zal slechts twee frank kosten.

De spinnen draaien rond hun net,
Ze dalen en klimmen en weven.

Daar dampt, daar dampt het gansche land,
De leeuwerik is aan 't stijgen;
De zonne glinstert als diamant
Door den druppenden dauw der twijgen.

Hoe schoon! hoe schoon! mij zwelt 't gemoed,
't Gaat open als 't hartje der bloemen;
Die staan te trillen zoo teer en zoet
Om met geuren en kleuren te roemen.

Aan 't werk! aan 't werk! de dag is daar,
God wil ik hulde bewijzen;
Met Hem, als 't licht zoo schoon en waar,
Door 't werken te loven, te prijzen.

Voor Hem, voor Hem, die lievend schiep,
Werkt 't heelal dankend te zamen...
En daar God mij lievend in 't leven riep,
Min ik en werk ik. - Amen!

De bewaarplaats van testamenten te Londen.

Tot in het begin dezes jaars, was de bewaarplaats der testamenten of laatste-wilsbeschikkingen van personen in Engeland woonachtig, gevestigd in het aloude gebouw Doctors Commons, te Londen. Thans zijn zij overgebracht naar het dusgenaamde Somerset house, waar ettelijke zeer groote zalen vol schabben geslagen zijn, op welke de ontelbare registers, waarin de millioenen testamenten zich samengebonden bevinden, geplaatst werden. De testamenten kunnen door iedereen geraadpleegd worden, mits betaling van één schelling het stuk, doch het is niet toegelaten er afschriften van te nemen; kopijen worden alleen afgeleverd door de record-keepers (bewaarders van de handvesten), tegen kwijting van een loon dat berekend wordt naar de uitgebreidheid van het afschrift. Ook testamenten van nog levende personen worden in Somerset house in bewaring genomen. Voor ieder dergelijk testament wordt een recht van 12 schellingen geëischt. Eens afgegeven, kan het testament niet meer teruggenomen worden. Zulks sluit evenwel niet uit, dat de testamentmaker door nieuwe wilsbeschikkingen de reeds vastgestelde herroepen of wijzigen kan. De oudste oorspronkelijke testamenten in de bewaarplaats dagteekenen van 1483; maar men bezit er kopijen van testamenten die nog 100 jaar ouder zijn; zij zijn geschreven op sterk perkament en gebonden in boeken met koperen sloten. Seder 1860 worden jaarlijks gemiddeld 27,100 testamenten in de bewaarplaats gebracht; daarvan zijn ongeveer 10,000 voortkomstig van bewoners van Londen. Onder andere berusten in Somerset house het testament van den beroemden Antwerpschen schilder Antoon Van Dyck, van dr. Johnson, lord Nelson, William Pitt, Edmond Burke, sir Isaak Newton, Inigo Jones, John Milton en ook het testament van William Shakespeare, dat 3 groote bladzijden beslaat en achter glas bewaard wordt. Het testament van den eersten Napoleon, welk gedurende vele jaren in de oude bewaarplaats van Doctors Commons heeft berust, is sedert dien door de Engelsche regeering aan Frankrijk teruggegeven.

[Spreuk]

De ondervinding vermindert altijd de waarde der dingen, want de nieuwheid gaat weg.

CAROLINE MICHAELIS.

De Vlaamsche School.
(Vervolg van bladz. 174.)

V.

Wat schouwspel rijst daar voor onze oogen?
De Christnen in het worstelperk
Om Romes feesten te verhoogen:
Verfoeielijk tirannenwerk.
De panters en hyena's huilen,
En beider opgesperde muilen
Verscheuren wie hen wederstaan;
De leeuwen en de tijgers brullen,
Nu zij hun holle buiken vullen
Met Christen-slaven, wreed vergaan.

Hoe gretig zien de werelddwingeren
Dat jammerlijke schouwspel aan;
Zij juichen, en een tal van vingeren
Wijst driftig naar de worstelbaan.
Hoe meer de vreeselijke klauwen
Van 't wild gediert hun prooi benauwen
En haavnen met verwoede kracht;
Hoe woester 't offer wordt verslonden,
Te luider jublen duizend monden,
Wijl m'om 't gekerm der Christnen lacht.

t' Is nacht; de wereldstad schijnt in den slaap verzonken;
Het Forum is ontvolkt, geen Circus ziet men pronken
Met bonten menschendrom in feestelijken dos.
Geen wagen giert er rond met fier Numidisch ros,
Dat over 't stofgoud vliegt, met losgevierde teugelen,
Als droeg het aan den hoef een vlucht van arendsvleugelen,
Wijl 't vurig briescht en snuift langs 't flikkerende pad,
En dichte vlokken schuim rondom zich henen spat.
Geen donderend geluid van honderd duizend kelen
Stijgt in de renbaan op, van wie in 't kampen deelen.
't Is stil - de middernacht zweeft met omfloersde zool
Door Romes Circus rond en om haar Kapitool.
Maar hoort! wat dof gerucht komt uit de verte klateren?
Het gonst gelijk een val van aangestroomde wateren,
En stuwt, gelijk een vloed die dam en dijk doorboort,
Met staâg versterkt geluid langs straat en pleinen voort.
Een donkerroode gloor bedekt de hemeltransen,
En straalt, als 't noorderlicht, met flikkerende glansen -
Of dooft in wolken rook, om fluks met feller gloed
Te blaken bij den damp, die 't onderweg ontmoet,
En in een wilde zee van glinsterende vonken,
Met lichte laaie vlam te schittren en te ronken.
Wat vreeselijk tooneel in 't middernachtlijk uur!
Men woelt en wart dooreen en vlucht voor 't dreigend vuur.
Heel Rome staat in brand! Wie zal de stad beschermen
Voor wissen ondergang? Wie stilt het gillend kermen,
Wie stelt den vuurstroom paal en dooft de vlammen uit?
Op gindschen torentrans klinkt, bij dien brand, een luit,

En bij haar spel een lied, dat Trojes val doet hooren:
Afgrijslijk moordtooneel - Oud-Ilium beschoren.
De wereldkeizer speelt! 't Is Nero, die er zingt!
Terwijl de vuurzee woedt en elk de handen wringt.
't Is Nero! 's menschdoms schrik; hij heeft den brand bevolen,
En ziet met helsche vreugd zijne onderdanen dolen
Door bergen gloeiend puin, of worstlen met den dood
Te midden van het vuur - hij lacht om al dien nood,
En tokkelt forscher toon bij luider zegezangen.
Heel Rome moog vergaan! is Nero's zielsverlangen,
En met de wereldstad 't gehate Christental,
Dat hij dien gruwel wijt - dat hij verdelgen zal.

Droeve tijden,
Hevig strijden,
Naamloos lijden,
Christenbloed -
Doen de leere
Van den Heere
't Minst geen dere,
Doôn geen moed.

Groote scharen
Martelaren,
Door barbaren
Woest verdaan -
Doen 't gelooven,
Nooit te ontrooven,
Niet verdooven -
't Blijft bestaan.

Gods vermogen
Weert het pogen
Van de hoogen -
't Wordt verstoord;
Trots het moorden,
Kruis en koorden -
Christus woorden
Leven voort.

M.H. DE GRAAFF

(*Wordt voortgezet.*)

Toepassing der uitzetting van harde lichamen op het regelen der staande uurwerken.

Reeds hebben wij bewezen dat de gang der uurwerken verhaast of vertraagd wordt volgens dat hun slinger korter of langer is. Diensvolgens moeten warmte en koude een grooten invloed uitoefenen op den gang der uurwerken, aangezien de slinger door warmte verlengd en door koude verkort wordt. Om in deze onregelmatigheid te voorzien, wordt op de uurwerkslingers een stelsel toegepast, bestaande uit de vereeniging van verscheidene metalen roeden, waarvan de eene genoodzaakt zijn zich uit te zetten van boven naar onder, en de

andere van onder naar boven, zoodat daardoor het slingermiddenpunt op eene onveranderlijke hoogte blijft.

De stalen slingersteel *a b* gaat vrij door eene opening in de

dwarsroede *e g*, en hecht zich aan de dwarsroede *k h*, die zelve ondersteund wordt door twee koperen roeden *k l* en *h i*. Gansch dit toestel hangt aan twee stalen roeden *d e* en *f g* welke vastgehecht zijn aan de dwarsroede *d f*. Deze draagt het rustpunt *c* van den slinger. Wanneer nu de slinger zich verwarmt, ondergaan de roeden *d e*, *g* eene verlenging van boven naar onder, wat de schijf *o* een weinig zou doen dalen, indien er terzelfder tijd geene verlenging van onder naar boven ontstond in de roeden *k l*, *h i*, bij welke verlenging de schijf *o* een weinig klimt.

Een ander middel, om hetzelfde uitwerksel te bekomen, is het volgende. Men hecht eene koperen lat en eene stalen lat op elkander bij middel van vijzen. Dit toestel neemt eene verschillige kromte volgens de veranderingen in de warmte, vermits het koper en het staal ongelijke uitzetting ondergaan

op denzelfden warmtegraad. Wanneer men nu een dusdanig toestel, voorzien van twee bollekens *a*, *b*, volgens eene dwarsgaande richting aan den steel eens slingers A B hecht, is het licht om begrijpen dat deze bollekens zich hooger of lager zullen plaatsen volgens dat de lat, uit de twee metalen samengesteld, naar boven of naar onder buigt, en diensvolgens zal ook het slingermiddenpunt *klimmen* of *dalen*, zoodat daardoor de verlenging of de verkorting van den slinger A B verevend wordt.

D^r^. F.-J. MATTHYSSENS.

Willem de Mol.
(Zie bladzijde 159.)

Du sterre, die schitterend gloorde,
du eedle jonge bard,
eens zongs du in prachtaccoorden,
den Vlaming moed in 't hart!

Du vlochts in het rijk der tonen,
van hemelmelodij,
in Vlaanderens kunstenkrone,
een frissche lauwer bij!

Dies zullen dijn zangen leven
in ieders mond en hart,
van trouwige liefde omgeven,
Du eedle, jonge bard!

V.A. DE LA MONTAGNE.

Antwerpen.

Kroniek.

Antwerpen. - Verschenen bij L. de la Montagne, Wijngaardstraat 10, en aangekondigd om eerlang vertoond te worden op het nationaal tooneel: *De Vondeling*, tooneelspel in één bedrijf, door Willem Suetens. Prijs: 75 centiemen.

- *Koninklijke academie van schoone kunsten.* In 1875 zal de dusgenaamde prijs van Rome in de bouwkunde te winnen zijn. Voorwaarden: Belg van geboorte of door naturalisatie, minder dan 30 jaar oud; de primus bekomt gedurende vier jaren een jaargeld van 4000 fr. om in het buitenland te studeeren; de jury kan als 2e prijs eene belooning van 300 fr. en eene eervolle melding toekennen; er worden slechts zes mededingers toegelaten; zoo er zich meer aanbieden, wordt een voorafgaandelijke kampstrijd gehouden. Zich laten inschrijven vóór 19 Juni 's middags, in het bureel der academie.

- Bij den kunstsmid J. Hilgers zagen wij dezer dagen een prachtvuur, in den trant van het tijdvak van Lodewijk den Vijftiende, een waar pronkstuk, dat tevens voor het gebruik buitengewoon voortreffelijk is aangelegd. De meeste verbeteringen door den heer J. Hilgers voor de open vuren uitgevonden, werden hier met den besten uitslag toepasselijk gemaakt. Dit nieuwe open vuur is geheel van Berlijnsch zilver, verguld koper en gepolijst ijzer gemaakt. De bewerking strekt den bekwamen en vindingrijken man niet het minst tot eer. Hij is dan ook een ware meester in zijn vak.

Brugge. - Dr. De Meyer heeft aan stads archieven geschonken eene gansche verzameling oorkonden, geschreven op fijn perkament, onder andere van de XIIIe en XIVe eeuw, diplomas van Fransche koningen, brieven van Vlaandersche gemeenten enz. De baron Lebailly van Tilleghem schonk aan de archieven verschillende registers van de XIIIe eeuw en later, nopens de moerbuizen enz.; die registers behelzen ook verhandelingen van Jan Lootins en Nicasius Prumboudt, van 1558, het plan van den watermolen gemaakt in 1759 door den ingenieur Chalon enz.

Buitenland.

Maastricht. - Het is als zeker te beschouwen dat het XIVe Nederlandsch taal- en letterkundig congres in 1875 te dezer stede zal gehouden worden.

Haarlem. - Voor het stedelijk museum van hedendaagsche kunstwerken is door de regeering eene fraaie schilderij aangekocht van H.W. Mesdag: *Een strandgezicht bij winter.*

's-Gravenhage. - Op 2 December had de inhuldiging plaats van het nieuw opgericht gebouw voor kunsten en wetenschappen. Dit gebouw heeft eene lengte van 74 meters bij eene breedte van 32m90; de groote zaal biedt eene ruimte aan voor meer dan 2500 personen. Het orkest is in dier voege ingericht, dat het ook als tooneel zal kunnen worden gebruikt. In het voorgebouw heeft men eene zeer ruime voorzaal met vier Ionische zuilen, waarachter de gang der wandelzaal en ruime zalen. Boven de voorzaal bevinden zich drie ruime zalen, die kunnen vereenigd worden in ééne zaal van 368 vierkante meters. De concertzaal levert een grootschen aanblik. Het gebouw staat van alle zijden vrij, zoodat het geheel kan worden omreden; er is bovendien nog gelegenheid het door een park te omringen. De voorgevel is in Italiaanschen renaissance-stijl opgetrokken; door den heer Eug. Lacomblé zijn negen beeltenissen geboetseerd van Nederlanders, hoofdvertegenwoordigers van de wetenschappen en van de kunsten, die aan de kroonlijst van het gebouw geplaatst zijn: Desiderius Erasmus, Hugo Grotius, Herman Boerhave, Joost Van den Vondel, Jan Pietersz. Sweelinck, Rembrandt Van Ryn, Hen-

drik De Keyzer en Ward Bingley. In verband met dit negental zijn nog viermalen zooveel namen van geniale vaderlandsche mannen bestemd om in gulden letteren de wanden van de groote zaal te sieren; het zijn namen van wis-, natuur-, genees- en letterkundigen, van rechtsgeleerden, schilders, beeldhouwers, bouw-, tooneel- en toonkunstenaars. In de groote zaal, op den achtergrond van 't orkest, gaat een orgel aangebracht worden. Tot bestuurder van deze nieuwe instelling is gekozen de heer L. Jahn. De inwijdings-cantate, op muziek gezet door Nicolaï, werd geschreven door dr. Wap, die de ziel der stichting van dezen aan kunst en wetenschap gewijden tempel is.

Londen. - De jonge schilderes Thompson heeft onlangs in de tentoonstelling der *Royal academy* een tafereel tentoongesteld, voorstellende het *Appel houden van soldaten gedurende den Krim-oorlog*; het stuk vond eenen overgrooten bijval. Men meldt dat door de firma Dickinson, te Londen, voor 50.000 fr. het recht is aangekocht om mejuffer Thompsons eerstvolgend tafereel te mogen uitgeven in koper- of houtsnede, lichtteekening enz. Daar de schilderes voornemens is den beruchten ruiteraanval te Balaclava op doek te brengen, is bevel gegeven om, zoolang zij 't zal noodig oordeelen, paardenvolk allerlei oefeningen in haar bijzijn te doen verrichten, opdat zij haar onderwerp des te beter naar de natuur zou kunnen studeeren.

- Van de in 1753 aangevangen uitgaaf van de galerij (museum) van Dresden verschijnt in koperdruk thans bij B. Quaritsch te Londen het derde deel als een geheel. Van de 1e en 2e deelen zal de tekst geheel vernieuwd worden. De drie deelen zullen dan, buiten de portretten, 150 platen bevatten naar de voornaamste tafereelen van gemeld museum.

Sterfgevallen.

JOHN HENRY FOLEY, een van Engelands beroemdste beeldhouwers, is te Londen op 28 Augustus ll. overleden. Hij was te Dublin in 1818 geboren. Onder andere maakte hij de volgende standbeelden, te Dublin,: Oliver Goldsmith, Edmond Burke, Henry Marsh en Dominic Corrigan; te Cork: Mathew; te Bombay, lord Elphinstone; te Londen: Charles Barry, Hampden, Selden, lord Herbert, Hardinge en James Outran (de twee laatste zijn ruiterbeelden). Voor het groote Albert-gedenkteeken maakte hij de groepen van Ino, Bacchus en Azië. Zijn laatst voltooid werk is het beeld van een jongen man bij eene fontein. Onvoltooid laat hij achter beelden van prins Albert, Stuart Mill en O'Connell.

JAN HENDRIK VAN DE LAAR, onlangs overleden, werd geboren den 1n Februari 1807 te Rotterdam, waar zijn vader huisschilder was. Hij ontving zijn eerste kunstonderwijs in het Rotterdamsche kunstgenootschap en van den heer C. de Backer. De bijval, dien zijne eerste voortbrengselen genoten, spoorde hem aan zich geheel op de beoefening der schilderkunst toe te leggen; hij was reeds 22 jaren oud toen hij daartoe de middelen vond en de toestemming zijns vaders bekwam. De jongeling begaf zich naar Antwerpen, waar hij leerling werd van Gustaaf Wappers; de 15 maanden later uitgebarsten omwenteling van 1830 voerde hem terug naar Rotterdam. In deze stad trouwde hij met de zuster van den landschapschilder Van den Wijngaerdt; hij vestigde zich kort daarna in den Haag, doch keerde vijf jaar later, bij het afsterven zijner vrouw, naar Rotterdam terug. Van de Laar verwierf zich spoedig eene groote

befaamdheid. Hij schilderde bij voorkeur genrestukken en behoorde tot de dusgenaamde romantische school. Hij leverde ettelijke geschiedkundige tafereelen. Verscheidene schilders werden door hem in de kunst opgeleid. Wij zouden hier eenige der voornaamste gewrochten van Van de Laar noemen, indien plaatsgebrek ons zulks niet belette.

Gustaaf Wappers.

Ver van huis, o *wakkre* strijder,
Die bemind hebt en geloofd,
Legde ook gij nu 't moede hoofd
Neder - een genezen lijder!

P.A. DE GENESTET.

Den 6^{n} December verwisselde te Parijs een groot man, die tevens een goed man was, het tijdelijke met het eeuwige. Dien dag overleed de beroemde kunstschilder wiens naam aan het hoofd van deze regelen gedrukt is.

Hij werd te Antwerpen geboren den 23^{n} Augustus 1803 en ontving de voornamen Egidius-Carolus-Gustaaf; zijne ouders waren Carolus-Jacobus Wappers, oud 29 jaren, en Maria-Margareta Leonard, oud 27 jaren.

Ign. J. Van Regemorter[(1)] leerde Gustaaf Wappers teekenen en bracht hem op de Antwerpsche academie, waar hij M.J. Van Brée en W.J. Herreyns tot meesters had. Over zijne jeugdige begaafdheid zullen wij niet uitweiden. Alles wat daarover te zeggen is, kunnen wij samenvatten in een enkelen korten volzin. Die volzin is deze: in 1821 bevond Gustaaf Wappers zich tusschen de jonge schilders, die mededongen naar den dusgenaamden prijs van Rome. Hij was toen nauwelijks 18 jaar oud. Hij behaalde den prijs evenwel niet, zoomin als twee jaren later, toen hij 't nog eens herkanste, maar er niet in slaagde, volgens de beoordeelaars, *Coriolanus' afscheid* zoo verdienstelijk voor te stellen als Antoon Van Ysendyck dit deed, welke schilder (in 1823) den primuspalm wegdroeg.

Wappers begon zijne loopbaan onder moeielijke omstandigheden. Hij was betrekkelijk weinig bemiddeld en zoo de schilders onzer dagen wel eens eene klacht laten hooren over niet genoegzame aanmoediging, eene halve eeuw geleden vond de kunst er veel minder dan thans. Daarbij werden de kunststukken heel wat kariger betaald dan tegenwoordig het geval is. Toen de meester later, tot zijne rond hem vergaderde leerlingen zeide, dat ‘wie kunstenaar worden wil, armoede moet kunnen verduren,’ sprak hij waarschijnlijk onder den indruk van eigen zware ervaring, want al moest Wappers juist wel niet zooals velen de armoede in het aangezicht zien, alwie met kunstbeoefenaars bekend is, weet hoe moeielijk het is, zich baan te breken eer men tot eene zekere hoogte gekomen is.

De *Coriolanus*, door Wappers voor den prijskamp van Rome (in 1823) geschilderd, werd op eigenaardige wijze aan den man gebracht. Een ware kunstminnaar en vriend van den jongen schilder, wijlen de heer Henri Legrelle, die met zijne omstandigheden goed bekend was, liet het stuk verloten in het destijds te Antwerpen bestaande gezelschap *Philharmonie;* deze verloting geschiedde geheel tusschen vrienden en zonder dat daaraan eenige ruchtbaarheid werd gegeven; zij bracht meer dan het dubbel op van 't bedrag, welk de kunstenaar gehoopt had van zijn werk te zullen maken, en de heer Le Grelle smaakte het genoegen, dat hij zelf de winner was van

(1) Zie voor 's mans afbeeldsel *de Vlaamsche School*, 1873, blz. 121.

de schilderij, die nog in bezit is van mevrouw de weduwe Le Grelle, te Antwerpen op de Meir. Er bestaat eene prachtige prent van, door Wappers

zelf op steen geteekend, metende: 29 1/2 centimeters hoogte op 34 centimeters breedte. In 1824 schilderde hij *een tooneel uit den watervloed*, vrouwen en kinderen voorstellende die

tegen den stroom worstelen; dit stuk is in 't bezit van den hertog van Arenberg te Brussel. Dit jaar bezocht Wappers Rotterdam, 's-Gravenhage en Amsterdam, waar hij eenige maanden verbleef, om er in de museums en bijzonderste kunstverzamelingen de gewrochten van de hoofdvertegenwoordigers der Nederlandsche kunst te bestudeeren.

In 1826 heeft hij een stuk uitgevoerd, dat nog aan zijne familie behoort: *Frans Floris die met zijne dochter ter kerke gaat;* Floris' dochter werpt in het voorbijgaan een liefdeblik op Quinten Massijs die bezig is met zijne vermaarde pomp te smeden. Ditzelfde jaar bestelde de edele beschermer van zoo menig opkomend talent, wijlen de baron P.A.J. de Pret, hem een tafereel en stelde hem in staat met hem eene kunstreis naar Parijs te doen, waar hij vooral in den Louvre de Venetiaansche school bestudeerde. Gemeld tafereel stelt voor *Albrecht en Isabella, een bezoek afleggende bij Rubens, terwijl deze met het flerescijn ligt.* Deze schilderij is nog het eigendom van mevrouw de w^{e} baronnes Diert de Pret, in het Kipdorp, te Antwerpen. Er bestaan vele schilderijen en portretten van dit tijdvak, want Wappers moest toen gedeeltelijk voorzien in het onderhoud zijner familie en had dus veel te werken, want hij moest ook nog studeeren. In 1829 deed hij eene tweede reis naar Parijs met een zijner leerlingen en vrienden A.L. Goetgebuer; hij maakte aldaar puike kopijen naar Rubens, Titiaen en andere beroemde meesters.

In 1830 maakte hij zich eenen naam door zijn tafereel, *Een Spaansch officier met zijn lief* voorstellende, en zijne beroemde schilderij: *Burgemeester Van der Werf die aan de uitgehongerde Leidenaars zijn lichaam aanbiedt*, maar hen tevens bezweert, de stad niet over te geven aan de Spanjaarden. Beide stukken stelde Wappers te Brussel tentoon. Het laatste is 3 meters 98 c. breed en 3 meters 10 c. hoog. Lherie en anderen hebben dit stuk gegraveerd dat nu sedert eenige jaren ook in kleurendruk uitgegeven is.[1]

Niet lang daarna, in 1832, ontving de Antwerpsche academie Gustaaf Wappers tusschen hare leeraars, waaronder toen be-

(1) Het werd in 1850 op de verkooping der schilderijenverzameling van Z.M. Willem II, koning der Nederlanden, verkocht voor 3000 gl. en is thans in het museum te Leiden.

hoorden M.J. Van Brée, J.B. Van Hool, en F. Stoop[1]. Dit jaar werd hij eerste professor van schilderkunst. Van toen af oefende hij een overwegenden invloed op den gang der studiën uit. Hij bezielde de academie als met een nieuw leven. Gloeiend van heiligen iever en geestdrift voor de kunst, wist hij zijne gevoelens te doen deelen door de talrijke schaar leerlingen, die gretig zijne lessen bijwoonde.

Men kent den betreurenswaardigen invloed, dien de Fransche omwenteling op den smaak der tijdgenooten had uitgeoefend. De godenleer en de geschiedenis der Grieken en Romeinen, die zoo weinig met onze volksbegrippen gemeens hebben, waren de bronnen die den kunstbeoefenaars de stof leverden voor hunne gewrochten. J.L. David[2] was de ziel, de God der schilderkunst; wat men het meest, ja schier uitsluitend te zien kreeg, waren Horatiussen en Curiatiussen, Achillessen, Agamemnons, Cesars en Brutussen op zijn Fransch gekleed en opgesmukt. Wappers besefte al vroeg, dat de kunstenaars van zijnen tijd eene geheel verkeerde richting volgden; hij begreep vooral, dat de kunst in en met het volk leven moet. Ook met elke schilderij die hij leverde, breidde Wappers' roem zich uit. Nauwelijks was de *Doode vrouw* voltooid, of hij schilderde voor de Leuvensche Sint-Michielskerk eene *Graflegging van Christus*, die hem 500 gulden betaald werd. Van verschillende kanten, werden hem portretten besteld. Onder andere maakte hij het eerste portret van Z.M. Leopold I, die hem ridder zijner orde en zijn eersten schilder noemde; die van mgr. Van Bommel, bisschop van Luik, en F.A. Verdussen, lid der kamer van volksvertegenwoordigers. De *Graflegging*, het portret des konings en dat van mgr. Van Bommel werden gegraveerd door Lherie, E. Corr[3] en anderen. Dat van Verdussen, op koper gesneden door J.B. Michiels, hebben wij medegedeeld in 1862. bladz. 229. Reeds in 1833 gaf het alsdan te Brussel verschijnend kunstblad *l'Artiste* een uitmuntend portret van Gustaaf Wappers, op steen geteekend door J.B. Madou. Hij heeft ook zelf eenige modellen op steen geteekend voor de academie, namelijk een rechtstaande *Bacchus*, *Cromwell en zijne dochter* en *De man met de pijp*, algemeen gekend tusschen de modellen der dubbele hoofden. Later een borstbeeld van Willem Geefs.

In 1835 wedervoer onzen schilder de eer, dat HH. MM. de koning en de koningin bij hem een bezoek aflegden, om het tafereel te bezichtigen waaraan hij toen arbeidde: *Episode uit de Septemberdagen van* 1830, thans in den Augustijnentempel te Brussel. Hij woonde toen in de Gratiekapelstraat, thans n^{r} 16, en smaakte het genoegen zijne liefderijke en door hem teer beminde moeder den koning en der koningin te mogen voorstellen. Deze schilderij, in de hoofdstad tentoongesteld tijdens de Septemberdagen, gelijktijdig met beeldhouwwerken van Willem Geefs, genoot een buitengewonen bijval. Er werd te dier gelegenheid een gedenkpenning geslagen, voerende de beeltenissen der twee kunstenaars, die er ieder een gouden exemplaar van bekwamen. Deze gedenkpenning was bekostigd uit de opbrengst van eene openbare inschrijving. Naar aanleiding van laatstgenoemde schilderij, deed de toenmalige minister van binnenlandsche zaken van Frankrijk, de heer Thiers, aan Gustaaf Wappers het verzoek, dit stuk in Parijs ten toon te stellen. De heer Thiers had onzen schilder ontmoet op een feestmaal, dat aan het hof te Brussel gegeven werd.

(1) Het portret en de levensschets van F. Stoop hebben wij gegeven in 1864, bladz. 69.
(2) Geboren te Parijs in 1748, overleden te Brussel in 1825.
(3) Zie voor 's mans afbeeldsel enz. de *Vlaamsche School*, 1863, bladz. 33.

Agnes Sorel en Karel VII, door Wappers in 1836 geschilderd, werd aangekocht door wijlen den heer C. de Brouckere, den voormaligen burgemeester van Brussel[(1)]; is gegraveerd door Lherie, evenals een ander tafereel van dit tijdvak: *Heloïse en Abeilard.*

In 1836 stelde hij te Brussel ten toon: *Karel I afscheid nemende van zijne kinderen.* Aangekocht door Leopold I. Werd op koper gegraveerd door Van der Haert en verscheen in de *Revue du salon* van gemeld jaar. Vervolgens schilderde hij *Karel IX in den Sint-Barthelsnacht* (in bezit van den hertog van Saksen-Coburg); - *De bekoring van den H. Antonius* (aangekocht door Leopold I); - *Anna Bolein afscheid nemende van Elisabeth* (aangekocht door den prins van Wittgenstein). -

M.J. Van Brée, de bestuurder der Antwerpsche academie, overleed den 15^{n} December 1839 en in zijne laatste levensstonden had hij den leeraar Wappers aangewezen, als dengene dien hij, in het belang der kunst, tot opvolger verlangde. Deze wensch werd vervuld. Zoo haast de benoeming van den nieuwen bestuurder aan den koning was voorgedragen kwamen de talrijke vrienden overeen zich te vereenigen op den dag dat hem het koninklijk besluit zou worden ter hand gesteld, hetgeen plaats had op 31 Januari 1840. Dien avond vergaderden leerlingen en vrienden zich in groot getal ten huize van Wappers, om hem geluk te wenschen. Redevoeringen werden er uitgesproken, gedichten gelezen, liederen gezongen, muziekstukken uitgevoerd door: F. Berckmans, Jos Delin, Ed. Dujardin, J.A. De Laet, H. Conscience, F. Outendirck, L. Potier, F. Markelbach, E. Gife, P.P. Stoop, Jos. Gregoire, enz.; de muziek van het eerste regiment jagers sloot den avond met eene prachtige serenade. Ofschoon een koninklijk besluit van 27 Januari 1840 de benoeming van Wappers aanbracht, geschiedde de aanstelling van den nieuwen bestuurder slechts den 21^{n} Februari. Hiermede werd voldaan aan den algemeenen roep. Heel Antwerpen juichte deze keuze toe. Deze dag was voor de stad een ware feestdag. De buurt der academie was gevlagd en versierd. Op de Minderbroedersrui, recht over het huis, waar Wappers met zijne ouders woonde, thans n^{r} 13, stond eene overgroote schildering, door 's meesters leerlingen uitgevoerd. Zij verbeeldde de Faam, die Wappers' naam uitbazuint. Des avonds waren de gevels der huizen op de Minderbroedersrui, in de Minderbroedersstraat, de Mutsaardstraat, het Klapdorp en andere straten, alsmede de hof en het gebouw der academie, luisterlijk verlicht. Daar prijkte nog een groot doorschijnend tafereel, verbeeldende op den voorgrond den geest der schilderkunst, op eene schilderij de geheimen der kunst aan nedergezeten leerlingen onderwijzende; de schilderij was het beroemde stuk de *Verzoeking van St. Antonius;* wat dieper stond op eenen zuil het bekroonde borstbeeld van Gustaaf Wap-

(1) Zie de *Vlaamsche School* 1869, bladz. 41 en 1862 blz. 204.

pers; op den grond lagen werktuigen van kunsten, eereteekens, een degen enz. Achter in het verschiet rees eene stralende zon op de kim. De twee volgende opschriften, zinspelende op wijlen Mathijs J. Van Bree en Gustaaf Wappers prijkten op het tafereel:

'*Wy hebben eene schoone zon achter de kim zien verdwynen en wy beweenden lang het verlies van haer licht!*'

'*Maer nu ryst eene nieuwe zon glansryk in de hoogte en wy verblyden ons by het zien van haren gloed!*'

Wij kunnen den lust niet wederstaan, eenige regels aan te halen uit de beschrijving van dit feest, door Hendrik Conscience uitgegeven:[1]

> 'Des avonds na acht ure begon men de groote triumfklok Carolus te luiden, om het begin der plegtigheid aen te kondigen. Onmiddelyk begaven stroomen volks uit alle gewesten der stad zich voor de wooning van den heer Wappers; en de toeloop werd weldra zoo groot, dat zelfs de byliggende straten zich met duizende menschen vervulden. Men zou gezegd hebben dat dit alles op eenen zoelen zomeravond geschiedde; zooveel losse vreugde bespeurde men in het opgetogen volk. - De koude was nochtans allerstrengst en schier onverdragelyk.
> Men stelle zich eene lange uitgestrekte plaets, als de Minnebroedersrui waer dit gebeurde, voor, overdekt met eene dikke wolk menschen van alle standen, van allen ouderdom: de huizen verlicht met duizende vlammen, en zoo overvloedig dat de gevels er achter verborgen waren: te midden onder het juichende volk pektonnen, die met den tooverachtigen glans hunner kronkelende vlammen, alles in zeldzame verw voorstelden; daer by het geroep der blyde scharen, het luiden der klokken, het statig spel van den beyaerd, en men zal een gering gedacht hebben van dit volksfeest, welkers gelyk men in dergelyke omstandigheden nog niet gezien had.'

Intusschen had de gouverneur der provincie in de academie lezing gegeven van het koninklijk besluit, waarbij Wappers tot bestierder benoemd en aangesteld werd, en de heer F.A. Verdussen hield eene prachtige aanspraak; daarna werd de benoemde door de overheden naar zijne woning vergezeld. Kort daarop vereenigden zich de leerlingen in stoet en begaven zich met fakkellicht en de muziek van het derde linieregiment voorop, naar het huis van hunnen nieuwen bestuurder. De toeloop van het volk was onbeschrijfelijk en de leerlingen en muzikanten werden aan Wappers' woning letterlijk verdrongen. Nadat de muzikanten eenige stukken hadden uitgevoerd, baanden de leerlingen zich met veel moeite eenen weg. De daartoe benoemde leerlingen Verrue, Dens en Dujardin gingen vooruit, daarachter Conscience, een rood fluweelen kussen dragende waarop eene gouden teekenpen, een geschenk den jeugdigen meester door zijne leerlingen aangeboden. Conscience, in hartroerende woorden, sprak in naam der vereenigde leerlingen;[2] daarop volgden nog aanspraken van Alex. Markelbach, E. Gife, J. Platteel enz.

(1) *Gedichten en redevoeringen, uitgesproken door verschillende persoonen ter gelegenheid der verheffing van den heere ridder Gustaf Wappers tot Bestierder der koninklijke Akademie van Antwerpen.* Verschenen bij L.J. De Cort, 1840.

(2) Zie Conscience's volledige werken.

Wappers' eerste zorg in zijne nieuwe betrekking was, op de uitbreiding en de verbetering der academie bedacht te zijn. Het rijk en de stad Antwerpen kwamen hem hierin te gemoet. Bij koninklijk besluit van 29 Augustus 1840 verbond zich de hooge regeering, jaarlijks 25,000 fr. aan de Antwerpsche academie te verleenen; den 14^{n} November van hetzelfde jaar werd eene gelijke som, als stads bijdrage, door den gemeenteraad toegestaan. Met 18 October 1841 kwam een nieuw reglement in voege; wij kunnen echter niet nalaten, hier aan te stippen, dat door deze verordening jegens eenen leeraar een schreeuwend onrecht werd gepleegd.

Al spoedig streefde Antwerpens academie, onder Wappers' leiding, de andere kunstscholen vooruit. Zij verwierf zich te recht den roemrijken naam van hoogeschool der beeldende kunsten in Europa.

De uitbreiding, welke het onderwijs verkregen had, bestond in de historieschildering, het schilderen van landschappen en zeegezichten, dieren en bloemen, het schilderen naar levende en gekleede modellen, teekenen en boetseeren naar de natuur, beitelen in hout en marmer, graveeren op koper en hout. Dan werd er nog onderricht gegeven in de teekening van het beginsel der sieraden, trapsgewijs opklimmend tot de geschaduwde nabootsing naar het leven; naar de lijnteekening tot de bouwkundige samenstelling, scheepsbouwkunde, enz.

Mondelinge lessen over de geschiedenis der volkeren, over schilder-, beeldhouw- en bouwkunde, over de ontleed-, door- zicht- en meetkunde; over de uitdrukking, samenstelling, kleedij, wapens, huisraad, oudheden enz., enz. Als een bewijs zijner bezorgdheid voor alle vakken van het onderwijs, geven wij eene groote onuitgegevene plaat, door Wappers geteekend en door E. Buschmann gesneden op hout; bij de inrichting der houtgraveerschool, waarvoor Wappers den befaamden H. Brown[(1)] had opgespeurd, teekende hij verscheidene platen die Vlaamsche boekwerken versieren[(2)]. In 1847 stichtte hij nog de klasse van *teekenkunde op de stielen toegepast*, waardoor hij den beroemden F. Durlet,[(3)] die onschatbare diensten bewezen heeft, aan de academie hechtte. Met de uitbreiding van het onderwijs en de toeneming van het getal leerlingen moesten de gebouwen driemaal grooter gemaakt worden. In 1841 werd dit ondernomen en spoedig voortgezet. In 1843 was het verbouwd museum voltooid; het werd geopend met eene driejarige tentoonstelling der maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten, eene instelling waaraan Wappers' invloed een gansch nieuw leven was komen bijzetten.

In 1844 was de academie geheel voltooid en van toen af nam zij eene verbazende uitbreiding. Het eerste jaar van het bestuur van Wappers waren er slechts 443 leerlingen; in 1842 waren die verdubbeld en in 1848 telde men 1365 leerlingen uit alle streken des lands. Ook van Duitschland, Frankrijk, Nederland, Engeland, Italië, Zweden, Rusland, Amerika en Java kwamen er leerlingen toegestroomd. In 1846 werd de academie

(1) Zie Brown's levensschets, bl. 13 van onzen jaargang 1870.

(2) *De leeuw van Vlaanderen*, *De geschiedenis van België*, *Hoe men schilder wordt*, *Het taalverbond* enz.

(3) Zie voor 's mans afbeeldsel enz. de *Vlaamsche School* 1867, blz. 77.

verrijkt met werkplaatsen voor schilders, beeldhouwers, plaatsnijders en bouwkundigen, om, als zij al de hoogere klassen doorloopen hadden, nog onder de leiding des bestuurders en der leeraren hunne studiën voort te zetten. Ontelbaar zijn de uitstekende kunstbeoefenaren, die de academie in den tijd van Wappers heeft voortgebracht.(1)

Aan den schrijver van de *Geschiedenis der academie*(2) ontleenen wij de volgende bladzijde, van wier waarheid ieder onpartijdig man, die met de zaken der academie bekend is, getuigenis kan geven:

> ‘Op dit tijdstip, toen Wappers bestuurder en Conscience griffier onzer academie was, heerschte zulke innige kunstliefde en broederlijkheid tusschen de jonge kunstenaars als tusschen de oude en de leeraren, dat zij buiten den studietijd zich meest allen nog vereenigden, om elkaar met vriendenraad behulpzaam te zijn en door alle middelen de kunstliefde immer aan te vuren. Daaruit volgde insgelijks, dat zij in nauwere betrekking kwamen met de Vlamingen, die zich in andere kunstvakken onderscheidden, en dat ze zich eindelijk allen verbonden, om niet alleen over kunst en vooruitgang te handelen, maar ook om de liefde voor recht, vrijheid en zelfbestaan in elkanders hart warm te houden. Alras had die vereeniging van kunstenaars talrijke vertakkingen genomen, en was zij met honderden leden uit alle standen vertiendubbeld; weldra werd zij zoo ontzaglijk en haar invloed zoo groot, dat de vijanden van het Vlaamsche vaderland er voor beefden en hardnekkig aan haren ondergang begonnen te werken. Scheen dit in den beginne onmogelijk, al spoedig kreeg men toch de overtuiging wat list en geheime aanslagen vermochten. Het spook der partijen had den broederband der Vlamingen verbroken; de tweedracht heerschte tusschen de kunstenaars en al spoedig was de troon van onzen gevierden Wappers in Antwerpens kunstschool ondermijnd. Slecht en laag waren de middelen, welke men gebruikte, om den uitstekenden kunstenaar van het directeurschap zijner geliefde academie te doen afzien. Zijn bestuur werd zoo zeer tegengewerkt, dat het kunstonderwijs er zelf door leed, en liever dan dat verkoos Wappers zijn vaderland te verlaten en gaf hij, tot spijt van Antwerpen, op 24^{n} Maart 1852, den heere minister Rogier zijn ontslag als bestuurder onzer academie.’

(1) Wij noemen er hier slechts eenige die wij kennen: G. Buschmann, H. Bource, J. Bal. D. Col, J. Cermak, A. Daneels*, E. Dujardin*, F. Durlet*, Eug. De Block, F. Delhaye*, Jos. d'Hoy*, Jos. Delin*, J. Dyckmans*, A. Dillens, J. Ducaju*, F. Gons, J. Geeraerts, H. Gregoir*, L. Gallait, A.L. Goetgebuer*, H. Hendrickx*, Charlotte Hay, geb. Militz*, J.-B. Huysmans, Ed. Janssens', F. Lamorinière, H. Leys, L'Herie*,. A. Markelbach*, A. Minguet*, D. Mergaert, J. Meijne*, E. Manche*, P. Nicolié, J. Nauwens, Ferd. Pauwels*, Jos. Pauwels, Pieron, J. Platteel*, C. Seghers*, H. en L. Schaefels, A. Serrure, E. Slingenyer*, O. Troost*, L. Van Kuyck*, K. Verlat, Jos. Van Lerius*, Jos. Van Luppen, J. Van de Laer*, Van Arendonck*, Van Reeth, Verswijvel; F. Verhas, E. Van Maldeghem*, B. Weiser*, enz. De namen met eene * duiden de bijzondere leerlingen van Wappers aan.

(2) F. Jos. Van den Branden, bekroond in den prijskamp door de regeering der stad Antwerpen uitgeschreven ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan der academie van beeldende kunsten. 1864.

In 1853, bij de inhuldiging van het museum der academiekers, hoorden wij Z.M. Leopold I aan Wappers zeggen, dat hij (de koning) met groot spijt des schilders ontslag als bestuurder van de academie aangenomen en het eindelijk slechts gedaan had op zijn aandringen en na te hebben vernomen, dat hij in zijne betrekking verdriet vond.

Verdriet, ja, dat vond Wappers in zijne betrekking; hij werd gedwarsboomd, tegengewerkt, getergd. Toen hij uit de academie verhuisde, zeide hij, den trap afgaande met tranen in de oogen tot een zijner vrienden: 'Hier in dit huis heb ik meer verdrietige uren beleefd, dan ik haren op het hoofd heb.' Het is bekend, dat Wappers noode en met een gebroken hart Antwerpen heeft verlaten.

De lijdensgeschiedenis van den voormaligen bestuurder der Antwerpsche academie, zou in vele opzichten zeer belangrijk wezen, ook en vooral om hare leerzame zijde. Wij weten, dat Conscience, die, als griffier, niet slechts de medewerker, maar daarenboven de boezemvriend van Wappers was, wij weten dat hij destijds de toezegging heeft gedaan, die lijdensgeschiedenis te zullen schrijven. Het ware te wenschen, dat hij er tijd en opgewektheid mocht toe vinden.

Zoo iemand, was Wappers naar waarheid de man die aan het hoofd onzer academie verdiende te staan.

Gedurende twintig jaren en zijn dertienjarig bestuur betoonde Wappers zich onder alle opzichten waarlijk berekend voor de taak, welke hij op zich genomen had. Hij heeft aan de vaderlandsche kunst diensten bewezen, die hem recht geven op de erkentelijkheid van het nageslacht.

't Is grootendeels aan hem, dat de hedendaagsche Vlaamsche schilderschool hare kracht en haren bloei te danken heeft.

Dat weten en erkennen allen, die 's mans verdiensten naar waarde schatten. Wie herinnert zich het tijdstip niet, dat een honderdtal vreemde leerlingen het hooger onderwijs volgden? Dikwijls is 't gebeurd, dat zij hunnen meester door luidruchtige toejuichingen onderbraken, eene zaak die in het vak door hem onderwezen, zeker tot de zeldzaamheden behoort.

Aan Wappers hebben wij het te danken, dat van in 1830 af de goede overleveringen der oude Vlaamsche school, die in den Franschen tijd om zoo te zeggen geheel vergeten geraakt waren en tot wier opbeuring de voortreffelijke Herreyns de eerste gronden legde, in aanzien hersteld en weer ruimschoots beoefend werden. Wappers ging voor met woord en daad.

Zoo de uitstekende meester, van zekere zijde in Antwerpen miskend en verongelijkt werd, van andere zijden genoot hij welverdiende hoogschatting en eer.

**

In 1840 schonk Wappers een tafereel voor het *Album ter eere van Rubens.* De opbrengst moest dienen om den dusgenaamden Rubenswagen te helpen bekostigen. Gezegd tafereel stelde voor: *Maria van Burgondië genade afsmeekende voor de ridders Hugonet en van Humbercourt.* Ook aan de inrichting der feesten en de oprichting van het standbeeld ter eere van Rubens te Antwerpen nam Wappers een zeer werkzaam deel; het was hij die, als bestuurder der academie, de feestrede hield bij de inhuldiging van het model van Rubens' standbeeld op het Burchtkerkhof.

Van vóór en rond 1840 dagteekenen een groot getal schilderstukken alsook teekeningen en waterverfschilderingen van Wappers, die verspreid zijn in de bijzonderste verzamelingen van Europa. Wij teekenen hier de bijzonderste tafereelen aan: *De gravin van Lalaing in den slag van Doornik; - De hertog van Alba de onthoofding van de graven van Egmont en Horne bijwonende; - Czaar Peter de Groote*, destijds aangekocht door den koning der Nederlanden en geschonken aan H.K.H. de prinses van Oranje, thans koningin van Holland; - het portret van mevrouw J. De Pret-Roose van Calesberg met een harer zonen op den schoot. Het Parijsche tijdschrift, *Le magasin pittoresque*, gaf in 1842 eene plaat, op hout gesneden volgens de schilderij van Wappers, getiteld: *Een familietooneel*, in bezit van den heer Henri Baudoux, te Nantes.

Op de verkooping van de verzameling van Willem II in 1850 was nog een van 's meesters tafereelen, uit voormeld tijdvak, voorstellende een *Voorval uit het leven van Lodewijk XI* (de oude zieke vorst zit in eenen leunstoel op het terras van zijn paleis, omringd door zijn gevolg; twee jonge meisjes dansen voor hem met veel bevalligheid; twee jachthonden; vele bijhoorigheden; verder een schildwacht en eenige nieuwsgierigen; in het verschiet eene processie die zich naar eene kapel begeeft); deze schilderij, $1^{m}28$ hoog en $1^{m}62$ breed, werd toegewezen aan den heer Van Heeckeren, tegen 2550 gl.

Onderscheidingen van allen aard vielen Wappers te beurt: eermetalen, eerelidmaatschappen van binnen- en buitenlandsche academiën en geleerde kringen, benoemingen in vorstelijke orden enz. Een en ander baarde aan de Antwerpsche burgerij, die Wappers waarlijk lief had, bijzonder veel genoegen. Reeds op 20 October 1833 had Leopold I Wappers benoemd tot ridder zijner orde; later schonk Z.M. hem den titel van schilder van het hof. Wappers schilderde de portretten van al de leden der koninklijke familie, die hem opeen inderdaad vriendschappelijken voet behandelde. Hij maakte ook eene meesterlijke kopij naar een levensgroot portret van Z.M. den eersten koning der Belgen, naar een tafereel van Lawrence, waarop prins Leopold was voorgesteld in de kleedij van ridder van den Kousenband. De hertog Ernest van Saksen-Coburg zond Wappers het kruis zijner orde en in 1840 was hij door dona Maria, koningin van Portugal, tot ridder der Christusorde benoemd.

Den 26^{n} November 1840 trad Gustaaf Wappers in den echt met juffrouw Joanna Catharina Knight, van Engelsche afkomst, maar te Antwerpen geboren. De getuigen waren: voor den bruidegom, Eduard Jolly, kolonel bestuurder bij het depot der genie, te Brussel, en Jan-Hendrik-Karel Wappers, steenbakker, te Antwerpen; voor de bruid: Jan-Joseph-Renier baron Osij[(1)], te Antwerpen, en John-Edward Knight, broeder van de bruid te Rotterdam.

In 1841 schilderde hij voor de kerk van den H. Carolus Borromeus te Antwerpen *Onze Lieve Vrouw van Carmelusberg*, *omringd door een choor van engelen hare litanie zingende*, *terwijl de moeder Gods aan de menschen van alle standen den schapulier uitdeelt.* Naar dit altaarstuk maakte E. Manche eene zeer schoone steendrukplaat. De samenstelling bevat de hoofden van verschillende leden van des schilders familie; onder andere is de Lieve-Vrouw een portret van des schilders

(1) Wij hebben in 1866. bladz. 129, eene korte levensschets en het portret van wijlen baron J.J.R. Osij medegedeeld.

echtgenoote; op het tafereel is ook een van 's meesters kinderen uitgeschilderd; voor sommige figuren dienden zijne leerlingen tot model enz.

In 1842 bekwam hij op de Parijsche tentoonstelling het ridderkruis van het Eerelegioen van Frankrijk en was daar alsook in zijne geboortestad het voorwerp van eene geestdriftige hulde.

In bezit van des schilders familie is nog het door hem in 1843 voltooide tafereel: *De maagd van Orleans*, *op het oogenblik dat de aartsengel Michael*, *tusschen hare twee beschermheiligen*, *haar komt berichten dat zij des anderdaags door de Engelschen gevangen worden en den marteldood sterven zal en hare zending op aarde volbracht is.* Van hetzelfde jaar dagteekent een uitmuntend portret van den heer Jos. de Pret-Roose van Calesberg.

Peter de Groote te Saardam, welk stuk in 1843 toebehoorde aan prins Davidoff, is op koper gesneden door J.B. Michiels en door de Antwerpsche maatschappij ter aanmoediging van schoone kunsten aan hare inschrijvers uitgedeeld in 1848.

Tijdens het kort verblijf in 1843 te Antwerpen van koningin Victoria en prins Albert van Engeland, met HH. MM. den koning en de koningin der Belgen, was Wappers het voorwerp der bijzondere belangstelling van deze doorluchtige personen. Onder andere bijzonderheden dienaangaande zij hier gemeld, dat hij de eer had met hen te verschijnen in het balcon van het koninklijk paleis op de Meir, toen HH. MM. van daar de verzamelde volksmenigte kwamen begroeten. Het Belgische en het Engelsche vorstenpaar bezochten daags daarna Wappers' werkplaats, spraken met zijne vrouw en liefkoosden zijn kind. Zij lieten zich door hem rondleiden in de tentoonstelling van schoone kunsten en bij haar vertrek bestelde koningin Victoria onzen meester eene schilderij. In Engeland teruggekeerd, zond zij hem, ten blijke van hoogachting, eene in zilver gedreven vaas op eenen zilveren vierkanten voetzuil; op de eene zijde van de vaas prijkte het wapen van Engeland; op de andere dat van prins Albert met zijne Duitsche spreuk: *Treu und fest*; op het voetstuk, langs weerskanten: *Presented by Victoria R. & H.R.H. Prince Albert to Gustavus Wappers* 1844. Het geheel is twee voet hoog. (Zie de *Vlaemsche School* 1864, blz. 171.)

Het stuk, door Wappers voor de koningin van Engeland geschilderd, en dat in 1844 voltooid was, stelde voor: *De groote vischvangst te Antwerpen*, wezende dit tafereel eene herinnering aan de visschers, die, tijdens het bezoek van H.M. in 1843, deel uitmaakten van den stoet dien zij op de Meir gezien had. Er is in 1860 eene op staal gegraveerde plaat van verschenen in het Londensche *Art Journal.*

In 1844 schilderde Wappers: de levensgroote portretten van baron Van Havre-Cornelissen en zijn zoon (in bezit van baron Eug. Van Havre); *Kinderen met een Nieuw foundlandschen hond spelende*, ook levensgroot, voor den heer J. de Pret-Roose van

SINT-LUCAS.
Teekening van GUSTAAF WAPPERS, Bestuurder der Koninklijke Academie te Antwerpen.
Houtsnede van wijlen JOSEPH-ERNEST BUSCHMANN, geboren te Sept-Fontaines (Luxemburg) op 13 September 1814, overleden te Gent op 19 Februari 1853.

Calesberg (de kinderen zijn de heeren Arnold en Xaveer de Pret); *Genoveva van Brabant* (in de verzameling van de koningin van Engeland te Windsor, werd op staal gegraveerd in 1856 door J.C. Armytage en verscheen in het *Art Journal*)*; De engel des goeds en de engel des kwaads*, op koper gesneden door M. Verzwijvel,(1) in bezit van den voormelden heer baron J. de Pret. Het stuk is op paneel geschilderd, 85 c. hoog en 75 c. breed. In 1845 schilderde Wappers op uitmuntende wijze zijn eigen portret, dat op koper gesneden werd door den reeds genoemden befaamden plaatsnijder M. Verzwijvel.

Toen Wappers dit jaar de tentoonstelling van Parijs bezocht, werd hij uitgenoodigd om zich bij den koning te begeven. Lodewijk-Philips deed den kunstenaar in zijn eigen rijtuig klimmen en bracht hem naar de paleizen van St.-Cloud en Versailles, waar de Fransche vorst zelf den schilder rondleidde, om hem onder andere te toonen zijne uitgebreide schilderijenverzamelingen, de naar stukken van Rubens gemaakte tapijten enz. Dit bezoek duurde niet minder dan vijf uren. De koning noodigde Wappers bij zich aan tafel, in het paleis van Neuilly; aan den disch moest de schilder plaats nemen tusschen de koningin en den hertog van Nemours. De koning bestelde hem een tafereel voor de galerij van Versailles, eene eer die aan slechts weinige Vlaamsche schilders onzes tijds is te beurt gevallen.(2)

In 1846 zond Wappers naar de Antwerpsche tentoonstelling zijn *Christoffel Colombus in de gevangenis*, *Ribeira en zijne dochter*, *Kinderportretten*, alsook zijn eigen hooger vermeld portret.

Dit jaar schonk de koning van Beieren hem het ridderkruis der St.-Michaëlsorde; de eereteekenen der orde gingen vergezeld van een eigenhandigen brief des vorsten, waarin aan Wappers dank werd betuigd voor het doelmatig onderwijs door hem in de Antwerpsche academie gegeven aan Beiersche jongelingen, waartusschen de later zoo beroemde Hildebrandt.(3)

In 1847 deed Wappers eene omreis in Holland; de Nederlandsche kunstbeoefenaren richtten ter zijner eer een groot feest in te Scheveningen. Ditzelfde jaar verhief Leopold I Gustaaf Wappers in den adelstand met den titel van baron, erfelijk gesteld voor de oudste mannelijke leden der familie.

Wij deelen verder des schilders wapen mede: een schild van azuur met getand kruis, geruit van keel en zilver op twee lijnen; het schild gedekt met eene baronskroon waarboven een helm voorzien van dekkleederen van azuur en zilver; als helmteeken eene opkomende zwaan; voor schildhouders: rechts eene omlauwerde zwaan, links een valk met eene baronskroon om den hals, beide van natuurlijke kleur; een lint van zilver met de volgende leus: *Rege et Arte*, dat is *door den koning en de kunst.*

In 1848 schonk Wappers drie paneelen voor het antependium van het prachtig rustaltaar dat jaarlijks bij de groote processiën der hoofdkerk de Meir te Antwerpen versiert. Zij stellen voor: de Zaligmaker, O.-L.-Vrouw en St. Joseph. Hij wilde zijnen naam verbinden met dien van zijn jeudigen vriend en oud leerling, Frans Durlet, door wien, zooals men weet, genoemd altaar gemaakt werd. Dit jaar voltooide Wappers, ter voldoening aan de bestelling van den koning van Frankrijk, *Eene episode uit het*

(1) Geboren te Antwerpen in 1819, aldaar overleden in 1868.

(2) Er zijn in deze verzameling stukken van M.J. Van Brée, P. De Caisne, L. Gallait en A. Van Ysendyck.

(3) Geboren te Stettin den 2^{den} Juli 1804, overleden te Dusseldorp na eene langdurige ziekte den 29sten September 1874.

beleg van Rhodes door de Turken; dit stuk, bestemd voor de galerij van Versailles, was juist afgewerkt toen in gemeld jaar te Parijs de omwenteling uitbrak en daardoor schijnt het tafereel in bezit te zijn gebleven der familie van Lodewijk-Philips.

In 1849 schilderde hij *Boccaccio den Decameron lezende bij Joanna van Napels;* in bezit van den heer J. de Pret-Roose van Calesberg. Het is geschilderd op doek 2 m. 28 c. breed en 1 m. 80 c. hoog.

In 't zelfde jaar benoemde hem de koning van Portugal tot commandeur der Christusorde.

Van omtrent 1850 is er nog een stuk van Wappers in bezit zijner familie, voorstellende: *De gebroeders De Wit den oogenblik hunner terechtstelling afwachtende.*

Van 1851 dagteekent de schilderij getiteld: *André Chenier in het gevang St.-Lazare met mejuffer de Coigny en de hertogin van Saint-Aigneau*, die in 1855 op de Antwerpsche driejarige tentoonstelling verscheen en zich thans bevindt in de verzameling Nottebohm te Antwerpen; is op paneel geschilderd, 97 c. hoog en 75 c. breed.

In genoemde verzameling Nottebohm bevindt zich van Wappers nog een tafereel, geschilderd in 1852, voorstellende *Jane Shore vervolgd en gesteenigd door het volk;* (Zij was veroordeeld door Richard III, koning van Engeland, die op doodstraf had verboden haar voedsel of bescherming te verleenen); dit stuk, op doek geschilderd, is hoog $1^{m}50$, breed $1^{m}70$.

Omtrent denzelfden tijd schilderde Wappers *Lodewijk de XVII*^{e} *in den tempel bij Simon den schoenmaker;* dit stuk hoorde toe aan Z.M. Leopold I toen het in 1852 op de Antwerpsche driejarige tentoonstelling prijkte; het werd op koper gesneden door J.B. Meunier.

Dit jaar stelde Wappers nog ten toon: *De twee moeders uit het oordeel van Salomo* (de moeder van het doode wicht heeft het levende kind harer gezellin uit zijn slaapstede genomen; de beroofde moeder vliegt op, om haar kind terug te eischen). Een uitmuntend stuk, waarover toen eene merkwaardige brochure verscheen door H. Conscience, in de Fransche taal geschreven.

Sedert zijn ontslag als bestuurder der Antwerpsche academie vertoefde Wappers in 1853 eenigen tijd te Brussel om de portretten der prinsen te maken en vestigde zich ditzelfde jaar te Parijs. Bij zijn oponthoud te Brussel ging van hem het gedacht uit een algemeen kunstcongres te houden; daaraan werd geen gevolg gegeven; men weet dat zulk een congres in 1861 te Antwerpen plaats had.[1] Wappers nam er echter geen deel aan.

(Wordt voortgezet.)

(1) Zie daarover de *Vlaemsche School* van gemeld jaar alsook van 1862.

De Liggeren en andere historische Archieven der Antwerpsche Sint-Lucasgilde.
Onder zinspreuk: Wt jonsten versaemt.

Deze uitgave begonnen in 1864 en w a a r v a n wij reeds in 1869, bladz. 20, 32 en 83 gewaagden, is onderbroken geworden in 1872, ten gevolge van te Antwerpen gekende omstandigheden. De heer Martinus Nijhoff, uitgever te 's-Gravenhage, is onlangs eigenaar geworden van de nog voorhanden zijnde afleveringen, toebehoord hebbende aan den uitgever F. Baggerman, en heeft zich verstaan met de heeren Ph. Rombouts en Th. Van Lerius om de uitgave voort te zetten. De 6e aflevering van het IIe deel is verschenen; het werk zal worden voortgezet tot het jaar 1792, het laatste der inschrijvingen der eigenlijke LIGGEREN, die met de zevende aflevering voltooid zullen wezen, de bladwijzer hierin begrepen.

Maar de uitgave is hiermede niet volledig; er moeten nog verschijnen: 1o De *Bussenboecken* of registers der kas van ouderlingen onderstand der Gilde (1538-1690); 2o kunst-historische en andere feiten vermeld in de rekeningen van uitgaven van St-Lucas; 3o notas over een aantal merkwaardige daadzaken aangeteekend in het dusgenaamde *Resolutieboeck* der Gilde; 4o eene keus belangrijke uittreksels uit de Rekenboeken van de Rederijkkamers *de Goudbloem* en *de Olijftak;* 5o privilegiën en andere oorkonden der Gilde en Rederijkkamers; 6o de echte lijst der dekens enz. van St.-Lucas. De druk dezer historische archieven is geschat op twee deelen, zoo dat het gansche werk uit vier deelen zal bestaan, in plaats van twee, zooals oorspronkelijk was opgegeven. Edoch daar de inschrijvers zich, volgens het prospectus, niet hadden verbonden dan tot het ontvangen van twee deelen, zoo heeft het de heeren Rombouts en Van Lerius en den tegenwoordigen uitgever goed geschenen, ten aanzien dezer voortzetting, de belanghebbenden te raadplegen en derhalve eene nieuwe inteekening te openen voor de uitgave der IIIe en IVe deelen.

Deze zullen een afzonderlijk titelblad hebben, ten behoeve der inteekenaren, welke de twee eerste deelen niet zouden bezitten. Zij, die dus willen medewerken tot het voltrekken van dit gedenkstuk der oude Antwerpsche school, zijn verzocht er spoedig kennis van te geven aan den heer Martinus Nijhoff, uitgever te 's-Gravenhage.

Pedro en Juana.

V. Zegepraal en verlossing.

Des morgens na de terugkomst van Achmed heerschte er eene groote drukte in de stad. De inwoners, de schitterende zegepraal des jeugdigen helds vernomen hebbende, gaven zich aan de uitbundigste vreugde over. De moskeeën werden versierd, en aan alle kanten was men bezig met eerebogen op te richten. Overal prijkte de naam des overwinnaars, die helaas! op hetzelfde oogenblik in den kerker zijne doodstraf afwachtte. - O, aardsch geluk, wat zijt gij wispelturig!

In het paleis ging het geheel anders toe, dan in de straten van Toledo. Hier werd de lof van Achmed gezongen en zijn moed geprezen, dààr werd zijne afvalligheid vervloekt en zijn leven bedreigd. Hiaya had in stilte zijne priesters en raadslieden bijeen doen roepen, ten einde hun gevoelen te vernemen en het lot der gevangenen te beslissen. Allen, door godsdiensthaat en dweepzucht verblind, drongen er op aan, de Vega zoo spoedig mogelijk ter dood te brengen, maar wat Achmed betrof, omtrent dezen waren de gevoelens verdeeld: sommigen eischten zijnen dood, anderen wilden nog trachten hem tot betere gedachten te brengen. Wij zullen echter het einde dezer beraadslaging niet afwachten en de zaal verlaten, om te gaan zien wat er vóór en in den kerker onzer helden voorvalt.

Ferdinandez en zijn zoon, dien wij in 't vervolg Pedro zullen blijven noemen, waren te zamen in denzelfden kerker opgesloten. Zoodra zij alleen waren, gaven zij eenen vrijen loop aan hunne gemoedsbewegingen. Nooit had Pedro, zelfs in de prachtigste zalen van het koninklijk paleis, zich zoo gelukkig gevoeld; nooit had hij zoo vrij geademd als thans binnen deze enge en sombere muren. Hier immers mocht hij, voor het eerst zijn levens, het hoofd op zijns vaders borst laten rusten; want al had hij ook vroeger Almansor den zoeten naam van vader gegeven, nu toch gevoelde hij iets in zijn binnenste, dat hem tot hiertoe was vreemd gebleven en waarvoor hij te vergeefs eene benaming zocht.

Eene plant, uit het zuiden naar het noorden overgebracht, zal, zoo zij al niet sterft, nimmer haren natuurlijken luister vertoonen en geene rijpe vruchten dragen; maar in haar vaderland teruggevoerd, aan de haar eigene lucht en grond weer gegeven, zal zij hare pracht hernemen; zij zal weer bloemen en schoone vruchten voortbrengen. Evenzoo blijft in het hart des kinds, schoon het ook 't voorwerp der teederste zorgen

eens vreemdelings zij, eene ledige en koude plaats, welke slechts aan den boezem zijner ouders kan vervuld en verwarmd worden.

Vader en zoon gebruikten de schijnbaar laatste oogenblikken huns levens, om hunne harten in elkander uit te storten. Gelukkig was de Vega, daar hij den zoon de deugden zijner moeder kon afschilderen. De beeltenis der te vroeg gestorven vrouw beurtelings aan het hart en aan de lippen drukkende, verhaalde hij aan Pedro, hoe zij tot het laatste oogenblik haars levens niet opgehouden had; voor haar kind te bidden.

Pedro, op zijne beurt, maakte zijnen vader bekend, hoe hij na Almansors dood door Hiaya met weldaden overladen was; hoe deze hem, als prijs zijner zegepraal, zijne eenige dochter Eldina tot bruid gegeven had; en eindelijk deelde hij hem den droom mede, die hem na zijne overwinning zoo zeer ontsteld en, als het ware, met wroeging vervuld had.

Zoo waren eenige uren in onbeschrijfelijke zielevreugd vervlogen, toen deze door het naderen van voetstappen gestoord werden. Voor de deur van den kerker hield men stil, en vader en zoon, geloovende dat hun laatste uur geslagen was, knielden neder en bereidden zich tot den dood. Doch eensklaps ontstond er eene hevige woordenwisseling; het scheen dat iemand den ingang des kerkers verdedigde. Zij luisterden aandachtig, en inderdaad, zij hoorden Eldina met vastberaden stem uitroepen: - Gij zult deze plaats niet binnentreden, tenzij over mijn lijk!'

Met kracht verzette zij zich tegen de soldaten, die gekomen waren om aan Ferdinandez en Pedro het doodvonnis te volvoeren. Als een engel, door den Hemel afgezonden, beschermde zij de weerlooze onschuld tegen de overmachtige boosheid.

Toen deze worsteling eenigen tijd geduurd had, hoorden zij een nog sterker en verward gedruisch. De woordenstrijd had opgehouden en werd vervangen door het gerammel van wapenen en de kreten van vechtende krijgslieden. Wij zullen het leven onzer helden aan de moedige bescherming van Eldina toevertrouwen en gaan zien wat de oorzaak van dit gedruisch zijn mag.

Gelijk wij vroeger zagen, zou koning Alphonsus, eenige dagen later dan Ferdinandez, met een leger naar Toledo oprukken. Dit was geschied; en onder weg de treurige mare van de Vega's nederlaag en gevangenschap vernomen hebbende, had hij zich gehaast, om den held van Spanje aan de handen der Mooren te ontrukken.

Het christen leger verscheen vóór de stad, terwijl de inwoners, dronken van vreugde, zich aan alle soorten van vermakelijkheden overgaven. Ook in het paleis hield het voorgevallene tusschen de Vega en Pedro alle gemoederen zoodanig bezig, dat er aan niets anders gedacht werd, dan aan de voldoening der wraakzucht. Dit alles was oorzaak dat Alphonsus, de poorten en muren der stad onbezet vindende, deze zonder slag of stoot overmeesterde. Aanstonds begaf hij zich naar het paleis van Hiaya, verbrijzelde de deuren en verscheen met uitgetogen zwaard in de vergaderzaal, eenige oogenblikken nadat de beul deze verlaten had, om het vonnis te gaan volvoeren.

- Waar is Ferdinandez de Vega? Waar is de Leeuw van Castilië? - was de eerste kreet des braven vorsten.

- Te laat! te laat! hij is niet meer! - riep de grijze Calib, buiten zich-zelven van droefheid.

Alphonsus stond verplet bij 't hooren dezer treurige tijding. - Dood? Dood? - zeide hij, - en wie is zijn moordenaar?'

- Hij! hij! - schreeuwde Calib op Hiaya wijzende.

Woedend vloog Alphonsus op Hiaya aan, en dezes laatste uur ware geslagen, zoo Pedro niet was binnengetreden. Zijnen weldoener in gevaar ziende, werpt hij zich, schoon ongewapend, tusschen hem en Alphonsus, en dekt hem met zijn lichaam.

- Laat af! laat af! - roept hij uit; - wie durft zich vermeten, Hiaya te deren?

Alphonsus greep Pedro in de borst en wierp hem onzacht van zich af, toen de Vega die met zijn zoon, op aanwijzing van Eldina, door de Spaansche krijgsknechten uit den kerker, verlost was, binnentrad, en radende wat er omging, den koning vergiffenis vroeg voor zijnen zoon. Alphonsus, verheugd Ferdinandez levend weer te zien, omhelsde zijnen grijzen vriend; en na het volbrengen van dezen vriendschapsplicht, vroeg hij hem verwonderd, hoe hij, die zich steeds kinderloos genoemd had, eenen zoon had aan het moorsche hof.

De Vega deelde nu den vorst mede, op hoe wonderbare wijze hij zijn kind, dat hij reeds twintig jaren dood waande, had weergevonden, en op Calib wijzende, verhaalde hij, hoe deze den kleinen Pedro uit de vlammen gered had, doch ongelukkiglijk in de handen der Mooren gevallen was. Daarna maakte hij ook den vorst alles bekend, wat hij van Pedro ten opzichte van Hiaya vernomen had, ten einde de handelwijze zijns zoons te rechtvaardigen. Hij somde de weldaden op, waarmede de moorsche koning Pedro had overladen en smeekte, als blijk van dankbaarheid, genade voor den weldoener zijns zoons.

Koning Alphonsus, die zoo edelmoedig als dapper was, voldeed gaarne aan het verzoek van zijnen vriend. Hij schonk Hiaya niet alleen het leven, maar zelfs de vrijheid, en liet het aan zijne keus, te Toledo te blijven of naar elders te vertrekken. Deze echter vond het te vernederend, als onderdaan te leven in een land, waar hij eertijds als vorst geregeerd had, en verliet in stilte het koninkrijk Toledo.

Eldina was verplicht haren vader te volgen en alle hoop op eene vereeniging met Pedro te laten varen; want niet alleen was het nu bestaande verschil van godsdienst daartoe een ernstig beletsel, maar ook haars vaders haat tegen het christendom, welke na de ondergane vernedering nog was aangegroeid, zou zulks nimmer gedogen. Zij vertrok dan zonder haren beminde te kunnen vaarwel zeggen, en onzeker of zij hem ooit zoude wederzien.

(Wordt voortgezet.)

PETER VIERHOUT.

Moed.

Vele menschen toonen vooral gaarne hun persoonlijken moed bij gelegenheden waar weinig gevaar bestaat, en die moed *klimt* gewoonlijk naarmate het gevaar *vermindert.*

De Vlaamsche School.
(Vervolg van bladz. 174.)

VI.

't Barbaarsch geweld van Rome ging ten onder,
't Veelgodendom week voor de christenheid;
Een hooger macht dan keizerlijke heeren,
Een schooner troon was 't menschdom toegezeid,
Maar de overmoed van dwepende Islamieten
Verhief den kop vol ijdlen waan en grim;
Geen Christnen meer maar Mekka's volgelingen,
Dat Mahmouds naam voor heel de wereld glimm'!

De ridders zoo dapper en vroom van gemoed,
Zoo edel van bloed -
Zij trokken geestdriftig de zwaarden;
De kluizenaars riepen hen op tot den strijd
Voor 't heilige graf, door de Turken ontwijd,
Dat ze als hunne prooie bewaarden.

'Naar Salem! God wil het!' zoo luidde hun kreet -
Ter kruisvaart gereed,
Vergaârden baronnen en serven;
De bekers en wapens weerklonken op 't slot,
Zij juichten vol hoop, want zij streden voor God,
En zworen: verwinnen of sterven!'

't Klokgebrom
Van den dom,
Doet alom
Statiglijk zich hooren;
Een geduchte krijgrenstoet
Volgt de priesters op den voet,
Bij 't gezang der koren.

Elks banier,
Rijk van sier,
Wappert fier
Aan de lange lansen;
En de bonte pluimenpraal
Van den stormhoed langs het staal,
Schitterend van glansen.

't Ridderpaard
Zwaait de staart
Onvervaard,
Prijkt met breede manen;
's Ruiters opgeheven speer
Flikkert vlammend heen en weêr,
Tusschen al de vanen.

't Heiligdom
Bergt den drom,
Die alom

Vol geloof gaat knielen;
Bij het outer, voor het kruis,
Bidt de dienaar van Gods huis
Voor de vrome zielen.

Salems muren zien de scharen
Van 't strijdlustig Christenheer;
Ridderlijke beukelaren
Kaatsen de oosterzonne weêr.
Godfried, Tancred, Boudewijnen,
Vorsten, prinsen, priestrenstoet -
Ieder spreekt er tot de zijnen,
Ieder vlamt van heldenmoed.

Dapper wordt de vest besprongen,
En het vreeslijk stormgevaart
Naar de muren voortgedrongen,
Waar de vijand staat geschaard.
Pek en solfer mogen vlammen,
Rotsen dondren naar beneên;
Niets verbreekt de Christendammen,
Van hun leger wijkt er geen.

Dichte drommen Saracenen
Vallen door der riddren zwaard,
Of zij vlieden ijlings henen
In een wilde tuimelvaart.
Jublend wordt de kruisbaniere
Op den vestingtrans geplant;
Dat zij door het luchtruim zwiere,
Bij der Christnen offerand.

VII.

En eeuwen, eeuwen vloden heen
Met voor - en nageslachten;
Schoon menig meesterstuk verdween,
Al brak de tijd metaal en steen -
Hij schiep ook nieuwe krachten.
Vermaarde mannen van talent
Verbaasden heel de wereld -
Wie zijn hun namen niet bekend?
Door grooter glans dan vorstengloor ompereld!

Het godlijk evangelieboek,
Met al zijn wonderheden,
Bracht hunne hand op hout en doek,
Of met volleerden kunstgreep kloek
Gebeiteld en gesneden.
Al wat er in historieblaân
Roemruchtigs staat geschreven -
Trok hun talent vol geestdrift aan,
Bezielden zij met idealisch leven.

Ridderspelen, gildefeesten,
Kamp van rhetorieke geesten
Om den prijs der poëzie;
Valken-, ever-, hertenjachten,
Strijd van gilde- en koningskrachten,
Volksvermaken, volksgedachten -
Alles stof voor hun genie.

In de grootsche kathedralen
Zien wij hunne schepping pralen,
Meesterwerken van 't penseel;
Zilver-, goud- en naaldtrezoren;
Eiken beeldhouw en ivoren;
Marmers, die het oog bekoren;
Glasruitschildring - rijk geheel.

Wonderschoone harmoniën,
Godgewijde melodiën,
Ruischen in het tempelkoor, -
Treffend zweven Vlaamsche accoorden,
Op verheven bijbelwoorden -
't Ruim der tempelbogen door.

Indrukwekkende orgeltonen,
Keurmuziek van Vlaamsche zonen,
Galmen bij het roerend lied,
Dreunen door de holle beuken,
Opgevuld met wierookreuken,
Die m'als wolken drijven ziet.

En bij 't plechtig nederknielen
Zenden alle vrome zielen
Hartebeden op tot God;
Smeeken, wenschen, hopen, danken, -
Mengeling van zieleklanken,
Balsem voor het menschlijk lot.

Wat de tijdstroom heeft bedolven
In de rustelooze golven
Van zijn ongepeilden schoot;
't Goddelijk geloof, o wonder!
Ging voor 't menschdom nooit ten onder,
't Zegepraalde op tijd en dood.

M.H. DE GRAAFF.

(*Wordt voortgezet.*)

De sprinkhanen in Turkije.

(Zie bladz. 92.) Volgens berichten uit Turkije werd in October ll. (en dit schijnt schier jaarlijks zoo te gebeuren) het eilandje Ayios Strali, bezuiden Lemnos, letterlijk overrompeld door de sprinkhanen. De plaatselijke overheden meenden dat er ditmaal

tooverij mee gemoeid was en dienovereenkomstig veroordeelde de raad van het eiland zeven vrouwen, beschuldigd van tooverij, om opgesloten te worden in eene donkere spelonk. Zonder hare vrienden en bloedverwanten, die haar heimelijk voedsel brachten, zouden de ongelukkigen van honger omgekomen zijn, daar van overheidswege geen de minste zorg voor haar gedragen werd. Twee dezer vrouwen waren gehuwd en hare echtgenooten werden, daar zij geholpen hadden in het bezorgen van spijs aan hunne vrouwen, in de gevangenis opgesloten en tot eene geld boet veroordeeld. De sprinkhanen intusschen, verdwenen niet van het eiland, maar werden talrijker dan ooit en zetten hunne verwoesting voort. Emin-bey, aïmakan van Lemnos, heeft, zoodra hij van de zaak onderricht was, de gevangene vrouwen doen in vrijheid stellen; eene der vrouwen is overleden. De andere hebben bij de hooge regeering een beklag ingediend. Tusschen de opgeslotenen bevond zich eene vrouw van 90 en een meisje van 18 jaar.

Gedegen ijzer.

Zooals men weet, bestaat er in de natuur, geen zuiver of gedegen ijzer. Dergelijk ijzer bestaat echter wel in de werelden die boven onze hoofden zweven, zooals ons van tijd tot tijd bewezen wordt door stukken van sterren die op onzen aardbol te recht komen. Geheel onlangs vond men in Groenland eenen blok gedegen ijzer, 2 meters hoog en 1 meter dik, van eivormige gedaante. Deze uit de lucht gevallen massa, is naar Stockholm overgebracht, om er door geleerden onderzocht te worden. In den plantentuin te Parijs wordt een klomp gedegen ijzer bewaard, die 591 kilos weegt: hij viel, 200 jaar geleden, in de Fransche gemeente Caille (Var), tot grooten schrik der dorpelingen; dezelfde verzameling bezit eenen blok ijzer van dezelfde soort, die in 1867 van Mexico naar Parijs werd gevoerd en eene zwaarte van 780 kilos heeft; deze blok gelijkt aan een verdroogden boomstruik. De Russische natuurkundige Pallas bekwam in 1749 van eenen Kozak, in Siberië, eenen bol gedegen ijzer van één voet middellijn; deze bol bevindt zich thans in het kabinet van natuurlijke geschiedenis te St.-Petersburg. Om te weten of ijzer al dan niet zuiver, gedegen is, moet men, na het glad gevijld en gepolijst te hebben, er een zuur laten op invreten; onder die behandeling vertoonen zich in gedegen ijzer strepen en lijnen, welke, naar den natuurkundige die ze het eerst ontdekte, figuren van Widmanstell worden genoemd.

Vlaamsche schrijvers der oude hoogeschool van Leuven.

IV. Willem Lepaige.

Men schrijft ook Le Page. Hij werd geboren te Humbeeck, bij Vilvoorde, den 10^{n} Juli 1688; hij begon zijne studiën maar op zijn 19^{e} jaar, en bekwam in 1712 de derde plaats in den algemeenen kampstrijd van wijsbegeerte, eene wetenschap welke men hem in 1717 gelastte in de pedagogie het *Verken* te onderwijzen. Ondertusschen ging hij voort met zich vlijtig op de godgeleerdheid toe te leggen, en deed zijne licentieproef den 3^{n} October 1724. Hij studeerde ook de wiskunde en werd hierin leeraar benoemd bij opene brieven van keizer Karel VI, geteekend den 5^{n} November 1730. Vier jaar later werd hij aan het hoofd gesteld van Standoncks college, aan hetwelk hij allerlei goed bewees. In 1742 was hij rector der universiteit. Maar in

1765 rukte een plotselinge dood hem weg den 17^{n} Juni, wanneer hij 's morgens nog mis gelezen had. Deze priester heeft zijn gewonnen geld milddadig besteed tot hulp en troost der armen. Behalve een in 't Fransch opgesteld werk: *Méthode générale pour trouver le vuide et le reste de toutes sortes de tonneaux entamés*, dat M. Van Overbeke in 1749 drukte, gaf hij nog dit Vlaamsche uit; *Cyferkonste*, *item de grondregels der Geometrie met de Landtmeterye; alsoock de Wijnroeyers-konste ende maniere om Sonnewysers te maecken.* Loven Jan-Franc. Van Overbeke, 1760, in-12. Zie verder Paquot VIII, 404-7.

Wilsele, *bij Leuven.*

L.W. SCHUERMANS, PR.

Vlaamsche muurtapijten der XVIIe eeuw, uit het huis Van Susteren Du Bois, op de Meir n^{r} 79, te Antwerpen.

Op 18 Januari 1875 zullen ten huize van den griffier Ed. Ter Bruggen, te Antwerpen, openbaar verkocht worden de tapijten, welke vroeger gespannen waren in eene zaal van het huis Van Susteren-Du Bois, op de Meir n^{r} 79, en nu laatstelijk toebehoorden aan de familie Van Kerckhoven, die voormeld huis had aangekocht. Deze tapijten zijn ten getale van vier, bevattende vijf onderwerpen, te weten: 1. *Thetis Achilles in den hellevloed dompelende* (4 m. op 3^{m}25). Links Thetis, op zijde gezien, gevolgd van de voedster, gebogen over den hellevloed, waarin zij den kleinen Achilles dompelt; op den achtergrond, de hellevloed, de boot van Caron, met zielen beladen, de hel enz.; rechts de slapende Cerberus. II. *Opvoeding van Achilles* (4 m. op 2^{m}45.) De toekomende held berijdt den paardmensch Chiron, die hem onder het loopen toespreekt (dergelijke voorstelling gaf de *Vlaamsche School* in plaat, in 1868, bladz. 9); in het landschap, op een verwijderd gebergte, eenige huizen; links een boom aan welks takken een voorwerp hangt, dat waarschijnlijk behoort bij de opvoedingsgerieven, door Chiron gebruikt. III. *Gramschap van Achilles* (4 m. op 3^{m}75): Agamemnon op zijnen troon; rechts bemerkt men het hoofd van Nestor; Priam; links Achilles, die zijn zwaard wil togen, maar daarin door Minerva verhinderd wordt. IV. *Chryseis aan haren vader teruggegeven* (4 m. op 5^{m}80); dit tapijt, het grootste en schoonste van de vier, bevat 13 figuren; in het midden Chryseis en haar vader, die haar in zijne armen neemt; Calchas; rechts het gevolg van Chryseis, vertrekkens gereed, met dienaars, paarden enz.; links, op den voorgrond, Agamemnon, twee slaven die vazen vullen met goud; op den achtergrond links, een pestzieke onder zijne tent, bezorgd door twee weenende menschen; in het verschiet scheepsmasten enz$^{(*)}$ v. *Dood van Achilles* (4 m. op 3^{m}80); Achilles heeft zich naar den tempel van Apollo begeven; hij knielt voor het altaar; twee hoogpriesters voltrekken het offer; op dit oogenblik verschijnt Paris aan de poort, geleid door eene godin op wolken gedragen; hij heeft zijnen boog gespannen, en de pijl heeft den hiel van Achilles doorboord, die zich met van de pijn verwrongen gelaat omwendt. *De boord* der tapijten is ongeveer 35 centimeters breed; in het middendeel van boven, een loofwerk met een blauw schild, omringd door twee engelen; links en rechts, bloem- en vruchtfestoenen, die met eene koord gehouden worden in den bek van dubbele arenden in de hoeken; de zijkanten zijn insgelijks versierd met bloemenkransen enz.; de kransen vormen drie verschillende afdeelingen, de eene is afgewisseld door een notenkrakend eekhoorentje, de andere, juist in het midden, door een rustenden papegaai, de derde door een druivenpikkenden vogel. Van onder, in de hoeken welke met die van boven overeenkomen, liggende leeuwenbeelden; in het midden wapenschilden der familie Carenna en links en rechts fruithoopen. De in de hoeken voorkomende dubbele arenden vindt men terug als helmsieraad op het wapenschild van Carenna.

Voormeld huis Van Susteren-Du Bois, dat door den befaamden bouwmeester J.P. Van Baurscheit herbouwd werd, hoorde vroeger toe aan Denys Potteau, raadsheer

(*) Aangaande dit onderwerp bestaat verschil van gevoelen; meerdere kunstkenners beweren, dat het *niet* voorstelt *Chryseis aan haren vader teruggegeven.* Hierover nader in eene volgende aflevering.

en gewoon commissaris van Zijner Majesteits legers; hij kocht het in openbare veiling, den 30n Januari 1691, van de kinderen van Jan-Frans Carenna, die het geërfd hadden van hunnen vader, Jocomo-Antonio Carenna, bij testament verleden te Antwerpen, voor den notaris Sebille, op 9 Maart 1669. Het moest Jacomo-Antonio Carenna zijn die de muurtapijten deed maken. Hij was een koopman van Milaneesche afkomst, geadeld bij patentbrieven, gedagteekend van Madrid, 30 December 1655. Wij laten hier zijn wapen volgen. Daar het schild van den nieuwen edelman in

den boord der tapijten is gewerkt, zoo moeten deze zeker *na* 1655 gemaakt geweest zijn; Carenna's wapenschild staat ook gebeiteld op eenen zerksteen in de Antwerpsche Sint-Jacobskerk. Jacomo-Antonio Carenna had voormeld eigendom gekocht van Pieter Hellemans, op 29 Juli 1649; Hellemans had het gekocht op 4 Juli 1622 van signor Duarte Xìmenès, op wien het was overgegaan van Lucas de Wael en dezes vrouw, Suzanna Keurlinckx, den 29n Maart 1610; genoemde echtelieden hadden het huis slechts één jaar in hun bezit. Het jaar te voren was het verkocht op 14 Augustus, tengevolge van het overlijden van Nicolaas Rodriguez d'Evora, die het had bekomen van zijnen broeder Simon, welke het had gekocht van Helena Serrana op 26 April 1584, aan wie het was toegewezen in openbare veiling op de Vrijdagschemarkt, te Antwerpen, ten overstaan van ridder Lodewijk van der Linden, ambtman te Antwerpen, op 23 Maart 1575; deze verkoop geschiedde uit oorzake van verschillende onbetaalde pandrenten, ten laste van Jeronimo en Alonzo d'Espinosa, op wier naam het huis aangeteekend staat in de oude Antwerpsche *Wyk-Boeken*, deel 17, bladz. 222. Uit de opzoekingen, in de stedelijke archieven van Antwerpen gedaan door den heer P. Génard, is gebleken, dat, vóór de heropbouwing van het huis in de XVIIIe eeuw, er eene zaal bestond, waar de schoone tapijten in hun geheel konden gezien worden, zonder ingevouwen of geplooid te zijn, zooals zij sedert dien waren. Boven de

schouw prijkte er toen een tafereel, voorstellende: *De moord der onnoozele kinderen*, door P.P. Rubens, en boven de twee deuren *De geschiedenis van Cleopatra*, door J. Jordaens. Volgens den heer Ad. Siret, zijn hooger beschrevene tapijten gemaakt in de vermaarde fabriek van A. Roelants, te Brussel. Tot heden kent men den naam van den teekenaar niet, maar stellig is het, dat de samenstellingen aan Rubens en Jordaens herinneren; in het groot paneel erkent men zeer goed Rubens' vrouw Helena Fourment en des schilders leermeester A. Van Noort; de vrouw met een mandje op het hoofd, treft men ook aan op een der vleugeldeuren van de *Kruisafdoening* van Rubens in de Antwerpsche hoofdkerk.

Pedro en Juana.

VI. Slot.

Na 368 jaar in de macht der Mahomedanen geweest te zijn, was Toledo dan aan het christen koninkrijk teruggegeven. Alphonsus verplaatste derwaarts zijn hof, doch liet den moorschen inwoners de volle vrijheid ter beoefening van hunnen godsdienst en handel. Alleen die tempels, welke vroeger den christenen hadden toebehoord werden weder voor den dienst van Jezus-Christus ingewijd.

Binnen weinige weken had de stad Toledo een geheel ander aanzien gekregen. De wallen en poorten werden bewaakt door christen krijgslieden; driemaal daags werden weer de geloovigen door het statig klokkengelui tot het gebed uitgenoodigd; het Kruis prijkte weer op de hooge torenspits en verduisterde den glans der Halve-maan, welke het nog aan zijne zijde duldde; en weldra zag men weer de eerbiedwaardige priesterenschaar, onder plechtig psalmgezang, door de straten trekken.

Op zekeren morgen was de hoofdkerk prachtig versierd; en het gelui der klokken en de in feestgewaad gedoschte menigte, die zich tempelwaarts spoedde, kondigden aan, dat er eene buitengewone plechtigheid op handen was. Weldra was het kerkgebouw met geloovigen opgevuld, die, in stilte biddende, het begin der goddelijke diensten afwachtten.

Eindelijk verlieten de priesters het altaar en begaven zich naar het plein vóór de kerk. Dâàr naderde een jongeling in moorsch gewaad, geleid door koning Alphonsus en Ferdinandez de Vega, en gevolgd door eenen grijsaard insgelijks in moorsche kleeding. Aan den ingang der kerk werd de lofzang ‘Veni Creator’ gezongen, welke door eene indrukwekkende stilte werd opgevolgd. De beide Mooren deden nu eenige stappen voorwaarts, totdat zij aan eene knielbank kwamen, waarop een Christusbeeld was neergelegd. De jongste, die niemand anders was dan Pedro, ontdeed zich van zijn tulband en met eene heldere stem zwoer hij de dwaling af; vervolgens nederknielende vereerde hij het kruis, dat hij met zijne tranen bevochtigde.

Daarna volgde de grijze Calib. Met bevende stem sprak hij den eed uit, waardoor hij aan het ongeloof verzaakte, en toen hij, na twintig jaren van berouw en wroeging, weer voor de eerste maal de lippen drukte op het beeld des gekruisten Verlossers, werd hij zoodanig door zijn gevoel overmeesterd, dat hij buiten kennis op de knielbank neerzeeg.

Zoodra Calib weder tot bewustzijn gekomen was, trad men voort naar het altaar, onder het zingen van den lofzang ‘Te Deum,’ om Gode dank te zeggen voor de

genade, welke zijne barmhartigheid den beiden bekeerden verleend had; daarna werd het heilig misoffer opgedragen.

Gedurende deze plechtigheid smaakte Pedro die zoete aandoeningen, welke zich wel gevoelen maar niet beschrijven laten. Vurig dankte hij den Hemel, en terwijl hij, in zichzelven gekeerd, zijn geluk overwoog, kon hij niet nalaten te bidden voor haar, die hij zoo oprecht beminde en met wie hij zoo gaarne zijn geluk zoude deelen. En wie toch had meer aanspraak daarop dan zij, dan de teedere Eldina, aan wie hij zijns vaders leven en het zijne te danken had? Maar wat was er van haar geworden? Waar was zij? zou hij haar ooit wederzien? - Terwijl zijne dankbare ziel zich met deze gedachten bezig hield, stootte zijn vader hem aan, om hem te beduiden, dat de priesters reeds het altaar verlaten hadden.

Op aanzoek des konings hadden de Vega en Pedro hunnen intrek genomen in het paleis, dat vroeger door Hiaya en thans door Alphonsus bewoond werd. Elk vertrek bevatte voor Pedro eene zoete en tevens smartvolle herinnering. Dikwijls bezocht hij in den tuin die plaats, waar hij voor de laatste maal aan Eldina's zijde gezeten had; en dagelijks begaf hij zich naar den kerker, waar zij het schitterendst blijk harer liefde had gegeven.

Zoo had Pedro bijna een jaar doorgebracht, steeds denkende aan Eldina en zonder iets van haar te vernemen. Gelukkiglijk had hij in zijn vader eenen verstandigen leidsman gevonden, wien het niet verveelde, zijn zoon van Eldina, van zijne liefde en van zijne smart te hooren spreken, maar die ook nooit naliet hem te troosten en tot bedaren te brengen door te wijzen op de Voorzienigheid Gods, die doorgaans alles tot ons welzijn schikt, terwijl wij, zijne raadsbesluiten niet kennende, als oproerigen ons tegen zijnen heiligen wil verzetten en morren.

Het was onder 't houden van een dusdanig gesprek, dat Ferdinandez en Pedro op zekeren dag, bij 't vallen van den avond, stadwaarts keerden. Nabij de poort zagen zij eene prachtige draagkoets, begeleid door eenige Mooren te paard. De beide ruiters volgden van verre en niet zonder verwondering zagen zij, dat de koets voor het koninklijk paleis stil hield. Een der Mooren sprak met den officier der wacht, toen de Vega en zijn zoon naderden.

- Daar is de Vega zelf met zijn zoon, - zeide de officier.

Deze woorden waren nauwelijks uitgesproken of de gordijn der draagkoets werd geopend en eene liefelijke stem fluisterde den naam van Achmed.

- Eldina! - riep Pedro uit, en tegelijkertijd de koets naderende, vulde een hartelijke handdruk den volzin aan, welken hij de kracht niet had te voltooien.

Weinig oogenblikken later bevond zich de beminnelijke gast met Ferdinandez en Pedro in eene der zalen van het paleis, waarin zij het eerste levenslicht aanschouwd, als kind gespeeld

en als maagd bemind had. Zij verhaalde hun dat haar vader, twee maanden geleden, op de kusten van Afrika gestorven was, en dat zij, zoo mogelijk, de belofte kwam vervullen, door haren vader aan Pedro gedaan, maar welke hij niet had willen nakomen.

Ferdinandez prees hare trouw; maar maakte haar tevens bekend, dat er op dit oogenblik een ander beletsel bestond, wat eene verbintenis tusschen haar en zijnen zoon onmogelijk maakte.

- Ik weet zulks, - zeide zij op een toon die hare vastberadenheid kenmerkte. Ik weet dat noch uw noch mijn godsdienst ons huwelijk gedoogen; doch gij moet ook weten, dat de edele gevoelens, welke ik in u, christenen, heb leeren kennen, mij hebben doen besluiten, den godsdienst te omhelzen, die zulke edele harten vormt.

Groot was de vreugde van de Vega en Pedro bij 't vernemen van Eldina's besluit. De koning, deze blijde tijding hoorende, deed terstond voor de edele gast de vertrekken in orde brengen, welke zij vroeger bewoond had. Hij zelf droeg den aartsbisschop Bernardus de zorg op over Eldina's onderricht in den christelijken godsdienst, en nauwelijks waren eenige weken verloopen, of de in de kerk aangebrachte versieringen, het gelui der klokken en de naar den tempel stroomende menigte kondigden weer eene buitengewone plechtigheid aan, namelijk den doop van Eldina en haar huwelijk met Pedro.

Voor Ferdinandez begon nu een geheel ander leven. De liefde zijner kinderen en de zorgen zijner schoondochter hadden eenen zoo weldadigen invloed op het hart des vaders, dat het van dag tot dag jonger scheen te worden. Nog veel jaren mocht hij in de vreugde en in het geluk zijner kinderen deelen, en als hij zijnen kleinzoon Ferdinandez in den hof bloempjes zag plukken of de vlinders zag najagen, dan dacht hij aan de droomen zijner onvergetelijke vrouw, welke thans in het nageslacht verwezenlijkt werden.

De aandachtige lezer zal nu waarschijnlijk vragen, waarom ik aan dit verhaal den titel ‘Pedro en Juana’ gegeven heb. 't Is waar, daar ik de plechtigheid van het doopsel, uit vrees van te langwijlig te worden en mijne lezers te vervelen, heb achterwege gelaten, heb ik vergeten te zeggen, dat Eldina, die zich Achmeds droom nog steeds herinnerde en die het uitwerksel door 't zien der beeltenis van Pedro's moeder te weeg gebracht, nog altijd levendig voor den geest had, uit eerbied voor de nagedachtenis dier vrouw, haren naam ‘Juana’ had aangenomen.

PETER VIERHOUT.

Wisselvalligheid.

De tijd gaat en de dood komt.

De schoonste tulp en roos verdorren na een kleine poos.

Al 't wereldsch goed kent eb en vloed.

Goed geluk en kostbaar glas schittren hel, maar breken ras.

Op zee noch aan 't strand heeft iemand den wind in zijn hand.

C.H. SPURGEON.

De Vlaamsche School.
(Vervolg van bladz. 196.)

VIII.

Klinkt! klokken, klinkt! op kathedralen,
Elk wordt uw klank met vreugd gewaar;
Wat kan er bij uw tonen halen,
Zoo melancholisch, statig, zwaar?
Luidt vrede op aarde en welbehagen,
Niets schooner dan de menschenmin -
Ons past een eensgezind gedragen
Als leden van één huisgezin.

De godsdienst en de kunst bekoren
Als goede geesten ons op aard;
Wie naar heur hemelstemmen hooren,
Is 't korte leven dubbel waard.
Zij voeren ons naar hooger sferen,
Naar de eeuwig onbegonnen zon;
Dààr laven zij ons zielsbegeeren
Aan Godes licht- en levensbron.

De kunst vermag den band te snoeren,
Die volkren op het schoonst verbindt;
Zij weet den wereldstaf te voeren,
Daar ze overal vereering vindt.
Verlichting straalt door haar ons tegen,
Beschaving bloeit waar zij regeert;
Voortreffelijke bron van zegen,
Reeds vroeg op Vlaamschen grond vereerd.

o Voorgeslacht! o achtbre vaderen!
Reusachtig groot op elk gebied -
Bewondrend komt uw nakroost naderen,
't Vergeet zijn groote mannen niet.
In templen en in kunstgebouwen,
Geheel de wijde wereld door
Doet gij ons uw genie aanschouwen,
Uw onverganklijk gloriespoor.

Lauwerkransen, eertrofeën,
voor wier namen nooit vergaan;
Vlaandrens schole, Vlaandrens zonen
brengen roem en luister aan.
Strooit, o Belgen! immortellen
op de praalgesteenten rond,
Die uw corypheën dekken
op den vaderlandschen grond.
Torens van de trotsche domen
voert hun glorie naar omhoog;
Klokken galmt hun lof en eere
langs den ruimen hemelboog.

Houwt hun beeltnis in arduinen,
giet ze in kostbaar eermetaal;
Maalt haar in gedenktafreelen,
en graveert ze in duurzaam staal.
Dichters, doet de harpen ruischen,
Vlaandrens school verdient uw lof;
Vat de pen, historieschrijvers,
't voorgeslacht biedt rijke stof.
Drukt het voetspoor dier geniën,
eeuwig jeugdig, eeuwig schoon;
Wie het kunstvuur voelt ontvlammen,
Streve naar hun lauwerkroon.

M.H. DE GRAAFF.

Uitzetting der vloeibare lichamen.

Bij gelijke warmte is de uitzetting der vloeibare lichamen grooter dan die der harde, en des te grooter naarmate het vocht dichter bij het punt is waarop het in koking komt. Verders is de maat dezer uitzetting verschillend volgens den aard der vochten. Kwik is het vocht, welks uitzetting het meest gelijkvormig is; ook gebruikt men het bij voorkeur tot het maken van warmtemeters. Volgens proefnemingen van Petit en Dulong, is de uitzetting van het kwik gelijk aan 1/5550 van zijnen omvang op 0 warmtegraad voor elken honderddeeligen warmtegraad, te rekenen van den graad der ijssmelting tot dien van de waterkoking.

Ten opzichte der uitzetting heeft het water eene bijzondere eigenschap, en wel namelijk die van in te krimpen tot eenen zekeren warmtegraad, boven welken de omvang van het water vergroot even als diegene van alle andere lichamen. Het water op 0 warmtegraad, ondergaat eene inkrimping totdat het eene warmte verkregen hebbe van 4 graden boven 0; daarna zet het zich uit naarmate de warmte vergroot.

D^{r}. F.-J. MATTHYSSENS.

Koninklijke prijs van 25,000 fr.

Het Belgische staatsblad heeft den volgenden brief onder dagteekening van 3 December megedeeld:

> Mijn waarde minister,
> Willende, zooveel het in mij is, medewerken tot de ontwikkeling van den geestesarbeid in België, heb ik voorgenomen, voor den duur mijner regeering, een jaarlijkschen prijs van 25,000 frank te stichten, bestemd tot de aanmoediging der werken op verstandelijk gebied voortgebracht. Deze instelling moet, volgens mij, een dubbel karakter hebben. Zij heeft allereerst voor doel, den geestesarbeid in ons land aan te prikkelen; vervolgens dient zij om de aandacht van den vreemde te vestigen op Belgische vraagstukken en België deelachtig te maken aan den vooruitgang der andere landen op het gebied van wetenschappen, letteren en schoone kunsten. Bij gevolg

zal de prijs, welken ik instel, toegekend worden op de navolgende wijze en voorwaarden:
Gedurende drie achtereenvolgende jaren aan het beste werk, in België door eenen Belg uitgegeven, over stoffen, die voorop zullen bepaald worden, in dier voege, dat de prijskamp slechts vijf jaar na deze aanduiding zal plaats hebben.
Het vierde jaar zullen de vreemdelingen tot den wedstrijd toegelaten worden en de prijs zal toegekend worden aan het beste werk, uitgegeven hetzij door eenen Belg, hetzij door eenen vreemdeling, over een onderwerp van Belgisch belang, insgelijks voorop aangeduid. Op deze wijze zal er alle vier jaren een beroep gedaan worden op de ontwikkeling en de kennis van het buitenland, ten voordeele van België. Het vijfde, zesde en zevende jaar zal de prijs op nieuw uitsluitend aan Belgen worden toegekend; het achtste jaar zullen de vreemdelingen mogen mededingen, en zoo vervolgens voor elk tijdperk van vier jaren. Eene jury van zeven leden zal door den minister van binnenlandsche zaken, in overlegging met mij, aangesteld worden, om de aangebodene werken te beoordeelen.
Aangezien de aard van den prijskamp telken jare verandert, zal ook de jury alle jaren gewijzigd worden.
Het jaar, waarin de vreemdelingen zullen medekampen, zal de jury samengesteld zijn uit drie Belgische en vier vreemde leden van verschillende nationaliteit.
De voorzitter zal een Belg zijn. Ik koester de verwachting, dat er in de bevriende landen geleerden zullen gevonden worden, die mij niet zullen weigeren in Brussel te komen plaats nemen bij de jury. Daar ik de uitvoering mijner inzichten niet voor vijf jaar wil verdagen, wensch ik, door eene overgangschikking te zien bepalen, dat de eerste prijs zal uitgereikt worden gedurende de Septemberfeesten van 1878.
Voor de vier eerste jaren zal de prijs worden toegekend, in 1878 (uitsluitend Belgische prijskamp), aan het beste werk over de vaderlandsche geschiedenis; in 1879 (uitsluitend Belgische prijskamp,) aan het beste werk over bouwkunde; in 1880 (uitsluitend Belgische prijskamp), aan het beste werk over de uitbreiding der handelsbetrekkingen van België; in 1881 (gemengde prijskamp,) aan het beste werk over de middelen tot verbetering der havens, die, zooals de onze, gelegen zijn op lage en zandachtige kusten.
Het volgende jaar zal de prijskamp over 1882 uitgeschreven worden en zoo vervolgens zal elk jaar de wedstrijd worden opengesteld voor den prijs, die vijf jaar daarna zal te verdienen zijn. Ik verzoek u, mijn waarde minister, de noodige schikkingen te nemen ter uitvoering van het plan, waarvan ik u de schets heb medegedeeld en tevens de nieuwe uitdrukking mijner gevoelens van genegenheid te ontvangen.
LEOPOLD.

Op den brief des konings volgt een besluit van 14 December, bevattende, benevens de schikkingen in bovengemelden brief aangeduid, nog de volgende bepalingen:

Art. 3. Om tot den prijskamp te worden toegelaten, zullen de werken gansch moeten zijn afgewerkt en aan den minister van binnenlandsche zaken moeten gezonden worden vóór! Maart van 't jaar waarin de prijs zal worden toegekend.

Art. 4. De nieuwe uitgaaf van een reeds gedrukt werk zal tot den prijskamp niet toegelaten worden, of zij zou merkelijk moeten veranderd of vermeerderd zijn.

Art. 5. Om het even op welk tijdstip de eerste deelen verschenen zijn, zal het werk mogen mededingen, indien het laatste deel verschenen is in het tijdvak, waarop de prijskamp betrekking heeft.

Art. 7. De jury, samengesteld uit 7 leden, zal bij meerderheid van stemmen uitspraak doen. Geen lid van de jury zal zich bij de stemming mogen onthouden.

Art. 8. De werkelijke leden van de jury kunnen aan den prijskamp geen deel nemen.

Art. 9. Aan het werk, dat den hierbij ingestelden prijs bekomt, zal geen der vijfjaarlijksche prijzen mogen toegekend

worden, ingesteld bij koninklijke besluiten van 1 December 1845 en 6 Juli 1851.

Art. 10. Het werk, in handschrift, waaraan de prijs zal worden toegekend, zal in den loop van het jaar volgende op den prijskamp, moeten worden uitgegeven.

Art. 11. De prijzen zullen gedurende de Septemberfeesten aan de overwinnaars worden uitgereikt.

Art. 12 geeft de prijsvragen op voor de vier eerste jaren, zooals zij in den brief des konings zijn aangeduid.

De kerk van Boisschot.

Wij drukken hier de getrouwe afbeelding van eene nog niet sedert vele jaren gebouwde dorpskerk, namelijk de kerk van de gemeente Boisschot, in de Antwerpsche Kempen, arrondissement Mechelen. Wij gaven omtrent Boisschot eenige geschiedkundige aanteekeningen in onze zestiende aflevering dezes jaars, bladz. 125 en volgende, naar aanleiding van ons opstel en onze plaat betreffende het in de gemeente bestaande hof van Ter Laken, toebehoorende aan den heer A. della Faille van Leverghem Van Havre, wiens familie bij de hier afgebeelde kerk haren grafkelder heeft. Boisschot telde op 31 December 1869 eene bevolking van 2324 zielen; het grondgebied der gemeente beslaat eene oppervlakte van 1158 hectaren 81 aren 90 centiaren. De kerk van Boisschot is niet groot, zooals men overigens gemakkelijk zien kan uit onze afbeelding; zij is echter ruimschoots toereikend voor de behoeften der gemeente en daar dezer bevolking niet veel aangroeit, zoo is het waarschijnlijk dat, wat den tempel betreft, er niet spoedig van ongenoegzaamheid sprake zal wezen. De kerk is voor den dienst en al den aankleve er van zeer geriefelijk gebouwd, iets waarvan men zich ook kan overtuigen door de beschouwing van de hier medegedeelde plaat. Op geestelijk gebied, behoort de gemeente Boisschot tot het dekenaat van Lier. Zij heeft een voorbeeldig en ieverig man, den zeer eerw. heer Styls, tot pastoor.

Kroniek.

Antwerpen. - *Verbond zoor kunsten*, *letteren en wetenschappen.* Op 1 December waren de volgende schilderijen tentoongesteld: *Avond* en *Morgen*, twee pareltjes van F. LAMORINIÈRE, aangekocht door den heer Van den Nest, schepen van Antwerpen; - P. BEAUFAUX: een welgelijkend portret; - K. OOMS, *IJs van eenen nacht* (een door het ijs geschoten, maar nog in tijds geredde jongen, wordt weenend door zijn zusterke naar hu s geleid; kameraden van den bengel visschen naar zijnen holleblok; op den achtergrond verrijst des schilders wit besneeuwd geboortedorp); - HENDRIK SCHAEFELS, drie stukken, in des meesters eigenaardigen trant: de *Koolvliet te Antwerpen in* 1845, een *Zeeslag* en *De watergeuzen in* 1575, dit laatste toebehoorende aan den heer L. Claeys; - ADRIAAN DE BRAEKELEER, *de Loteling*, naar Conscience, allerbest geslaagd; - F. VINCK, een fraai *Wintergezicht*; - A. WUST, een meesterlijk *Zeegezicht*, *Noorweegsche kunst* en een *Amerikaansch landschap* (maanlicht), zeer verdienstelijk; - P. VAN DER OUDERAA, een goed geteekend en krachtig gepenseeld stuk, eene *Venetiaansche fruitverkoopster* voorstellende; het was over 't algemeen wat donker van toon, maar sedert de tentoonstelling heeft de schilder in het stuk meer licht en lucht gebracht, waardoor het veel heeft gewonnen; - J.A. HEYERMANS' *Zondagmorgen* hing hier veel beter dan op de Gentsche tentoonstelling; die jongen die zijne nieuwe schoenen past is uitmuntend; - R. MONTGOMERY, twee flink geschilderde tafereelen, *Heide en moerassen* voorstellende; - E.F. LEEMANS, een landschap dat ons veel minder beviel dan zijne twee *Maanlichten*; - JOS. NAUWENS, eene schilderij die door den schilder veel verbeterd is, door ze wat lichter te maken; - F. MOORMANS, *De eerstgeborene*, een schoon stuk, dat met veel zorg en gewetensvol bewerkt is; de te algemeene bruine toon beviel ons niet, maar dat is licht te verbeteren met een der op den voorgrond voorkomende personen een weinig te veranderen; het kleiner stukje had te recht veel bijval; - E. SIBERDT, vier portretten, waartusschen een zeer schoon; - E. CARPENTIER, een zeer zorgvuldig behandeld stukje getiteld: *De eerste bloemen*, vol dichterlijk gevoel en keurig geschilderd; - JAN STOBBAERTS, den uitmuntenden colorist, moeten wij nog altijd betere keus van onderwerpen en minder grof realisme toewenschen; - E. VAN KUYCK en ELSEN, twee verdienstelijke leerlingen van F. Lamorinière, moeten meer de natuur te raden gaan; - W. LINNIG heeft een geestigen titel gevonden op een armen muzikant die aan het studeeren is, namelijk *Fraises au champagne*; er ligt nevens zijn muziekboek een pekelharing en een geheele rommel snuisterijen die alles behalve een goed gedacht geven van de goede orde van den muzikant; Linnig zoon heeft wezenlijk talent en uitstekende hoedanigheden als schilder, maar hij moet betere keus van onderwerpen en van modellen doen; - J. JANSSENS' en J. MEYERS' stukken vonden wij te conventioneel bewerkt; - E. QUITTONS *Vogelen* genoten welverdienden bijval; - P. VERHAERT, *De droogzolder*, eene flinke schildering; een stilleven van denzelfden veelbelovenden jongen schilder bezat niet minder schoone hoedanigheden; - E. BOKS' *Schipbreuk*, hier veel beter geplaatst dan te Gent (zie bladz. 164), deed veel genoegen; - twee lieve stukjes van D. COL; - H. REDIG, een genrestukje welk bewijst dat hij zijn eigenlijk vak nog niet gevonden heeft; - tafereelen van JOS. en ED. MOERENHOUT, BURCK, VERHOEVEN-BALL, H. DE COCK, H. PIERON. Buitendien hebben wij te vermelden 7 beeldhouwwerken van J. DE BRAEKELEER en JORIS, waartusschen het portret van den heer L. Claeys.

Op 25, 26, 27 en 28 December waren niet minder dan 32 schilderijen tentoongesteld van de volgende kunstenaars: D. CAP, CARPENTIER, COL, CLAUS, DE BERGH, DE COCK, JANSSENS, LEEMANS, LINNIG, MOERMAN, MOLS, MOERMANS, PLUMOT, QUITTON, VAN KUYCK, VAN LIL, VAN LUPPEN, VERHAERT, VERHOEVEN-BALL, VOLA, WITTKAMP, WOLTERS, BECKER, OPPENHOORTH, BULLERKOTTEN, TYCK en VAN HAVERMAET.

- Bij den uitgever Beerts heeft de dichter L. De Koninck laten verschijnen een tweeden druk van *Het menschdom verlost*, vermeerderd met eene voorrede en eenige nieuwe gedichten. Prijs 2 1/2 fr.

- *Muziekschool.* De heer Peter Benoit heeft den volgenden omzendbrief gezonden aan de toonzetters:

Antwerpen, 12 December 1874.

Met genoegen, en tot verheffing onzer Vlaamsche toonkunst zou ik van UEd. een zangspel-partituur in een bedrijf willen bekomen. Orkest: eerste en tweede viool; alto-viool; violoncel; bas-viool; 1 fluit; 1 hobo; 2 klarinetten; 2 hoornen; 1 baspijp (drie of vier personages en zonder koren). Dit werk zou in onze muziekschool bestudeerd en opgevoerd worden. Daarna zou hetzelve zonder moeite op onze tooneelen tot opvoering geraken.

Ik stel mij voor, UEd. eene verhandeling over den dramatisch muzikalen toestand, bij onze schouwburgen, binnen eenige weken, te laten geworden.

Ik durf op uwe medewerking rekenen, om het dramatiek muzikaal doel te bereiken.

Ik druk UEd. de Vlaamsche broederhand.

PETER BENOIT.

- De beeldhouwer Jan van Arendonck, die in vroeger jaren eene galerij borstbeeldjes heeft uitgegeven, waarin onder andere die van Conscience, Willems en Ledeganck verschenen, gaat eene nieuwe galerij maken, doch in eenigszins grooter formaat; een aantal schrijvers, redenaars, leden der kamer en kunstenaars in alle vakken, zullen er worden in opgenomen. Van Arendonck is een kunstenaar van eersten rang. De inschrijving op deze galerij is geopend. De prijs van ieder stuk is 5 fr.

- Overeenkomstig het voorstel, door een zijner leden, de heer J. Nauts, gedaan, heeft de gemeenteraad besloten gezichten te doen schilderen van het Spaansch kasteel welk gaat afgebroken worden, van de vlieten die gaan gedempt en van de Scheldekaaien die gaan verbreed worden. Deze schilderingen zullen geplaatst worden in het stadhuis; er bestaat plan, eene gansche zaal daarmede te versieren. De kunstschilder Albert De Keyser is van stadswege gelast met het schilderen van twee gezichten van het kasteel. Voor de overige schilderingen is nog geene keus gedaan. Onder andere hebben de volgende kunstschilders hunne diensten aangeboden: I. Meyers, L. Neetesonne en Jan Stobbaerts.

- Van den heer Ed. Gregoir is verschenen bij de la Montagne, Wijngaardstraat, het tweede deel van een belangrijk werk, getiteld: *Documents historiques relatifs à l'art musical et aux artistes musiciens.* Het boek behelst een groot getal levensschetsen van mannen en vrouwen die zich in België en Holland voor de muziek verdienstelijk hebben gemaakt. Het werk van den heer Gregoir mag genoemd worden een boek van blijvende waarde. Wij zijn dan ook overtuigd, dat het een groot getal gretige lezers vinden zal, zoo binnen- als buitenlands. Het bevat 148 bladz. en is verkrijgbaar tegen 3 fr. Wij mogen den schrijver geluk wenschen over de voltrekking van zijn moeielijken arbeid.

Lier. - Er is hier eene Vlaamsche zangmaatschappij gesticht met name *Willem De Mol*, onder voorzitterschap van den heer H. Schepmans.

Brussel. - Bij ministerieele besluiten van 31 Augustus en 15 December 1874, zijn benoemd tot leden der hoofdcommis-

siën voor de tooneelkunst: voor het onderzoek der Fransche stukken, de heeren L. Alvin, Fétis, Lebrun, Walter en Delmotte, allen te Brussel; voor Nederduitsche werken, de heeren Conscience, Hiel en Stroobant, te Brussel, Heremans, te Gent en Van Beers, te Antwerpen. Het muzikaal comiteit is samengesteld uit de heeren Gevaert, Dupont en Warnots, te Brussel, Samuël, te Gent en Peter Benoit, te Antwerpen. De heer Rotthier, bureeloverste bij het departement van binnenlandsche zaken, is benoemd tot secretaris van het comiteit, gelast met het keuren der Fransche tooneelstukken en van dit der muzikale afdeeling. F. de Cort is benoemd tot secretaris van de Vlaamsche afdeeling.

- Leden der jury voor den vijfjaarlijkschen prijs van Vlaamsche letterkunde: de heeren J. Nolet de Brauwere van Steeland, E. de Borchgrave, A. Willems, J.F.J. Heremans, J. Stecher, P. Genard en E. Van Driessche.

- De koninklijke academie heeft in openbare zitting bekroond, een *Mémoire sur la formation des roches plutoniennes belges*, door den heer de la Vallée-Poussin, leeraar aan de hoogeschool van Leuven en den eerw. P. Renard, van de societeit Jezus.

Leuven. - De negen volgende standbeelden zijn goedgekeurd om geplaatst te worden in nog open beeldsteden van het stadhuis: 1° *Hendrik I*, graaf van Leuven, door G. Van der Linden, 2° *Katarina Pypelaers*, stichtster van een godshuis, door Emile Godts; 3° *Frans de la Hault*, stichter van een godshuis, door Paul de Vigne; 4° *S*t.*-Bartholomeus*, door Paul de Vigne; 5° *Jan Caligator*, dichter uit de XIVe eeuw, door J.H. Cuypers; 6° de *H. Cosmus*, patroon van de heelmeesters-gilde, door gebr. Goyers; 7° de *H. Albertus van Leuven*, door dezelfden; 8° de fiere *Margareta van Leuven*, door dezelfden; 9° *Jan-Baptist Staes*, schrijver, door dezelfden, Goedgekeurd werden ook zes pleisteren modellen van de heeren Goyers, Vermeylen en Courroit. Aan den heer Fr. Smeesters werd een nieuw model gevraagd voor het standbeeld van Lambertus Balderik, graaf van Leuven.

- Uitslag van den letterkundigen prijskamp van het *Kersouwken.* Bekroonde verhalen: 1e, *Hergarde*, van G. Segers (Leuven), 2e, *Maria Verweyden*, van J. de Jager (Zaandijk, in Holland); eervolle meldingen: 1e, *Willen is kunnen*, door een lid van verdienste van 't *Kersouwken;* 2e, *Vader Minnens*, van A. De Ceuninck (Moorslede). - Bekroonde *dichtstukken: Der Vlamingen lied*, van J. Teirlinck (St.-Joost-ten-Noode); eervolle meldingen: *Lofzang*, van een ongenoemde; *Het vertrouwen des werkmans*, van E. Struyf (Mechelen); luimige dichtstukken: bekroond: *Het klatergoud*, van den eerw. heer L. Struyf (Leuven); eervolle meldingen: *Maaierslied*, van J.A. Torfs (Thienen) en *Zie*, *dat is mijn politiek*, van J. Wytynck-De Vos (Gent). De schrijvers van nr 16 (proza) en nr 28 (dicht) zijn verzocht, zich te doen kennen.

Luik. - De fraaie platenverzameling der stad is in 1873 verrijkt geworden met 200 gravuren van Luiksche meesters.

Charleroi. - In deze stad gaat opgericht worden een nieuw paleis van justitie; voor 't maken van plan en bestek is uitgeschreven een prijskamp, waaraan de vreemde bouwkundigen zoowel kunnen deelnemen als de Belgische. De ontwerpen moeten uiterlijk op 10 Juni 1875 besteld zijn in het provinciaal bestuur van Henegouwen.

Er zijn zes prijzen uitgelooid: 1e prijs, 5000 fr., 2e, 2000 fr., 3e, 1000 fr.; als 4e, 5e en 6e prijs zullen gouden eerepenningen worden uitgereikt. Het programma is verkrijgbaar bij den provincialen bouwmeester van Henegouwen, Seminariestraat, te Bergen.

Hasselt. - De liefhebbers van oude kunst kennen in Onze-Lieve-Vrouwekerk het fraaie praalgraf van Anna-Maria Lam bay, die in de XVIIe eeuw abdis van het klooster van Herekenrode was; men hield dit kunstgewrocht voor een werk òf van den beeldhouwer Delcour, Van Hamoir (Luik), òf van den Gentenaar Laurens Devaux. De heer Daris, van Luik, heeft thans een stuk aan het licht gebracht, waaruit blijkt, dat bewust praalgraf gemaakt werd door Artus Quellin, en eertijds Herckenrode's kloosterkerk versierde. Blijkens gezegd stuk, zijnde de overeenkomst met den beeldhouwer gesloten, ontving Quellin voor dit werk 2800 gl. Door de commissie van monumenten worden er hoogst noodige herstellingen aan uitgevoerd. Ons tijdschrift gaf in 1866, blz. 147, een portret en eene korte levensschets van Artus Quellin.

Gent. - Van de juffrouwen Rosalie en Virginie Loveling is verschenen een bundel *Novellen* van ruim 300 blz., verkrijgbaar tegen 3 fr. Het boek bevat allerliefste verhalen, die mogen gerekend worden tusschen de schoonste die sedert ettelijke jaren in België en Holland verschenen zijn. Wij raden al onze lezers aan, kennis te maken met het nieuwe werk van de uitstekende letterkundigen, die zich met evenveel glans op het gebied der proza als in het veld der poëzie bewegen.

- Van de zoo gunstig bekende *Maatschappij ter bevordering van nijverheid en wetenschappen* is, volgens jaarlijksche loffelijke gewoonte, weer een aangename en nuttige volksalmanak verschenen, waarin bijdragen voorkomen van de heeren J. De Bast, H. Keurvels, K. Bogaerd, C. Kimpe, L. Bruyneel, K. De Mulder, J. Wytynck, L. Terneus, J. De Landtsheer, E. Sacré, Em. Rens, W. Crappé, H. Minnaert, J. Haché, Amatus enz.

IJperen. - De heer Debreyne-Peellaert heeft aan stads museum geschonken 68 Romeinsche penningen, in 1857 opgedolven uit een veld geheeten Nieuwland, te Noordschoten, te weten: 6 penningen van Septimus Severus en van Julia Domna (jaren 193-211), 4 van Caracalla (196-204), 2 van Septimus Geta (204-218), 5 van Heliogabalus (218-222), 12 van Alexander Severus en 3 van Julia Mamoea (222-235), 2 van Maximus Pius (236-238), 1 van Papienus (238), 15 van Gordianus Pius (238-244), 7 van Philippus den vader, 4 van Otacilia Severa en 2 van Philippus den zoon (244-249), 2 van Trajanus (249-250) en 2 van Publius Licinus Gallienus (259-268).

Buitenland.

Amsterdam. - Het *Nieuwsblad voor den boekhandel* stelt als letterdieven aan de kaak dr. K. Braun, lid van den Duitschen rijksdag, die de *Camera Obscura* van Beets gedeeltelijk overzette in het Duitsch en als eigen oorspronkelijk werk uitgaf; Adolf Glaser, die onder den titel *Was ist Wahrheit*? drie novellen van Gram: *Onder één dak*, *Leidt elke weg naar Rome*? en *Een hinkende trio*, benevens de *Fabriekskinderen* van Cremer in het Duitsch uitgaf onder zijnen naam; professor Schwarzkopff. die, ook als eigen werk, te Stuttgardt in het Duitsch liet verschijnen een opstel van M.N.G. Pierson, *Bijdrage tot de geschiedenis der economische studiën in Italië gedurende de XVIIe en XVIIIe eeuw.*

Berlijn. - De gebouwen van het museum gaan gedeeltelijk verbouwd en verbeterd worden; de rangschikking der schilderijen zal ook veranderd worden.

Beieren. - De landdag heeft beslist dat twee millioen van Beierens aandeel in de oorlogschatting welke Frankrijk na de nederlagen van 1870 aan Duitschland heeft moeten betalen, gebruikt zalworden tot het oprichten van een academiegebouw.

Zwitserland. - Een met wijnstokken beplante grond van 15,000 vierkante voeten oppervlakte is den 22^{n} November weggegleden en in het Bieler-meer gestort, waarvan het water al sedert lang op een zeer laag peil stond. De schade is zeer aanzienlijk, maar menschen kwamen bij het voorval niet om;

sinds eenige weken waren onrustbarende bewegingen in den grond waargenomen; daardoor heeft ieder tijdig voorzorgen kunnen nemen. In het dorp Bipschal zijn al de huizen langsheen het Bieler-meer, tusschen Douanne en Liegerz, ontruimd geworden; men vreest dat zij met den grond waarop zij gebouwd zijn in het meer zullen storten. In meerdere dorpen omtrent het Bieler-meer doen zich grondgolvingen gevoelen. Onze lezers zullen zich herinneren dat een vreeselijk voorbeeld van grondverschuiving aangehaald wordt door den eerw. heer Jan Bols, in het door ons medegedeeld verhaal zijner beklimming van den Rigi. (Zie bladz. 148 van dezen jaargang.)

Londen. - Het dagblad *Daily Telegraph*, dat binnen kort aanmerkelijk vergroot zal worden, drukt thans eene dagelijksche oplage van 176,174 exemplaren. Niet minder dan 45 millioen 981,405 gazetten werden van 1 Januari tot 31 October 1874, door de persen van dit blad in de wereld gezonden.

- Bij den uitgever John Murray heeft thans in twee lijvige deelen, 't laatste dagboek van dr. Livingstone het licht gezien. Het loopt van 1865 tot 1873, en geeft een geregeld verslag van des reizigers tocht van den mond der Rovume naar de meren Nyassa, Tanganyika en Bangweole, alsmede van zijn laatsten zwerftocht van Unyanyembe naar Itala, waar hij stierf. Gelijk bekend is, werd het handschrift van Livingstone's dagboek, tegelijk met zijn stoffelijk overschot, door zijne trouwe inlandsche bedienden te Zanzibar aangebracht.

Sterfgevallen.

ANDREAS VAN HASSELT, geboren te Maestricht in 1806, opzichter der normaalscholen voor het lager onderwijs, is in den nacht van 30 November tot 1 December te Brussel overleden. De heer Van Hasselt heeft veel geschreven, meest in de Fransche taal; hij is een der beste Fransch-Belgische dichters. In 1845 liet hij een paar Vlaamsche werkjes verschijnen: *Het Gouden Boeksken*, dichtbundel, en de vertaling van Zschokke's *Dorp der Goudmakers.* Hij was ridder van de Leopoldsorde en van vele vreemde orden, lid der koninklijke academie van België en van een groot getal buitenlandsche geleerde genootschappen. Hendrik Conscience heeft van hem getuigd dat hij groote diensten aan de kunstenaren en letterkundigen heeft bewezen.(1). Hij vertaalde vele Vlaamsche en Duitsche werken in de Fransche taal. And. Van Hasselt mag genoemd worden een der uitstekendste letterkundigen van onzen tijd.

FRANS RENS, geboren den 2^{n} Februari 1805 te Geeraardsbergen en wiens afbeeldsel wij reeds in 1862, bladz. 108, hebben medegedeeld, is te Gent schielijk overleden den 20^{n} December jl. Zijn afsterven is een groot verlies voor de letterkunde, die hem onder hare verdienstelijke beoefenaars roemde. Reeds in 1827 behaalde hij te Deinze eene schoone letterkundige onderscheiding; eene dergelijke eer wedervoer hem te Brugge in 1835. Hij stichtte in 1834, met F. De Vos, het *Nederduitsch letterkundig jaarboekje;* sedert 1835 tot op den dag zijns overlijdens bleef hij de verzamelaar en uitgever van dit belangrijk tijdschrift, waarin de meeste onzer letterkundigen bijdragen hebben geleverd. In 1836 legde hij, met eenige letterkundige vrienden, de grondslagen der Gentsche maatschappij *De taal is gansch het volk*, die hem benoemde tot haren voorzitter; hij bleef als dusdanig werkzaam tot aan zijn

(1) Zie de *Vlaemsche School*, 1861, bladz. 81.

dood, dus gedurende 34 jaren. Frans Rens was een stichter en de hoofdopsteller van het tijdschrift *de Eendracht*, waarvan het eerste nummer verscheen in 1846; dit nog bestaande halfmaandelijksche blad is eene der belangrijkste uitgaven die de Vlaamsche letterkunde kan noemen en voor hare geschiedenis van het grootste gewicht. In 1839 liet Rens eene verzameling zijner gedichten verschijnen; in 1866 gaf hij uit *Bladeren uit den vreemde*, zijnde eene keus van vertalingen naar het Duitsch, Engelsch en Fransch. Het *Belgisch museum*, het *Taalverbond*, de *Vlaamsche Rederijker* enz. bevatten meerdere dicht- en prozastukken van den overledene. Rens bekleedde achtereenvolgens verschillende openbare betrekkingen: van 1823 tot 1843 was hij ambtenaar der belastingen, controleur der waarborg der gouden en zilveren voorwerpen (1843), kantonaal opziener van het lager onderwijs enz. In 1851 was hij in den echt getreden met mejuffer Charlotta Renoz. Hij laat vijf kinderen achter. In 1856 maakte hij deel uit van de dusgenaamde *Grievencommissie.* Op voorstel van den minister P. De Decker, werd hij benoemd tot ridder der Leopoldsorde. 's Mans plechtige lijkdienst had plaats in de St.-Machariuskerk, te Gent, op 23 December, ten 10 ure, onder een zeer grooten toeloop van vrienden en vereerders. Aan het graf werden redevoeringen uitgesproken door de heeren dr. J.F.J. Heremans, J. Vuylsteke en Cosijn-De Buck.

Gustaaf Wappers.
(Vervolg van bladz. 194.)

Te Parijs schilderde Wappers menigvuldige portretten van hooggeplaatste personen. Van tijd tot tijd bracht hij geschiedkundige tafereelen voort, allen getuigende van een onbetwistbaar schilderstalent; onze Antwerpsche meester werd dan ook in de Fransche hoofdstad zeer geacht en zoowel om zijn minzamen omgang als om zijn goed karakter hoog gewardeerd. Op 15 Februari 1855 werd hij bevorderd tot officier der Leopoldsorde.

Dit jaar schilderde hij uit het geheugen het portret van H.M. koningin Louiza-Maria; daarna voltooide hij de portretten van HH. KK. HH. den hertog van Brabant en den graaf van Vlaanderen; alle drie deze portretten versieren de zaal van den Antwerpschen gemeenteraad. Op de driejarige tentoonstelling van 1855 prijkte het tafereel: *Camoëns uit Indië teruggekeerd en wiens jeugdige slaaf, de openbare liefdadigheid in de straten van Lissabon afsmeekt om zijnen meester te voeden*, besteld door wijlen den heer Max Van den Bergh. Laatstgenoemd stuk, thans in bezit van den heer J.F. Van den Bergh-Elsen, oud dd. burgemeester van Antwerpen, werd geteekend en gegraveerd door H. De Grox[1]; de plaat was echter niet gansch afgewerkt bij het overlijden dezes kunstenaars; zij werd voltooid door J.B. Meunier. Op gemelde tentoonstelling prijkten van Wappers nog de twee levensgroote portretten van den graaf en de gravin Van der Stegen de Pret. Deze laatsten zijn in bezit van eene goede afgewerkte kleine schets van het tafereel, *Lodewijk de XVII*e *in den Tempel.*[2] dat Wappers in 1855 op verzoek der Fransche keizerin in de Tuileriën tentoonstelde. Eenigen tijd daarna, schilderde hij in de Tuileriën het portret van mevrouw van Basano, toen eene eeredame der keizerin het vertrek waarin hij zich bevond binnentrad en tot den schilder zeide, dat H.M.

(1) Zie de *Vlaamsche School*, 1866, bladz. 38.
(2) Wappers heeft dus het tafereel van 1852 meermalen geschilderd.

zijn tafereel zeer treffend en schoon had bevonden en het wenschte te bezitten; zij bood hem, uit naam der vorstin, 25 bankbriefjes aan, ieder van 1000 fr., hem verzoekende, den prijs van zijn schilderstuk daar af te houden. Wappers, door die vereerende handelwijze diep bewogen, nam het pakske bankbriefjes, telde er 8,000 fr. af, en gaf het overige aan de eeredame terug. Hetzelfde jaar deed hij, als vertegenwoordiger der Belgische school bij de commissie der wereldtentoonstelling

WAPEN VAN BARON G. WAPPERS. (Zie bladz. 192.)

te Parijs, tijdens het bezoek van koningin Victoria en van den keizer en de keizerin der Franschen, aan deze hooge bezoekers de verdiensten van meerdere stukken van Vlaammeesters zoo welsprekend uitschijnen, dat verscheidene daarvan door de vorstelijke en andere hooggeplaatste personen w e r d e n aangekocht. O o k was zijn invloed niet vreemd aan talrijke onderscheidingen die aan vele zijner lands- en kunstbroeders[1] van wege de Fransche regeering ten deel vielen. Hij bleef steeds de oude hulpvaardige Wappers. Die met hem te Antwerpen omgang hebben gehouden, weten hoe hij was. Hij kon niet neen zeggen. Al wie hem iets kwam vragen, trachtte hij te paaien en tevreden te stellen. Niet zelden beloofde hij meer of liet hij meer verwachten, dan hij bij machte was toe te staan. Dit berokkende hem destijds tusschen zijne Antwerpsche kunstmakkers veel vijandschap. De teleurgestelden wrokten op hem des te sterker, naarmate hij hun meer had laten verhopen. Zoo zou hij aan tien candidaten voor eene plaats, als zij zijne ondersteuning kwamen inroepen, goede woorden gegeven en in meerdere of mindere mate zijne voorspraak toegezegd of hen daarop laten betrouwen hebben. Die overdrevene vriendelijkheid scheen sterker te wezen dan zijn gezond verstand. En daar er van het tiental candidaten natuurlijk slechts één in aanmerking kon komen, zoo maakte hij zich niet zelden in eenen keer een half dozijn tegenstrevers of vijanden.

In 1855 benoemde keizer Napoleon III Wappers tot officier van het Eerelegioen en briefwisselend lid der Fransche academie van schoone kunsten. Dit jaar schilderde onze meester het portret van mej u f f e r Pharaïlde de P r e t, thans m e v r o u w Van Kerckhove te Gent.

In 1856 schonk Wappers een levensgroot en goed geschilderd beeld van *Murillo* aan den *Cercle artistique et littéraire* te Brussel.

In 1858 werd hij geroepen, om zijn oordeel te vellen over de herstelde stukken van Rubens in den Louvre te Parijs. Men stelde de waardeering van d e n Vlaamschen meester op z e e r hoogen prijs.

Van 1859 dagteekent eene kleine schilderij op paneel geschilderd, 45 c. hoog, 44 c. breed, voorstellende: *de arme Joanna* (op den achtergrond staat eene doodkist, waar boven een kruis met een Christusbeeld en een palmtak, daarachter eene brandende waskaars; op den voorgrond is gezeten de arme vrouw met strakken blik voor zich starende). Dit stuk is in bezit van de familie Jos. de Pret voornoemd, evenals

(1) Aan H. Leys, Willems, Madou, Portaels, Robbe, A. Stevens, J. Stevens, Van Moer, K. Verlat, Dillens, Hamman, Robert, Thomas, Verboeckhoven, Knyff, Kuytenbrouwer, Pieron, Van Regemorter, Roffiaen, Stroobant, Tschaggeny en L. De Winter, schilders, W. Geefs, Chardon, Fraikin, Van Hove, Jos. Geefs, Jacquet en Tuerlinckx, beeldhouwers, vielen destijds van wege de Fransche regeering onderscheidingen ten deel.

de schilderij *Romeo en Julia* die, eenige jaren geleden, in het *Verbond voor kunsten, letteren en wetenschappen* te Antwerpen was tentoongesteld.

Uit denzelfden tijd wordt ook hoog geroemd een prachtig en puik geschilderd vrouwenbeeld, *Italië* voorstellende, dat in bezit is van een hoog geplaatst persoon in Italië.

Wappers bezocht Italië slechts in den avond zijns levens; hij werd, gedurende zijn verblijf te Rome, met veel onderscheiding door den H. Vader in gehoor ontvangen.

Op de Brusselsche tentoonstelling van 1866 prijkte Wappers' *Novene der gravin van Egmont die met hare kinderen blootvoets 's nachts vóór de onthoofding van haren gemaal een bedeweg doet in*

de straten van Brussel. Het onderwerp dezer samenstelling had de meester ontleend aan eenen brief, door Alva aan den koning van Spanje geschreven en waarin dienaangaande wordt gezegd: ‘Sedert de opsluiting van haren gemaal, zijn er weinige nachten dat de gravin van Egmont, die eene vrome vrouw is, niet blootvoets met hare kinderen is uitgegaan om tot 's morgens te gaan bidden op al de heilige plaatsen die er te Brussel zijn.(1)

In 1867 schilderde Wappers eene kapitale schilderij, voorstellende: *De aanlanding der eerste Engelsche familiën in Amerika in* 1620. Dit stuk is aangekocht door een Amerikaan en bevindt zich in Amerika. Omtrent dezen tijd heeft hij ook nog een tafereel uitgevoerd, *Bohemers* voorstellende.

In 1869 bestelde hem het Belgische staatsbestuur een stuk voor het rijksmuseum. Het was voor de eerste maal tentoongesteld in de Antwerpsche pronkzaal van 1870 en stelt voor: *Karel I*, *koning van Engeland*, *op het oogenblik*, *dat hem naar het schavot gaande om onthoofd te worden* (20 Januari 1649), *door een jong meisje eene roos aangeboden wordt.* In ons overzicht van de tentoonstelling schreven wij over die schilderij het volgende: ‘Men zou hier het spreekwoord mogen toepassen: *oude liefde roest niet.* Wappers had immers reeds in 1836 een taferee uit dit tijdvak geschilderd, voorstellende: *De laatste oogenblikken van Karel I.* (Zie bladz. 186.) Zijne nieuwe schilderij heeft onbetwistbaar schoone hoedanigheden, den meester waardig. Karel I, die jonger van gelaatstrekken schijnt dan degene in 1836 uitgevoerd, is prachtig en breed behandeld, even als doctor Juxon, de laatste bisschop van Londen, en een paar mannen van het geleide. Het rosse haar en bruine kleed van het meisje smelten wat veel samen met het lederen wambuis van den achter haar staanden wachter. Aan velen bevalt de samenstelling niet; men verlangde meer beweging, om beter en klaarder te doen zien wat er ging plaats grijpen; er ligt, rechts, wel eene bijl naast een kapblok; maar men beweert dat bij de onthoofding van eenen vorst een oploop van volk en tal van soldaten zou dienen gezien te worden; anderen hadden ook den beul op de schilderij willen zien; weer anderen noemen de meisjesfiguur onbeduidend; het gelaat van den vorst zou niets van het groote droevige schouwspel, dat gaat plaats grijpen, verraden, enz. Wij kunnen ons met al die afwijzingen niet vereenigen. Wappers heeft de vorstelijke hoofdfiguur eenvoudig en tevens verheven, ofschoon wellicht eenigszins theatraal, voorgesteld. De teekening is zeer schoon, de schildering prachtig, vooral de handen; het geheel verraadt nog altijd den meestertrant van den beroemden schilder, maar schijnt de kracht van kleur niet meer te bezitten die de vroegere tafereelen des meesters, zooals zijn *Peter-de-Groote* zijne *Genoveva* en zijn *Camoëns*, kenmerkten. Wappers is overigens, wat betreft de kleur, in dit tafereel van de overlevering der Vlaamsche school afgeweken; hij geeft ons cartonnen of papieren muren te zien; zijn coloriet mist vastheid en waarheid; in deze schilderij vinden wij meer dan een van de gebreken terug, die als eene eigenschap uitmaken der romantische school, waarvan Wappers de befaamde stichter was en die haren tijd heeft gehad, evenals de door haar verdrongene scholen van Lens en David. Ook moeten wij hier bijvoegen, dat het tafereel wint, met eenige malen teruggezien te worden.’

Bij koninklijk besluit van 2 November 1870 bevorderde Leopold II Wappers tot commandeur der Leopoldsorde. Ditzelfde jaar (1870) ontving het Antwerpsch museum der academiekers de aan Wappers bestelde schilderij: *Sulamitis.* Wij drukten toen

(1) Lettres du duc d'Albe à Philippe II, D. II, blz. 28.

de hoop uit, nogmaals niet te zullen moeten betreuren dat men des schilders besten leeftijd had laten voorbijgaan, om een zijner gewrochten aan te koopen. Over dit punt handelden wij breedvoerig in de eerste aflevering der *Vlaemsche School* van 1864. In 1871 werd het stuk in 't museum geplaatst en wij zagen onze hoop teleurgesteld, want de *Sulamitis* mag wel een verdienstelijk tafereel, maar geen meesterstuk heeten. Zij werd den schilder 7000 fr. betaald. Buitendien moest hij zijn portret aan 't museum leveren. Dit portret - een der beste van 't museum - schilderde hij tijdens zijn laatste verblijf in België, in het werkhuis van een zijner oude leerlingen en trouwe vrienden, Alexander Markelbach, te Brussel. Zijn portret mag als Wappers' laatste werk beschouwd worden.

De bijzonderste vrienden van Wappers te Parijs waren de zoo gunstig gekende schrijver Henri Berthou, Kalisch, de correspondent der *Kölnische Zeitung* en de kunstschilder Karel Verlat.

Nadat Wappers eenigen tijd te Parijs gevestigd was, ging zijne echtgenoote van den anglikaanschen tot den roomschen godsdienst over. De echtgenooten Wappers hadden drie dochters, allen te Antwerpen geboren: Clara-Maria-Charlotta, op 20 Januari 1842, in den echt getreden op 30 April 1862 met den baron de Roussin-Elias; zij overleed te Parijs den 17^{n} van de maand Mei 1862, dus nauwelijks eenige dagen na het sluiten van hare echtverbintenis.

De tweede, Maria-Elisabeth-Catharina, gehuwd met den heer Fernand Bertera, werd geboren op 12 December 1843;

De jongste dochter, juffrouw Gabriella-Maria-Josepha-Eulalia, geboren op 15 October 1849, is nog ongehuwd.

Het overlijden van Wappers' oudste dochter oefende eenen invloed op hem uit, waarvan hij nooit meer volkomen herstelde. Eenige jaren vroeger, schilderde hij een uitmuntend familiestuk, waarop zijne echtgenoote en hunne drie dochters zijn afgebeeld. De jongste, mejuffer Gabriella, schilderde hij ook afzonderlijk. Beide stukken behooren nog aan mevrouw de barones Wappers, te Parijs.

Wij mogen niet vergeten te melden dat Wappers gedurende ettelijke jaren aan het hoofd der Antwerpsche burgerwacht heeft gestaan. Eerst maakte hij deel uit van het muziekkorps en bespeelde den waldhoorn. Hij bekleedde van in 1835 achtereenvolgens de graden van kapitein en majoor, in het 2^{e} legioen; in 1837 was hij kolonel bevelhebber van het 2^{e} legioen en in 1838 kolonel hoofdbevelhebber van de Antwerpsche burgerwacht.

****

Van als Wappers Antwerpen had verlaten, behoorde zijn naam tot de geschiedenis; menigmaal werd hij herinnerd, doch anderen genoten de vruchten zijner verijdelde pogingen. Jaren

lang had men in dagbladen en vlugschriften gehandeld over de ondoelmatige inrichting van het academisch onderwijs en toen men, twee jaren na het ontslag van Wappers, eindelijk eene beslissing diende te nemen over de nieuwe en tot dan toe zoo zeer betrachtte verbeteringen van het hooger kunstonderwijs, verklaarde wijlen de heer J.F. Loos, de toenmalige burgemeester van Antwerpen, in de zitting des gemeenteraads van 30 December 1854, dat de ondervinding hem geleerd had. Hij zegde: 'Ook is het onwaar, dat onze academie in bloei vermindert. In de 11 prijskampen van Rome, welke in België reeds hebben plaats gehad, werden zeven leerlingen der Antwerpsche academie bekroond, twee van de academie van Brussel, één van Parijs en een leerling van den heer Paelinckx, schilder te Gent.

In het vak der beeldhouwkunde, hebben de Antwerpsche leerlingen insgelijks de meeste prijzen behaald, alsmede in de bouwkunde.'

De burgemeester deed een beroep aan al de in den raad aanwezige leden om eindelijk eene beslissing te nemen opdat er geene geruchten van verval of verkwijning, nopens de academie, meer zouden rondgestrooid worden; al te lang heeft men, zoo zegde spreker: 'zonder reden herhaald, dat dezelve zich in slechten toestand bevindt; de dagbladen zelven hebben hiertoe het meeste bijgedragen. Dit zijn vijandelijkheden welke hoogst te betreuren zijn, te meer, dewijl die geruchten valsch zijn. Onze academie verkeert in eenen bloeienden staat.' Alles bleef zooals het vroeger was, met dit verschil dat men Wappers' opvolger ontsloeg van de verantwoordelijkheid van de huishoudelijke zaken der academie, en hem eene meesterswoning en een fraai en flink werkhuis bouwde, iets wat dan ook in alle billijkheid toekomt aan den bestuurder der Antwerpsche academie.(1) Wappers moest echter dit alles ontberen. Ter nauwernood (zoo kleingeestig werd hij tegengewerkt) kon hij verkrijgen, dat aan het huis, welk hij in de academie bewoonde, eenige onbeduidende herstellingen werden verricht. Wel mag betreurd worden, dat baron Wappers, toen hij nog was in de volle kracht van leven en talent, niet even als H. Leys en N. De Keyser door den Belgischen staat of het bestuur zijner geboortestad in de gelegenheid is gesteld geworden te toonen wat hij kon aan een van die groote werken, gelijk voornoemde meesters er hebben uitgevoerd in het Antwerpsche stadhuis en in de trapzaal van het Antwerpsche museum. Wappers was juist de man om groote samenstellingen uit te voeren, zooals hij reeds bewezen had in 1830, toen hij slechts 27 jaren oud was, met zijn *Burgemeester van der Werff* en, in 1835, met zijne *Episode uit de Septemberdagen van* 1830. Tot aan het einde zijns levens is dit voor Wappers een hartzeer geweest, gelijk hij mededeelde aan de vrienden die hij in 1870 terugzag, toen het beleg van Parijs hem had genoopt tijdelijk de wijk te nemen naar België. Hij verbleef te Mechelen, maar bezocht meermalen Antwerpen en Brussel. Gedurende zijn verblijf in België, in 1870, werden pogingen gedaan, om hem de bestelling eener monumentale schildering op te dragen. Toen was het echter te vroeg en te laat; het was te vroeg om hem te gelasten met de beschildering van een der vertrekken in het nog niet voltooide paleis van justitie te Antwerpen, waarover hij reeds had gesproken met wijlen den verdienstelijken bouwmeester Lodewijk Baeckelmans(1) en het was te laat voor 's mans krachten. Nauwelijks toch was hij, na de omwenteling der dusgenaamde

(1) Beide gebouwen zijn uitgevoerd volgens de plannen en onder de leiding van wijlen den bouwmeester-ingenieur F.J. Stoop, omgekomen in den brand van het stapelhuis Sint-Felix in 1861. (Zie onzen jaargang 1862, bladz. 3.)

(1) Zie voor dezes levensschets *de Vlaamsche School* van 1871, bladz. 168.

Commune, in Parijs teruggekeerd, of hij werd getroffen door eene beroerte, aan wier gevolgen hij, na tot kindsheid vervallen te zijn, den 6^{n} December 1874 overleed, in zijne woning, boulevard Malesherbes, n^{r} 103. Den 8^{n} December werd hij begraven. De inkoompoort van het sterfhuis was behangen met zwart rouwgewaad, afgezet met zilver, voerende eene W met eene baronskroon boven. De inkoomplaats was tot lijkkapel ingericht; in het midden stond de lijkbaar, versierd met kronen en bloemen; vóór de baar lag een zwart fluweelen kussen, met zilver afgezet, en daarop waren uitgespreid acht eereteekens van vorstelijke orden, benevens het kruis van commandeur der Leopoldsorde. Tusschen degenen die den lijkstoet volgden bemerkte men onder andere de volgende heeren: baron Beyens, Belgisch gezant te Parijs, Bastin, consul van België in dezelfde stad, Wittering, eere-secretaris der academie van Amsterdam, Blanche, gewezen secretaris-generaal der prefectuur van Parijs, Haudry, gewezen secretaris-generaal van het Fransche ministerie van financiën, Cuvilier van het instituut van Frankrijk, Bamberger, bestuurder der Fransch-Hollandsche bank, G. Kempeneers, regent en P. Beaufaux, leeraar aan de Antwerpsche academie; de kunstschilders Sebron, E. Hamman, Alex. Markelbach, A. Stevens, Z. Noterman, Brown, Fromentin, Boulenger, enz. Aan het hoofd van den rouwstoet gingen Wappers' aangetrouwde zonen, de heeren baron de Roussin-Elias en Fernand Bertera. De plechtige lijkdienst had des middags plaats in de Augustijnenkerk, waarvan de inkoom behangen was met rouwkleeden, die het naamcijfer van den overledene en eene baronskroon voerden. Op de begraafplaats Montmartre werd het lijk bijgezet in den familiekelder, welke het stoffelijk overschot van des schilders jong gestorvene dochter barones de Roussin-Elias bevat. De heer G. Kempeneers hield eene redevoering uit naam der Antwerpsche academie en de heer P. Beaufaux plaatste eene kroon van onverwelkbare bloemen op het graf, wat ook gedaan werd door den heer Alex. Markelbach, die, bij dit plechtig afscheid, de oude leerlingen, vrienden en vereerders van den betreurden meester herdacht.

*****

In de zitting van den Antwerpschen gemeenteraad van 21 December heeft de heer burgemeester L. de Wael medegedeeld, dat het college beraadslaagd had over de hulde die zou gebracht worden aan de nagedachtenis van den grooten kunstenaar; hij gaf lezing van eenen brief van 11 December door

het *Verbond voor kunsten*, *letteren en wetenschappen* geschreven en waarin de wensch wordt uitgedrukt, dat van ambtswege een openlijk blijk van erkentelijkheid, in name der Antwerpsche burgerij gebracht worde aan de nagedachtenis van Gustaaf Wappers, en zulks op eene wijze die den grooten kunstenaar en zijne medeburgers waardig zij. De heer burgemeester verklaarde, dat gemelde brief reeds door hem en door het college instemmend was beantwoord en hij stelde voor, de zaak in handen te geven van 's gemeenteraads commissie van schoone kunsten. Hiertoe werd besloten, nadat een der raadsleden, de heer Max Suremont, had doen opmerken, dat Wappers' beeltenis niet voorkwam tusschen de portretten der andere bestuurders van de Antwerpsche academie, door den heer N. De Keyser in de trapzaal van het stedelijk museum geschilderd. De heer Suremont zegde onder andere: 'De hoogbegaafde man die onze academie van schoone kunsten bestuurt, de heer De Keyser, die de voorzaal onzes museums versierde met muurschilderingen welke met recht de bewondering van alle bezoekers gaande maken, heeft in de verschillende paneelen, met een uitmuntend talent, de vroegere bestuurders der academie voorgesteld. Daar treft men aan Snyders, Herreyns, Van Brée; maar baron Wappers bevindt er zich niet tusschen. Er is daar eene leemte aan te vullen, en ik vraag, dat het college den heer bestuurder wille verzoeken, het portret van Wappers te schilderen en het tusschen diegene van gemelde beroemde mannen te plaatsen.' Ook dit voorstel werd verzonden naar de reeds genoemde commissie van schoone kunsten.

Wij koesteren de hoop dat de heer De Keyser uit eigen beweging zal vragen de leemte aan te vullen waarop in 's gemeenteraads zitting van 21 December 1874 gewezen werd en dat alzoo Gustaaf Wappers in de schilderingen waarmede de bestuurders der Antwerpsche academie herdacht worden, de plaats zal bekomen die hem eerlijk toekomt. Mocht, tegen verwachting, Wappers' portret heden niet opgenomen worden in de schilderingen der trapzaal van het Antwerpsch museum, zoo is het nagenoeg met zekerheid te voorzien, dat zulks te eeniger tijd toch zal geschieden, want het ontbreken van dit portret is in alle opzichten eene *leemte*, gelijk de raadsheer Suremont in den gemeenteraad geheel overeenkomstig de waarheid nadrukkelijk heeft gezeid. Voor het weglater, van Wappers' beeltenis uit voornoemde schilderingen kan geene enkele ook maar schijnbaar gegronde reden aangevoerd worden. Wel integendeel. Wij zouden des te meer wenschen, den heer De Keyser het voormelde portret te zien bijschilderen, omdat, zoo dit thans niet mocht gebeuren, een volgend geslacht daartoe wellicht besluiten zou in eenen tijd, dat de heer De Keyser niet meer daar zou zijn, om zich met dit werk te gelasten. En zulks ware voorzeker te betreuren.

Onzes dunkens zou de openlijke hulde van dankbaarheid en achting, voor Wappers gevraagd, op eene volledige wijze aan zijne nagedachtenis gebracht zijn, zoo het Antwerpsch gemeentebestuur een marmeren standbeeld van den overledene liet maken en het deed plaatsen in de trapzaal van het stedelijk museum, waar zich reeds het beeld van Van Brée bevindt. Tevens zou kunnen uitgezien worden naar de gelegenheid, om eenige goede stukken van Wappers voor het museum aan te koopen. Tot hiertoe bezit het Antwerpsch museum geene schilderij, waarvan inderdaad mag gezegd worden dat zij den meester in al zijne eigenaardigheid kenschetst.

In Wappers' leven werden reeds marmeren borstbeelden van hem gemaakt, onder andere door Willem en Jos. Geefs. Er bestaat ook een zeer schoon standbeeldje van den meester.

Nalezing.

Op bladz. 185 is verkeerdelijk gemeld, dat het stuk, door Wappers geschilderd in 1826 en nog in bezit van mevrouw de weduwe barones Diert de Pret, voorstelde het bezoek bij Rubens door Albrecht en Isabella. Men leze: *Prins don Ferdinand van Oostenrijk*, *gouverneur-generaal der Nederlanden* (bij het zien van den hooggeplaatsten persoon wil de groote schilder zich van zijnen zetel oprichten; de prins verzoekt hem te blijven zitten; in het werkhuis bevinden zich burgemeester N. Rockox en andere personen).

Mev. Diert bezit ook nog eene goede kopij, door Wappers in zijne jeugd geschilderd naar Rubens' portret van N. Rockox uit het Antwerpsch museum.

Het door ons op bladz. 186 vermelde portret van mgr. Van Bommel is in bezit van de familie Peyrot te Antwerpen.

In 1834 teekende Wappers de platen der *Histoire de la Belgique* van Jac. Jos. Delin,[(1)] die door J.B. Madou werden op steen gebracht. In 1841 teekende hij een doodsbeeldeken op steen, ter nagedachtenis van Mejuffer Catharina Joanna Petronella Storms.

Er bestaat ook eene zeer verdienstelijke sterkwaterplaat, door Wappers vervaardigd, voorstellende: eene zittende vrouw; de afdrukken dezer plaat zijn zeer schaarsch.

De *Doode vrouw* (bladz. 186), eene episode uit de plundering van Antwerpen, in 1576, is op doek geschilderd, $1^{m}20$ hoog, $0^{m}95$ breed.

Het tafereel: *Laatste stonden der gebroeders de Wit* (blz. 192), is op doek geschilderd, 65 c. hoog en 85 c. breed.

Wij hebben reeds gemeld dat Wappers te Antwerpen alsook te Parijs menigvuldige portretten schilderde. In afwachting dat wij eene zoo volledig mogelijke lijst opmaken, noemen wij reeds de volgende: wijlen J.F. Mertens, stadsbibliothecaris te Antwerpen, P. Kremer, W. Geefs, Jos. Van Lerius, L. Mathieu, F. Berchmans, J. Van Regemorter, A. Van Hasselt; sommige dezer portretten zijn niet geheel voltooid; de familie Mosselman te Antwerpen bezit niet minder dan acht portretten door Wappers voor en rond 1840 geschilderd; de portretten van den heer advocaat Allard te Brussel, van den heer Arnold de Pret-Cogels, van mevrouw Gaston de Pret-Geelhand, enz.

(1) Geboren te Brussel, den 14^{n} Februari 1796; zoon van den befaamden kunstschilder Delin; hij stichtte te Antwerpen in 1815 eene lagere school, die tot aan zijn overlijden (22 Januari 1835) openbleef. Hij was de vader van den verdienstelijken kunstschilder Jos. Delin, die van Wappers steeds de grootste welwillendheid mocht ondervinden.

Bladwijzer.

Aanteekeningen (Bijzondere). Alma Tadema, 140. - Antheunis G., 175. - Bellefroid A., 166. - Burgoyne J., 34. - Cockerill, 124. - Cornelius, I8. - De Vries M., 42. - Dubroeucq J., 34. Génard P., 174. - Greive P.F., 157. - Heiligerlee, I76. - Hubert L., 175. - Huis van Susteren Du Bois op de Meir te Antwerpen, 197. - Karel X, 18. - Koen Jan Pieterszoon, 8. - Ledgwick A., 34. - Liebig, 57. - Maria-Theresia, 8, 18. - Michel Angelo, 8, 176. - Perugini, 34 - Swerts, J., 74. - Thorbecke, 26. - Van Arendonck J., 202. - Van de Weyer S., 175. - Van Kempen, 25. - Vereeniging van Bukowina aan Oostenrijk, 18. - Verhas J., 83. - Verhaegen P.J., 175. - Waldeck, 26. - Willen III, 8, 84. - Wilhem K, 34. - Willem II, 42. - Willem Keizer, 17.
Aard- en landbeschrijving en volksgebruiken. Over de kleedij in China, 55. - Korinthe, 96.
Academie van beeldende kunsten te Antwerpen (Koninklijke), 7, 72, 114, 183.
Academie van beeldende kunsten te Gent (Koninklijke), 115.
Academie van België te Brussel (Koninklijke), 7, 25, 49, 56, 76, 114, 115, 139, I56, 157, 203.
Academie te Beieren, 203.
Antwerpsch gemeentebestuur. Aankoop van schilderijen, 33. -
Antwerpen. Bestellingen van kunstwerken, 7, 202.
Antwerpsche muziekschool, 56, 202.
Antwerpsche stadsbibliotheek. Geschenk der familie Hacke van Mijnden, 55.
Ath. Inrichting eener bibliotheek en oudheidkundige verzameling, 166.
Augustijnenkerk te Antwerpen. Muurschilderingen door J. Bellemans, 25. - Afneming der kalklagen, enz., 156.
Avelghemsche kerk. 30.
Banket den heere Ed. Coremans te Antwerpen aangeboden, 113.
Bedrog van Amerikaansche beeldhouwers, 176
Benoemingen en vorstelijke onderscheidingen, 25, 33, 34, 56, 68.
Berg Ararat (De), 173.
Beurs te Antwerpen. Muurschilderingen, 32, 174.
Beurs te Brussel (De nieuwe), 5.
Bewaarplaats van testamenten te Londen, 181.
Boisschot. Het hof Ter-Laken, 125. - Kerk, 201.
Bouchoutsche kerk. Rent van wijlen F. Mertens-Baudouin, 32.
Brugge. Stadsarchief: geschenken van d^{r}. De Meyer, 183.
Burgersbond (Antwerpen), 7.
Cercle archéologique te Bergen, 34.
Chinesche bibliotheek te S$^{t.}$ Petersburg, 84.
Commissie van monumenten, 25 34, 42.
Daily Telegraph, 204.
De gebrokene ijsslede, tafereel van J. Platteel, 42.
De rommelpot, tafereel van F. Hals, 15.
Dichtstukken. Bloemen en meisjes, door V. Ceulemans, 135. - Celesta, door E. Van Herendael, 62. - Christus in den dag der opstanding, door E. Van Herendaal,

129. - De dog en het paard, door E. Hiel, 154. - De Mol W., door V.A. de la Montagne, 183. - De oude invalied, door V.A. de la Montagne, 44. - De schoone taal der vaderen, door E. Hiel, 57. - De vlinder, door K. A, Vervier, 109. - De Vlaamsche School, door M.H. de Graaff, II4, 143, 162, 173, 182, 195, 199. - Een kus, door V. Ceulemans, 73. - Het menschdom verlost, beoordeeling door P. Vierhout, 98. - Indische spreuken, door J. Van Droogenbroeck, 83. - Kinderliederen door E. Hiel, 116, 181. - Mina's afsterven, door K.Th. Van Hassel, 30. - Pepijn en Karel de Groote, door M.H. de Graaff, 1,
Dieren, *vogelen en planten.* Boomwol of katoen, 112. - De koekoek, 97. - De olijftak, 101. - De paradijsvogel, 85. - De sprinkhanen, 92, 196. - De tabak, 4, 23. - De Termit of de Afrikaansche witte Mier, 120. - De vlinders, 109. - Hijsop, 153. - Mirre, 172. - Opium, 3. - Uit het mierenleven, 54. - Wierook, 136.
Dom van Ofen, geschenk van 100,000 gl. voor herstelling, 18.
Eendracht (De), maatschappij te Luik, 8.
Escuriaal in Spanje (Het), 151.
Franklin-maatschappij te Luik, 42.
Gemeentebestuur van Leuven. Uitgave van een handschrift van 1594 150. - Plaatsing van standbeelden op het stadhuis, 203.
Gerechtshof te Antwerpen. Veranderingen aan 't plan. 32.
Geschiedenis. De oude kust van Vlaanderen, door Ad. Duclos, 80. - Gedenkteeken der XVIIe eeuw in de Sint-Pauluskerk te Antwerpen, 77. - Vier schilderstukken van Quinten Metsys, in 1682, door Ed. Van Even 88. - Aanteekeningen nopens Diego Duarte, door D.V.S., 89. - De prijs der paarden in 1674, 146. - Het kasseien en verlichten der straten, door S. Willems, 154, 166.
Harmonie te Antwerpen (Koninklijke), 25.
Hoofdkerk van Cordoba in Spanje, door L.D., 177.
Hoofdkerk van Pisa, 51.
Herenthals. Hoofdkerk, wegneming der kalklagen, 7, 41. - Kerk Begijnhof, muurschildering, 41. - Kerk der Penitenten, 41.
Kantonale onderwijzerskring, 56.
Kerk van het H. Graf te Jeruzalem, 117.
Kerk te Zarren, 42.
Koninklijke prijs van 25,000 fr., 200.
Koninklijk paleis (Brussel). Tafereel van L. Gallait, 7.
Kerk te Morialmé, muurschilderingen, 91.
Koormaatschappij: Tot Oefening en Uitspanning te Middelburg, 57.
Kunstramp te Antwerpen, 145.
Kunstnijverheid, 68 132, 156, 166, 175. 183.
Kunstzending, van den heer E. Van der Straeten, 91.
Kunstgenootschap te Gent, 83.
Luxemburg paleis te Parijs. Nieuwe fontein, 176.
Levensschetsen en sterfgevallen. Burlage, 18. - V. Baltard, 18. - P.-M. Blommaert, 19. - A. Bergmann, 26. - H. Boulanger, 108. - T.-L. Bosmans, 108. - C. Bernhardi, 140. - J.-B. Bernaerts, 140. - A.M. Cornet, 42. - P. Detouche, 140. - W. De Mol. 140, 158. - Mev. De Segur, 26. - W.-P.-F. De Marteau, 157. - F.A. De Wolf, 56. - J.-H. Foley, 184. - G.-J. Hofmann, 18. - D^{r}. H.G. Hotho, 18. - A.H. Hoffman von Fallersleben, 18. - Th. Hildebrandt, 140, 202. - Ph. Kristfeld, 18. - D^{r}. David Livingstone, 18, 139, 176, 204. - F.-F. Morael, 34. -

P.-H. Minkeleers, 156. - D[r]. H.-J. Nassau, 8. - H.-L.-F. Partoes, 8. - J.-A.-L. Quetelet, 26. - C. Quaedvlieg, 34. - L.-J. Robert, 50. - N. Rockox, 61, 90. - F. Reuter, 140. - Paolo Rosa, 140. - Rio, 140. - F. Rens, 204. - Paolo Riccardi, 18. - G. Schlieman, 18. - K. Sprosse, 18. - E. Schleich, 18. - J.-K. Schippers, 34. - W.H. Stam, 42. - F. Schermers, 108. - Simon Stevin, 169. - P. Van den Bogaert, 8. - Van Haan-Hettema, 18. - J. Van Overbeke, 57. - W. von Kaulbach, 84. - J. Verhille, I50. - P.G. Vertin, 143. - F. Van de Kerkhove, 157. - A. Van Hasselt, 204. - A. Van den Bergh, 140. - W. Verschuur, 108. - C.-J. Van Renterghem, 140. - J.-H. Van de Laar, 184. - G. Wappers, 184, 204. - K. Winkler, 81.
Letterdieverij, 203.
Linneus (Maatschappij). Bestelling van een borstbeeld, 24.
Mumiën, 133.
Museum der academiekers te Antwerpen, 32, 91, 114.
Museum te Amsterdam, 139.
Museum van schoone kunsten te Berlijn, 203,
Museum van oudheden te Brugge, 175.
Museum van oude meesters te Brussel, 33, 49. 124.
Museum van wapenen en oudheden te Brussel, 83.
Museum van oudheden te 's-Gravenhage, 84. 176, 183.
Museum van schoone kunsten te Haarlem, 183.
Museum van schoone kunsten te Mechelen, 175.
Muurtapijten der XVII[e] eeuw (Vlaamsche), 197.
Nederduitsche bond te Antwerpen, 174.
Nieuport. Geschenken aan de stedelijke bibliotheek, 57, 83.
Novellen, *verhalen enz.* Bange uren, 13. - De molen in het dal, 35, 45, 51. - De bruidschat van Maria, 48. - Een verhaal uit de rechterlijke jaarboeken, 66, 69, 78, 86, 93, 101, 110, 118, 130, 134. - Eene zonderlinge ware gebeurtenis, door W.O. van Horn, 136. - Het schilderstuk, 11, 20, 28, 39. - Pedro en Juana, door P. Vierhout, 152, 160, 170, 178, 193, 198. - Zonsopgang en ondergang van den Rigi gezien, door Jan Bols, 146, 150, 204.
O.-L.-Vrouwekerk te Antwerpen. Tafereelen van Rubens, 7, 33, 49, 56, 160. - Altaar van het H. Hart, 132.
O.-L.-Vrouwekerk te Brussel, 132. Id. *Laeken.* Nieuw orgel, 175.
O.-L.-Vrouwekerk te Thienen, 175.
Onderzeesche tunnel tusschen Engeland en Frankrijk. 6.
Oudheidkunde en kunstontdekkingen. Brugge: bogen der XIII[e] eeuw enz., 17. - Chartres, 84. - Chimay: Gallisch-Romeinsch graf enz., 42. - Cividale: Romeinsch graf enz., 115. - Goslar, muurschilderingen, 34. - Hasselt, praalgraf door A. Quellin, 203. - Herculanum: zilveren borstbeeld, 132. - IJperen: Romeinsche penningen, 203. - Archief, I75. - Rome: zilveren vorket, I76. - Stokholm: handschrift, 140. - Turnhout: verzameling Van Genechten, 150. - Saragossa: geraamten, 176.
Paleis van schoone kunsten: *te Brussel*, 25.
Plantijnsche drukkerij te Antwerpen, 75, 9I, 105, 126, Id. te Leiden, door P. Génard, 92.
Platenverzameling te Luik, 203.

Prijskampen. Antwerpen: De Olijftak, 24, 91, 124, 132, 174. - Provinciale tooneelcommissie, 25, 132. - Stedelijken driedubbelen, 32. - Vrije kunst, 75, 139. - Brussel: de Wijngaard, 34, 114. - Cantonale onderwijzerskring, 56. - Driejarige prijs voor tooneelstukken, 76. - Hoofdcommissie voor tooneelkunst, 202. - Charleroi: nieuw justitiepaleis, 203. - Eecke in Fransch Vlaanderen, 84. - Gent: Vrijheidsliefde, 83. - Leuven: Het Kersouwken, 76, 175, 203. - Journal des Beaux-Arts, 91. - Rusland prijs van 2000 roebels, 84.
Rechterlijke kunstkroniek, 76, 91.
Riviergezicht, *tafereel van P. Van de Velden*, 11.
Société de musique te Antwerpen, 41.
Schouwburg (Amsterdamsche stads-), 26.
Schouwburg (Vlaamsche te Antwerpen). 113. Inhuldiging, 124.
Schouwburg (Fransche) te Antwerpen. Opvoering van een nieuw werk van E. Gregoir, 16.
Senaat. Tafereelen voor de zittingzaal door L. Gallait, 76.
Sinte Catharinakerk te Brussel, 25.
Sint-Jacobskerk te Antwerpen, 24, 174. - Cecilia feest, 174.
Sint Jansgasthuis te Brugge, 150.
Sint-Pauluskerk te Antwerpen, 77, 107. Id. *te Rome*, 39.
Spreuken, *gedachten en raadgevingen.* Houdt middelmate, door G.H. Spurgeon, 14. - Het leven door Malone, 38. - Beter gelaten dan gedaan, door G.H. Spurgeon 58. - Gebreken, door C.H. Spurgeon, 78. - Vlugheid van bevatting, 144. - Verzint eer gij begint, door G.H. Spurgeon, 172. - C. Michaelis, 181. - Moed, 194. - Wisselvalligheid, door G.H. Spurgeon, 199.
Stichting van maatschappijen, *kunstprijzen enz.* Brugge: Gilde van Sint Luitgaarde, 25. - Lier. W. De Mol, 202, Parijs: bezet van 200,000 fr., 26.
Studentengenootschap Met Tijd en Vlijt te Leuven, 17, 76.
Taal-en letterkundig congres te Leiden, 8, 42, 84. *te Maastricht*, 183.
Tentoonstellingen. Antwerpen, 7. - Amsterdam, 26, 57. - Brussel, kunstnijverheid, 76, 83, 139, 157, 175. - Gent, 76, 83, 163. - Kortrijk, 25, 124. - Leuven, 56. - Londen, 8, 25, 34, 140, 184. - Namen, 91. - Parijs, 26, 157. - Rijssel, 103. - Straatsburg, 26. - Weenen, 91.
Tentoonstelling van christelijke kunst te Rijssel, door P. Alberdingk-Thijm, 103.
Tramwegen te Nieuw-York, 176. - *Union des artistes te Luik*, 76.
Verbond voor kunsten, *letteren en wetenschappen te Antwerpen*, 7, 16, 24, 33, 41, 55, 68, 113, 174, 202.
Verdwijning van een handschrift te Londen, 475, 176.
Vendome-kolom te Parijs, 26. - *Veurne*, 27.
Verkoopingen van kunstvoorwerpen, *gebouwen*, *boeken enz.* Antwerpen: Ter Bruggen Ed., 68, 114. - Graré, 75. - Jos. Linnig, 156. - Amsterdam: Muller F., 34. - Miniatuurportret, 57. - Reede van Oudtshoorn, 50. - Brussel. Couteaux G., 25 - Everard P.L., 33. - De Suermondt: 56. - Lucashuis, 115. - Gent: De Kulders, 25. - Londen: Handschriften, 26. - Porselein, 91. - Portret van E. Burke, door Reynolds 108. - Parijs: Blin, 34. - De Rosny en Guizot, 57, - Strousberg, 50. - Wilson, 75. - Weyl, 84. - Voorwerpen van dr. Livingstone, 176.
Vertaling van Vondels werken, door C. Biart, 113.

Verschenen werken. Oeuvres de W. Hunger, 17. - Dichterlijke eerstelingen, door K.Th. Van Hassel, 34. - Zangstuk, G. Nicolaï, 34. - Gedichten van K.A. Vervier, 42, 115. - Bibliographische adverseria, 42. - Les artistes musiciens belges au XIXeme siècle, door Ed. Gregoir, 49. - Onze vaderen enz., door S.C.A. Willems, 49. - De republiek van Venezuela, door H. Sassen, 50. - Germania's, door J.B. Van Meurs, 50. - Jaarboekje van het Kersouwken, 56. - Everard T'Serclaes, door H. Conscience, 68. - Geschiedenis der stad Halle, 68, II5 - Historiek der feestbetooging van 4 Feb. 1872 ter eere van V. Jacobs, 75. - De Vlaamsche Leeuw, 76. - De Kempische lier, 76. - Drie dagen in de Maasvallei, door J. Brouwers'z, 76. - Festivals en Belgique enz, door P. Benoit, 124. - Lettervruchten van Met tijd en vlijt, 76. - Album van het kunstgenootschap van Gent, 83. - Le théâtre villageois en Flandre, 91. - Eene stem uit Holland ter eere van Th. Van Ryswyck, 91. - Marche solennelle van E. Gregoir, 115. - Documents historiques enz., door denzelfde, 102. - Almanak voor de leerende jeugd van Vlaanderen, 139. - Kerk en Paus, door J.F. Hendrickx, 150. - Nederlandsche krijgs- en partijnamen, door L. Torfs, 175. - Leven van S^t^.-Quinten, 175. - Museum van Dresden, 184. - De liggeren en andere historische archieven der Antwerpsche St-Lucasgilde, 193. - Novellen van de juffrouwen Loveling, 203.
Vlaamsche volk (*Het*), te Antwerpen, 33, 75.
Vlaamsche schrijvers der oude hoogeschool van Leuven, door L.W. Schuermans pr., 128. - G. Stryrode, 128. - M. Harney, 136. - S. Loyaerts, 146. - W. Lepaige 196.
Vrije kunst (De). Tooneelfestival, 75, 139.
Wetenschap en nijverheid. Over de trillende beweging der snaren, door d^r^. F.-J. Matthyssens, 6. - Mechaniek voor het maken van holleblokken, 8. - Verhouding der trillende beweging der snaren, door d^r^. F -J. Matthyssens, 16, 23. - Over de trillende beweging der roeden, door denzelfde, 30. - Uitvinding der Harmonista door Gevaert, 34. - Over de trillende beweging in platte vlakten, door d^r^. F.-J. Matthyssens, 38. - Van denzelfde: Trillende beweging der vloeibare en gasachtige lichamen, 53; Over de geleiding der klanken, 65; Over de warmte, 72; Warmtemeters of thermometers, 74; Over nog eenige thermometers, 80; Vuurmeters, 90; Hoogste en laagste warmtemeters, 135; Uitzetting der lichamen door warmte, 166; Toepassing der uitzetting van harde lichamen op het regelen der staande uurwerken, 182; Uitzetting der vloeibare lichamen, 200. - Vallen van eenen luchtsteen, 157. - De zeilwagens, 169. - Gedegen ijzer, 196.
Willemsfonds, 34, 175.
Watersnood van 1861 *in Holland.* Oprichting van een gedenkteeken te Leeuwen, 139.
Zuiderkasteel te Antwerpen, 124.

Tafel der platen.

Antwerpen Teniers kronende. Zinnebeeld, teekening en houtsnede van Ed. Vermorcken, 108. - *Sint-Pauluskerk*, gedenkt. der XVIIe eeuw, teek. en hout. door J. Hemeleer, 77.
Armenië. Berg Ararat, 173. *Avelghem.* Kerk met grondplan, 31

Beeldletteren. O.-L. Vrouwebeeldje op den hoek eener straat te Antwerpen, 11. - Kinderkamer, 116. - Klaverblad, 136. Uit de Liggeren der Sint-Lucasgilde te Antwerpen, 193. - Slapende broerken, 181. - Tabakrooker, 23.
Boisschot. Hof ter Laken, 125. - Kerk, 201. Beide op steen van J. Verhoeven.
Brussel. Nieuwebeurs, teekening en houtsnede van L. Hacault, 5.
China. Opiumrooker, 4. - Zeilwagen, 169. - Zomer- en winterhoeden, 55. - Zuiveren van boomwol, 113.
Christus in den dag der opstanding, tafereel van Michel Angelo, 129
De molen in het dal, 35.
De oude invalied, tafereel van H. Bellangé, 43.
De rommelpot, tafereel van F. Hals, 15.
Een kus, teekening van H. Gregoir, houtsnede van A. Van Gauberghe, 73.
Griekenland. Gezicht op de stad Korinthe, 96.
Hollandschstadsgezicht, tafereel van P.G. Vertin, op steen geteekend door A.C. Nunnink, 142.
Hollandschriviergezicht, tafereel van P. Van de Velden, 10
Italië. St.-Pauluskerk te Rome, 39. Hoofdkerk te Pisa, 51.
Jeruzalem. Kerk van het H. Graf, 117.
Natuurkunde, 54. - Hijsopplant, 154. - Koekoeken, 97. - Mirre tak, 172. - *Mumiën*, 133. - Olijftak, 101. - Paradijsvogels, 85. - Sprinkhanen, 92. - Termitten met de doorsnede hunner gebouwen, 121. - Vlinders, 109. - Wierookplant, 136.
Portretten. Blommaert P.M., steensnede van F. Lauwers, 19. - De Keyser N., teekening en houtsnede van E. Vermorcken, 143. - De Mol W., teekening en steensnede van K. T' Felt, 159. - Rockox N., kopersnede naar Rubens door F. Lauwers, 160. - Wappers G. steensnede van Jos. Nauwens, 185.
Sint-Lucas. Teekening van G. Wappers, houtsnede van E. Buschmann, 190.
Spanje. Het Escuriaal, teekening van L. Hacault, houtsnede van W. Brown 151. - Hoofdkerk van Cordoba, teekening van W. Eliot, houtsnede van W. Brown, 177.
Veurne. Gezicht der groote markt, houtsnede, 27.
Wagen in de sneeuw, *beklommen door den houtvester*, bij het Verhaal uit de rechterlijke jaarboeken, 69.
Wapens. Academie van Antwerpen, 72. - Carenna J.A., 197. Diego Duarte, 89. - Della Faille van Leverghem van Havre, 125. - Wappers baron G. 205.,
Wetenschap. Klankmeter 6 - Kwikwarmtemeters, 74. - Slingers, 183. - Spreektrompet, 65. - Spreekhoorn, 66. - Thermometers en warmtemeter van Breguett, 80. - Vuurmeters, 90. - Warmtemeter van Rutherford, 135.
*Zeevaarders der IX*e *eeuw*, naar eene schildering van den tijd, 81.
Zinnebeelden en kenteekens. België's faam, 1. - De gerechtigheid, 66. - Karel de Groote, 2 - Plantijnsche drukkerij te Antwerpen, 105. - *Zwitserland.* Bergbeklimming, 147.